

BRANDELS GRAMMATIK

GRAMMATIK FÖR SVENSKLÄRARE

Version 7.7

Förord

Språkvård och språkriktighet

Språk handlar som bekant om kommunikation, där en sändare vill överföra ett budskap till en mottagare. I många fall växlar rollerna mellan parterna (som i ett samtal), medan det i andra fall handlar om envägskommunikation (som i en traditionell boktext). I alla typer av kommunikation kan man ha problem med störningar, vilka kan vara allt från slarvig handstil och otydligt tal till dålig täckning på mobilen eller trasig högtalare på radion. Även stavfel och felaktig meningsbyggnad är exempel på kommunikationsstörningar. Det är därför viktigt att komma överens om en gemensam stavning och grammatik, som så många som möjligt också kan tillämpa. Detta utesluter varken regionala skillnader eller ett levande föränderligt språk, men man bör noga överväga alla aspekter, innan man formaliserar förändringar av stavning och grammatik i riksspråket. Skäl mot förändringar kan vara släktskap (likhet) med andra språk, förståelse av äldre texter samt allmän logik och kongruens i språket. Å andra sidan bör inte skriftspråket avvika alltför mycket från det föränderliga talspråket. Den utveckling vi har sett under hela 1900-talet och hittills under 2000-talet, vilken innebär en anpassning av talspråket till skriftspråket vad beträffar former och uttal, ger emellertid journalister, författare, lärare och andra en historiskt unik möjlighet att påverka utvecklingen av språket i en välfungerande riktning, med hänsyn tagen till ovan nämnda synpunkter. En sådan språkvård handlar alltså ytterst om att underlätta kommunikationen mellan människor.

Denna språkläras innehåll, användningsområde och målgrupp

Detta dokument är ett försök att skriva den språklära som jag önskar att någon hade satt i mina händer, när jag för många år sedan började undervisa i svenska som andraspråk. Den vänder sig alltså till lärare i svenska men också till andra yrkesgrupper som arbetar med svenska samt allmänt språkintresserade. Jag vill verkligen understryka att detta är ett försök att skriva en språklära. Trots idoga studier (inte minst empiriska), diskussioner med kollegor och eget funderande, kan jag bara konstatera att det alltid finns ytterligare aspekter, regler och undantag som jag har förbisett. Jag jobbar därför kontinuerligt med att uppdatera innehållet.

Stommen i min språklära är de två huvudmomenten *satslära* och *ordlära*. Satsläran behandlar *satsdelar, fraser och satsers samt ordföljd*. I ordläran delas orden in i *ordklasser* efter *betydelse och funktion*. En underavdelning till ordläran är *formlära*, som behandlar *böjning, avledning och sammansättning*, något som endast är tillämpligt på vissa ordklasser. I avsnitten med funktions- och formbeskrivningar anges ibland ordens stilgrad eller frekvens i det allmänna språkbruket, och då kan även vissa ålderdomliga, språkhistoriskt intressanta varianter förekomma.

De moment som nämns i föregående stycke är sådana som traditionellt ingår i den gren inom språkvetenskapen som benämns grammatik. Min språklära kan sägas vara en utvidgad grammatik, som även berör stavning, fonetik (ljudlära), prosodi (ordintonation, satsmelodi, rytm och dynamik) samt etymologi (ords ursprung, släktskap och utveckling) – om än i betydligt mindre utsträckning än sats- och ordlära.

Avsikten med min språklära är att ge läsaren så många svar som möjligt på frågor om ordföljd, funktion och form samt på vissa andra vanliga allmänna språkfrågor. Dessa svar kan användas i undervisningen, speciellt i samband med genomgång och rättning av skriftliga uppgifter. En undervisande lärare kan från fall till fall avgöra vilka moment som är lämpliga att ta upp med de studerande, och i vilken omfattning det bör ske. Ju större kunskaper den undervisande läraren besitter, desto lättare är det att göra sådana bedömningar.

En annan bedömningsfråga är i vilken utsträckning olika talspråksvarianter ska godkännas som korrekt svenska. Denna språklära ger många exempel på talspråk i olika sammanhang. Efter redovisad analys ges i vissa fall klara rekommendationer om vad som ska bedömas som rätt respektive fel, medan det i andra, mer tveksamma fall överläts till den enskilda läsaren att på grundval av analysen göra dessa bedömningar med hänsyn tagen till språksituationen.

Språkläran är uppdelad i paragrafer, vilka följer en progressionsordning. Paragraferna är ofta indelade i avsnitt, som i sin tur kan vara indelade i punkter. Till varje nytt moment i den löpande texten finns tydliga exempel, som underlättar förståelsen av det teoretiska resonemanget. I vissa avsnitt finns struktur- eller sammanfattningstabeller och i många fall görs jämförelser med engelska för att ytterligare klargöra de grammatiska strukturerna. Att just engelska har valts som jämförelsespråk beror dels på att en stor och ökande andel av nyanlända svenskstuderande kan tala engelska (åtminstone i någon mån), dels på att nästan alla som är uppvuxna i Sverige (inte minst om de är lärare) har goda kunskaper i engelska.

Definitioner och klassificering av ordklasser och satsdelar och andra grammatiska begrepp kan variera mellan olika språkläror. I denna språklära har jag försökt väga in faktorerna logik, språkhistoria, inarbetade begrepp och modernt språkbruk vid sådana definitioner och klassificeringar. Jag vill också påpeka att några av de definitioner och termer som jag använder är mina egna och således inte återfinns i andra språkläror.

Tack

Ett varmt tack till universitetsadjunkt Olof Rubensson för viktiga synpunkter och påpekanden.

Västerås 2023

Göran Brandel

Användning av skrivtecken och stilarter

Kursiv stil markerar ord som är speciellt viktiga i sammanhanget – såsom det definierade uttrycket i exemplet nedan.

Ex. Man kan ändra ordföljden i dessa satser enligt vissa regler. I denna språklära kallas alla sådana ändringar för *emfatiska omplaceringar*.

Kursiv stil används också för ord som ingår i texten som grammatiska begrepp och alltså inte har sin vanliga funktion i satsbyggnaden.

Ex. I den relativa bisatsen kan *som* vara subjekt, objekt eller huvudord i prepositionsadverbial.

Fet stil används (förutom i rubrikerna) för att markera särskilt viktiga nyckelord – såsom de underordnande konjunktionerna i exemplet nedan.

Ex. De mest använda kausala underordnande konjunktionerna i neutralt språk är **eftersom** och **därför att**.

Citattecken ("...") markerar – förutom direkta citat – boktitlar, filmtitlar o. dyl. Att sådana titlar inte i stället kursiveras beror på att de ska kunna skiljas från kursiverade ord som är grammatiskt viktiga i sammanhanget. Se det första exemplet nedan. Citattecken används också i den löpande texten för att markera vissa ord och uttryck som inte är allmänt vedertagna. Se det andra exemplet nedan.

Ex. "Jurassic Park" är en film *som* många har sett.

Filmtitel

Samma preposition används vid flera av de substantiv som motsvarar transitiva "överfallsverb".

Icke vedertaget uttryck

I exemplen betecknar citattecken ofta meningar, satser och fraser med tveksamma, regionala, ålderdomliga eller teoretiska former och konstruktioner. Nyckelorden eller nyckelmorfemen i dessa exempel är kursiverade.

Ex. "I morgon *så* blir det regn."

Tveksam konstruktion

Bättre alternativ: I morgon blir det regn.

"Grabbarna spelte *bra* i dag."

Regional form

Rikssvenska: Grabbarna spelade bra i dag.

"Han säger att han *ingen mat* har."

Ålderdomlig konstruktion

Modern svenska: Han säger att han *inte* har *någon mat*.

"Varför är *att skratta* inte passande nu?"

Teoretisk konstruktion

Med formellt subjekt: Varför är *det* inte passande *att skratta* nu?

Krok (~) ersätter ett listat ord i oförändrad form.

Ex. *nedlåta* (~ sig = 'sänka sig', 'förnedra sig')

Lodstreck (|) används för att markera ordstam.

Ex. Flick|a har pluralsuffixet -or: flickor.

Asterisk (*) används framför ord, fraser och satser med felaktiga eller obrukliga former och konstruktioner. Även i dessa fall är nyckelorden kursiverade.

Ex.	Sluta *gråt!	Felaktig form	Med korrekt form: Sluta gråta!
	* Det blir <i>mellan</i> sju till tio grader.	Felaktigt prepositionspar	Korrekt mening: Det blir <i>mellan</i> sju och tio grader.
	* <i>Trevlig</i> har han träffat en flicka som är.	Felaktig satsfläta	Korrekt mening: Han har träffat en flicka som är <i>trevlig</i> .
	* Man märkte <i>honom sluddra</i> .	Obruklig konstruktion	Korrekt mening: Man märkte <i>att han sluddrade</i> .

Enkla citattecken (' ... ') används för att markera ords betydelser.

Ex. Det latinska ordet *konjunktion* betyder 'förbindelse'. / På engelska är *watch* ('titta'; 'bevaka') ett transitivt verb.

Understrykning används ibland när det finns ett behov av att särskilt framhålla vissa ord.

Ex. I dessa fall måste pronomenet *som* utelämnas, om det inte är subjekt. Understrykningen av *måste* framhåller att regeln är obligatorisk.

Understrykning används också för att markera ord eller stavelser som är starkt betonade i satsmelodin.

Ex. Jag håller av dig, men jag håller inte med dig. Verbpartiklarna *av* och *med* är starkt betonade i satsmelodin.

Klammerparentes anger att ett ord som inte ingår i det aktuella begreppet är av avgörande betydelse för användningen och tolkningen av detsamma.

Ex. Den underordnande konjunktionen [*inte*]förrän ...

Ovanstående klammerparentes förklaras av att den underordnande konjunktionen *förrän* används i stället för *tills* efter negerade överordnade satser.

Ex. Du ska vänta, *tills* jag kommer. / Du får *inte* gå, *förrän* jag kommer. Jakande överordnad sats respektive negerad överordnad sats

Klammerparentes används också för att markera fonetisk skrift i uttalsanvisningar, t.ex. det engelska verbet *read* [ri:d].

Innehåll

Grundläggande begrepp och språkstrukturer

1. Ordlära.....	36
A. Ordklasser.....	36
I. Substantiv.....	36
II. Artiklar.....	39
III. Adjektiv.....	40
IV. Räkneord.....	42
V. Pronomen.....	43
VI. Verb.....	46
VII. Infinitivmärket <i>att</i>	50
VIII. Adverb.....	50
IX. Prepositioner.....	51
X. Konjunktioner (inklusive subjunktioner).....	53
XI. Interjektioner.....	54
XII. Lexikaliserade ordkombinationer.....	55
XIII. Om ordklasstillhörighet.....	55
B. Formlära – olika slag av morfem.....	56
C. Betydelseord och formord.....	57
D. Öppna och slutna ordklasser.....	58
E. Sammanställning över ordklasser och underklassificeringar.....	59

2. Satslära	71
A. Satser	71
I. Satser och meningar	71
II. Huvudsats, överordnad sats och bisats	71
III. Satsdelar i relation till ordklasser	73
B. Satsdelar	74
I. Predikat	74
II. Subjekt	74
III. Ackusativobjekt (direkt objekt)	75
IV. Dativobjekt (indirekt objekt)	75
V. Subjektspredikativ	76
VI. Objektspredikativ	77
VII. Predikativt attribut	77
VIII. Adverbial	77
IX. Förenklat satslösningsschema för SFI/Sv2	81
C. Satsbyggnad	82
I. Primära satsdelar	82
II. Passiv sats	82
III. Sammanfogning av satser	82
IV. Underordnade satsdelar	83

D. Fraser och satsled	84
I. Nominalfraser.....	84
II. Adjektiviska pronomenfraser.....	85
III. Infinitivfraser	85
IV. Prepositionsfraser	86
V. Adjektivfraser	86
VI. Räkneordsfraser.....	87
VII. Adverbfraser	87
VIII. Verbfraser	88
IX. Predikatsfraser.....	88
X. Förkortning av sammanbundna satser och fraser	88
XI. Tilläggsfraser.....	89
XII. Satsled.....	90
E. Satsanalys på olika nivåer.....	92
F. Språkliga nivåer i en mening.....	97
3. Ordföljd, tema och rema.....	99
A. Satstyper med grundläggande ordföljder.....	99
B. Tema och rema	99
I. Strukturell variation	99
II. Tema-remaprincipen	100
III. Sammanbindning av satser genom temaprogession.....	100
IV. Sammanbindning av satser genom temaupprepning.....	101
V. Brott mot huvudprinciperna	101

C. Förhållandet mellan tema och rema i en enskild sats	102
I. Uppmärksamhetsgrad hos tema respektive rema.....	102
II. Tema och rema vid passiv form.....	103
D. Korta och långa meningar	104

Huvudsatser

4. Påståendehuvudsats (deklarativ huvudsats) i aktiv form	105
A. Ordföljdsschema.....	105
B. Presentation och tematisering i påståendehuvudsatser	107
C. Tematisering av enkla predikat och huvudpredikatsled	108
D. Tematisering av prepositionsfraser.....	109
5. Passiv huvudsats.....	110
A. Satsscheman för rak ordföljd – s-suffix och omskrivning med <i>bli</i>	110
B. Tematisering i passiva huvudsatser	111
C. Omskrivning med <i>vara</i>	111
D. Pronominella dativobjekt som fundament.....	111
E. Orsaker till användning av passiv form	112
F. Sammanställning över användning av passiv form.....	113

6. Frågehuvudsats (interrogativ huvudsats).....	114
A. Ja-eller-nej-fråga (rogativ huvudsats).....	114
B. Öppen fråga (kvesitiv huvudsats)	114
C. Placering av preposition i frågeordsfraser	117
D. Passiva frågehuvudsatser	117
7. Imperativhuvudsats (direktiv huvudsats)	118
A. Ordföljdsschema.....	118
B. Konditionalt konsekutiv konstruktion i imperativmeningar	119
C. Finalt konsekutiv konstruktion i imperativmeningar	119
8. Huvudsatser i särskilda sammanhang.....	120
A. Ordföljd i sångtexter och lyrik	120
B. Rubrikstil	120
C. Förkortade meningar och ord i skriftlig elektronisk kommunikation.....	120

Satsdelars funktion och placering

9. Samordnande konjunktioner (samordnare)	121
A. Enkla samordnande konjunktioner	121
B. Tvådelade samordnande konjunktioner	125
C. Sammanfattning av samordnande konjunktioner	128

10. Objekt och objektsadverbial.....	129
A. Transitiva och intransitiva verb	129
B. Akkusativobjekt och akkusativobjektsadverbial.....	131
C. Transitivering med verbprefixet be-	134
D. Dativobjekt och dativobjektsadverbial.....	135
11. Objekt som fundament	136
12. Placering av betonat respektive obetonat subjekt eller objekt i huvudsats	137
13. Attribut	140
A. Olika slag av attribut	140
B. Samordnade attribut.....	143
C. De framförställda attributslagens inbördes ordning	144
D. Attribut som kan ersätta förled i sammansatta substantiv	144
E. Kommentarer till adjektiv- och verbattribut	145
F. Kommentarer till adverbialattribut (prepositionsattribut).....	147
G. Kommentarer till övriga attribut.....	148
H. Substantiverade attribut.....	151
14. Subjektspredikativ i aktiv sats.....	152
A. Subjektspredikativ vid kopulaverb	152
B. Subjektspredikativ vid benämnings verbet <i>heta</i>	153
C. Subjektspredikativ i satser med omvänd ordföljd	153
D. Subjektspredikativ vid fenomenverb	154
E. Liknande konstruktioner	156

15. Objektspredikativ	158
A. Objektspredikativ vid samtida aktionsverb	158
I. Transitiva resultativa verb vars objektspredikativ uttrycker ett tillstånd vid en aktion	158
II. Verbet <i>ha</i> vars objektspredikativ uttrycker ett resultat av en avslutad aktion	159
B. Objektspredikativ vid tanke- och yttrandeverb.....	159
C. Objektspredikativ vid förändringsverb	160
I. Transitiva resultativa verb vars objektspredikativ uttrycker ett resultat av en förändring.....	160
II. Eljest intransitiva verb vars objektspredikativ uttrycker ett resultat av en förändring i reflexiv konstruktion	161
D. Objektspredikativ vid bevarandeverb.....	161
E. Objektspredikativ vid benämningsverb	161
F. Liknande konstruktioner	162
16. Subjektspredikativ i passiv sats.....	163
A. Förhållandet mellan predikativ i aktiv och passiv sats.....	163
B. Liknande konstruktioner	164
17. Predikativt attribut.....	165
18. Mer om predikativ	169
A. Bundna predikativ med adjektiv som huvudord.....	169
B. Bundna predikativ med substantiv/ substantiviska pronomen som huvudord.....	170
C. Bundna predikativ med verb som huvudord.....	170
D. Subjektspredikativ vid adverbialersättande objektskonstruktion	171
E. Fria predikativ (fria predikativa attribut)	171
F. Jämförelse mellan subjektspredikativ, objektspredikativ och predikativa attribut	172

19. Adverbial och motsvarande adverbiella bisatser.....	176
20. Rumsadverb och rumsadverbial	177
A. Rumsadverb	177
B. Rumsadverbial med preposition	181
I. Prepositioner i lägesangivande rumsadverbial.....	181
II. Prepositioner i riktningsangivande rumsadverbial	185
III. Gemensamma prepositioner i läges- och riktningsangivande rumsadverbial	186
21. Tidsadverb och tidsadverbial.....	187
A. Tidfästande adverbial – <i>när?</i>	187
I. Årstider och vissa längre helger.....	187
II. Enskilda helg- och högtidsdagar.....	187
III. Månadsnamn	187
IV. Dygn och delar av dygn	188
V. Tidfästningar med prepositionen <i>på</i> + bestämd form singular av tids substantiv	189
VI. Tidfästningar med demonstrativa pronomen	190
VII. Given tidsenhet	190
VIII. Bestämd tidsrymd.....	191
IX. Period	192
X. Återkommande aktion	193
XI. Övriga tidfästningar	194
B. Frekvensangivande adverbial – <i>hur många gånger / hur ofta?</i>	195
C. Varaktighetsangivande adverbial – <i>hur länge?</i>	196

D. Enskilda tidsadverb	198
E. Adverbet, prepositionen och konjunktionen <i>sedan</i>	199
F. Adverben och konjunktionerna <i>när</i> och <i>då</i>	200
22. Sättsadverb och sättsadverbial.....	201
A. Sättsadverb som är avledda från adjektiv	201
B. Övriga sättsadverb och sättsadverbial	201
C. Adverbet, pronomenet och konjunktionen <i>så</i>	202
I. Sättsadverbet <i>så</i> i olika funktioner.....	202
II. Gradadverbet <i>så</i>	205
III. Tidsadverbet <i>så</i>	207
IV. Kortformen <i>så</i> som pronomen i fasta prepositionsadverbial	207
V. Satsinledningar knutna till adverbet och konjunktionen <i>så</i>	208
23. Övriga prepositionsadverbial	209
A. Orsaksadverbial	209
I. Allmänna orsaksadverbial.....	209
II. Upplevelseorsaksadverbial	210
III. Tillståndorsaksadverbial	211
B. Subjektsersättningsadverbial	212
I. I satser med predikat som uttrycker värdering.....	212
II. I satser med värderande adjektiv/adverb efter <i>vara</i> , <i>bli</i> eller <i>förbli</i>	212
C. Objektskompletteringsadverbial och predikatskompletteringsadverbial.....	213

D. Adressatadverbial	214
E. Ytterligare prepositionsadverbial – listade efter preposition	215
F. Infinitivadverbial med utelämnad preposition	234
G. Objektsadverbial eller övrigt adverbial?	235
H. Exempel på objektsadverbial.....	237
I. Ackusativobjektsadverbial	237
II. Dativobjektsadverbial	240
I. Adverbial och adverbialattribut	242
24. Infinitivfraser och att-bisatser i lexikaliserade och/eller förkortade adverbial.....	244
A. Preposition + att i satsförkortningar	244
B. Adverbial + att i lexikaliserade underordnande konjunktioner	245
I. Enskilt adverb + att-bisats.....	245
II. Prepositionsadverbial + att-bisats	246
C. (Så-)som + att efter fenomenverb	247
D. Infinitivadverbial efter fenomenverb.....	247
E. Adverbial med utelämnad preposition efter predikativ	248
F. Övriga adverbial med utelämnad preposition	249
25. Konjunktionella adverb	250
26. Pronominella adverb.....	252
27. Ytterligare adverb- och adverbialslag	260

28. Adverbialens grundläggande placering i satsen	264
29. Omplacering av adverbial	265
A. Kategorin <i>övriga adverbial</i>	265
B. Adverbiella bisatser	266
30. Satsadverb/satsadverbial	267
31. Satsadverbens/satsadverbialens funktion och placering i satsen.....	269
A. Satsadverbialens placering i huvudsats respektive bisats.....	269
B. Satsadverb och övriga adverb.....	269
C. Satsadverb som även kan fungera som bestämningar i adverbial och/eller predikat	270
D. Satsadverbet <i>kanske</i>	271
E. Satsadverben <i>absolut</i> och <i>definitivt</i>	271
F. De olika betydelserna av satsadverbet <i>väl</i>	272
G. De olika betydelserna av satsadverben <i>nog</i> och <i>visst</i>	274
H. Satsadverb som kan fungera som attribut.....	275
I. Satsadverbial som fundament	275
J. Satsadverbialets placering vid obetonat objekt.....	276
K. Satsadverbialets placering vid betonat eller icke-pronominellt subjekt i satser med omvänd ordföljd.....	277
32. Satsadverbialens inbördes placering	278

Bisatser

33. Bisatser med inledning av underordnande konjunktioner	280
34. Underordnande konjunktioner (subjunktioner)	283
A. Funktioner i satsen.....	283
B. Lexikaliserade underordnande konjunktioner	284
C. Allmänt underordnande konjunktion	285
D. Interrogativa underordnande konjunktioner	286
E. Temporala underordnande konjunktioner.....	287
F. Kausala underordnande konjunktioner och relativa kausala konstruktioner	291
G. Konsekutiva underordnande konjunktioner och liknande satsinledningar.....	295
I. Enkel konsekutiv betydelse – <i>så</i> eller <i>med påföljd att</i>	295
II. Deskriptivt konsekutiv betydelse – <i>så (att)</i> eller <i>så att</i>	296
III. Finalt konsekutiv betydelse – <i>så (att)</i>	297
IV. Gradkonsekutiv betydelse – <i>så/sådan ... att</i> eller <i>till den grad att</i>	297
V. Konditionalt konsekutiv betydelse – <i>så</i>	298
VI. Sammanfattning av konsekutiva satsinledningar	298
VII. Komparativt konsekutivt adverb – <i>ju ... desto</i>	299
H. Konditionala underordnande konjunktioner.....	300
I. Koncessiva underordnande konjunktioner.....	302
J. Konditionalt koncessiva underordnande konjunktioner	303

K. Komparativa underordnande konjunktioner, andra jämförande uttryck samt olika betydelser av <i>än</i>	304
I. Likställande underordnande konjunktioner	304
II. Olikställande underordnande konjunktion.....	306
III. Andra jämförande uttryck	308
IV. Konjunktionen, prepositionen och adverbet <i>än</i> samt adverbet <i>än/ännu</i>	309
L. Konditionalt komparativ underordnande konjunktion.....	310
M. Finala underordnande konjunktioner.....	311
N. Metod-deskriptiv underordnande konjunktion	312
O. Exkluderande deskriptiv underordnande konjunktion.....	312
P. Sammanfattningstabell med de vanligaste underordnande konjunktionerna.....	313
35. Relativa bisatser och relaterade konstruktioner.....	314
A. Relativa pronomen och adverb i nödvändiga och icke-nödvändiga relativa bisatser	314
B. Inledande preposition i relativa bisatser	319
C. Tema och rema i relativa bisatser	321
I. Förhållandet mellan ursprunglig huvudsats och relativ bisats	321
II. Temats uppmärksamhetsgrad i den relativa bisatsen.....	321
D. Personliga pronomen som korrelat.....	322
I. Korrelat som är subjektspredikativ i presentation med <i>det är X som</i>	322
II. Korrelat som är subjekt.....	322
III. Korrelat som är subjektspredikativ i övriga fall.....	323
IV. Korrelat som har objektsform	323
E. Relativa pronomen som subjekt respektive objekt i en underordnad sats inom den relativa bisatsen	324

F. Sammanställning över de vanligaste relativa bisatserna	325
G. Förkortade relativa bisatser	326
H. Attributiv relativ bisats efter frågeord	328
I. Efter självständiga interrogativa pronomen och adverb	328
II. Efter förenade interrogativa pronomen och adverb	330
I. Generaliserande bisats.....	331
J. Pronomenet <i>vad</i> i relativa konstruktioner	334

Presentation, tematisering, satsförkortning och anföring

36. Falsk samordning	336
37. Dubbla satsdelar och andra tautologier	339
38. Satsfläta	340
39. Presentation med formellt subjekt.....	341
A. Presentation i aktiva satser med verb som anger existens, position, rörelse eller allmänna händelser	341
B. Presentation i passiva satser.....	344
C. Presentation av infinitivfraser och nominalbisatser.....	345
40. Andra konstruktioner som presenterar subjekt.....	346
A. Subjektspresentation med uttrycket <i>det är X som</i>	346
B. Subjektsersättningsadverbial	348
C. Presentation av och med vissa pronomen.....	348
41. Presentation med formellt objekt	349

42. Allmän presentation med uttrycket <i>det är X som</i>	351
43. Ellipser.....	352
44. Fristående bisatser i utrop.....	354
A. <i>Vad/Så</i> + <i>adjektiv/adverb</i> + subjekt + predikat.....	354
B. <i>Vilken/ En sådan</i> + <i>substantiv</i> + subjekt + predikat.....	355
C. Som-bisats.....	356
D. Satsadverbial + att-bisats.....	356
E. Nominalbisats	356
45. Förkortning av att-bisats efter preposition	357
46. Satsförkortning och passivering vid förnimmelse-, tanke- och yttrandeverb	358
A. Förnimmelseverb.....	358
I. Förkortning av aktiv sats.....	358
II. Passiv form av den ursprungliga aktiva meningen.....	359
III. Passiv form av den aktiva förkortade satsen	359
B. Tanke- och yttrandeverb	360
I. Förkortning av aktiv sats.....	360
II. Passiva konstruktioner	361
C. Yttrandeverb + dativobjektsadverbial + infinitivfras som akkusativobjekt.....	362

D. Liknande konstruktioner.....	363
I. Påverkansverb + dativobjekt + infinitivfraser som akkusativobjekt.....	363
II. Påverkansverb + akkusativobjekt + förkortade adverbial med infinitivfraser.....	365
III. Liknande konstruktioner med fenomenverb.....	367
IV. Reflexiva possessiva pronomen i förkortade att-bisatser.....	368
V. Objektspredikativ i satser med tanke- och yttrandeverb.....	368
47. Svorsord och påhängssvar.....	369
A. Svorsord.....	369
B. Påhängssvar.....	370
48. Direkt och indirekt anföring.....	371
A. Direkt anföring.....	371
I. Framförställd källsats, talstreck.....	371
II. Framförställd källsats, anföringstecken.....	371
III. Efterställd källsats, talstreck.....	372
IV. Efterställd källsats, anföringstecken.....	372
B. Indirekt anföring.....	373
I. Indirekt anföring med enkel objektsbisats.....	373
II. Indirekt anföring med frågeord.....	375

Sammanfattning av satsläran (syntaxen)

49. Sammanfattande satsanalyser	376
A. Huvudsatser	376
B. Bisatser	377
C. Fraser och satsled.....	379
I. Fraser som är primära eller underordnade i satsanalysen	379
II. Tilläggsfraser	381
III. Huvudpredikatsled.....	383
D. Undantag och tillägg till de grundläggande satsschemana.....	384
50. Adjektiv och participformer i satsanalysen	385
51. Jämförande satsanalyser av vissa prepositionsfraser.....	386
52. Sammanställning över vanligt förekommande emfatiska omplaceringar och omskrivningar	388
A. Emfatiska omplaceringar.....	388
B. Emfatiska omskrivningar.....	389

Verb – form och funktion

53. Verbkonjugationer.....	391
A. Kortfattad beskrivning och historik.....	391
B. Konjugation 1	394

C. Konjugation 2	403
I. Grupp 2a.....	403
II. Grupp 2b	408
III. Grupp 2c	412
IV. Regionala och alternativa böjningsmönster	413
D. Konjugation 3	416
E. Konjugation 4.....	418
F. Konjugation 5.....	427
I. Grupp 5a och 5b.....	427
II. Grupp 5c	430
III. Grupp 5d.....	431
IV. Grupp 5e.....	433
V. Grupp 5f.....	436
VI. De olika betydelseerna av verbet <i>vara</i> (samt vissa motsvarigheter hos verben <i>bli</i> och <i>förbli</i>)	438
G. Äldre böjningsmönster	442
H. Jämförelse med engelska.....	445
54. Infinitiver i satsen.....	450
A. Infinitiver i satser med fler än ett predikatsverb.....	450
I. Infinitiver i satser med tempusbildande hjälpverb.....	450
II. Infinitiver i satser med modala hjälpverb och andra icke-tempusbildande hjälpverb	450
B. Infinitivfraser som subjekt.....	451
C. Infinitivfraser som objekt	451

D. Infinitivfraser som predikativ	454
E. Infinitivfraser som adverbial.....	454
F. Infinitivfraser som attribut	454
55. Participformer av verb.....	455
A. Perfekt particip	455
I. Perfektparticipformer som är adjektiv	455
II. Perfektparticipformer som är verb.....	455
III. Perfektparticipformer som är adverb eller prepositioner	459
B. Presens particip.....	460
I. Presensparticipformer som är substantiv	460
II. Presensparticipformer som är adjektiv	461
III. Presensparticipformer som är adverb	461
IV. Presensparticipformer som är verb.....	462
V. Presensparticipformer som är adjektiviska pronomen	465
VI. Presensparticipformer som är prepositioner.....	465
56. Modus, tidsaspekt och tempus.....	466
A. Indikativ (faktisk situation)	466
I. Grundläggande tidsaspekter i nutid och dåtid.....	466
II. Pågående tid och brukstid i svenska och engelska	467
III. Aspekten framtid – verben <i>skola, komma att, tänka</i> och <i>ämna</i>	472
IV. Tempus i konditionala och temporala bisatser i meningar med framtidsaspekt	477
V. Relationen mellan en överordnad sats och dess samtida tidsbisats	479

VI. Verbkedjor.....	479
VII. Preteritum med syftning på nutid.....	479
VIII. Tempusförskjutning vid passiv form.....	480
IX. Användning av preteritum respektive perfekt.....	480
X. Perfekt och pluskvamperfekt i bisats.....	480
XI. Perfekt och pluskvamperfekt i satser med modala hjälpverb.....	481
B. Imperativ (uppmaning).....	483
C. Konjunktiv (tänkt situation).....	484
I. Presens konjunktiv.....	484
II. Preteritum konjunktiv.....	485
III. Konditionalis och andra tempus i meningar med tänkta villkor.....	486
D. Sammanfattning av villkorsmeningar i indikativ och konjunktiv.....	489
I. Ordföljdsvarianter med olika tempus och verbformer i enkel nutids- och dåtidssaspekt.....	489
II. Tempus i samtliga tidsaspekter.....	490
E. Verbformen <i>skulle</i> – användning och jämförelse med engelska.....	492
57. Modala hjälpverb och andra icke-tempusbildande hjälpverb.....	495
A. Modala hjälpverb.....	495
B. Verb som gränsar till modala hjälpverb.....	496
C. Verb som alternativt fungerar som hjälpverb.....	496
D. De modala och angränsande hjälpverbens betydelser.....	497
E. Passivbildande hjälpverb.....	506

F. Satsförkortningar med huvudverb i hjälpverbsliknande konstruktioner	506
G. Verb som kan vara både hjälpverb och huvudverb	507
58. Verbformer med s-suffix	508
A. Transitiva verb	508
B. Särskilda reciproka transitiva verb	508
I. Aktiv transitiv betydelse	508
II. Enkel passiv betydelse	509
III. Ömsesidig passiv betydelse	509
IV. Överförd aktiv intransitiv betydelse	510
C. Deponensverb	511
I. Icke-reciproka deponensverb	511
II. Reciproka deponensverb	512
D. S-suffix i olika konjugationer och verbformer	515
E. Sammanfattning av predikatsverb med s-suffix	516
59. Sammansatta verb	517
A. Verb med allmänna adverbprefix och verb med adverbialförled	517
B. Verb med förled som är adjektiv, substantiv eller verb	518
C. Verb med särskilda prefix av germanskt ursprung	520
D. Verb med prefix av latinskt ursprung	521
E. Verb med prefix och vissa andra förled av grekiskt ursprung	522

60. Partikelverb	523
A. Fasta och generella partikelverb.....	523
B. Verbpartikelns placering och betoning.....	524
C. Allmänna adverbpartiklar (partiklar som är adverb eller ursprungliga prepositioner med adverbfunktion)	526
D. Sättsadverbpartiklar	528
E. Objektspartiklar (partiklar som är substantiv)	529
F. Adverbialpartiklar (partiklar som är prepositionsadverbial).....	530
G. Framförställd verbpartikel	533
H. Participformer och avledningar	534
61. Reflexiva verb (utan partikel).....	535
A. Transitiva verb som kan ha reflexiv betydelse	535
B. Enkla verb som är ständigt reflexiva	536
C. Sammansatta verb som är ständigt reflexiva	537
62. Reflexiva partikelverb	538
A. Transitiva partikelverb som kan ha reflexiv betydelse.....	538
B. Partikelverb som ständigt reflexiva	539
I. Ständigt reflexiva verb med sitt reflexiva pronomen <i>efter</i> verbpartikeln (analog ordföljd).....	539
II. Ständigt reflexiva verb med sitt reflexiva pronomen <i>före</i> verbpartikeln (typegen ordföljd)	539
63. De olika reflexiva verbslagen – sammanfattning och kommentarer	540

Substantiv, adjektiv, pronomen och adverb – form och funktion

64. Substantivböjning.....	543
A. Substantivdeklinationer	543
B. Deklination 1	544
C. Deklination 2 och 3.....	545
D. Deklination 4	566
E. Deklination 5.....	569
F. Sammanställning över substantiv med omljud i plural	576
G. Plural med -s.....	577
H. Numerus och species av vissa grekiska och latinska lånord	579
I. Egennamns genus och numerus	581
J. Plural av enhetssubstantiv.....	582
K. Genitiv	584
65. Species av substantiv.....	587
A. Obestämd form	587
I. Presentation av substantiv.....	587
II. Substantiv med possessivattribut.....	587
III. Substantiv vars attribut är relationella, kvantitativa eller interrogativa pronomen	588
IV. Substantiv med allmän betydelse	589
V. Oräknebara substantiv i obestämd form.....	591
VI. Obestämd form i frågor och negerade satser.....	591

B. Bestämmd form.....	592
I. Redan presenterade substantiv	592
II. Substantiv med ordnande pronomenattribut eller ordningstalsattribut.....	592
III. Substantiv med vissa kvantitetsattribut	593
IV. Substantiv med demonstrativa pronomenattribut.....	593
V. Substantiv i särskilda determinativa konstruktioner.....	594
VI. Substantiv vars attribut har suffixet -dera	594
VII. Substantiv i vissa fasta eller generella verbpartiklar	594
66. Böjningsmönster för adjektivens positivformer	595
A. Grundläggande böjningsmönster.....	595
B. Adjektivet <i>liten</i>	600
C. Adjektivet och pronomenet <i>egen</i>	600
D. Oböjliga adjektiv	601
E. Adjektiv som är perfektparticipformer	605
F. Adjektiv som är presensparticipformer.....	606
67. Komparationsmönster för adjektiv och myckenhetspronomen.....	607
A. Adjektiv med komparationssuffixen -are och -ast – regelbunden komparation.....	607
B. Adjektiv med komparationssuffixen -re och -st samt omljud – kort regelbunden komparation	608
C. Adjektiv med komparationssuffixen -re och -st samt byte av ordstam – oregelbunden komparation	608
D. Komparerbara myckenhetspronomen – oregelbunden komparation.....	609
E. Adjektiv med suffixet -isk – omskrivande komparation.....	609
F. Oböjliga adjektiv – omskrivande komparation	609

G. Adjektiven <i>lik</i> , <i>värd</i> och <i>rätt</i> – omskrivande komparation.....	610
H. Adjektiv som är perfektparticipformer – omskrivande komparation samt i vissa fall alternativt komparationssuffix.....	610
I. Adjektiv som är presensparticipformer – omskrivande komparation.....	610
68. Sambandet mellan adjektiv och substantiv	611
A. Predikativ placering av adjektiv	611
B. Attributiv placering av adjektiv	614
I. Stark böjning av adjektiv + obestämd form av substantiv	614
II. Svag böjning av adjektiv + bestämd form av substantiv	615
III. Svag böjning av adjektiv + obestämd form av substantiv med bestämd betydelse	617
C. Sammanfattning av positivformens kongruensböjning	619
D. Superlativformens kongruensböjning.....	620
69. Adjektivens och adverbens skilda funktioner i satsen.....	622
70. Substantiv-, adjektiv- och adverb bildning.....	623
A. Suffixavledningar	623
I. Substantivbildning med suffix	623
II. Adjektivbildning med suffix.....	626
III. Suffix för substantiv och adjektiv bildade från geografiska egennamn	630
IV. Adverb bildning med suffix	633
B. Sammansättningar.....	635
I. Olika slag av sammansättningar	635
II. Mönster för förled som är substantiv.....	636
III. Ordklasser som kan vara förled i sammansatta substantiv	638

IV. Ordklasser som kan vara förled i sammansatta adjektiv	638
V. Sammansättningar med två- eller flerordsförled	639
VI. Adverbsammansättningar.....	640
71. Latinska och grekiska elementord i sammansättningar och avledningar	642
A. Latinska prefix i inlånade ord.....	642
B. Grekiska prefix i inlånade ord	643
C. Latinska rotmorfem inlånade från verb	644
D. Inlånade grekiska rotmorfem.....	645
E. Latinska och grekiska räkneord i inlånade ord	648
72. Komparation, gradering, myckenhet, jämförande lägesangivning, likhet och framhävande	649
A. Komparativ och superlativ	649
B. Klassificerande komparativ	650
C. Absolut komparativ	650
D. Absolut superlativ.....	650
E. Särskilda komparationsmönster	651
F. Komparerbara myckenhetspronomen	654
G. Jämförande lägesangivande adjektiv eller pronomen och besläktade ord.....	656
I. Attributivt placerade adjektiv/pronomen med enbart komparativ- och superlativformer	656
II. Attributivt placerade adjektiv/pronomen med enbart bestämd positivform	657
III. Substantiv, pronomen, adjektiv och adverb relaterade till väderstreck.....	657
H. Komparation av adverb/adverbial	658
I. Kvantitetsorden <i>mycket</i> och <i>lite</i>	659

J. Adjektivet <i>dålig</i> och adverbet <i>illa</i> – sammanfattning.....	661
K. Adjektivet <i>lik</i> , verbet <i>likna</i> , pronomenen <i>liknande</i> och <i>likadan</i> samt adverbena <i>likadant</i> och <i>lika</i>	663
L. Det adjektiviska pronomenet <i>själv</i>	667
73. Interrogativa pronomen och adverb	671
A. Identitetsfrågeord.....	671
I. Animat identitet – <i>vem/vilka</i>	671
II. Animat ägaridentitet – <i>vems/vilkas</i>	672
III. Inanimat identitet – <i>vad</i>	672
B. Frågeord för nominalbisatser – <i>vad</i>	673
C. Frågeord för huvudpredikat/huvudpredikatsled – <i>vad</i>	673
D. Adjektiviskt förenade urvalsfrågeord	674
I. Allmänt urval – <i>vilken/vilket/vilka / vad (...)</i> för	674
II. Specifikt urval – <i>vilken/vilket/vilka / vilkendera/vilketdera</i>	676
III. Typurval – <i>vilken sorts/vilka sorters / vilket/vilka slags/slag av / vad (...)</i> för (<i>slags/en/någon/ett/något/ena/några</i>) m.fl.	677
E. Egenskapsfrågeord – <i>hurdan/hurdant/hurdana / hur</i>	679
F. Frågeord som gäller mått, gradering eller myckenhet av adjektiv och substantiv	680
I. Gradadverbet <i>hur</i> förenat med adjektiv	680
II. Gradadverbet <i>hur</i> förenat med antalspronomen	681
III. Gradadverbet <i>hur</i> förenat med mängdpronomen	682

G. Adverbialfrågeord.....	682
I. Rumsadverben <i>var</i> och <i>vart</i>	682
II. Rumsadverben <i>varifrån</i> och <i>varåt/vartåt</i> samt orsaksadverbet <i>varför</i>	683
III. Sätts- och gradadverbet <i>hur</i> samt tidsadverbet <i>när</i>	684
H. Sammanfattning och jämförelse med engelska	686
I. Förenklat frågeordsschema för SFI/Sv2	687
74. Personliga och possessiva pronomen samt det generaliserande pronomenet <i>man</i>	688
A. Former	688
B. Personliga pronomen	689
C. Possessiva pronomen	692
D. Jämförelser med engelska.....	695
I. Reflexiva personliga pronomen	695
II. Possessiva pronomen	697
E. <i>Du-reformen</i> och tidigare tilltalsformer	698
75. Pronomenen och artiklarna <i>den/det/de</i> samt besläktade pronomen	702
A. Personliga pronomen som ersättningsord för nominalfraser – <i>den/det/de/dem</i>	702
B. Generellt personligt pronomen – <i>det</i>	702
I. Generellt ersättningsord	702
II. Formellt subjekt eller objekt.....	703
III. Opersonligt subjekt.....	703
C. <i>Det</i> i kombination med verbet <i>vara</i>	703
D. Bestämda artiklar – <i>den/det/de</i>	704

E. Demonstrativa pronomen – <i>den/det/de, den/det/de där, den/det/de här, denna/detta/dessa</i>	706
F. Determinativa pronomen – <i>den/det/de/dem</i>	710
G. Sammanfattning och jämförelse med engelska av <i>den/det/de/dem</i>	713
76. Pronomenen <i>någon</i> och <i>ingen</i>	714
A. <i>Någon/något/några</i>	714
I. Adjektiviskt förenade allmänt indefinita pronomen – <i>någon/något/några</i>	714
II. Adjektiviskt förenade indefinita antalspronomen– <i>någon/något/några</i>	715
III. Substantiviska allmänt indefinita pronomen – <i>någon/några/något/någonting</i>	716
IV. Regionalt antalspronomen/adjektiv – <i>några</i>	718
V. Gradadverb – <i>något</i>	718
B. <i>Ingen/inget/inga</i>	719
I. Förenad ställning.....	719
II. Självständig ställning.....	720
C. <i>Ingen/inget/inga</i> respektive <i>inte ... någon/något/några</i>	721
I. Användning i huvudsats.....	721
II. Användning i bisats	722
D. Reflexiva former.....	722
77. Sammanfattning av pronomen med generell betydelse.....	723

Lite om stavning och uttal

78. Stavning av vissa ord och fonem samt uttal av vissa ord och grafem.....	724
A. Lång och kort vokal.....	724
B. J-ljudet	730
C. Tje-ljudet.....	733
D. Sje-ljudet.....	736

1. Ordlära

Enskilda ord kan efter sin betydelse och funktion indelas i *ordklasser* (avsnitt A). Läran om enskilda ords böjning samt avledning och sammansättning till nya enskilda ord kallas *formlära* (avsnitt B). De enskilda orden kan även indelas i *betydelseord* och *formord* (avsnitt C). Ordklasser och underkategorier kan vara *öppna* eller *slutna* (avsnitt D). Denna paragraf avslutas med en sammanställning över ordklasserna och deras underklassificeringar (avsnitt E).

A. Ordklasser

I. Substantiv

- *Egentliga substantiv* betecknar saker, allmänna företeelser och levande varelser. *Egennamn* betecknar *enstaka* individer, platser och företeelser.
- *Konkreta substantiv* kan uppfattas med något av våra fem sinnen, dvs. de kan kännas, ses, höras, luktas eller smakas. *Abstrakta substantiv* kan inte uppfattas av dessa sinnen. De senare betecknar bl.a. tankar (t.ex. en teori), känslor (t.ex. en sorg), egenskaper (t.ex. en intelligens) och tillstånd (t.ex. ett kaos). Vissa substantiv kan i ett sammanhang vara konkreta (t.ex. bo bredvid en *skola*) och i ett annat abstrakta (t.ex. gå i *skola* hos någon).
- *Räknebara substantiv* har både singular- och pluralform. *Oräknebara substantiv* har endast en av dessa former (oftast singular).
- Konkreta substantiv kan också indelas i *artnamn* (som alltid är räknebara), *ämnesnamn* (som alltid är oräknebara) och *kollektiver* (som kan vara både räknebara och oräknebara).

Förhållandet mellan de olika indelningarna av egentliga substantiv framgår av tabellen nedan.

Konkret/abstrakt →	Konkreta substantiv				Abstrakta substantiv (bl.a. tankar, känslor och tillstånd)	
	Artnamn	Ämnesnamn	Kollektiver			
Slag av eg. substantiv →	Räknebara	Oräknebara	Räknebara	Oräknebara	Räknebara	Oräknebara
Räknebarhet →	Räknebara	Oräknebara	Räknebara	Oräknebara	Räknebara	Oräknebara
Exempel →	stol, lejon	sand, aluminium	familj, grupp	adel, boskap	tanke, idé	förståelse, fred

Några få kollektiver står alltid i plural. De måste omskrivas för att kunna stå i singular.

Ex. Han tittade på *kläder* i går, och han var speciellt intresserad av ett *klädesplagg*.

Vissa substantiv kan vara oräknebara i en betydelse, medan de är räknebara i en annan.

Ex.	Den medeltida riddarborgen var byggd av <i>sten</i> .	Oräknebart ämnesnamn
	Den forntida skeppssättningen bestod av tolv stora <i>stenar</i> .	Räknebart artnamn
	Det samlades <i>mycket folk</i> på torget.	Oräknebart kollektiv, 'folk i allmänhet'
	<i>Många folk</i> underkastade sig, men <i>ett folk</i> vägrade att ge upp: gallerna.	Räknebart kollektiv, 'folkslag'
	Frankrike exporterar mycket <i>vin</i> . / Det finns <i>guld</i> i berget.	Oräknebara ämnesnamn
	Systembolaget har tre nya <i>viner</i> . / Han vann två <i>guld</i> i världsmästerskapen.	Räknebara kortformer för 'vinsorter' resp. 'guldmedaljer'

Substantiv kan böjas efter *species* (bestämmdhet), dvs. *obestämd* och *bestämd* form och *numerus*, dvs. *singular* (ental) och *plural* (flertal).

Ex.	Vi hade tillgång till en <i>bil</i> och två <i>mopeder</i> .	Obestämd form singular (bil) respektive plural (mopeder)
	De vuxna satte sig i <i>bilen</i> , medan de två ungdomarna tog <i>mopederna</i> .	Bestämd form singular (bilen) respektive plural (mopederna)

Alla substantiv tillhör det ena eller det andra av två *genus*: *utrum* (en-ord) eller *neutrum* (ett-ord).

Ex.	Hon planterade <i>en nyponbuske</i> och <i>ett äppelträd</i> . <i>Nyponbusken</i> växte bra, men <i>äppelträdet</i> dog.	Utrum/neutrum – obestämd/bestämd form
-----	--	---------------------------------------

Ord som har utrumgenus kan indelas i tre underavdelningar, där de substantiv som har biologiskt genus hänförs till *maskulinum* (han-kön) respektive *femininum* (hon-kön), medan de resterande orden tillhör gruppen *reale* (den-kön). (Beträffande den historiska bakgrunden till detta se paragraf 64 A.)

Ex.	Det var <i>en bror</i> och <i>en syster</i> som bodde tillsammans i <i>en stuga</i> .	Underavdelningar inom utrum: maskulinum, femininum respektive reale
Jfr.	<i>Den</i> var trång, och varken <i>han</i> eller <i>hon</i> trivdes där.	Ersättningsord (pronomen) för reale, maskulinum respektive femininum

Substantiv kan delas in i olika grupper, s.k. *deklinationer*, efter mönster för pluralböjning. Denna språklära förordar av språkhistoriska och praktiska skäl en indelning i nedanstående fem deklinationer, medan andra hänför pluralsuffixen -er och -r till olika grupper och således räknar med sex deklinationer.

Ex.	Vi tittade på några <i>tavlor</i> . Det var speciellt <i>en tavla</i> som intresserade oss.	Plural med suffixet -or (deklination 1)
	Jag drack två <i>koppar</i> kaffe, medan Elsa nöjde sig med <i>en kopp</i> .	Plural med suffixet -ar (deklination 2)
	De flesta <i>kunder</i> var nöjda med sina <i>skor</i> , men <i>en kund</i> klagade på <i>en sko</i> .	Plural med suffixen -er/-r (deklination 3)
	<i>Äpplen</i> var det bästa hon visste. Hon valde ett stort rött <i>äpple</i> .	Plural med suffixet -n (deklination 4)
	De behövde tre <i>bord</i> , men i det stora rummet fanns det bara ett <i>bord</i> .	Plural med suffixet -Ø, dvs. nollplural (deklination 5)

I modern svenska böjs substantiv endast efter två *kasus*: *grundform* (nominativ) och *genitiv*. Genitivformen har normalt s-suffix (s-ändelse) och uttrycker ägande eller tillhörighet.

Ex. Jag har lånat *grannens* motorsåg.
Vi lyssnade till *skogens* sus.

S-suffixet uttrycker ägande.
S-suffixet uttrycker tillhörighet.

Fornsvenskan hade förutom nominativ och genitiv ytterligare två kasus för substantiv: dativ och ackusativ. Sådana gamla kasusformer lever endast kvar i vissa fasta uttryck samt i några traditionella dialekter (främst älvdalsmål, jämtska och västerbottniska dialekter). I fornsvenskans komplicerade böjningsmönster ingick olika former för maskulinum, femininum och neutrum i respektive deklination. Den äldre kasusböjningen användes – förutom för att markera ägande med genitivform – för att markera dativobjekt med dativform och ackusativobjekt med ackusativform. Dessutom styrde olika prepositioner olika kasus på samma sätt som i bl.a. modern tyska. Exempelvis följdes prepositionen *till* av genitiv, medan *ur* och *i/uti* följdes av dativ. Några av de äldre böjningsformer som följde dessa prepositioner lever kvar i modern svenska.

Ex. Hela skörden gick till *spillo*. / Bilen är till *salu*.
De gick man ur *huse*. / Sätt en lapp uti *ändanom*.

Äldre genitivformer i fasta uttryck
Äldre dativformer i fast uttryck respektive sångtext

Substantiv kan delas in i *animata* och *inanimata*, där de förstnämnda upplevs ha "själ". Termen *animata* substantiv kan således innefatta människor, fiktiva väsen och i vissa sammanhang även högre stående djur.

Ex. – *Vem* har du bredvid dig? – Min *dotter*.
– *Vem* var den högsta guden i antikens Grekland? – *Zeus*.
– *Vad* är det där? – En *högtryckstvätt*.

Det *animata* substantivet *dotter* efterfrågas med pronomenet *vem*.
Det *animata* substantivet *Zeus* efterfrågas med pronomenet *vem*.
Det *inanimata* substantivet *högtryckstvätt* efterfrågas med pronomenet *vad*.

Paragrafer som behandlar substantiv

Substantivböjning – paragraf 64
Sambandet mellan substantiv och adjektiv – paragraf 68
Substantivsammansättning – paragraf 70 B II och III
Genitivattribut – paragraf 13 A och G

Användning av bestämd och obestämd form – paragraf 65
Substantivbildning med suffix – 70 A I och III
Substantiv som är presensparticipformer – paragraf 55 B
Substantiverade attribut – paragraf 13 H, 55 B I, 68 B II och 75 D

Beträffande syftning på *animata* respektive *inanimata* substantiv se bl.a. paragraf 73 A, 75 E och F, 76 A och B samt paragraf 77.

III. Adjektiv

Adjektiv *beskriver stabila egenskaper eller tillfälliga tillstånd* som substantiv kan ha. Gränsen mellan dessa båda slag av adjektiv är ofta flytande.

Ex.	Vid skogsbrynet låg en <i>liten</i> stuga.	Adjektiv som beskriver en stabil egenskap
	Hon blev <i>arg</i> , när hon hörde det.	Adjektiv som beskriver ett tillfälligt tillstånd
	Böckerna på hyllan var <i>dammiga</i> .	Adjektiv som beskriver en egenskap som <i>kanske</i> är ett tillfälligt tillstånd

Många adjektiv är *karakteriserande*, medan andra är *klassificerande*.

Ex.	Kvinnan är <i>glad</i> . / En <i>stor</i> stuga ...	Adjektiv som karakteriserar det substantiv som det syftar på
	Sjukdomen är <i>epidemisk</i> . / Ett <i>franskt</i> vin ...	Adjektiv som klassificerar det substantiv som det syftar på

De flesta karakteriserande adjektiv kan i motsats till de klassificerande graderas, när de jämförs med egenskaper eller tillstånd hos andra substantiv. Denna gradering sker genom *komparation*, där formerna är *positiv* (t.ex. glad, stor), *komparativ* (t.ex. gladare, större) och *superlativ* (t.ex. gladast, störst).

Ex.	Vår stuga var <i>större</i> än de flesta andra.	Komparativformen används vid jämförelse mellan <i>två</i> enheter.
	Vår stuga låg mellan Åsas och Mias. Av dem var vår <i>störst</i> .	Superlativformen används vid jämförelse mellan <i>två eller flera</i> enheter.
	Stugorna var byggda i <i>österrikisk</i> stil.	Klassificerande adjektiv kan normalt inte kompareras.

Vissa karakteriserande adjektiv kan liksom de klassificerande inte kompareras, eftersom de egenskaper som de betecknar, antingen föreligger eller inte föreligger. Detta gäller främst adjektiven *död* och *kvitt*, adjektiv som betecknar geometriska former som *cirkelformig*, *fyrkantig* och *rektangulär* samt adjektiv som är svagt karakteriserande som *befintlig*, *frånvarande* och *oräknelig*. I överförd karakteriserande betydelse kan man dock tänka sig komparering av vissa normalt icke-komparerbara adjektiv (vilka alltså utgörs av de klassificerande adjektiven samt de nämnda slagen av karakteriserande adjektiv).

Ex. Ett framträdande kan inte bli *dödare* än så. / Ingen chef är *fyrkantigare* än han. / Det var den *franskaste* film jag sett.

Komparation sker efter olika böjningsmönster, av vilka det vanligaste är regelbunden komparation, t.ex. stark, *starkare*, *starkast*. Andra böjningsmönster är regelbunden kort komparation med omljud¹, t.ex. lång, *längre*, *längst*, oregelbunden komparation, t.ex. liten, *mindre*, *minst*, samt omskrivande (perifrastisk) komparation, t.ex. spännande, *mer spännande*, *mest spännande*.

¹ Omljud förekommer i flera ordklasser och innebär vokalväxling från a/å till ä, från o till ö samt från u till y eller ö. Se även paragraf 64 F.

Adjektiv kan placeras *predikativt* (paragraf 2 B V–VII) eller *attributivt* (paragraf 2 C IV). Böjliga adjektiv *kongruensböjs* efter de substantiv som de beskriver. Vid *predikativ placering* samt vid *attributiv placering* framför substantiv med *obestämd betydelse* används då *stark böjning* efter mönstret *grundform för utrum, t-suffix för neutrum och a-suffix för plural*. Vid *attributiv placering* framför substantiv med *bestämd betydelse* används *svag böjning*, vilket genomgående innebär *a-suffix* på adjektiven (med alternativet *e-suffix* för utrum maskulinum).

Ex. Kvinnan var <i>rik</i> . / Landet var <i>rikt</i> . / Barnen var <i>rika</i> .	Predikativ placering – utrum/neutrum/plural
En <i>rik</i> kvinna ... Ett <i>rikt</i> land ... Två <i>rika</i> barn ...	Attributiv placering, substantiv med <i>obestämd betydelse</i> – utrum/neutrum/plural
Den <i>rika</i> trakten ... / Det <i>rika</i> företaget ... / De <i>rika</i> länderna ...	Attributiv placering, substantiv i bestämd form med <i>bestämd betydelse</i>
Din <i>rika</i> bror ... / Ditt <i>rika</i> liv ... / Dina <i>rika</i> släktingar ...	Attributiv placering, substantiv i obestämd form med <i>bestämd betydelse</i>
Den <i>rike</i> mannen ... / Din <i>rike</i> bror ...	Alternativ för utrum maskulinum

Böjningsmönstret för attributiv placering vid substantiv med bestämd betydelse gäller även egennamn.

Ex. <i>Vackra Anna/ Svarte Petter</i>	Attributiv placering vid egennamn – femininum respektive maskulinum
---------------------------------------	---

Vissa adjektiv är *oböjliga* och kongruensböjs således inte efter sitt substantiv eller efter sin placering i satsen (paragraf 66 D).

Ex. Tomten var <i>öde</i> . / Huset var <i>öde</i> . / Åkrarna var <i>öde</i> . En <i>öde</i> tomt ... / Den <i>öde</i> tomten ... / Ett <i>öde</i> hus ... / Det <i>öde</i> huset ... / Många <i>öde</i> åkrar ... / De <i>öde</i> åkrarna ...

Komparativformer kongruensböjs inte, medan superlativformer som bildats med suffix (-ast eller -st) kan stå i *grundform* eller i *bestämd form*.

Ex. Vilket land är <i>rikast</i> ? Jag vet inte, men Ryssland är <i>störst</i> till arean.	Grundform av superlativer bildade med suffix – predikativ placering
Det <i>rikaste</i> landet är nog Qatar. Efter folkmängd är Kina det <i>största</i> landet.	Bestämd form av ovanstående superlativer – attributiv placering

Beträffande böjningsmönster för adjektivens positivformer se paragraf 66, komparationsformer paragraf 67, böjning vid predikativ respektive attributiv placering paragraf 68, avgränsning mot adverb paragraf 69, adjektivbildning med suffix paragraf 70 A II och III, sammansatta adjektiv 70 B IV samt adjektiv som är participformer paragraf 13 E och 55.

IV. Räkneord

Räkneord indelas i *grundtal* och *ordningstal*.

Ex. Vi har *tre* döttrar. De har tillsammans *tjugosju* handväskor. Grundtal anger antal.
I år kom han på *femte* plats, vilket var bättre än förra årets *åttonde*. Ordningstal anger plats i en ordning.

Ordningstalen *första* och *andra* kan även fungera som ordnande pronomen. I jämförelseexemplen nedan kan *första* tolkas som motsats till det ordnande pronomenet *sista*, medan *andra* ställs i motsats till det ordnande pronomenet *ena*.

Ex. Det *första* försöket (försök nummer ett) gick bättre än det *andra* och *tredje* (försök nummer två och tre). Räkneord
Jfr. Det *första* försöket gick bättre än det *sista*. / Det kan gå bättre den *ena* gången och sämre den *andra*. Ordnande pronomen

Räkneordet *andra* kongruensböjs inte i motsats till de jämförande pronomenen *annan/annat/andra*.

Ex. En *andra* gång ... / Ett *andra* försök ... / Det *andra* försöket ... (inte t.ex. det tredje) Räkneord
Jfr. En *annan* gång ... / Ett *annat* försök ... / Det *andra* försöket ... (inte det här försöket) Jämförande pronomen

De två ordningstalen *första* och *andra* har böjningsformerna *förste* och *andre*, vilka traditionellt har använts vid kongruensböjning i maskulinum. Numera används dock e-suffixet på dessa ordningstal i vissa titlar och yrken med könsneutral betydelse. Vid angivande av regenters ordningstal upprätthålls dock skillnaden mellan maskulinformerna *förste/andre* och femininformerna *första/andra*. Dessutom används e-suffixen regionalt vid datumangivelse.

Ex. Hon valdes till *förste* vice ordförande. / Kvinnan där borta är *andre* amanuens. Könsneutrala former
Katarina den *första*/ Fredrik den *förste*/ Elisabet den *andra*/ Kristian den *andre* Könsbundna former
Den *första* och *andra* januari ... / Den *förste* och *andre* januari ... Riksspråk respektive regionala former i sydvästra Sverige

Beroende på sammanhanget kan *en* och *ett* vara räkneord eller obestämda artiklar. Se exempel i tabellen nedan.

Ordklass ↓	Svenska ↓	Engelska ↓
Artikel →	De köpte <i>en</i> bil.	They bought <i>a</i> car.
Räkneord →	De har bara <i>en</i> bil.	They only have <i>one</i> car.

V. Pronomen

Det latinska *pro nomen* kan översättas med 'i stället för substantiv eller adjektiv'. Pronomen kan alltså dels ersätta substantiv, dels fungera som bestämmingar till dessa på samma sätt som adjektiv. Man talar därför om *substantiviska* respektive *adjektiviska* pronomen. *Nomen* omfattade i latinet således substantiv och adjektiv, vilket berodde på att man i detta språk hade gemensamma böjningsmönster i de båda ordklasserna. I denna språklära har termen *nomen* i stället anpassats till svensk grammatik och används för att beteckna substantiv och substantiviska pronomen. Från ordet *nomen* kommer beteckningen *nominalfraser*, vars huvudord är just substantiv eller substantiviska pronomen (paragraf 2 D I).

Vissa substantiviska pronomen är *definita* (bestämda), vilket innebär att de kan ersätta *specifika* substantiv. Sådana pronomen kräver att det substantiv de ersätter antingen är omnämnt i sammanhanget, s.k. *anaforisk* funktion, eller framgår av den direkta eller återgivna talsituationen, s.k. *deiktisk* funktion.

Ex. Johan tog emot apelsinen och åt upp *den* direkt. Det självständiga pronomenet *den* ersätter substantivet *apelsinen*.
Jag ska gå och köpa mjölk. Betydelsen av det självständiga pronomenet *jag* framgår av talsituationen.

Övriga substantiviska pronomen är *indefinita* och ersätter *ospecifika* substantiv. Sådana pronomen fungerar självständigt utan krav på att deras betydelse ska framgå av ett visst sammanhang.

Ex. *Någon* kommer. *Vem* är det? De oavhängigt självständiga pronomen *någon* och *vem* ersätter okända substantivs grundform.

Substantiviska pronomen i grundform (nominativ), som de i exemplen ovan, står alltid *självständiga* i satsen. Om substantiviska pronomenen däremot har genitivform (med suffixet -s) ersätter de i stället *substantivens genitivformer*. I sådana fall fungerar de som genitivattribut (paragraf 13 A) och står *possessivt förenade* med sina respektive huvudord (substantiv), t.ex. *hennes inlägg* och *vems väska* i exemplen nedan.

Ex. Eva deltog i mötet. *Hennes* inlägg var kort. Det definitiva possessivt förenade pronomenet *hennes* ersätter genitivformen *Evas*.
Vems väska är det där? Det indefinita possessivt förenade pronomenet *vems* ersätter ett okänt substantivs genitivform.

Ibland är ett förenat pronomens huvudord redan omnämnt i sammanhanget och kan utelämnas i en s.k. *anaforisk ellips* (paragraf 43). Pronomenet står då självständigt i satsen. Ett sådant *elliptiskt självständigt* pronomen är dock inte *äkta självständigt*, eftersom dess huvudord endast är utelämnat.

Ex. – *Vems väska* är det? Det possessivt förenade pronomenet *vems* står tillsammans med sitt huvudord, substantivet *väska*.
 – Det är *hans* (*väska*). Det förenade pronomenets huvudord kan utelämnas i svaret på ovanstående fråga.

Adjektiviska pronomen står *förenade* med substantiv som olika slag av *attribut* (paragraf 2 C IV). De har ofta adjektivliknande kongruensböjning men ersätter inte adjektiv på samma direkta sätt som några av de substantiviska pronomenen kan ersätta specifika substantiv. Adjektiviska pronomen påminner därför mer om klassificerande adjektiv än om karaktäriserande (punkt III i detta avsnitt).

Ex. *Vissa* bilar är energisnåla. *Andra* bilar drar mycket bränsle. Adjektiviska pronomen karaktäriserar inte substantiv.
 Jfr. Ofta är *nya* bilar energisnåla, medan *gamla* bilar drar mycket bränsle. Dessa adjektiv karaktäriserar substantiv.

Ett adjektiviskt pronomens huvudord kan ibland utelämnas i en *anatorisk ellips* (på samma sätt som huvudord till possessivt förenade substantiviska pronomen på föregående sida). En sådan ellips förutsätter att det förenade pronomenets huvudord redan är omnämnt i sammanhanget. Det adjektiviska pronomenet står då inte *äkta självständigt* utan endast *elliptiskt självständigt*, eftersom dess huvudord är underförstått.

Ex. Jag har *ingen penna*. Har du *någon (penna)*? Adjektiviska pronomens huvudord kan utelämnas i en kontext.

Många ursprungliga adjektiviska pronomen kan även fungera som substantiviska pronomen. Vid en sådan funktion gäller att *utrumformer och pluralformer* från de adjektiviska pronomenen blir *animata* substantiviska pronomen, medan *neutrumformer* blir substantiviska pronomen med *generell betydelse*.

Ex. Hon vill inte ha <i>någon</i> hjälp.	Förenat adjektiviskt pronomen i <i>utrumform</i>
De vill inte höra <i>något</i> gnäll.	Förenat adjektiviskt pronomen i <i>neutrumform</i>
Vi har inte sett <i>några</i> övergrepp.	Förenat adjektiviskt pronomen i <i>pluralform</i>
<i>Någon</i> eller <i>några</i> måste hjälpa henne.	Självständiga substantiviska pronomen med <i>animat</i> betydelse – utrum respektive plural
<i>Något</i> måste ha hänt.	Självständigt substantiviskt pronomen med <i>generell</i> betydelse – neutrum

Animata substantiviska pronomen av ovanstående slag kan liksom många andra substantiviska pronomen stå i genitivform.

Ex. Det måste vara *någons* ansvar. Det animata *någons* står possessivt förenat med sitt huvudord *ansvar*.

Några ursprungliga adjektiviska pronomen (de med slutledet -dan samt vissa antalspronomen) kan stå *predikativt* självständigt och behålla sin *adjektiviska betydelse*. De klassificeras då som adjektiv i denna språklära.

Ex. En *sådan (pronomen)* kvinna vill jag träffa. Är hon *sådan (adjektiv)*? Attributiv respektive predikativ placering av *sådan*
Många (pronomen) olyckor inträffade, och även tillbuden var *många (adjektiv)*. Attributiv respektive predikativ placering av *många*

Denna språklära indelar och avhandlar pronomen enligt nedanstående tabell, som innehåller ett exempel för varje pronomenslag. En sammanställning över de vanligaste pronomenen inom varje grupp finns i avsnitt E i denna paragraf.

Slag av pronomen		Substantiviska		Adjektiviska	Paragraf/ avsnitt/punkt
		Självständiga	Possessivt förenade (genitiv)	Förenade (olika slags attribut) ¹	
Definita	Personliga	<i>Vi</i> är glada.	---	---	74 A–B, 75 A–B
	Possessiva ²	---	<i>Hennes</i> insats var fantastisk.	<i>Vår</i> nation är stolt.	74 A + C
	Reciproka	De omfamnade <i>varandra</i> .	Vi delade <i>varandras</i> glädje.	---	58 B
	Relativa	Jag har en katt <i>som</i> är vit.	Jag har en katt <i>vars</i> päls är vit.	---	35
	Determinativa ³	<i>Den</i> som lever får se.	Det är <i>dens</i> ansvar som bor här.	<i>Den</i> kappa du köpte i går, reas i dag.	35 J, 68 B III, 75 F
	Demonstrativa	... och pratade med <i>denne</i> och pratade med <i>dennes</i> fru.	Jag tar <i>den här</i> vägen.	68 B II–III, 75 E
Relationella	Expressiva	---	---	<i>Vilken</i> fin dag!	44 B, 65 A, 68 B I
	Framhävande ⁴	---	---	Han har en <i>egen</i> bostad.	40 C, 72 L
	Ordnande	---	---	Det var ju <i>förra</i> månaden.	21 A VII, 68 B, 72 G
	Jämförande ⁵	<i>Andra</i> får göra som de vill.	Hon lyssnar på <i>andras</i> åsikter.	<i>Andra</i> åsikter hördes i debatten.	34 K II, 65 A, 68 B
Kvantitativa	Myckenhets-	<i>Många</i> vill ha biljetter.	Det är <i>mångas</i> önskan.	De har sålt <i>många</i> biljetter.	68 B I, 72 F + I
	Totalitets- ⁴	<i>Alla</i> är beredda.	Det är <i>allas</i> skyldighet.	<i>Alla</i> vägar är spärrade.	40 C, 65 A + B III
	Distributiva ⁴	<i>Var och en</i> kan avgöra det.	Det är <i>vars och ens</i> uppgift.	Han jobbar <i>varannan</i> dag.	40 C, 65 A, 68 B I
	Allmänt indefinita	<i>Någon</i> borde reagera.	Är det <i>någons</i> ansvar?	Vi har inte fått <i>någon</i> reaktion.	65 A, 76
	Negerande	<i>Ingen</i> reagerade.	Det är <i>ingens</i> fel.	<i>Ingen</i> myndighet tar ansvar för detta.	65 A, 68 B I, 76
	Selektiva	<i>Somliga</i> går i trasiga skor.	Det är <i>somligas</i> öde.	<i>Somliga</i> historier är sorgliga.	65 A, 68 B I
	Generaliserande	<i>Man</i> bör inte svära, om det stör <i>ens</i> vänner.	Jag tar <i>vilket</i> jobb <i>som helst</i> .	35 I–J, 74 A
Interrogativa		<i>Vem</i> cyklar där borta?	<i>Vems</i> cykel är det?	<i>Vilken</i> väg tar hon?	65 A, 68 B I, 73

¹ Några ursprungliga adjektiviska pronomen kan stå predikativt och därvid fungera som adjektiv (paragraf 24 B I, 72 F och K), t.ex. Läget är *sådant*. Vi är för *få*.

Vissa adjektiviska pronomen kan vara substantiviskt självständiga enbart som generella neutrumformer (paragraf 77), t.ex. *Det här* duger inte. Ni sköter *ert*.

² Possessiva pronomen i självständig position (paragraf 74 D II) är – med ovanstående undantag – anaforiska ellipser (paragraf 43), t.ex. Segern är *vår* (*seger*).
Icke-reflexiva possessiva pronomen i tredje person är substantiviska genitivformer, medan övriga possessiva pronomen är adjektiviska (paragraf 74 C).

³ *Den/det/de* i förenad ställning med determinativ betydelse kan även kategoriseras som bestämda artiklar (paragraf 75 F).

⁴ Vissa framhävande, totalitets- eller distributiva pronomen (*själv*; *alla*, *båda*; *var och en*) kan även stå som adverbialliknande fristående attribut (paragraf 40 C).

⁵ Hos de jämförande (komparativa) pronomenen *annan/annat/andra* kan endast neutrumformen *annat* och pluralformen *andra* fungera substantiviskt.

Utrumformen *annan* kan endast ha en sådan funktion i kombination med vissa andra pronomen, t.ex. *ingen annan* och *någon annans*.

VI. Verb

Grundläggande funktioner

Ordet *verb* kommer från latinets *verbum* som betyder 'ord', något som indikerar verbens centrala roll i språket. I en sats är (huvud-) verbet normalt ett av de betydelsemässigt viktigaste orden, inte sällan det allra viktigaste. Typiskt för verb är att de kan böjas i olika tidsformer.

- *Huvudverb* anger att någon eller något *utför en handling, genomgår ett förlopp* eller *är i ett tillstånd*.
- *Hjälpverb* har de flesta av huvudverbens böjningsmönster men har främst grammatisk betydelse.

Böjning sker efter olika verbgrupper, s.k. *konjugationer* (paragraf 53). Denna språklära räknar med 5 konjugationer, medan andra slår ihop konjugation 4 (starka verb) med konjugation 5 (oregelbundna verb) och således endast räknar med fyra konjugationer.

Ex. Vi hämtar barnet. / Vi hämtade barnet. / Vi har hämtat barnet.	Konjugation 1 – regelbundna (svaga) verb med suffixen -ar, -ade och -at
Vi stänger dörren. / Vi stängde dörren. / Vi har stängt dörren.	Konjugation 2 – regelbundna (svaga) verb med grundsuffixen -er, -de och -t
Vi syr kläderna. / Vi sydde kläderna. / Vi har sytt kläderna.	Konjugation 3 – avkortade regelbundna (svaga) verb med suffixen -r, -dde och -tt
Vi river osten. / Vi rev osten. / Vi har rivit osten.	Konjugation 4 – starka verb med suffixen -er, -Ø och -it samt avljud ¹
Vi ser inget. / Vi såg inget. / Vi har inte sett något.	Konjugation 5 – oregelbundna verb med olika slag av böjning

Genom böjning av alla slags verb och genom användning av hjälpverb kan olika aktioner, tidsaspekter, aktionsarter samt sändarens inställning uttryckas.

Ex. Han bygger en friggebod.	Någon (jag) utför en handling (bygger) <i>i nutid</i> .
Han byggde en friggebod.	Någon (jag) utförde en handling (byggde) <i>i dåtid</i> .
Skymningen föll.	Något (skymningen) genomgick ett förlopp (föll).
Hans kropp värkte.	Något (hans kropp) var i ett tillstånd (värkte).
Kroppen hade värkt en tid.	Med hjälpverbet <i>ha</i> uttrycks en tidsaspekt.
Han borde vila sig.	Med hjälpverbet <i>böra</i> uttrycks <i>sändarens (talarens/skribentens) inställning</i> (och en tidsaspekt).
Friggeboden blev byggd.	Med hjälpverbet <i>bli</i> uttrycks <i>passiv aktionsart</i> (och en tidsaspekt).

¹ *Avljud* vid böjning av starka verb innebär en betydelsebärande vokalväxling, t.ex. riva – rev, medan *omljud*, som mest förekommer i andra ordklasser, har uppstått genom oavsiktlig uttalspåverkan från intilliggande (oftast efterföljande) vokal, t.ex. son – söner eller lång – längre.

Finite och infinita verbformer

De böjningsformer av huvudverb som kan stå som enda predikat (paragraf 2 B I) i en huvudsats, kallas *finita*, medan övriga verbformer av dessa verb kallas *infinita*. De finita verbformerna är presens och preteritum samt imperativ, medan de infinita formerna är infinitiv och supinum samt perfekt particip och presens particip. För hjälpverb används normalt endast formerna presens, preteritum, infinitiv och supinum. (Se vidare paragraf 54–57.)

<p>Ex. Man <i>möter</i> mycket folk i affären. / Jag <i>mötte</i> henne där. / <i>Möt</i> mig där! Jag har aldrig <i>mött</i> så många människor förut. / Jag vill inte <i>möta</i> henne. Bilen blev <i>lagad</i>. / Han kom <i>springande</i>.</p>	<p>De finita verbformerna presens, preteritum respektive imperativ De infinita verbformerna supinum respektive infinitiv De infinita verbformerna perfekt particip respektive presens particip</p>
--	--

Transitiva och intransitiva verb

Verb kan efter sina konstruktionsmöjligheter i en sats karakteriseras som *transitiva* eller *intransitiva* (paragraf 10). De transitiva verben kan ta objekt, medan de intransitiva inte kan ta objekt. (Beträffande objekt och andra satsdelar se paragraf 2 B.)

<p>Ex. Jag <i>lägger boken</i> på bordet. Boken <i>ligger</i> på bordet.</p>	<p><i>Lägga</i> är ett transitivt verb som i detta exempel följs av objektet <i>boken</i>. <i>Ligga</i> är ett intransitivt verb som inte kan följas av objekt.</p>
---	--

Resultativa och icke-resultativa verb (perfektiviska och durativa verb)

Såväl transitiva som intransitiva verb kan även karakteriseras som *resultativa* eller *icke-resultativa*. De resultativa (perfektiviska) verben beskriver en aktion som har ett definierat avslut, medan de icke-resultativa (durativa) verbens aktion kan tänkas pågå tills vidare. Dessa egenskaper hos verben har avgörande betydelse för tidsaspekten bl.a. i passiva konstruktioner (endast transitiva verb) och hos verbattribut. (Se vidare paragraf 13 E och 55 A II.)

<p>Ex. Transitivt resultativt verb: Måltiden är <i>serverad</i>. / En <i>serverad</i> måltid ... Transitivt icke-resultativt verb: Kvinnan är <i>beundrad</i>. / En <i>beundrad</i> kvinna ...</p>	<p>Avslutad passiv tidsaspekt: Måltiden <i>har serverats</i>. Oavslutad passiv tidsaspekt: Kvinnan <i>beundras</i>.</p>
---	--

Även intransitiva resultativa verb i motsvarande form, *perfekt particip*, kan fungera som verbattribut. För intransitiva icke-resultativa verb kan däremot endast verbformen *presens particip* användas i denna funktion.

<p>Ex. Intransitivt resultativt verb: En <i>stupad</i> soldat ... Intransitivt icke-resultativt verb: En <i>liggande</i> boll ...</p>	<p>Avslutad aktiv tidsaspekt: En soldat som <i>har stupat</i> ... Oavslutad aktiv tidsaspekt: En boll som <i>ligger</i> ...</p>
--	--

Struktur

Grundverb, t.ex. *hålla*, har varken *prefix*, som t.ex. *an-* i verbet *anhålla*, eller andra slag av *förled*, som t.ex. *hus-* i verbet *hushålla*. De har heller inte betonade *partiklar*, som t.ex. *på* i verbet *hålla på*.

Tvåstaviga grundverb har ofta germanskt ursprung. Nybildningar med stamord från andra språkgrupper har dock ofta gjorts och görs fortfarande. SAOL listar fler än 2000 tvåstaviga grundverb, t.ex. *tala* (konjugation 1), *bygga* (konjugation 2), *springa* (konjugation 4) och *veta* (konjugation 5).

Enstaviga grundverb återfinns i konjugation 3 samt i vissa undergrupper i konjugation 5 och har ursprungligen bildats genom talspråkliga förkortningar av tvåstaviga verb, till exempel *fly* (konjugation 3) från fornsvenskans *flyia* och *gå* (konjugation 5) från fornsvenskans *ganga*, sedermera *gånga*.

Flerstaviga grundverb med suffixet -era har ofta latinskt eller grekiskt ursprung. Även hos dessa verb har nybildningar med stamord från andra språkgrupper gjorts och görs fortfarande. Samtliga verb med suffixet *-era* tillhör konjugation 1. Om man räknar in fast sammansatta verb, som i dessa fall ofta har latinska eller grekiska prefix, listar SAOL fler än 2000 sådana verb inklusive suffixvarianterna *-fiera* och *-isera*, t. ex. *studera*, *identifiera* och *sympatisera*.

En mindre grupp med *flerstaviga grundverb som har det kortare suffixet -a*, tillhör också konjugation 1, t.ex. *arbeta*, *kontakta* och *äventyra*.

Sammansatta verb har förled av olika slag. *Fast sammansatta verb* har *prefix*, t.ex. *anlita* och *pådyvla*, eller andra *förled* som inte kan efterställas, t.ex. *feströka* och *fullborda*. Till de fast sammansatta verben räknas också de vars förled ger verbet en annan betydelse, om det efterställs, t.ex. *avgöra* och *hushålla*. (Göra *av* respektive *hålla hus* har ju andra betydelser än de motsvarande fast sammansatta verben.) Två prefix, *be-* och *för-*, är obetonade till skillnad från andra verbprefix. Verb med sådana obetonade prefix är alltid fast sammansatta, t.ex. *befalla* och *förhandla*.

Löst sammansatta verb har förled som kan efterställas som fristående betonade verbpartiklar, till exempel *inskola* = *skola in* och *tillrättalägga* = *lägga till rätta*. Många andra sådana *partikelverb* kan dock inte ha sin partikel som framförställt förled, till exempel *hålla på* och *hugga i sten*.

Ständigt reflexiva verb har i vissa fall ingen betydelse utan sitt reflexiva pronomen, t.ex. *gifta sig*, där *gifta* inte kan fungera som enskilt grundverb. I andra fall har sådana verb en annan betydelse utan sitt reflexiva pronomen, t.ex. *känna sig*, där grund verbet *känna* har andra betydelser än verbet *känna sig*.

Ständigt reflexiva partikelverb har två olika ordföljdsvarianter, den typegna och den analoga. Den typegna varianten har verbets reflexiva pronomen *före* verbpartikeln, t.ex. *bry sig om* och *lägga sig i*. Den andra varianten har verbets reflexiva pronomen *efter* verbpartikeln och är analog med de transitiva partikelverb som kan ha reflexivt objekt. Exempel på denna variant är *komma av sig* och *känna på sig*. Den analoga ordföljden är alltså likadan som vid ett vanligt transitivt partikelverb som kan ha reflexivt objekt, till exempel *hålla i*: *hålla i någon* (under färden)/ *hålla i sig* (under färden).

Paragrafer som behandlar verb

Vissa undergrupper inom huvudverben har stor betydelse i framför allt satsläran (syntaxen). Se exempel i tabellerna nedan.

Undergrupp	Verb	Moment	Paragraf(-er)
Kopulaverb	vara, bli, förbli	predikativ, särskild relativ presentation	14–18, 42
Passivbildande verb	vara, bli	passiv sats, objektspredikativ, predikativt attribut	6, 15–18, 55 A II
Ersättning för existensverb/positionsverb	vara	presentation	39 A, 75 C

Undergrupp	Verbexempel	Moment	Paragraf(-er)
Fenomenverb	verka, känna sig	predikativ, konditionalt komparativ bisats	14 D, 34 L
Tanke- och yttrandeverb	anse, förklara	predikativ, förkortning av att-bisatser	15 B, 46 B–C
Intransitiva rörelse- eller positionsverb	komma, gå; sitta, stå	predikativt attribut, falsk samordning, presentation	17, 36, 39 A, 55 B IV
Förnimmelseverb	se, höra	förkortning av att-bisatser	46 A
Påverkansverb	tvinga; be; hindra	förkortade adverbial, förkortning av att-bisatser	23 F, 24 F, 46 D
Reciproka verb	träffa; krama; bita	ömsesidig passiv betydelse, överförd aktiv betydelse	58 B

Nedanstående moment behandlas i huvudsak i form- och funktionsläran.

Moment	Paragraf(-er)
Verbkonjugationer	53
Infinitiver i satsen	54
Particip	55
Modus, tidsaspekter, tempus och verbformer	56
Tempusbildande hjälpverb	54 A, 56
Modala hjälpverb och andra icke-tempusbildande hjälpverb	57
Verbformer som slutar på s	58 (+ 6)
Sammansatta verb	59
Partikelverb	60
Reflexiva verb	61–63
Verbattribut	13 E, 55

VII. Infinitivmärket *att*

Infinitivmärket *att* används för att markera infinitivfraser, dvs. fraser med verb i infinitiv som inte är predikat i satsen (paragraf 2 D III).

Ex. Han föredrar *att sola*. *Att sola* är akkusativobjekt i satsen.
Att bada i kallt vatten är inte roligt. *Att bada i kallt vatten* är subjekt i satsen.

Infinitivmärket ska inte förväxlas med den underordnande konjunktionen (subjunktionen) *att*, som inleder bisatser. Se exemplen i tabellen nedan.

Ordklass ↓	Svenska ↓	Engelska ↓
Infinitivmärke →	Han lovade <i>att</i> studera flitigt.	He promised <i>to</i> study hard.
Konjunktion →	Han lovade <i>att</i> han skulle studera flitigt.	He promised <i>that</i> he would study hard.

VIII. Adverb

Det är inte lätt att beskriva adverb med en övergripande definition, eftersom denna ordklass inte är särskilt enhetlig. I paragraf 2 B VIII beskrivs *satsdelen adverbial* som ”alla övriga omständigheter i satsen” (sedan man har identifierat predikat, subjekt, objekt och predikativ). Den definitionen kan även tillämpas på *ordklassen adverb* med den uppenbara skillnaden att den i det senare fallet endast gäller *enskilda ord* eller *fasta ordkombinationer*. Adverb är som namnet antyder ofta anknutna till verb, men vissa slags adverb kan vara bestämningar till andra ordklasser eller modifiera hela satsen.

Ex. Han kör *sakta*. Han borde accelerera *nu*. Sättsadverbet *sakta* och tidsadverbet *nu* har anknytning till verbaktioner.
 Han är *otroligt* försiktig. Det värderande adverbet *otroligt* bestämmer adjektivet *försiktig*.
 Han kör *alltför* sakta. Gradadverbet *alltför* bestämmer sättsadverbet *sakta*.
 Trafiken *här* är snabb. Rumsadverbet *här* bestämmer substantivet *trafiken*.
 Han får *inte* köra på det här sättet. Det negerande adverbet *inte* modifierar hela satsen.

Adverb kan efter sin betydelse indelas i huvudgrupperna *beskrivande*, *relationella* och *pronominella*. De beskrivande kan vara mer eller mindre specifika, t.ex. *medsols* respektive *ute*, de relationella får sin betydelse endast i relation till den övriga satsen, t.ex. *verkligen*, medan de pronominella, t.ex. *där*, ersätter beskrivande adverb, t.ex. *inne*, eller *adverbial*, t.ex. *i köket*. De pronominella adverbena kan alltså ersätta beskrivande adverb/adverbial på samma sätt som pronomen kan ersätta substantiv. I denna språklära beskrivs drygt 100 olika slags *adverbial* i paragraferna 19–32. Ett 30-tal av dessa adverbialslag innehåller lexikaliserade *adverb*. Beträffande adverb som attribut se paragraf 13 A och G, avgränsning mot adjektiv paragraf 69, adverb bildning med suffix paragraf 70 A IV, adverbsammansättningar paragraf 70 B VI, komparation av vissa adverb paragraf 72 H samt interrogativa adverb paragraf 73.

IX. Prepositioner

Preposition betyder 'ställning framför', och en preposition kan stå framför en *nominalfras* eller en *infinitivfras*.

- En *nominalfras* har ett substantiv eller ett substantiviskt pronomen som huvudord.
- En *infinitivfras* har ett verb i infinitiv som huvudord.
- En preposition + en *nominalfras* eller en *infinitivfras* bildar en *prepositionsfras*.

Prepositioner kan vara enkla, t.ex. *på* och *för*, eller sammansatta, t.ex. *utanpå* och *ovanför*. Vissa prepositioner består av lexikaliserade tvåords- eller flerordskombinationer, t.ex. *längs med* och *i stället för*. (Beträffande lexikaliserade ordkombinationer se punkt XII i detta avsnitt.)

En preposition anger relationen mellan huvudordet i prepositionsfrasen och huvudordet i en annan fras. I exemplen nedan står prepositionerna i den övre tabellen framför en *nominalfras* och i den undre framför en *infinitivfras*. Dessa frasers huvudord, som också är huvudord i hela prepositionsfrasen, är kursiverade. De relaterade frasernas huvudord är även de kursiverade.

Relaterad fras	Prepositionsfras		Kommentarer
	Preposition	Nominalfras	
den röda <i>stugan</i> (nominalfras med substantiv)	med	de vita <i>knutarna</i>	När den relaterade frasen är en nominal-, adjektiv- eller adverbfras, ingår prepositionsfrasen i den relaterade frasen som en adverbialbestämning till dess huvudord.
just <i>han</i> (nominalfras med substantiviskt pron.)	från	<i>ledningsgruppen</i>	
<i>ganska normal</i> (adjektivfras)	för	den här <i>årstiden</i>	
helt <i>borta</i> (adverbfras)	i	<i>skallen</i>	
<i>protesterar</i> (enkelt predikat)	mot	den föreslagna <i>åtgärden</i>	Prepositionsfraser som är anknutna till predikat är däremot primära adverbial i satsanalysen.
<i>kör</i> bandvagnen (predikatsled)	på	allmän <i>väg</i>	

Relaterad fras	Prepositionsfras	
	Preposition	Infinitivfras
stark <i>längtan</i> (nominalfras)	efter	att <i>träffa</i> henne
mycket <i>stolt</i> (adjektivfras)	över	att <i>vara</i> godkänd
<i>agerar</i> snabbt (predikatsled)	utan	att <i>tveka</i>

Beträffande fraser se paragraf 2 D och paragraf 49 C. Beträffande prepositionsfraser i satsanalysen se paragraf 2 B VIII. Beträffande prepositioner i olika adverbial se bl.a. paragraf 20, 21, 22 B och 23. Beträffande prepositionsfraser som är verbpartiklar och därigenom ingår i verbet, se paragraf 60.

Exempel på några prepositioners olika funktioner i satsen

Svenskan förfogar endast över ett 30-tal icke-sammansatta prepositioner. De mest frekventa av dessa, som *av, från, efter, genom, i, med, mot, om, på, till, under, utan, vid* och *över*, används var och en i en rad olika slag av adverbial. I tabellen nedan ges exempel med prepositionerna *på, i* och *till*.

Preposition	Exempel på adverbial	Exempelmening	Paragraf
på	rumsadverbial	Ställ kassen <i>på bordet!</i>	20 B
	tidsadverbial	Vi ses <i>på måndag.</i>	21 A–C
	affektionsadverbial	De hejade <i>på Malmö FF.</i>	23 E
	anrops-/hälsningsadverbial	Hon ropade <i>på hunden.</i>	
	tanke-/yttrandeadverbial	Jag ska fundera <i>på det.</i>	
	förväntansadverbial	Vi väntar <i>på svar.</i>	
	transaktionsadverbial	Vi bjuder <i>på resan.</i>	
	partsadverbial	Lossa <i>på knuten!</i>	
	tillgångsadverbial	Det är ingen brist <i>på förslag.</i>	
	fokuseringsadverbial	Koncentrera dig <i>på skolarbetet!</i>	
	bevarandeadverbial	Jag samlar <i>på frimärken.</i>	
ordnings-/kontrolladverbial	Leta reda <i>på mina papper!</i>		
i	rumsadverbial	Lägg pengarna <i>i lådan!</i>	20 B
	tidsadverbial	Vi ses <i>i morgon.</i>	21 A–C
	engagemangsadverbial	Hon var förälskad <i>i sin läkare.</i>	23 E
	situationsadverbial	Jag befinner mig <i>i knipa.</i>	
	utförande-/formadverbial	Har ni de här <i>i mindre storlek?</i>	
till	rumsadverbial	Vi ska åka <i>till Mauritius.</i>	20 B
	tidsadverbial	Vänta <i>till lördag!</i>	21 A–C
	ändamålsadverbial	Nyckeln går <i>till förrådet.</i>	23 E
	påverkan	De eggade honom <i>till stordåd.</i>	
	anknytning	Håll dig <i>till saken!</i>	

X. Konjunktioner (inklusive subjunktioner)

Det latinska ordet *konjunktion* betyder 'förbindelse' och översätts ofta i grammatiska sammanhang med 'bindeord'. Konjunktioner kan delas in i två huvudgrupper: *samordnande* och *underordnande*. I många språkläror räknas de underordnande konjunktionerna som en egen ordklass med namnet *subjunktioner*.

- De samordnande konjunktionerna binder samman likvärdiga satsdelsled (inom en satsdel), *satsled* (överordnade satsdelar) eller *satser*.
- De underordnande konjunktionerna inleder *bisatser*.

Ex.	De dansar <i>och</i> sjunger där inne, <i>men</i> här ute sitter jag. Jag skulle vilja dansa med någon <i>eller</i> sjunga några visor. Jag ska åka hem, <i>eftersom</i> jag inte har roligt.	Samordning av likvärdiga satsdelsled respektive satser (paragraf 9) Samordning av likvärdiga satsled (paragraf 9) Underordnande konjunktioner inleder bisatser (paragraf 33–34).
-----	---	--

I det första exemplet ovan binder konjunktionen *och* samman två satsdelsled i predikatet, medan konjunktionen *eller* i det andra exemplet binder samman två satsled som är huvudpredikatsled (paragraf 2 D XII). Konjunktionen *men* i det första exemplet binder samman två fullständiga huvudsatser.

Samordnande konjunktioner kan vara enkla, t.ex. *och*, eller bestå av lexikaliserade tvådelade kombinationer, t.ex. *både ... och*. De vanligaste enkla samordnande konjunktionerna kan binda samman *huvudsatser*, och flera av dem kan även binda samman *likvärdiga satsdelsled, satsled och bisatser*. De flesta tvådelade samordnande konjunktioner kan endast binda samman *likvärdiga satsdelsled, satsled och bisatser*.

Ex.	Fritiof <i>och</i> Carmencita dansade. Sommarkvällen var sval, <i>och</i> från bryggan hördes musik. Fritiof Andersson kysste <i>både</i> Carmencita <i>och</i> Rosa. F. var eldig, <i>både</i> när han kysste C. <i>och</i> när han kysste R.	<i>Och</i> binder samman subjektets satsdelsled (<i>Fritiof och Carmencita</i>). <i>Och</i> binder samman två huvudsatser. <i>Både ... och</i> binder samman objektets satsdelsled (<i>Carmencita och Rosa</i>). <i>Både ... och</i> binder samman två tidsbisatser.
-----	---	---

Underordnande konjunktioner (subjunktioner) kan vara enkla, t.ex. *fast* och *medan*, eller bestå av lexikaliserade flerordskombinationer, t.ex. *även om* och *till dess att*.

Ex.	Fritiof dansade med Carmencita, <i>fast</i> hennes mamma inte tyckte om det. Fritiof dansade med Carmencita, <i>medan</i> hennes mamma blev allt mer irriterad. Fritiof skulle ha dansat med Carmencita, <i>även om</i> hennes mamma hade förbjudit det. Fritiof dansade med Carmencita, <i>till dess att</i> hennes mamma avbröt dem.
-----	---

XI. Interjektioner

Det latinska ordet *interjektion* betyder ungefär 'ord som kastats in emellan'. Interjektioner kan indelas i *svarsord* och *utropsord*. Svarsordens betydelse och funktion beskrivs närmare i paragraf 47. Utropsorden kan uttrycka känslor, vara ljudhärmande, reglera beteenden eller vara allmänt kommunicerande.

Ex. Svarsord: *ja, jo* och *nej* med ett flertal varianter som *jajamänsan, jaha, jo-jo, mm, nix* och *nä* samt mellanlägen som *nja* och *tja*

Känslouttryckande utropsord (Svordomar o. dyl. har inte tagits med i exemplen.)

Ex. Längtan: *å*; beundran: *o*; hyllning: *hurra*; uppskattning: *bravo*; förvåning: *nämen, oj*; bagatellisering: *asch*; smärta: *aj*; klander: *fy*; äckel: *tvi, usch*

Ljudhärmande utropsord

Ex. Allmänna: *bom, dunk, haha, klafs, knack, pang, plingeling, smack, tut*; djurläten: *brum, bä, hoho, kuckeliku, mjau, mu, nöff, pip, vov*

Beteckningar för mänskliga läten (som i vissa fall endast är besläktade med ljudhärmande interjektioner): *host, puh, stön, suck*

Beteendereglerande och allmänt kommunicerande utropsord

Ex. Befallning: *ptro*; förbud: *ajabaja*; tröst: *seså*; uppmuntran: *heja*; bokning: *pax*; inledning: *hej, morsning*; avslutning: *hej då, adjö*, (vid bön:) *amen*

Vissa substantiv- och verbimperativuttryck kan också fungera som beteendereglerande och allmänt kommunicerande interjektioner. De flesta av dessa uttryck kan ses som redundansellipser (paragraf 43), dvs. de har underförstådda utelämnade satsdelar, t.ex. *Fot!* = 'Ställ dig vid min fot!'.

Ex. Substantivuttryck: *fyr, marsch, halt, stopp, apport, plats, fot, skål, tack, tjänare, god natt*; imperativuttryck: *förlåt, ursäkta, givakt, farväl, varsågod*

Förutom det från engelskan inlånade *okej*, som kan vara såväl interjektion ('ja' eller 'jaha') som adjektiv ('godkänd') och substantiv ('godkännande'), används i modern svenska ofta de engelska motsvarigheterna till vissa interjektioner, t.ex. *wow, ouch* och *bang* i stället för *oj, aj* och *pang*.

Interjektioner ingår inte i satsbygget och satsanalysen (paragraf 2) utan kan ses som självständiga enheter.

XII. Lexikaliserade ordkombinationer

Det är i huvudsak *enskilda ord* som efter sin betydelse och funktion indelas i ordklasser. Ibland har dock två eller flera ord kommit att bilda en fast enhet i språket. Man brukar säga att sådana enheter har *lexikaliserats*. Som framgår av exemplen i tabellen nedan motsvaras de svenska ordkombinationerna ibland av endast ett ord i engelskan. Det är i vissa fall omöjligt att säga exakt när en ordkombination blir ett så fast uttryck i det allmänna språkbruket, att det kan anses vara lexikaliserat. Ordkombinationerna i tabellen nedan är dock klara exempel på sådana lexikaliserade uttryck.

Ordkombination	Ordklass	Engelsk motsvarighet
tycka <u>om</u>	verb (partikelverb)	like
därför att	konjunktion (underordnande)	because
varken ... eller	konjunktion (samordnande)	neither ... nor
för ... sedan	preposition	ago

XIII. Om ordklasstillhörighet

Gränsdragningar som berör ordklasser är i vissa fall oklara, och olika språklärare kan ha olika indelningar. Således kan t.ex. artiklar ses som en underavdelning inom ordklassen pronomen. Som framgår av tidigare text kan konjunktioner delas i två ordklasser: konjunktioner (de samordnande) respektive subjunktioner (de underordnande). Många språklärare placerar dessutom verbens participformer – perfekt particip och presens particip – i en särskild ordklass (eller i två särskilda ordklasser), medan denna språklära hänför dessa former i kontext efter betydelse och funktion till olika ordklasser.

På samma sätt som participformerna kan även flera andra ord ha olika betydelser och funktioner. De tillhör därigenom olika specifika ordklasser.

Ex. Hon kom *springande* (*verb*) emot honom. Det var ett väldigt *springande* (*substantiv*).
 Det kom *lite* (*myckenhetspronomen*) regn. Det regnade *lite* (*gradadverb*).
 Han gav *nära* (*värdegradsadverb*) hälften av sin förmögenhet till sina *nära* (*adjektiv*) vänner.

Vissa ord kan alltså sägas tillhöra flera ordklasser. Denna språklära klassificerar dock de adverbial som är avledda från adjektiv med t-suffix entydigt som adverb, medan Svenska Akademiens språklära klassificerar dem som adjektiv i neutrumform, vilka kan fungera som adverbial i satsen.

Ex. De undersökte saken *ordentligt*. Sättsadverbet *ordentligt* klassificeras (något kontroversiellt) i Svenska Akademiens språklära som adjektiv.

B. Formlära – olika slag av morfem

Läran om böjning av enskilda ord samt avledning eller sammansättning av dessa till nya ord kallas *morfologi* eller *formlära*. I denna grammatik avhandlas formläran främst i paragraf 55–77. I detta avsnitt beskrivs *morfem*, som är de minsta *betydelsebärande* delarna i ett språk. Morfemen kan sägas vara byggstenar som bildar enskilda ord, böjningsformer, avledningar och sammansättningar. Det finns två huvudtyper av morfem: *rotmorfem*, som har egen inneboende betydelse eller grammatisk funktion, och *affix*, som modifierar vissa rotmorfems betydelse.

Ex. *Bilarna* körde förbi i hög hastighet. *Bil-ar-na* består av rotmorfemet *bil* + affixen *-ar* och *-na*.

Ett rotmorfem består av en *ordstam*, som ibland är grundformen av ett självständigt ord, ett s.k. *lexikalt morfem*.

Ex. I *hus-et* där borta bor det tre *flick-or*. Ordstammen *hus* är ett lexikalt rotmorfem, medan ordstammen *flick-* är ett icke-lexikalt rotmorfem.

Affix kan indelas i *avledningsmorfem*, *böjningsmorfem* och *fogemorfem*. Med avledningsmorfem bildas ett nytt självständigt ord, ett *lexem*, medan böjningsmorfemen endast ger en ny *ordform* av ett lexem. Fogemorfem uppträder mellan leden i en sammansättning, dvs. i ord med två eller flera led som är rotmorfem. De affix som står i början av ett ord kallas *prefix*, i slutet av ett ord *suffix* och inuti ett ord *interfix*. I svenskan är prefixen avledningsmorfem, suffixen antingen avlednings- eller böjningsmorfem, medan interfixen är fogemorfem. Inom språkvetenskapen kan man använda termen suffix även om ingen ändelse skrivs ut eller uttalas. Det gäller t.ex. böjningssuffixet för plural av rotmorfemet *bord* nedan.

Ex.	<i>Vi städade</i> hela dagen.	Verbet <i>städ-ade</i> består av rotmorfemet <i>städ-</i> och det preteritumbildande böjningssuffixet <i>-ade</i> .
	Vi var tvungna att lyfta på alla <i>bord</i> .	Rotmorfemet <i>bord</i> har s.k. nollplural. Ett sådant suffix skrivs -Ø inom språkvetenskapen.
	Vi ägnade hela dagen åt <i>städning</i> .	<i>Städ-ning</i> består av rotmorfemet <i>städ-</i> och det substantivbildande avledningssuffixet <i>-ning</i> .
	Ni måste <i>betala</i> för städningen.	<i>Be-tal-a</i> innehåller avledningsprefixet <i>be-</i> som kan bilda nya verb.
	Det var smutsigt under en <i>köksmatta</i> .	Det sammansatta ordet <i>kök-s-matta</i> innehåller fogemorfemet <i>-s-</i> (ursprungligen genitiv av <i>kök</i>).

Ett särskilt slag av rotmorfem är s.k. *restmorfem*, som endast har betydelse i sammansatta eller avledda ord. Den ursprungliga betydelsen av det enskilda restmorfemet är oftast okänd för nutida språkbrukare.

Ex.	De satt och åt <i>körsbär</i> .	Betydelsen av rotmorfemet <i>körs-</i> (alternativt <i>kör-</i> med foge-s) har gått förlorad.
	Vi <i>anmodar</i> er att lämna in skrivelsen.	Betydelsen av rotmorfemet <i>mod-</i> i det från tyska inlånade verbet <i>an-mod-a</i> är okänd för de flesta.

Morfem är alltså de minsta *betydelsebärande* delarna i språket. Beträffande de minsta *betydelseskiljande* delarna, *fonem*, se paragraf 2 F.

C. Betydelseord och formord

Ordklasserna substantiv, verb och adjektiv innehåller till övervägande del starkt betydelsebärande ord, s.k. *betydelseord* (eller *innehållsord*), medan ordklasserna prepositioner och konjunktioner innehåller ord som till stor del får sin betydelse i relation till betydelseorden eller genom att sätta betydelseorden i relation till varandra. Sådana relationsgivande ord ingår i gruppen *formord*, som har grammatisk funktion.

Ex. Karl *och* Ada pratar. Formordet *och* sätter betydelseorden *Karl* och *Ada* i relation till varandra
Osborn ligger *i* hängmattan. Formordet *i* sätter betydelseordet *hängmattan* i relation till betydelseordet *ligger*.

De substantiviska pronomenen räknas också till formorden, eftersom de normalt inte har någon stark egen betydelse, utan får den helt eller delvis av sammanhanget. De adjektiviska pronomenen har ibland en viss egen betydelse, men denna är inte tillräckligt stark för att de ska räknas till betydelseorden.

Ex. *Hon* har en stil *som man* sällan ser. De substantiviska pronomenen *hon*, *som* och *man* får sin betydelse av den kontext de förekommer i.
Några lag fick *många* poäng. De adjektiviska pronomenen *några* och *många* har viss egen betydelse men räknas även de till formorden.

Underkategorierna hjälpverb och kopulaverb har grammatisk funktion och får sin betydelse i relation till betydelseord. De kan därför också räknas till formorden (i motsats till övriga verb, som ju är betydelseord).

Ex. *Ska* hon åka? Det temporala hjälpverbet *skola* ger framtidsaspekt till huvudverbet *åka*.
Vill hon åka? Det modala hjälpverbet *vilja* uttrycker subjektets inställning till huvudverbet *åka*.
Sara är lycklig. Kopulaverbet *vara* binder ihop substantivet *Sara* med adjektivet *lycklig*.

Som framgår av avsnitt A VIII i denna paragraf kan adverb indelas i tre grupper: beskrivande, relationella och pronominella. Av dessa tillhör de beskrivande adverbena betydelseorden, medan de två andra grupperna tillhör formorden.

Ex. Han sprang *ut*. Beskrivande grundadverb är oftast ganska svagt betydelsebärande.
Han sprang *snabbt*. Beskrivande adverb som bildats av adjektiv genom t-suffix är oftast starkt betydelsebärande.
Han sprang *ganska* snabbt. Det relationella adverbet *ganska* modifierar det beskrivande adverbet *snabbt*.
Han sprang *ditåt*. Det pronominella adverbet *ditåt* får sin betydelse av den kontext det förekommer i.

D. Öppna och slutna ordklasser

Ordklasser (eller underkategorier av ordklasser) i vilka det sker en ständig tillväxt av nya ord genom avledningar, sammansättningar, lån eller nybildningar kallas *öppna ordklasser*. Nedan ges exempel på ord som har tillkommit i svenskan någon gång under de senaste hundra åren (i nedanstående betydelse).

<p>Ex. Han försöker vara <i>trendig</i>. Om ni är osäkra på något, är det bara att <i>googla</i>. Det här är min <i>sambo</i>. Hon jobbar med <i>fibernätsunderhållsutredningen</i>.</p>	<p>Adjektivet <i>trendig</i> är bildat med avledningssuffixet -ig från det inlånade ordet <i>trend</i>. Verbet <i>googla</i> är bildat med avledningssuffixet -a från varumärket <i>Google</i>. Denna betydelse av <i>sambo</i> tillkom när samlevnad utan äktenskap blev vanligare. Substantiv kan sättas samman i långa kedjor och bilda nya kombinationer.</p>
--	---

Det finns ett klart samband mellan de betydelseord som beskrivs i föregående avsnitt och de öppna ordklasserna.

<p>Ex. Det blir <i>tajt</i> med tiden, om du ska <i>surfa</i> på <i>datorn</i>.</p>	<p>Adjektivet <i>tajt</i>, verbet <i>surfa</i> och substantivet <i>dator</i> är alla nyord från 1900-talet.</p>
---	---

De ordklasser som normalt inte har tillväxt av nya ord kallas *slutna ordklasser*. Det finns på motsvarande sätt som ovan ett klart samband mellan formord och slutna ordklasser. De kursiverade orden nedan tillhör någon av kategorierna pronomen, prepositioner, konjunktioner samt kopulaverb och hjälpverb.

<p>Ex. <i>Det blir tajt med tiden, om du ska surfa på datorn.</i></p>	<p>Formorden <i>det/du, med/på, om</i> samt <i>blir</i> och <i>ska</i> hör till de slutna ordklasserna.</p>
---	---

Ordklassen räkneord kan sägas innehålla betydelsebärande ord, men räknas till de slutna ordklasserna, eftersom det oändliga antalet tal kan uttryckas med ett begränsat antal siffror. Ordklasserna artiklar och infinitivmärket *att* innehåller endast ett fåtal formord och tillhör följaktligen de slutna ordklasserna.

Sammanfattning av relationen mellan öppna/slutna ordklasser och betydelseord/formord

Följande ordklasser eller underkategorier av ordklasser innehåller *betydelseord* och tillhör de *öppna* ordklasserna: substantiv, adjektiv, huvudverb samt beskrivande adverb som bildats av adjektiv genom t-suffix.

Följande ordklasser eller underkategorier av ordklasser innehåller *formord* och tillhör de *slutna* ordklasserna: artiklar, pronomen, hjälpverb, kopulaverb, infinitivmärket *att*, prepositioner, konjunktioner samt relationella och pronomina adverb.

Två kategorier består av *betydelseord* som ofta har begränsad egen betydelse: räkneord samt beskrivande adverb som inte är bildade av adjektiv genom t-suffix. Dessa två kategorier tillhör också de *slutna* ordklasserna.

E. Sammanställning över ordklasser och underklassificeringar

Nedan och på följande sidor listas de ordklasser och huvudsakliga underklassificeringar som behandlas i denna språklära.

Substantiv:	Egennamn	Ex. Gustav, Pernilla, Stockholm, Klippiga bergen, Lärarförbundet
	Egentliga substantiv	
	Konkreta	
	Räknebara	
	Artnamn	Ex. [en] väska/ [två] väskor, [ett] bord/ [två] bord
	Kollektiver	Ex. [en] trupp/ [två] trupper, [ett] lag/ [två] lag
	Oräknebara	
	Ämnesnamn	Ex. snö, syre
	Kollektiver	Ex. [en] boskap, [ett] borgerskap
	Abstrakta	
	Räknebara	Ex. [en] idé/ [två] idéer, [en] hypotes/ [två] hypoteser
	Oräknebara	Ex. [en] politik, [ett] förakt
	Species (bestämmdhet) och numerus	
	Obestämd form singular	Ex. [en] stol, [ett] träd
	Bestämd form singular	Ex. stolen, trädet
	Obestämd form plural	Ex. stolar, träd
	Bestämd form plural	Ex. stolarna, träden
	Deklinationer (pluralgrupper)	
	Deklination 1 (pluralsuffix: -or)	Ex. [en] kart a, [en] lamp a, [en] bodeg a
	Deklination 2 (pluralsuffix: -ar)	Ex. [en] bro, [en] dag, [en] har e, [en] fördom
	Deklination 3 (pluralsuffix: -er/-r)	Ex. [en] vy/ [en] ko, [en] färg, [en] fiend e, [en] student; [ett] bageri
	Deklination 4 (pluralsuffix: -n)	Ex. [ett] knä, [ett] kvitto, [ett] ärende
	Deklination 5 (pluralsuffix: -Ø)	Ex. [ett] träd, [ett] recept; [en] murare, [en] belgier

Substantiv: (forts.)	Genus	
	Utrum	
	Maskulinum	Ex. [en] man, [en] pojke; Benjamin
	Femininum	Ex. [en] kvinna, [en] flicka; Julia
	Reale	Ex. [en] tidning, [en] fot; snö (bestämd form: <i>snön</i>); Atlanten
	Neutrum	Ex. [ett] hus, [ett] äpple; syre (bestämd form: <i>syret</i>); Sverige
	Kasus	
	Grundform (nominativ)	Ex. stol/stolen/stolar/stolarna; Malin
	Genitiv	Ex. stols/stolens/stolars/stolarnas; Malins
	Artiklar:	Obestämda
Bestämda		Den, det, de
Adjektiv:	Komparation	
	Positiv	Ex. rolig, stor
	Komparativ	Ex. roligare, större
	Superlativ	Ex. roligast, störst
	Komparationsgrupper	
	Komparation med suffix	
	Regelbunden komparation	Ex. fin-finare-finast, långsam-långsammare-långsammast
	Kort regelbunden komparation med omljud	Ex. låg-lägre-lägst, tung-tyngre-tyngst
	Oregelbunden komparation med byte av ordstam	Ex. gammal-äldre-äldst, liten-mindre-minst
	Omskrivande (perifrastisk) komparation	
Adjektiv med suffixet -isk	Ex. typisk-mer typisk-mest typisk, fanatisk-mer fanatisk-mest fanatisk	
Oböjliga adjektiv	Ex. udda-mer udda-mest udda, bakis-mer bakis-mest bakis	
Adjektiv som är perfektparticipformer	Ex. road-mer road-mest road, brydd-mer brydd-mest brydd	
Adjektiv som är presensparticipformer	Ex. ansträngande-mer ansträngande-mest ansträngande	

Adjektiv: (forts.)	Kongruensböjning	
	Positiv	
	Stark böjning	
	Utrum	Ex. rolig, stor
	Neutrum	Ex. roligt, stort
	Plural	Ex. roliga, stora
	Svag böjning/ alternativ för maskulinum	Ex. roliga/rolige, stora/store
	Superlativ	
Grundform	Ex. roligast, störst	
Bestämd form/ alternativ för maskulinum	Ex. roligaste, största/störste	
Räkneord:	Grundtal	Ex. ett, tio, hundra
	Ordningstal	Ex. första, tionde, hundra
Pronomen¹:	Pronomengrupper	
	Definita pronomen	
	Personliga pronomen	
	Subjektsform	
	1:a–3:e person singular respektive plural	Jag; du; han, hon, hen, den, det; vi; ni; de
	Objektsform	
	1:a–3:e person singular respektive plural	Mig; dig; honom, henne, hen, den, det; oss; er; dem
	Reflexiv objektsform, 3:e person	Sig
	Possessiva pronomen	
	1:a–2:a person singular respektive plural	Min/mitt/mina; din/ditt/dina; vår/vårt/våra; er/ert/era
	3:e person singular respektive plural	Hans, hennes, hans, dess; deras
	Reflexiv form, 3:e person	Sin/sitt/sina
	Reciprokt pronomen	Vartannat/varandra
Relativa pronomen	Som, vilken/vilket/vilka, något som; vars	
Demonstrativa pronomen	Den/det/de här, denna/detta/dessa, den/det/de där, den/det/de	
Determinativa pronomen	Den/det/de/dem, vad; dens	

¹ Genitiv av substantiviska pronomen anges endast vid särskilda former eller betydelser, t.ex. *hennes* och *vars*. I övrigt anges inte former som är vanliga s-genitiver av andra pronomen, t.ex. *varandras*, *ingens* och *vems*. För de pronomen som har särskilda maskulinformer, t.ex. *samme*, anges endast grundformen, t.ex. *samma*.

Pronomen:

(forts.)

Relationella pronomen	
Expressiva pronomen	Vad, vilken/vilket/vilka, en sådan/ ett sådant/ sådana
Framhävande pronomen	Själv/självst/själva, egen/eget/egna, enda
Jämförande pronomen	Samma, sådan/sådant/sådana ¹ , likadan/likadant/likadana ¹ , liknande, annan/annat/andra, övrig/övrigt/övriga m.fl.
Ordnande pronomen	Första ² , sista; ena ² , andra ² ; nästa, förra
Alternativt klassificerade som verb ³	Sistliden/sistlidet/sistlidna; föregående, innevarande, kommande, följande m.fl.
Alternativt klassificerade som adjektiv ⁴	Högra, vänstra; norra, östra, södra, västra, nordvästra, sydöstra m.fl.; övre/översta, undre/understa, främre/främsta, bakre/bakersta, mittre/mittersta m.fl.
Kvantitativa pronomen	
Myckenhetspronomen	
Antalsangivande ⁵	
Komparerbara	Många ⁶ , fler(-a) ⁷ , flest; få, färre, (färst)
Övriga	Flera ⁷ , någon/något/några, en och annan/ ett och annat, ett par m.fl.
Alternativt klassificerade	
Även adjektiv	Halv/halvt/halva; åtskilliga, otaliga, talrika m.fl.
Även substantiv i genitiv	Tiotals, hundratal, tusentals m.fl.; tredjedels, fjärdedels, femtedels osv. ⁸
Halvlexikaliserade nominalfraser	Ett (stort/litet) antal, en hel del, en del, ett flertal ⁹ , ett fåtal, några få m.fl.
Mängdangivande	
Komparerbara	Mycket ⁶ , mer(-a), mest; lite(-t)/föga, mindre, minst
Alternativt klassificerade	
Även adjektiv	Åtskillig/åtskilligt
Halvlexikaliserade nominalfraser	En (stor/liten) mängd, en myckenhet, en hel del, en del, en skvätt, en nypa m.fl.

¹ *Likadan* och *sådan* kan även stå predikativt (förutom attributivt) och kan då sägas fungera som adjektiv, t.ex. *hon är sådan och han är likadan*. Se paragraf 1 A V.

² *Första* och *andra* kan i andra sammanhang vara räkneord, medan *ena* och *andra* även kan klassificeras som jämförande pronomen. Se paragraf 1 A IV.

³ Beträffande dessa alternativt klassificerade pronomen se vidare paragraf 21 A VII. Beträffande *föregående*, *innevarande*, *följande* m.fl. se även paragraf 55 B.

⁴ Beträffande *högra/vänstra*, *norra/södra*, *övre/översta/nedre/nedersta* och liknande se paragraf 72 G.

⁵ Vissa antalspronomen kan även stå predikativt och kan då sägas fungera som adjektiv, t.ex. *vi är få och de är många*. Se paragraf 1 A V.

⁶ Beträffande de kongruensböjda formerna *mången/månget/många* respektive *mycken/mycket/myckna* se paragraf 72 F.

⁷ Alternativformerna *fler* och *flera* används optionellt vid jämförelse. Vid absolut antalsangivande används enbart formen *flera*. Se paragraf 72 F.

⁸ Om bråktalen ses som pronomen har de ingen pluralböjning, vilket de kan ha som substantiv, t.ex. *två tredjedels majoritet* respektive *två tredjedelars majoritet*.

⁹ Nominalfrasen *ett flertal* betyder 'ett antal av flera stycken', medan dess bestämda form *flertalet* betyder 'ett antal av mer än hälften (en majoritet)'.

Pronomen: (forts.)	Kvantitativa pronomen (forts.) Totalitetspronomen	All/allt/alla, samtlig/samtligt/samtliga, varenda/vartenda; hel/helt/hela ¹ ; allting, alltihop(-a)/allihop(-a), alltsammans/allesammans (<i>även utan -s</i>); båda/bägge ² , bådadera/bäggedera
	Vardagliga lexikaliserade nominalfraser Distributiva pronomen	Rubb och stubb, rubbet, hela bunten, hela konkarongen, hela surven m.fl. Varje, var/vart, varannan/vartannat, var/vart tredje, var/vart fjärde ... osv., var sin/sitt/sina ³ , vardera/vartdera, respektive; var och en/ vart och ett, envar
	Allmänt indefinita pronomen Negerande pronomen Selektiva pronomen Generaliserande pronomen	Någon/något/några, en/ena, någonting, någondera/någotdera Ingen/inget/inga, ingenting, intet, ingendera/ingetdera Viss/visst/vissa, somlig/somligt/somliga, endera/ettdera Man/en, ens; vem/vilka som helst, vad (som) helst, vilken/vilket/vilka ... som helst, hurdan/hurdant/hurdana ... som helst; vem/vilka som än/ vem (...) än/ vilka ... än, vad som än/ vad (...) (än), vilken/vilket/vilka ... (som) än, hurdan/hurdant/hurdana ... än m.fl.
	Interrogativa pronomen	Vem/vilka, vad; vilken/vilket/vilka, vad (...) för, vilkendera/vilketdera; vad (...) för en/någon/ett/något/ena/några, vilket/vilka slags/ slag av, vilken sorts/ vilka sorters, vad (...) för sorts/slags/ slag av m.fl.; hurdan/hurdant/hurdana, hur ⁴
	Syntaktisk funktion Substantiviska pronomen Självständiga Possessivt förenade (genitivattribut) Adjektiviska pronomen Förenade (olika slag av attribut)	Ex. hon [läser], någon [kommer], många [anser det] Ex. hennes [bok], någons [ansvar], mångas [åsikt] Ex. min [bok], någon [gång], många [åsikter]

¹ Pronomenet *hel* kan även fungera som adjektiv och kan då förutom 'fullständig, total' också betyda 'inte trasig'. Se även paragraf 65 B III.

² *Båda* och *bägge* är i det närmaste absoluta synonymerna, dvs. de har samma betydelse och nästan samma stilvärde. Se även paragraf 65 B III.

³ Regionalt i södra Sverige används i stället *vars en/ett*, *vars två*, *vars tre* ... osv.

⁴ Beträffande det förkortade pronomenet *hur* (från det adjektiviska pronomenet *hurdan*, ursprungligen adverbet *hur* + adjektivet *dan*) se paragraf 73 E.

Verbkonjugationer¹:	
Konjugation 1, regelbundna verb 1	Ex. tvätta – tvätta – tvättar – tvättade – tvättat – tvättad
Konjugation 2, regelbundna verb 2	
Grupp 2a (med tonande stamslut)	Ex. bygga – bygg – bygger – byggde – byggt – byggd
Grupp 2b (med tonlöst stamslut)	Ex. klippa – klipp – klipper – klippte – klippt – klippt
Grupp 2c (med vissa former enligt konj. 1)	Ex. leva – lev – lever – levde – levat – (ut-)levad / <i>alternativt</i> : levt – (ut-)levd
Konjugation 3, avkortade regelbundna verb	Ex. tro – tro – tror – trodde – trott – trodd
Konjugation 4, starka verb	
Grupp 4a (i–a–u)	Ex. spricka – sprick – spricker – sprack – spruckit – sprucken
Grupp 4b (i–e–i)	Ex. gripa – grip – griper – grep – gripit – gripen
Grupp 4c (u–ö–u)	Ex. hugga – hugg – hugger – högg – huggit – huggen
Grupp 4d (y–ö–u)	Ex. stryka – stryk – stryker – strök – strukit – struken
Grupp 4e (a–o–a)	Ex. dra(-ga) – dra(-g) – dra(-ge-)r – drog – dragit – dragen
Grupp 4f (ä–a–u)	Ex. skära – skär – skär ² – skar – skurit – skuren
Grupp 4g (ä–o–u)	Ex. svära – svär – svär ² – svor – svurit – svuren
Grupp 4h (å–ä–å)	Ex. gråta – gråt – gråter – grät – gråtit – (för-)gråten
Grupp 4i (ä–å–ä)	Ex. äta – ät – äter – åt – ätit – (upp-)äten
Grupp 4j (å–ö–å)	Ex. hålla – håll – håller – höll – hållit – (an-)hållen
Grupp 4k (a–ö–a)	Ex. falla – fall – faller – föll – fallit – fallen
Grupp 4l (i–a–i)	Ex. giva – giv – giver – gav – givit – given
Grupp 4m (o–o–o)	Ex. komma – kom – kommer – kom – kommit – kommen
Konjugation 5, oregelbundna verb	
Grupp 5a (ä–a–a + suffix)	Ex. välja – välj – väljer – valde – valt – vald
Grupp 5b (ö–o–o + suffix)	Ex. göra – gör – gör ² – gjorde – gjort – gjord
Grupp 5c (med alternativ böjning)	Ex. bringa – bringa – bringar – bringade/bragte – bringat/bragt – bringad/bragd
Grupp 5d (med alternativ preteritumböjning)	Ex. lyda – lyd – lyder – lydde/ <i>alternativt</i> : löd – lytt – (åt-)lydd
Grupp 5e (med oregelbundet preteritum)	Ex. se – se – ser – såg – sett – sedd
Grupp 5f (med olika oregelbundna mönster)	Ex. ligga – ligg – ligger – låg – legat – (för-)legad

¹ Exempelverben anges med formerna infinitiv, imperativ, presens, preteritum, supinum samt utrumformen av perfekt particip.

² För verb med stamslut -r i konjugation 2, 4 och 5 utgår presensändelsen -er.

Struktur: Grundverb (med konjugation inom parentes)	
Tvåstaviga	Ex. tala (1), köpa (2), skriva (4), veta (5) – Tvåstaviga verb återfinns ej i konjugation 3.
Flerstaviga med suffixet -era	Ex. plombera, kategorisera, kvalificera – Verb med suffixet -era tillhör konjugation 1.
Flerstaviga med suffixet -a	Ex. arbeta, orsaka, äventyra – Flerstaviga verb med suffixet a tillhör konjugation 1.
Avkortade enstaviga	Ex. bo (3), gå (5e) – Konj. 3 och konjugationsgrupp 5e består enbart av avkortade verb.
Fast sammansatta verb ¹	
Med allmänna adverbprefix	Ex. <i>påtala</i> (1), <i>omnämna</i> (2), <i>uppnå</i> (3), <i>underhålla</i> (4), <i>avsätta</i> (5)
Med adverbialförled	Ex. <i>tillrättavisa</i> (1), <i>tillfredsställa</i> (2), <i>iakta(-ga)</i> (4), <i>åsidosätta</i> (5)
Med särskilda germanska prefix	Ex. <i>bifoga</i> (1), <i>misspyrda</i> (2), <i>undfly</i> (3), <i>genljuda</i> (4), <i>angöra</i> (5)
Med obetonade dito (främst be- eller för-)	Ex. <i>bekosta</i> (1), <i>förstärka</i> (2), <i>beströ</i> (3), <i>förfalla</i> (4), <i>belägga</i> (5); <i>föreviga</i> , <i>bemyndiga</i> (1)
Med latinska eller grekiska prefix	Ex. <i>transportera</i> , <i>telefonera</i> – Dessa prefix återfinns normalt hos verb med suffixet -era.
Med förled som är adjektiv	Ex. <i>fullborda</i> (1); <i>finpolera</i> (1); <i>rättfärdiga</i> (1); <i>högtidlighålla</i> (4), <i>saliggöra</i> (5)
Med förled som är substantiv	Ex. <i>matvägra</i> (1), <i>bokföra</i> (2), <i>skinnflå</i> (3), <i>damm suga</i> (4), <i>planlägga</i> (5)
Löst sammansatta verb/ partikelverb	
Med allm. adverbprefix/ allm. adverbpartiklar	Ex. <i>avskärma</i> = <i>skärma av</i> (1), <i>bortföra</i> = <i>föra bort</i> (2), <i>invälja</i> = <i>välja in</i> (5)
Med adverbialförled/ adverbialpartiklar	Ex. <i>ifrågakomma</i> = <i>komma i fråga</i> (4), <i>tillrättalägga</i> = <i>lägga till rätta</i> (5)
Med förled som är adjektiv/ sättsadverbpartiklar	Ex. <i>felparkera</i> = <i>parkera fel</i> (1), <i>snedtända</i> = <i>tända snett</i> (2), <i>rengöra</i> = <i>göra rent</i> (5)
Partikelverb (ej löst sammansatta)	
Med allmänna adverbpartiklar	Ex. <i>fixa till</i> (1), <i>slänga bort</i> (2), <i>sy in</i> (3), <i>hålla av</i> (4), <i>ligga i</i> (5)
Med sättsadverbpartiklar	Ex. <i>titta snett</i> (1), <i>ringa runt</i> (2), <i>hålla snyggt</i> (4), <i>göra fint</i> (5)
Med fasta adverbialpartiklar	Ex. <i>titta under lugg</i> (1), <i>komma i håg</i> (4), <i>sticka under stol</i> (4), <i>se i syne</i> (5)
Med generella adverbialpartiklar	Ex. <i>titta på tv/film</i> (1), <i>resa med tåg/bil</i> (2), <i>slåss på skoj/allvar</i> (5)
Med fasta objektpartiklar	Ex. <i>kura skymning</i> (1), <i>hänga läpp</i> (2), <i>hålla låda</i> (4), <i>sätta bo</i> (5), <i>veta hut</i> (5)
Med generella objektpartiklar	Ex. <i>jaga älg/räv</i> (1), <i>köra bil/buss</i> (2), <i>dricka kaffe/te</i> (4), <i>lägga patients/pussel</i> (5)
Reflexiva verb	
Reflexiva grundverb	Ex. <i>skynda sig</i> (1), <i>gifta sig</i> (2), <i>te sig</i> (3), <i>finna sig</i> (4), <i>stå sig</i> (5)
Fast sammansatta reflexiva verb	Ex. <i>förlova sig</i> (1), <i>överila sig</i> (1), <i>förstålla sig</i> (2), <i>föräta sig</i> (4), <i>undanbe sig</i> (5)
Löst sammansatta reflexiva verb	Ex. <i>förhöra sig</i> = <i>höra sig för</i> (2), <i>hänge sig</i> = <i>ge sig hän</i> (5)
Reflexiva partikelverb (ej löst sammansatta)	
Med typegen ordföljd	Ex. <i>ställa sig in</i> (2), <i>bry sig om</i> (3), <i>bära sig åt</i> (4), <i>lägga sig i</i> (5), <i>ge sig av</i> (5)
Med analog ordföljd	Ex. <i>spotta upp sig</i> (1), <i>känna på sig</i> (2), <i>komma av sig</i> (4), <i>få för sig</i> (5)

¹ Fast sammansatta verb med olika slag av kombinerade förled, t.ex. *bibehålla*, *återanvända* och *misshushålla*, har inte tagits med i struktursammanställningen.

Verb , övriga klassificeringar:	Syntaktisk funktion	
	Huvudverb	
	Transitiva	
	Resultativa (perfektiviska)	Ex. lämna, servera
	Icke-resultativa (durativa)	Ex. beundra, sakna
	Intransitiva	
	Resultativa (perfektiviska)	Ex. försvinna, stupa
	Icke-resultativa (durativa)	Ex. glänsa, ligga
	Hjälpverb	
	Tempusbildande	Ha; skola, komma att (<i>endast i vissa tempus</i>), tänka, ämna
	Passivbildande	Bli, vara
	Modala	Ex. kunna, vilja
	Gränsande till modala	Ex. hinna, orka
	Verbformer	
	Finita	
	Imperativ	Ex. jobba, läs, gå
	Presens	Ex. jobbar, läser, går
	Preteritum (imperfekt)	Ex. jobbade, läste, gick
	Finita – i huvudsak ålderdomliga	
	Presens konjunktiv	Ex. välsigne, leve, vare
	Preteritum konjunktiv	Ex. ginge, vore, bleve
	Infinita	
	Infinitiv	Ex. jobba, läsa, gå
	Supinum	Ex. jobbat, läst, gått
	Participformer ¹	
	Perfekt particip	Ex. serverad, böjd, skriven
	Presens particip	Ex. ridande, leende, lysande

¹ Participformer kan beroende på sin funktion i satsen ha olika ordklassstillhörighet. Ord som står i perfekt particip kan förutom verb även vara adjektiv, medan ord som står i presens particip ofta är substantiv, adjektiv eller adverb och endast kan fungera som verb när de står som predikativ eller attribut i satsen. Dessutom kan några oböjliga perfektparticipformer fungera som adverb respektive prepositioner, medan några presensparticipformer kan fungera som adjektiviska pronomen respektive prepositioner. De suffix som bildar participformer kan således fungera både som böjningssuffix och avledningssuffix. Se vidare paragraf 55.

Verb (forts.):**Modus**

Indikativ

Ex. Jag *läser* alltid läxan.

Imperativ

Ex. *Läs* läxan!

Konjunktiv

Ex. Jag *skulle läsa* läxan, om jag *hade* tid.**Tempus**

Med huvudsaklig nutidsaspekt

Presens

Ex. åker

Perfekt

Ex. har åkt

Futurum

Ex. ska åka

Futurum exaktum

Ex. ska ha åkt

Med huvudsaklig dåtidsaspekt

Preteritum

Ex. åkte

Pluskvamperfekt

Ex. hade åkt

Futurum preteritum

Ex. skulle åka, [när ...]

Futurum exaktum preteritum

Ex. skulle ha åkt, [när ...]

För konjunktiv i överordnade satser

Med huvudsaklig nutidsaspekt

Konditionalis I

Ex. skulle åka, [om ...]

Med huvudsaklig dåtidsaspekt

Konditionalis II

Ex. skulle ha åkt, [om ...]

För konjunktiv i framtid i bisatser

Med nutids- eller dåtidsaspekt

Framtidskonditionalis

Ex. [Om du] skulle åka ...

Aktionsart

Aktiv form

Ex. målar, saknar

Passiv form, resultativa transitiva verb

Ex. målas/ blir målad; är målad (= har målats/ har blivit målad)

Passiv form, icke-resultativa transitiva verb

Ex. saknas/ är saknad

Infinitivmärke:

Att

Konjunktioner:	<p>Samordnande, enkla Samordnande, delade</p> <p>Underordnande (= subjunktioner)</p> <p> Allmänt underordnande</p> <p> Interrogativa</p> <p> Temporala¹</p> <p> Tidsmässigt efter</p> <p> Tidsmässigt efter, pågående från en tidpunkt</p> <p> Samtida, tidpunkt + pågående m. samband</p> <p> Samtida, pågående m. oberoende</p> <p> Samtida, med betoning på exakt tidpunkt</p> <p> Samtida, med betoning på snabbhet</p> <p> Samtida, pågående till en tidpunkt</p> <p> Samtida, successivt</p> <p> Tidsmässigt före</p> <p> Tidsmässigt före, pågående till en tidpunkt</p> <p> Kausala</p> <p> Deskriptivt konsekutiv (obetonad/betonad)</p> <p> Finalt konsekutiv</p> <p> Gradkonsekutiva</p> <p> Konditionala</p> <p> Koncessiva</p> <p> Konditionalt koncessiva</p> <p> Komparativa, likställande</p> <p> Komparativ, olikställande</p> <p> Konditionalt komparativ</p> <p> Finala</p> <p> Metod-deskriptiv</p> <p> Exkluderande deskriptiv</p>	<p>Och, samt, respektive, liksom; eller; men, [inte] ... utan; för/ty; så både ... och, såväl ... som; antingen/endera ... eller; varken ... eller, [inte] ... vare sig ... eller</p> <p>Att</p> <p>Om, ifall, huruvida</p> <p>Efter (det) att, när, då, sedan</p> <p>Alltsedan/sedan, från och med (det) att, från det (att)</p> <p>När, då</p> <p>Medan, under det (att), samtidigt som</p> <p>Just som</p> <p>Så fort (som), så snart (som)</p> <p>Så länge (som)</p> <p>Allteftersom, vartefter (som), efter hand som</p> <p>Innan</p> <p>Till dess (att), tills; [inte] ... förrän, först när</p> <p>Eftersom, därför att/ för att, då, emedan, alldenstund m.fl.</p> <p>Så (att)/ <u>så</u> att</p> <p>Så (att)</p> <p>[Så/sådan] ... att, till den grad att</p> <p>Om, ifall; såvida; givet att, förutsatt att; på villkor att; bara m.fl.</p> <p>Fast/fastän, trots att, oaktat att, ehuru</p> <p>Även om, också om, om än</p> <p>Liksom; (så-)som</p> <p>Än</p> <p>Som om</p> <p>För att, i avsikt att, i syfte att</p> <p>Genom att</p> <p>Utän att</p>
-----------------------	---	---

¹ Indelningen av temporala konjunktioner avser det tidsmässiga förhållande som den överordnade satsens aktion har till bisatsaktionen.

Adverb:	Beskrivande adverb – exempel på adverbslag ¹	
	Rums-	Ex. utomlands, ute
	Tids-	Ex. sent, nu
	Sätts-	Ex. ordentligt, sakta
	Relationella adverb – exempel på adverbslag ¹	
	Graderande	Ex. ganska, mycket
	Negerande	Ex. inte, ingalunda
	Värderande	Ex. dessbättre, tyvärr
	Konjunktionella	
	Tilläggs-	Ex. också, dessutom
	Motsättnings-	Ex. dock, däremot
	Förklarings-	Ex. ju, nämligen
	Följd-/slutsats-	Ex. alltså, tydligen
	Pronominella adverb – exempel på adverbslag ¹	
	Interrogativa	
	Rums-	Var; vart, varifrån, vartåt
	Tids-	När; hur dags, hur länge m.fl.
	Sätts-	Hur
	Orsaks-	---; varför
	Demonstrativa	
	Rums-	Här/där; hit/dit, härifrån/därifrån, hitåt/ditåt m.fl.
	Tids-	Då; därefter, därpå m.fl.
	Sätts-	Så; därigenom/härigenom, därmed/härmed
	Orsaks-	---; därför
	Relativa	
	Rums-	Där; dit; varifrån
	Tids-	Då; varefter, varpå m.fl.
	Sätts-	---; varigenom, varmed
	Orsaks-	---; varför

¹ Denna språklära ger exempel på över 100 olika beskrivande eller relationella *adverbials*lag, varav många innehåller *adverb*, vilka kan vara enkla, t.ex. *ute* och *endast*, sammansatta, t.ex. *hemifrån* och *dessutom*, eller bestå av lexikaliserade ordkombinationer, t.ex. *dels ... dels* och *var som helst*. Beskrivande *prepositionsadverbial*, t.ex. *i min väska*, kan ofta, liksom de beskrivande adverben, ersättas av pronominella adverb, t.ex. *ute* → *där* och *i min väska* → *däri*.

Adverb (forts.):	Tvådelade adverb (olika adverbslag): Lexikaliserade uttryck – exempel på adverbslag ¹ Pronominella generaliserande adverb Rums- Tids- Sätts- Beskrivande tidsadverb med prepositionsinledning Övriga med prepositionsinledning (olika adverbslag) För inskjutet possessivattribut (olika adverbslag)	Ex. dels ... dels, än ... än, ömsom ... ömsom; ju ... desto, lika ... lika Ex. var som helst, var (...) (än), vart som helst, vart (...) (än) Ex. när som helst, när (...) än Ex. hur som helst, hur (...) än Ex. i går (<i>även</i> : igår), i förrgår, i morse, i dag (<i>även</i> : idag), i morgon, i morgon bitti, i natt, i övermorgon, i fjol/fjor Ex. i alla fall, i och för sig, i stället, för all del, för övrigt, med nöje Ex. för ... skull, genom ... försorg, i ... ställe, på ... bekostnad
-------------------------	---	--

¹ Beträffande de många olika *adverb*- och *adverbials*lagen se bl.a. paragraf 19–32, 69, 70 A IV och B VI, 72 H–K samt 73.

Prepositioner:	Enkla prepositioner Perfektparticipformer ² Presensparticipformer ² Sammansatta prepositioner Lexikaliserade flerordsprepositioner Preposition + substantiv + preposition Tvådelade med preposition + preposition/adverb Samordnade prepositioner Övriga	Ex. på, över, till, av Ex. förutsatt, givet, frånsatt, oavsett Ex. angående, avseende, beträffande, undantagandes Ex. nedanför, utanpå, intill, framåt Ex. i stället för, på tal om, i mån av, på grund av Ex. för ... sedan, på ... när, sedan ... tillbaka, åt ... till Ex. från och med, i och med, till och med Ex. à la, norr/söder/öster/väster om, tack vare
-----------------------	--	--

² Beträffande participformers olika ordklasser se paragraf 55.

Interjektioner:	Svarsord Utropsord Känslouttryckande Ljudhärmande Djurläten Beteckningar för mänskliga läten Beteendereglerande Allmänt kommunicerande	Ex. ja, jo, jajamänsan, nej, nix, nja Ex. aj, bravo, fy, nämen Ex. bom, dunk, pang, tut Ex. bä, mu, nöff, vov Ex. host, puh, stön, suck Ex. ajabaja, givakt, plats, ptro Ex. morsning, god natt, heja, amen
------------------------	---	---

2. Satslära

A. Satser

I. Satser och meningar

Alla *fullständiga satser* i svenska med undantag för imperativsatser innehåller ett *predikat*, som alltid är ett verb, och ett *subjekt*, som utför det som anges med verbet. En imperativsats saknar subjekt och definieras därigenom endast av sitt predikat. En *mening* kan bestå av *en eller flera satser*.

Ex. Hon arbetar.

Isabell arbetar, *medan* Fredrik sover.

Arbeta!

En mening kan bestå av en sats med endast ett subjekt och ett predikat.

Två (eller flera) satser kan bindas ihop med konjunktioner till längre meningar.

En imperativmening kan bestå av en sats, som i sin tur kan bestå av endast ett predikat.

II. Huvudsats, överordnad sats och bisats

En fullständig mening består av minst en huvudsats, medan en *bisats* måste stå tillsammans med en *överordnad sats* för att bilda en fullständig mening. (I meningarna nedan exemplifieras de tre olika huvudtyperna av bisatser: adverbialbisats, nominalbisats och relativ bisats. Se vidare nästa sida.)

Förhållande mellan satsbegreppen →	Huvudsats	
	Överordnad sats	Bisats (adverbial bisats)
Exempelmening →	Huset blev fint,	eftersom flickorna städade noga.

Förhållande mellan satsbegreppen →	Huvudsats	
	Överordnad sats	Bisats (nominalbisats)
Exempelmening →	Pojkarna sa	att de var trötta.

Förhållande mellan satsbegreppen →	Huvudsats	
	Överordnad sats	Bisats (relativ bisats)
Exempelmening →	De städade rummet,	<i>som</i> var mycket smutsigt.

Det framgår av punkt I på föregående sida att grunden för en sats är ett predikat (något som görs) och ett subjekt (en utförare av predikatet).

<p>Ex. Pojkarna diskade. Pojkarna diskade tallrikarna ordentligt. De duktiga pojkarna diskade de smutsiga tallrikarna mycket ordentligt.</p>	<p>En mening kan bestå av en huvudsats med ett subjekt och ett predikat. Huvudsatsen kan innehålla flera satsdelar. Satsdelarna kan innehålla underordnade bestämningar.</p>
--	--

En *samordnande konjunktion* (paragraf 9) kan binda samman likvärdiga satser.

<p>Ex. Pojkarna diskade, <i>och</i> flickorna städade. De fick gå ut, när de var klara, <i>och</i> om vädret tillät.</p>	<p>Två huvudsatser kan bindas ihop med en samordnande konjunktion. Två bisatser kan bindas ihop med en samordnande konjunktion.</p>
--	---

En *underordnande konjunktion* (paragraf 34) inleder en bisats som i sig alltid är en satsdel i huvudsatsen (paragraf 33). De flesta underordnande konjunktioner inleder bisatser som är adverbial (avsnitt B VII i denna paragraf) till den överordnade satsen och kallas därför *adverbiella bisatser*. I exemplet nedan är bisatsen orsakadverbial i huvudsatsen.

<p>Ex. Huset blev fint, <i>eftersom</i> flickorna städade noga.</p>	<p>Bisatsen binds till den överordnade satsen med en underordnande konjunktion.</p>
---	---

Några underordnande konjunktioner inleder bisatser som grammatiskt fungerar ungefär som *substantiv eller substantiviska pronomen*. De sistnämnda ordgrupperna består av de ord som kan vara huvudord i *nominalfraser* (avsnitt D I i denna paragraf), och de aktuella bisatserna kallas därför *nominalbisatser*. I exemplet nedan är bisatsen akkusativobjekt (avsnitt B III i denna paragraf) i huvudsatsen.

<p>Ex. Pojkarna sa <i>att de var trötta</i>.</p>	<p>Nominalbisatser är normalt en nödvändig del av en huvudsats.</p>
--	---

En *relativ bisats* (paragraf 35) inleds med ett relativt pronomen eller ett relativt adverb. En sådan bisats kan antingen vara ett självständigt tillägg till en annan sats eller ingå i densamma. I det sista exemplet nedan ingår den relativa bisatsen i subjektet *de rum som är smutsiga* och är därigenom en s.k. *nödvändig* relativ bisats, medan kommatecknet i de två föregående exemplen visar att dessa relativa bisatser är självständiga tillägg, s.k. *icke-nödvändiga* relativa bisatser.

<p>Ex. Vi städade rummet, <i>som</i> var mycket smutsigt. Vi sopade bakom soffan, <i>där</i> det var mycket damm. De rum <i>som är smutsiga</i> ska städas.</p>	<p>En relativ bisats kan bindas till en ursprunglig huvudsats med ett relativt pronomen. En relativ bisats kan bindas till en ursprunglig huvudsats med ett relativt adverb. En relativ bisats kan ingå i en överordnad satsdel, i detta fall subjektet.</p>
---	--

III. Satsdelar i relation till ordklasser

Ordklasser beskriver de *enskilda* ordens betydelse, funktion och egenskaper, medan *satsdelar* beskriver ordens funktion i *samspel* med andra ord. En satsdel kan bestå av flera ord som bildar en *fras*, t.ex. frasen *en polis* i exemplen nedan. Satsdelar och fraser beskrivs i den s.k. *satsläran* (syntaxen).

Ex. *En polis* övervakar torget. Artikeln *en* och substantivet *polis* bildar en fras som är *subjekt* i satsen. Subjektet utför verbaktionen.
Jag ser *en polis* i gathörnet. Artikeln *en* och substantivet *polis* bildar en fras som är *objekt* i satsen. Objektet är föremål för verbaktionen.

Enligt denna språklära är det viktigt att terminologiskt skilja på de ordklasser som beskrivs i avsnitt A, och de primära satsdelar som beskrivs i nästa avsnitt. I grammatikundervisningen förekommer det på många håll att man använder termen *verb*, när man talar om satsdelen *predikat*, något som är olämpligt av flera skäl. Det första skälet är alltså att man alltid bör skilja på ordklasser och primära satsdelar. Visserligen är ett predikat i en sats alltid ett verb, men som framgår av exemplen nedan kan ett verb även ingå i andra satsdelar än predikat. Andra skäl till att använda termen *predikat*, när man talar om satsdelar, är att den är upphov till namnet på satsdelen *predikativ*, som i sin tur har gett namn till begreppet *predikativ placering* av adjektiv – till skillnad från *attributiv placering* av adjektiv. De senare begreppen anknyter ju väldigt tydligt den primära satsdelen *predikativ* respektive den underordnade satsdelen *attribut* (avsnitt H IV i denna paragraf), och förklarar därigenom adjektivens två huvudfunktioner i satsen. I det första exemplet nedan är adjektivet *radikala* ett *attribut* till substantivet *studenterna* i subjektet, medan det i det andra exemplet är ett *subjektspredikativ*.

Primära satsdelar →	Subjekt			<i>Predikat</i>	Ackusativobjekt	
Exempelmening →	De	radikala	studenterna	gillade	att	diskutera.
Ordklasser →	Artikel	<i>Adjektiv</i>	Substantiv	<i>Verb</i>	Infinitivmärke	<i>Verb</i>

Primära satsdelar →	Subjekt			<i>Predikat</i>	<i>Subjektspredikativ</i>
Exempelmening →	De	protesterande	studenterna	var	radikala.
Ordklasser →	Artikel	<i>Verb</i>	Substantiv	<i>Verb</i>	<i>Adjektiv</i>

En annan viktig distinktion är den mellan *ordklassen adverb* och *satsdelen adverbial*. Adverb kan fungera som adverbial i satsen, men adverbial kan också bestå av ord från andra ordklasser. Se exempel nedan.

Primära satsdelar →	Subjekt	Predikat 1	Predikat 2	<i>Adverbial (rums-)</i>		<i>Adverbial (tids-)</i>
Exempelmening →	Ni	kan	leka	i	trädgården	nu.
Ordklasser →	Pronomen	Verb	Verb	<i>Preposition</i>	<i>Substantiv</i>	<i>Adverb</i>

B. Satsdelar

I. Predikat

Satsanalysen utgår från vad som görs/ gjordes/ har gjorts/ ska göras ... etc. Dessa verb är *predikat* i satsen.

Ex. Han <i>reste</i> till Sundsvall i går.	Predikatet är alltid ett verb. (Alla verb i satsen behöver däremot inte vara predikat.)
Han <i>har</i> redan <i>rest</i> .	Det finita verbet (<i>har</i>) och det infinita verbet (<i>rest</i>) är första respektive andra predikat i satsen.
Han <i>ville</i> inte <i>resa</i> .	Det finita verbet (<i>ville</i>) och det infinita verbet (<i>resa</i>) är första respektive andra predikat i satsen.
Han <i>sjöng</i> och <i>pratade</i> för sig själv.	De två finita verben (<i>sjöng</i> , <i>pratade</i>) är likvärdiga samordnade satsdelsled i predikatet.
Han <i>satt</i> och <i>körde</i> hela natten.	I s.k. falsk samordning kan vissa verb vara stödpredikat (t.ex. <i>satt</i>) till ett huvudpredikat (t.ex. <i>körde</i>).
Han <i>var</i> trött.	Predikatet (<i>var</i>) är ett s.k. kopulaverb, som binder ihop subjektet (<i>han</i>) med ett predikativ (<i>trött</i>).
Det <i>stod</i> två poliser vid en kontroll.	Predikatet (<i>stod</i>) är ett s.k. positionsverb som kan ha ett formellt subjekt (<i>det</i>) och ett egentligt (<i>två poliser</i>).
Han <i>tyckte</i> inte <i>om</i> det.	Till vissa verb hör en verbpartikel, som också ingår i predikatet (<i>tyckte om</i>).
Han <i>gruvade sig</i> .	Till vissa verb hör ett reflexivt pronomen, som också ingår i predikatet (<i>gruvade sig</i>).

Beträffande verbens form, betydelse och funktion se paragraf 53–63, falsk samordning paragraf 36, kopulaverb paragraf 14 A, formellt subjekt vid verb som anger existens, position, rörelse eller allmänna händelser paragraf 39 A.

II. Subjekt

Den, det eller de som utför predikatet är *subjekt* i satsen. Subjektet svarar på frågan *vem/vilka/vad + predikat*. I vissa fall kan ett s.k. formellt subjekt, *det*, användas tillsammans med det egentliga subjektet. *Det* kan också fungera som s.k. opersonligt subjekt. Se exempel nedan.

Ex. Han <i>reste</i> till Sundsvall i går.	Subjektsfråga: – <i>Vem reste?</i>
<i>Att köra så långt</i> är jobbigt.	Infinitivfraser (avsnitt D III i denna paragraf) kan vara subjekt i satsen.
<i>Det</i> är jobbigt <i>att köra så långt</i> .	När en infinitivfras är subjekt används ofta även ett formellt subjekt (<i>det</i>).
<i>Det</i> stod <i>två poliser</i> vid en kontroll.	Positionsverb, t.ex. <i>stå</i> , kan ha formellt subjekt (<i>det</i>). Egentligt subjekt är <i>två poliser</i> .
<i>Det</i> gjordes <i>många alkoholtester</i> vid kontrollen.	Passiva satser kan ha formellt subjekt (<i>det</i>). Egentligt subjekt är <i>många alkoholtester</i> .
<i>Det</i> snöade hela dagen.	När det inte är utsagt vem som utför handlingen, används ett opersonligt subjekt (<i>det</i>).

Beträffande formellt subjekt se paragraf 39, opersonligt subjekt paragraf 75 B III.

III. Akkusativobjekt (direkt objekt)

Den satsdel som direkt utsätts för subjektets verbaktion kallas *akkusativobjekt*. Det svarar på frågan *vem/vilka/vad + predikat + subjekt*.

Ex. Han åt *en hamburgare*. Ackusativobjektsfråga: – *Vad* åt han?
 Vi gillar *att laga mat*. Infinitivfraser (avsnitt D III i denna paragraf) kan vara akkusativobjekt: – *Vad* gillar vi?
 De såg *det* som sin plikt *att arbeta*. Ett *formellt objekt*, ”*det*”, kan förekomma när *det egentliga objektet är en infinitivfras*.

Jfr. Hon tittade *på nyheterna*. ≈ Hon såg *nyheterna*. Vissa prepositionsfraser kan ibland alternativt tolkas som akkusativobjektsadverbial.

Beträffande akkusativobjekt och akkusativobjektsadverbial se paragraf 10 A–C, 23 G och 23 H I, formellt objekt paragraf 41.

IV. Dativobjekt (indirekt objekt)

Den satsdel som är föremål för en verbaktion som innebär en adressering, en överlämning eller en delgivning kallas *dativobjekt*. Det svarar på frågan (*till/för*) *vem/vilka/vad + predikat + subjekt + akkusativobjekt*. Dativobjektet är inte föremål för subjektets aktion på samma direkta sätt som akkusativobjektet. Akkusativ- och dativobjekt kallas därför alternativt *direkt* respektive *indirekt objekt*.

Ex. Hon gav *honom* en puss. Dativobjektsfråga: – (*Till*) *vem* gav hon en puss?

Jfr. Hon berättade *för mig* att hon skickat ett brev *till honom*. Vissa fraser med *till* eller *för* kan alternativt tolkas som dativobjektsadverbial.

Beträffande dativobjekt och dativobjektsadverbial se paragraf 10 D, 23 G och 23 H II.

Som framgår av punkt I–IV utgår satsanalysen från det som utförs, dvs. ett predikat, som alltid är ett verb. Predikatet utförs av ett *subjekt*, medan ett *akkusativobjekt* direkt är föremål för eller ett resultat av den aktion som subjektet utför. Ett *dativobjekt* är indirekt föremål för samma aktion. Språkvetenskapligt kan man tala om ett predikatsverbs *valens*, dvs. hur många av dessa tre satsdelar som det kan ha. Ett predikatsverb kan alltså ha maximalt tre sådana parter inblandade i aktionen (subjekt, akkusativobjekt och dativobjekt). Dessa parter eller roller kallas *aktanter*. Eftersom fullständiga satser (med undantag för imperativsatser) måste ha subjekt, får satser med predikatsverb som inte har någon aktant i stället ta ett *opersonligt subjekt, det*.

Ex. *Hon* jobbar. Subjektet *hon* är den enda aktanten i satsen.
De bakar *bullar*. Satsen har två aktanter: subjektet *de* och akkusativobjektet *bullar*.
Jag lånade *henne* pengar. Satsen har tre aktanter: subjektet *jag*, dativobjektet *henne* och akkusativobjektet *pengar*.
 Det blåser. Satsen har ingen aktant och har därför opersonligt subjekt. Det är inte utsagt vem eller vad som blåser.

V. Subjektspredikativ

Kopulaverb kan som predikat knyta ord till ett subjekt, utan att någon handling utförs av detta subjekt. De svenska kopulaverben är *vara*, *bli* och *förbli*. I satsanalysen kallas de ord som knyts till subjektet via kopulaverb *subjektspredikativ* (*subjektiv predikatsfyllnad* i äldre språkläror). Även *benämningsverbet heta* binder som predikat ihop subjektet med anknytningsord som är subjektspredikativ.

Ex.	De blev <i>glada</i> . De är <i>fransmän</i> . Firman heter <i>Festfixaren</i> .	Vid predikat som är kopulaverb kan subjektspredikativet vara ett adjektiv. Vid predikat som är kopulaverb kan subjektspredikativet även vara ett substantiv. När predikatet är benämningsverbet <i>heta</i> är subjektspredikativet normalt ett substantiv.
-----	--	---

Fenomenverb är verb vars anknytningsord betecknar egenskaper (adjektiv) eller passiva verbaktioner (med verb i perfekt particip) som uppges vara knutna till subjektet, men det lämnas öppet om subjektet verkligen har dessa egenskaper eller har varit utsatt för dessa verbaktioner. Även sådana anknytningsord är subjektspredikativ. Konstruktioner med fenomenverb och subjektspredikativ är förkortningar av meningar med verben *vara* eller *bli*.

Ex.	Han verkade <i>olycklig</i> . Han såg <i>tilltufsad</i> ut.	Fenomenverbet <i>verka</i> är predikat och adjektivet <i>olycklig</i> är subjektspredikativ. Fenomenverbet <i>se ut</i> är predikat och verbet (i perfekt particip) <i>tilltufsad</i> är subjektspredikativ.
-----	--	---

Jfr.	Det verkade som om han <i>var olycklig</i> . Det såg ut som om han <i>var tilltufsad</i> (= <i>hade blivit tilltufsad</i>).	Ursprunglig konstruktion med kopulaverbet <i>vara</i> + adjektivet <i>olycklig</i> Urspr. konstruktion m. det passivbildande verbet <i>vara</i> + verbparticipet <i>tilltufsad</i>
------	---	---

Observera att participformer med *verbbetydelse* inte fungerar som subjektspredikativ vid de *passivbildande* verben *vara* och *bli* i *oförkortade* konstruktioner liknande dem som beskrivs högst upp på denna sida. Participformerna ingår i sådana fall i predikatet. Se vidare paragraf 18.

Jfr.	Texten <i>blev tolkad</i> . = Texten <i>tolkades</i> .	Perfektparticipformen <i>tolkad</i> har verbbetydelse och är andra predikat i satsen.
------	--	---

På nästa sida beskrivs *objektspredikativ*, som också kan ingå i konstruktioner som är förkortningar av meningar med verben *vara* eller *bli*. Om sådana *satser med objektspredikativ skrivs om till passiv form*, blir predikatet *subjektivt*.

Ex.	Bilen sprejades <i>silvergrå</i> .	Subjektspredikativ i passiv sats
Jfr.	Man sprejade bilen <i>silvergrå</i> .	Objektspredikativ i aktiv sats. Se nästa sida.

Beträffande subjektspredikativ i aktiva satser se paragraf 14. Beträffande subjektspredikativ i passiva satser se paragraf 16.

VI. Objektspredikativ

Vid vissa transitiva verb (samt vissa intransitiva verb i reflexiva konstruktioner) kan objektet direkt följas av ett anknytningsord som kallas *objektspredikativ* (*objektiv predikatsfyllnad* i äldre språkläror). Konstruktionen är en satsförkortning, där de ursprungliga verben vanligen är *vara* eller *bli*. Objektspredikativ kan beteckna egenskaper (det första exemplet nedan) eller verbaktioner (det andra exemplet nedan). Se vidare paragraf 15.

Ex. Han sprejade bilen *silvergrå* (*objektspredikativ*).
Vi hittade lådan *söndersparkad* (*objektspredikativ*).

Jfr. Han sprejade bilen, så att den blev *silvergrå* (*subjektspredikativ*).
Vi hittade lådan, när den *var söndersparkad* (*predikat1–2*).

VII. Predikativt attribut

När vissa intransitiva verb som betecknar existens, position eller rörelse är huvudpredikat i satsen kan de följas av anknytningsord som beskriver *subjektet*. Ett sådant anknytningsord kallas då som satsdel *predikativt attribut*. Även denna konstruktion är i första hand en förkortning av satser med verben *vara* eller *bli*. Predikativa attribut ska inte förväxlas med sättsadverbial, som har anknytning till predikatet. Se vidare paragraf 17.

Ex. Hon låg *trygg* (*predikativt attribut*) i hans famn.

Jfr. Hon låg i hans famn och *var trygg* (*subjektspredikativ*). Se punkt V.
Hon låg *tryggt* (*sättsadverbial*) i hans famn. Se punkt VIII nedan.

Subjektspredikativ och objektspredikativ samt predikativa attribut har samlingsnamnet *predikativ*.

VIII. Adverbial

När man har konstaterat vilka satsdelar som är predikat, subjekt, objekt respektive predikativ, återstår alla övriga omständigheter som kan beskrivas i en sats. I satsanalysen sammanfattas dessa övriga omständigheter med termen *adverbial*. Ett adverbial består oftast av ett adverb, t.ex. *hemma* eller *då*, eller en prepositionsfras, t.ex. *i mitt hem* eller *på lördag*. Kategorisering av adverbial kan göras på många sätt, och i denna språklära beskrivs drygt 100 olika adverbialslag. Nedan ges exempel på tre av de vanligaste adverbialslagen samt den överlappande gruppen sättsadverbial.

Ex. Han väntade *utanför affären*.
De skulle träffas *på kvällen*.
Hon gick *snabbt* därifrån.
De skulle *inte* träffas på kvällen.

Rumsadverbial som svarar på frågan *var + predikat + subjekt* (*Var väntade han?*)
Tidsadverbial som svarar på frågan *när + predikat + subjekt* (*När skulle de träffas?*)
Sättsadverbial svarar på frågan *hur + predikat + subjekt* (*Hur gick hon?*)
Sättsadverbial modifierar eller förtydligar hela satsens innehåll.

Fristående och bundna adverbial

Adverbial kan vara *fristående* eller *bundna*. De adverbial som är primära satsdelar är alltid fristående. De fristående adverbialen kan i sin tur vara *starkt eller svagt anknutna till satsens predikat i predikatsled* (avsnitt D XII i denna paragraf). Även adverbial som är bestämmingar i verb- och infinitivfraser kan vara fristående med avseende på frasens övriga beståndsdelar (avsnitt D III respektive VIII i denna paragraf). En särskild grupp fristående adverbial är de s.k. satsadverbialen, som modifierar eller förtydligar hela satsen (paragraf 30–32). Bundna adverbial kan vara adverbialpartiklar i verb (paragraf 60 F) eller ingå i nominal-, adjektiv- eller adverbfraser (avsnitt D I, V respektive VII i denna paragraf).

Som framgår av texten på föregående sida utgörs många adverbial av prepositionsfraser (avsnitt D IV). Nedan och på nästa sida ges exempel på fristående respektive bundna adverbial som utgörs av prepositionsfraser. Observera dock att samma principer gäller för alla adverbial, oavsett beståndsdelar och uppbyggnad. (Beträffande adverbialens beståndsdelar och uppbyggnad se vidare paragraf 19 samt paragraf 70 A IV och B VI.)

a) Prepositionsadverbial placerade i anslutning till satsens predikatsverb

I fasta eller generella verbkonstruktioner kan en prepositionsfras vara en del av ett verb, en s.k. *adverbialpartikel*. I sådana fall ingår alltså det bundna adverbialet i satsens predikat (paragraf 60 F).

Ex.	Vi kom till rätta med problemen. De slogs på skoj.	Prepositionsfrasen <i>till rätta</i> ingår som fast adverbialpartikel i predikatet <i>kom till rätta</i> . Prepositionsfrasen <i>på skoj</i> ingår som generell adverbialpartikel i predikatet <i>slogs på skoj</i> .
-----	---	--

I positionsschemat för huvudsatser kan en verbpartikel stå skild från sitt grundverb (paragraf 49 A).

Ex.	Vi kom inte till rätta med problemen.	Adverbialpartikeln <i>till rätta</i> intar samma position som predikat 2 i positionsschemat.
Jfr.	Vi kunde inte lösa de svåra problemen.	Det infinita verbet <i>lösa</i> är predikat 2 i den primära satslösningen.

Om prepositionsfrasen som följer predikatet inte är en adverbialpartikel, bildar prepositionsfrasen normalt *ett fristående adverbial*. Ett sådant adverbial har i högre eller lägre grad anknytning till det aktuella predikatet i ett predikatsled. I det första exemplet nedan är prepositionsfrasen *på fredag* tidsadverbial i den primära satsanalysen. Detta adverbial har endast *svag* anknytning till predikatet *åka*. I det andra exemplet är prepositionsfrasen *mot beslutet* oppositions-adverbial i den primära satsanalysen. Detta adverbial har *stark* anknytning till predikatet *protesterade*. De starkt predikatsanknutna adverbialen kan inte omplaceras i satsen med samma frihet som de svagt predikatsanknutna adverbialen (paragraf 4 A och 29 A).

Ex.	Hon vill inte åka på fredag. Hon protesterar mot beslutet.	Det fristående tidsadverbialet <i>på fredag</i> är svagt anknutet till predikatet i ledet <i>åka på fredag</i> . Det fristående oppositionsadverbialet <i>mot beslutet</i> är starkt anknutet till predikatet i ledet <i>protesterar mot beslutet</i> .
-----	---	--

b) Prepositionsadverbial placerade i anslutning till substantiv eller substantiviska pronomen

Om den relaterade frasens huvudord är ett *substantiv* eller ett *substantiviskt pronomen*, är prepositionsfrasen ett *adverbialattribut*, som är ett bundet adverbial till detta huvudord. (Beträffande den underordnade satsdelen *attribut* se avsnitt C IV i denna paragraf.)

Ex. Vi ogillade *kvinnan i charken*. Substantivet *kvinnan* + prepositionsfrasen *i charken* bildar tillsammans satsdelen *ackusativobjekt*.
Hon i kassan verkade däremot trevlig. Det substantiviska pronomenet *hon* + prepositionsfrasen *i kassan* är *subjekt* i satsen.

Om prepositionsfrasen inte är direkt relaterad till det föregående substantivet eller det substantiviska pronomenet, är den normalt ett *fristående adverbial*. Som framgår av föregående sida kan sådana adverbial ha mer eller mindre stark anknytning till satsens predikat i predikatsled. I exemplet nedan har rumsadverbialet *i affären* endast en svag anknytning till predikatet *träffade*, dvs. det är ett svagt predikatsanknutet fristående adverbial.

Ex. Hon träffade en man *i affären*. Det fristående rumsadverbialet *i affären* ingår i predikatsledet *träffade en man i affären*.

c) Prepositionsadverbial placerade i anslutning till adjektiv eller adverb

Om en prepositionsfras är starkt relaterad till ett *adjektiv* eller *adverb*, är prepositionsfrasen ett *bundet adverbial*.

Ex. Han var *tung i sinnet*. Adjektivet *tung* + prepositionsfrasen *i sinnet* bildar en adjektivfras som är *subjektspredikativ* i satsen.
 Nu ska vi ta det *sakta i backarna*. Adverbet *sakta* + prepositionsfrasen *i backarna* bildar en adverbfras som är *sättsadverbial* i satsen.

Om prepositionsfrasen inte är direkt relaterad till det föregående adjektivet eller adverbet, är den ett *fristående adverbial*.

Ex. Hon var upptagen *hela veckan*. Det fristående tidsadverbialet *hela veckan* ingår i predikatsledet *var upptagen hela veckan*.
 Hon jobbade extra *på lördagar*. Det fristående tidsadverbialet *på lördagar* ingår i predikatsledet *jobbade extra på lördagar*.

Det är ofta en tolkningsfråga om en prepositionsfras som följer ett adjektiv eller ett adverb ska ses som ett fristående eller bundet adverbial.

Ex. Hon var effektiv *på jobbet*. Rumsadverbialet *på jobbet* kan ses som fristående eller bundet till adjektivet *effektiv* i en adjektivfras.

d) Prepositionsadverbial som är satsadverbial

Satsadverbial är en grupp av olika slags fristående adverbial som modifierar eller förtydligar hela satsens innehåll (paragraf 30). Några få sådana adverbial består av prepositionsfraser.

Ex. Han gick *i alla fall* dit. Prepositionsfrasen *i alla fall* fungerar som *satsadverbial*.

Sammanställning över adverb och prepositionsfraser i satsanalysen

↓ Satsdelstyp	↓ Adverbets/prepositionsfrasens funktion	↓ Exempel med adverb	↓ Exempel med prepositionsfraser
Fristående adverbial →	Starkt predikatsanknutet adverbial	Hon har letat <i>intensivt</i> .	Hon har letat <i>efter sin nyckel</i> .
	Svagt predikatsanknutet adverbial	Vi jobbade <i>då</i> .	Vi jobbade <i>på förmiddagen</i> .
	Satsadverbial	De borde <i>verkligen</i> hjälpa mig.	De borde <i>för fasen</i> hjälpa mig.
Bundna adverb/ adverbial →	Adverbattribut respektive adverbialattribut	Mannen <i>där</i> är mäktig.	Kejsaren <i>av Kina</i> var mäktig.
	Adverbpartikel respektive adverbialpartikel	Du får hålla <i>ut</i> .	Du får hålla <i>till godo</i> .
	Adjektivbestämmande adverb/adverbial	Han är <i>mycket</i> rik.	Han är stadd <i>i kassa</i> .
	Adverbbestämmande adverb/adverbial	Pengarna är <i>helt</i> borta.	Pengarna är ute <i>på vift</i> .

De fristående adverbialens predikatsanknytning

- Tidsadverbial, t.ex. *på förmiddagen* i sammanställningen ovan, är normalt svagt predikatsanknutna och kan därigenom omplaceras med stor frihet.
- Vissa adverbialslag, t.ex. behovsadverbial *efter sin nyckel* ovan, är normalt starkt predikatsanknutna och kan inte omplaceras med samma frihet.
- Många adverbialslag, t.ex. rumsadverbial, kan beroende på sammanhang vara starkt eller svagt predikatsanknutna på en glidande skala.
- De olika adverbialen i den överlappande gruppen satsadverbial (som modifierar eller förtydligar hela satsen) har en särskild placering i satsen.

Starkt predikatsanknutna adverbial kan alltså inte omplaceras i satsen med samma frihet som de svagt predikatsanknutna adverbialen.

Ex. Hon har letat *efter sin nyckel*.
”*Efter sin nyckel* har hon letat.”

Adverbialet är placerat sist i satsen enligt huvudregeln (paragraf 4 A).
Starkt predikatsanknutna adverbial placeras normalt inte först i satsen.

Vi jobbade *på förmiddagen*.
På förmiddagen jobbade vi.

Adverbialet är placerat sist i satsen enligt huvudregeln (paragraf 4 A).
Svagt predikatsanknutna adverbial kan placeras först i satsen (paragraf 4 B).

De underordnade satsdelarna *adverbialattribut* och *adverbialpartikel* kan också kallas *prepositionsattribut* respektive *prepositionspartikel*. Se vidare paragraf 13 respektive paragraf 60.

En stor del av denna språklära behandlar även i övrigt adverb och adverbial. Se bl.a. paragraf 19–32, 34 E–O, 51, 69, 70 A IV, 70 B VI, 72 H–L och 73 F–I.

IX. Förenklat satslösningsschema för SFI/Sv2

Satsfråga ↓	Frågeexempel ↓	Svarexempel ↓	Satsdel ↓
Vad gör subjektet? Vad gjorde subjektet?	Vad gör flickan? Vad gjorde flickan?	Flickan läser en bok. Flickan läste en bok.	Predikat (verb)
Vad har subjektet gjort ? Vad ska/kan/måste/får (m.fl.) subjektet göra ?	Vad har flickan gjort ? Vad måste flickan göra ?	Flickan har läst en bok. Flickan måste läsa läxan.	Första + andra predikat (verb)
Vem/vilka + predikat? Vad + predikat?	Vem läser? Vad lyser?	Flickan läser en bok. Lampan lyser.	Subjekt
Vad + predikat + subjekt? Vem/vilka + predikat + subjekt?	Vad läser flickan? Vem träffade du?	Flickan läser en bok . Jag träffade en klasskamrat .	Akusativobjekt (direkt objekt)
Obs! Vid verben <i>vara, bli, heta</i> m.fl.	Vad är flickan? Vad heter flickan?	Flickan är glad . Flickan heter Julia .	Predikativ
Till vem? (Man överlämnar något.)	(Till) vem gav hon en bok?	Hon gav mig en bok. / Hon gav en bok till mig .	Dativobjekt (indirekt objekt)
För vem? (Man berättar eller visar något.)	(För) vem visade han bilderna?	Han visade mig bilderna. / Han visade bilderna för mig .	Dativobjekt (indirekt objekt)
Var? Vart? Varifrån?	Var satt hon? Vart gick de? Varifrån kommer du?	Hon satt i soffan . De gick till affären . Jag kommer från Turkiet .	Rumsadverbial (plats)
När? Hur länge?	När ska du åka? Hur länge ska du vara där?	Jag ska åka på tisdag . Jag ska vara där i två veckor .	Tidsadverbial (tid)
Hur?	Hur gör man? Hur mår du?	Man gör så här . Jag mår fint .	Sättsadverbial (sätt)
Varför?	Varför kom du för sent?	Jag kom för sent på grund av snö-ovädret .	Orsaksadverbial (orsak)

En särskild grupp av adverbial fungerar som **satsadverbial**. Satsadverbial ändrar eller förtydligar satsens innehåll. De har en speciell placering i satsen.

Ex. Han ville *inte* komma hit. Huvudsats: *efter* det första predikatet (det finita verbet)
Vi var besvikna, eftersom han *inte* ville komma hit. Bisats: *före* det första predikatet (det finita verbet)

Vanliga adverb som kan fungera som satsadverbial: *inte, kanske, nog, ju, väl* (kort ä-ljud), *verkligen, egentligen, gärna, bara; alltid, ofta, sällan, aldrig*

C. Satsbyggnad

I. Primära satsdelar

En fullständig sats *måste* innehålla

- predikat
- subjekt (ej imperativsatser)

En sats *kan* dessutom innehålla

- objekt (ackusativobjekt och/eller dativobjekt)
- predikativ (subjektspredikativ, objektspredikativ eller predikativt attribut)
- adverbial (övriga omständigheter i satsen)

II. Passiv sats

En sats som innehåller ackusativobjekt kan skrivas om till passiv form. Vid en sådan omskrivning kan predikatet ges passiv betydelse genom s-suffix. I den passiva satsen blir den aktiva satsens subjekt *agent*, medan den aktiva satsens ackusativobjekt blir subjekt. I den passiva satsen ingår den underordnade satsdelen *agent* tillsammans med prepositionen *av* i den primära satsdelen *agentadverbial*.

Aktiv sats ↓	subjekt ↓	ackusativobjekt ↓
Passiv sats	agent	subjekt

Ex. Aktiv sats: *Simon (subjekt) köpte rosor (ackusativobjekt).*
 Passiv sats: *Rosorna (subjekt) köptes av Simon (agentadverbial).*

Beträffande passiv form se vidare paragraf 5 och paragraf 58.

III. Sammanfogning av satser

- Likvärdiga satser kan bindas ihop med en *samordnande konjunktion*. Den kan som satsdel kallas *samordnare*.
- Bisatser kan inledas av en *underordnande konjunktion (subjunktion)*, som inom bisatsen är en satsdel, *bisatsinledare*.
- Relativa bisatser är antingen nödvändiga eller icke-nödvändiga och inleds av *relativa pronomen eller adverb*, vilka kan vara *olika satsdelar* i bisatsen.

Ex. Jag blir besviken, *men (samordnare)* Lise blir glad, *om (bisatsinledare)* Tyskland vinner matchen.
 Den *som busade (nödvändig relativ bisats)* fick kvarsittning, *vilket kunde kännas ganska jobbigt (icke-nödvändig relativ bisats)*.

IV. Underordnade satsdelar

Ord som är bestämmingar till substantiv (och vissa substantiviska pronomen) kallas i satsanalysen *attribut* (paragraf 13).

Ex.	en <i>duktig</i> svetsare, ett <i>lyckligt</i> slut	Adjektivattribut
	en <i>sjungande</i> bagare, ett <i>planterat</i> träd	Verbattribut
	<i>sju</i> dagar, <i>många</i> ljuskällor	Kvantitetsattribut
	korna <i>på ängen</i> , vägen <i>till lycka</i> , prinsen <i>av Wales</i>	Adverbialattribut (alternativt namn: prepositionsattribut)

Den underordnade satsdelen agent kan ingå i ett särskilt slag (av de många olika slagen) av den underordnade satsdelen adverbialattribut.

Ex. Vi läste en bok *av A. Strindberg*. Det underordnade agentadverbialattributet (*av* + agent) ingår i akkusativobjektet *en bok av A. Strindberg*.

Jfr. Boken skrevs *av A. Strindberg*. Den primära satsdelen agentadverbial (*av* + agent)

De ovan nämnda underordnade satsdelarna *attribut* och *agent* ingår liksom vissa andra ord i satsanalysen i någon av de primära satsdelarna predikat, subjekt, objekt, predikativ eller adverbial. Här nedan listas de vanligaste kategorierna av sådana underordnade satsdelar. (Se vidare kommande sidor.)

- Attribut – ingår som bestämmingar till substantiv/substantiviska pronomen i subjekt, objekt, predikativ eller adverbial.
- Artiklar (obestämda och bestämda) – föregår substantiv i subjekt, objekt, predikativ eller adverbial.
- Agent – ingår i satsdelen agentadverbial (eller i motsvarande adverbialattribut: agentadverbialattribut).
- Verbpartiklar och fasta reflexiva pronomen (båda en del av verbet) – ingår i satsens predikat eller i verbinfinitiver efter *att* (infinitivfraser).
- Infinitivmärket *att* ingår i infinitivfraser och föregår verbinfinitiver som inte är predikat utan ingår i subjekt, objekt, predikativ eller adverbial.
- Prepositioner (förutom de som är enkla verbpartiklar) – ingår i adverbial (inklusive objektsadverbial, adverbialpartiklar och adverbialattribut).
- Adverbial – kan förutom att fungera som attribut eller verbpartiklar även bestämma adjektiv-, adverb-, verb- eller infinitivfraser i olika satsdelar.
- Graderande/jämförande/värderande adverb – kan bestämma adjektiv, adverb, adjektiviska pronomen eller räkneord.

D. Fraser och satsled

En *fras* är en grupp ord som hör samman med varandra. I punkt I–IX i detta avsnitt beskrivs olika slag av fraser som är *primära* eller *underordnade* i den grundläggande satsanalysen. En sådan fras består av minst ett ord, *huvudordet*, som sedan kan ha olika bestämningar. Definitionsmässigt betecknas alltså även en satsdel som endast innehåller ett ord som en fras, men i sådana fall är det ju inte meningsfullt att analysera satsdelens beståndsdelar. I punkt X beskrivs förkortningar av sammanbundna satser och fraser, och i punkt XI beskrivs s.k. *tilläggsfraser*. De ingår i fullständiga meningar och består av satser som har förkortats genom att underförstådda ord har utelämnats. Sådana fraser är liksom de satsled som beskrivs i punkt XII *överordnade* i satsanalysen.

I. Nominalfraser

Nominalfraser har substantiv eller substantiviska pronomen som huvudord och kan vara primära subjekt, objekt, predikativ eller adverbial i en sats.

Ex.	<i>Två stora stenar</i> kastades.	Subjektet är en nominalfras som består av attributen <i>två</i> och <i>stora</i> + huvudordet <i>stenar</i> .
	Demonstranterna kastade <i>stenar</i> .	Akusativobjektet är en nominalfras som endast består av sitt huvudord, substantivet <i>stenar</i> .
	Det var <i>stenar som var ganska stora</i> .	Subjektspredikativet är en nominalfras som består av huvudordet <i>stenar</i> + en attributiv bisats.
	Jag var nära att träffas <i>flera gånger</i> .	Tidsadverbialet är en nominalfras som består av attributet <i>flera</i> + huvudordet <i>gånger</i> .

Huvudord i nominalfraser bestäms av attribut. När dessa attribut i sig är framförställda eller efterställda beskrivande nominalfraser, kallas de *epitet* respektive *appositioner*. Nedanstående kursiverade nominalfraser är alltså attribut i längre nominalfraser som ligger på en högre nivå i satsanalysen.

Ex.	<i>Den ökände aktivisten</i> Rudi deltog.	Epitetet till namnet <i>Rudi</i> i subjektet är en nominalfras med huvudordet <i>aktivisten</i> .
	Rudi, <i>den ökände aktivisten</i> , deltog.	Appositionen till namnet <i>Rudi</i> i subjektet är en nominalfras med huvudordet <i>aktivisten</i> .

Måttnominalfraser består av kvantitetsattribut + enhetssubstantiv. Förutom att de kan fungera som primära subjekt, objekt och predikativ i satsen, kan de fungera som huvudordsbestämmande måttadverbial (inklusive attribut) och vissa fall som förkortade adverbial (paragraf 27).

Ex.	En person förlorade <i>en liter</i> blod.	Måttattributet till <i>blod</i> är en nominalfras med kvantitetsattributet <i>en</i> + huvudordet <i>liter</i> .
	Angriparna åtalades <i>tre månader</i> senare.	Huvudordet <i>senare</i> i tidsadverbialet bestäms av måttadverbialet <i>tre månader</i> .
	Reparationerna kostade <i>200 000 kronor</i> (objekt).	Måttnominalfraser kan som andra nominalfraser vara subjekt, objekt eller predikativ i satsen.
	Protesterna höll på (<i>i</i>) <i>fem timmar</i> .	Genom analogibildning kan vissa varaktighetsangivande tidsadverbial stå utan prepositionen <i>i</i> .

En måttnominalfras kan alltså fungera som en bestämning till ett huvudord. I det första exemplet ovan är måttnominalfrasen *en liter* en bestämning till det substantiviska huvudordet *blod* och fungerar därigenom som *attribut* i den längre nominalfrasen. I det andra exemplet är måttnominalfrasen *tre månader* ett måttadverbial som är en bestämning till adverbet *senare* i en *adverbfras* som är *tidsadverbial* i satsen.

II. Adjektiviska pronomenfraser

Dessa fraser har *adjektiviska* pronomen som huvudord och fungerar som kvantitetsattribut eller pronomenattribut i nominalfraser.

Ex. *Väldigt/fantastiskt/lika många* träd planterades. En adjektivisk pronomenfras med ett graderande/värderande/jämförande adverb + ett pronomen.
Nästan alla plantor växte upp. En adjektivisk pronomenfras med ett värdegradsadverb + ett pronomen.

I ovanstående exempel är de adjektiviska pronomenfraserna (med huvudorden *många* respektive *alla*) kvantitetsattribut till huvudorden *träd* respektive *plantor* i nominalfraserna *väldigt/fantastiskt/lika många träd* respektive *nästan alla plantor*. I exemplen nedan fungerar *många* och *alla* i stället som substantiviska pronomen, vilka är huvudord i nominalfraser. Sådana substantiviska pronomen kan (genom sitt ursprung som adjektiviska pronomen) bestämmas av graderande, värderande och jämförande adverb. Vissa kombinationer av värdegradsadverb + substantiviska pronomen kan också förekomma.

Jfr. *Väldigt många* kom. / *Nästan alla* var nöjda. De *substantiviska* pronomenen *många* respektive *alla* är huvudord i nominalfraser (punkt I).

III. Infinitivfraser

Infinitivfraser har verb i infinitiv som huvudord. Verbinfinitiven föregås normalt av infinitivmärket *att*. Efterställda bestämmningar är i förekommande fall *underordnade* objekt/predikativ och/eller adverbial. Infinitivfraser kan vara primära subjekt, objekt eller predikativ i satsen.

Ex. *Att kasta stora stenar* kan vara livsfarligt. Subjektet är en infinitivfras med huvudordet *kasta*.
 Många vägrade *att kasta stenar på folk*. Ackusativobjektet är en infinitivfras med huvudordet *kasta*.
 Det fega i agerandet var *att kasta stenar*. Subjektspredikativet är en infinitivfras med huvudordet *kasta*.

Infinitivfraser kan i vissa fall vara förkortade adverbial eller adverbialattribut (paragraf 24 E–F respektive paragraf 13 A och G).

Ex. Hon tvingade dem (*till*) *att lyda*. Den förkortade frasen utan preposition – en infinitivfras – är adverbial i satsen.
 Hennes önskan (*om*) *att bestämma* var stark. Den förkortade frasen utan preposition – en infinitivfras – är attribut till *önskan*.

Infinitivfraser kan under vissa förutsättningar också vara förkortade attributiva relativa bisatser (paragraf 35 G).

Ex. Det är frågan *att besvara*. Den förkortade relativa bisatsen – en infinitivfras – är attribut till *frågan*.
 Jfr. Det är frågan *som man/vi/ni/de ska besvara*. Exempel på ursprungliga attributiva relativa bisatser

IV. Prepositionsfraser

En prepositionsfras består av en preposition + en nominalfras/nominalbisats eller en preposition + en infinitivfras.

<p>Ex. Flera personer träffades <i>av stora stenar</i>.
Många reagerar <i>mot att de kastar stenar</i>.
Vi funderade <i>på om vi skulle gå hem</i>.
Man kan demonstrera <i>utan att bråka</i>.
Man uppnår inget <i>genom att kasta stenar på folk</i>.</p> | <p>En prepositionsfras kan bestå av en preposition + en nominalfras.
En prepositionsfras kan bestå av en preposition + en att-bisats (allmänt underordnad bisats).
En prepositionsfras kan bestå av en preposition + en frågebisats (interrogativ bisats).
En prepositionsfras kan bestå av en preposition + en infinitivfras med enbart <i>att</i> + ett verb.
En prepositionsfras kan bestå av en preposition + en infinitivfras med flera bestämningar.</p> |
|--|--|

Prepositionsfraser kan ha framförställd adverbbestämning, vilket motsvarar adverbfraser med framförställd adverbbestämning.

Ex. <i>Även på fredagen (även då)</i> var hon försenad.	Tidsadverbialet består av adverbbestämningen <i>även</i> + prepositionsfrasen <i>på fredagen</i>.

Alla prepositionsfraser fungerar som något slag av adverbial, vilka kan vara fristående eller bundna (avsnitt B VIII i denna paragraf). Många fristående adverbial är primära satsdelar, men kan i högre eller lägre grad vara anknutna till satsens predikat och därigenom ingå i predikatsled (punkt XII i detta avsnitt). De bundna adverbialen kan vara adverbialpartiklar (paragraf 60 F), adverbialattribut (paragraf 13 A och F), adverbialbestämningar i adjektivfraser eller adverbialbestämningar i adverbfraser.

<p>Ex. Han grälade <i>med henne</i>.
De grälade <i>i tisdags</i>.

Hon tog <i>till orda</i>.
Chefen <i>för bygget</i> kom på besök.
Hon är full <i>i sjutton</i>.
Han vill mest <i>av allt</i> bli sams.</p> | <p>Prepositionsfrasen <i>med henne</i> är ett starkt predikatsanknutet fristående adverbial.
Prepositionsfrasen <i>i tisdags</i> är ett svagt predikatsanknutet fristående adverbial.

Partikelverbet består av grundverbet <i>tog</i> + adverbialpartikeln <i>till orda</i>.
Nominalfrasens huvudord <i>chefen</i> har ett efterställt adverbialattribut, prepositionsfrasen <i>för bygget</i>.
Prepositionsfrasen <i>i sjutton</i> är en adverbialbestämning till huvudordet <i>full</i> i en adjektivfras.
Prepositionsfrasen <i>av allt</i> är en adverbialbestämning till huvudordet <i>mest</i> i en adverbfras.</p> |
|--|--|

V. Adjektivfraser

<p>Ex. Hon blev <i>mycket glad/ lika glad/ strålande glad</i>.
De besökte den <i>200 meter höga</i> katedralen.
Hon var <i>glad i hågen</i>.</p> | <p>En adjektivfras kan bestå av ett graderande, jämförande eller värderande adverb + ett adjektiv.
En adjektivfras kan bestå av en måttominalfras + ett adjektiv
En adjektivfras kan bestå av ett adjektiv + ett adverbial.</p> |
|--|---|

Adjektivfraser fungerar som predikativ i satsen eller som adjektivattribut i nominalfraser.

VI. Räkneordsfraser

Räkneordsfraser fungerar ofta som räkneordsattribut i nominalfraser, men ett särskilt slag kan även ingå i eller utgöra tidsadverbial (paragraf 73 G III).

Ex. Salen rymde *drygt 500* personer. En räkneordsfras består ofta av ett värdegradsadverb + ett räkneord.
Vi ses när klockan är *halv sju*. / Vi ses (klockan) *halv sju*. Särskilda räkneordsfraser fungerar som predikativ eller förkortade tidsadverbial.

VII. Adverbfraser

Adverb kan bestämmas av andra adverb, av att-bisatser samt av prepositionsfraser. Adverbfraser fungerar oftast som adverbial i satsen.

Ex. Vi klarar oss *ganska/överraskande/lik*a bra. Sättsadverbialiet består av ett graderande/värderande/jämförande adverb + ett sättsadverb (huvudord).
Även *då* var hon försenad. Tidsadverbialiet består av ett tilläggsadverb + ett tidsadverb (huvudord i frasen).
De skulle *förmodligen inte* komma. Satsadverbialiet består av ett sannolikhetsadverb + ett negerande adverb (huvudord i frasen).
Är det *så att du inte kan komma*? Sättsadverbialiet består av ett sättsadverb (huvudord i frasen) + en att-bisats
Han var *så rädd att han skakade*. Det delade gradadverbialiet, ett gradadverb (huvudord) + en att bisats, bestämmer adjektivet *rädd*
Det önskar jag *mest av allt*. Gradadverbialiet består av ett gradadverb (huvudord) + en prepositionsfras.

Adverbfraser som består av ett pronominellt adverb + beskrivande adverb, kan fungera som adverbial i satsen eller som adverbattribut i nominalfraser. I sådana fraser kan ettdera adverbet eller båda adverbena efter sammanhang tolkas som huvudord i frasen, vilket är anledningen till att detta slag av adverbfraser ofta sammanskrivs, t.ex. *här inne* → *härinne* och *där borta* → *därborta*.

Ex. De väntar *här inne/härinne*. Rumsadverbialiet består av ett pronominellt rumsadverb + ett beskrivande rumsadverb.
Damen *där borta/därborta* har väntat länge. Adverbattributet består av ett pronominellt rumsadverb + ett beskrivande rumsadverb.

Huvudord i adverbfraser kan också bestämmas av måttnominalfraser, som består av ett kvantitetsattribut + ett enhetssubstantiv (punkt I i detta avsnitt). Måttnominalfraser är som adverbialbestämningar exaktare i sin betydelse än de gradadverb och sättsadverb som kan ha motsvarande position.

Ex. Vi träffades *tre år senare*. Måttadverbialiet *tre år* bestämmer tidsadverbet *senare* i en adverbfras som är tidsadverbial i satsen.
Vi träffades *mycket senare*. Gradadverbet *mycket* bestämmer tidsadverbet *senare* i en adverbfras som är tidsadverbial i satsen.
De stod *två meter bredvid*. Måttadverbialiet *två meter* bestämmer rumsadverbet *bredvid* i en adverbfras som är rumsadverbial i satsen.
De stod *tätt bredvid*. Sättsadverbet *tätt* bestämmer rumsadverbet *bredvid* i en adverbfras som är rumsadverbial i satsen.

VIII. Verbfraser

Perfektparticip- eller presensparticipformer (med verbbetydelse) kan vara huvudord i verbfraser i två fall. Som *attribut* (paragraf 13) består verbfrasen ofta av ett graderande, värderande eller liknande adverb + en participform. I högre stil kan bestämningen även vara en prepositionsfras. Som olika slag av *predikativ* (paragraf 18) kan participformen följas av bestämningsord som är underordnade objekt/predikativ och/eller adverbial.

Ex. *Särskilt utsatta* områden kräver större resurser.
Det är en *av styrelsen beslutad* åtgärd.

Verbfrasen *särskilt utsatta* är verbattribut till nominalfrasens huvudord *områden*.
Verbfrasen *av styrelsen beslutad* är verbattribut till nominalfrasens huvudord *åtgärd*.

Han stod *rustad till tänderna* framför dem.
De hittade henne *sittande ensam*.

Verbfrasen *rustad till tänderna* är predikativt attribut i satsen.
Verbfrasen *sittande ensam* är objektpredikativ i satsen.

IX. Predikatsfraser

I en predikatsfras kan vissa graderande och liknande adverb vara bestämningar till ett verb som är satsens predikat.

Ex. Hon *nästan svimmade* av förvåning. / Regnet *formligen öste* ner.

Predikatsfraserna är predikat i respektive sats.

X. Förkortning av sammanbundna satser och fraser

Samordnande konjunktioner, *samordnare* som satsdel, kan binda samman satsled, satser, satsdelar och satsdelsled av samma slag. Om en eller flera delar från en sats eller en fras upprepas vid sammanbindningen, kan man förkorta efterföljande satser eller fraser i s.k. *anatoriska ellipser* (paragraf 43). När det gäller infinitivfraser kan även infinitivmärket *att* uteslutas i anatoriska ellipser.

Ex. *Hon gillar att spela fotboll*, men *hon gillar inte att gå på disko*.
Hon gillar att spela fotboll men inte *att gå på disko*.

Sammanbundna huvudsatser vars akkusativobjekt är infinitivfraser
Subjektet och predikatet upprepas inte i den förkortade andra satsen.

Hon gillar att spela fotboll och *att träffa kompisar*.
Hon gillar att spela fotboll och *träffa kompisar*.

Sammanbundna satsdelsled: två infinitivfraser i akkusativobjektet
Infinitivmärket *att* upprepas inte i den förkortade andra infinitivfrasen.

Ibland utelämnas även samordnaren *och* i en s.k. *redundansellips*, så att en *tilläggsfras* bildas. Se fler exempel på tilläggsfraser i punkt XI på nästa sida.

Ex. Beträffande tändstift se sidan 43 *och beträffande* tändföljd se sidan 45.
Beträffande tändstift se sidan 43, tändföljd sidan 45.

Sammanbindning av två fullständiga imperativsatser
Flera satsdelar inklusive samordnaren har utelämnats i ellipser.

XI. Tilläggsfraser

Verb- och adjektivfraser som är predikativa attribut står ofta som tilläggsfraser. De kallas då *fria* predikativa attribut (paragraf 18 E). Som alla attribut är de innehållsmässigt nödvändiga tillägg i satsen, medan övriga slag av tilläggsfraser innehållsmässigt kan vara såväl nödvändiga som icke-nödvändiga.

Ex. Hon visade sig i dörröppningen, *leende och vinkande åt publiken*.
Han sjönk ner i soffan, *trött av dagens slit*.

Verbfras som är fritt predikativt verbattribut
Adjektivfras som är fritt predikativt adjektivattribut

Tilläggsfraser är *redundansellipser* (paragraf 43), där en sats har förkortats genom att ord som är underförstådda har utelämnats. När det gäller fria predikativa verbattribut i samtida participiella satsförkortningar (paragraf 55 B IV) som i det första exemplet ovan och det första exemplet nedan samt i vissa fasta eller generella tilläggsfraser som i det andra exemplet nedan, används presensparticipformer av verben i stället för de ursprungliga formerna.

Ex. Han gick hemåt, *nynnande på en sång (fritt predikativt attribut)*.
Hon gjorde utbetalningen i går, *mig ovetande (adverbiell tilläggsfras)*.

Jfr. *Medan* han gick hemåt, *nynnade han på en sång*.
Hon gjorde utbetalningen igår, *utan att jag visste det*.

De satser som förkortas till tilläggsfraser, kan ursprungligen vara såväl huvudsatser som bisatser.

Ex. Det är vackert väder i dag, *inte sant?*
Priset blir 500 kronor, *allt inberäknat*.

Med fullständiga satser: Det är vackert väder i dag. *Är det inte sant?*
Med fullständiga satser: Priset blir 500 kronor, *när allt är inberäknat*.

Ovanstående slag av tilläggsfraser är ofta fasta eller generella uttryck.

Ex. Det är vackert väder i dag, *inte sant?*
Priset blir 500 kronor, *allt/ det mesta inberäknat*.

Tilläggsfras som är fast.
Tilläggsfras som är generell, dvs. vissa ord är utbytbara inom ett urval.

I det andra exemplet ovan är tilläggsfrasen en förkortad adverbiell bisats. Även relativa bisatser kan förkortas i redundansellipser genom att det relativa pronomenet samt någon form av verben *vara* eller *bli* utelämnas (paragraf 35 G). Under förutsättning att det ursprungliga korrelatet framgår av sammanhanget, kan en inskjuten förkortad sats även placeras som en fristående tilläggsfras i slutet av meningen.

Ex. En liten flicka, *som också hon var dåligt klädd*, stod vid huset.
En liten flicka, *också hon dåligt klädd*, stod vid huset.
En liten flicka stod vid huset, *också hon dåligt klädd*.

Inskjuten relativ bisats
Inskjuten tilläggsfras
Efterställd fristående tilläggsfras

XII. Satsled

Satsled definieras i denna språklära som bestående av två eller flera primära satsdelar, vilket innebär att ett satsled är *överordnat* i den primära satsanalysen. I vissa andra språkläror används satsled som ett samlingsnamn, där inte bara sådana överordnade strukturer ingår, utan även *satsdelar*. Denna språklära drar en klar gräns mellan dessa båda begrepp: Satsdelar är primära eller underordnade i satsanalysen, medan satsled är överordnade.

I den överordnade satsanalysen använder många språkläror termerna *subjektsled* och *predikatsled*. Avgränsningen av predikatsledet kan skilja sig åt, vilket framgår av exemplet i tabellen nedan.

Subjektsled	Predikatsled	Ingår dessutom i predikatsledet i vissa språkläror	Ingår ytterligare i predikatsledet i vissa andra språkläror
Min frus syster	ska sälja biljetter	tillsammans med sin nya partner	på tävlingarna nästa vecka.

Subjektsledet består endast av en fras, vilken utgör satsdelen subjekt. Eftersom satsdelen subjekt på detta sätt alltid sammanfaller med subjektsledet, används inte den senare termen vid satsanalyserna i denna språklära.

I de flesta språkläror ingår predikat, predikativ och objekt i predikatsledet. I exemplet ovan innebär det att predikaten *ska sälja* och objektet *biljetter* ingår. Vad beträffar de olika adverbialen är läget mer oklart. I vissa språkläror ingår samtliga primära adverbial i predikatsledet, medan andra endast räknar med dem som har stark anknytning till predikatet (avsnitt B VIII i denna paragraf). I det senare fallet skulle endast interaktionsadverbialen *tillsammans med sin nya partner* ingå i predikatsledet, medan även rumsadverbialen *på tävlingarna* och tidsadverbialen *nästa vecka* skulle ingå i det förra fallet.

I predikatsledet ingår eventuella hjälpverb. I många fall är det dock motsvarande satsled utan hjälpverb som är av intresse i satsanalysen. Ett sådant satsled utan hjälpverb kallas i denna språklära *huvudpredikatsled*. Det skiljer sig alltså från predikatsledet genom att endast huvud verbet (huvudpredikatet) ingår. I exemplet ovan innebär det att endast huvud verbet *sälja* + *övriga satsdelar* ingår i huvudpredikatsledet, medan även det finita hjälp verbet *ska* ingår i motsvarande predikatsled.

Satsadverbial ingår normalt inte i huvudpredikatsled. I vilken utsträckning övriga adverbial ingår avgörs av sammanhanget, dvs. av vad de olika konstruktionerna syftar på. Se nästa sida, där det ges exempel på språksituationer i vilka huvudpredikatsled är viktiga i den överordnade satsanalysen.

Satsanalyser med huvudpredikatsled finns i paragraf 49 C III.

Det generella relativa pronomenet *vilket* (och det synonyma *något som*) kan syfta på ett huvudpredikatsled (paragraf 35 A).

Ex. Han tänkte *köpa en biljett till Australien*, *vilket* var dyrt. *Vilket* syftar på huvudpredikatsledet *köpa en biljett till Australien*.

Vid vissa (talspråkliga) tematiserings- respektive presentationskonstruktioner intar en form av det pronomina verbet *göra* den satsposition som predikatet i huvudpredikatsledet skulle ha haft i en ursprunglig sats (paragraf 4 C respektive paragraf 42).

Ex. *Förolämpat folk* har du *gjort* tillräckligt. *Gjort* intar den ursprungliga positionen för det tematiserade huvudpredikatsledet.
Det är *läsa läxan* du ska *göra* – inte leka. *Göra* intar den ursprungliga positionen för det presenterade huvudpredikatsledet.

Det generella interrogativa pronomenet *vad* kan efterfråga huvudpredikatsled. Även i detta fall måste man använda en form av det pronomina verbet *göra*, som intar huvudverbets position i frågesatsen (paragraf 73 C).

Ex. *Vad gör du?* – Jag *sy* en *blus*. Pronomenet *vad* tillsammans med verbformen *gör* efterfrågar ett predikatsled.
Vad ska du göra? – Jag ska *sy* en *blus*. Pronomenet *vad* tillsammans med verbformen *göra* efterfrågar ett huvudpredikatsled.

Denna språklära skiljer på nedanstående fraser och satsled som alla har verb som sin viktigaste beståndsdel. De tre förstnämnda (infinitivfrasen, verbfrasen och predikatsfrasen) har primär eller underordnad funktion i satsen, medan de två sistnämnda (predikatsledet och huvudpredikatsledet) är överordnade.

- En *infinitivfras* består av *infinitivmärket att + ett verb i infinitiv + (eventuella) objekt/predikativ och adverbial som bestämningsord*, t.ex. *Att hitta en nål i en höstack är svårt*. En sådan infinitivfras kan vara primärt subjekt (som i exemplet), objekt eller predikativ i satsen. Den kan också ingå i en prepositionsfras, t.ex. *För att hitta en nål i en höstack måste man ha tur*. En sådan prepositionsfras kan fungera som adverbial i satsen. Den kan också fungera som den underordnade satsdelen adverbialattribut, t.ex. *Kommittén för att hitta nålen i höstacken sammanträder på tisdag*.
- En *verbfras* kan bestå av *ett verb i participform med underordnade satsdelar som bestämningsord*. Den fungerar då som predikativ i satsen, t.ex. *Han gick rustad till tänderna mot fienden*, eller som verbattribut i nominalfraser, t.ex. *den lätt fuktade trasan*.
- En *predikatsfras* består av *graderande eller liknande adverb + satsens (enda) predikat*, t.ex. *Hon nästan skrek, när hon svarade honom*.
- Ett *predikatsled* innehåller *alla finita och infinita verb som är predikat i satsen + (eventuella) primära objekt/predikativ och adverbial*, t.ex. understrykningen i meningen *De skulle ha kunnat köpa godis till barnen*.
- Ett *huvudpredikatsled* består av *ett infinit verb som är huvudpredikat i satsen + (eventuella) primära objekt/predikativ och adverbial*, t.ex. understrykningen i meningen *De skulle ha kunnat köpa godis till barnen*. Satsadverbial ingår normalt inte i huvudpredikatsled, t.ex. *De har inte köpt godis till barnen*.

E. Satsanalys på olika nivåer

På denna sida exemplifieras de olika nivåerna i satsanalysen med påståendehuvudsatser.

Subjekt – nominalfras			Predikat 1 (alltid ett <i>finit</i> verb)	Satsadverbial – adverbfras		Predikat 2–3 (alltid <i>infinita</i> verb)	Ackusativobjekt – nominalfras			Rumsadverbial – prepositionsfras	
Obest. artikel	Adjektiv- attribut	Huvudord (substantiv)		Sannolikhets- adverb	Huvudord (neg. adverb)		Best. artikel	Adjektiv- attribut	Huvudord (substantiv)	Prep.	Huvudord (substantiv)
		Caroline	hittade						nyckeln.		
En	yngre	flicka	hade	kanske	inte	kunnat hitta	den	lilla	nyckeln	på	skolgården.

Subjekt – nominalfras			Predikat 1 (finit verb)	Sats- adverbial	Predikat 2 (infinit verb)	Ackusativobjekt – nominalfras			Rumsadverbial – prepositionsfras	
Demonstrativt pron.-attribut	Adjektiv- attribut	Huvudord (substantiv)				Obest. artikel	Jämförande pron.-attribut	Huvudord (substantiv)	Preposition	Huvudord (substantiv)
		Martina	besökte			en		butik.		
Den där	äldre	kvinnan	har	nog	besökt	en	annan	butik	i	kvarteret.

Subjekt (substantiviskt pronomen)	Predikat 1 (finit verb)	Sats- adverbial	Predikat 2 (infinit verb)	Ackusativobjekt – nominalfras			Objektspredikativ – adjektivfras		Tidsadverbial – prepositionsfras	
				Best. art.	Adj.- attr.	Huvudord (substantiv)	Grad- adverb	Huvudord (adjektiv)	Prep.	Huvudord (substantiv)
De	gjorde					mannen		arg.		
Någon	har	tydligen	gjort	den	arge	mannen	ännu	argare	under	debatten.

Subjekt – infinitivfras				Predikat (finit verb)	Sats- adverbial	Subjektspredikativ – adjektivfras		Upplevelseadverbial – prepositionsfras	
Infinitiv- märke	Huvudord (verb)	Bestämningsord				Grad- adverb	Huvudord (adjektiv)	Prep.	Huvudord (substantiv)
		Ack.-obj.	Rums-advl						
Att	läsa			är			avkopplande.		
Att	läsa	böcker	ute	är	verkligen	mycket	rogivande	för	själen.

En bisats som inleds med en underordnande konjunktion är alltid i sig en satsdel i en huvudsats. De flesta sådana bisatser är något slag av adverbial och kallas därför *adverbiella bisatser*. (Se vidare paragraf 33, 34 E–O samt 49 B.)

Subjekt – nominalfras			Predikat 1 (finit verb)	Sats- adverbial	Predikat 2 (infinit verb)	Ackusativobjekt – nominalfras		Tidsadverbial – adverbiell bisats				
Best. artikel	Adjektiv- attribut	Huvudord (substantiv)				Poss. pron.- attr.	Huvudord (substantiv)	Bisats- inledare	Subjekt	Predikat	Rumsadverbial – prepositionsfras	
											Prep.	Huvudord (substantiv)
		Lukas	hann		läsa		läxan,	innan	han	gick.		
Den	stressade	studenten	hann	inte	läsa	sin	läxa,	innan	han	gick	till	skolan.

Två slag av konjunktionsinledda bisatser fungerar normalt inte som adverbial i huvudsatsen: att-bisatser och frågebisatser. De kan i stället vara subjekt, objekt eller ingå i adverbial. Dessa två slag av bisatser kallas gemensamt *nominalbisatser*. (Se vidare paragraf 33, 34 C–D samt 49 B. Beträffande satsadverbialets placering i bisats se avsnitt B IX i denna paragraf samt paragraf 31 A.)

Subjekt – nominalfras			Predikat (finit verb)	Ackusativobjekt – nominalbisats							
Obest. artikel	Adjektiv- attribut	Huvudord (substantiv)		Bisats- inledare	Subjekt	Sats- adverbial	Predikat 1 (finit verb)	Predikat 2 (infinit verb)	Akusativ- objekt	Rumsadverbial – prepositionsfras	
										Prep.	Huvudord (substantiv)
En	äldre	man	tyckte	att	det		drog			från	fönstret.
En	medelålders	dam	undrade	om	vi	inte	kunde	stänga	fönstret.		

Relativa bisatser kan ingå i nominalfraser som attribut till huvudordet. Om det relativa pronomenet *som* inte är subjekt i den attributiva relativa bisatsen, kan det utelämnas. (Beträffande relativa bisatser inklusive särskild bestämd form av substantiv före attributiva relativa bisatser se paragraf 35.)

Subjekt – nominalfras					Predikat (finit verb)	Subjekts- predikativ
Determinativt pron. attribut (alternativt: bestämd artikel)	Huvudord (substantiv)	Attributiv relativ bisats				
		Akusativobjekt	Subjekt	Predikat		
Det	mynt	(som)	jag	hittade	var	värdefullt.

Huvudsatser som inleds med subjektet har s.k. *rak ordföljd*.

Subjekt	Predikat 1	Predikat 2	Tidsadverbial
Vi	ska	äta	nu.

Huvudsatser som inleds med någon annan satsdel än subjektet får s.k. *omvänd ordföljd* med det första predikatet före subjektet.

Tidsadverbial	Predikat 1	Subjekt	Predikat 2
Nu	ska	vi	äta.

Samma regel gäller om den satsdel som placeras på huvudsatsens första position är en bisats. Det första av nedanstående två exempel inleds med huvudsatsens subjekt, dvs. den har rak ordföljd, medan det andra exemplet inleds med ett tidsadverbial som består av en bisats, vilket ger omvänd ordföljd i den överordnade satsen.

Subjekt	Predikat 1 (finit verb)	Sats- adverbial	Predikat 2 (infinit verb inklusive verbpartikel)	Ackusativ- objekt	Tidsadverbial – adverbial bisats				
					Bisats- inledare	Subjekt	Predikat (finit verb)	Rumsadverbial – prepositionsfras	
								Preposition	Huvudord (substantiv)
Jag	hinner	nog	läsa igenom	läxan,	innan	jag	går	till	skolan.

Tidsadverbial – adverbial bisats					Predikat 1 (finit verb)	Subjekt	Sats- adverbial	Predikat 2 (infinit verb inklusive verbpartikel)	Ackusativ- objekt
Bisats- inledare	Subjekt	Predikat (finit verb)	Rumsadverbial – prepositionsfras						
			Preposition	Huvudord (substantiv)					
Innan	jag	går	till	skolan,	hinner	jag	nog	läsa igenom	läxan.

(Beträffande ordföljd i huvudsatser se vidare paragraf 4–7. Beträffande ordföljd i bisatser se vidare paragraf 33.)

Prepositionsfraser kan som adverbial ingå i de satsdelar som är bestämningsord till huvudordet (verbet) i infinitivfraser. Sådana adverbial är alltså underordnade i infinitivfrasen, men oftast fristående med avseende på infinitivfrasens övriga beståndsdelar.

Subjekt – infinitivfras									Predikat (finit verb)	Subjektspredikativ – nominalfras		
Infinitiv- märke	Huvud- ord (verb)	Bestämningsord			Rumsadverbial – prepositionsfras					Obest. artikel	Adjektiv- attribut	Huvudord (substantiv)
		Ackusativobjekt – nominalfras			Prep.	Nominalfras						
		Possessiv- attribut	Framhävande pronomen- attribut	Huvudord (substantiv)		Best. artikel	Adj.- attr.	Huvudord (substantiv)				
Att	sjunga				inför			kungaparet	är	en		upplevelse.
Att	sjunga	sina	egna	sånger	inför	det	norska	kungaparet	är	en	stor	upplevelse.

Prepositionsfraser kan ingå i nominalfraser. En sådan underordnad prepositionsfras fungerar som adverbialattribut (prepositionsattribut) till nominalfrasens huvudord. (Beträffande olika slag av attribut inklusive epitet se paragraf 13.)

Subjekt – nominalfras					Predikat (finit verb)	Subjektspredikativ – nominalfras	
Huvudord (substantiv)	Adverbialattribut – prepositionsfras					Epitet	Huvudord (substantiv)
	Prep.	Nominalfras					
		Bestämd artikel	Adjektivattribut – adjektivfras				
		Gradadverb	Huvudord (adjektiv)				
Kungen					är		värd.
Greven	av				Luxemburg	är	toastmaster.
Kvinnan	i	den	mycket	vackra	klänningen	är	prinsessan Rosenknopp.

Prepositionsfraser kan vara adverbialbestämningar i adjektiv- och adverbfraser.

Subjekt	Predikat	Subjektspredikativ – adjektivfras			Orsaksadverbial – adverbial bisats						
		Huvudord (adjektiv)	Bestämningsord		Bisatsinledare	Subjekt	Predikat	Rumsadverbial – adverbfras			
			Rumsadverbial – prep. fras					Huvudord (adverb)	Bestämningsord		
			Preposition	Huvudord (substantiv)					Prep.	Huvudord (substantiv)	
Hon	var	dyster	i	sinnet,	eftersom	pengarna	var	”borta	med	vinden”.	

När predikatet är ett partikelverb, placeras *predikatspartikeln* alltid på samma position som *predikat 2–4* i satsschemat. Om det endast finns *ett* predikat i satsen, står predikatspartikeln ensam på denna position. Om det finns fler än ett predikat, står partikelverbet däremot sammanhållet. Även prepositionsfraser kan som s.k. *adverbialpartiklar* ingå i partikelverb, t.ex. *komma till rätta* i det andra exempelschemat nedan. (Beträffande partikelverb se paragraf 60.)

Subjekt	Predikat 1	Satsadverbial	Predikat 2/ Predikatspartikel	Ackusativobjekt
Jag	tycker	inte	om	blodpudding.
Jag	har	aldrig	tyckt om	blodpudding.

Subjekt	Predikat	Satsadverbial	Predikatspartikel – prepositionsfras		Handhavandeadverbial – prepositionsfras	
			Prep.	Huvudord (substantiv)	Prep.	Huvudord (substantiv)
Vi	kommer	inte	till	rätta	med	problemen.

Likvärdiga led inom en satsdel kan bindas samman med en samordnande konjunktion – som satsdel kallad samordnare.

Subjekt			Predikat			Tidsadverbial – nominalfraser				
Satsdelsled 1	Samordnare	Satsdelsled 2	Satsdelsled 1	Samordnare	Satsdelsled 2	Satsdelsled 1		Samordnare	Satsdelsled 2	
						Kvantitetsattribut	Huvudord (substantiv)			Kvantitetsattribut
Irene	och	jag	dansade	och	festade	hela	kvällen	och	halva	natten.

F. Språkliga nivåer i en mening

<u>Nivå</u>	<u>Exempel</u>	<u>Kommentar</u>																	
Mening	Jag stod vid huset där den mäktige kungen av Brunei och hans hustru träffades.	Meningen innehåller bl.a. en attributiv relativ bisats.																	
Sats	... där den mäktige kungen av Brunei och hans hustru träffades.	Den relativa bisatsen inleds med ett relativt adverb.																	
Satsdel	... den mäktige kungen av Brunei och hans hustru ...	Subjektet består av två led sammanbundna med <i>och</i> .																	
Satsdelsled ¹	... den mäktige kungen av Brunei ...	Det första av de två satsdelsleden i bisatsens subjekt																	
Fraser med underordnade satsdelar och fraser	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="5">Satsdelsled i subjektet – <i>nominalfras</i></th> </tr> <tr> <th rowspan="2">Bestämd artikel</th> <th rowspan="2">Adjektivattribut</th> <th rowspan="2">Huvudord (substantiv)</th> <th colspan="2">Adverbialattribut – <i>prepositionsfras</i></th> </tr> <tr> <th>Preposition</th> <th>Huvudord (substantiv)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>den</td> <td>mäktige</td> <td>kungen</td> <td>av</td> <td>Brunei</td> </tr> </tbody> </table>	Satsdelsled i subjektet – <i>nominalfras</i>					Bestämd artikel	Adjektivattribut	Huvudord (substantiv)	Adverbialattribut – <i>prepositionsfras</i>		Preposition	Huvudord (substantiv)	den	mäktige	kungen	av	Brunei	Satsdelsledet består av en nominalfras som innehåller underordnade satsdelar inklusive en underordnad prepositionsfras som i sin tur innehåller underordnade satsdelar.
Satsdelsled i subjektet – <i>nominalfras</i>																			
Bestämd artikel	Adjektivattribut	Huvudord (substantiv)	Adverbialattribut – <i>prepositionsfras</i>																
			Preposition	Huvudord (substantiv)															
den	mäktige	kungen	av	Brunei															
Lexem	... kungen ...	<i>Kungen</i> är ett substantiv i bestämd form singular.																	
Morfem	kung-en	<i>Kungen</i> består av ett rotmorfem + ett böjningsmorfem																	
Fonem	k-u-ng	<i>Kung</i> består av 3 fonem (betydelseskiljande ljud)																	
Grafem	k-u-n-g	<i>Kung</i> består av 4 grafem (bokstäver, siffror m.m.)																	

I de flesta meningar finns inte alla nivåer representerade. Som extrem jämförelse kan imperativmeningen ”Gå!” nämnas. Den meningen består av *en* sats, som består av *en* satsdel, som består av *ett* satsdelsled, som består av *ett* lexem, som består av *ett* morfem, som består av två fonem och lika många grafem.

När det gäller ord som innehåller bokstaven x, kan nivåförhållandet mellan fonem och grafem i ett ord vara det omvända mot det i exemplet *kung* ovan, t.ex. i *sax*, som innehåller 3 grafem, s-a-x, men 4 fonem, s-a-k-s. Ord kan även ha samma antal fonem och grafem, t.ex. i *stol*: s-t-o-l.

¹ Samordnade *satsdelsled*, dvs. samordning inom en satsdel, ska inte förväxlas med samordnade *satsled*, dvs. samordning av flera primära satsdelar. Se nästa sida.

Satsled – en nivå mellan sats och satsdel

Mellan nivåerna *sats* och *satsdel* på föregående sida kan nivån *satsled* infogas. I denna språklära definieras ett *satsled* som två eller flera på varandra följande satsdelar från den primära satsanalysen (paragraf 1 A X). Det vanligaste och viktigaste satsledet i satsanalysen kallas i denna språklära *huvudpredikatsled*. Skillnaden mellan den etablerade termen *predikatsled* och termen *huvudpredikatsled*, som används i denna språklära, är att den förra även innefattar eventuella hjälpverb och satsadverbial.

Ex. Jag *ska* kanske *renovera min sommarstuga*. I predikatsledet ingår predikatet *ska*, som ju fungerar som hjälpverb, och satsadverbialet *kanske*.
Jag ska kanske *renovera min sommarstuga*. I huvudpredikatsledet ingår inte det första predikatet *ska* och satsadverbialet *kanske*.

Anledningen till att hjälpverben inte ingår i huvudpredikatsled framgår vid satsanalyser av nedanstående fyra fall.

Fall 1 Han vill bespruta fältet med DDT, något som är olagligt. Konstruktion med generellt relativt pronomen (paragraf 35 A)

Det lexikaliserade generella relativa pronomenet *något som* syftar endast på huvudpredikatsledet *bespruta fältet med DDT*, eftersom det inte är olagligt att *vilja* bespruta fältet med DDT. *Något som* kan i detta fall därför inte syfta på predikatsledet *vill bespruta fältet med DDT*. (*Något som* och dess synonym *vilket* kan i andra fall syfta på ett predikatsled eller en hel sats. Se paragraf 35 A.)

Fall 2 Hjälpt äldre människor har hon gjort hela sitt liv. Tematisering av ett huvudpredikatsled (paragraf 4 C)

Tematiseringen kan endast göras av huvudpredikatsledet *hjälpit äldre människor* och inte av predikatsledet *har hjälpt äldre människor*.

Fall 3 Det är rensa landet du ska göra – inte lata dig. Presentation med uttrycket *det är X [som]* (paragraf 42)

Presentationskonstruktionen omfattar endast huvudpredikatsledet *rensa landet*, inte predikatsledet *ska rensa landet*.

Fall 4 Vad ska du göra på semestern? – Jag ska renovera min sommarstuga. Efterfrågan av ett huvudpredikatsled (paragraf 73 C)

Pronomenet *vad* efterfrågar endast huvudpredikatsledet *renovera min sommarstuga*, inte predikatsledet *ska renovera min sommarstuga*.

Vissa språklärare använder termen *verbfraser* i stället för termen predikatsled. I denna språklära definieras termen verbfraser i stället som ett verb i participform med underordnade satsdelar som bestämningsord, t.ex. *hårt ansatt* och *sittande ensam* (paragraf 2 D VIII).

Satsled ska inte förväxlas med *satsdelsled*, som betecknar de olika leden vid samordning inom en satsdel (paragraf 1 A X). Satsled ska inte heller förväxlas med *tilläggsfraser*, som är redundansellipser där underförstådda ord och fraser har utelämnats. Sådana fraser befinner sig i princip på samma nivå som fullständiga satser i analysen (paragraf 2 D XI).

3. Ordföljd, tema och rema

A. Satstyper med grundläggande ordföljder

I det svenska språket är ordföljden betydelsebärande i mycket hög grad, och därmed är den också strikt grammatiskt reglerad i ett system som utgår från grundläggande ordföljder i fyra satstyper – samtliga i aktiv form.

- Påståendehuvudsats (deklarativ huvudsats) med rak ordföljd (dvs. med subjektet först) Se paragraf 4.
- Frågehuvudsats (interrogativ huvudsats) Se paragraf 6.
- Imperativhuvudsats (direktiv huvudsats) Se paragraf 7.
- Bisats Se paragraf 33–35.

B. Tema och rema

I. Strukturell variation

- Man kan använda *sammanbindning* med konjunktioner av ovanstående satstyper eller av satsled. Se paragraf 9 och paragraf 33–34.
- Man kan ändra den grundläggande ordföljden i dessa satstyper enligt vissa regler i *emfatiska omplaceringar*. Se sammanfattning i paragraf 52 A.
- Man kan göra särskilda omformuleringar av satser enligt vissa regler i *emfatiska omskrivningar*. Se sammanfattning i paragraf 52 B.
- Man kan förkorta satser i särskilda emfatiska omskrivningar genom *anaforiska ellipser*, där tidigare nämnda ord utelämnas. Se paragraf 43.
- Man kan förkorta satser i särskilda emfatiska omskrivningar genom *redundansellipser*, som utelämnar underförstådda ord. Se paragraf 43.

Alla dessa s.k. *strukturella variationer* har ett eller flera av nedanstående syften.

- *Tematisering*: Man placerar en satsdel – *temat* – på den första positionen i påståendehuvudsatser. I frågehuvudsatser och bisatser (samt i viss mån imperativhuvudsatser) sker tematisering genom att man placerar denna satsdel så tidigt som möjligt.
- *Presentation*: Man presenterar en eller ibland två satsdelar – *remat* – genom att placera den eller dem så sent som möjligt i satsen.
- *Försvagning av tema och/eller rema*: Genom strukturell variation kommer vissa teman och reman från de ursprungliga grundläggande satserna att försvagas ur uppmärksamhetssynpunkt eller helt försvinna. (Se exempel i avsnitt D i denna paragraf.)

En lista med paragrafer som behandlar olika fall av strukturella variationer finns i paragraf 49 D.

II. Tema-rem-principen

Tematisering: På satsens första position (fundamentet) placeras det som är känt sedan tidigare, dvs. det som det aktuella informationsutbytet gäller – temat.

Presentation: Det viktigaste av den nya informationen – remat – placeras sist i satsen, vilket ger mottagaren större möjlighet att tillgodogöra sig budskapet.

I mittfältet placeras i första hand information som inte är helt känd men inte heller är lika betydelsefull i sammanhanget som remat.

Ibland vill man presentera flera olika ord eller fraser. Eftersom det bara finns *en* sista position i varje sats, försöker man då placera dessa ytterligare ord eller fraser så sent som möjligt i satsen.

Ovanstående placeringar av tema och rema gäller i första hand påståendehuvudsatser. När det gäller frågehuvudsatser, imperativhuvudsatser och bisatser, hamnar ofta ord och fraser på andra positioner än ovan nämnda vid tematisering och presentation. Detta beror på att man i svenska markerar respektive satstyp med särskilda ordföljder. De olika ordföljdsreglerna innebär att det är i påståendesatser som tematisering och presentation kan göras tydligast. Principen är dock densamma för alla satser: temat ska placeras så tidigt som möjligt i satsen, medan remat ska presenteras så sent som möjligt.

III. Sammanbindning av satser genom temaprogession

Tematisering och presentation i en enskild sats beror ofta på omgivande satser och meningar. Den första meningen i vart och ett av de tre exemplen nedan innehåller samma ord och satsdelar. Genom omplacering av de olika adverbialen (paragraf 29 A) kommer det som är viktigast för fortsättningen – remat – sist i den första meningen. Detta blir sedan utgångspunkten – temat – för nästa mening. Denna strategi kallas *temaprogession*. Genom ändring av ordföljden kan alltså remat i den första meningen bytas ut, så att det passar med efterföljande mening, vars ordföljd i sin tur naturligtvis också kan anpassas till efterföljande meningar. Temaprogession underlättar förståelsen av ett budskap men kan sällan genomföras helt konsekvent i en längre text.

1. Den minskade efterfrågan kommer tack vare statligt stöd inte att påverka sysselsättningen i år. *I framtiden* kan det dock vara så att ...
2. Den minskade efterfrågan kommer inte att påverka sysselsättningen i år *tack vare statligt stöd*. *Utbetalningen av dessa stödpengar* kommer att ...
3. Den minskade efterfrågan kommer i år tack vare statligt stöd inte att påverka *sysselsättningen*. *Denna* väntas ligga kvar på samma höga nivå som ...

Nedan följer ett exempel med temaprogession i en enkel text. Lagg märke till att även relativa bisatser (paragraf 35) kan användas.

När jag var på stan igår, träffade jag *Amanda*. *Hon* hade varit på NK och köpt *en ny kappa*. *Den* var gråfärgad och halvlång och såg ut *att vara varm, vilket* kan behövas så här års. (I detta skede av texten skulle man antagligen inte kunna fortsätta mönstret med temaprogession i en efterföljande mening.)

IV. Sammanbindning av satser genom temaupprepning

När man vill binda ihop satser på ett naturligt sätt, finns det två huvudalternativ. Det ena, temaprogression, beskrivs i punkt III på föregående sida. Det andra alternativet kallas *temaupprepning* och innebär att två eller flera satser som följer på varandra, har samma tema. Temaprogression och temaupprepning kallas med ett gemensamt namn *temabindning*.

Ex.	<i>På klubben</i> finns bordtennisbord och olika sällskapsspel. <i>Där</i> finns också ett litet kafé.	Temaupprepning
Jfr.	Det finns bordtennisbord och olika sällskapsspel <i>på klubben</i> . <i>Där</i> finns också ett litet kafé.	Temaprogression

V. Brott mot huvudprinciperna

Tema-remaprintipen (i enskilda satser) och temabindning (i flera på varandra följande satser) används för att få ett naturligt flöde i språket. Dessutom används sammanbindning av korta meningar till längre i samma syfte (avsnitt D i denna paragraf). Om man inte tillämpar dessa metoder, kommer budskapet att bli svårare att ta till sig, men man kan medvetet avstå från dem, om man vill man uppnå överraskande, dramatiska eller humoristiska effekter. Dessa effekter kräver större uppmärksamhet från mottagaren än om man följer huvudprinciperna. I det första av de två nedanstående exemplen följer sändaren huvudprinciperna för tema och rema: Kända ord och fraser (temat) placeras först i varje sats, medan den viktigaste nya informationen (remat) presenteras i slutet. Ordföljden i satserna har anpassats, så att ett rema i en sats blir tema i den följande. I ett fall har det relativa pronomenet *som* använts för att uppnå temaprogression och samtidigt binda samman två korta satser till en mening. I det andra exemplet nedan har sändaren i stället konsekvent valt att inleda varje sats med den viktigaste nya informationen (remat), vilket alltså kräver större uppmärksamhet av mottagaren.

Ex. 1 För sjuhundra år sedan blomstrade *den lilla handelsstaden Dagby*. *Där* bodde *en ung man som hette Wilfred*. *Han* hade tillverkat *en stor, vacker segelbåt*. *Med den* ville han segla ut över hela världen.

Ex. 2 *Den lilla handelsstaden Dagby* blomstrade för sjuhundra år sedan. *En ung man* bodde där. *Wilfred* hette han. *En stor, vacker segelbåt* hade han tillverkat. *Ut över hela världen* ville han segla med den.

För att uppnå en komisk eller överraskande effekt kan man ändra ordföljden i satsen på ett sätt som bryter mot reglerna för strukturella variationer. Nedanstående exempel är alltså direkt felaktiga till skillnad från exempel 2 ovan.

Ex.	* <i>Upp</i> får man inte ge. <i>I</i> måste man ta.	Dessa satser inleds med verbpartiklar, något som inte ingår i de normala strukturella variationerna.
	* <i>Trevlig</i> har han träffat en flicka som är.	Relativa bisatser kan inte ingå i satsflätor. (Beträffande satsflätor se paragraf 38.)

C. Förhållandet mellan tema och rema i en enskild sats

I. Uppmärksamhetsgrad hos tema respektive rema

I en påståendesats är det normalt remat – en eller ibland två satsdelar som presenteras i slutet av satsen – som fångar mottagarens största uppmärksamhet, medan temat – den inledande satsdelen – förutsätts vara åtminstone delvis känt. Graden av uppmärksamhet som mottagaren ger remat varierar dock beroende på hur känt temat är. Ju mindre uppmärksamhet som mottagaren behöver ge temat, desto större uppmärksamhet får remat. I nedanstående sex exempel kräver temat uppmärksamhet i en fallande skala. Därigenom ges automatiskt i motsvarande grad ökande uppmärksamhet åt remat *tändstickor*.

1. *Swedish Match* tillverkar tändstickor. *Egennamn* tar stor uppmärksamhet i anspråk.
2. *Ett svenskt företag* tillverkar tändstickor. *Ett substantiv i obestämd form* är definitionsmässigt något man inte omnämnt tidigare.
3. *Företaget* tillverkar tändstickor. *Bestämd form av ett substantiv* förutsätter att det har omnämnts tidigare.
4. *Vi* tillverkar tändstickor. *Personliga pronomen* har till funktion att ersätta de mer specifika substantiven.
5. *Man* tillverkar tändstickor. *Det generaliserande pronomenet – man –* tar mycket liten uppmärksamhet i anspråk.
6. *Det* tillverkas tändstickor. *Ett formellt subjekt – det –* kräver minsta möjliga uppmärksamhet för ett temaord i en sats.

Det finns två undantag till placeringen av de personliga pronomenen i grupp 4 i den fallande skalan för temat.

- Det personliga pronomenet *de* kan användas i ungefär samma betydelse som det generaliserande *man* i exempel 5 ovan.
- Det personliga pronomenet *det* kan vara formellt subjekt – exempel 6 ovan.

Formellt subjekt kan i *aktiva* satser endast användas vid vissa verb samt vid infinitivfraser och vissa bisatser, medan det i *passiva* satser kan användas vid alla transitiva verb utom vid dem som har reciprok betydelse i satsen och vid vissa transitiva huvudverb som också kan vara hjälpverb, som *ha*, *få* och *kunna* samt vid verbet *finna* (paragraf 39).

Beträffande tema och rema vid passiv form se vidare nästa sida.

II. Tema och rema vid passiv form

Vid passiv form (paragraf 5) ges ytterligare möjligheter att i varierande grad tematisera respektive presentera. Exemplet nedan innehåller en aktiv sats som i följande exempel görs passiv. De passiva exemplen har olika ordföljds- och utelämningsvarianter. (Beträffande rak och omvänd ordföljd samt ordföljdsregler för huvudsatser se paragraf 4.)

Ex. Swedish Match tillverkar tändstickor i Jönköping. Aktiv sats med rak ordföljd och rumsadverbialplacering enligt huvudregeln

Genom passiv form kan man tematisera den ursprungliga aktiva satsens ackusativobjekt *tändstickor* (subjekt i passiv form), samtidigt som man presenterar rumsadverbialet *i Jönköping* och det ursprungliga subjektet *Swedish Match* (agent i passiv form).

Ex. Tändstickorna tillverkas av Swedish Match i Jönköping. Passiv sats med rak ordföljd och rumsadverbialplacering enligt huvudregeln

Vid positionsbyte av rumsadverbialet och agentadverbialet ges en något starkare presentation av *Swedish Match*.

Ex. Tändstickorna tillverkas i Jönköping av Swedish Match. Passiv sats med rak ordföljd och med fullständig presentation av agenten

Eftersom den aktiva satsens ursprungliga subjekt *Swedish Match* har blivit agent i den passiva satsen, kan det utelämnas ur satsen, vilket inte hade varit möjligt i en aktiv sats. Därigenom kan rumsadverbialet *i Jönköping* presenteras starkare.

Ex. Tändstickorna tillverkas i Jönköping. Passiv sats med rak ordföljd och utelämnat agentadverbial

Vid omvänd ordföljd kan temat och remat byta plats, vilket ger en tydlig presentation av den passiva satsens subjekt *tändstickor* (den ursprungliga aktiva satsens ackusativobjekt). Som framgår av föregående sida blir presentationen starkare om temat byts ut mot ett pronomen eller ett pronominellt adverb.

Ex. I Jönköping tillverkas tändstickor. Passiv sats med omvänd ordföljd och utelämnat agentadverbial
Där tillverkas tändstickor. Teman är ofta tidigare omnämnda begrepp som kan ersättas av pronomen eller pronominella adverb.

Ett formellt subjekt, *det*, tar minst uppmärksamhet i anspråk av samtliga temaord och hamnar längst ner i den fallande skalan på föregående sida. På så vis kan både *tändstickor* och *i Jönköping* presenteras starkare än i den ursprungliga aktiva satsen. (Se vidare paragraf 39 B.)

Ex. Det tillverkas tändstickor i Jönköping.

D. Korta och långa meningar

Om en muntlig eller skriftlig framställning enbart består av korta fullständiga meningar, kan lyssnaren/läsaren uppleva den som ”stötig” och arbetsam att ta till sig. Skälet till detta är att mottagaren ständigt möts av nya uppmärksamhetskrävande teman och reman, vilket försenar informationsutbytet. Med längre meningar, som på olika sätt sammanbinder de ursprungliga (tänkta) korta meningarna, får man ett bättre flöde i språket, genom att många teman och reman försvagas eller helt försvinner.

Sammanbindning av två fullständiga satser med en konjunktion eller ett relativt pronomen ger ett svagare rema i den första satsen och ett svagare tema i den andra satsen. Om användning av attribut och adverbial ersätter en av satserna, försvinner dessutom vissa teman eller reman helt, vilket även inträffar om vissa satsdelar är gemensamma i de ursprungliga satserna, och en samordnande konjunktion används. Se exempel nedan.

Medel att sammanfoga information	Exempel på korta meningar	Exempel på sammanfogad information
Konjunktion mellan satser	Flickorna läste läxor. Pojkarna spelade fotboll.	Flickorna läste läxor, <i>medan</i> pojkarna spelade fotboll. ¹
Konjunktion mellan satsled	Jag vill bo på landet. Jag vill leva i lugn och ro.	Jag vill bo på landet <i>och</i> leva i lugn och ro.
Relativt pronomen	Han har en hund. Den är jättestor.	Han har en hund, <i>som</i> är jättestor.
Attribut i stället för predikativ	Han har en hund. Den är jättestor.	Han har en <i>jättestor</i> hund.
Adverbial i stället för sats	Det var en regnig dag. En man kom in på baren. ²	<i>En regnig dag</i> kom en man in på baren.

¹ Underordnande och samordnande konjunktioner innehåller alltid i sig en viss information. I detta exempel innebär den underordnande konjunktionen *medan* att de båda aktiviteterna pågick samtidigt, något som inte direkt kan utläsas av de båda fristående huvudsatserna.

² Som framgår av detta exempel kan man använda korta meningar för att uppnå en dramatisk effekt, som alltså beror på en hög frekvens av starka teman och reman.

Människor med en något bristfällig språkutveckling i svenska (barn i de tidiga skolåren, relativt nyanlända invandrare m.fl.) föredrar ibland – särskilt i skriftlig framställning – *korta* fullständiga meningar framför *sammanfogade* meningar, vilket till skillnad mot användning av *förkortade* meningar (ellipser) försenar informationsutbytet. Det senare snabbare alternativet (ofta med ytterligare förkortningar) är vanligt i skriftlig elektronisk kommunikation, t.ex. i SMS eller i sociala medier på nätet.

Ex. (– Vad gjorde du på stan?)

- Jag köpte en tröja och åt en glass.
- Jag köpte en tröja. Jag åt en glass.
- Köpte tröja och åt glass.

En sammanfogad fullständig mening – medelsnabb informationshastighet

Två korta fullständiga meningar – långsammare information

En sammanfogad förkortad mening (ellips) i talspråklig stil – snabbare information

4. Påståendehuvudsats (deklarativ huvudsats) i aktiv form

A. Ordföljdsschema

Alla fullständiga satser innehåller predikat och subjekt (med undantag för imperativsatser). I en påståendehuvudsats (alternativt namn: deklarativ huvudsats) står alltid det finita (första) predikatet på position 2. Se schema nedan. På position 1 – som s.k. *fundament* – förekommer oftast någon av följande satsdelar:

- subjekt – vilket är det enda fall då huvudsatsen har s.k. *rak ordföljd* (subjekt + första predikat)
- objekt (ackusativ- eller dativobjekt) – under förutsättning att det klart framgår vad som är subjekt respektive objekt (paragraf 10–11)
- två slag av predikativ: subjektspredikativ eller predikativt attribut (paragraf 14–18)
- olika slag av adverbial inklusive adverbiella bisatser (paragraf 19–34)

Fundament	Predikat 1	Subjekt	Sats- adverbial	Predikat 2–4/ Predikats- partikel från predikat 1–4	Subjekts- predikativ/ Predikativt attribut	Dativ- objekt	Ackusativ- objekt	Objekts- predikativ	Objekts- adverbial	Övriga adverbial
Ingen (<i>s</i>)	har			gett		mig	blommor			i dag.
De (<i>s</i>)	tycker		inte	om (<i>pred.-part.</i>)			att shoppa.			
Avkastningen (<i>s</i>)	har		ofta	varit	stor (<i>sp</i>)					de senaste åren.
Han (<i>s</i>)	skulle			ha kunnat berätta			sanningen		för henne	för länge sedan.
Jag (<i>s</i>)	ville			göra			mamma	glad		på födelsedagen.
Hon (<i>s</i>)	låg				utmattad (<i>pa</i>)					på sängen.
Dig (<i>ao</i>)	vill	jag	gärna	träffa						utan dina kompisar.
Mig (<i>do</i>)	visar	du	aldrig				uppskattning.			
Dum (<i>sp</i>)	är	hon	inte							i sådana situationer.
Lycklig (<i>pa</i>)	sprang	han								över ängen.
Nu (<i>advl</i>)	förstår	ni					ingenting.			
När de går (<i>advl</i>)	ska	vi		vädra ut			röken			ordentligt.

Ett fullständigt komprimerat schema för alla slag av huvudsatser finns i paragraf 49 A.

I kategorin *övriga adverbial* kan över 100 olika adverbialslag förekomma. Se exempel i paragraf 19–27. De två klart mest frekventa i vardagsspråk är rumsadverbial (platsadverbial) och tidsadverbial. Av dessa placeras normalt *rumsadverbial före tidsadverbial*, även om det motsatta kan förekomma vid olika presentations-, tematiserings- och innehållsvarianter.

Fundament	Predikat 1	Satsadverbial	Predikat 2	Ackusativobjekt	Rumsadverbial	Tidsadverbial
Vi (<i>subjekt</i>)	måste	kanske	åka		till jobbet	på tisdag.
Jag (<i>subjekt</i>)	brukar		läsa	rapporterna	på tåget	under högsäsongen.

Om flera adverbial av samma slag förekommer, bildar de ofta en fras där de båda adverbialen har en inbördes betydelsrelation som avgör ordföljden.

Ex. Vi måste åka *till jobbet i Örebro* (två rumsadverbial med inbördes relation) *nu på tisdag* (två tidsadverbial med inbördes relation).

Om två adverbial av samma slag inte har någon inbördes över- och underordnad relation och alltså inte bildar en gemensam fras, är ordföljden valfri. Om de bildar en gemensam fras där båda kan tänkas vara huvudord, kan sändaren även i detta fall valfritt anpassa ordföljden efter avsikten med utsagan.

Ex. Jag ska träffa henne *utanför stadshuset vid den stora eken/ vid den stora eken utanför stadshuset*. Valfri placering av de två rumsadverbialen
Jag ska träffa henne *klockan nio i morgon/ i morgon klockan nio*. Valfri placering av de två tidsadverbialen

Vid tematisering placeras normalt endast ett adverbialslag på fundamentposition. I denna position ersätts de ofta av pronomina adverb (nästa avsnitt).

Fundament	Predikat 1	Subjekt	Satsadverbial	Predikat 2	Ack. obj.	Rumsadverbial	Tidsadverbial
Då/ på tisdag (<i>tids-advl</i>)	måste	jag	troligen	åka		till Sundsvall.	
Dit/ till Sundsvall (<i>rums-advl</i>)	måste	jag	troligen	åka			på tisdag.
Då/ i morgon (<i>tids-advl</i>)	ska	vi		träffa	henne	utanför stadshuset.	
Där/ utanför stadshuset (<i>rums-advl</i>)	ska	vi		träffa	henne		i morgon.

Andra adverbialslag inom kategorin *övriga adverbial* har ofta en fri placering gentemot rums- och tidsadverbial. *Starkt* predikatsanknutna adverbial kan dock inte omplaceras med samma frihet som *svagt* predikatsanknutna adverbial (paragraf 2 B VIII). *Adverbialpartiklar* ingår i predikatet (paragraf 60 F).

Ex. Jag arbetar *vid behov under helgen/ under helgen vid behov*. Alternativa placeringar
Under helgen arbetar jag *vid behov*. / *Vid behov* arbetar jag *under helgen*.
De förhandlade *med ledningen* i går. / I går förhandlade de *med ledningen*.
Svagt predikatsanknutna adverbial som kan tematiseras
Starkt predikatsanknutna adverbial som normalt inte tematiseras
Jfr. Hon har varit *i tjänst* under helgen. / Under helgen har hon varit *i tjänst*.
Adverbialpartikeln *i tjänst* ingår i partikelverbet *vara i tjänst*.

B. Presentation och tematisering i påståendehuvudsatser

Ny information – remat i satsen – presenteras för mottagaren genom att det okända nya flyttas till en position närmare slutet av satsen. Målet är alltså att mottagaren ska få okänd information så sent som möjligt i satsen, medan känd information ska placeras i inledningen av satsen. Om temat på detta önskvärda vis innehåller känd information, kan det ofta ersättas med pronomen eller pronominella adverb, vilket ger en ännu starkare presentation av remat (paragraf 3). I exemplen nedan kan substantivet *dagboken* ersättas av det substantiviska pronomenet *den*, medan rumsadverbialet *på bordet*, som är en prepositionsfras bestående av preposition + substantiv, kan ersättas av det pronominella rumsadverbet *där*.

Ex.	Dagboken ligger på bordet. Den ligger på bordet.	Rak ordföljd med subjektet <i>dagboken</i> som fundament – rumsadverbialet <i>på bordet</i> presenteras Rak ordföljd med subjektet <i>den</i> som fundament – rumsadverbialet <i>på bordet</i> presenteras något starkare
	På bordet ligger en dagbok. Där ligger en dagbok.	Omvänd ordföljd med rumsadverbialet <i>på bordet</i> som fundament – subjektet <i>en dagbok</i> presenteras Omvänd ordföljd med rumsadverbialet <i>där</i> som fundament – subjektet <i>en dagbok</i> presenteras något starkare

Observera att presentation och tematisering inte behöver ha samband med vilka ord som är *betonade* i satsmelodin.

Ex.	– Ligger saxen i <u>lådan</u> ?	– Nej, den ligger <u>på bordet</u> .	I svaret är remat <i>på bordet</i> betonat i satsmelodin.
	– Du sa att allt låg i lådan, men var är <u>saxen</u> ?	– <u>Den</u> ligger på bordet.	I svaret är temat <i>den</i> betonat i satsmelodin.

I vissa fall kan presentation ske genom att man använder ett formellt subjekt, *det* (paragraf 39).

Ex.	Det ligger en dagbok på bordet.	Presentation med formellt subjekt – både <i>en dagbok</i> (egentligt subjekt) och <i>på bordet</i> presenteras
-----	---------------------------------	--

Kända ord och begrepp bör alltså i möjligaste mån placeras i början av en sats, på temaposition, och ersättas av pronomen eller pronominella adverb.

Ex.	– Har du sett Lena?	Ackusativobjektet <i>Lena</i> är tema i svaret och placeras därför på fundamentalsplats och ersätts med ett pronomen.
	– Ja, <i>henne</i> träffade jag igår.	

Ny information bör på motsvarande sätt placeras i slutet av en sats, på remaposition. I exemplet nedan förutsätts i stället att akkusativobjektet *Lena* inte är omnämnt tidigare i talsituationen.

Ex.	– I går träffade jag <i>Lena</i> .	Presentation av akkusativobjektet
-----	------------------------------------	-----------------------------------

C. Tematisering av enkla predikat och huvudpredikatsled

Det första predikatet (ett finit verb) står normalt inte på fundamentalsposition (= temaposition) i en påståendesats. I ledigt språk sker dock ibland en tematisering av ett sådant enkelt predikat eller motsvarande huvudpredikatsled (paragraf 2 D XII). Vid tematisering av ett enkelt predikat måste man lägga till en finit form av verbet *göra*, för att satsen inte ska uppfattas som en fråga eller bli obegriplig. I satsschemat intar därigenom någon av de finita formerna *gör* eller *gjorde* position 2, vilken alltid måste innehas av ett finit verb i påståendehuvudsatser.

Ex. <i>Röker gör</i> du, trots att du vet att det är farligt.	Tematisering av predikatet <i>röker – gör</i> på position 2
<i>Rökte gjorde</i> du, trots att du visste att det var farligt.	Tematisering av predikatet <i>rökte – gjorde</i> på position 2
<i>Handlar på kredit gör</i> jag inte ofta.	Tematisering av huvudpredikatsledet <i>handlar på kredit – gör</i> på position 2
<i>Handlade på kredit gjorde</i> jag inte ofta.	Tematisering av huvudpredikatsledet <i>handlade på kredit – gjorde</i> på position 2

Även huvudverb som står som andra, tredje eller fjärde predikat i satsen kan tematiseras i ledigt språk. När ett sådant predikat, dvs. ett verb i någon av de infinita verbformerna infinitiv eller supinum, tematiseras, innehas position 2 redan av det finita verbet, medan det tematiserade infinita huvudverbets ursprungliga position tas av de infinita verbformerna *göra* respektive *gjort*.

Ex. <i>Städa</i> ska jag <i>göra</i> i morgon.	Tematisering av det andra predikatet <i>städa – göra</i> på dess ursprungliga plats
<i>Träffa henne</i> ska jag <i>göra</i> i morgon.	Tematisering av huvudpredikatsledet <i>träffa henne – göra</i> på dess ursprungliga plats
<i>Städat</i> har jag redan <i>gjort</i> .	Tematisering av det andra predikatet <i>städat – gjort</i> på dess ursprungliga plats
<i>Träffat henne</i> har jag redan <i>gjort</i> .	Tematisering av huvudpredikatsledet <i>träffat henne – gjort</i> på dess ursprungliga plats
<i>Städat</i> skulle jag ha <i>gjort</i> , om jag hade hunnit.	Tematisering av det tredje predikatet <i>städat – gjort</i> på dess ursprungliga plats
<i>Träffat henne</i> skulle jag ha <i>gjort</i> , om hon hade velat.	Tematisering av huvudpredikatsledet <i>träffat henne – gjort</i> på dess ursprungliga plats

Göra täcker i sin allmänna betydelse in alla huvudverb ("verb är något som man *gör*"). Det betecknas därför ibland som ett *pronominellt* verb, som kan ersätta andra verb på samma sätt som pronomen kan ersätta substantiv. I exemplen ovan används det för att markera huvudverbens ursprungliga position. Beträffande andra konstruktioner med särskild pronominell användning av verbet *göra* se paragraf 42 och 73 C.

D. Tematisering av prepositionsfraser

Primära adverbial (inklusive objektsadverbial) som är prepositionsfraser med substantiviska huvudord kan normalt tematiseras. Härvid flyttas vanligen endast frasens huvudord och dess eventuella attribut till fundamentet i påståendehuvudsatsen, medan prepositionen som föregick huvudordet placeras i samma position som den hade före tematiseringen. De tematiserade huvudorden är ofta kända för mottagaren och kan då ersättas med substantiviska pronomen.

Ex. Jag tänker ofta *på Kristina* (*advl*) med saknad.
Henne tänker jag ofta *på* med saknad.

Påståendesats med rak ordföljd enligt huvudregeln i paragraf 4
 Tematisering av *henne/Kristina* – prepositionen kvar på ursprungspositionen

Han köpte mat *för sin sista hundralapp* (*advl*) i går.
Den köpte han mat *för* i går.

Ordföljd inklusive adverbialplaceringar enligt huvudreglerna i paragraf 4 och 28
 Tematisering av *den/ sin sista hundralapp* – prepositionen kvar på ursprungspositionen

Man kan placera det huvudord som man har tematiserat lite senare i satsen, genom att prepositionen placeras tillsammans med sitt huvudord i fundamentet. I ovanstående exempel med Kristina kan man t.ex. göra det om informationsutbytet rör flera kvinnor. Konstruktionen innebär då ett slags ”presentation inom temat”, där man framhäver det aktuella huvudordet.

Ex. – Du saknar alltså inte Lena. Hur är det med Kristina?
 – *På henne* tänker jag ofta med saknad.

Detta framhävande av temats huvudord kan ha föranletts av att flera kvinnor omnämns.

De alternativa placeringarna av prepositionen vid tematisering är dock i många fall innehållsmässigt likvärdiga, även om alternativet med prepositionen före huvudordet oftast upplevs ha ett högre stilvärde.

Ex. – Hur känner du för Kristina?
 – Hur känner du för Kristina?

– *Henne* tänker jag ofta *på* med saknad.
 – *På henne* tänker jag ofta med saknad.

Neutralt stilvärde

Något högre stilvärde / framhävande av temats huvudord

– Vad gjorde han med sin sista hundralapp?
 – Vad gjorde han med sin sista hundralapp?

– *Den* köpte han mat *för* i går.
 – *För den* köpte han mat i går.

Neutralt stilvärde

Något högre stilvärde / framhävande av temats huvudord

I exemplen på denna sida kan prepositionsfraserna *på Kristina/ på henne* kategoriseras som tankeadverbial (paragraf 23 E) eller objektsadverbial (paragraf 23 H), medan prepositionsfraserna *för sin sista hundralapp/ för den* kan kategoriseras som utbytesadverbial (paragraf 23 E).

5. Passiv huvudsats

A. Satsscheman för rak ordföljd – s-suffix och omskrivning med *bli*

Såväl huvudsatser som bisatser kan stå i passiv form, om det finns ett akkusativobjekt i den (tänkta) ursprungliga aktiva satsen. Detta akkusativobjekt blir subjekt i den passiva satsen, medan den aktiva satsens subjekt blir agent i den passiva satsens agentadverbial.

Aktiv huvudsats	Passiv huvudsats					
	Subjekt	Predikat 1	Sats-advl	Predikat 2	Agent-advl	Kommentar
Han (<i>s</i>) betalar sällan avgifterna (<i>ao</i>).	Avgifterna	betalas	sällan		av honom.	S-form av predikatet – vanligast vid passiv form
	Avgifterna	blir	sällan	betalade	av honom.	Omskrivning med <i>bli</i> – alternativ passiv form
	Avgifterna	betalas	sällan.			Agentadverbialet kan utelämnas.

Om agentadverbialet inte utelämnas, placeras det normalt närmast efter dativobjekt/dativobjektsadverbial och före *övriga adverbial* i det grundläggande huvudsatsschemat. I det allmänna språkbruket är det dock vanligt att placera dativobjekt på den första positionen i passiva satser. (Se vidare avsnitt D.)

Aktiv huvudsats	Passiv huvudsats				
	Subjekt	Predikat	Dativobjekts-advl	Agent-advl	Övr. advl
Personalen (<i>s</i>) gav blommor (<i>ao</i>) till Pelle (<i>do-advl</i>) vid bokslutet.	Blommorna	gavs	till Pelle	(av personalen)	vid bokslutet.
	Juryen (<i>s</i>) tilldelade Samira (<i>do</i>) ett miljödiplom (<i>ao</i>) i går.	Ett miljödiplom	tilldelades	Samira	(av juryen)
<i>Högfrekvent passiv omskrivning med dativobjektet på position 1 →</i>	Dativobjekt	Predikat	Subjekt	Agent-advl	Övr. advl
	Samira	tilldelades	ett miljödiplom	(av juryen)	i går.

Vid emfatisk omplacering kan agentadverbialet ha andra positioner.

Ex. Stipendiepengar skänktes *av en rik välgörare* varje år.
Stipendiepengar skänktes varje år *av en rik välgörare*.

Ordföljd enligt huvudregeln med agentadverbialet före tidsadverbialet.
Agenten *en rik välgörare* presenteras starkare än i det första exemplet.

Om subjektet i den aktiva satsen är det *generaliserande* pronomenet *man* eller det personliga pronomenet *de* använt i *generaliserande betydelse*, utelämnas alltid agenten i motsvarande passiva sats.

Ex. Man såg henne ofta på premiärer.
De har öppnat en ny galleria.

Passiv sats: Hon sågs ofta på premiärer.
Passiv sats: En ny galleria har öppnats.

B. Tematisering i passiva huvudsatser

Vid emfatisk omplacering med omvänd ordföljd kan passiva huvudsatser inledas med dativobjekt eller adverbial (inklusive adverbial bisats), vilka liksom i aktiva huvudsatser följs av det första predikatet. (Ackusativobjekt, objektspredikativ och predikativt attribut kan inte förekomma i passiva satser.)

Ex. *Lärarna (do)* ges blommor vid varje avslutning. / *Till lärarna (dativobjekts-advl/ adressat-advl)* ges blommor vid varje avslutning.
Sällan (tids-advl) har så mycket pengar delats ut. / *Där (rums-advl)* utnyttjas resurserna till max.
Av mig (agent-advl) får du inga pengar. / *Mig* får du inga pengar *av (tvådelat agent-advl)*. (Se paragraf 4 D beträffande tvådelade adverbial)
Eftersom huset har ett kulturvärde (adverbiell orsaksbisats), bör det repareras.

C. Omskrivning med *vara*

Passiv form kan även konstrueras med verbet *vara*. För *resultativa* (= perfektiviska) transitiva verb uttrycks då *resultatet* av aktionen, medan en konstruktion med verbet *bli* uttrycker den *förändring* som aktionen medför. En tempusförskjutning inträder därför vid resultativa verb, när *vara* används i passiv form i stället för *bli* eller s-suffix. För att uttrycka resultatet av en aktion vid användning av *bli* eller s-suffix, måste de tempus som uttrycker avslutad handling användas, dvs. de med någon form av hjälpverbet *ha*. Omskrivning med de icke-tempusbildande verben *vara* och *bli* ger alltså sinsemellan olika tidsaspekter i konstruktioner med resultativa transitiva verb. Hos *icke-resultativa* (= durativa) transitiva verb uttrycks i stället *ett tillstånd* vid omskrivning med *vara*, vilket är det enda alternativet till s-suffix, om man vill behålla den icke-resultativa betydelsen av de aktuella verben. (Se vidare paragraf 55 A.)

Verbslag ↓	Omskrivning med <i>vara</i>	Motsvarande tempus med <i>bli</i>	Motsvarande tempus med s-suffix
Resultativt	Kaffet <i>är serverat</i> . (presens)	Kaffet <i>har blivit serverat</i> . (perfekt)	Kaffet <i>har serverats</i> . (perfekt)
	Kaffet <i>var serverat</i> . (preteritum)	Kaffet <i>hade blivit serverat</i> . (pluskvamperfekt)	Kaffet <i>hade serverats</i> . (pluskvamperfekt)
Icke-resultativt	Hon <i>är älskad</i> av sina fans. (presens)	(Ej omskrivning med <i>bli</i> i durativ betydelse)	Hon <i>älskas</i> av sina fans. (presens)
	Hon <i>var älskad</i> av sina fans. (preteritum)	(Ej omskrivning med <i>bli</i> i durativ betydelse)	Hon <i>älskades</i> av sina fans. (preteritum)

D. Pronominella dativobjekt som fundament

När ett pronominent dativobjekt placeras först i en passiv sats, uppfattas det ofta som subjekt i modern svenska. Satser som *Hon beviljades avsked*, vilka är accepterade i modern svenska, skulle enligt grammatisk logik egentligen skrivas *Henne beviljades avsked*. (Se vidare paragraf 46 D I.)

Exempel på aktiv sats: Chefen (*s*) beviljade (*p*) henne (*do*) avsked (*ao*).
 Passiv sats med subjektet först: Avsked (*s*) beviljades (*p*) henne (*do*) av chefen (*agent-advl*).
 Passiv sats med dativobjektet först: Henne (*do*) beviljades (*p*) avsked (*s*) av chefen (*agent-advl*). / *Modern svenska*: Hon beviljades avsked av chefen.
 Dito utan agentadverbial: Henne beviljades avsked. / *Modern svenska*: Hon beviljades avsked.

E. Orsaker till användning av passiv form

Genom de satsdelsbyten som sker mellan den (tänkta) ursprungliga aktiva satsen och den passiva satsen får man nya möjligheter till emfatiska omskrivningar. Passiv form är alltså ett sätt att öka variationsmöjligheterna, när det gäller tematisering och presentation. (Se paragraf 3 C för utförligare beskrivning.)

Ex. – Skrev Mozart den här operan? – Nej, den skrevs av *Bizet*. Agenten *Bizet* presenteras.

Bland de emfatiska omskrivningarna ingår möjligheten att utelämna agentadverbialen (som innehåller den ursprungliga aktiva satsens subjekt).

Ex. – Lagade de bilen? – Nej, den *skrotades*. Agentadverbialen har utelämnats och predikatet *skrotades* presenteras.

En annan anledning till att agenten utelämnas kan vara att budskapets sändare är osäker på den (tänkta) ursprungliga aktiva satsens subjekt.

Ex. Passiv sats: (Jag har hört att) vattennivån i världshaven kommer att höjas.
Tänkbar aktiv sats: *Issmältning p.g.a. global uppvärmning* kommer att höja vattennivån i världshaven.

Möjligheten att utelämna agenten i en passiv sats kan även användas, när man är osäker på hur man ska tilltala ett subjekt i den (tänkta) ursprungliga aktiva satsen. Passivering i detta syfte var mycket vanligare före den s.k. du-reformen (paragraf 74 E).

Ex. Passiv sats: – Önskas mera kaffe?
Aktiv sats: – Önskar *du/ni/damen* mera kaffe?

I passiva satser kan dessutom omskrivning med formellt subjekt, *det*, ske vid de flesta transitiva verb. Ett formellt subjekt ger vid rak ordföljd svagast möjliga tema och därmed starkast möjliga presentation av remat. (Se paragraf 39 B för utförligare beskrivning.)

Ex. Passiva satser: *Det* spelades mycket reggae. Ett formellt subjekt som tema ger starkast möjliga presentation av remat *reggae*.
Mycket reggae spelades. Utan formellt subjekt hamnar *reggae* i satsens mittfält.

Jfr. Aktiva satser: *Man* spelade mycket reggae. Ett generaliserande *man* som tema ger en stark presentation av remat *reggae*.
DJ Andy spelade mycket reggae. Ett egennamn som tema ger en svagare presentation av remat *reggae*.

F. Sammanställning över användning av passiv form

Huvudpredikat i respektive sats	Exempel	Paragraf
Transitiva resultativa verb i konstruktioner som anger förändring	Byggnaden <i>målas</i> . = Byggnaden <i>blir målad</i> .	55 A II och denna paragrafs avsnitt C
Transitiva resultativa verb i konstruktioner som anger resultat	Byggnaden <i>har målats</i> . = Byggnaden <i>är målad</i> .	
Transitiva icke-resultativa verb som anger tillstånd	Hon <i>älskas</i> av sina elever. = Hon <i>är älskad</i> av sina elever.	
Transitiva verb med formellt och egentligt subjekt	Det (<i>f.s.</i>) <i>köps</i> många julklappar (<i>eg.s.</i>) i december.	39 B
Transitiva verb med formellt subjekt men utan egentligt subjekt	Det <i>köps</i> och <i>säljs</i> .	
Intransitiva verb med formellt subjekt	Det <i>festas</i> en hel del.	
Förnimmelseverb med formellt subjekt	Det <i>hördes</i> att han var upprörd.	46 A II + III
Med formellt subjekt används verbet <i>syna</i> i stället för <i>se</i> .	Det <i>syntes</i> att han var upprörd.	
Förnimmelseverb med satsförkortning	De <i>hördes</i> stoja i trädgården. / De <i>sågs</i> stoja i trädgården.	
Tanke- och yttrandeverb med formellt subjekt	Det <i>anses</i> att de bär skulden. / Det <i>sägs</i> att hon är skicklig.	46 B II
Tanke- och yttrandeverb med satsförkortning	De <i>anses</i> bära skulden. / Hon <i>sägs</i> vara skicklig.	
Med ursprungligt dativobjekt som fundament i satsen	Vi <i>förbjöds</i> att hyra ut lägenheten.	46 D I och denna paragrafs avsnitt D
Grammatiskt korrekt alternativ till ovanstående	Oss (<i>dativobjekt</i>) <i>förbjöds</i> att hyra ut lägenheten.	
Jämförelse med formellt subjekt	Det (<i>f.s.</i>) <i>förbjöds</i> oss (<i>dativobjekt</i>) att hyra ut lägenheten (<i>eg.s.</i>).	

Teoretiskt skulle ovanstående konstruktioner kunna tillämpas på alla verb inom respektive kategori, men vissa konstruktioner är obrukliga eller mycket ovanliga i det allmänna språkbruket. I exemplen nedan kan således verbet *höra* i motsats till verbet *märka* ingå i båda de passiva konstruktioner som kan användas för förnimmelseverb. (Se vidare de paragrafer som anges i tabellen ovan.)

Ex. Man hörde att han ropade.	Förnimmelse verbet <i>höra</i> i aktiv form med en att-bisats som akkusativobjekt
Man märkte att han sludrade.	Förnimmelse verbet <i>märka</i> i aktiv form med en att-bisats som akkusativobjekt
Det hördes att han ropade.	Förnimmelse verbet <i>höra</i> i passiv form med formellt subjekt
Det märktes att han sludrade.	Förnimmelse verbet <i>märka</i> i passiv form med formellt subjekt
Han hördes ropa.	Förnimmelse verbet <i>höra</i> i passiv form i förkortad sats
* Han märktes sludra.	Förnimmelse verbet <i>märka</i> i passiv form i förkortad sats – obruklig konstruktion

6. Frågehuvudsats (interrogativ huvudsats)

A. Ja-eller-nej-fråga (rogativ huvudsats)

Ja-eller-nej-frågor (rogativa huvudsatser), dvs. frågor som kan besvaras med ja/jo eller nej, inleds med satsens (första) predikat.

Predikat 1	Subjekt	Övriga satsdelar – i samma ordning som i påståendesatser
Röker	hon?	
Vill	han	inte skjutsa henne till festen i morgon kväll?

B. Öppen fråga (kvesitiv huvudsats)

Öppna frågor (kvesitiva huvudsatser) inleds med frågeord och kan inte besvaras med ja/jo eller nej. Beträffande olika slag av frågeord se nästa sida.

Kommentarer	Fundament – frågeord	Predikat 1	Subjekt	Övriga satsdelar – i samma ordning som i påståendesatser
Frågeord kan vara subjekt, objekt, predikativ eller adverbial i satsen.	Vilka (<i>s</i>)	kommer		på festen?
	Vad (<i>ao</i>)	ser	du?	
	Vem (<i>sp</i>)	är	du?	
	Varför (<i>advl</i>)	kan	ni	aldrig jobba på lördagar?
När fundamentet är ett prepositionsadverbial (inklusive objektsadverbial) placeras prepositionen normalt på adverbialplats.	Vem (<i>huvudord i advl</i>)	ska	du	ge alla vackra blommor <i>till</i> ?
	Vad (<i>huvudord i advl</i>)	pratade	ni	<i>om</i> på mötet i går?
	Vad (<i>huvudord i advl</i>)	ska	du	sitta <i>på</i> under utflykten i morgon?
Man kan i viss mån presentera ett huvudord genom att placera prepositionen framför dess huvudord. (Se avsnitt C i denna paragraf.)	Till vem (<i>advl</i>)	ska	du	ge alla vackra blommor?
	Om vad (<i>advl</i>)	pratade	ni	på mötet i går?
	På vad (<i>advl</i>)	ska	du	sitta under utflykten i morgon?
Vid bl.a. urvals-, myckenhets- och gradfrågor kan flera ord följa det interrogativa pronomenet/adverbet – som då är ett s.k. <i>förenat</i> pronomen/adverb. (Se närmast följande sidor.)	Vilken skjorta (<i>s</i>)	är		dyrast?
	Hur mycket (<i>advl</i>)	snöar	det?	
	Hur många bilar (<i>ao</i>)	har	du	ägt i ditt liv?
	Hur gammal (<i>sp</i>)	är	han	nu?

Frågeorden (som utgör fundamentet i en öppen fråga) kan bestå av

- ett självständigt interrogerativt pronomen eller adverb
- ett förenat interrogerativt pronomen eller adverb + ett huvudord (+ eventuellt ytterligare bestämmningar)
- en prepositionsfras bestående av en preposition + något av de två ovanstående alternativen

Självständiga interrogerativa pronomen eller adverb kan vara

- substantiviska pronomen, främst *vem/vilka* och *vad*
- pronominella adverb, främst sättsadverbet *hur*, rumsadverben *var/vart/varifrån/vartåt*, tidsadverbet *när* och orsaksadverbet *varför*

Förenade interrogerativa pronomen eller adverb kan vara

- substantiviska possessivt förenade pronomen, främst *vems/vilkas*
- adjektiviska pronomen, främst *vilken/vilket/vilka, vad (...)* för och *hurdan/hurdant/hurdana* (med den elliptiskt självständiga formen *hur*)
- gradadverbet *hur*

Exempel

Subjekt		Predikat	Subjektspredikativ
<i>Vad</i>		är	bäst?
Subjekt – nominalfras		Predikat	Subjektspredikativ
Possessivattribut	Huvudord (substantiv)		
<i>Vems</i>	förslag	är	bäst?
Subjekt – nominalfras		Predikat	Subjektspredikativ
Pronomenattribut	Huvudord (substantiv)		
<i>Vilket</i>	alternativ	är	bäst?

Adverbial (sätts-/rums-/tids-/orsaks-)	Predikat	Subjekt	Ackusativobjekt
<i>Hur/Var/När/Varför</i>	gör	ni	det?

Följeslagsadverbial – prepositionsfras		Predikat 1	Subjekt	Predikat 2
Preposition	Huvudord (subst. pronomen)			
Med	<i>vem</i>	ska	du	resa?

Affektionsadverbial – prepositionsfras			Predikat 1	Subjekt	Predikat 2
Preposition	Nominalfras				
		Pronomenattribut	Huvudord (substantiv)		
På	<i>vilket</i>	förslag	tänker	du	rösta?

Ackusativobjekt – nominalfras		Predikat 1	Subjekt	Predikat 2	
Kvantitetsattribut – adjektivisk pronomenfras	Huvudord (substantiv)				
		Gradadverb	Huvudord (pronomen)		
<i>Hur</i>	många	stolar	kan	ni	avvara?

Rumsadverbial – prepositionsfras				Predikat 1	Subjekt – nominalfras		Predikat 2
Preposition	Nominalfras				Obestämd artikel	Huvudord (substantiv)	
	Kvantitetsattribut – adjektivisk pronomenfras		Huvudord (substantiv)				
	Gradadverb	Huvudord (pronomen)					
På	<i>hur</i>	många	stolar	kan	en	politiker	sitta?

Subjektspredikativ – adjektivfras		Predikat	Subjekt – nominalfras	
Gradadverb	Huvudord (adjektiv)		Possessivattribut	Huvudord (substantiv)
<i>Hur</i>	gammal	är	din	dotter?

Frågeorden i fundamentet i en frågehuvudsats kan alltså vara olika slags fraser, vilka kan bilda olika primära satsdelar. (Beträffande satsdelar se paragraf 2 B. Beträffande de olika slagen av fraser se paragraf 2 D. Beträffande interrogativa pronomen och adverb se vidare paragraf 73.)

C. Placering av preposition i frågeordsfraser

Som framgår av avsnitt B kan öppna frågesatser inledas med ett frågande pronomen eller adverb som ingår i en prepositionsfras, vilka tillhör kategorin övriga adverbial eller i vissa fall alternativt kan tolkas som objektsadverbial. Prepositionerna i dessa fraser placeras normalt på adverbialplats.

Fundament – frågeord	Predikat 1	Subjekt	Sats-advl	Predikat 2	Ack. objekt	Adverbial
<i>Vilken buss (nominalfras i advl)</i>	brukar	du		åka		<i>med (prep. i advl) till farmor?</i>
<i>Vilka (huvudord i advl)</i>	ska	jag	inte	visa	dokumenten	<i>för (prep. i advl) i morgon?</i>

I det första exemplet ovan är prepositionsfrasen *med vilken buss* medeladverbial, som alltså anger vilket medel som använts (paragraf 23 E), medan prepositionsfrasen *för vilka* i det andra exemplet kan tolkas som delgivningsadverbial eller dativobjektsadverbial (paragraf 23 H II).

Man kan i viss mån presentera huvudordet genom att flytta prepositionen till frågesatsens inledning enligt samma princip som beskrivs för påståendesatser i paragraf 4 D. Det innebär att hela prepositionsfrasen bildar fundament i satsen. En sådan placering av prepositionen i fundamentet är det enda sättet att (i viss mån) presentera huvudordet i prepositionsfrasen, eftersom man inte kan flytta interrogativa pronomen och adverb från fundamentalspositionen.

Fundament – frågeord	Predikat 1	Subjekt	Satsadverbial	Predikat 2	Ackusativobjekt	Adverbial
<i>Med vilken buss (medel-advl)</i>	brukar	du		åka		till farmor?
<i>För vilka (delgivnings-advl)</i>	ska	jag	inte	visa	dokumenten	i morgon?

D. Passiva frågehuvudsatser

Passiva satser har i frågedelen samma konstruktion som aktiva frågehuvudsatser, både när det gäller ja-eller-nej-frågor och öppna frågor.

Typ av fråga	Fundament – frågeord	Predikat 1	Subjekt	Övriga satsdelar – i samma ordning som i passiv påståendesats
Ja-eller-nej-fråga	---	Reparerades	bilarna	av en auktoriserad verkstad?
Öppen fråga	Vad (<i>s</i>)	har		gjorts åt saken?
	Varför (<i>advl</i>)	såldes	vasen	så billigt på den stora auktionen i lördags?
	Vem (<i>huvudord i advl</i>)	ska	räkningen	skickas <i>till (preposition advl)?</i>
	Till vem (<i>advl</i>)	ska	räkningen	skickas?

7. Imperativhuvudsats (direktiv huvudsats)

A. Ordföljdsschema

En imperativhuvudsats (alternativt namn: direktiv huvudsats) innebär en uppmaning till mottagaren av satsens budskap. De är de enda fullständiga satser som inte har något subjekt. Detta beror på att uppmaningen att utföra en viss verbaktion riktas till en mottagare i en situation där mottagaren antingen är underförstådd, anropad med tilltalsnamn eller generell, dvs. inte närmare specificerad. Imperativsatser avslutas ofta med ett utropstecken – speciellt om satserna är korta.

Satsdel vars placering belyses ↓	Pre-dikat	Dativ-objekt, obetonat ¹	Ackusativ-objekt, obetonat ¹	Sats-advl.	Subj.-pred.	Dativ-objekt, betonat ¹	Ackusativ-objekt, betonat ¹	Obj.-pred.	Obj.-advl ao- eller do-adverbial	Övriga adverbial
	Kom									till mig idag!
Substantiv som ao ¹	Läs			inte			<i>boken!</i>			
Betonat pronomen som ao ¹	Läs			inte			<i>den!</i>			
Obetonat pronomen som ao ¹	Läs		<i>den</i>	inte!						
	Tro		<i>honom</i>	aldrig!						
Ao-adverbial/ övrigt adverbial ²	Tro			aldrig					<i>på honom! /</i>	<i>/på honom!</i>
Betonat pronomen som do ¹	Ge			inte		<i>henne</i>	flaskan!			
Obetonat pronomen som do ¹	Ge	<i>henne</i>		inte			flaskan!			
Obetonade pron. som do och ao ¹	Ge	<i>henne</i>	<i>den</i>	inte!						
Substantiv som ao ¹ + do-advl/övr.adv ²	Ge			inte			<i>flaskan</i>		<i>till henne! /</i>	<i>/till henne!</i>
Obet. pron. som ao ¹ + do-advl/övr.adv ²	Ge		<i>den</i>	inte					<i>till henne! /</i>	<i>/till henne!</i>
Subjektspredikativ	Var			inte	<i>dum!</i>					
Objektspredikativ	Ta			alltid			bullarna	<i>varma</i>		ur ugnen!

¹ Objekt som består av obetonade pronomen kan tematiseras, medan objekt som har substantiv som huvudord inte kan tematiseras på motsvarande sätt, oberoende av om substantiven är betonade eller obetonade i satsmelodin. Se vidare paragraf 12.

² Beträffande tolkning av prepositionsfraser som objektsadverbial respektive övriga adverbial se paragraf 10 och 23 G.

Imperativ (uppmaning) är ett av svenskans tre *modus*. De andra två är indikativ (faktisk situation) och konjunktiv (tänkt situation). Se paragraf 56.

B. Konditionalt konsekutiv konstruktion i imperativmeningar

En konstruktion med en *imperativhuvudsats* följd av en påstående-huvudsats med omvänd ordföljd har uppstått genom analogibildning med en *konditional bisats* följd av en överordnad sats med omvänd ordföljd. Detta innebär att även imperativmeningen kan uppfattas ha en viss konditional innebörd.

Ex. Vänta här, så kommer jag!
Läs läxan idag, så kan du svara på frågorna i morgon!

Jfr. Om du väntar här, så kommer jag.
Om du läser läxan idag, så kan du svara på frågorna i morgon.

I jämförelsemeningarna ovan, vilka inleds med konditional bisats, är adverbet *så* ur grammatisk synpunkt onödigt, men det används ofta i den överordnade satsens inledning, när den föregås av en bisats (paragraf 22 C).

Den omvända ordföljden i påståendesatsen bibehålls alltså, även om den föregås av en imperativsats i stället för att inledas av en konditional bisats.

Huvudsats 1 (imperativsats)		Huvudsats 2 (konsekutiv påståendesats med omvänd ordföljd)			
Predikat	Övr. satsdelar	Adverbiallet <i>så</i>	Predikat 1	Subjekt	Övr. satsdelar
Vänta	här,	så	kommer	jag!	
Läs	läxan i dag,	så	kan	du	svara på frågorna i morgon!

Konstruktionens historiska ursprung från sättsadverbet *så* kan följas i exemplen nedan. (Se även paragraf 34 G V.)

Ex. Läs läxan! Så (=’på det sättet’) kan du säkert svara på frågorna i morgon.
Du har läst läxan, så du kan säkert svara på frågorna i morgon.
Om du läser läxan, så kan du säkert svara på frågorna i morgon.
Läs läxan, så kan du säkert svara på frågorna i morgon!

Deskriptiv konstruktion med två separata huvudsatser
Konsekutiv konstruktion med konjunktionen *så*
Konditional konstruktion med konsekvensen förstärkt med *så*
Konditionalt konsekutiv konstruktion

C. Finalt konsekutiv konstruktion i imperativmeningar

En annan konstruktion med blandat ursprung är användandet av *så (att)* i finalt konsekutiva bisatser. (Se närmare förklaring i paragraf 34 G III.)

Ex. Kör långsamt, *så (att)* du inte kör på någon!
Jfr. 1 Kör långsamt, *så* kör du inte på någon!
Jfr. 2 Man ska köra långsamt *för att* inte köra på någon.

Bisats med finalt konsekutiv betydelse efter imperativsats
Konditionalt konsekutiv konstruktion enligt avsnitt B ovan
Förkortad bisats med enbart final betydelse (paragraf 34 M)

8. Huvudsatser i särskilda sammanhang

A. Ordföljd i sångtexter och lyrik

I sångtexter och lyrik används ofta ordföljder som bryter mot de gängse reglerna. I verk med bundet versmått sker detta i första hand för att få rätt rytm och betoning. En annan orsak kan vara att textens strofer ska ha avslutande rimord, vilket gör att ordföljden måste anpassas.

Ex.	”I natt jag drömde något som ...”	Denna sångtext har rak ordföljd i huvudsatsen, trots att ett tidsadverbial är fundament.
Jfr.	I natt drömde jag något som ...	Normal tal- och skriftordföljd med det finita (första) predikatet på satsens andra position
Ex.	”Jag dig all min kärlek ger.”	Det finita predikatet står inte på påståendesatsens andra position.
Jfr.	Jag ger dig all min kärlek.	Normal tal- och skriftordföljd med det finita predikatet på satsens andra position

B. Rubrikstil

I rubriker i tidningar och i text på diverse anslag utelämnas ofta ord som kan undvaras utan att budskapet går förlorat. De ord som utelämnas är ofta obestämda och bestämda artiklar samt olika tidsformer av verben *vara* och *bli*. Satser med sådan rubrikstil är en form av redundansellipser (paragraf 43).

Ex.	”Svensk soldat svårt skadad” ”Rökning förbjuden”	Jfr.	<i>En svensk soldat har blivit svårt skadad.</i> <i>Rökning är förbjuden.</i>
-----	---	------	--

C. Förkortade meningar och ord i skriftlig elektronisk kommunikation

Denna språklära fördjupar sig inte i det förkortade och snabbt föränderliga språk som är vanligt i SMS och i olika chattforum m.m. Här nedan ges endast några icke helt aktuella exempel.

De förkortade meningarna är ofta redundansellipser (paragraf 43). Det innebär att mottagaren antas förstå dem, trots att de inte är fullständiga. Många andra slag av förkortningar används också, ofta med engelskt ursprung. Dessa kan vara akronymer (ord som bildas av andra ords begynnelsebokstäver, t.ex. *asap* = as soon as possible) eller bygga på uttal (t.ex. bokstäverna *cu* = see you). Versaler används ofta inte, medan skiljetecken ofta ersätts av radbrytning eller helt utgår. I exemplet nedan markeras växling mellan sändare genom snedstreck.

Ex. vgd? / chillar på fiket. å du? / inget särskilt. ska vi ses irl? / kan du komma? / ja / ok. l8r / cu

Med fullständiga meningar: Vad gör du? / Jag tar det lugnt på fiket. Vad gör du? / Jag gör inget särskilt. Ska vi ses *in real life* (i verkliga livet)? / Kan du komma hit? / Ja. / Okej, *later* = I'll see you later (Vi ses senare). / *See you* (Vi ses).

9. Samordnande konjunktioner (samordnare)

A. Enkla samordnande konjunktioner

Två huvudsatser kan bindas samman med en samordnande konjunktion, varvid ordföljden i huvudsatserna inte ändras. De konjunktioner som kan binda samman huvudsatser är **och, eller, men, [inte] utan, för, så**. Samordnande konjunktioner kan som satsdel även kallas *samordnare*.

<u>Exempel</u>	<u>Samordnarens funktion</u>	<u>Motsvarande/liknande bisatsinledare</u>
Flickorna diskar, <i>och</i> pojkarna torkar.	Likställande	---
Vill du diska, <i>eller</i> vill du torka?	Alternativ	---
Flickorna diskar, <i>men</i> pojkarna latar sig.	Motsättning	<i>Fast, trots att</i> m.fl. Se paragraf 34 I.
Ni ska inte lata er, <i>utan</i> ni ska torka disken.	Motsättning efter negerad sats	---
Hon gick hem, <i>för</i> hon ville inte vara med och diska.	Orsak/förklaring	<i>Därför att, eftersom</i> m.fl. Se paragraf 34 F.
Allt porslin är smutsigt, <i>så</i> jag måste diska.	Följd/slutsats	<i>Så att</i> m.fl. Se paragraf 34 G.

Även om de huvudsatser som binds samman innehåller bisatser, behåller huvudsatserna sin ordföljd.

Ex. *Jag gick till jobbet, trots att jag inte var frisk, men det var inte populärt, eftersom de var rädda för att bli smittade.*

Den *underordnande* motsättningskonjunktionen *fast* används ibland i stället för den *samordnande* motsättningskonjunktionen *men*.

Ex. "Hon lovade att bättra sig, *fast* vi trodde inte på henne." Bättre alternativ: Hon lovade att bättra sig, *men* vi trodde inte på henne.

Den motsättning som uttrycks i satser som inleds med *utan*, avser ofta den föregående satsens motsvarande icke-negerade sats. Det negerade uttrycket *inte till vänster* i den första satsen står ju inte i motsättning till uttrycket *till höger* i den andra satsen.

Ex. Sväng *inte till vänster*, utan (sväng) *till höger*. Adverbialet *till höger* är motsats till (det icke-negerade) adverbialet *till vänster*.

I andra fall är den icke-negerade motsättningen inte lika diametral.

Ex. Här spelar vi *inte fotboll*, utan (här spelar vi) *rugby*. *Rugby* och *fotboll* är artskilda men inte varandras motsatser.

Som framgår av parenteserna i ovanstående exempel kan *utan* binda ihop såväl fullständiga satser som delar av satser. Se vidare längst ner på nästa sida.

När *eller* används för att binda ihop två påståendesatser, placeras ofta adverbialen *så* först i den andra satsen i ledig svenska. Detta adverbial intar då fundamentalspositionen i satsen, vilken därigenom får omvänd ordföljd. I talspråk används ofta *också* i stället för *så*.

Ex. Du kan köra bil, *eller* du kan åka tåg. Formell och neutral stil
 Du kan köra bil, *eller så* kan du åka tåg. Neutral och ledig stil
 ”Du kan köra bil, *eller också* kan du åka tåg.” Talspråk

Eller används ibland felaktigt i stället för *och* tillsammans med prepositionen *mellan*, när satsen avhandlar ett val mellan två alternativ.

Ex. * Du får välja *mellan* henne *eller* mig. Korrekt mening: Du får välja *mellan* henne *och* mig.

Jfr. Du får välja henne *eller* mig. Korrekt användning av konjunktionen *eller*

Den samordnande orsakskonjunktionen *för* är synonym med den lexikaliserade *underordnande* konjunktionen *därför att*, som även kan ha formen *för att*. Långt in på 1900-talet var den samordnande orsakskonjunktionen *ty* vanligare än *för*, speciellt i skriftspråk.

Ex. Han blev arg, *för* de fullgjorde inte sina uppgifter. Samordnande konjunktion i neutral stil
 Han blev arg, *ty* de fullgjorde inte sina uppgifter. Samordnande konjunktion i ålderdomlig stil
 Han blev arg, *därför att* de inte fullgjorde sina uppgifter. Lexikaliserad underordnande konjunktion
 Han blev arg *för att* de inte fullgjorde sina uppgifter. Lexikaliserad underordnande konjunktion (alt. prepositionen *för* + att-bisats)

Fyra av de samordnande konjunktioner som listas på föregående sida – *och*, *men*, *[inte] utan*, *eller* – kan förutom huvudsatser också binda samman likvärdiga satsdelsled (likvärdiga huvudord inom en enskild satsdel), likvärdiga satsled (överordnade satsdelar) samt bisatser.

Ex. Försäljaren pratade med alla han såg *och* försökte övertala dem att köpa. Sammanbindning av två satsled (predikatsled)
 Det hände innan de hann reagera, *och* utan att någon annan ingrep. Sammanbindning av en temporal och en deskriptiv bisats
 Erik *eller* Anna kör. Sammanbindning av två satsdelsled (substantiv) i subjektet
 Du kan göra det när du kommer hem, *eller* när du känner för det. Sammanbindning av två temporala bisatser
 Hon var en vacker *men* hänsynslös människa. Sammanbindning av två satsdelsled (adjektiv) i attributet
 Hon sade att hon var ledsen, *men* att det inte hindrade henne. Sammanbindning av två allmänt underordnade bisatser
 Det var inte en älg *utan* ett rådjur. Sammanbindning av två satsdelsled (nominalfraser) i predikativet
 Vi vill inte ha mat när vi kommer, *utan* när alla har samlats. Sammanbindning av två temporala bisatser

I talspråk används ibland felaktigt kombinationen *men att* även vid sammanbindning av huvudsatser.

Ex. * Vi har pratat med dem, *men att* det hjälper inte. Korrekt mening: Vi har pratat med dem, *men* det hjälper inte.

När *konjunktionen utan*, som ju används i negerade meningar, binder samman *satsdelsled*, kan ibland missförstånd uppstå genom förväxling med *prepositionen utan*. I sådana fall kan det vara bättre att i stället använda konjunktionen *men*.

Ex. Jag vill inte ha glass *utan* kex. Kan uppfattas som: Jag vill inte ha glass, om jag inte samtidigt får kex.
Jag vill inte ha glass *men* kex. Kan endast uppfattas som: Jag vill inte ha glass, utan jag vill ha kex.

Om de satsdelsled eller satsled man vill sammanbinda inte är helt likvärdiga innehållsmässigt, kan man använda den (skriftspråkliga) samordnande konjunktionen **samt**. Den kan också användas tillsammans med *och*, om man vill avgränsa vissa ord som innehållsmässigt hör ihop.

Ex. Han besökte flera museer *samt* en frisör. Avgränsande likställande sammanbindning med två satsdelsled i objektet (1+1)
De köpte diskmedel och disktrasor *samt* en bok. Avgränsande likställande sammanbindning med tre satsdelsled i objektet (2+1)

När man vill framhålla likhet i aktiviteten hos sammanbundna satsdelsled, kan man använda den samordnande konjunktionen **liksom**, som betyder 'i likhet med' eller 'på samma sätt som'. *Liksom* har sitt ursprung i en relativ konstruktion (något som för övrigt gäller alla ord och fraser med pronomenet *som*). Denna ursprungliga konstruktion har gett upphov till både den *underordnande* och den *samordnande* konjunktionen *liksom*. (Se även paragraf 34 K I.)

Ex. Hon *liksom* Omars syster måste hitta en bostad. Likställande sammanbindning av nomen i subjektet med framhävande av likhet
Det gäller dig *liksom* alla andra. Likställande sammanbindning av pronomen i objektet med framhävande av likhet
Där kan man åka skidor på sommaren *liksom* på vintern. Likställande sammanbindning av tidsadverbial med framhävande av likhet

Jfr. Hon måste hitta en bostad *i likhet med det som* Omars syster måste göra. Ursprunglig relativ konstruktion
Hon måste hitta en bostad, *liksom* Omars syster (måste göra). Den *underordnande* konjunktionen *liksom*

Om två satsdelsled eller två satsled i en likställande sammanbindning korresponderar med var sitt tidigare nämnt (eller underförstått) satsdelsled eller satsled kan man använda **respektive** som samordnande konjunktion.

Ex. Du kan läsa om Gustav Vasa och hans son Erik XIV i kapitel 7 *respektive* kapitel 8. Distributiv likställande sammanbindning

Enkla samordnande konjunktioner i inledningen av en mening

I skriftlig framställning ser man ofta meningar som inleds med en enkel samordnande konjunktion, framför allt *och* eller *men*. Enligt modernt synsätt kan detta godkännas i vissa fall (framför allt i situation 3 nedan), trots att dessa konjunktioners funktion är att binda ihop satser, satsled och satsdelsled av samma slag. Denna språklära vill dock plädera för regelbundenhet och logik i språket genom att lägga fram grammatiskt korrekta alternativ i de olika situationer där den skrivande kan anse sig behöva inleda meningar med *och* eller *men*.

Situation 1: Den skrivande har använt felaktig interpunktion. Grammatiskt korrekt alternativ: Kommatecken i stället för punkt

Ex. ”Flicklaget vann sin turnering. Och pojklaget kom på tredje plats i sin.”
 ”Flicklaget vann sin turnering. Men pojklaget klarade sig inte så bra.”

Alt. Flicklaget vann sin turnering, och pojklaget kom på tredje plats i sin.
 Flicklaget vann sin turnering, men pojklaget klarade sig inte så bra.

Situation 2: Den skrivande vill markera en (konst-)paus. Grammatiskt korrekt alternativ: Tankstreck i stället för punkt

Ex. ”Spänningen steg. Alla förväntade sig att han skulle vinna. Och det gjorde han.”
 ”Spänningen steg. Alla förväntade sig att han skulle vinna. Men det gjorde han inte.”

Alt. Spänningen steg. Alla förväntade sig att han skulle vinna – och det gjorde han.
 Spänningen steg. Alla förväntade sig att han skulle vinna – men det gjorde han inte.

Situation 3: Den skrivande syftar tillbaka på flera föregående meningar. Alternativ: Användning av konjunktionella adverb

Ex. Jag skulle rensa och vattna. Därefter skulle jag klippa gräsmattan och ansa vildroshäcken. Och jag skulle göra det utan att få betalt.
 Jag skulle rensa och vattna. Därefter skulle jag klippa gräsmattan och ansa vildroshäcken. Men jag hade inga planer på att utföra jobbet.

Alt. Jag skulle rensa och vattna. Därefter skulle jag klippa gräsmattan och ansa vildroshäcken. Jag skulle *dessutom* göra det utan att få betalt.
 Jag skulle rensa och vattna. Därefter skulle jag klippa gräsmattan och ansa vildroshäcken. Jag hade *dock* inga planer på att utföra jobbet.

Konjunktionella adverb kan även användas i de andra exempelsituationerna och som alternativ till andra konjunktioner (paragraf 25).

B. Tvådelade samordnande konjunktioner

Konjunktionen **både ... och** används endast för att binda samman *satsdelsled/satsled*. Den innebär att utsagan gäller båda de sammanbundna leden.

Ex.	<i>Både Sven och Lennart hjälper mig med arrangemanget.</i>	Sammanbindning av satsdelsled i subjektet
	De gillar <i>både</i> visor <i>och</i> rock.	Sammanbindning i av satsdelsled i objektet
	De vill <i>både</i> spela <i>och</i> sjunga.	Sammanbindning av satsdelsled i andra predikatet
	Det gäller <i>både</i> lugna <i>och</i> snabba låtar.	Sammanbindning av satsdelsled i attributet (inom objektet)

Den synonyma konjunktionen **såväl (...)** **som** (med ett något högre stilvärde än *både ... och*) framhäver artskillnaden mellan de sammanbundna leden. Den är därför också lämplig att använda när något eller båda av de två leden i sin tur består av två led som är sammanbundna med *och*. Parentesen runt punkterna visar att konjunktionens delar även kan stå sammanhållna. I denna form, **såväl som**, fungerar den ungefär som den enkla konjunktionen *samt*.

Ex.	Katarina har <i>såväl</i> engelska <i>som</i> tjeckiska i sin examen.	Artskillnadsframhävande sammanbindning av 2 satsdelsled i objektet
	Katarina har <i>såväl</i> engelska <i>som</i> tjeckiska <i>och</i> polska i sin examen.	Artskillnadsframhävande sammanbindning av 1 + 2 satsdelsled i objektet
Alt.	Katarina har engelska <i>såväl som</i> tjeckiska i sin examen.	Jfr. Katarina har engelska <i>samt</i> tjeckiska i sin examen.
	Katarina har engelska <i>såväl som</i> tjeckiska <i>och</i> polska i sin examen.	Katarina har engelska <i>samt</i> tjeckiska <i>och</i> polska i sin examen.

Om man vill framhålla att det finns en viss åtskillnad mellan de led som sammanbinds, kan man också använda **dels ... dels** i stället för *både ... och*. Det förra uttrycket kan till skillnad från det senare även binda samman påståendesatser, varvid *dels* fungerar som fundament i satsen, vilken därigenom får omvänd ordföljd. *Dels* är således ett adverb som fungerar som adverbial i satsen, men *dels ... dels* betecknas ofta som en tvådelad konjunktion i moderna grammatikor. Enligt det senare synsättet kan man inte skjuta in *och* mellan de samordnade satserna eller satsleden. Språkrådet rekommenderar dock även i dessa fall att kommatecken ska användas före det andra *dels*, vilket visar att det ursprungligen är fråga om adverbial i satsförkortad samordning.

Ex.	De spelar <i>dels</i> visor, <i>dels</i> rock.	Adverben <i>dels ... dels</i> kan uppfattas som en tvådelad konjunktion.
	De spelar <i>dels</i> visor <i>och</i> <i>dels</i> rock.	Tillsammans med <i>och</i> kan adverben inte uppfattas som en tvådelad konjunktion.
	<i>Dels</i> ska han ta emot kunder, <i>dels</i> ska han svara i telefonen.	Många grammatikor klassificerar dessa adverb som en tvådelad konjunktion.
	<i>Dels</i> ska han ta emot kunder, <i>och</i> <i>dels</i> ska han svara i telefonen.	Adverbialen är fundament i varsin sats. Satserna är sammanbundna med <i>och</i> .
	De spelar <i>dels</i> visor, <i>dels</i> rock <i>och</i> <i>dels</i> jazz.	Upprepat adverbial i tre satsled i satsförkortad samordning

Om det är fler än två led på samma nivå som ska samordnas, är det möjligt att använda alla tre alternativ från föregående sida, dvs. konjunktionen *både ... och*, konjunktionen *såväl ... som* samt konstruktioner med adverbet *dels*. När det gäller de tvådelade konjunktionerna måste dock de likvärdiga leden språkligt sett delas upp i 2 + 1.

Ex. Avtalet gäller *både* bonusar, optioner *och* pensioner.
 Avtalet gäller *såväl* bonusar och optioner *som* pensioner.
 Avtalet gäller *dels* bonusar, *dels* optioner, *dels* pensioner.
 Avtalet gäller *dels* bonusar, *dels* optioner och *dels* pensioner.

Vid *både ... och* sätts kommatecken mellan de två första leden.
 Vid *såväl ... som* används *och* mellan de två första leden.
 Adverbet *dels* kan ingå i satsförkortad samordning utan *och*.
 Det sista satsledet kan även föregås av den enkla konjunktionen *och*.

Ofta framgår dock budskapet ännu tydligare med andra konstruktioner.

Jfr. Avtalet gäller *tre områden*: bonusar, optioner och pensioner.
 Avtalet gäller *tre områden*: *för det första* bonusar, *för det andra* optioner och *för det tredje* pensioner.

Tydligt alternativ
 Mycket tydligt alternativ

I talspråk (och ibland även i skriftspråk) förekommer olika felaktiga kombinationer av de aktuella tvådelade konstruktionerna. En mycket vanlig sådan felaktig kombination är uttrycket ** både ... men också*. Andra felaktiga kombinationer som kan förekomma i tal- och skriftspråk är t.ex. ** såväl ... och*, ** både ... samt* och ** dels ... men också*.

Ex. * Det gäller *både* lugna *men också* lite snabbare låtar.
 * Katarina har *såväl* engelska *och* tjeckiska i sin examen.
 * Katarina har *både* engelska *samt* tjeckiska i sin examen.
 * Katarina har *dels* engelska *men också* tjeckiska i sin examen.

Korrekt alternativ 1: Det gäller *både* lugna *och* lite snabbare låtar.
 Korrekt alternativ 2: Det gäller *såväl* lugna *som* lite snabbare låtar.

Korrekt alternativ: Katarina har *såväl* engelska *som* tjeckiska i sin examen.
 Korrekt alternativ: Katarina har *både* engelska *och* tjeckiska i sin examen.
 Korrekt alternativ: Katarina har *dels* engelska, *dels* tjeckiska i sin examen.

Även i de tydligare alternativa konstruktionerna för fler än två led förekommer felaktiga kombinationer. I jämförelseexemplen nedan följs ordningsadverbialen *för det första* respektive *för det andra* felaktigt av tilläggsadverbial som *dessutom* och *till sist*.

Jfr. * Avtalet gäller tre områden: *för det första* bonusar, *för det andra* optioner och *dessutom* pensioner.
 * Avtalet gäller tre områden: *för det första* bonusar, *dessutom* optioner och *till sist* pensioner.

Antingen ... eller/ endera ... eller innebär att endast ett av de nämnda alternativen är aktuellt.

Ex. De ska spela *antingen* visor *eller* rock.

Antingen är i modern svenska mer frekvent än det vardagligare *endera* som första led.

Som enskilda ord kan *antingen/endera* klassificeras som adverb. (*Endera* kan i andra sammanhang vara ett selektivt pronomen.) Genom analogibildning med den enkla konjunktionen *eller* kan man i modern svenska använda *antingen ... eller/ endera ... eller* för att binda samman två påståendesatser. *Antingen* respektive *endera* fungerar då som fundament i den första satsen, medan *eller*, som ursprungligen är en enkel konjunktion, inte kan ha en sådan funktion. För att få en naturlig ordföljd bör man därför sätta in adverbet *så* i den andra satsen. Detta adverb intar därmed fundamentalspositionen i den andra satsen. Bruket att använda *så* i den andra huvudsatsen efter *eller* har även spillt över på den *enkla* samordnande konjunktionen *eller*. Se föregående avsnitt.

Ex. *Antingen* ska hon gå på bio, *eller så* ska hon vara hemma hos Oskar.

Jfr. Hon ska gå på bio, *eller så* ska hon vara hemma.

I talspråk används ofta adverbialen *också* i stället för *så* i motsvarande situation.

Ex. ”*Antingen* ska hon gå på bio, *eller också* ska hon vara hemma hos Oskar.”

Jfr. ”Hon ska gå på bio, *eller också* ska hon vara hemma.”

Varken ... eller och vare sig ... eller innebär att inget av de nämnda alternativen är aktuellt.

Ex. De gillar *varken* visor *eller* rock.

Varken ... eller används endast för att binda samman satsled/satsdelsled.

Om satsen är negerad kan man använda *vare sig ... eller* i stället för *varken ... eller*.

Ex. Jag håller *inte* med om *vare sig* det ena *eller* det andra.

Det allmänna språkbruket har under de senaste decennierna varit vacklande beträffande användningen av ovanstående två konjunktioner. I talspråket kan man ofta höra en motsatt användning, där de som använder *varken ... eller* i negerade satser konsekvent använder *vare sig ... eller* i jakande satser.

Ex. Han vill *inte* ha *varken* mat *eller* dryck.
Han vill *inte* ha *vare sig* mat *eller* dryck.
”Han fick *vare sig* mat *eller* dryck.”
Han fick *varken* mat *eller* dryck.

Meningen är inte felaktig. Man måste inte använda alternativet *vare sig ... eller* i negerade satser.
Korrekt alternativ till ovanstående exempel
Meningen är felaktig enligt traditionell grammatik, där *vare sig ... eller* bara används i negerad sats.
Korrekt jakande sats med *varken ... eller*

C. Sammanfattning av samordnande konjunktioner

Konjunktioner		Funktioner	Sammanbindning av	
			huvudsatser	led/bisatser
Enkla	och	Likställande sammanbindning	x	x
	samt	Avgränsande likställande sammanbindning (mest i skriftspråklig stil)		x
	liksom	Likställande sammanbindning, framhävande av likhet		x
	respektive	Distributiv likställande sammanbindning		x
	eller	Alternativ	x	x
	men	Motsättning	x	x
	[inte] utan	Motsättning efter negerad sats	x	x
	för	Orsak/förklaring	x	
så	Följd/slutsats	x		
Tvådelade	både ... och	Utsagan gäller båda av två alternativ		x
	såväl (...) som	Utsagan gäller båda av två alternativ, framhävande av artskillnad		x
	antingen ... eller/ endera ... eller	Utsagan gäller ett av två alternativ	x	x
	varken ... eller	Utsagan gäller inget av två alternativ		x
	[inte] vare sig ... eller	Utsagan gäller inget av två alternativ i negerad sats		x

- De tvådelade samordnande konjunktionerna har ordklassmässigt olika ursprung.
 - både ... och, antingen ... eller, endera ... eller, varken ... eller* ursprung: fornnordiska pronomen + *och/eller*
 - vare sig ... eller* ursprung: verb i presens konjunktiv (*vare*) med objekt (*sig*) + *eller*
 - såväl ... som* ursprung: adverbfras (*så väl*) + relativt pronomen (*som*)
- Antingen ... eller* och *vare sig ... eller* kan även användas som *underordnande* konjunktioner (paragraf 34 H och J).
- Liksom* kan även vara *underordnande* konjunktion med betydelsen 'i likhet med det som' (paragraf 34 K) samt adverb med betydelsen 'till synes'.
- Respektive* kan även vara ett distributivt pronomen (ibland i ellips med animat betydelse), t.ex. *ta med sig sin respektive (partner)*.
- Det tvådelade adverbtrycket *dels ... dels* fungerar som adverbial i satsen men räknas ofta som samordnande konjunktion i moderna grammatikor.
- De tvådelade adverbtrycken *än ... än* och *ömsom ... ömsom* fungerar som adverbial i satsen och brukar inte räknas som konjunktioner.

10. Objekt och objektsadverbial

A. Transitiva och intransitiva verb

Transitiva verb tar definitionsmässigt objekt (vilka oftast är akkusativobjekt men ibland även dativobjekt). I definitionen av termen *objekt* ingår inte prepositionsfraser som i vissa sammanhang kan tolkas som objektsadverbial. (Se vidare avsnitt B–D i denna paragraf.)

Ex. De slog honom. / Han stängde fönstret. / Vi hjälper henne.
Vi gillar henne. / De köpte ett hus. / Hon läste broschyren.
Hon ser mig. / De kontaktade honom i går. / Han mötte sin chef.

Vissa transitiva verb påverkar uppenbart objektet (någon eller något).
Vissa transitiva verb avser någon/något utan given påverkan på detta objekt.
Vissa transitiva verb beskriver en kontakt med objektet.

De verb som inte kan ta objekt kallas *intransitiva verb*.

Ex. Björnen sover. / De sprang fort. / Vi simmade i sjön.

Intransitiva verb tar inte objekt.

Många transitiva verb kan stå utan objekt i s.k. *absolut* eller *ospecifik betydelse*. I jämförelsemeningarna nedan ges exempel på objekt som ger en mer specifik betydelse än den absoluta/ospecifika betydelsen.

Ex. Vi tvättade i tisdags. / Jag läser. / Det är din tur att kasta nu.

Normalt transitiva verb i absolut eller ospecifik betydelse

Jfr. Vi tvättade våra kläder i tisdags.
Jag läser en bok.
Det är din tur att kasta pilarna nu.

Våra kläder är akkusativobjekt till det transitiva verbet *tvätta*.
En bok är akkusativobjekt till det transitiva verbet *läsa*.
Pilarna är akkusativobjekt till det transitiva verbet *kasta*.

Vissa verb kan vara både transitiva och intransitiva.

Ex. Han rullade kulan på golvet.
Kulan rullade nerför sluttningen.

Det transitiva verbet *rulla* med akkusativobjektet *kulan*
Det intransitiva verbet *rulla*

Hon körde bussen till Falun.
Bussen körde över bron.

Det transitiva verbet *köra* med akkusativobjektet *bussen*
Det intransitiva verbet *köra*

Vissa verb som normalt är intransitiva kan ha ett s.k. *innehållsobjekt*. Det innebär att huvudordet i akkusativobjektet har en betydelsegemenskap med predikatet. I dessa fall är det vanligt att verbet som är predikat i satsen är en avledning till substantivet (huvudordet) i objektet eller vice versa.

Ex. Greven <i>skrattade</i> (<i>p</i>) <i>ett vansinnigt skratt</i> (<i>ao</i>).	Det intransitiva verbet <i>skratta</i> är avlett från substantivet <i>skratt</i> .
Hon <i>dog</i> (<i>p</i>) <i>en plågsam död</i> (<i>ao</i>).	Substantivet <i>död</i> är avlett från det intransitiva verbet <i>dö</i> .
Nu ska jag <i>leva</i> (<i>p</i>) <i>det ljuva livet</i> (<i>ao</i>).	Det intransitiva verbet <i>leva</i> är avlett från substantivet <i>liv</i> .
De <i>sjöng</i> (<i>p</i>) <i>en sång</i> (<i>ao</i>).	Substantivet <i>sång</i> är avlett från det intransitiva verbet <i>sjunga</i> .
De <i>sjöng</i> (<i>p</i>) <i>en psalm</i> (<i>ao</i>).	Substantivet <i>psalm</i> har endast betydelsegemenskap med det intransitiva verbet <i>sjunga</i> .

Vissa verb har en partikel, som är en del av dessa verb. Verbpartiklar finns av olika slag, däribland *objektspartiklar*, som har en objektsliknande funktion (paragraf 60 E). Objektspartikelverb är naturligt nog intransitiva, medan de grundverb (verb utan partikel) som tillsammans med sin objektspartikel har bildat nya verb, kan vara transitiva eller intransitiva.

Ex. Hon <i>fyllde år</i> i onsdags.	Det transitiva grundverbet <i>fylla</i> + objektspartikeln <i>år</i> bildar partikel verbet <i>fylla år</i> .
Du borde <i>veta hut</i> .	Det transitiva grundverbet <i>veta</i> + objektspartikeln <i>hut</i> bildar partikel verbet <i>veta hut</i> .
Han <i>gick högvakt</i> i helgen.	Det intransitiva grundverbet <i>gå</i> + objektspartikeln <i>högvakt</i> bildar partikel verbet <i>gå högvakt</i> .
Hon <i>stod modell</i> för romanfiguren Nana.	Det intransitiva grundverbet <i>stå</i> + objektspartikeln <i>modell</i> bildar partikel verbet <i>stå modell</i> .

Några verb finns i par, där det ena är intransitivt och det andra är (eller kan vara) transitivt. I dessa fall har den transitiva varianten oftast någon form av omljud eller avljud. Vanliga sådana intransitiva-transitiva verbpar är *brinna – bränna*, *falla – fälla*, *ligga – lägga*, *sitta – sätta*, *sova – söva*, *stå – ställa*; *drunkna – dränka*, *slockna – släcka*, *vakna – väcka* samt *dö – döda*.

Ex. Tidningen (<i>s</i>) <i>ligger</i> (<i>p</i>) på bordet (<i>rum-advl</i>).	<i>Ligga</i> är ett intransitivt verb.
Jag (<i>s</i>) <i>lägger</i> (<i>p</i>) <i>tidningen</i> (<i>ao</i>) på bordet (<i>rum-advl</i>).	Det transitiva verbet <i>lägga</i> följs av akkusativobjektet <i>tidningen</i> .
Trädet (<i>s</i>) har (<i>p 1</i>) <i>fallit</i> (<i>p 2</i>).	<i>Falla</i> är ett intransitivt verb.
De (<i>s</i>) har (<i>p 1</i>) <i>fällt</i> (<i>p 2</i>) trädet (<i>ao</i>).	Det transitiva verbet <i>fälla</i> följs av akkusativobjektet <i>trädet</i> .

Verb som kan ha både akkusativobjekt och dativobjekt kallas *bitransitiva*. (Se vidare avsnitt D.)

Ex. Hon visade <i>mig</i> (<i>do</i>) <i>uppskattning</i> (<i>ao</i>).	<i>Visa</i> är ett bitransitivt verb.
Vi meddelade <i>polisen</i> (<i>do</i>) <i>de nya uppgifterna</i> (<i>ao</i>).	<i>Meddela</i> är ett bitransitivt verb.
Du har åsamkat <i>oss</i> (<i>do</i>) <i>stora utgifter</i> (<i>ao</i>).	<i>Åsamka</i> är ett bitransitivt verb.

B. Ackusativobjekt och ackusativobjektsadverbial

Vissa intransitiva verb kan följas av en prepositionsfras som innehållsmässigt skulle kunna tolkas som objekt i satsen. Denna språklära använder vid en sådan tolkning beteckningen *objektsadverbial* i stället för den alternativa beteckningen *prepositionsobjekt*, något som ger en större enhetlighet i den grammatiska terminologin, eftersom man då kategoriserar alla prepositionsfraser som något slag av adverbial. De objektsadverbial som beskrivs i detta avsnitt är prepositionsfraser som kan tolkas som *ackusativobjektsadverbial*, medan den andra underavdelningen inom objektsadverbialen, *dativobjektsadverbial*, beskrivs i avsnitt D.

I exemplet nedan kan den prepositionsfras som följer det intransitiva verbet *titta* i vissa sammanhang tolkas som ackusativobjektsadverbial.

Ex.	Han tittar <i>på stolen</i> .	<i>Titta</i> är ett intransitivt verb. <i>På stolen</i> kan tolkas som ackusativobjektsadverbial i satsen.
Jfr.	Han ser <i>stolen</i> .	<i>Se</i> är ett transitivt verb. <i>Stolen</i> är ackusativobjekt i satsen.
	Han sitter <i>på stolen</i> .	<i>Sitta</i> är ett intransitivt verb. <i>På stolen</i> är entydigt rumsadverbial i satsen.

I vissa fall motsvaras ett svenskt intransitivt verb av ett engelskt transitivt verb.

Ex.	He watches <i>the chair</i> .	På engelska är <i>watch</i> ('titta'; 'bevaka') ett transitivt verb.

Alla prepositionsfraser som i ett visst sammanhang kan ses som objektsadverbial, kan i ett annat sammanhang tolkas som andra slag av adverbial inom kategorin *övriga adverbial* i satsschemat (se bl.a. paragraf 4 A). I exemplet ovan kan således ackusativobjektsadverbialet i predikatsledet *tittar på stolen* även betraktas som ett fokuseringsadverbial.

Ex.	Han tittar <i>på stolen</i> .	<i>Titta</i> är ett intransitivt verb. <i>På stolen</i> kan tolkas som fokuseringsadverbial i satsen.
Jfr.	Jag hör <i>dig</i> .	<i>Höra</i> fungerar transitivt. <i>Dig</i> är ackusativobjekt i satsen.
	Jag hör <i>på dig</i> .	<i>Höra</i> fungerar intransitivt. <i>På dig</i> är fokuseringsadverbial i satsen.

Se vidare paragraf 23 och paragraf 51 om tolkningen av prepositionsfraser i satsanalysen.

Verb kan indelas i fyra grupper vad beträffar förhållandet till akkusativobjekt.

1. Vissa transitiva verb kräver alltid akkusativobjekt för att fullständiga satsen.

Ex. Hon lägger *korten* på bordet. *Lägga* är ett transitivt verb som obligatoriskt följs av ett akkusativobjekt i satsen.

2. Vissa verb kan fungera både med och utan akkusativobjekt, dvs. både transitivt och intransitivt.

Ex. Han läser *en bok*. / Han läser. *Läsa* är ett transitivt verb som kan fungera intransitivt i ospecifik betydelse.
 Hon backade *bilen*. / Bilen backade. *Backa* kan vara både ett transitivt verb och ett intransitivt verb.
 De levde *ett lugnt liv*. / De levde. *Leva* är ett intransitivt verb som kan fungera transitivt med innehållsobjekt.

3. Vid vissa intransitiva verb kan prepositionsfraser ibland tolkas som akkusativobjektsadverbial.

Ex. Jag svär. / Jag svär *på det*. *Svär* är ett intransitivt verb. *På det* kan tolkas som akkusativobjektsadverbial.

4. Vissa intransitiva verb kan inte följas av prepositionsfraser som kan tolkas som objektsadverbial.

Ex. De ramlar. *Ramla* är intransitivt verb.

I exemplet under punkt 3 ovan kan prepositionsfrasen *på det* i satsen *jag svär på det* beroende på sammanhang tolkas som yttrandeadverbial eller som akkusativobjektsadverbial. Vid den senare tolkningen kan prepositionsfrasen *på det* sägas ha ungefär samma funktion som akkusativobjektet *det* i satsen *jag lovar det*.

I vissa fasta uttryck kan subjektspredikativ följas av objekt. Dessa kan vara såväl akkusativobjekt (detta avsnitt) som dativobjekt (avsnitt D).

Ex. Han (*subjekt*) är (*predikat*) lik (*subjektspredikativ*) sin bror (*akkusativobjekt*).
 Du (*subjekt*) är (*predikat*) skyldig (*subjektspredikativ*) mig (*dativobjekt*) pengar (*akkusativobjekt*).

I satser med subjektspredikativ som inte ingår i fasta verbuttryck, förekommer prepositionsfraser som kan tolkas som ackusativobjektsadverbial. Det gäller i första hand dem som alternativt (och vanligtvis) ses som predikativkompletteringsadverbial med prepositionen *på* (paragraf 23).

Ex. Hon blev arg *på det* (*predikativkompletteringsadverbial/ alt. ackusativobjektsadverbial*). Jfr. Hon avskydde *det* (*ao*).

En prepositionsfras som kan tolkas som objektsadverbial, kan förekomma tillsammans med ett objekt.

Ex. Han svarade *ingenting* (*ao*) *på frågan* (*advl*). *På frågan* kan ses som yttrandeadverbial eller objektsadverbial.

Lägg märke till att ackusativobjektet *ingenting* placeras före prepositionsfrasen *på frågan* i det första exemplet ovan. Alla adverbial, även de som alternativt kan ses som objektsadverbial, placeras efter objekt i det grundläggande positionsschemat. (Om det finns två objekt i en sats, placeras dativobjektet före ackusativobjektet. Se avsnitt D i denna paragraf.)

De prepositionsfraser som i vissa fall kan ses som objektsadverbial, placeras normalt före adverbial i kategorin *övriga adverbial*. Om två prepositionsfraser i en sats båda kan ses som objektsadverbial, är deras inbördes placering valfri, dvs. den avgörs av sändarens avsikt med utsagan. I exemplen nedan kan de tre prepositionsfraserna kategoriseras på följande sätt: *om ekonomin* kan ses som avhandlingsadverbial eller som ackusativobjektsadverbial, *med honom* kan ses som interaktionsadverbial eller som ackusativobjektsadverbial, medan *under kongressen* entydigt är ett tidsadverbial.

Ex. Hon samtalade *om ekonomin* (*avhandlings-advl/objekts-advl*) *med honom* (*interaktions-advl/objekts-advl*) *under kongressen* (*tids-advl*).
Hon samtalade *med honom* (*interaktions-advl/objekts-advl*) *om ekonomin* (*avhandlings-advl/objekts-advl*) *under kongressen* (*tids-advl*).

Exemplen nedan med verbet *sjunga* visar ett antal möjliga konstruktioner och tolkningar.

<p>Ex. De sjöng. De sjöng <i>en sång</i> (<i>ao</i>). De sjöng <i>om friheten</i> (<i>avhandlings-advl/objekts-advl</i>). De besjöng <i>friheten</i> (<i>ao</i>).</p>	<p><i>Sjunga</i> är normalt ett intransitivt verb. <i>Sjunga</i> kan dock ta s.k. innehållsobjekt (avsnitt A i denna paragraf). Prepositionsfrasen kan ses som avhandlingsadverbial eller ackusativobjektsadverbial. Verbprefixet <i>be-</i> gör den intransitiva konstruktionen transitiv (avsnitt C på nästa sida).</p>
<p>Jfr. De sjöng <i>en sång</i> (<i>ao</i>) <i>om frihet</i> (<i>attr.</i>). De sjöng <i>en frihetssång</i> (<i>ao</i>).</p>	<p><i>Om frihet</i> är adverbialattribut till huvudordet <i>sång</i> i ackusativobjektet (paragraf 13 A). Adverbialattribut kan ofta ersättas med substantivsammansättningar (paragraf 13 D).</p>

C. Transitiveringing med verbprefixet be-

Det obetonade verbprefixet *be-* kan göra vissa intransitiva verb transitiva. Det innebär att nominalfrasen i den prepositionsfras som följer det intransitiva verbet kan stå som akkusativobjekt vid det prefixförsedda transitiva verbet. (Beträffande det likaledes obetonade verbprefixet *för-*, som i några fall kan ha samma funktion, se paragraf 59 C.)

Ex.	Vi bekämpade <i>den förda politiken</i> . Lasse besjunger <i>Stockholm</i> . Han belyste <i>fasaden</i> . Hon besvarade <i>frågan</i> . De betvivlade <i>att han var ärlig</i> . Malmö FF besegrade <i>IFK Göteborg</i> .	Jfr.	Vi kämpade <i>mot den förda politiken</i> . Lasse sjunger <i>om Stockholm</i> . Han lyste <i>på fasaden</i> . Hon svarade <i>på frågan</i> . De tvivlade <i>på att han var ärlig</i> . Malmö FF segrade <i>över IFK Göteborg</i> .
-----	--	------	---

Det normalt obetonade prefixet *be-* är betonat framför det trestaviga verbet *arbeta* (paragraf 53 B)

Ex.	Hon bearbetade <i>materialet</i> .	Jfr.	Hon arbetade <i>med materialet</i> .
-----	------------------------------------	------	--------------------------------------

Flera tolkningar av prepositionsfraserna i jämförelseexemplen ovan kan vara möjliga beroende på sammanhang.

Ex.	Han lyste <i>på fasaden</i> (<i>rumsadverbial</i>). Han lyste <i>på fasaden</i> (<i>fokuseringsadverbial</i>). Han lyste <i>på fasaden</i> (<i>akkusativobjektsadverbial</i>).	Jfr.	Ljusstrålarna hamnade <i>på fasaden</i> . Han lyste <i>just på fasaden</i> . Ljusstrålarna träffade <i>fasaden</i> .
-----	--	------	--

Även de övriga prepositionsfraserna i jämförelseexemplen högst upp på denna sida kan alltså i vissa sammanhang kategoriseras som akkusativobjektsadverbial, medan de i andra sammanhang kan kategoriseras inom gruppen *övriga adverbial* enligt nedan (paragraf 23).

Ex.	Vi kämpade <i>mot den förda politiken</i> . Lasse sjunger <i>om Stockholm</i> . Hon svarade <i>på frågan</i> . De tvivlade <i>på att han var ärlig</i> . Malmö FF segrade <i>över IFK Göteborg</i> . Hon arbetade <i>med materialet</i> .	Oppositionsadverbial Avhandlingsadverbial Yttrandeadverbial Tankeadverbial Överordningsadverbial Handhavandeadverbial
-----	--	--

D. Dativobjekt och dativobjektsadverbial

När subjektets verbaktion innebär en adressering, en överlämning eller en delgivning, kan den aktant som är föremål för aktionen fungera som dativobjekt (paragraf 23 H II). Om aktanten är huvudord i en prepositionsfras, kan frasen tolkas som dativobjektsadverbial.

Ex. Vi delade ut reklam *till publiken*. I dativobjektsadverbial som är föremål för en överlämning används prepositionen *till*.
Vi demonstrerade den nya mixern *för publiken*. I dativobjektsadverbial som är föremål för en delgivning används prepositionen *för*.

Vissa verb tar *dativobjekt*, andra *dativobjektsadverbial*, medan en tredje grupp har båda alternativen. Vid rak ordföljd placeras *dativobjekt framför akkusativobjekt*, medan *objektsadverbial* placeras *efter akkusativobjekt*. Detta innebär att man i satser med verb från den grupp som har båda alternativen, som verbet *ge* i exemplen nedan, i viss mån kan tematisera respektive presentera den aktuella aktanten.

Ex. Han delgav *mig (do)* informationen *(ao)*. Verbet *delge* tar normalt *dativobjekt*, som placeras *före akkusativobjektet*.
De berättade något *(ao)* *för mig (dativobjekts-advl)*. Verbet *berätta* tar normalt *dativobjektsadverbial*, som placeras *efter akkusativobjektet*.
Hon gav *mig (do)* ett paket *(ao)*. Verbet *ge* kan ta *dativobjekt*, som placeras *före akkusativobjektet*.
Hon gav ett paket *(ao)* *till mig (dativobjekts-advl)*. Verbet *ge* kan även ta *dativobjektsadverbial*, som placeras *efter akkusativobjektet*.

I många grammatikor kallas akkusativobjekt *direkt objekt*, medan dativobjekt kallas *indirekt objekt*. Dessa benämningar avser objektets relation till predikatet och innebär inte att en sats med ett indirekt objekt/ dativobjekt också måste innehålla ett direkt objekt/ akkusativobjekt (även om det är vanligt). Detta faktum gäller både satser som innehåller dativobjekt och satser med prepositionsfraser som kan tolkas som dativobjektsadverbial.

Ex. De serverade *gästerna (dativobjekt)*. Jfr. De serverade *gästerna (do)* näringsrik mat *(ao)*.
Svara *mig (dativobjekt)*! Svara *mig (do)* på frågan *(akkusativobjekts-advl/ yttrande-advl)*!
Hon ljög *för honom (dativobjekts-advl/ delgivnings-advl)*. Hon berättade inte *sanningen (ao)* *för honom (dat.obj.-advl/ delg.advl)*.

Terminologi

De prepositionsfraser som behandlas i denna paragraf kan beroende på sammanhang tolkas på två olika sätt: som *övriga adverbial* (med en rad olika underkategorier) eller som *objektsadverbial* med underkategorierna *akkusativobjektsadverbial* och *dativobjektsadverbial*. Vissa språklärare använder inte begreppet objektsadverbial utan talar i stället om *prepositionsobjekt*, vilka indelas i *akkusativobjekt med preposition* och *dativobjekt med preposition*. I denna språklära kategoriseras alla prepositionsfraser som något slag av adverbial, medan termen *objekt* med underkategorierna *akkusativobjekt* och *dativobjekt* inte innefattar prepositionsfraser.

11. Objekt som fundament

Ett objekt kan endast fungera som fundament i satsen om objektet och/eller subjektet består av ett personligt pronomen med skilda subjekts- och objektsformer, eller om det på annat sätt klart framgår vad som är subjekt respektive objekt.

- Ex. Henne såg Lisa igår. *Henne* har objektsform och är objekt. *Lisa* är subjekt.
 Emma såg jag igår. *Emma* är objekt, eftersom *jag* har subjektsform och är subjekt.
 Den boken läser Lisa. *Den boken* måste vara objekt av uppenbara skäl.
- Jfr. Hon såg Lisa igår. *Hon* har subjektsform och är subjekt. *Lisa* är objekt.
 Emma såg mig igår. *Emma* är subjekt, eftersom *mig* har objektsform och är objekt.

Om både objektet och subjektet saknar skilda kasusformer, och om det av sammanhanget inte klart framgår vad som är subjekt respektive objekt, ska utsagan alltid tolkas som en påståendesats med rak ordföljd, dvs. med subjektet först.

- Ex. Emma såg Lisa igår. *Emma* kan endast tolkas som subjekt och *Lisa* som objekt.

I talspråket används ibland – särskilt i tredje person – subjektsformer i stället för objektsformer av personliga pronomen. En sådan talspråksanvändare skulle därför kunna tolka meningen *Emma såg hon i går* på samma sätt som meningen *Emma såg henne i går*, där alltså *Emma* är subjekt. Att använda subjektsformer i stället för objektsformer av personliga pronomen är direkt felaktigt och kan försvåra tolkningen av det framförda budskapet.

- Ex. Jag såg **han* i går. Med korrekt form: Jag såg *honom* i går. I detta fall orsakar den felaktiga formen dock oftast inget missförstånd.
- Per såg han i går. Om man konsekvent använder *han* i stället för *honom*, kan denna mening ge upphov till missförstånd.

I det sista exemplet är alltså den korrekta tolkningen att *Per* är objekt, men i det talspråk som beskrivs ovan kan *Per* vara subjekt i samma mening.

Beträffande talspråksvarianter av personliga pronomenen och dessa varianters historiska bakgrund se paragraf 74 B.

12. Placering av betonat respektive obetonat subjekt eller objekt i huvudsats

Observera att termen *betonat* subjekt/objekt för enkelhets skull används i denna paragraf för att beteckna betonade pronomen och *samtliga fraser med substantiv som huvudord*, trots att de senare inte alltid behöver vara särskilt betonade i satsmelodin. Sådana fraser med substantiv som huvudord är dock alltid mer uppmärksamhetskrävande än de subjekt eller objekt som består av obetonade pronomen.

Påståendehuvudsatser med *satsadverbial* och endast *ett* ord på predikatsposition i den primära satsanalysen har normalt två olika ordföljder beroende på om subjektet respektive objektet är betonat eller obetonat. Dessa två olika ordföljder inträffar, när den aktuella satsdelen inte är tematiserad i satsen, d.v.s. inte står på fundamentalsplats. Se nedanstående exempel.

	Betonat	Obetonat	
Subjekt	Där ligger inte <i>min bok</i> . ¹	Där ligger <i>den</i> inte.	Det <i>betonade subjektet</i> står <i>efter</i> satsadverbialiet mot huvudregeln i paragraf 4.
Objekt	Jag ser inte <i>min bok</i> .	Jag ser <i>den</i> inte. ¹	Det <i>obetonade objektet</i> står <i>före</i> satsadverbialiet mot huvudregeln i paragraf 4.

¹ Dessa ordföljder bryter mot huvudregeln i paragraf 4. Alternativt kan dock huvudregeln följas även i dessa fall.

Orsaken till de olika ordföljderna är en presentation av de *betonade* subjekten respektive objekten, dvs. en placering så sent som möjligt i satsen, medan de *obetonade* subjekten/objekten placeras något tidigare i satsen. Omflyttningsmöjligheterna inskränker sig dock till ömse sidor om satsadverbialiet.

Ex.	Där låg <i>inte min bok</i> i går. I går låg <i>inte min bok</i> där.	Viss presentation av det betonade subjektet – ordföljd mot huvudregeln
	Där låg <i>den inte</i> i går. I går låg <i>den inte</i> där.	Viss tematisering av det obetonade subjektet – ordföljd enligt huvudregeln
	Jag såg <i>inte min bok</i> där i går. Där såg jag <i>inte min bok</i> i går. I går såg jag <i>inte min bok</i> där.	Viss presentation av det betonade objektet – ordföljd enligt huvudregeln
	Jag såg <i>den inte</i> där i går. Där såg jag <i>den inte</i> i går. I går såg jag <i>den inte</i> där.	Viss tematisering av det obetonade objektet – ordföljd mot huvudregeln

Jämför med nedanstående fullständiga tematiseringar.

(Jag hittar inte min bok.)

Den ligger inte där.

Tematiserat subjekt – ordföljd enligt huvudregeln

(Du har hittat din bok. Ser du min bok också?)

Nej, *den* ser jag inte.

Tematiserat objekt – ordföljd enligt huvudregeln

Observera, att även personliga pronomen kan vara betonade.

Ex. Jag ser inte *den*.

Betonat objekt – ordföljd enligt huvudregeln

Både dativobjekt och akkusativobjekt *kan* vara obetonade i samma sats.

Ex. Jag ger *henne den* inte.

Jag ger *henne* inte *min bok*.

Jag ger inte *flickan min bok*.

Obetonade dativ- och akkusativobjekt – ordföljd mot huvudregeln

Endast dativobjektet är obetonat och bryter mot huvudregeln

Betonade dativ- och akkusativobjekt – ordföljd enligt huvudregeln

Omplacering av obetonade objekt gäller endast objekt och inte prepositionsfraser som kan tolkas som objektsadverbial (paragraf 10).

Ex. Jag ger den inte *till henne*.

Obetonade objektsadverbial kan inte omplaceras mot huvudregeln.

Om påståendehuvudsatsen innehåller *två eller flera ord på predikatspositionerna*, kan man endast skilja på betonade och obetonade *subjekt*. När det gäller *objekt*, kan man inte göra den skillnaden vid två eller flera predikat.

Ex. Där ska inte *min bok* ligga.

Där ska *den* inte ligga.

Betonat subjekt – ordföljd mot huvudregeln

Obetonat subjekt – ordföljd enligt huvudregeln

Jag har inte sett *min bok*.

Jag har inte sett *den*.

Betonat objekt – ordföljd enligt huvudregeln

Obetonat objekt – ordföljd enligt huvudregeln

I frågehuvudsatser som innehåller satsadverbial gäller samma principer för betonade/obetonade subjekt/objekt.

	Betonat	Obetonat	
Subjekt	Ligger inte <i>min bok</i> där? ¹	Ligger <i>den</i> inte där?	Det <i>betonade subjektet</i> står <i>efter</i> satsadverbialiet mot huvudregeln i paragraf 4.
Objekt	Ser du inte <i>min bok</i> ?	Ser du <i>den</i> inte? ¹	Det <i>obetonade objektet</i> står <i>före</i> satsadverbialiet mot huvudregeln i paragraf 4.

¹ Dessa ordföljder bryter mot huvudregeln i paragraf 4.

Liksom i påståendesatser kan man alternativt följa huvudregeln även i ovanstående undantag.

Ex. Ser du *den* inte? Obetonat objekt – ordföljd mot huvudregeln
Ser du inte *den*? Obetonat objekt – alternativ ordföljd enligt huvudregeln

Jfr. Ser du inte *den*? Betonat objekt – ordföljd enligt huvudregeln – inga ordföljdsalternativ

Om frågehuvudsatsen innehåller *två eller flera ord på predikatspositionerna*, kan man liksom i påståendehuvudsatser endast skilja på betonade och obetonade *subjekt*.

Ex. Ska inte *min bok* ligga där? Betonat subjekt – ordföljd mot huvudregeln
Ska *den* inte ligga där? Obetonat subjekt – ordföljd enligt huvudregeln

Har du inte sett *min bok*? Betonat objekt – ordföljd enligt huvudregeln
Har du inte sett *den*? Obetonat objekt – ordföljd enligt huvudregeln

Imperativhuvudsatser innehåller inte subjekt, men för objekt gäller samma princip som för övriga huvudsatser. (Se även paragraf 11.)

Ex. Ta inte *min bok*! Betonat objekt – ordföljd enligt huvudregeln
Ta *den* inte! Obetonat objekt – ordföljd mot huvudregeln

Vissa adverbial, som inte brukar betraktas som satsadverbial, placeras i det allmänna språkbruket relativt ofta på satsadverbialposition. Det undantag till huvudregeln i paragraf 4 som beskrivits i denna paragraf kan även gälla i huvudsatser med dessa adverbial. (Se utförligare beskrivning i paragraf 31, avsnitt J och K.)

13. Attribut

Substantiv och vissa substantiviska pronomen kan som huvudord i nominalfraser ha bestämningsord, s.k. *attribut*. Nominalfraser (paragraf 2 D I) kan vara primära subjekt, objekt, predikativ eller adverbial i en sats. De kan också ingå i sådana primära satsdelar. Ett attribut ingår tillsammans med sitt huvudord i nominalfrasen i respektive satsdel och ligger alltså alltid på en lägre nivå än dessa satsdelar i satsanalysen (paragraf 2 C–E).

A. Olika slag av attribut

Adjektivattribut

Ex. m. grundadjektiv	en <i>fin</i> hund, den <i>stora</i> oredan
Ex. m. perfekt particip	en <i>slipad</i> förhandlare, den <i>kända</i> aktrisen
Ex. m. presens particip	en <i>strålande</i> insats, den <i>spännande</i> boken

Verbattribut

Ex. m. perfekt particip	en <i>serverad</i> måltid, det <i>dukade</i> bordet
Ex. m. presens particip	ett <i>gråtande</i> barn, den <i>skrattande</i> polisen

Adjektivattribut som innehåller prepositionsfraser

Ex. m. grundadjektiv (efterställt)	en säck <i>full med pengar</i> , en kvinna <i>blek av skräck</i>	Alternativ tolkning: tilläggsfras (paragraf 35 G)
Ex. m. perfekt particip (framförställt)	en <i>med resultatet nöjd</i> förhandlare	Mycket formell stil
Ex. m. presens particip (framförställt)	en <i>för mig mycket ansträngande</i> dag	Närmast obrukligt i modern svenska

Verbattribut som innehåller prepositionsfraser

Ex. m. perfekt particip (efterställt)	en man <i>märkt av åren</i>	Alternativ tolkning: tilläggsfras (paragraf 35 G)
Ex. m. presens particip (efterställt)	en stad <i>sjudande av liv</i>	Alternativ tolkning: tilläggsfras (paragraf 35 G)
Ex. m. perfekt particip (framförställt)	en <i>av regeringen beslutad</i> åtgärd	Formell stil
Ex. m. presens particip (framförställt)	den <i>med fart kommande</i> projektilen	Mycket formell stil

Possessivattribut

Ex. m. substantiv i genitiv	<i>Kalles</i> hus, <i>husets</i> tak	Alternativ indelning:
Ex. m. substantiviska pronomen i genitiv	<i>allas</i> rättigheter, <i>ingens</i> fel	Genitivattribut
Ex. m. adjektiviska possessiva pronomen	<i>min</i> väska, <i>era</i> katter	Genitivattribut
		Possessivattribut

<p>Kvantitetsattribut</p> <p>Ex. m. räkneord</p> <p>Ex. m. kvantitetspronomen</p>	<p><i>fem</i> bilar; <i>tionde</i> gången</p> <p><i>många</i> krokodiler, <i>alla</i> gånger</p>	<p>Alternativ indelning:</p> <p>Räkneordsattribut</p> <p>Pronomenattribut</p>
<p>(Övriga) pronomenattribut</p> <p>Ex. m. interrogativa pronomen</p> <p>Ex. m. jämförande pronomen</p> <p>Ex. m. expressiva pronomen</p> <p>Ex. m. demonstrativa pronomen</p> <p>Ex. m. framhävande pronomen</p> <p>Ex. m. ordnande pronomen</p>	<p><i>vilken</i> föreställning (?), <i>vilkendera</i> väskan (?)</p> <p><i>samma</i> procedur, en <i>sådan</i> upplevelse</p> <p><i>vilken</i> föreställning (!), en <i>sådan</i> upplevelse (!)</p> <p><i>den där</i> spaden, <i>denna</i> känsla</p> <p><i>själva</i> föreställningen, min <i>egen</i> syster</p> <p>den <i>södra</i> delen, ett <i>sista</i> försök</p>	
<p>Måttattribut¹</p> <p>Ex. m. räkneord + enhetssubstantiv</p> <p>Ex. m. kvantitetspronomen + enhetssubstantiv</p>	<p><i>två meter</i> tyg, <i>fem liter</i> vin</p> <p><i>många meter</i> tyg, <i>varje liter</i> vin</p>	
<p>Innehållsattribut</p> <p>Alternativ konstruktion</p> <p>Möjlig alternativ tolkning</p>	<p>ett glas <i>vin</i></p> <p>ett glas <i>med vin</i> – adverbialattribut (prepositionsattribut) – se nedan</p> <p>ett <i>glas</i> vin – måttattribut – se ovan</p>	
<p>Adverbattribut</p> <p>Ex. m. adverb/adverbfras (efterställda)</p> <p>Ex. m. ursprungliga satsadverb (framförställda)</p>	<p>dagen <i>före</i>, flickan <i>här</i>, hunden <i>där</i> <i>borta</i></p> <p><i>endast</i> medlemmar, <i>inte</i> jag</p>	
<p>Adverbialattribut (= prepositionsattribut)</p> <p>Ex. m. preposition + substantiv/nominalfras</p> <p>Ex. m. preposition + infinitivfras</p> <p>Ex. m. adverbbestämning + prepositionsfras</p> <p>Ex. m. preposition + nominalbisats</p>	<p>pojken <i>på vägen</i>, greven <i>av Luxemburg</i>, damen <i>med den fina hatten</i></p> <p>konsekvensen <i>av att röka</i>, problem <i>med att lära sig stava</i></p> <p>butiken <i>inne i gallerian</i>, folk <i>här i Sverige</i></p> <p>din förhoppning <i>om att du ska vinna</i>, hennes funderingar <i>på om han älskar henne</i></p>	

¹ Ett måttattribut är i sig en nominalfras bestående av måttenhetssubstantiv med framförställt kvantitetsattribut.

Apposition¹

- Ex. m. substantiv i obestämd/bestämd form
 Ex. m. nominalfras m. subst. i obest. form
 Ex. m. nominalfras m. subst. i best. form

Jonatan, *lärare*; Gunhild, *artist* / Jonatan, *läraren*; Gunhild, *artisten*
 Gunhild, *en kvinna med många talanger*; rullebör, *ett gammalt skånskt ord*
 Gunhild, *kvinnan med de många talangerna*; rullebör, *det gamla skånska ordet*

Epitet¹

- Ex. m. substantiv i obestämd form
 Ex. m. substantiv i bestämd form
 Ex. m. nominalfras m. subst. i obest. form
 Ex. m. nominalfras m. subst. i best. form

kung Carl Gustaf, operation övertalning, avsnitt B
läraren Jonatan, artisten Gunhild
professor emerita Bodil Jönsson
den talangfulla kvinnan Gunhild, det tidigare nämnda avsnittet B

Namnattribut

- Möjlig alternativ tolkning

vår nye lärare *Jonatan, operation Barbarossa*
 vår nye lärare *Jonatan, operation Barbarossa* – epitet – se ovan

Attributiva bisatser

- Ex. m. relativ bisats
 Ex. m. allmänt underordnad bisats (att-bisats)
 Jämför m. ursprungskonstruktion
 Ex. m. interrogativ bisats (frågebisats)
 Jämför m. ursprungskonstruktion²

frågan som du ska besvara – Attributiva relativa bisatser är inte förkortade konstruktioner.
din önskan att du ska bli chef – Attributiva att-bisatser är förkortade konstruktioner.
din önskan om att du ska bli chef – adverbialattribut (preposition + att-bisats)
frågan om du ska bli chef – Attributiva frågebisatser är förkortade konstruktioner.
frågan om huruvida du ska bli chef – adverbialattribut (preposition + frågebisats)

Infinitivattribut

- Ex. m. förkortat adverbialattribut
 Jämför m. ursprungskonstruktion
 Ex. m. förkortad relativ bisats
 Jämför m. ursprungskonstruktion

din önskan att bli chef – Infinitivattribut består av infinitivfraser i förkortade konstruktioner.
din önskan om att bli chef – adverbialattribut (preposition + infinitivfras)
frågan att besvara – Infinitivattribut består av infinitivfraser i förkortade konstruktioner.
frågan som man/vi/ni ska besvara – attributiv relativ bisats

Generellt adjektivattribut

- Jämför m. ursprungskonstruktion

något (=någoting) *spännande*, allt *gott* – Generella adjektivattribut är förkortade relativa bisatser.
 något (=någoting) *som är spännande*, allt *som är gott* – attributiv relativ bisats

¹ Appositioner och epitet beskriver sina huvudord med underordnade nominalfraser. Epitet står framförställda, medan appositioner står efterställda och föregås av kommatecken. Appositioner kan alternativt ses som nödvändiga tilläggsfraser, vilka är förkortade attributiva relativa bisatser (paragraf 35 G).

² Den interrogativa underordnande konjunktionen *om* byts ofta mot *huruvida* vid möte med prepositionen *om* (paragraf 34 D).

B. Samordnade attribut

Ett substantiv kan föregås av två eller flera samordnade attribut, dvs. attribut som befinner sig på samma nivå i satsanalysen. Om det finns tre eller flera samordnade attribut, kan de vara dels likställda, dels motsatta i betydelse. Samordnade attribut är ofta adjektiv, men även andra attributslag kan förekomma.

<p>Ex. Drottningen var en <i>vacker och godhjärtad</i> kvinna.
 Drottningen var en <i>vacker men elak</i> kvinna.
 Drottningen var en <i>vacker och charmerande men elak</i> kvinna.
 Det var en <i>liten och ful men välbyggd</i> stuga.</p> | <p>För likställande samordning används <i>och</i>.
 För motsättande samordning används <i>men</i>.
 Tre attribut i likställande respektive motsättande samordning
 Två adjektivattribut i samordning med verbattributet <i>välbyggd</i></p> |
|---|---|

För likställande samordning av tre eller flera attribut används konjunktionen *och* normalt endast framför det sista. Övriga attribut avgränsas med kommatecken.

- Ex. Drottningen var en *vacker, charmerande och godhjärtad* kvinna.

Vid adjektivattribut i likställande samordning kan man optionellt helt utelämna *och*. I skrift används i sådana fall genomgående kommatecken.

- Ex. Drottningen var en *vacker, charmerande, godhjärtad* kvinna. Hon gifte sig med en *ung, stilig* prins.

Framför motsättande samordning kan inte kommatecken användas. Om motsättningen består av två attribut samordnas dessa med *och*.

- Ex. En *tapper, välboren men fattig* riddare kom till slottet.
Det var en *stolt men trött och hungrig* riddare som steg in i salen.

Om det första av två attribut i en nominalfras inte är en beskrivning av enbart substantivet utan av detta substantiv *i kombination med* det andra attributet, bildar den senare kombinationen en underordnad nominalfras, och kommatecken ska inte användas.

<p>Ex. Vi bor i en <i>typisk svensk villa</i>.</p> <p>Jfr. De bor i en <i>stor, dyr villa</i>.
 Det där är en <i>typiskt svensk inställning</i>.</p> | <p><i>Typisk</i> är adjektivattribut till hela nominalfrasen <i>svensk villa</i>.</p> <p><i>Stor</i> och <i>dyr</i> är likvärdiga adjektivattribut till <i>villa</i> och avskiljs med kommatecken.
 <i>Typiskt</i> är adverbbestämning till <i>svensk</i> i en adjektivfras som är attribut i nominalfrasen.</p> |
|--|--|

C. De framförställda attributslagens inbördes ordning

Pronomen och genitivformer placeras före adjektiv- och verbattribut, t.ex. *en sådan spännande upplevelse, denna välgjorda film, inget nybyggt hus, vår duktiga lärare, Eriks nya bil och någons gamla gymnastikskor.*

Även räkneord placeras före adjektiv- och verbattribut, t.ex. *sju vackra flickor och två gråtande barn.* För måttangivelser gäller samma regel – både om måttangivelsen är ett attribut till ett substantiv som primärt har ett adjektiv som attribut, t.ex. *tre termosar varm choklad* och om måttangivelsen inte är ett självständigt attribut utan ett adjektivbestämmande måttadverbial som ingår i attributet, t.ex. *den åtta meter långa limousinen.*

Som framgår av några av exemplen ovan placeras artiklar i förekommande fall före attribut, t.ex. *ett liknande fall, den långa flykten, det fjärde misslyckade försöket och en tio meter hög byggnad.*

Framhävande, jämförande och ordnande pronomen (som i många fall även kan klassificeras som adjektiv) samt räkneord placeras oftast efter andra pronomenslag och genitiver, t.ex. *någon övre gräns, många andra situationer, inga sådana fasoner, mitt eget rum, Ebbas enda bror, chefens högra hand och hennes tredje VM-guld.* Om framhävande, jämförande och ordnande pronomen förekommer tillsammans med räkneord placeras de efter räkneorden, t.ex. *två egna barn, fem likadana hus och de tre norra territorierna.*

Adjektiv- eller verbattribut som ingår i nominalfraser med framhävande, jämförande och ordnande pronomen samt med räkneord, placeras enligt huvudregeln, dvs. sist i attributgruppen, t.ex. *mitt eget lilla rum, hennes tredje raka OS-guld, Kristoffers två storrökande kusiner och tre sådana stora glassar.*

De regler för inbördes ordning som listats ovan kan ibland sägas motsvara olika nivåer i satsanalysen. Således kan t.ex. *denna* ses som en bestämning till frasen *välgjorda film* i den utökade frasen *denna välgjorda film* och *vår* som en bestämning till frasen *duktiga lärare* i den utökade frasen *vår duktiga lärare*.

D. Attribut som kan ersätta förled i sammansatta substantiv

Det första ledet i ett sammansatt substantiv kan ofta ersättas av adverbialattribut (prepositionsattribut), speciellt om det första ledet i sig självt är ett substantiv. Ibland kan ett sådant första led även ersättas av possessivattribut som är genitiv av substantiv (genitivattribut).

Ex. m. sammansättning

Ex. m. motsvarande adverbialattribut

Ex. m. motsvarande possessivattribut

dörrlåset

låset på dörren

dörrens lås

lagledaren

ledaren för laget

lagets ledare

engelskläraren

läraren i engelska

E. Kommentarer till adjektiv- och verbattribut

Adjektivattribut och verbattribut kan ersättas av relativa bisatser. *Enkla attribut som är participformer* är antingen *adjektivattribut eller verbattribut* (paragraf 55). *Efterställda attributfraser med participformer* fungerar som *verbattribut*. Efterställda attributfraser kan alternativt tolkas som tilläggsfraser (paragraf 2 D XI och 49 C III), i vilket fall de bör föregås av kommatecken i skrift, t.ex. *en lysande karriär, byggd på kunskap*.

<u>Exempel med enkla attribut</u>	<u>Ordkategori</u>	<u>Attributkategori</u>	<u>Motsvarande relativ bisats</u>	<u>Motsvarande satsdel i bisatsen</u>
en <i>snabb</i> bil	grundadjektiv	adjektivattribut	en bil som är <i>snabb</i>	subjektspredikativ
en <i>förlegad</i> inställning	perfekt particip	adjektivattribut	en inställning som är <i>förlegad</i>	subjektspredikativ
ett <i>ansträngande</i> arbete	presens particip	adjektivattribut	ett arbete som är <i>ansträngande</i>	subjektspredikativ
en <i>avslutad</i> förhandling	perfekt particip	verbattribut	en förhandling som är <i>avslutad</i>	predikat (i passiv form = <i>har avslutats</i>)
en <i>ridande</i> polis	presens particip	verbattribut	en polis som <i>rider</i>	predikat (i aktiv form)
<u>Exempel med attributfraser</u>	<u>Ordkategori</u>	<u>Attributkategori</u>	<u>Motsvarande relativ bisats</u>	
en man <i>full med tatueringar</i>	grundadjektiv (med adverbial)	adjektivattribut	en man som är <i>full med tatueringar</i> (<i>subjektspredikativ</i>)	
en karriär <i>byggd på kunskap</i>	perfekt particip (med adverbial)	verbattribut	en karriär som är <i>byggd</i> (= <i>har byggts, predikat</i>) på kunskap	
en häst <i>frustande av iver</i>	presens particip (med adverbial)	verbattribut	en häst som <i>frustar</i> (<i>predikat</i>) av iver	

Presensparticipformer som är verbattribut motsvaras i den relativa bisatsen alltid av ett predikat i aktiv form – både för intransitiva och transitiva verb.

Ex. Det går efter en *fallande* skala. ≈ Det går efter en skala *som faller*. / Det blev en *fällande* dom. ≈ Det blev en dom *som fällde* (den åtalade).

Perfektparticipformer som är verbattribut kan däremot beroende på verbets karaktär motsvaras av tre olika kombinationer av aktionsart och tidsaspekt.

Ex.	En <i>serverad</i> måltid – transitivt resultativt verb	En måltid som <i>har serverats</i> – avslutad passiv betydelse
	En <i>beundrad</i> skådespelare – transitivt icke-resultativt verb	En skådespelare som <i>beundras</i> – oavslutad passiv betydelse
	En <i>fallen</i> hjälte – intransitivt resultativt verb	En hjälte som <i>har fallit</i> – avslutad aktiv betydelse

Jfr.	En <i>sjungande</i> bagare – intransitivt icke-resultativt verb (i <i>presens</i> particip)	En bagare som <i>sjunger</i> – oavslutad aktiv betydelse
------	---	--

Alla perfektparticipfraser samt de presensparticipfraser som är knutna till subjektet i satsen, är normalt efterställda sitt huvudord. Om sådana attributfraser ställs framför sitt huvudord (då med ordföljden prepositionsfras + participform) höjs stilvärdet väsentligt – till formell eller mycket formell stil.

Ex.	Han har en <i>på kunskap byggd</i> karriär. En <i>av iver frustande</i> häst stod på stallbacken.	Framförställd attributfras med perfekt particip – formell stil Framförställd attributfras med presens particip – mycket formell stil
	Han har en karriär <i>byggd på kunskap</i> . En häst <i>frustande av iver</i> stod på stallbacken.	Efterställd attributfras med perfekt particip – neutral stil Efterställd attributfras med presens particip – högre stil
Jfr.	Han har en karriär <i>som är byggd på kunskap</i> . En häst <i>som frustade av iver</i> stod på stallbacken.	Attributiv relativ bisats – neutral stil Attributiv relativ bisats – neutral stil

När en *presensparticip*form ingår i en fras som är verbattribut, kan denna fras inte alltid ställas efter sitt huvudord. Om det aktuella attributet *inte ingår i satsens subjekt*, kan det uppfattas som ett fritt predikativt attribut i en samtida participiell satsförkortning (paragraf 55 B IV).

Ex.	Hon höll en <i>av iver frustande</i> häst.	Verbattributet är entydigt attribut till <i>häst</i> – mycket formell stil
Jfr.	Hon höll en häst <i>som frustade av iver</i> .	Omskrivning med attributiv relativ bisats – neutral stil
Ex.	Hon höll en häst, <i>frustande av iver</i> .	<i>Frustande av iver</i> kan uppfattas ett fritt predikativt attribut (som föregås av kommatecken).
Jfr.	<i>Medan</i> hon höll en häst, <i>frustade hon av iver</i> .	Tänkbar betydelse av närmast ovanstående exempel

När attributfrasen innehåller en *perfektparticip*form som är *adjektiv*, är en placering framför huvudordet det vanligaste alternativet till en relativ bisats. Adjektivattribut som består av fraser som innehåller *presensparticip*former brukar inte förekomma varken framför och efter huvudordet.

Ex.	Det var <i>en för henne okänd</i> information. ”Det var <i>en för mig spännande</i> situation.”	Framförställt adjektivattribut, en adjektivfras med perfekt particip – mycket formell stil Framförställt adjektivattribut, en adjektivfras med presens particip – närmast obrukligt
	Det var en information <i>okänd för henne</i> . * Det var en situation <i>spännande för mig</i> .	Efterställt adjektivattribut, en adjektivfras med perfekt particip – ovanligt språkbruk Efterställt adjektivattribut, en adjektivfras med presens particip – obrukligt
Jfr.	Det var en information <i>som var okänd för henne</i> . Det var en situation <i>som var spännande för mig</i> .	Attributiv relativ bisats – neutral stil Attributiv relativ bisats – neutral stil

F. Kommentarer till adverbialattribut (prepositionsattribut)

Adverbialattribut kan användas som alternativ till possessivattribut och till substantivsammansättningar. Observera att svenskan inte har någon särskild ”genitivpreposition”, medan engelskan i dessa sammanhang oftast använder prepositionen *of*. I svenskan följer de prepositioner som används i adverbialattributen i stället vissa regler enligt samma mönster som prepositionsadverbialen i paragraf 23. Reglerna för prepositionsanvändning omfattar hundratals slag av adverbial och adverbialattribut i svenskan. Det engelska systemet med *of*-genitiv är alltså betydligt enklare. I de fall prepositionerna i de svenska adverbialattributen har sin motsvarighet i rumsadverbial, kan även engelskan – beroende på sammanhang – använda motsvarande rumspreposition. I tabellen nedan ges endast några få exempel på hur relationen mellan attribut och huvudord styr valet av preposition.

Exempel med genitivattribut	Exempel med sammansättning	Relation huvudord – attribut	Prep.	Exempel med adverbialattribut	Motsv. eng. possessivattribut/ adverbialattribut
<i>projektets</i> ledare	<i>projekt</i> ledaren	Huvudordet har ansvar för attributet	för	ledaren <i>för projektet</i>	the leader <i>of the project</i>
<i>skjortans</i> färg	<i>skjort</i> färgen	Huvudordet är en egenskap hos ett inanimat attribut	på	färgen <i>på skjortan</i>	the colour <i>of the shirt</i>
<i>traktorns</i> däck	<i>traktordä</i> cken	Huvudordet är fäst på attributet	på	däcken <i>på traktorn</i>	the tyres <i>of the tractor</i> (genitiv)/ <i>on the tractor</i> (rumslig betydelse)
<i>Londons</i> invånare	(<i>London</i> invånarna)	Huvudordet ingår i attributet	i	invånarna <i>i London</i>	the citizens <i>of London</i> (genitiv)/ <i>in London</i> (rumslig betydelse)
<i>ungdomens</i> mode	<i>ungdoms</i> modet	Huvudordet förekommer hos ett animat attribut	hos/ bland	modet <i>bland (hos) ungdomen</i>	the fashion <i>of the youth</i> (genitiv)/ <i>among the youth</i> (bildlig rumslig bet.)
<i>datorns</i> sladd	<i>dator</i> sladden	Huvudordet är ett tillbehör till ett inanimat attribut	till	sladden <i>till datorn</i>	the chord <i>of the computer</i> (genitiv)/ <i>to the computer</i> (rumslig betydelse)
<i>byggnadens</i> entré	(<i>byggnads</i> entrén)	Huvudordet leder till attributet	till	entrén <i>till byggnaden</i>	the entrance <i>of the building</i> (genitiv)/ <i>to the building</i> (rumslig betydelse)

När ett substantiv som har adverbialattribut (prepositionsattribut) står i genitiv, ska detta substantiv ha s-suffix. Om s-suffixet i stället sätts på adverbialattributets substantiv, kan nominalfrasen missförstås eller bli svårbegriplig. I modern svenska är det i dessa fall vanligast med omskrivningar.

Ex.	chefens för företaget bilar... / Kungens av Danmark bröstkarameller...	Grammatiskt korrekta omoderna konstruktioner
	chefen för företagets bilar... / Kungen av Danmarks bröstkarameller...	Dessa konstruktioner kan missförstås eller vara svårbegripliga.
	företagschefens bilar... / bröstkarameller av märket <i>Kungen av Danmark</i> ...	Exempel på lämpliga omskrivningar

Till adverbialattributen räknas även de efterställda prepositionsattribut som i ett visst sammanhang kan sägas ha sin motsvarighet i objektsadverbial.

Ex. En gåva *till värdinnan* låg på bordet.

Till värdinnan är adverbialattribut.

Jfr. De gav en silversked *till värdinnan*.

Till värdinnan kan tolkas som dativobjektsadverbial.

Vissa adverbialattribut som innehåller preposition + infinitivfras kan ersättas av infinitivattribut. Det finns ingen generell regel för vilka prepositionsfraser som på så sätt kan förkortas till infinitivfraser, men alla de förkortade infinitivadverbial som beskrivs i paragraf 24 E–F kan i förekommande fall förkortas till motsvarande infinitivattribut. Se jämförelseexemplen i den högra spalten nedan. Några av de adverbialattribut som kan förkortas till infinitivattribut saknar dock motsvarighet i förkortade infinitivadverbial, bl.a. de vid orsakssubstantiv.

Ex. glädjen *att träffa dig* = glädjen *över att träffa dig*
beredskap *att möta hoten* = beredskap *för att möta hoten*
uppmaningen *att strejka* = uppmaningen *till att strejka*
vädjan *att hjälpa de drabbade* = vädjan *om att hjälpa de drabbade*
hjälp *att hålla ordning* = hjälp *med att hålla ordning*
sju skäl *att besöka Öland* = sju skäl *till att besöka Öland*

Jfr. Jag är glad (*över*) *att träffa dig*.
De förberedde sig (*för*) *att möta hoten*.
Han uppmanade oss (*till*) *att strejka*.
De vädjade (*om*) *att man skulle hjälpa de drabbade*.
Hon hjälpte mig (*med*) *att hålla ordning*.
(Infinitivattributet saknar motsvarighet i infinitivadverbial.)

Som framgår av avsnitt A kan även vissa adverbialattribut som innehåller preposition + nominalbisats förkortas till attributiva bisatser på motsvarande sätt.

Ex. vädjan *att man skulle hjälpa de drabbade* = vädjan *om att man skulle hjälpa de drabbade*

I avsnitt A listas också infinitivattribut som är förkortade relativa bisatser. Sådana förkortningar beskrivs närmare i paragraf 35 G.

G. Kommentarer till övriga attribut

Adverbattribut som ursprungligen är satsadverb är alltid framförställda. Endast vissa satsadverb kan fungera som attribut (paragraf 31 H).

Ex. Jag har visat *framför allt* henne aktning.

Framför allt är attribut till huvudordet *hennes* i akkusativobjektet.

Jfr. Jag har *framför allt* visat henne aktning.

Framför allt är satsadverbial.

Ex. Vi hoppas att *inte* du är inblandad.

Inte är attribut till huvudordet *du* i bisatsens subjekt.

Jfr. Vi hoppas att du *inte* är inblandad.

Inte är satsadverbial i bisatsen.

Possessivattribut kan vara possessiva pronomen eller genitiv av substantiv/ substantiviska pronomen. I äldre svenska kunde possessiva pronomen vara efterställda, något som av vissa språkbrukare används även i modern svenska. Vid efterställt possessivpronomen står substantivet normalt i bestämd form, men för de förkortade formerna *far*, *mor* och *bror* (som saknar förkortade bestämda former i riksspråket) brukar den obestämda formen användas.

Ex. *hans bil/ bilen hans, deras gård/ gården deras, deras gårdar/ gårdarna deras* Efterställt possessivpronomen föregås normalt av bestämd form.
min bror/ bror min, din mor/ mor din, hennes far/ far hennes Dessa substantiv i singular saknar förkortade bestämda former.

De substantiviska possessivt förenade pronomenen fungerar som possessivattribut, de adjektiviska kvantitetspronomenen fungerar som kvantitetsattribut, medan övriga adjektiviska pronomen klassificeras som pronomenattribut i denna språklära. Många pronomenkategorier innehåller både substantiviska (självständiga eller possessivt förenade) och adjektiviska (förenade) pronomen. Det är alltså de förenade pronomenen som är attribut som satsdel, medan de självständiga kan vara de primära satsdelar som substantiv kan vara (subjekt, objekt, predikativ och adverbial) samt ingå i dessa satsdelar.

Ex. Vi hade *ingen* (pronomenattribut) tur. Det adjektiviska pronomenet *ingen* är pronomenattribut till huvudordet *tur* i ackusativobjektet.
Vilken (pronomenattribut) regel gäller? Det adjektiviska pronomenet *vilken* är pronomenattribut till huvudordet *regel* i subjektet.

Det var *ingens* (possessivattribut) fel. Det substantiviska pronomenet *ingen* i genitiv är possessivattribut till huvudordet *fel* i predikativet.
Vems (possessivattribut) cykel står där? Det substantiviska pronomenet *vem* i genitiv är possessivattribut till huvudordet *cykel* i subjektet.

Jfr. *Ingen* (subjekt) köpte en vinstlott. Det substantiviska pronomenet *ingen* är subjekt i satsen.
Vem (ackusativobjekt) träffade du? Det substantiviska pronomenet *vem* är ackusativobjekt i satsen.

Samtliga expressiva, framhävande och ordnande pronomen samt vissa pronomen ur de andra grupperna kan enbart fungera adjektiviskt.

Ex. <i>Vilken</i> förlust!	Pronomenattribut – expressivt pronomen
Det är något fel på <i>själva</i> spelsystemet.	Pronomenattribut – framhävande pronomen
Det här var <i>sista</i> gången.	Pronomenattribut – ordnande pronomen
<i>Vilken</i> förlust?	Pronomenattribut – interrogativt pronomen
Vi vann inte <i>den här</i> gången heller.	Pronomenattribut – demonstrativt pronomen
Det är alltid <i>samma</i> visa.	Pronomenattribut – jämförande pronomen
Vi försöker vinna <i>varje</i> gång.	Kvantitetsattribut – (kvantitativt) distributivt pronomen

Några pronomen som ligger nära sättsadverben i betydelse kan fungera som fristående attribut med satsadverbialplacering (paragraf 40 C).

Ex. Vi ska *alla* göra vårt bästa.

Fristående kvantitetsattribut

Jfr. Vi *alla* ska göra vårt bästa. / *Alla* vi ska göra vårt bästa.

Efterställt respektive framförställt kvantitetsattribut

När det gäller det framhävande pronomenet *själv* i dess sättsadverbliknande ungefärliga betydelse 'på egen hand', kan det som fristående attribut ha både satsadverbialplacering och övrig adverbialplacering (paragraf 72 L).

Ex. Hon har *själv* lämnat informationen.
Hon har lämnat informationen *själv*.

Fristående pronomenattribut med satsadverbialposition i satsen
Fristående pronomenattribut med övrig adverbialposition i satsen

Jfr. Hon *själv* har lämnat informationen.

Efterställt framhävande pronomenattribut

I exemplet *ett glas vin* avgör sammanhanget om *ett glas* är ett framförställt måttattribut till huvudordet *vin*, eller om *vin* är ett efterställt innehållsattribut till huvudordet *glas*. I det senare fallet finns också alternativet att använda adverbialattribut: *ett glas med vin*. På engelska är adverbialattribut med prepositionen *of* vanligtvis det enda alternativet i dessa fall.

Ex. Jag ska bara beställa *ett glas* vin, inte en hel flaska.
Jag vill ha *ett glas vin*, inte öl.
Jag vill ha *ett glas med vin*.

Måttattribut
Innehållsattribut
Adverbialattribut som beskriver innehåll (innehållsadverbialattribut)

Jfr. I want *a glass* of wine. / I want a glass *of wine*.

Adverbialattribut som beskriver mått respektive innehåll

I exemplet *operation Barbarossa* avgör sammanhanget om *operation* är ett framförställt epitet till huvudordet *Barbarossa*, eller om *Barbarossa* är ett efterställt namnattribut till huvudordet *operation*. Om man sätter ut ett kommatecken efter *operation* (motsvarande en kort paus vid tal), kan *Barbarossa* antingen uppfattas som en apposition (en förkortad attributiv bisats) eller en icke-nödvändig tilläggsfras. En apposition är liksom alla attribut ett innehållsmässigt viktigt tillägg i nominalfrasen. Detsamma gäller inte tilläggsfraser, som innehållsmässigt kan vara såväl nödvändiga som icke-nödvändiga i satsen.

Ex. *Operation Barbarossa* har inletts. ≈ *Barbarossa* som är en operation har inletts.
Operation Barbarossa har inletts. ≈ *Operationen* som heter *Barbarossa* har inletts.
En operation, *Barbarossa*, har inletts. ≈ En operation som heter *Barbarossa* har inletts.
En operation, *Barbarossa*, har inletts. ≈ En operation, som (för övrigt) heter *Barbarossa*, har inletts.

Operation är epitet
Barbarossa är namnattribut
Apposition (förkortad attributiv relativ bisats)
Tilläggsfras (i detta fall icke-nödvändig)

H. Substantiverade attribut

När ett *animat* substantiv i bestämd form föregås av ett adjektivattribut, kan substantivet i vissa fall utelämnas i en konstruktion som kallas *substantiverat adjektiv*. I princip skulle detta kunna gälla alla adjektiv, men i det allmänna språkbruket är det endast vissa adjektiv som substantiveras på detta sätt.

Ex. Vi gick in till *de sjuka*. / Det var hemskt att höra *de sjukas* jämmer. Jfr. ... de sjuka *människorna* / ... de sjuka *människornas* jämmer

Om det animata substantivet står i singular och attributet är ett böjligt grundadjektiv (eller är en perfektparticipform ur konjugation 2–4), kan man genom e- respektive a-suffix skilja på maskulinum och femininum. I det allmänna språkbruket är substantivering vanligare i maskulinum.

Ex. *Den sjuke* låg kvar i sängen. Jfr. *Den sjuke mannen* ...
Den döva gjorde ett tecken med handen. Den döva *kvinnan* ...

De substantiverade adjektiven i exemplen ovan har *specifik* betydelse – både de i plural och de i singular. Om det animata substantivet har *generell* plural betydelse, kan konstruktionen användas också i obestämd form.

Ex. *De rika* har alltid lagen på sin sida./ *Rika* har alltid lagen på sin sida. Jfr. *De rika människorna* (i allmänhet) .../ *Rika människor* ...

Substantiverade adjektiv kan också ha neutrumgenus med *generell ämnesabstrakt betydelse*.

Ex. Vi måste bekämpa *det onda*. Jfr. *Onda företeelser* (i allmänhet) ...

Vissa participformer som fungerar som verbattribut samt räkneordsattribut kan på samma sätt som ovan användas i *animat* betydelse. Även dessa *substantiverade attribut* kallas (felaktigt) i vissa grammatikor för substantiverade adjektiv.

Ex. <i>Den boende</i> informerade om sin kommande flytt.	Substantiverat verbattribut (presens particip) i specifik singular animat betydelse
Röda korset lyckades nå <i>de hungrande</i> med mat.	Substantiverat verbattribut (presens particip) i specifik plural animat betydelse
<i>Den besegrade</i> lade ner sitt vapen.	Substantiverat verbattribut (perfekt particip) i specifik singular animat betydelse
Hon ömmade för (<i>de</i>) <i>utstötta</i> i samhället.	Substantiverat verbattribut (perfekt particip) i generell plural animat betydelse
<i>De aderton</i> samlades för ett möte.	Substantiverat räkneordsattribut: <i>De arton medlemmarna</i> (i Svenska Akademien)

Konstruktionerna på denna sida ska inte förväxlas med anaforiska ellipser, där utelämnandet av substantivet kräver ett sammanhang (paragraf 43).

14. Subjektspredikativ i aktiv sats

A. Subjektspredikativ vid kopulaverb

Kopulaverb knyter karakteriserande eller klassificerande adjektiv- eller nominalfraser till satsens subjekt utan att någon direkt handling utförs och utan att existens, position, rörelse eller allmän händelse särskilt markeras (paragraf 39 A). De verb som kan fungera som kopulaverb är **vara**, **bli** och **förbli**. Den anknutna frasen kallas som satsdel *subjektspredikativ* (*subjektiv predikatsfyllnad* i äldre språkläror).

Ex. Han var *mycket ung*. / Han blev *upp över öronen kär*. / Han förblev *olycklig*. Adjektiv som huvudord i subjektspredikativ
 Hon var *en hjärtekrossare*. / Han blev *hennes beundrare*. / Hon förblev *hans stora kärlek*. Substantiv som huvudord i subjektspredikativ

Vid subjektspredikativ uttrycker verbet *vara* ett tillstånd. *Bli* uttrycker en förändring, medan *förbli* anger att ett tillstånd fortsätter (till en viss tidpunkt). Det tillstånd som uttrycks efter *vara* och *förbli* kan i många fall vara resultatet av en förändring.

Ex. Han <i>var lugn</i> , innan de började diskutera ekonomin.	Ett tillstånd
Han <i>blev upprörd</i> , när hon anklagade honom för slösaktighet.	En förändring (till ett resultat/ett tillstånd)
Efter diskussionen <i>var</i> han <i>arg</i> .	Ett tillstånd som är resultatet av en förändring
Han <i>förblev arg</i> resten av dagen.	Ett fortsatt tillstånd

Förbli har ibland den avkortade formen *bli* i fasta uttryck och i (äldre) lyrik.

Ex. Jag vet att du är och du *blir* vad du var. Blir = förblir

Vara används som kopulaverb i ett slags satsförkortning som innehåller fraser med prepositionen *från*. Prepositionsfraserna, som anger ursprung eller gruppstillhörighet, fungerar som adverbial och inte som subjektspredikativ i satsen.

Ex. Hon är *från Spanien* (*rumsadverbial*). ← Hon (*s*) är (*p*) en person (*subjektspredikativ*) som (*s*) kommer (*p*) från Spanien (*rumsadverbial*).
 Det här porslinet är *från Spanien* (*rums-advl*). ← Det här porslinet (*s*) är (*p*) en produkt (*subj.-pred.*) som (*s*) kommer (*p*) från Spanien (*rums-advl*).

Jfr. Hon är *spanjorska* (*subjektspredikativ*). / Det här porslinet är *spanskt* (*subjektspredikativ*).

Beträffande övrig användning av verbet *vara* se paragraf 53 F VI.

B. Subjektspredikativ vid benämnings verbet *heta*

En funktion liknande kopulaverben har benämnings verbet **heta**, som normalt endast knyter *substantiv* till subjektet.

Ex. Han heter *Rasmus* (*subjektspredikativ*). De substantiv som knyts till *heta* är oftast egennamn.

Övriga benämningsverb som *kalla*, *döpa* och *benämna* har inte subjektspredikativ utan konstrueras med akkusativobjekt, som kan följas av objektspredikativ eller objektskompletteringsadverbial. Se nästa paragraf (15).

Jfr. De kallar *henne Katta*. Akkusativobjekt + objektspredikativ
Vi döpte *henne till Katarina*. Akkusativobjekt + objektskompletteringsadverbial

Beträffande subjektspredikativ i satser med de passiva verbformerna *kallas* och *benämns* se paragraf 16.

C. Subjektspredikativ i satser med omvänd ordföljd

Satser med subjektspredikativ kan alltid konstrueras med omvänd ordföljd.

Ex. *Rasmus* heter han. Jfr. Rak ordföljd: Han heter *Rasmus*.

I exemplet ovan med omvänd ordföljd är *Rasmus* subjektspredikativ, medan *han* är subjekt. Det är alltså *han* som heter *Rasmus* – inte *Rasmus* som heter *han*. Subjektet är således alltid innehållsmässigt ursprungligare än subjektspredikativet och/eller tidsmässigt före.

Jämför de två ytligt sett likadana satserna *det är jag* i svaren nedan.

<u>Fråga</u>	<u>Svar</u>	<u>Med satsdelarna markerade</u>	
1. Är du hungrig?	Ja, det är jag.	Är (<i>p</i>) du (<i>s</i>) hungrig (<i>sp</i>)?	Ja, det (<i>sp</i>) är (<i>p</i>) jag (<i>s</i>).
2. Vem är det?	Det är jag.	Vem (<i>sp</i>) är (<i>p</i>) det (<i>s</i>)?	Det (<i>s</i>) är (<i>p</i>) jag (<i>sp</i>).

I det första exemplet ovan är det *jag* som är *det* (dvs. hungrig). I det andra exemplet betecknar *det* något som hörs, ses eller märks på annat sätt. Detta generella *det*, som den frågande har lagt märke till, är *jag*.

D. Subjektspredikativ vid fenomenverb

Fenomenverb är predikatsverb vars subjektspredikativ betecknar egenskaper (adjektiv) som subjektet *eventuellt* har. Det lämnas alltså öppet om subjektet verkligen har dessa egenskaper. Ibland kan fenomenverb i stället för adjektiv följas av en perfektparticipform med passiv verbbetydelse. Även i sådana fall lämnas utsagan öppen: Är subjektet verkligen föremål för den passiva verbaktionen? (Beträffande predikativ med verbbetydelse se vidare paragraf 18 C.) Fenomenverb ingår ofta i olika satsförkortningar. I detta avsnitt återfinns endast fenomenverb som kan ingå i förkortningsmönstret *subjekt + fenomenverb + subjektspredikativ*. Sådana verb följs alltså direkt av adjektiv eller perfekt particip med verbbetydelse (subjektspredikativ i satsen) och inte av sättsadverb (sättsadverbial i satsen) vid rak ordföljd. I exemplen nedan och på kommande sidor jämförs subjektspredikativ (till vänster) med sättsadverbial (till höger) i förekommande fall. Verben i jämförelseexemplen till höger fungerar alltså inte som fenomenverb och har ibland helt andra betydelser än dessa.

Fenomenverbet **förefalla** anger i exemplet nedan att talaren vid ett första intryck har uppfattat en person som trevlig, men talaren lämnar öppet för att senare ändra sin uppfattning.

Ex. Hon förefaller *trevlig (sp)*.

Entydigt fenomenverb – Ursprunglig konstruktion: Det förefaller som om hon är *trevlig (sp)*.

Beträffande konstruktioner som *förefalla vara trevlig* eller *förefalla att vara trevlig* se avsnitt E i denna paragraf.

Fenomenverbet **verka** är synonymt med *förefalla* men kan i något ålderdomlig stil även betyda 'vara verksam'.

Ex. Hon verkar *trevlig (sp)*.

Jfr. Hon verkar *flitigt (sätts-advl)* inom frivilligsektorn. – Verb utan fenomenfunktion

Deponensverbet **synas** kan också vara synonymt med fenomenverben *förefalla* och *verka*. Som fenomenverb är *synas* något ålderdomligt och böjs därför ofta enligt det formella äldre mönstret i presens med suffixet -es. I betydelsen 'vara synlig' m.m. är det ett modernt deponensverb, som normalt böjs enligt det nyare mönstret i presens med suffixet -s. Verbet med det nyare böjningsmönstret är även ett förnimmelseverb som används i stället för verbet *se* i passiv form med formellt subjekt (paragraf 46 B II och D III samt paragraf 58 C I).

Ex. Hon *synes oberörd (sp)*.

Jfr. Solen *syns flyktigt (sätts-advl)* bakom molnen. – Deponensverb utan fenomenfunktion
Det *syns* att han är *glad (sp)*. – Förnimmelseverb i passiv form utan fenomenfunktion

Det ständigt reflexiva **te sig** tar normalt endast inanimata subjekt, men är för övrigt i stort sett synonymt med fenomenverben *förefalla*, *verka* och *synas*.

Ex. Situationen *ter sig besvärlig (sp)*. ≈ Situationen förefaller *besvärlig (sp)*.

Det ständigt reflexiva verbet **känna sig** ('tycka sig vara', 'uppleva sig vara') är ett fenomenverb.

Ex. Hon känner sig *sjuk (sp)*. Entydigt fenomenverb

Deponensverbet **känns** kan fungera som ett fenomenverb. Detta verb har sitt historiska ursprung i den passiva formen av förnimmelseverbet *känna*, men formen *känns* är numera alltså dels ett deponensverb (paragraf 58 C), dels passiv form av förnimmelseverbet *känna* (paragraf 46 A).

Ex. Stolen känns *bekvämt (sp)*. Jfr. En sådan hurril känns *rejält (sätts-advl)*. – Förnimmelseverb i passiv form utan fenomenfunktion

Partikelverbet **se ut** är i viss betydelse ett fenomenverb. (Se avsnitt E i detta avsnitt beträffande placering av verbpartikeln *ut*.)

Ex. De såg *glada (sp)* ut. Jfr. De såg *hastigt (sätts-advl)* ut genom fönstret. – Partikelverb utan fenomenfunktion

Verbet **låta** är i viss betydelse ett fenomenverb.

Ex. Han låter *rolig (sp)*. Jfr. Han låter *roligt (sätts-advl)*. – Verb utan fenomenfunktion

Betydelse med *låta* som fenomenverb: Det låter (när du berättar), som om han är *en rolig man (sp)*.

Betydelse med *låta* utan fenomenfunktion: Han låter *på ett roligt sätt (sätts-advl)*.

Beroende på sammanhang lämnar fenomenverb i olika grad öppet i vilken utsträckning de angivna egenskaperna föreligger. I exemplen nedan med fenomenverben *se ut* och *låta* uttrycker talaren åsikter med låg grad av öppenhet, dvs. talaren anser att egenskaperna föreligger, även om detta inte kan konstateras objektivt.

Ex. Du ser *vacker (sp)* ut. / Han låter *hes (sp)*. Talaren uttrycker åsikter med låg grad av öppenhet.

På samma sätt som fenomenverben kan **agera**, **spela** och **låtsas** som predikatsverb ingå i satsförkortningar av meningar med konditionalt komparativa bisatser (paragraf 34 L), dvs. bisatser som inleds med den lexikaliserade underordnande konjunktionen *som om*. I sådana satsförkortningar fungerar de aktuella verben ungefär som fenomenverb, eftersom de i denna betydelse innebär att subjektet medvetet försöker ge ett särskilt intryck.

Ex. Han agerade *blind (sp)* (= Han ville ge intryck av att vara *blind*.) Jfr. Han agerade *blint (sätts-advl)*.
 Hon spelade *dum (sp)*. (= Hon ville ge intryck av att vara *dum*.) Hon spelade *klokt (sätts-advl)*.
 De låtsades *okunniga (sp)*. (= De ville ge intryck av att vara *okunniga*.) De låtsades *inlevelsefullt (sätts-advl)*.

E. Liknande konstruktioner

Adjektiv som är knutna till vissa fenomenverb kan alternativt konstrueras med infinitivfrasen (*att*) *vara* + *adjektiv*. Vid *förefalla/verka* och *låtsas* kan infinitivfrasen stå med eller utan infinitivmärket *att*, vid *synas* endast utan *att* samt vid *se ut* endast med *att*. De efterföljande verben ingår i uttryck som är förkortade adverbial i den överordnade satsen (paragraf 34 L). Inom ett sådant adverbial kan då en underordnad satsanalys göras, där de anknutna adjektiven fungerar som *subjektspredikativ* efter (*att*) *vara*. Observera att det anknutna adjektivet vid verbet *se ut* placeras *före verbpartikel*n om det står utan *att vara*, medan det står *efter verbpartikel*n om det står med *att vara* (eller andra verb). Om det verb som följer ett fenomenverb konstrueras utan *att*, kan det i vissa språkläror tolkas som andra predikat (predikat 2) i den primära satsanalysen. I en sådan tolkning har fenomenverben en funktion som motsvarar hjälpverbens. I denna språklära kategoriseras dock de aktuella infinitivfraserna (med eller utan *att*) som adverbial.

Ex. Hon verkar (*att*) *vara trevlig*. / De låtsas (*att*) *vara okunniga*. De anknutna adjektiven kan föregås av *att vara* eller *vara*.
 Hon synes *vara skyldig*. Det anknutna adjektivet kan föregås av *vara*.
 De såg ut *att vara skyldiga*. Det anknutna adjektivet kan föregås av *att vara*.

Om subjektspredikativet är ett substantiv, vilket det kan vara för *förefalla/verka* och *låtsas* samt *se ut*, är konstruktionen med (*att*) *vara* det enda alternativet.

Ex. Hon verkar (*att*) *vara chef*. / De såg ut *att vara brottare*. De anknutna substantiven måste föregås av *vara/ att vara*.

Samtliga ovannämnda fenomenverb kan också kombineras med de andra två kopulaverben, *bli* och *förbli*, samt med *heta*.

Ex. Hon *förefaller att bli* chef. *Chef* är subjektspredikativ i den underordnade satsanalysen inom infinitivadverbialen *att bli chef*.
 Hon *verkar bli* chef. *Bli* tolkas i detta fall som andra predikat i vissa språkläror. Enligt denna språklära är *bli chef* förkortat adverbial.
 Hon *synes kunna förbli* chef. *Chef* är alltså subjektspredikativ i adverbialen (enligt denna språklära) *eller* i den enkla huvudsatsen (enligt andra).
 Hon *såg ut att heta* Karin. *Karin* är subjektspredikativ i den underordnade satsanalysen inom infinitivadverbialen *att heta Karin*.

Samma fenomenverb kan på motsvarande sätt kombineras med vanliga huvudverb (som dessutom kan föregås av hjälpverb). Om infinitivmärket *att* utelämnas, kan verben i det förkortade infinitivadverbialen alltså i vissa språkläror ses som ytterligare ett predikat i satsen.

Ex. Han *verkar/förefaller (att) arbeta*. / Han *verkar/förefaller (att) kunna arbeta*. Verkar/förefaller + infinitivadverbial (alt. ytterligare predikat)
 Han *låtsas (att) arbeta*. / Han *låtsas (att) kunna arbeta*. Låtsas + infinitivadverbial (alt. ytterligare predikat)
 Han *synes arbeta*. / Han *synes kunna arbeta*. Synes + infinitivadverbial (alt. ytterligare predikat)
 Han *såg ut att arbeta*. / Han *såg ut att kunna arbeta*. Se ut + infinitivadverbial

Verb vars subjektsanknutna substantiv föregås av en preposition räknas i denna språklära (till skillnad från många andra) inte till dem som följs av subjektspredikativ. Sådana prepositionsfraser ses i denna språklära som olika slag av *adverbial* (paragraf 23 E). Inte heller verb vars subjektsanknytning föregås av uttrycket (*så-*)*som* räknas i denna språklära till dem som följs av subjektspredikativ, även om dessa verb är fenomenverb (som *framstå* i exemplet nedan). Anknytningsfrasen fungerar i detta fall som ett *deskriptivt jämförelseadverbial innehållande en förkortad relativ bisats* (paragraf 34 K).

Ex. En kopp kaffe får duga *till frukost*. Prepositionen *till* + substantivet *frukost* bildar ett ändamålsadverbial.
 Hon framstod (*så-*)*som handlingskraftig*. Sättsadverbet *så* + en förkortad relativ bisats bildar ett deskriptivt jämförelseadverbial.

Predikativt attribut vid verb som betecknar existens, position eller rörelse (paragraf 17) respektive *subjektspredikativ* vid fenomenverb (avsnitt B i denna paragraf) är satsförkortningar av olika konstruktioner. Ett predikativt attribut är ett ur grammatisk synvinkel icke-nödvändigt tillägg i satsen, medan ett subjektspredikativ är en grammatiskt nödvändig komplettering till satsens predikat (paragraf 18 F).

Ex. De verkade *glada*. – Subjektspredikativ, en grammatiskt nödvändig komplettering Jfr. Det verkade *som om de var glada*.
 De gick *glada* in i rummet. – Predikativt attribut, ett grammatiskt icke-nödvändigt tillägg (De var *glada* när) de gick in i rummet.

När *vara* eller *bli* används i passiv form, fungerar de inte som kopulaverb utan som passivbildande hjälpverb, vilka tillsammans med en perfektparticipform ingår i satsens predikat. I sådana ursprungliga konstruktioner fungerar perfektparticipformer med verbbetydelse alltså inte som subjektspredikativ.

Ex. Middagen *blev (predikat 1) serverad (predikat 2)*. = Middagen *serverades (predikat)*. Ursprungliga passiva konstruktioner
 Middagen *var (predikat 1) serverad (predikat 2)*. = Middagen *hade (predikat 1) serverats (predikat 2)*. Ursprungliga passiva konstruktioner

I förkortade konstruktioner betecknas däremot även perfektparticipformer med verbbetydelse som predikativ i satsen. (Se vidare paragraf 18 F.)

Ex. Hon *kände sig (predikat som är ett reflexivt fenomenverb) ratad (subjektspredikativ)*. Förkortad konstruktion med fenomenverb
 Jfr. Hon *kände sig som om hon hade (predikat 1) blivit (predikat 2) ratad (predikat 3)*. Ursprunglig konstruktion med bisats efter fenomenverb

Vid befintlighetsangivande rumsadverbial fungerar *vara* och (*för-*)*bli* inte heller som kopulaverb, utan i detta fall fungerar de som positionsangivande verb. *Vara* kan även fungera som existens- eller positionsangivande verb i presentationskonstruktioner med formellt subjekt. (Beträffande verben *vara*, *bli* och *förbli* och deras olika betydelser och funktioner se vidare paragraf 53 F VI.)

Ex. – *Var är de?* – *De är vid stranden*. *De blir* nog kvar *där*. *Vara* och (*för-*)*bli* är positionsverb vid rumsadverbial.
Det är två bananer i lådan. (≈ *Det finns/ligger* två bananer i lådan.) *Vara* är existens- eller positionsverb i presentation med formellt subjekt.

15. Objektspredikativ

Vid många transitiva predikat kan objektet direkt följas av en anknytningsfras, som anger objektets tillstånd vid eller efter verbaktionen. Sådana anknytningar kallas *objektspredikativ* (*objektiv predikatsfyllnad* i äldre språkläror). Konstruktioner med *adjektiv* (inklusive participformer med adjektivbetydelse) i anknytningsfraserna är förkortningar av meningar med *subjektspredikativ*, medan konstruktioner med *perfektparticipformer med verbbetydelse* som objektspredikativ är förkortningar av meningar med passiva satser som innehåller *resultativa verb*. De verb som kan ha objektspredikativ kan indelas i grupper, vars betydelse motsvarar konstruktioner med *vara*, *bli*, *förbli* samt *heta*.

<u>Grupp av verb som kan ha obj.-pred.</u>	<u>Verb i urspr. konstruktion</u>	<u>Objektspredikativets status</u>	<u>Vanl. objektspredikativ</u>
A. Samtida aktionsverb			
I. Tillståndsangivande	Vara	Tillstånd vid aktionen	Adjektiv/ verb (particip)
II. Resultatangivande	Vara (= ha blivit)	Tillstånd som är ett resultat av en avslutad aktion	Adjektiv/ verb (particip)
B. Tanke- och yttrandeverb	Vara	Tillstånd vid yttrandet	Adjektiv/ verb (particip)
C. Förändringsverb	Bli	Förändrat tillstånd	Adjektiv
D. Bevarandeverb	Förbli	Fortsatt tillstånd	Adjektiv
E. Benämningsverb (<i>kalla</i> och <i>benämna</i>)	(Jämför <i>heta</i>)	---	Substantiv

A. Objektspredikativ vid samtida aktionsverb

I. Transitiva resultativa verb vars objektspredikativ uttrycker ett tillstånd vid en aktion

Vid transitiva resultativa verb kan tillståndet hos objektet vid aktionen ofta beskrivas med objektspredikativ, som alltså kan bestå av adjektiv inklusive participformer med adjektivbetydelse eller av perfektparticipformer med verbbetydelse.

Ex.	Hon tog bullarna <i>varma</i> ur ugnen. Han lade henne <i>naken</i> på soffan. Jag åt morötterna <i>kokta</i> . De återfann honom <i>oskadd</i> . Vi köpte bilen <i>begagnad</i> .	Jfr.	Bullarna <i>var varma</i> , när hon tog dem ur ugnen. Hon <i>var naken</i> , när han lade henne på soffan. Morötterna <i>var kokta</i> (= <i>hade blivit kokta</i>), när jag åt dem. Han <i>var oskadd</i> (= <i>var frisk</i> eller <i>hade inte blivit skadad</i>), när de återfann honom. Bilen <i>var begagnad</i> (= <i>var inte ny</i> eller <i>hade blivit begagnad</i>), när vi köpte den.
Jfr.	Vi saknade henne. / De vaktade barnet. / Jag mötte Lassie.		Icke-resultativa transitiva verb kan inte ha objekt med objektspredikativ.

II. Verbet *ha* vars objektspredikativ uttrycker ett resultat av en avslutad aktion

Som framgår av föregående sida kan perfektparticipformer med verbbetydelse fungera som objektspredikativ. I konstruktioner med *huvudverbet ha* kan objektspredikativet genom ett slags satsförkortning uttrycka en avslutad handling (ett resultat), som motsvarar konstruktioner med det tempusbildande *hjälpverbet ha* + det passivbildande hjälpverbet *bli* + ett resultativt huvudverb, vilket i sin tur motsvaras av konstruktioner med *vara* som passivbildande hjälpverb. I nedanstående exempel är alltså objektspredikativet ett resultativt verb, vilket är en del av predikatet från en ursprunglig passiv sats.

Sats med objektspredikativ

Ha + bli i passiv sats

Vara i passiv sats

Jag har alla ärenden *gjorda*.
Vi hade listorna *skrivna*.

Alla ärenden *har blivit gjorda* (*predikat 1-3*) (av mig).
Listorna *hade blivit skrivna* (*predikat 1-3*) (av oss).

Alla ärenden *är gjorda* (*predikat 1-2*) (av mig).
Listorna *var skrivna* (*predikat 1-2*) (av oss).

Även några grundadjektiv kan fungera som objektspredikativ i konstruktioner som är analoga med ovanstående. Objektspredikativet består i dessa fall av adjektiv som *färdig*, *klar* eller liknande, dvs. adjektiv som hänger samman med en avslutad handling. (Som *hjälpverb* innebär verbet *ha* att satsens handling är avslutad, vilket är ursprunget till konstruktionerna i denna punkt. Kombinationen *huvudverbet ha* + objektspredikativ kan vid andra adjektiv innebära ett fortsatt tillstånd. I sådana konstruktioner har verbet *ha* betydelsen 'hålla'/'behålla'. Se avsnitt D i denna paragraf.)

Sats med objektspredikativ

Sats med subjektspredikativ

Ungefärligen motsvarande passiva satser

Jag har julklapparna *klara*.
De hade listorna *färdiga*.

Julklapparna *är klara*.
Listorna *var färdiga*.

Julklapparna *har blivit köpta och inslagna* (av mig) / *är köpta och inslagna* (av mig).
Listorna *hade blivit skrivna* (av dem) / *var skrivna* (av dem).

B. Objektspredikativ vid tanke- och yttrandeverb

Några av de verb som kan ingå i satsförkortningar med reflexiva konstruktioner (paragraf 46) kan ytterligare förkortas, om verbet i bisatsen är *vara*. Det gäller främst verben *erkänna*, *förklara* och *uppleva*. I stället för *objekt med infinitiv + subjektspredikativ* används då *objekt + objektspredikativ*.

Ex. med objekt + objektspredikativ

Ex. med objekt + infinitiv + subjektspredikativ

Ex. med ursprunglig bisats med subjektspredikativ

Jag erkände mig *skyldig*.
Hon förklarade sig *nöjd*.
Han upplevde sig *förbigången*.

Jag erkände mig *vara skyldig*.
Hon förklarade sig *vara nöjd*.
Han upplevde sig *vara förbigången*.

Jag erkände att jag *var skyldig*.
Hon förklarade att hon *var nöjd*.
Han upplevde att han *var förbigången*.

Liksom vid satsförkortning med objekt + infinitiv kan verben *förklara* och *finna* (det senare verbet i den ålderdomliga betydelsen 'tycka', 'anse') även användas *icke-reflexivt* tillsammans med objektspredikativ.

Ex. med objekt + objektspredikativ

Kungen förklarade banan *invigd*.
Han fann bilderna *motbjudande*.

Ex. med objekt + infinitiv + subjektspredikativ

Kungen förklarade banan *vara invigd*.
Han fann bilderna *vara motbjudande*.

Ex. med ursprunglig bisats med subjektspredikativ

Kungen förklarade att banan *var invigd*.
Han fann (tyckte/ansåg) att bilderna *var motbjudande*.

Verbet *hålla* kan i betydelsen 'anse', 'betrakta' konstrueras med objektspredikativ och räknas då till tanke- och yttrandeverb.

Ex. De håller henne *ansvarig* (*objektspredikativ*).

Jfr. De anser att hon är *ansvarig* (*subjektspredikativ*).

C. Objektspredikativ vid förändringsverb

I. Transitiva resultativa verb vars objektspredikativ uttrycker ett resultat av en förändring

Vid vissa transitiva resultativa verb uttrycker objektspredikativet resultatet av en förändring, vilket innebär att de motsvaras av subjektspredikativ med verbet *bli*. Observera att konstruktionen med det normalt intransitiva verbet *supa* nedan är en analogibildning med sådana transitiva verb. Sådana bildningar görs ofta i språket när olika uttryck har närliggande betydelser (*ge någon sprit* respektive *supa [tillsammans med någon]*).

Ex. Hon målade huset *rött* (*objektspredikativ*).
De slog honom *gul och blå*.
Hon gjorde mig *lycklig*.
Vi tvättade bilarna *rena*.
Han söp henne *full*.

Jfr. Hon målade huset, så att det *blev* (*förändringspredikat*) *rött* (*subjektspredikativ*).
De slog honom, så att han *blev gul och blå*.
Hon gjorde, så att jag *blev lycklig*.
Vi tvättade bilarna, så att de *blev rena*.
Han gav henne sprit, så att hon *blev full*.

Verbet *få* kan ta objekt med objektspredikativ i två olika konstruktioner. Dels kan verbet ingå i ett slags satsförkortning där objektspredikativet har verbbetydelse (något som inte är vanligt vid objekt till förändringspredikat), dels kan verbet *få* ersätta verbet *göra*. (Se även paragraf 75 D.)

Ex. Jag fick bilen *lagad* (*objektspredikativ med verbbetydelse*).

Jfr. Jag fick hjälp, så att bilen *blev lagad* (*predikat 1-2*).

Du fick mig *glad* (*objektspredikativ*) igen.

Jfr. Du gjorde mig *glad* (*obj.-pred.*) igen. / Du gjorde så att jag blev *glad* (*subj.-pred.*) igen.

II. Eljest intransitiva verb vars objektspredikativ uttrycker ett resultat av en förändring i reflexiv konstruktion

Dessa verb är i andra sammanhang huvudsakligen intransitiva. De kan dock ha ett reflexivt pronomen som akkusativobjekt, om detta följs av ett objektspredikativ.

Ex.	Plantan växte sig <i>stor</i> . De sprang sig <i>trötta</i> . Vi ska nog äta oss <i>mätta</i> . Hon talade sig <i>varm</i> för saken.	Jfr.	Plantan växte och <i>blev stor</i> . De sprang och <i>blev trötta</i> . Vi ska nog äta och <i>bli mätta</i> . Hon talade för saken och <i>blev varm</i> .
-----	--	------	--

Observera att många transitiva verb (punkt I på föregående sida) också kan följas av reflexivt objekt + objektspredikativ som är resultat av en förändring.

Jfr. Vi tvättade oss *rena*. / Jag slog mig *gul och blå*. / Hon stångade sig *blodig* mot byråkratin.

D. Objektspredikativ vid bevarandeverb

Bevarandeverb innebär ett fortsatt tillstånd. *Hålla* kan som bevarandeverb ungefärligen motsvaras av dels *behålla/bevara*, dels det reflexiva *förhålla sig*.

Ex.	Vi håller/behåller bullarna <i>varma</i> i ugnen. Han håller/förhåller sig <i>lugn</i> . De bevarade gården <i>intakt</i> .	Jfr.	Vi håller/behåller bullarna i ugnen, så att de <i>förblir varma</i> . Han förhåller sig så, att han <i>förblir lugn</i> . De bevarade gården så, att den <i>förblev intakt</i> .
-----	---	------	--

Verbet *ha* kan genom sin betydelse som *tempusbildande hjälpverb* uttrycka ett resultat i konstruktioner med objektspredikativ (avsnitt A). Som *huvudverb* är det dock normalt inte resultatangivande, och kan då bl.a. betyda 'hålla'/'behålla' (paragraf 57 G).

Ex.	Vi har bullarna <i>varma</i> i ugnen.	Jfr.	Vi har/håller/behåller bullarna i ugnen, så att de <i>förblir varma</i> .
-----	---------------------------------------	------	---

E. Objektspredikativ vid benämningsverb

Vid de två benämningsverben *kalla* och *benämna* består objektspredikativet normalt av ett substantiv.

Ex. De kallar honom *Olle*. / Jag benämner det *stöld*.

F. Liknande konstruktioner

Prepositionsfraser och konstruktioner med (*så-*)*som* kan inte fungera som objektspredikativ enligt denna språklära. (Jämför med föregående paragrafs avsnitt E.) Objektsanknytningarna fungerar i dessa fall i stället som *adverbial*.

Ex.	De valde henne <i>till ordförande</i> .
Hon tog honom <i>för brottsling</i> .	Prepositionen <i>till</i> + substantivet <i>ordförande</i> bildar ett objektskompletteringsadverbial (paragraf 23 C).
Prepositionen <i>för</i> + substantivet <i>brottsling</i> bildar ett objektskompletteringsadverbial.
	Han använder tröjan (<i>så-</i>) <i>som skurtrasa</i> .
Vi betraktade dem <i>som främlingar</i> .	Sättsadverbet <i>så</i> + en förkortad relativ bisats bildar ett deskriptivt jämförelseadverbial (paragraf 34 K).
I modern svenska utelämnas oftast det ursprungliga sättsadverbet <i>så</i> i deskriptiva jämförelseadverbial.

Om det ord som anknyter till objektet är ett substantiv, blir prepositionsfraser respektive konstruktioner med (*så-*)*som* oftast det enda alternativet. Det gäller även för de flesta verb som kan följas av objektspredikativ som är adjektiv.

Ex.	Det dåliga vädret gjorde honom <i>gnällig</i> .
Det dåliga vädret gjorde honom <i>till en gnällspik</i> .	Adjektivet <i>gnällig</i> är objektspredikativ i satsen.
Substantivet <i>gnällspik</i> är huvudord i satsens objektskompletteringsadverbial.
	Han har henne <i>kär</i> .
Han har henne (<i>så-</i>) <i>som älskarinna</i> .	Adjektivet <i>kär</i> är objektspredikativ i satsen.
Substantivet <i>älskarinna</i> ingår i satsens jämförelseadverbial.

I stället för att följas av objektspredikativ kan benämnings verbet *kalla* och tanke-/yttrande verbet *hålla* ('anse', 'betrakta') följas av adverbial med prepositionen *för*. Vid benämnings verbet *kalla* används de skilda konstruktionerna optionellt, medan konstruktioner vid tanke-/yttrande verbet *hålla* kan stå med eller utan preposition beroende på det efterföljande adjektivet. I vissa fall kan båda konstruktionerna användas optionellt. Eftersom konstruktionerna med och utan preposition kan vara synonyma, skulle man kunna se även prepositionsfraserna som objektspredikativ. För enhetlighetens skull kategoriseras dock dessa innehållsmässigt synonyma men konstruktionsmässigt skilda objektsanknytningar som skilda satsdelar i denna språklära.

Ex.	De kallar honom <i>svikare</i> . / De håller Koranen <i>helig</i> .
De kallar honom <i>för svikare</i> . / De håller Koranen <i>för helig</i> .	Objektspredikativ
Objektskompletteringsadverbial
	Jag håller henne <i>ansvarig</i> .
Jag håller hennes historia <i>för sann</i> .	Objektspredikativ (enda alternativet för adjektivet <i>ansvarig</i>)
Objektskompletteringsadverbial (enda alternativet för adjektivet <i>sann</i>)
Jfr.	Jag håller hennes forskning <i>högt</i> .	Sättsadverbial

16. Subjektspredikativ i passiv sats

A. Förhållandet mellan predikativ i aktiv och passiv sats

Vid passiv form blir den aktiva satsens subjekt agent, medan objektet blir subjekt. Den aktiva satsens *objektspredikativ* blir vid byte till passiv form *subjektspredikativ*. Emfatisk omskrivning till passiv form av aktiva satser med objektspredikativ kan förekomma vid alla aktuella verb utom vid reflexiva verbkonstruktioner samt vid verben *ha*, *få* och *finna*¹, vars allmänna och mångskiftande betydelser gör att de sällan används i passiv form.

Meningarna med *subjektspredikativ* i exemplen nedan är omskrivningar till passiv form av aktiva meningar som exemplifierar *objektspredikativ* i föregående paragraf. (Se den paragrafen för vidare förklaringar och hänvisningar.)

Vid samtida aktionsverb	Bullarna togs <i>varma</i> (<i>subjektspredikativ</i>) ur ugnen (av henne). Bilen köptes <i>begagnad</i> (<i>sp</i>) (av oss).	Jämför paragraf 15 A
Vid tanke- och yttrandeverb	Banan förklarades <i>invigd</i> (<i>sp</i>) (av kungen). Han ansågs ² <i>korkad</i> (<i>sp</i>) (av henne).	Jämför paragraf 15 B
Vid förändringsverb	Huset målades <i>rött</i> (<i>sp</i>) (av honom). Han slogs/ blev slagen <i>gul</i> (<i>sp</i>) och <i>blå</i> (<i>sp</i>) (av dem).	Jämför paragraf 15 C
Vid bevarandeverb	Bullarna hålls <i>varma</i> (<i>sp</i>) (av oss). Herrgården bevarades <i>intakt</i> (<i>sp</i>) (av dem).	Jämför paragraf 15 D
Vid benämningsverb	Han kallas <i>Pelle</i> (<i>sp</i>) (av dem). Det benämns <i>stöld</i> (<i>sp</i>) (av mig).	Jämför paragraf 15 E
Jämför också:	Han kallas <i>Pelle</i> . – <i>Pelle</i> är subjektspredikativ i en <i>passiv</i> sats (denna paragraf). Han <i>heter</i> Per. – <i>Per</i> är subjektspredikativ i en <i>aktiv</i> sats (paragraf 14).	

¹ Verbet *finna* kan användas passivt i andra sammanhang men brukar då omskrivas med verbet *bli*: *bli funnen*, eftersom s-ändelse ger ett deponensverb: *finnas*.

² Verbet *anse* används oftast inte i motsvarande förkortade satser med objektspredikativ – däremot i förkortade meningar med nexusinfinitiv, t.ex. *Hon ansåg honom vara korkad* (paragraf 46 B).

B. Liknande konstruktioner

Som framgår av paragraf 14 och 15 räknas konstruktioner med prepositioner eller (*så-*)*som* inte som predikativ utan som *adverbial* i denna språklära.

Ex. Hon valdes *till ordförande*. Prepositionen *till* + substantivet *ordförande* bildar ett predikatskompletteringsadverbial (paragraf 23 C).
 Det betecknades (*så-*)*som ett avsteg*. Sättsadverbet *så* + en förkortad relativ bisats bildar ett deskriptivt jämförelseadverbial (paragraf 34 K).

 Det betecknades *som ett avsteg*. I modern svenska utelämnas oftast det ursprungliga sättsadverbet *så* i deskriptiva jämförelseadverbial.

Jfr. Det betecknades *så som ett avsteg brukar betecknas*. Ovanstående exempel med adverbial *så* + ursprunglig fullständig relativ bisats

Några få tanke-/yttrandeverb och benämningsverb (avsnitt B respektive E i paragraf 15) kan optionellt ha adverbial i stället för subjektspredikativ i passiv sats (på liknande sätt som exemplen i avsnitt F i paragraf 15). Hos dessa verb har de skilda konstruktionerna samma betydelse, och därför skulle även prepositionsfraser respektive konstruktioner med (*så-*)*som* kunna kategoriseras som subjektspredikativ i de passiva satserna. Det synsättet förekommer i många andra språkläror. I denna språklära kategoriseras dock sådana olika konstruktioner som skilda satsdelar, även om de är betydelsemässigt synonyma subjektsanknytningar. För att få logik och enhetlighet i satsanalysen är det nämligen viktigt att skilja på *vad* man vill säga (innehållet) och *hur* man säger det (de grammatiska konstruktionerna).

Ex. Han kallas *svikare*. Subjektspredikativ
 Han kallas *för svikare*. Predikatskompletteringsadverbial

 Hon hålls *ansvarig*. Subjektspredikativ
 Hon hålls (*så-*)*som ansvarig*. Deskriptivt jämförelseadverbial (sättsadverbet *så* + förkortad relativ bisats)

Som framgår av föregående paragraf är prepositionsfraser respektive konstruktioner med (*så-*)*som* det enda alternativet för de flesta övriga aktuella verb, om anknytningsordet är ett substantiv.

Ex. Huset gjordes *fint*. Adjektivet *fint* är subjektspredikativ i den passiva satsen.
 Huset gjordes *till en herrgård*. Substantivet *herrgård* är huvudord i den passiva satsens predikatskompletteringsadverbial.

 Bullarna hålls *varma*. Adjektivet *varma* är subjektspredikativ i den passiva satsen.
 Hon hålls (*så-*)*som piga*. Substantivet *piga* ingår i den passiva satsens deskriptiva jämförelseadverbial.

17. Predikativt attribut

Vid vissa intransitiva verb kan subjektet i satsen beskrivas med ett adjektiv som vid rak ordföljd placeras direkt efter huvudpredikatet. Ett sådant adjektiv blir då huvudord i satsdelen *predikativt attribut*. De intransitiva verb som kan följas av predikativa attribut är

- verb som betecknar position, t.ex. *stå*, *sitta* och *ligga*
- verb som betecknar rörelse, t.ex. *komma*, *gå*, *anlända*, *återvända*, *promenera*, *springa*, *resa* och *försvinna*
- verb som anger existens, främst *bo* och *leva*
- vissa verb i uttryck som beskriver något slag av position, rörelse eller förändring, t.ex. *lysa*, *växa* och *dö*

Ex.	Han stod <i>stark</i> vid rodret i stormen.	Predikativt attribut efter positions verbet <i>stå</i>
	Hon gick <i>sorgsen</i> hemåt igen.	Predikativt attribut efter rörelse verbet <i>gå</i>
	Vi bodde <i>ensamma</i> på ön.	Predikativt attribut efter existens verbet <i>bo</i>
	Solen lyste <i>gul</i> på den klarblå himlen.	Predikativt attribut efter verbet <i>lysa</i> i ett predikatsled som anger ett slags position

De predikativa attributen tillhör satsdelsgruppen *predikativ*, i vilken även subjekts- och objektspredikativ ingår (paragraf 1, avsnitt G och H). Till skillnad från subjektspredikativ i aktiv sats är de övriga predikativen inte en komplettering av predikatet i satsen, utan ett ur *grammatisk* synpunkt icke-nödvändigt tillägg (paragraf 18 F). Hur stor *innehållsmässig* betydelse det predikativa attributet har, avgörs av sändarens avsikt med utsagan.

Ex.	Hon gick <i>sorgsen</i> hemåt igen.	Jfr.	Hon gick hemåt igen <i>och var sorgsen</i> . / <i>Hon var sorgsen</i> , när hon gick hemåt igen.
	Han stod <i>stark</i> vid rodret i stormen.		Han stod vid rodret i stormen <i>och var stark</i> . / <i>Han var stark</i> , när han stod vid rodret i stormen.

Även participformer kan vara predikativa attribut i motsvarande ställning. Dessa participformer kan ha adjektivbetydelse eller verbbetydelse, på samma sätt som participattributen i paragraf 13 E. Om predikativa attribut har adjektivbetydelse, dvs. antingen är grundadjektiv eller participformer med adjektivbetydelse, fungerar konstruktionen som en förkortning av satser som innehåller subjektspredikativ efter kopulaverbet *vara*.

Ex.	De levde <i>lyckliga</i> i alla sina dagar. – Grundadjektiv	Jfr.	De levde <i>och var lyckliga</i> i alla sina dagar.
	Vi återvände <i>nöjda</i> från semestern. – Perfekt particip med adjektivbetydelse		Vi återvände från semestern <i>och var nöjda</i> .

Om participformerna i stället har verbbetydelse, har *perfektparticip*formerna *passiv* betydelse, medan *presensparticip*formerna uttrycker en *samtidig* handling. (Beträffande participformers betydelse och användning se vidare paragraf 55.)

Ex.	Bilen stod <i>parkerad</i> på gatan. – Perfekt particip med verbbetydelse	Bilen som stod på gatan <i>var parkerad</i> (= <i>hade parkerats</i>).
	Lappen satt <i>fastspikad</i> på väggen. – Perfekt particip med verbbetydelse	Lappen som satt på väggen <i>var fastspikad</i> (= <i>hade spikats fast</i>).
	Hon stod <i>leende</i> i dörröppningen. – Presens particip med verbbetydelse	När hon stod i dörröppningen, <i>log</i> hon.
	De sprang <i>jublade</i> över ängen. – Presens particip med verbbetydelse	Medan de sprang över ängen, <i>jublade</i> de.

Även vissa partikelverb som betecknar position (befintlighet) eller rörelse (riktning) kan ta predikativt attribut, som normalt placeras före verbpartikeln.

Ex.	De gick <i>nyfikna</i> omkring på marknaden.	Partikelverbet <i>gå omkring</i> betecknar position (befintlighet).
	Han sjönk <i>utmattad</i> ihop på sängen.	Partikelverbet <i>sjunka ihop</i> betecknar position (befintlighet).
	Hon steg <i>yrvaken</i> upp ur sängen.	Partikelverben <i>stiga upp</i> betecknar rörelse (riktning).

Partikelverben *gå omkring* och *sjunka ihop* innebär båda att en rörelse utförs inom ett *begränsat område*. De räknas därför till de verb som uttrycker position (befintlighet). Jämför t.ex. uttrycket *att gå dit* med uttrycket *att gå omkring där*. Det enkla verbet *gå* betecknar riktning och följs av det riktningsangivande rumsadverbet *dit*, medan partikelverbet *gå omkring* betecknar befintlighet och följs av det befintlighetsangivande rumsadverbet *där*.

Som framgår av inledningen till detta avsnitt, kan några andra intransitiva verb också följas av predikativa attribut i vissa uttryck, speciellt om dessa kan anses beskriva något slag av position eller rörelse.

Ex	En stjärna lyste <i>klar</i> på natthimlen.	I detta uttryck har stjärnan en <i>position</i> på natthimlen.
	Häcken växte <i>hög</i> .	Verbet i detta ålderdomliga uttryck innebär en <i>rörelse</i> inom en <i>position</i> .

Adjektiv och participformer som är predikativa attribut kan ha bestämningsord knutna till sig. Hela frasen ingår då i satsdelen.

Ex	Hon satt <i>rak i ryggen</i> på stolen.	I den primära satsanalysen är adjektivfrasen <i>rak i ryggen</i> predikativt attribut.
----	---	--

Subjekt	Predikat	Predikativt attribut – adjektivfras			Rumsadverbial – prepositionsfras	
		Huvudord (adjektiv)	Bestämningsord: rumsadverbial – prepositionsfras		Preposition	Huvudord
			Preposition	Huvudord		
Hon	satt	rak	i	ryggen	på	stolen.

Som framgår av tidigare text i denna paragraf, kan participformer som är predikativa attribut ha verbbetydelse.

Ex. Böckerna finns *översatta till svenska* nu. Verbfrasen *översatta till svenska* är predikativt verbattribut.

Subjekt	Predikat	Predikativt attribut – verbfras			Tidsadverbial
		Huvudord (verb)	Bestämningsord: rumsadverbial – prepositionsfras		
			Preposition	Huvudord	
Böckerna	finns	översatta	till	svenska	nu.

I bisatser placeras det predikativa attributet i förekommande fall oftast på sattsadverbialposition.

Ex. Hon såg att han *nöjd* gick ut ur rummet. Vanligare: Hon såg att han *var nöjd*, när han gick ut ur rummet.

Ett predikativt adjektivattribut är knutet till satsens subjekt, medan ett sättsadverbial är knutet till satsens predikat (paragraf 22 A och 69).

Ex. Han gick *glad* (*predikativt attribut*) vägen fram. Hur(-dan) *var* han? Han gick vägen fram och var *glad*. – Adjektiv

Jfr. Han gick *glatt* (*sättsadverbial*) vägen fram. Hur *gick* han? Han gick *glatt* (= *på ett glatt sätt*). – Sättsadverb

Sättsadverb (sättsadverbial som satsdel) har till skillnad från adjektiv och perfektparticipformer inget pluralsuffix, t.ex. djuret sprang *långsamt*/ djuren sprang *långsamt* respektive djuret är *långsamt* och *utmattat*/ djuren är *långsamma* och *utmattade*.

Som predikativt attribut kan adjektiv som slutar på -t i sin grundform förväxlas med sättsadverb, som ju ofta har t-suffix. Detsamma kan inträffa, om en perfektparticipform har t-suffix i utrum (konjugation 2b). Ett s.k. pluralprov kan i sådana fall visa om det rör sig om ett predikativt attribut eller om ett sättsadverbial. I tabellen nedan skulle de kursiverade orden i exemplen med singulara former kunna misstas för sättsadverbial. Exemplen med plurala former visar dock att de kursiverade orden fungerar som predikativa attribut.

Slag av predikativt attribut	Singular	Plural
Adjektiv som slutar på -t i sin grundform	Hon satt <i>stolt</i> på första parkett.	De satt <i>stolta</i> på första parkett
	Jag gick <i>trött</i> hem efter arbetet.	Vi gick <i>trötta</i> hem efter arbetet.
Perfekt particip med t-suffix i utrum (konjugation 2b)	Han låg <i>utsträckt</i> på sängen.	De låg <i>utsträckta</i> på sängen.
	Råttan låg <i>dränkt</i> i vattentunnan.	Råttorna låg <i>dränkta</i> i vattentunnan.

En *presensparticip*form som står som predikativt attribut har normalt verbetydelse i en s.k. samtida participiell satsförkortning. När presensparticipformer står i motsvarande position vid andra verb än de som kan ha predikativt attribut, fungerar de i stället som sättsadverbial (paragraf 55 B IV).

Ex. De gick *sjungande* (*predikativt verbattribut*) vägen fram. – Verb

Medan de gick vägen fram, *sjöng* (*predikat*) de.

Jfr. Hon tittade *beundrande* (*sättsadverbial*) på dem. – Sättsadverb

Hon tittade på dem *på ett beundrande sätt* (*sättsadverbial*).

Predikativt attribut är en primär satsdel med adjektiv/participformer som huvudord, medan de attribut som beskrivs i paragraf 13 ingår i en nominalfras tillsammans med ett huvudord (ett substantiv eller ett substantiviskt pronomen). I det första exemplet nedan är adjektivet *förväntansfulla* huvudord i den fras som utgör det predikativa attributet. I det andra exemplet nedan är adjektivet *förväntansfulla* i stället ett attribut (en bestämning) till huvudordet *spelarna* i subjektet.

Ex. Spelarna stod *förväntansfulla i sinnet* (*predikativt adjektivattribut*) utanför arenan.

De förväntansfulla (*adjektivattribut*) spelarna stod utanför arenan.

I tabellen nedan framgår att ett predikativt attribut ligger på en högre nivå än ett attribut i satsanalysen.

Subjekt – nominalfras			Predikat	Predikativt attribut – adjektivfras			Rumsadverbial – prepositionsfras			
Artikel	Attribut (adjektiv)	Huvudord (substantiv)		Huvudord (adjektiv)	Bestämningsord: rumsadverbial – prep.fras		Prep.	Nominalfras		
					Prep.	Huvudord (substantiv)		Artikel	Attribut (adjektiv)	Huvudord (substantiv)
		Spelarna	stod				utanför			arenan.
		Spelarna	stod	förväntansfulla			utanför			arenan.
		Spelarna	stod	förväntansfulla	i	sinnet	utanför	den	klassiska	arenan.
De	förväntansfulla	spelarna	stod				utanför	den	klassiska	arenan.

Beträffande de olika nivåerna i satsanalysen se vidare paragraf 2 E.

18. Mer om predikativ

Predikativ har fått sitt namn av att de ingår som primära satsdelar i satsens predikatsled (paragraf 2 D XII). De predikativ som beskrivs i paragraf 14–17 står alla i direkt anslutning till ett predikat eller ett objekt och kallas därför *bundna* predikativ (avsnitt A–D i denna paragraf). När det gäller predikativa attribut, kan de även stå som tilläggsfraser och kallas då *fria* predikativ (avsnitt E i denna paragraf).

A. Bundna predikativ med adjektiv som huvudord

Ursprunget till alla olika slag av predikativ med *adjektiv* som huvudord är subjektspredikativ knutna till sitt subjekt med kopulaverben *vara*, *bli* eller *förbli*.

Subjektspredikativ vid kopulaverb – grundkonstruktioner med *vara*, *bli* eller *förbli*

Ex.	Hon är <i>duktig</i> .	Ursprungligt predikativ anslutet till subjektet med verbet <i>vara</i> (som anger ett tillstånd eller ett resultat)
	Han blev <i>förvånad</i> .	Ursprungligt predikativ anslutet till subjektet med verbet <i>bli</i> (som anger en förändring)
	De förblev <i>lyckliga</i> .	Ursprungligt predikativ anslutet till subjektet med verbet <i>förbli</i> (som anger ett fortsatt tillstånd)

Subjektspredikativ vid fenomenverb – förkortning av satser med *vara*

Ex.	Hon verkar <i>glad</i> .	Jfr.	Det verkar som om hon <i>är glad</i> .
-----	--------------------------	------	--

Objektspredikativ i aktiv sats och motsvarande subjektspredikativ i passiv sats – förkortningar av satser med *vara*, *bli* eller *förbli*

Ex.	Aktiv sats: Vi åt maten <i>kall</i> (<i>obj.-pred.</i>).	Jfr.	Maten <i>var kall</i> , när vi åt den.
	Passiv sats: Maten åts <i>kall</i> (<i>subj.-pred.</i>).		Maten <i>var kall</i> , när den åts.
	Aktiv sats: Han målade väggen <i>grön</i> (<i>obj.-pred.</i>).		Han målade väggen så, att den <i>blev grön</i> .
	Passiv sats: Väggen målades <i>grön</i> (<i>subj.-pred.</i>).		Väggen målades så, att den <i>blev grön</i> .
	Aktiv sats: Hon förvarade maten <i>kall</i> (<i>obj.-pred.</i>).		Hon förvarade maten så, att den <i>förblev kall</i> .
	Passiv sats: Maten förvarades <i>kall</i> (<i>subj.-pred.</i>).		Maten förvarades så, att den <i>förblev kall</i> .

Predikativt attribut – förkortning av satser med *vara*

Ex.	Hon låg <i>trygg</i> i sängen.	Jfr.	Hon låg i sängen och <i>var trygg</i> . / Hon <i>var trygg</i> , när hon låg i sängen.
-----	--------------------------------	------	--

B. Bundna predikativ med substantiv/ substantiviska pronomen som huvudord

I samma slag av oförkortade grundkonstruktioner som beskrivs i föregående avsnitt kan kopulaverben *vara*, *bli* och *förbli* binda ihop subjektet med predikativ som har substantiv eller substantiviska pronomen som huvudord. Predikativ med sådana huvudord är vid kopulaverb alltid subjektspredikativ.

Ex.	Hon var <i>en blyg flicka</i> .	Predikativ anknutet till subjektet med verbet <i>vara</i> (tillstånd)
	Hon blev <i>en stor artist</i> . Hon blev <i>någon</i> .	Predikativ anknutna till subjektet med verbet <i>bli</i> (förändring)
	Hon förblev <i>artist</i> hela sitt liv.	Predikativ anknutet till subjektet med verbet <i>förbli</i> (fortsatt tillstånd)

Predikativ med substantiv som huvudord förekommer också vid några få benämningsverb, främst *heta*, *kalla* och *benämna*. Av dessa är det endast *heta* som tar subjektspredikativ i aktiv sats, medan de andra tar objektspredikativ i aktiv sats och därigenom subjektspredikativ i passiv sats. Predikativ vid benämningsverb är ofta egennamn.

Ex.	Han heter <i>Olof</i> .	Subjektspredikativ i aktiv sats
	Vi kallar honom <i>Olle</i> .	Objektspredikativ i aktiv sats
	Han kallas <i>Olle</i> .	Subjektspredikativ i passiv sats (motsvarar objektspredikativ i aktiv sats)

C. Bundna predikativ med verb som huvudord

Participformer med *verbbetydelse* kan stå som olika slag av bundna predikativ – dock inte som subjektspredikativ i en oförkortad aktiv sats. I ursprungliga konstruktioner med verben *vara* eller *bli* + perfektparticipformer med verbbetydelse utgör de aktuella verben i stället predikat i en passiv sats. De fyra översta jämförelseexemplen i högerspalten nedan är sådana ursprungliga konstruktioner. (Se även paragraf 50.) Som bundet predikativ med verbbetydelse har *perfektparticip*formen passiv betydelse, medan *presensparticip*formen uttrycker en samtida aktiv verbaktion.

Ex.	Lådan såg <i>söndersparkad</i> (<i>subjektspredikativ vid fenomenverb</i>) ut.	Det såg ut som om lådan <i>var söndersparkad</i> (= <i>hade blivit söndersparkad</i>).
	De hittade lådan <i>söndersparkad</i> (<i>objektspredikativ</i>).	När de hittade lådan, <i>var</i> den <i>söndersparkad</i> (= <i>hade den blivit söndersparkad</i>).
	Lådan hittades <i>söndersparkad</i> (<i>subjektspredikativ i passiv sats</i>).	När lådan hittades, <i>var</i> den <i>söndersparkad</i> (= <i>hade den blivit söndersparkad</i>).
	Lådan låg <i>söndersparkad</i> (<i>predikativt attribut</i>) på gatan.	Lådan låg på gatan och <i>var söndersparkad</i> (= <i>hade blivit söndersparkad</i>).
	Vi fann henne <i>stående ensam</i> (<i>objektspredikativ</i>).	När vi fann henne, <i>stod</i> hon <i>ensam</i> .
	Hon återfanns <i>stående ensam</i> (<i>subjektspredikativ i passiv sats</i>).	När hon återfanns, <i>stod</i> hon <i>ensam</i> .
	Hon gick <i>skrattande</i> (<i>predikativt attribut</i>) därifrån.	När hon gick därifrån, <i>skrattade</i> hon.

D. Subjektspredikativ vid adverbialersättande objektskonstruktion

Vissa satser med subjektspredikativ följt av prepositionsadverbial som i betydelse ligger nära dativobjekt, kan förkortas i (något ålderdomliga) fasta uttryck med adverbialets huvudord som dativobjekt. Dativobjektet placeras före predikativet, som i dessa fall alltså är ett subjektspredikativ.

Ex.	Det är mig <i>en gåta</i> .	<i>En gåta</i> är subjektspredikativ. <i>Mig</i> är dativobjekt.
Jfr.	Det är en gåta för mig.	<i>För mig</i> kan ses som situationsbedömningsadverbial eller som dativobjektsadverbial.
Ex.	Situationen blev oss <i>övermäktig</i> .	<i>Övermäktig</i> är subjektspredikativ. <i>Oss</i> är dativobjekt.
Jfr.	Situationen blev övermäktig för oss.	<i>För oss</i> kan ses som situationsbedömningsadverbial eller som dativobjektsadverbial.
Ex.	Han var henne <i>underlägsen</i> .	<i>Underlägsen</i> är subjektspredikativ. <i>Henne</i> är dativobjekt.
Jfr.	Han var underlägsen i jämförelse med henne.	<i>I jämförelse med henne</i> är jämförelseadverbial.

E. Fria predikativ (fria predikativa attribut)

När ett predikativt attribut inte är bundet till predikatet utan står som en tilläggsfras kan det kallas fritt predikativ. De fria predikativen kan liksom andra predikativa attribut ha adjektivbetydelse (som de bundna predikativen i avsnitt A) eller verbbetydelse (som de bundna predikativen i avsnitt C). Lägg märke till att de fria predikativen normalt består av fraser eller sammanbundna satsdelsled och inte av enstaka ord, vilket bundna predikativa attribut ofta gör. Det är ofta just längden på det predikativa attributet som gör att det flyttas till slutet av satsen som en tilläggsfras – ett fritt predikativ.

Ex.	Han gick in i rummet, <i>rädd och nervös</i> (fritt predikativ – samordnade adjektiv).	Betydelse: När han gick in i rummet, var han <i>rädd och nervös</i> .
	Hon gick vägen fram, <i>sjungande en sång</i> (fritt predikativ – en verbfras).	Betydelse: Medan hon gick vägen fram, <i>sjöng</i> hon <i>en sång</i> .
Jfr.	Han gick <i>rädd och nervös</i> in i rummet.	<i>Rädd och nervös</i> är samordnade satsdelsled i ett bundet predikativt adjektivattribut.
	Hon gick <i>sjungande</i> vägen fram.	<i>Sjungande</i> är ett bundet predikativt verbattribut.

En annan viktig skillnad mellan de bundna och fria predikativa attributen är att de senare kan stå som fria tillägg till satser med predikatsverb som normalt inte tar bundna predikativa attribut – som verbet *röka* i exemplen nedan. (Se vidare paragraf 55 B IV.)

Ex.	Han rökte de starka turkiska cigaretterna, <i>grön i ansiktet</i> .	Fritt predikativt adjektivattribut som består av en adjektivfras
	Han rökte de starka turkiska cigaretterna, <i>hostande och spottande</i> .	Fritt predikativt verbattribut med samordnade satsdelsled

F. Jämförelse mellan subjektspredikativ, objektspredikativ och predikativa attribut

Subjektspredikativ i aktiv sats är *grammatiskt nödvändiga komplement* till satsens predikat (och skulle därför även kunna betecknas med den äldre termen predikatsfyllnad), medan objektspredikativ, subjektspredikativ i passiv sats samt predikativa attribut är *grammatiskt icke-nödvändiga tillägg* i satsen.

Subjektspredikativ i aktiv sats – grammatiskt nödvändigt komplement

Ex.	Hon var <i>nöjd</i> .	Subjektspredikativ som komplement till kopulaverbet <i>vara</i>
	Stugan blev <i>gul</i> efter målningen.	Subjektspredikativ som komplement till kopulaverbet <i>bli</i>
Ex.	Hon föreföll <i>nöjd</i> .	Subjektspredikativ efter fenomenverbet <i>förefalla</i>
Jfr.	Det föreföll som om <i>hon var nöjd</i> .	Ursprunglig komplementär konstruktion

Objektspredikativ – grammatiskt icke-nödvändigt tillägg efter objekt

Ex.	Han målade stugan <i>gul</i> .	Objektspredikativ
Jfr.	Han målade stugan, <i>så att den blev gul</i> .	Ursprunglig bisats med subjektspredikativ i aktiv sats

Subjektspredikativ i passiv sats – grammatiskt icke-nödvändigt tillägg efter predikat i passiv form

Ex.	Stugan målades <i>gul</i> .	Subjektspredikativ i passiv sats (motsvarar objektspredikativ i aktiv sats)
Jfr.	Stugan målades, <i>så att den blev gul</i> .	Ursprunglig bisats med subjektspredikativ i aktiv sats

Predikativt attribut – grammatiskt icke-nödvändigt tillägg efter vissa intransitiva predikat

Ex.	Han gick <i>glad</i> vägen fram.	Predikativt attribut
Jfr.	Han gick vägen fram <i>och var glad</i> .	Ursprungligt samordnat tillägg med subjektspredikativ

Predikativa attribut som innehåller fler än ett ord står ofta som tilläggsfraser. Sådana fria predikativ kan även förekomma efter transitiva predikat.

Ex.	Han läste tidningen, <i>glad och nöjd</i> .	Samordnade satsdelsled i fritt predikativt attribut
Jfr.	Han läste tidningen <i>och var glad och nöjd</i> .	Ursprungligt samordnat tillägg med samordnade satsdelsled i subjektspredikativ

Det predikativa attributet *glad* i exempelmeningen *Han gick glad vägen fram* på föregående sida kan tolkas dels som ett neutralt tillägg, vars information är samordnad och ungefär lika viktig som den övriga informationen i satsen: *Han gick vägen fram och var glad*, dels som ett framhävt tillägg, vars information är den viktigaste i meningen: *När han gick vägen fram, var han glad*. Sådana *grammatiskt icke-nödvändiga* tillägg (dvs. alla predikativ utom subjektspredikativ i aktiv sats) är alltså inte oviktiga för sändarens budskap. Tvärtom är dessa tillägg ofta en mycket viktig del av budskapet.

Ex.	Hon skrubbede ytan <i>ren</i> .
Hon skrubbede ytan.	Objektspredikativ
Grammatiskt självständig sats utan en viktig del av budskapet
Ex.	Ytan skrubbedes <i>ren</i> .
Ytan skrubbedes.	Subjektspredikativ i passiv sats (motsvarar objektspredikativ i aktiv sats)
Grammatiskt självständig sats utan en viktig del av budskapet
Ex.	Han stod <i>obeslutsam</i> mitt på golvet.
Han stod mitt på golvet.	Predikativt attribut
Grammatiskt självständig sats utan en viktig del av budskapet
Jfr.	Han var <i>obeslutsam</i> .
Han föreföll <i>obeslutsam</i> .	Subjektspredikativ efter kopulaverb är en grammatiskt nödvändig komplettering av predikatet.
Subjektspredikativ efter fenomenverb är en grammatiskt nödvändig komplettering av predikatet.

I vissa fall kan ett predikativ som är ett grammatiskt icke-nödvändigt tillägg ingå i en fast konstruktion, vilket gör att en sats utan predikativet blir meningslös, trots att den är grammatiskt korrekt.

Ex.	Hon gjorde honom <i>arg</i> .
* Hon gjorde honom. | Objektspredikativ i fast konstruktion (<i>göra ngn ngt</i>)
Grammatiskt självständig sats utan egentligt innehåll |
|-----|--|--|

I fasta uttryck kan ett predikativt attribut fungera ungefär som en betonad verbpartikel, vilket även det gör att en sats utan predikativet blir meningslös, trots att den är grammatiskt korrekt. Observera att det predikativa attributet i nedanstående verbuttryck bara delvis har en funktion som påminner om en verbpartikel. I satsanalysen är det likafullt ett predikativ som består av ett adjektiv som måste kongruensböjas (till skillnad från de oböjliga verbpartiklarna).

Ex.	Dörren stod <i>öppen</i> .
* Dörren stod.	Predikativt attribut i fast verbuttryck (<i>stå öppen</i>)
Grammatiskt självständig sats utan egentligt innehåll
Jfr.	Dörren stod <i>öppen</i> . / Dörrarna stod <i>öppna</i> .
Hon stod inte <i>pall</i> . / De stod inte <i>pall</i> .	Predikativa attribut (som är adjektiv eller perfektparticipformer) kongruensböjs.
Verbpartiklar (adverb, prepositioner, substantiv eller prepositionsfraser) är oböjliga.

Som framgår av tidigare text är alla konstruktioner utom dem med verben *vara*, *bli* och *förbli* (samt vissa benämningsverb) förkortade. Verben *vara* och *bli* kan i dessa sammanhang fungera dels som kopulaverb som följs av adjektiv eller substantiv, dels som passivbildande hjälpverb som följs av perfektparticipformer med verbbetydelse. När det gäller *subjektspredikativ* vid *vara* och *bli* är endast den förstnämnda funktionen som kopulaverb aktuell. I den andra passivbildande funktionen bildar *vara* eller *bli* i stället *predikat i passiv form* tillsammans med perfektparticipformerna.

Ex. De är *lyckliga*. / De är *studenter*.
De blir kanske *besvikna*. / De blir kanske inte *läkare*.
Kopulaverbet *vara* följs av subjektspredikativ som är adjektiv respektive substantiv.
Kopulaverbet *bli* följs av subjektspredikativ som är adjektiv respektive substantiv.

Ex. De är *examinerade*. = De har blivit *examinerade*.
Jfr. De har *examinerats*.
Hjälperbena *vara* respektive *bli* ingår i predikaten i den passiva satsen.
Motsvarande passiva sats med s-suffix på huvudpredikatet

När det gäller *objektspredikativ*, *subjektspredikativ vid fenomenverb* och *i passiv sats* samt *predikativa attribut* finns ingen sådan distinktion i terminologin, utan då kan man endast skilja på *adjektivbetydelse* respektive *verbbetydelse* av nämnda predikativ (paragraf 50).

Ex. Vi åt fisken *rå*.
Jfr. Vi åt fisken, när den *var rå*.
Objektspredikativ med adjektivbetydelse
Ursprungligt subjektspredikativ med adjektivbetydelse efter kopulaverbet *vara*

Ex. Han skrubbade ytan *ren*.
Jfr. Han skrubbade ytan, så att den *blev ren*.
Objektspredikativ med adjektivbetydelse
Ursprungligt subjektspredikativ med adjektivbetydelse efter kopulaverbet *bli*

Ex. Vi åt fisken *stekt*.
Jfr. Vi åt fisken, när den *var stekt*.
Vi åt fisken, när den *hade blivit stekt*.
Vi åt fisken, när den *hade stekts*.
Objektspredikativ med verbbetydelse
Ursprunglig konstruktion med det passivbildande predikatet *vara*
Motsvarande ursprunglig konstruktion med det passivbildande predikatet *bli*
Motsvarande konstruktion med s-suffix på huvudpredikatet

Ex. Hon låg *lycklig* i hans famn.
Jfr. Hon låg i hans famn och *var lycklig*.
Predikativt attribut med adjektivbetydelse
Ursprungligt subjektspredikativ med adjektivbetydelse efter kopulaverbet *vara*

Ex. Dokumenten låg *hoprörda* på golvet.
Jfr. Dokumenten låg på golvet och *var hoprörda*.
Dokumenterna låg på golvet och *hade blivit hoprörda*.
Dokumenterna låg på golvet och *hade rörts ihop*.
Predikativt attribut med verbbetydelse
Ursprunglig konstruktion med det passivbildande predikatet *vara*
Motsvarande ursprunglig konstruktion med det passivbildande predikatet *bli*
Motsvarande konstruktion med s-suffix på huvudpredikatet

Strukturtabell

Nedanstående tabell jämför de olika slagen av predikativ med avseende på ordklass, placering i satsen, konstruktion samt grammatisk nödvändighet. I tabellen ingår inte predikativ som är knutna till benämningsverb (av vilka *heta*, *kalla* och *benämna* är de vanligaste).

Slag av predikativ	Huvudordets ordklass ¹	Exempel	Slag av konstruktion	Grammatisk nödvändighet
Subjektspredikativ vid kopulaverb (<i>vara</i> , <i>bli</i> eller <i>förbli</i>)	Adjektiv <i>eller</i> substantiv	Hon blev <i>glad</i> . Han är <i>en glad lax</i> .	Ursprunglig konstruktion	Nödvändigt predikativ
Subjektspredikativ vid fenomenverb (t.ex. <i>verka</i> , <i>se ut</i> och <i>känna sig</i>)	Adjektiv <i>eller</i> verb (i perfekt particip)	De såg <i>glada</i> ut. Hon kände sig <i>sviken</i> .	Förkortning av satser med predikatet <i>vara</i> ²	Nödvändigt predikativ
Objektspredikativ	A. Adjektiv <i>eller</i> verb (i perfekt particip)	Vi målade stugan <i>röd</i> . De hittade lådan <i>skadad</i> .	A. Förkortning av satser med predikatet <i>vara</i> , <i>bli</i> eller <i>förbli</i> ²	Icke-nödvändigt predikativ
	B. Verb (i presens particip)	Vi hittade Siv <i>gråtande</i> .	B. Samtida participiell satsförkortning ³	
Subjektspredikativ i passiv sats (passiverade objektspredikativsatser)	A. Adjektiv <i>eller</i> verb (i perfekt particip)	Stugan målades <i>röd</i> . Lådan hittades <i>skadad</i> .	A. Passivering av förkortade satser med predikatet <i>vara</i> , <i>bli</i> eller <i>förbli</i> ²	Icke-nödvändigt predikativ
	B. Verb (i presens particip)	Siv hittades <i>gråtande</i> .	B. Samtida participiell satsförkortning ³	
Predikativt attribut	A. Adjektiv <i>eller</i> verb (i perfekt particip)	De levde <i>lyckliga</i> . Bilen stod <i>parkerad</i> .	A. Förkortning av satser med predikatet <i>vara</i> ²	Icke-nödvändigt predikativ
	B. Verb (i presens particip)	Han gick <i>leende</i> hemåt.	B. Samtida participiell satsförkortning ³	
Fritt predikativt attribut	A. Adjektiv <i>eller</i> verb (i perfekt particip)	Hon vaknade sent, <i>nöjd</i> och <i>utvilad</i> . / Han gick	A. Förkortning av satser med predikatet <i>vara</i> ²	Icke-nödvändigt predikativ
	B. Verb (i presens particip)	iväg, <i>sjungande en sång</i> .	B. Samtida participiell satsförkortning ³	

¹ Adjektiv kan vara grundadjektiv *eller* participformer med adjektivbetydelse. Verb i subjektspredikativ vid fenomenverb är perfektparticipformer med verbbetydelse. Verb i objektspredikativ, subjektspredikativ i passiv sats samt i bundna och fria predikativa attribut är perfektparticip- *eller* presensparticipformer med verbbetydelse.

² I de fall då predikativet är en *perfektparticipform med verbbetydelse*, kan endast något av *de passivbildande verben vara* och *bli* ingå i de ursprungliga oförkortade konstruktionerna. I sådana ursprungliga oförkortade konstruktioner är perfektparticipformer med verbbetydelse däremot inte predikativ utan ingår i satsens predikat. *Kopulaverbet förbli* kan – liksom *kopulaverben vara* och *bli* – ingå i ursprungliga oförkortade konstruktioner med *adjektiv* som subjektspredikativ. Se även paragraf 50.

³ I paragraf 55, avsnitt B, punkt IV finns en sammanställning över de olika fall då samtida participiella satsförkortningar kan förekomma.

19. Adverbial och motsvarande adverbiella bisatser

Ett adverbial kan utgöras av

- ett enskilt adverb/ en adverbfras, t.ex. *ute; där ute, långt ute*
- en prepositionsfras bestående av en preposition + en nominalfras, t.ex. *på gatan, med sin gamla bil, av mig, till den som behöver*
- en prepositionsfras bestående av en preposition + en infinitivfras/ en att-bisats, t.ex. [låna] *för att studera*; [reagera] *på att de är dumma*
- en nominalfras eller infinitivfras som är en förkortad prepositionsfras, t.ex. [arbeta] *(i) två timmar* respektive [tvinga någon] *(till) att ljuga*
- en nominalfras (som inte är en förkortad prepositionsfras) i vissa tidsadverbial, t.ex. [ropa] *två gånger*, [vila] *en stund*

Nedan listas några vanliga adverbialslag. Många av dessa adverbial motsvaras helt eller delvis av en adverbiell bisats, vars inledning är en underordnande konjunktion. I de fall bisatsen endast delvis motsvarar det angivna adverbialet i betydelse anges bisatsslaget inom parentes. De flesta bisatser som inleds av en underordnande konjunktion (alla utom de allmänna och de interrogativa) fungerar som adverbial till en överordnad sats (paragraf 33–34).

<u>Adverbialslag</u>	<u>Exempel</u>	<u>Motsvarande bisatsslag</u>	<u>Bisats med konjunktionen kursiverad</u>
Rums-	Hon reste <i>dit/ till Stockholm.</i>	---	---
Tids-	Han stannade <i>länge/ till torsdag.</i>	temporal	... <i>tills</i> det blev torsdag.
Sätts-	Han läste brevet <i>noga/ med stor uppmärksamhet.</i>	(exkluderande <i>deskriptiv</i>)	... <i>utan att</i> han tappade fokus.
Grad-	Barnen älskade jordgubbar <i>mycket/ mest av allt.</i>	(<i>gradkonsekutiv</i>)	... <i>så</i> mycket, <i>att</i> de ...
Orsaks-	Jag kunde inte resa <i>på grund av sjukdom.</i>	kausal	... <i>eftersom</i> jag var sjuk.
Avsikts-	Man gjorde allt <i>för min trivsel.</i>	final	... <i>för att</i> jag skulle trivas.
Följd-	Jag läste grammatik <i>med fina betyg som följd.</i>	konsekutiv	... <i>så att</i> jag fick fina betyg.
Villkors-	Det kan ordnas <i>under vissa förutsättningar.</i>	konditional	... <i>om</i> chefen ger tillstånd.
Motsättnings-	Jag gick dit <i>trots min sjukdom.</i>	koncessiv ¹	... <i>trots att</i> jag var sjuk.
Jämförelse-	Hon var stark <i>i jämförelse med mig.</i>	komparativ	... (starkare) <i>än</i> jag var.

¹ Det latinska ordet *koncessiv* betyder 'medgivande', och förklaras av att meningen kan tolkas på följande sätt: Jag var sjuk – det medges – men gick ändå dit. Ordet *motsättning* ger dock en bättre uppfattning om innebörden av adverbialet/ den adverbiella bisatsen.

Beträffande olika slag av adverb och adverbial samt adverbiella bisatser se vidare de kommande paragraferna 20–34. Interrogativa adverb beskrivs särskilt i paragraf 73, medan adverbavledningar och adverbsammansättningar avhandlas i paragraf 70 A IV respektive 70 B VI.

20. Rumsadverb och rumsadverbial

A. Rumsadverb

Rumsadverb kan bl.a. svara på frågorna *var* ('på vilken plats'), *varifrån* ('från vilken plats'), *vart* ('till vilken plats') och *vartåt/varåt* ('åt vilket håll'). De följer då särskilda mönster för avledning respektive sammansättning. Se nedanstående tabell.

Pronominella adverb	Var?	Vart?	Varifrån?	Vartåt?/Varåt?
→	här	hit	härifrån	hitåt/häråt
	där	dit	därifrån	ditåt/däråt
Allmänt beskrivande adverb	hemma	hem	hemifrån	hemåt
→	borta	bort	bortifrån	bortåt
	inne	in	inifrån	inåt
	ute	ut	utifrån	utåt
	ner	ner	nerifrån	neråt
	uppe	upp	uppifrån	uppåt
	framme	fram	framifrån	framåt
	---	--- (bak)	bakifrån	bakåt

Vart var ursprungligen en förkortad form av både *vartill* och *varåt*. I modern svenska används formen *vart* endast i betydelsen 'till vilken plats', medan den tautologiska formen *vartåt* i betydelsen 'åt vilket håll' numera ofta används i stället för den ursprungliga formen *varåt*. På motsvarande sätt används ofta formerna *hitåt* och *ditåt* i stället för de ursprungliga *häråt* och *däråt*. I talspråket används dessutom ibland formen *vart* i stället för *var*, något som bör undvikas i vårdat språk.

Rumsadverb kan ibland (tillsammans med vissa verb) fungera som betonade verbpartiklar (paragraf 60). Detta gäller särskilt när de står utan ytterligare rumsadverbial.

Ex. Han har gått upp.

Upp kan fungera som en betonad verbpartikel – både i rumslig betydelse och i betydelsen 'gå upp i vikt'.

Han har gått upp.

Här betonas *gått* i motsats till t.ex. *åkt hiss*. *Upp* blir därmed rumsadverbial i satsen.

Han har gått upp till övervåningen.

Upp + ytterligare rumsadverbial: Adverbfrasen *upp till övervåningen* är rumsadverbial i satsen.

Om man vill framhålla den rumsliga betydelsen av de riktningsangivande adverbena, kan man även lägga till de pronominala adverbena *hit* eller *dit*. (Beträffande alternativa sammanskrivningar med pronominala + beskrivande rumsadverb, t.ex. *ditupp*, se paragraf 70 B VI.)

Ex. Han har gått dit upp.

Adverbfrasen *dit upp* är rumsadverbial i satsen.

Samma principer som för de riktningsangivande adverbena gäller för de lägesangivande rumsadverbena, om dessa ingår i fasta uttryck. För att framhålla den enkla rumsliga betydelsen kan man använda de pronominella lägesangivande rumsadverbena *här* och *där* eller ytterligare rumsadverbial.

Ex. Han sitter inne. Med betonad verbpartikel kan detta uttryck betyda 'Han sitter i fängelse'.
 Han sitter *där inne/ inne i vardagsrummet*. Adverbfraserna *där inne* respektive *inne i vardagsrummet* är rumsadverbial i satsen.

De demonstrativa pronominella rumsadverbena används också för att tillsammans med adverbet *bak* bilda motsatser till det lägesangivande *framme* och det riktningsangivande *fram*. Som framgår av tabellen på föregående sida, saknas dessa motsatsord som enskilda adverb i normalt språkbruk.

Ex. – Var i kön står de? – De står *där bak*. Lägesangivande adverbial – motsats till (*där*) *framme*
 – Jag är också på väg *dit bak*. Riktningsangivande adverbial – motsats till (*dit*) *fram*

Parallellt med formen *ner* förekommer *ned*. Båda dessa former har sitt ursprung i den äldre formen *neder*. *Nerifrån* och *neråt* har de parallella formerna *nedifrån* och *nedåt*. Även i andra sammansättningar kan ofta båda formerna användas. Generellt gäller att formerna med förledet *ned-* har ett högre stilvärde än de med förledet *ner-*.

Ex. Ljuset kommer *nerifrån*. Neutral stil Jfr. Priset var *nersatt*. Vardaglig till neutral stil
 Ljuset kommer *nedifrån*. Något högre stil Priset var *nedsatt*. Neutral till något högre stil

De pronominella riktmärkesangivande adverbena *varåt*, *hitåt* och *ditåt* har parallellt de mindre frekventa ursprungliga formerna *varåt*, *häråt* och *däråt*.

Ex. Jag undrar *varåt* det lutar? / Jag undrar *varåt* det lutar? Synonyma former

Om ett intransitivt rörelseverb pågår inom ett bestämt område, används de lägesangivande rumsadverbena.

Ex. Barnen springer (omkring) *där* borta. Barnens rörelse pågår inom ett visst område.
 Jfr. Barnen springer *dit*, när de vill ha vatten. Barnen springer från en plats till en annan, när de vill ha vatten.

Om ett transitivt rörelseverbs aktion syftar till att ett objekt ska hamna på en viss plats, används också de lägesangivande rumsadverbena.

Ex. Släng inte skräp *här*! *Här* avser den plats som skräpet hamnar på och där det sedan ligger.
 Jfr. Släng *hit* skräpet! *Hit* är ett riktningsangivande rumsadverb som används som verbpartikel.

Om man vill framhålla att en rörelse krävs för att nå en viss plats, kan man använda riktningssängivande rumsadverb, trots att verbet är lägesängivande.

Ex. Han arbetar tre trappor *upp*. Tanken är att man måste gå eller åka hiss tre trappor för att komma till platsen.
Jfr. Han arbetar där *uppe*. Lägesängivande rumsadverbial enligt huvudregeln.

Vissa rumsadverb som anger läge eller riktning i förhållande till en viss punkt kan ha omskrivande komparation (paragraf 72 H). Även i dessa komparationer används ofta riktningssängivande rumsadverb, trots att verben är lägesängivande.

Ex. De bor *längst ut* i skärgården. Tanken är att man måste åka båt (en lång sträcka) för att komma till platsen.
Jfr. De bor *längst ute* i skärgården. Lägesängivande rumsadverbial enligt huvudregeln.

Observera att vissa slag av rumsadverb/rumsadverbial avhandlas i andra paragrafer än denna. Det gäller bl.a. några pronominala adverbsammansättningar, t.ex. *däribland* och *härur* (paragraf 26), rumsadverb i superlativform, t.ex. *överst* och *underst* (paragraf 72 G I) samt adverbsammansättningar med väderstreck + rumsadverb, t.ex. *söderöver* och *västerut* (paragraf 72 G III).

I talspråket förekommer ibland ett slags satsförkortning, där ett riktningssängivande rumsadverbial används tillsammans med positions verbet *vara*. (Beträffande de olika betydelseerna av verbet *vara* se paragraf 53 F VI.)

Ex. ”Han *var in* på jobbet i går.” Jfr. Han *kom in* på jobbet i går och *var där (inne)* en stund.
”Vi *var upp* en sväng till Umeå.” Vi *åkte upp* till Umeå och *var där (uppe)* en tid.

Ibland används *vart* i stället för *var* i frågor som avser befintlighetsängivande rumsadverbial, vilket inte kan godkännas i vare sig tal- eller skriftspråk.

Ex. **Vart* är du? Meningen är felaktig, eftersom *vart* endast ska användas i frågor som avser riktning.
Jfr. *Var* är du? Meningen är korrekt, eftersom frågan avser befintlighet.
Vart går du? Meningen är korrekt, eftersom frågan avser riktning.

I talspråket i delar av norra Sverige används formen *vars* (uttalas oftast med kort a) i både befintlighetsängivande och riktningssängivande betydelse.

Ex. ”*Vars* är du?” Rikssvenska: *Var* är du?
”*Vars* går du?” Rikssvenska: *Vart* går du?

I tabellen i början av detta avsnitt listas adverbsammansättningar med de riktningsangivande rumsadverben *ut* och *in*, *upp* och *ner*, *bort* och *hem* samt *fram* och *bak* som förled och med prepositionerna *ifrån* och *åt* som efterled, t.ex. *utifrån*, *nerifrån*, *hemåt* och *bakåt*. Av de nämnda enkla riktningsangivande rumsadverben kan *ut* och *in*, *upp* och *ner* samt *fram* och *bak* även ha andra prepositioner än *ifrån* och *åt* som efterled i adverbsammansättningar. För de sammansättningar som därvid kan fungera som rumsadverb är prepositionerna *till*, *på* och *för* vanligast.

Ex. Det går *utför* med företaget. / Hon stod tätt *intill*. / Kapa av brädan *upptill*! / Här lutar det starkt *nerför*.
Knappen sitter *framtil* på apparaten. / Den andra knappen sitter *bakpå*.

De flesta sammansättningar som består av rumsadverb + preposition fungerar både som rumsadverb och prepositioner. Det gäller även sammansättningen *bortåt*, som i modern svenska dock huvudsakligen fungerar som värdegradsadverb (paragraf 27).

Ex.	Hon åkte <i>nerför</i> . / De försvann <i>bortåt</i> .	Rumsadverben <i>nerför</i> och <i>bortåt</i> är rumsadverbial i respektive sats.
Jfr.	Hon åkte <i>nerför backen</i> . / Vi tittade <i>bortåt entrén</i> . Arbetet tog <i>bortåt femtio</i> år.	Prepositionsfraserna <i>nerför backen</i> och <i>bortåt entrén</i> är rumsadverbial i respektive sats. Värdegradsadverbet <i>bortåt</i> ingår i räkneordsfrasen <i>bortåt femtio</i> .

Några sammansättningar som består av rumsadverb + preposition fungerar enbart som prepositioner i riksspråket.

Jfr.	Ministern talade <i>inför</i> ett stort auditorium.	Sammansättningen <i>inför</i> kan enbart fungera som preposition.
------	---	---

I några få fall kan sammansättningar som ursprungligen är rumsadverb i överförd betydelse fungera som tidsadverb.

Jfr.	Det blir nog bättre <i>framöver</i> .	Sammansättningen <i>framöver</i> fungerar i detta fall som ett tidsadverb.
------	---------------------------------------	--

Även adverb/prepositionerna *ovan* och *under* samt *utan* och *innan* kan vara förled i adverbsammansättningar med prepositioner som efterled. De flesta av dessa sammansättningar kan fungera som rumsadverb. Sammansättningarna *utantill* och *innantill* fungerar dock som sättsadverb. De prepositioner som är aktuella vid sammansättningar är i detta fall *ifrån*, *för*, *på* och *till*. Liksom de sammansättningar som beskrivs ovan fungerar flera av dessa adverb-sammansättningar även som prepositioner. (Beträffande adverbsammansättningar se vidare paragraf 70 B VI.)

Ex.	Ljudet kom <i>ovanifrån/underifrån</i> . Vi väntar <i>utanför/innanför</i> .	De riktningsangivande rumsadverben <i>ovanifrån/underifrån</i> är rumsadverbial i satsen. De befintlighetsangivande rumsadverben <i>utanför/innanför</i> är rumsadverbial i satsen.
Jfr.	Vi väntar <i>utanför entrén/ innanför entrén</i> . Han kunde läsa läxan <i>utantill/innantill</i> .	Prepositionsfraserna <i>utanför entrén/ innanför entrén</i> är rumsadverbial i satsen. Sammansättningarna <i>utantill/innantill</i> är sättsadverb som är sättsadverbial i satsen.

B. Rumsadverbial med preposition

I. Prepositioner i lägesangivande rumsadverbial

Prepositionerna *i*, *på* och *hos*

Världsdelar, länder, orter m.m. – preposition: **i**

Ex. Hon bor *i Madras i Indien*, som ligger *i Asien*. / Han bor *i en by*. / Vilket fotbollslag är bäst *i världen*?

Areor inklusive öar/halvöar – preposition: **på**

Ex. Sjalen ligger *på hyllan*, och handskarna ligger *på bordet*.
 Det växer gräs *på fotbollsplanen*, men *på skolgården* är det asfalterat.
 Han har satt upp några affischer *på väggen*, och *på golvet* har han lagt en björnskinnsfäll.
 Det finns många väderkvarnar *på Öland*. / *På Kolahalvön* lever ett segt folk.

Volym inklusive omgärdade areor – preposition: **i**

Ex. Jag brukar sitta *i soffan i vardagsrummet* och titta *i gamla fotoalbum*.
 Hon tycker om att gå *i skogen* och att bada *i havet*.
 Han har många böcker *i bokhyllan* men inga blommor *i fönstret*.
 När jag var nere *i källaren*, såg jag att det var ett stort hål *i golvet*.

Jfr. sittmöbel *utan* armstöd (area): *på stolen*, *på pallen*; sittmöbel *med* armstöd (volym/omgärdad area): *i karmstolen*, *i fåtöljen*

Observera nedanstående fasta fraser, som inte innehåller prepositioner enligt huvudreglerna.

Ex. Vi bor *på landet*.
 Jag har grejerna *på vinden*.
 Lampan hänger *i taket* (= 'innertaket').

Jfr. De bor *i staden*. – Se ovan under *Världsdelar, länder, orter m.m.*
 Jag har grejerna *i förrådet*. – Volym
 Antennen sitter *på taket* (= 'yttertaket'). – Area

Lokaler – preposition: **i** respektive **på**

Mindre affärslokaler

Ex. i en affär, i en butik, i en salubod, i ett stånd

Större kommersiella och officiella lokaler samt arbetsplatser

Ex. på en bank, på ett daghem, på Skatteverket, på ett hotell, på jobbet, på NK, på ett sjukhus, på stadshuset, på en tågstation

Observera dock: i ett fängelse, i en kyrka Jämför också: Han sitter *i fängelse*. / Han jobbar *på fängelset* (en arbetsplats).

Gatuadresser – preposition: **på**

Ex. Bor ni *på Hamngatan*? / Vi bor *på Valhallavägen*.

Stadsdelar/stadsområden – preposition: **på** eller **i**

Bruket av prepositionerna *i* respektive *på* i dessa sammanhang uppvisar stora lokala variationer.

Ex. Det var ett rån *på Andersberg* i går natt. (Gävle) / De bor *i Kallebäck*. (Göteborg)
De bor *i Stohagen* nu. Tidigare bodde de *på Bjurhovda*. (Båda exemplen från Västerås)

Kollektivtrafik – preposition: **på**

Ex. Det var långtråkigt *på bussen* och *på tåget* men inte *på färjan*.

Nöjesliv/evenemang – preposition: **på**

Ex. Först var vi *på ishockey*, sedan *på bio* och sist *på restaurang*.
De har varit *på fest* nästan varje helg. Nu senast var de *på bröllop*.

Möten, kurser, resor m.m. – preposition: på

Om substantivet i prepositionsfrasen står i bestämd form eller i obestämd form singular *med* obestämd artikel har prepositionsfrasen som rumsadverbial *specifik* betydelse. Om substantivet har obestämd form singular *utan* obestämd artikel, dvs. är ett fast eller generellt uttryck med en betonad adverbialpartikel, är prepositionsfrasen rumsadverbial med *generell* betydelse (paragraf 60 F).

- Ex. (Var träffades de?)
 De träffades *på en kurs/ på ett möte/ på en semester/ på en resa/ på en lunch.* Rumsadverbial med specifik obestämd betydelse
 De träffades *på kursen/ på mötet/ på semestern/ på resan/ på lunchen.* Rumsadverbial med specifik bestämd betydelse
 (Var är chefen?)
 Chefen är *på kurs/ på möte/ på semester/ på resa/ på lunch.* Rumsadverbial (adverbialpartiklar) med generell betydelse

De prepositionsfraser som har specifik rumslig betydelse kan även fungera som tidsadverbial avseende period (paragraf 21 A V).

- Jfr. (När ska vi diskutera saken?)
 Det ska vi göra *på kursen/ på mötet/ på semestern/ på resan/ på lunchen.* Tidsadverbial som avser period

Om bestämd form *plural* av substantivet används (i vissa fall optionellt med bestämd form singular) kan prepositionsfrasen även fungera som tidsadverbial avseende *en återkommande aktion* (paragraf 21 A X).

- Jfr. Vad brukar ni göra *på kurserna/ på mötena/ på semestern/semestrarna/ på resorna?* Tidsadverbial som avser återkommande aktion

Ovanstående skillnader i prepositionsfrasens betydelse beroende på substantivets form och numerus kan även gälla andra rumsadverbial med angränsande betydelse och funktion, t.ex. dem som gäller nöjesliv.

- Ex. (Var hände det? / När hände det?) – Det var *på festen.* *På festen* är rumsadverbial med specifik betydelse eller tidsadverbial

Personer samt personifierade företag och myndigheter – preposition: hos

- Ex. Jag var hemma *hos Cecilia*, innan jag var *hos tandläkaren*.
 Vi hämtade stövlarna *hos skomakaren*.
 Du får beställa pass *hos Polisen*.

Lägesangivande rumsadverbial med andra prepositioner

Observera att transitiva rörelseverb med betydelsen 'placera', t.ex. *sätta, ställa, lägga* (och ibland även *lämna*), normalt följs av lägesangivande adverbial.

- Ex. Hon ställde paketet *ovanpå skåpet*.
 Ledningarna satt *utanpå huset*.
 Paraplyet står *innanför dörren*. / Du kan vänta *utanför huset*.
 Asken ligger *inuti lådan*. / Jag håller det *inom mig* (abstrakt betydelse).
 Vi har letat *inom det här området*. / Förvara knivarna *utom räckhåll* för barnen!
 Lampan hänger *över/ovanför köksbordet*. / Köksbordet står *under lampan*. / Han väntade *nedanför* (= 'snett under') *fönstret*.
 Alexandra stod *framför mig* i kön till bion, men Jonatan stod *bakom mig*.
 Erik och Anna var *före oss* i bostadskön, men Sara och Jesper var *efter oss*.
 Hon uppträdde *inför en stor publik*.
 Han satt *vid datorn*, och *bredvid honom* satt en ung flicka. De satt *intill varandra*. / Vi satt *inpå* (= 'tätt intill') *varandra*.
 Sportaffären ligger *mittemot banken*.
 Det är svårt att orientera sig *bland alla husen*. Just nu står jag *mellan två höga hus*.
 Det fanns starka känslor *mellan dem* (abstrakt betydelse).
 Ställ spaden *mot planket!*
 På den här modellen sitter strömbrytaren *till höger/ till vänster*.
 Strömbrytaren sitter *till höger om/ till vänster om volymkontrollen*.
 Byn ligger två km *norr om/ söder om/ öster om/ väster om huvudorten*.
 Många vuxna var med och dansade *kring/ omkring/ runt om/ runt midsommarstången*.
 Vägen slingrade sig fram *längs/ längs med/ utefter floden*. / Vägen gick rakt fram *utmed/ utefter/ längs med/ längs floden*.

Som framgår av exemplen ovan kan vissa rumsadverbial ha abstrakt betydelse. Även andra adverbial (paragraf 23) kan ha en ursprunglig abstrakt betydelsegemenskap med lägesangivande rumsadverbial (denna punkt) eller riktningangivande rumsadverbial (nästa punkt).

Jfr. De hamnade <i>i ekonomiska svårigheter</i> .	Situationsadverbial
Hon var <i>på honom</i> och tjtade hela tiden.	Affektionsadverbial
Sverige vann <i>över Danmark</i> med 3–0.	Överordningsadverbial
De reagerade <i>mot orättvisorna</i> .	Oppositionsadverbial
Han anmälde sig <i>till kursen</i> .	Anknytningsadverbial

II. Prepositioner i riktningsangivande rumsadverbial

Riktningsangivande adverbial som svarar på frågan *varifrån* ('från vilken plats') eller *ur vad* ('ur vilken volym')

Ex.	Vi liftade hela vägen <i>från Oslo</i> .	<i>Från</i> en plats
	Det går att utvinna mycket järn <i>ur malmen</i> .	<i>Ur</i> en volym
	Han kom <i>in från/ ut från kylan</i> . / Hon gick <i>upp från/ ner från sitt rum</i> .	Allmänt beskrivande riktningsangivande adverb + <i>från</i> en plats
	Kom <i>ut ur garderoben!</i> / Kom <i>upp ur vattnet!</i>	Allmänt beskrivande riktningsangivande adverb + <i>ur</i> en volym

Riktningsangivande adverbial som svarar på frågan *vart* ('till vilken plats') och/eller *vartåt* ('i vilken riktning')

Ex.	Vi ska åka <i>till Köpenhamn</i> .	<i>Till</i> en plats – <i>vart</i>
	Ska vi åka <i>mot Malmö</i> ?	<i>Mot</i> en plats – <i>vart/vartåt</i>
	Åt <i>vilket håll</i> ska jag svänga? / Kör <i>åt sidan</i> , så ska jag förklara!	Åt ett håll eller en sida – <i>vart/vartåt</i>
	De tog tåget <i>ner till Malmö/ upp till Kiruna</i> .	Allmänt beskrivande riktningsadverb + <i>till</i> en plats, ger svar på frågan <i>vart</i>
	Hon försvann <i>ner i källaren</i> . / Han rusade <i>upp på loftet</i> .	Allmänt beskrivande riktningsadverb + <i>i</i> eller <i>på</i> en plats, ger svar på frågan <i>vart</i>
	Fortsätt <i>bakåt i bussen!</i> / Klättra <i>uppåt på vägen!</i>	Allm. beskriv. riktningsadv. m. suffixet <i>-åt</i> + <i>i</i> eller <i>på</i> en plats, ger svar på frågan <i>vartåt</i>

I äldre svenska styrde prepositionen *till* genitiv. Detta bruk lever kvar i några fasta riktningsangivande rumsadverbial, t.ex. *till bords*, *till havs*, *till kojs*, *till lands*, *till sjöss*, *till skogs* och *till sängs* (paragraf 64 K). De flesta av dessa adverbial kan även användas i lägesangivande betydelse.

Ex.	Han har gått <i>till sjöss</i> . / Han befinner sig <i>till sjöss</i> .	Riktningsangivande respektive lägesangivande rumsadverbial
-----	---	--

Riktningsangivande adverbial som svarar på frågan *vilken väg* i kombination med adverbial som svarar på frågan *varifrån* eller *vart*

Ex.	Hon kom <i>över mon</i> (från skogen/ till min stuga.)	<i>Över</i> en area
	Vi reste <i>genom skogen</i> (från byn/ till byn.)	<i>Genom</i> en volym
	Vi gick <i>uppför backen/nerför backen</i> (från fabriken/ till fabriken.)	<i>Uppför</i> eller <i>nerför</i> ett lutande plan
	Vägen går <i>förbi kyrkan</i> (från samlingslokalen/ till samlingslokalen.)	<i>Förbi</i> en plats
	Resan går (från Salzburg/ till Salzburg) <i>via München/ över München</i> .	<i>Via</i> alt. <i>över</i> en plats – i samband med en annan plats

III. Gemensamma prepositioner i läges- och riktningsangivande rumsadverbial

a) Vissa fall som rör nöjesliv, möten, kurser, resor m.m.

Ex. Vi gick *på ishockey*. De åkte *på bröllop*. Hon reste *på semester*.
De var *på ishockey/ på bröllop/ på semester*.

Riktningangivande
Lägesangivande

b) Rumsadverbial i kombination med riktnings- respektive lägesangivande rumsadverb

Ex. När han kom *in i huset*, sprang han *ut i köket*. Sedan gick han *ner i källaren*.
Han befann sig *inne i huset/ ute i köket/ nere i källaren*.

Riktningangivande rumsadverb + adverbial med *i*
Lägesangivande rumsadverb + adverbial med *i*

Hon gick *in på banken/ ut på torget/ upp på stolen/ ner på golvet*.
Hon stod *inne på banken/ ute på torget/ uppe på stolen/ nere på golvet*.

Riktningangivande rumsadverb + adverbial med *på*
Lägesangivande rumsadverb + adverbial med *på*

c) Höger/vänster

Ex. Gå *till höger/ till vänster*.
Knappen sitter *till höger/ till vänster*.

Riktningangivande
Lägesangivande

d) Adverbsammansättningar bestående av väderstreck + prepositionen över

Ex. De begav sig av *norröver/söderöver/österöver/västeröver*.
De befinner sig *norröver/söderöver/österöver/västeröver*.

Riktningangivande
Lägesangivande

Beträffande övrig läges- och riktningsangivning för väderstreck se paragraf 72 G III.

Vissa prepositioner kan ha *liknande* betydelse i riktningsangivande och lägesangivande rumsadverbial.

Ex. Spring *mot Sherwoodskogen!*
Stegen stod lutad *mot trädet*.

Riktningangivande
Lägesangivande

21. Tidsadverb och tidsadverbial

A. Tidfästade adverbial – när?

Tabellrubriken *aktuell nutid* i detta avsnitt anger att tidsuttrycken kan användas för alla tempus i nutid, alltså även dem med framtidsaspekt, om dessa avser innevarande (eller mycket nära förestående) tidsenhet.

- Ex. Var ska ni vara *den här vintern*? Framtid som gäller innevarande eller mycket nära förestående tidsenhet faller under rubriken *aktuell nutid*.
 Jfr. Var ska ni vara *i vinter*? Framtid som inte gäller innevarande eller mycket nära förestående tidsenhet faller under rubriken *framtid i nutid*.

I. Årstider och vissa längre helger

Tidsaspekt→	Dåtid	Aktuell nutid	Framtid i nutid
	Vad <i>gjorde</i> du? / Vad <i>hade</i> du <i>gjort</i> ..., när ...? / Vad <i>skulle</i> du <i>göra</i> ..., när ...?	Vad <i>gör</i> du? / Vad <i>har</i> du <i>gjort</i> ? / Vad <i>ska</i> du <i>göra</i> ?	Vad <i>ska</i> du <i>göra</i> ? / Vad <i>gör</i> du? (framtidsaspekt) / Vad <i>ska</i> du <i>ha gjort</i> ?
Årstider	<i>i våras/ i somras/ i höstas/ i vintras</i>	<i>den här våren/sommaren/hösten/vintern</i>	<i>i vår/ i sommar/ i höst/ i vinter</i>
Vissa helger	<i>i julas/ i påskas/ i midsomras</i>	<i>den här julen/påskan/midsommaren</i>	<i>i jul/ i påsk/ i midsommar</i>

II. Enskilda helg- och högtidsdagar

För enskilda helg- och högtidsdagar används prepositionen **på**.

- Ex. Han åt ett kilo godis *på påskdagen*. / Grattis *på födelsedagen*! / Hon uppvaktas alltid *på Mors dag*. / Vi ska träffas *på midsommarafton(-en)*.

III. Månadsnamn

För månadsnamn används prepositionen **i**.

- Ex. Det snöade mycket *i januari*. / Vi har mycket att göra nu *i maj*. / Jag ska börja kursen *i augusti*.

IV. Dygn och delar av dygn

Tidsaspekt→	Dåtid Vad gjorde du? / Vad hade du gjort? / Vad skulle du göra ..., när ...?	Aktuell nutid ¹ Vad gör du? (ej framtidsaspekt) / Vad ska du göra? / Vad har du gjort?	Framtid i nutid Vad ska du göra? / Vad gör du? (framtidsaspekt) / Vad ska du ha gjort?
Dag/dygn	i går, i förrgår	i dag	i morgon, i övermorgon
Veckodag	i måndags, i tisdags, i onsdags ...	---	på måndag, på tisdag, på onsdag ...
Del av innevarande dygn ²	i natt i morse i förmiddags i eftermiddags ---	---	---
Del av föregående eller efterföljande dygn ²	i går morse ... förmiddag ... eftermiddag ... kväll ... natt i måndags morse ... förmiddag ... eftermiddag ... kväll ... natt natten till i går/ natten till måndag(-en)	--- --- --- --- --- --- --- --- ---	i morgon <i>bitti</i> ... förmiddag ... eftermiddag ... kväll ... natt på måndag morgon ... förmiddag ... eftermiddag ... kväll ... natt natten till måndag

¹ Beträffande det demonstrativa pronomenet *den här* se punkt VI.² Beträffande prepositionen *på* se vidare punkt V på nästa sida.

Klocktid kan anges med tidsadverbial som är räkneordsfraser. Sådana adverbial kan ses som förkortade ursprungliga tidsbisatser (paragraf 73 G III).

Ex. Föreställningen började (*klockan*) *kvart i åtta*.

Jfr. Föreställningen började *när klockan var kvart i åtta*.

V. Tidfästningar med prepositionen *på* + bestämd form singular av tids substantiv

För att fylla luckorna i tabellen på föregående sida beträffande *del av innevarande dygn* med nutidsaspekt kan man använda prepositionen *på* + bestämd form av en dygnsdel tillsammans med tidsadverbialen *i dag*.

Ex. i dag på morgonen/ i dag på förmiddagen
på morgonen i dag/ på förmiddagen i dag

Nutidsuttryck för del av innevarande dygn
Alternativ ordföljd

Motsvarande uttryck kan användas som *alternativ* till uttrycken för övriga dygnsdelar.

Ex. i går på morgonen/ på morgonen i går
i morgon på kvällen/ på kvällen i morgon

Alternativ till *i går morse*
Alternativ till *i morgon kväll*

Prepositionen *på* + bestämd form singular av ett tids substantiv anger en tidfästning som oftast är betydelsemässigt beroende av ett sammanhang. Konstruktionen kan bl.a. användas för återkommande aktioner (punkt X i detta avsnitt). Av dessa skäl används den därför ofta i kombination med andra tidfästningar. Som framgår av exemplen ovan kan den kompletterande tidfästningen placeras antingen före eller efter frasen med prepositionen *på*.

Ex. Vi sågs *klockan 10 på förmiddagen/ på förmiddagen klockan 10.*
Vi sågs *varje vardag på förmiddagen/ på förmiddagen varje vardag.*
Arbetet påbörjades *1998 på våren/ på våren 1998.*
Tävlingarna genomfördes *varje år på våren/ på våren varje år.*

Del av dygn med kompletterande klockslag
Återkommande del av dygn med kompletterande information
Årstid med kompletterande årtal
Återkommande årstid med kompletterande information

Som framgår av punkt X i detta avsnitt kan motsvarande konstruktion med *veckodagar i bestämd form singular inte* avse återkommande aktioner. Bestämd form singular av veckodag efter prepositionen *på* används i stället i tidsaspekten dåtid, medan *obestämd* form används till framtid i nutid. Vid kompletterande tidfästning med datum- och/eller veckoangivelser kan prepositionen *på* alternativt utelämnas framför veckodagar i båda tidsaspekterna. Om prepositionen *på* utelämnas i sådana fall, kan bestämd eller obestämd form av veckodag användas optionellt.

Ex. Mötet hölls *på måndagen (förra veckan).* Tidfästning som avser dåtid – veckodag i bestämd form
Jfr. Mötet ska hållas *på måndag (nästa vecka).* Tidfästning som avser framtid i nutid – veckodag i obestämd form

Ex. Mötet hölls/ ska hållas *måndagen (den) åttonde maj/ vecka 18.* Tidfästning som avser dåtid eller framtid i nutid – veckodag i bestämd form
Alt. Mötet hölls/ ska hållas *måndag (den) åttonde maj/ vecka 18.* Tidfästning som avser dåtid eller framtid i nutid – veckodag i obestämd form

VI. Tidfästningar med demonstrativa pronomen

De demonstrativa pronomenen **den här/ det här/ de här**, som följs av bestämd form av substantiv, kan generellt användas i alla former av aktuell nutid. Alternativt och med ett högre stilvärde kan man använda **denna/detta/dessa**, som följs av obestämd form av substantiv (i riksspråket). I specifik betydelse kan **den där/ det där/ de där** användas i olika dåtidsaspekter, medan **den/det/de** kan användas i samtliga dåtids- och framtidsaspekter. I de båda senare fallen följs pronomenen av bestämd form av substantiv. (Beträffande användning och betydelse av demonstrativa pronomen se vidare paragraf 75 E.)

Ex.	Vad gör du/ Vad har du gjort/ Vad ska du göra <i>den här morgonen/ denna morgon?</i>	Aktuell nutid för del av dygn
	Vad gör du/ Vad har du gjort/ Vad ska du göra <i>den här dagen/ denna dag</i> (= 'i dag')?	Aktuell nutid för dygn
	Vad gör du/ Vad har du gjort/ Vad ska du göra <i>det här året/ detta år</i> (= 'i år')?	Aktuell nutid för år
	Vad gjorde du/ Vad hade du gjort/ Vad skulle du göra <i>den där morgonen?</i>	Dåtidsaspekter för del av dygn
	Vad gjorde du/ Vad ska du göra/ Vad ska du ha gjort/ Vad skulle du göra <i>den morgonen?</i>	Dåtids- respektive framtidsaspekter för del av dygn

VII. Given tidsenhet

Om verbaktionen avser en tidpunkt bakåt eller framåt i tiden *från nu* med *samma enhet som utgångspunkten för utsagan*, används de ordnande pronomenen **förra** respektive **nästa**. Om verbaktionen i stället avser en tidpunkt bakåt eller framåt i tiden *från då*, används **föregående** respektive **följande**. Både *nästa* och *följande* kan ersättas av **kommande**, medan *förra* i ålderdomlig stil kan ersättas av *sistliden/sistlidet/sistlidna*. Som framgår av föregående punkt kan de demonstrativa pronomenen **den här/ det här/ de här** eller **denna/detta/dessa** användas i aktuell nutid. De kan ersättas av **innevarande** i formell stil. Observera att *förra* följs av bestämd form av substantivet, medan *nästa* följs av obestämd form. Participformerna *följande* (med alternativen *efterföljande* och *nästföljande*), *kommande* (med alternativet *nästkommande*), *innevarande* samt *föregående* (med alternativet *sistliden*) följs av obestämd eller bestämd form av substantiv efter kontext enligt huvudregeln för species (bestämdhet), t.ex. *kommande vecka* eller *den kommande veckan* (paragraf 65 B I). Lägg också märke till att adverbialet *förra året* kan ersättas av det lexikaliserade adverbet **i fjol**. Regionalt i södra Sverige används i stället formen *i fjor*.

Tidsaspekt →	Dåtid i dåtid Vad <i>hade</i> du gjort ..., när ...?	(Nutid i) dåtid Vad <i>gjorde</i> du?	Aktuell nutid Vad <i>gör</i> du? / Vad <i>har</i> du <i>gjort</i> ? / Vad <i>ska</i> du <i>göra</i> ?	Framtid i nutid Vad <i>ska</i> du <i>göra</i> ? / Vad <i>gör</i> du? (framtidsaspekt) / Vad <i>ska</i> du <i>ha gjort</i> ?	Framtid i dåtid Vad planerade du, att du <i>skulle göra</i> ..., när ...?
Exempel →	föregående måndag föregående vecka föregående år	förra måndagen förra veckan förra året/ i fjol	den här måndagen den här veckan det här året	nästa/kommande måndag nästa/kommande vecka nästa/kommande år	följande/kommande måndag följande/kommande vecka följande/kommande år

VIII. Bestämd tidsrymd

Om en aktion äger rum *före* en bestämd tidsrymd *från nu*, kan den tvådelade prepositionen **för ... sedan** användas. Om aktionen ägde rum *efter* en bestämd tidsrymd *från nu*, kan prepositionen **om** användas.

Tidsaspekt →	Dåtid Vad gjorde du? / Vad hade du gjort ..., när ...? / Vad skulle du göra ..., när ...? / Vad skulle du ha gjort ..., när ...?	Framtid i nutid Vad ska du göra? / Vad gör du? (framtidssaspekt) / Vad ska du ha gjort ...?
Situation →	En bestämd tidsrymd <i>före nu</i>	En bestämd tidsrymd <i>efter nu</i>
Exempel →	<i>för</i> en stund <i>sedan</i> <i>för</i> tre dagar <i>sedan</i> <i>för</i> två månader <i>sedan</i> <i>för</i> ett år <i>sedan</i>	<i>om</i> en stund <i>om</i> tre dagar <i>om</i> två månader <i>om</i> ett år

Om en aktion ägde rum *före* en bestämd tidsrymd *från då*, kan adverbena **tidigare**, **dessförinnan** eller **innan dess** användas optionellt. (*Innan dess* är ett lexikaliserat adverb.) Om aktionen ägde rum *efter* en bestämd tidsrymd *från då*, kan prepositionen **efter** eller adverbet **senare** användas optionellt.

Tidsaspekt →	Dåtid Vad gjorde du? / Vad hade du gjort ..., när ...? / Vad skulle du göra ..., när ...? / Vad skulle du ha gjort ..., när ...?	
Situation →	En bestämd tidsrymd <i>före då</i>	En bestämd tidsrymd <i>efter då</i>
Exempel →	en stund <i>tidigare/ dessförinnan/ innan dess</i> tre dagar <i>tidigare/ dessförinnan/ innan dess</i> två månader <i>tidigare/ dessförinnan/ innan dess</i> ett år <i>tidigare/ dessförinnan/ innan dess</i>	<i>efter</i> en stund / en stund <i>senare</i> <i>efter</i> tre dagar / tre dagar <i>senare</i> <i>efter</i> två månader / två månader <i>senare</i> <i>efter</i> ett år / ett år <i>senare</i>

Ex. Jag kom hem *för tre timmar sedan*.
Molly kom klockan fem, men jag kom *tre timmar tidigare/ dessförinnan/ innan dess*.

Före en bestämd tidsrymd *från nu*
Före en bestämd tidsrymd *från då*

Jag ska gå ut *om tre timmar*.
Jag kom hem klockan två i går. *Efter tre timmar/ tre timmar senare* gick jag ut igen.

Efter en bestämd tidsrymd *från nu*
Efter en bestämd tidsrymd *från då*

IX. Period

I adverbial som avser tidsperioder som svarar på frågan *när*, används i allmänna fall prepositionen **under**, som liksom samtliga prepositioner på denna sida följs av substantiv med bestämd betydelse, dvs. substantiv i bestämd form eller föregångna av possessiva eller demonstrativa pronomen. (Alla adverbial i detta avsnitt anger tidfästning, dvs. svar på frågan *när*. Beträffande tidsperioder som anger varaktighet, dvs. svar på frågan *hur länge*, se avsnitt C.)

Ex. Vi brukar vara i Spanien *under vinterhalvåret*. / Vänta här *under tiden!* / Jag läste mycket *under min konvalescens*.

Om utsagan gäller historisk tid kan prepositionen **på** användas optionellt i tidsangivelser som gäller eror och liknande.

Ex. Riddarväsendet etablerades *på medeltiden/ under medeltiden*. / Ångmaskiner började användas i Sverige *på 1800-talet/ under 1800-talet*.

I vissa uttryck med ordet *tid* används främst prepositionen **på**.

Ex. Han har börjat svära *på sista tiden*. / *På din tid* var det inte så här fritt.

I vissa uttryck som gäller nutid eller framtid används prepositionen **i**.

Ex. Vi lever *i dataåldern*. / *I dessa dagar* är det svårt att uttala sig om datautvecklingen *i framtiden*.

Vid tidsperioder som specifikt avser en människas liv används prepositionen **i**.

Ex. Hon har haft det svårt *i livet*. / *I ungdomen* var hon mycket ensam. / När hon var *i 30-årsåldern*, började hon dricka.

I uttryck med *början*, *fortsättningen*, *slutet* och liknande används prepositionen **i**.

Ex. Jag kände ingenting *i början* av övningen, men *i slutet* värkte hela kroppen. / *I fortsättningen* ska jag ta det lugnare.

I uttryck som gäller möten, resor o. dyl. kan prepositionen **på** användas i stället för **under**. (Jämför paragraf 20 B I.)

Ex. Vi ska lära oss om elmotorer *på kursen/ under kursen*. / Jag stannade hemma *på semestern/ under semestern*.

X. Återkommande aktion

Om huvudordet i tidsadverbialiet anger tidpunkten för en återkommande aktion (*Vad brukar du göra? / Vad brukade du göra? / Vad har du haft för vana att göra? ... etc.*), kan man använda prepositionen **på** följd av *bestämd form singular eller plural* av räknebara substantiv. Båda numerusvarianterna har samma stilvärde, men singular kan inte användas, om det finns risk för sammanblandning med icke återkommande tidfästelse. Se exempel längst ner på denna sida.

Ex. Vad brukar du göra ...
på kvällen/ på kvällarna?
på sommaren/ på somrarna?
på julen/ på jularna?

Prepositionen **om** kan användas i stället för *på* men är något ålderdomligare.

Ex. Vad brukar du göra ...
om kvällen/ om kvällarna?
om sommaren/ om somrarna?
om julen/ om jularna?

Veckodagar står dock endast i plural i motsvarande uttryck – efter prepositionen *på* dessutom optionellt i obestämd form.

Ex. Vad brukar du göra ...
på måndagar/ på måndagarna?
om måndagarna?

Vid månadsnamn används alltid prepositionen **i**.

Ex. Vad brukar du göra ...
i januari?

Prepositionen *på* följd av bestämd form *singular* av ett substantiv kan även användas för tidfästning av *icke återkommande* aktioner, vilka kan stå i kombination med andra tidfästningar (punkt V i detta avsnitt).

Ex. Det hände *på julen* (för tre sedan). / Jag träffade henne *på kvällen* (den tredje september). / Olyckan inträffade (*i dag*) *på morgonen*.

Jfr. Det hände *på jularna*. / Jag träffade henne *på kvällarna*. Motsvarande pluralformer anger entydigt återkommande aktion

XI. Övriga tidfästningar

Om man vill understryka att det finns ett tidsspänn fram till tidfästningen, kan man använda adverbet **förrän** (skrivs även *förr än*) i en negerad sats. Alternativt kan adverbet **först** användas med samma betydelse i jakande sats. (Beträffande tidskonjunktionerna *förrän* och *först när* se paragraf 34 E.)

Ex. Jag ska *inte* träffa henne *förrän på torsdag nästa vecka*. / Jag ska träffa henne *först på torsdag nästa vecka*.

För tidsordning används prepositionerna **före** respektive **efter**. Om en aktion har en tidsram, används prepositionen **inom**.

Ex. Vi brukar träffas *före lunch*, men i dag ska vi träffas *efter lunch*. / Vill du äta *före* eller *efter klockan tolv*? Tidsordning

Du måste vara klar *inom tre dagar*. / Vi ses säkert *inom en månad*. Tidsram

För inexacta tidsangivelser, kan prepositionen **vid** användas. I dessa fall kan värdegradsadverbial som **omkring** och **runt** användas synonymt.

Ex. *Vid/Omkring/Runt vårdagjämningen* brukar snön vara borta. Alternativ vid framhävande av inexacthet

För tid som närmar sig kan prepositionerna **framemot** (särskrivs även), **mot** eller **framåt** användas.

Ex. Det känns alltid värre *framemot natten/ mot natten/ framåt natten*.

Svenskan kan i motsats till bl.a. engelskan inte ha några prepositioner i icke-periodiska tidfästningar som avser datum eller årtal.

Ex. Det hände den fjortonde juli 1789. Jfr. It happened *on the fourteenth of July in 1789*.

Lägg också märke till nedanstående fasta uttryck med prepositionen **för**.

Ex. Vi är klara <i>för säsongen</i> . / Det får räcka <i>för nu</i> . / Slut <i>för i dag!</i>	Fasta uttryck som innebär att man är klar med något
De besökte Madrid <i>för första gången</i> . / Det får gå <i>för den här gången</i> .	Fasta uttryck med <i>gången</i> (\approx 'tidstillfället')
Vad gör du <i>för närvarande/ för tillfället?</i>	Fasta uttryck som innebär nutid

Beträffande adverbial med prepositionen *inför* se förberedelseadverbial i paragraf 23 E och orsaksadverbial med framtidsaspekt i paragraf 23 A II.

B. Frekvensangivande adverbial – *hur många gånger / hur ofta?*

Vid angivande av enkel frekvens används ofta en nominalfras med räkneord/kvantitetspronomen + obestämd form av substantivet *gång*. Sådana tidsadverbial, t.ex. *fem gånger* och *många gånger* i exemplen nedan, kan ersättas av prepositionsfraser, t.ex. *vid fem tillfällen* respektive *vid många tillfällen*.

Ex. Björn Borg segrade i Wimbledon *fem gånger* (tidsadverbial). / Det har jag sagt *många gånger* (tidsadverbial). Frekvensangivning, antal gånger

Vissa andra nominalfraser med kvantitetsattribut kan ses som gradadverbial eller frekvensangivande tidsadverbial.

Ex. – *Hur mycket* har ni träffats? / *Hur ofta* har ni träffats? – Vi har träffats *tre kvällar*. Grad- eller frekvensangivning
– *Hur mycket* ska du jobba? / *Hur ofta* ska du jobba? – Jag ska jobba *alla dagpass*. Grad- eller frekvensangivning

Jfr. Hon gjorde *tre mål* (ackusativobjekt). / Det blev *två poäng* (subjektspredikativ) till laget. Antalsangivande nominalfraser i andra funktioner

Om frekvensangivningen gäller *en specifik tidsperiod* följs den inledande antalsangivningen av en fras med prepositionen **på** + kvantitet + substantiv.

Ex. Vi har haft två incidenter *på fem år*. / Nu har du frågat samma sak tio gånger *på en timme*. / Det var den tredje utvisningen *på sju matcher*.

Om frekvensangivningen gäller *en återkommande verbaktion*, följs antalsangivningen i neutral stil oftast av en fras med prepositionen **i** + bestämd form singular av det aktuella tidssubstantivet. Vid tidssubstantiven *dag* och *år* i motsvarande ställning används dock prepositionen **om** + bestämd form singular. I högre stil kan prepositionen **per** + obestämd form singular av tidssubstantivet användas som alternativ i samtliga fall.

Ex. Vi träffas två kvällar *i veckan*. / Klockan slår en gång *i halvtimmen*. / Han tjänar 30 000 kronor *i månaden*. / Hjärtat slog 60 slag *i minuten*. / Teoretiskt återkommande: De körde 70 km *i timmen*. / Vid *dag* och *år*: Vi drack två liter mjölk *om dagen*. / Försäkringen betalas en gång *om året*. / I högre stil: Vi träffas två gånger *per vecka*. / Han tjänar 30 000 kronor *per månad*. / Vi drack två liter mjölk *per dag*.

Om aktionen är *periodiskt återkommande* används något av de distributiva pronomenen **varje**, **varannan/vartannat**, **var/vart tredje**, **var/vart fjärde**, **var/vart femte** ... osv. *Varje* har de något ålderdomliga alternativen **var** (utrum) respektive **vart** (neutrum). I samtliga fall följs de distributiva pronomenen av substantiv i *obestämd form singular*.

Ex. Ishockey-VM spelades *varje år*, bandy-VM *vartannat år* och fotbolls-VM *vart fjärde år*. / Ungefär *var sjätte slutspelsmatch* avgörs på straffar. / I något ålderdomlig stil: Styrelsen träffas *var månad*. / Nyval till styrelsen hålls *vart år*.

C. Varaktighetsangivande adverbial – *hur länge?*

För tidsperioder används allmänt prepositionen **i** + obestämd form av tidssubstantivet. I vissa fasta uttryck ingår även obestämd artikel.

Ex. De har hållit på *i evighet*. / Han tjtade *i ett kör*. / Vi diskuterade *i timmar*. Prepositionsfraser

Om prepositionsfraserna innehåller måttnominalfraser, dvs. kvantitetsattribut + enhetssubstantiv (paragraf 27), kan de optionellt stå utan preposition.

Ex. Jag har pluggat *(i) tre timmar*. / Äggen ska koka *(i) fem minuter*. / Han har bott här *(i) fyra år*. Prepositionsfraser alt. måttnominalfraser

Vissa andra nominalfraser står alltid utan preposition, främst *en stund*, *ett tag*, *en tid* och liknande samt nominalfraser som inleds med *hela* eller *halva*.

Ex. Hon vilade *en stund*. / Kursen pågick *hela helgen*. / De arbetade *halva natten*. Nominalfraser

I tidsadverbial där frågan *hur länge* kan bytas ut mot frågan *hur lång tid behövs* används prepositionen **på**.

Ex. Han springer 400 meter *på 48 sekunder*. / Hon cyklade en mil *på 20 minuter*. / Resan från Stockholm till Göteborg gick *på fyra timmar*.

Om utsagan avhandlar hur länge man *inte gjorde* (eller *inte har gjort/hade gjort/ska göra ... etc.*) *något*, används också prepositionen **på**.

Ex. Vi sågs inte *på tre år*. / Jag har inte druckit alkohol *på sju månader*. / Hon ska gå på ett möte och kommer inte tillbaka *på fyra timmar*.

Observera att prepositionen *på* endast används, då man verkligen inte har utfört den aktuella verbaktionen. I övriga fall används prepositionen *i* (eller ingen preposition), även om satsen innehåller en negation.

Ex. Ska han redan sluta? Han har ju inte gjort något <i>på flera dagar</i> .	Subjektet har inte utfört den aktuella verbaktionen.
Ska han redan sluta? Han har ju inte arbetat mer än <i>(i) två timmar</i> .	Subjektet har utfört den aktuella verbaktionen.

Även när man anger varaktighet efter fraser med *superlativ* används prepositionen **på**.

Ex. Det var hennes *bästa* insats *på fem matcher*. / Föredraget var *det mest intressanta* jag har hört *på flera år*.

Om tidsperioden är ett *intervall*, används ofta tvåordsprepositionerna **mellan ... och** eller **från ... till**. Om slutpunkten för intervallet är inkluderad kan **från** eller **från och med** i kombination med **till och med** användas. *Från och med* och *till och med* förkortas ofta *fr.o.m.* respektive *t.o.m.*

Ex. Föreställningen pågår *mellan klockan 19 och klockan 21*. / Föreställningen pågår *från klockan 19 till klockan 21*.
Jakten får pågå *från/ från och med (fr.o.m.) 10 september till och med (t.o.m.) 24 oktober*.

I talspråket används ibland kontaminationen *mellan ... till*.

Ex. * Det blir *mellan 20 till 22* grader i morgon. Korrekt mening: Det blir mellan 20 *och* 22 grader i morgon.

Om tidsperioden *inte är avslutad*, kan prepositionen **från** användas i samtliga tidsaspekter – vid inkluderad exakt angivelse optionellt med **från och med**. Om den oavslutade perioden påbörjades *i dåtid*, kan även prepositionen **sedan** användas – med alternativet **alltsedan** i något högre stil.

<p>Ex. Jag har varit barnvakt <i>sedan/från klockan sju i morse</i>. Han skilde sig förra året, och <i>sedan dess</i> bor han ensam. Hon har arbetat på firman <i>sedan/alltsedan 16 september 2012</i>. Du ska arbeta <i>från 12 april/ från och med (fr.o.m.) 12 april</i>.</p>	<p><i>Sedan</i> och <i>från</i> är synonyma vid oavslutade perioder som påbörjades i dåtid. Fast uttryck enligt äldre mönster med genitivform av <i>det</i> efter <i>sedan</i> Neutral stil/ något högre stil Alternativ vid inkluderad exakt startpunkt</p>
---	--

Om tidsperioden har *en bortre gräns*, används prepositionen **till**. Den förväxlas ibland med *konjunktionen tills*, något som kan godkännas i ledig stil (paragraf 34 E). Om slutpunkten för tidsperioden är inkluderad, kan **till och med** användas vid exakt angivelse.

<p>Ex. Jag ska vara barnvakt <i>till klockan åtta i kväll</i>. Han gifte om sig förra året. Fram <i>till dess</i> bodde han ensam. Hon arbetade på firman <i>till 15 september 2012</i>. Hon arbetade på firman <i>till och med (t.o.m.) 15 september 2012</i>.</p>	<p>”... barnvakt <i>tills klockan åtta</i>” kan godkännas i ledig stil. Fast uttryck enligt äldre mönster med genitivform av <i>det</i> efter <i>till</i> När <i>till</i> används är inkluderingen oklar. När <i>till och med</i> används är inkluderingen tydlig.</p>
---	--

Det talspråkliga bruket att använda *tills* i stället för *till* som preposition i tidsadverbial har sitt ursprung i betydelsegemenskapen med tidskonjunktionen *tills*. I engelskan är ett sådant bruk av den ursprungliga tidskonjunktionen *until* (med den alternativa, kortare formen *till*) som preposition i stället för den ursprungliga prepositionen *to* sedan länge det korrekta alternativet i tidsadverbial.

<p>Ex. I am going to baby-sit <i>until/till</i> eight o'clock this evening. Jfr. I am going to baby-sit <i>until/till</i> they get home.</p>	<p>Jag ska vara barnvakt <i>till (preposition)</i> klockan åtta i kväll. Jag ska vara barnvakt <i>tills (konjunktion)</i> de kommer hem.</p>
--	--

D. Enskilda tidsadverb

I avsnitt A–C beskrivs tidsadverbial som är prepositions-, nominal- eller adverbfraser. Nedan ges i stället exempel på *enskilda adverb* (enkla eller lexikaliserade flerordsadverb) i motsvarande funktioner.

Tidfästning (svar på frågan *när*) kan anges med allmänt beskrivande adverb som *nu*, *snart*, *nyss*, *häromdagen/-kvällen/-natten/-veckan/-året*, *häromsistens*, *härförleden*, *tidigt/tidigare*, *sent/senare*, *framöver* och *sedan*.

Ex. – När kommer du? – Jag kommer *nu/snart/tidigt/senare*.
 – När hände det? – Det hände *nyss/häromdagen/härförleden*.

Frekvens (svar på frågan *hur ofta*) kan anges med beskrivande adverb – här exemplifierade i en ungefärlig, fallande skala: *alltid/jämt*, *nonstop*, *oupphörligen*, *oavblåtligt*, *ideligen*, *vanligen/vanligtvis*, *mestadels*, *ofta*, *allt som oftast*, *merendels*, *titt som tätt*, *då och då*, *ibland*, *(under) stundom*, *emellanåt*, *stundtals*, *sällan*, *undantagsvis*, *aldrig*. Vid återkommande aktion kan adverb som *tidvis*, *periodvis*, *veckovis*, *månadsvi*s och *årsvi*s användas.

Ex. – Hur ofta grälar ni? – Vi grälar *alltid/ ideligen/ då och då/ sällan/ aldrig*.
 – Hur ofta ges tidningen ut? – Den ges ut *månadsvi*s.

Varaktighet (svar på frågan *hur länge*) kan anges med några allmänt beskrivande adverb, t.ex. *hittills*, *tills vidare*, *länge* och det något ålderdomliga *evinnerligen* samt de mer specifikt beskrivande adverbena *timtals*, *veckotals* och *åratal*s (varav de två sistnämnda inte är upptagna i SAOL).

Ex. – Hur länge ska de ha stängt och *hur länge* kan vi klara det? – De har stängt *tills vidare* och *hittills* har vi klarat det.
 – Hur länge har du jobbat? – Jag har jobbat *timtals* (= i timtal = i flera timmar).

Några av de frekvensangivande adverbena används i ledigt språk även för tidfästning eller varaktighet.

Ex. – När jobbar du med dina bilar? – Jag jobbar *alltid* med mina bilar.
 – Hur länge har du varit intresserad av motorer? – Jag har *alltid* varit intresserad av motorer.

Vissa av de frekvensangivande adverbena, t.ex. *alltid*, *ofta*, *sällan* och *aldrig*, kan betecknas som otvetydiga satsadverbial. Se paragraf 30–31. Se även paragraf 34 E beträffande adverbiala tidsbisatser, paragraf 35 I beträffande generaliserande adverbiala tidsbisatser, paragraf 26 beträffande pronominella tidsadverb samt paragraf 73 G III beträffande interrogativa tidsadverb och tidsadverbial.

E. Adverbet, prepositionen och konjunktionen *sedan*

Adverbet sedan, som anger tidfästning (svar på frågan *när*), har två olika betydelser: 'därefter' och 'senare'.

Ex.	Först upphettas järnet. <i>Sedan</i> ('därefter') påbörjas bearbetningen.
Jag har ingen lust att göra läxan nu. Jag gör den <i>sedan</i> ('senare'). | Tidfästande betydelse 1 – pronominellt adverb (paragraf 26)
Tidfästande betydelse 2 – allmänt beskrivande adverb (föregående avsnitt) |
|-----|---|--|

Prepositionen sedan betyder 'från och med ... och framgent' och är synonym med formen *alltsedan*, som har ett något högre stilvärde. Prepositionsfraser med *sedan/alltsedan* anger varaktighet (svar på frågan *hur länge*), när aktionen avser en icke avslutad tidsperiod som påbörjades i dåtid. (Se avsnitt C i denna paragraf.)

Ex.	De har firat och festat varje dag <i>sedan vinsten i finalen</i> .
De har firat och festat varje dag <i>alltsedan vinsten i finalen</i> . | Varaktighetsangivande prepositionsfras i neutral stil
Varaktighetsangivande prepositionsfras i något högre stil |
|-----|--|--|

Den underordnande temporal konjunktionen sedan kan även den vara synonym med formen *alltsedan* och har då ungefär samma innebörd som prepositionen ovan: 'från och med att ... och framgent'. Som konjunktion har *sedan* även en annan betydelse, där den är synonym med de likaledes underordnande konjunktionerna *efter (det) att*, *när* och *då*, vilka kan användas när en avslutad verbaktion i den överordnade satsen inträffar efter den underordnade satsens verbaktion. I denna senare betydelse upplevs *sedan* dock som en något ålderdomlig konjunktion. (Se vidare paragraf 34 E.)

Ex.	De har firat och festat varje dag, <i>sedan Sverige vann finalen</i> .
De har firat och festat varje dag, <i>alltsedan Sverige vann finalen</i> .	Varaktighetsangivande temporal bisats i neutral stil
Varaktighetsangivande temporal bisats i något högre stil
	<i>Efter att/ när/ då jag hade samlat ihop ved</i> , gjorde jag upp en eld.
<i>Sedan jag hade samlat ihop ved</i> , gjorde jag upp en eld.	Tidfästande temporal bisats i neutral stil
Tidfästande temporal bisats i något ålderdomlig stil

Dessutom ingår *sedan* i den sammansatta prepositionen *för ... sedan*, vars prepositionsfraser svarar på frågan *när*, om aktionen ägde rum en bestämd tidsrymd bakåt i tiden (avsnitt A VIII i denna paragraf).

Ex.	Hon blev utnämnd till hedersdoktor <i>för två år sedan</i> .	Tidfästande prepositionsfras

I samtliga ovanstående fall används ofta den kortare formen *sen* (kort e-ljud) i talspråklig och vardaglig stil.

F. Adverbena och konjunktionerna *när* och *då*

Det pronominella interrogativa tidsadverbet *när* och det pronominella demonstrativa tidsadverbet *då* kan även fungera som temporala underordnande konjunktioner. Detta har sitt historiska ursprung i två olika konstruktioner med relativa bisatser, vilka sedan genom århundradena smält samman till de synonyma temporala underordnande konjunktionerna *när* och *då*.

Ex. 1. Ursprunglig konstruktion med attributiv relativ bisats efter det frågande tidsadverbet *när*: ”Jag undrar *när* (som) ni kommer.”

Ex. 2. Ursprunglig konstruktion med attributiv relativ bisats efter det utpekande tidsadverbet *då*: ”Vi ska göra det *då* (som) ni kommer.”

I modern svenska inleder *då* eller *när* synonyma temporala bisatser: Vi ska göra det, *då* ni kommer/ *när* ni kommer.

Då fungerar också som *relativt* tidsadverb och genom betydelseförskjutning som *underordnande orsakskonjunktion* i formell och något ålderdomlig stil. Både det relativa tidsadverbet och orsakskonjunktionen har sitt ursprung i relativa konstruktioner liknande det i exempel 2 ovan.

Sammanfattning och jämförelse med engelska

Slag av pronominellt tidsadverb	Svenska	Exempel	Engelska	Exempel
Interrogativt	när	<i>När</i> hände det?	when	<i>When</i> did it happen?
Demonstrativt	då	Vi ses <i>då</i> .	then	I'll see you <i>then</i> .
Relativt	då	Vi har bokat ett datum <i>då</i> vi kan träffas.	when	We have set a date <i>when</i> we can meet.

Konj.	Svenska	Exempel	Engelska	Exempel
Temporal	när/då (i samtid)	Jag vaknar, <i>när/då</i> klockan ringer.	when	I wake up, <i>when</i> the alarm-bell rings.
Temporal	när/då ('efter att')	Vi träffas, <i>när/då/efter att</i> jag är klar.	when ('after')	We'll meet, <i>when/after</i> I am finished.
Kausal	då ('eftersom')	Jag sa inget, <i>då/eftersom</i> jag inte kunde franska.	as ('since')	I said nothing, <i>as/since</i> I didn't speak French.

Lägg märke till att svenskan använder det ursprungliga demonstrativa *då* i stället för det interrogativa *när* i relativ betydelse – i motsats till engelskan och i motsats till de flesta andra svenska pronominella relativa adverb, som sammanfaller med de interrogativa (paragraf 26).

Det demonstrativa adverbet *då* kan också fungera som förstärkande satsadverb (paragraf 30).

22. Sättsadverb och sättsadverbial

A. Sättsadverb som är avledda från adjektiv

Enskilda sättsadverb fungerar normalt som *sättsadverbial* i satsen och har en stark anknytning till satsens verbaktion. Många sättsadverb bildas genom *t-suffix på adjektiv* (inklusive adjektiviska perfektparticipformer). Adjektiv som är *presensparticipformer* får däremot nollsuffix när de avleds till sättsadverb. Vissa adjektiv som avletts med t-suffix kan fungera som *värderande adverb*, vilka kan bestämma adjektiv (attribut eller predikativ i satsen) eller andra adverb (adverbial i satsen). Motsvarande gäller också vissa presensparticipformer. (Se även paragraferna 55, 69, 70 A IV, 72 H och 73 G III.)

Ex.	Hon springer <i>snabbt</i> .	Verbanknutet sättsadverbial med t-suffix – Hur springer hon?
Jfr.	Hon är <i>snabb</i> . Hon är <i>förvånansvärt snabb</i> . Hon springer <i>förvånansvärt snabbt</i> .	Subjektspredikativet är ett grundadjektiv – Hur(-dan) är hon? Adjektivbestämmande värderande adverbial med t-suffix – Hur snabb är hon? Sättsadverbbestämmande värderande adverbial med t-suffix – Hur snabbt springer hon?
Ex.	Han ler <i>förnöjt</i> .	Verbanknutet sättsadverbial med t-suffix – Hur ler han?
Jfr.	Han är <i>förnöjd</i> .	Subjektspredikativet är ett adjektiv som är perfekt particip – Hur(-dan) är han?
Ex.	Hon talar <i>övertygande</i> .	Verbanknutet sättsadverbial med Ø-suffix (nollsuffix) – Hur talar hon?
Jfr.	Hon är <i>övertygande</i> . Hon är <i>överraskande</i> övertygande. Hon talar <i>överraskande</i> övertygande.	Subjektspredikativet är ett adjektiv som är presens particip – Hur(-dan) är hon? Adjektivbestämmande värderande adverbial med Ø-suffix – Hur övertygande är hon? Sättsadverbbestämmande värderande adverbial med Ø-suffix – Hur övertygande talar hon?

B. Övriga sättsadverb och sättsadverbial

Förutom de sättsadverb som beskrivs i avsnitt A ovan kan sättsadverbial bestå av övriga sättsadverb och prepositionsfraser.

Ex.	De springer <i>sakta</i> . / Hon mår <i>illa</i> . / Jag klarar mig <i>någorlunda</i> .	Sättsadverb som är sättsadverbial i satsen
	De arbetade <i>med sina bara händer</i> . <i>Genom att de var tre</i> , kunde de arbeta <i>i skift</i> .	Prepositionsfraser som är olika slags sättsadverbial i satsen

Ovanstående prepositionsfraser kan klassificeras som *medeladverbial* (*med sina bara händer*), *metodadverbial* (*genom att de var tre*) respektive *utförande-/formadverbial* (*i skift*). Dessa tre adverbialslag kan i sin tur räknas som underavdelningar till sättsadverbial. (Se vidare paragraf 23 E.)

C. Adverbet, pronomenet och konjunktionen *så*

I. Sättsadverbet *så* i olika funktioner

Sättsadverbet *så* i specifik demonstrativ betydelse

Så är ett pronominellt demonstrativt sättsadverb med betydelsen 'på det sättet'. (Beträffande pronominella adverb se paragraf 26.)

Ex. *Så* ska det låta. / Kan man göra *så*? / Vi säger *så* i Dalarna.

Alla övriga betydelser och funktioner av *så* som beskrivs i detta avsnitt har sitt historiska ursprung i ovanstående sättsadverb.

Sättsadverbet *så* i allmän demonstrativ betydelse

Ex. *Hur så?* / De skrånade och bråkade *och så*.

Sättsadverbet *så* i allmän konklusiv betydelse

Sättsadverbet *så* kan allmänt syfta på det sätt en viss följd uppstår.

Ex. Nu är "Virus" inne på isen igen. *Så* var Sverige fulltaligt. / *Så* var det med det. / Jaha, *så* börjas det igen.

Sättsadverbet *så* i kombination med *si*

Tillsammans med *si* ingår *så* i några vardagliga adverbtryck, som alla innebär en avvikelse från det ideala eller exakta.

Ex. Det var *si och så* ('inte helt bra') med det.
 Det gick *si så där/ sisådär* ('någorlunda').
 Det var väl *sisådär* ('ungefär') tre meter.

Även: Det gick *så där/ sådär*. – Denna variant är ofta en omskrivning av 'inte alls bra'.
 Även: Det var väl *sådär* tre meter.

Sättsadverbet *så* i vissa fasta interjektioner

Ex. <i>Jaså</i> , hon kom i alla fall.	Förvåning
<i>Jaså</i> , det tror du.	Opposition/ dold opposition
<i>Såja</i> , nu gör du helt rätt.	Bekräftelse
<i>Såja</i> , det ordnar sig nog.	Lugnande
<i>Seså</i> , det ordnar sig nog.	Lugnande

Sättsadverbet *så* i den underordnande konjunktionen *såsom*

I modern svenska utelämnas oftast *så* i det jämförande uttrycket *såsom*, vilket ursprungligen bestod av sättsadverbet *så* följt av det relativa pronomenet *som*. Uttrycket (*så*-)*som* betraktas numera vanligen som en lexikaliserad jämförande konjunktion (paragraf 34 K).

Ex. Han gnäggjar <i>såsom</i> en häst.	Jfr. Han gnäggjar <i>så</i> som en häst (gör).
Han gnäggjar <i>som</i> en häst.	I modern svenska utelämnas oftast <i>så</i> .

Sättsadverbet *så* som ersättning för ett generellt *det*

I fasta uttryck kan *så* ersätta ett generellt *det* vid vissa verb. (Beträffande det personliga pronomenet *det* i generell betydelse se paragraf 75 B I.)

Ex. Vi serverar kaffe, om <i>så</i> önskas.	Jfr. Vi serverar kaffe, om <i>det</i> önskas.
Han planerade att sluta, och <i>så</i> skedde också.	Han planerade att sluta, och <i>det</i> skedde också.

Sättsadverbet *så* i värderande uttryck

I vissa satser med generellt subjekt och värderande predikat kan *så* delvis motsvara adverbialen *med det*.

Ex. Det räcker <i>så</i> .	Jfr. Det räcker <i>med det</i> . ≈ Det räcker.
Det duger <i>så</i> .	Det duger <i>med det</i> . ≈ Det duger.

(Beträffande subjektorsättningsadverbial i satser med predikat som uttrycker värdering, t.ex. adverbialen *med det* ovan, se paragraf 23 B I.)

Adverbet *så* efter inledande adverbial eller adverbiell bisats

När ett adverbial eller en adverbiell bisats inleder en mening, följs dessa ofta av adverbet *så*. Ursprunget till detta språkbruk, som är vanligt förekommande i talspråk och ledigt skriftspråk, är en önskan att förtydliga meningar med inledande konditionala bisatser genom att använda sättsadverbet *så*.

Ex. ”Om du hjälper mig, *så* blir jag glad.” Jfr. Om du hjälper mig, blir jag glad. / Jag blir glad, om du hjälper mig.

Som framgår av jämförelseexemplet ovan kan *så* utelämnas efter en inledande konditional bisats. Kopplingen mellan konditional betydelse och placeringen av *så* i den överordnade satsen har dock lett till att *så* på motsvarande plats kan markera att en även föregående huvudsats ska uppfattas som konditional (punkt V i detta avsnitt samt paragraf 7 B och paragraf 34 G V).

Användningen av *så* har genom analogibildning också blivit vanlig efter andra inledande adverbial eller adverbiella bisatser än de konditionala, t.ex. efter dem med temporal betydelse.

Ex. ”I morgon *så* blir det regn.” Jfr. I morgon blir det regn. / Det blir regn i morgon.
 ”När jag blir rik, *så* ska jag köpa en lustjakt.” När jag blir rik, ska jag köpa en lustjakt. / Jag ska köpa en lustjakt, när jag blir rik.

Adverbet *så* är svagt betonat efter inledande adverbial/adverbiell bisats. I talspråkskonstruktionen *dubbla satsdelar* (paragraf 37) kan ett extra adverbial däremot vara betonat. Den extra satsdelen består då av ett pronominellt adverb av samma slag som det inledande adverbialet eller den adverbiella bisatsen.

Jfr. I morgon, *då* blir det regn. Den extra satsdelen är ett pronominellt tidsadverb.
 I Kiruna, *där* vill jag bo. Den extra satsdelen är ett pronominellt rumsadverb.

Så används aldrig efter inledande riktningsangivande rumsadverbial och sällan efter inledande befintlighetsangivande rumsadverbial.

Ex. *Till Kiruna* vill jag resa. Jfr. Till Kiruna, *dit* vill jag resa. – Pronominellt riktningsangivande rumsadverb som extra satsdel
Ute regnar det. Ute, *där* regnar det. – Pronominellt befintlighetsangivande rumsadverb som extra satsdel

Så kan heller inte användas efter inledande enkla sättsadverb, då i stället ett generellt *det* används som dubbel satsdel i förekommande fall.

Ex. *Roligt* hade vi. / *Snabbt* ska det gå. Jfr. *Roligt, det* hade vi. / *Snabbt, det* ska det gå.

Adverbet *så* efter konjunktionen *eller* vid sammanbindning av satser

Ex. Antingen kan du åka hem, eller *så* kan du stanna.
Du kan åka hem, eller *så* kan du stanna.

Vid *antingen ... eller* bör ett *så* skjutas in i den andra påståendesatsen.
Vid ett enkelt *eller* kan man utelämna *så*: Du kan åka hem, eller (du kan) stanna.

(Se paragraf 9 för utförligare beskrivning.)

II. Gradadverbet *så*

Så kan som gradadverbial vara betonat *eller* obetonat i satsmelodin.

Ex. *Så* varmt är det sällan i mars. / Det var *så* roligt att ni kom.
Så varmt är det sällan i mars. / Det var *så* roligt att ni kom.

Betonat gradadverbial
Obetonat gradadverbial

Gradadverbet *så* kan i sin tur föregås av vissa andra gradadverb, vilka bestämmer hela den fras där *så* ingår.

Ex. Hon är *väl* (långt ä-ljud) *så* skicklig. / De är *dubbelt* *så* många.

Gradadverbet *så* i fasta adverbial

Ex. Det gick *så där* ('*halvskapligt*').
Hon fick *så när* ('*nästan*') in bollen i mål.
Behåll nyckeln *så länge* ('*tills vidare*'). / *Än så länge* ('*hittills*') har vi klarat oss.
Hon pratar *så in i vassen*. / Hon är *så in i Norden* övertygande.

Sättsadverbial
Gradadverbial
Tidsadverbial
Gradadverbial

I skriftspråk långt in på 1900-talet kunde ordet *så* utelämnas i nedanstående fasta adverbial. De förekommer dock sällan utan *så* i modern svenska.

Ex. *Så småningom* (*tids-advl*) kommer hon att arbeta *så smått* (*sätts-advl*).

Äldre skriftspråk: *Småningom* kommer hon att arbeta *smått*.

Gradadverbet *så* i talspråklig utfyllnad i vissa gradadverbial

Ex. ”De hälsade på *rätt så ofta*, vilket gjorde mig *ganska så trött*.”

Bättre alternativ: De hälsade på *rätt ofta*, vilket gjorde mig *ganska trött*.

Gradadverbet *så* i konstruktionen *så ... som*

I konstruktionen *så ... som* inleder gradadverbet *så* och dess huvudord (adjektiv eller adverb) den överordnade satsens adverbial, där också en inskjuten nödvändig relativ bisats med pronomenet *som* ingår. Konstruktionen har ursprungligen *deskriptivt komparativ* betydelse (paragraf 34 K).

Ex. *Så bra som* hon målar skulle jag (också) vilja måla. Adverbet *bra* är huvudord i korrelatet till den nödvändiga relativa bisatsen.

Jfr. Jag skulle vilja måla *lika bra som* hon (gör). Konstruktionen *lika ... som* har rent komparativ betydelse.

Konstruktionen *så ... som* kan förutom deskriptivt komparativ betydelse även ha *kausal* betydelse. I sådana fall motsvaras den överordnade satsens adverbial ungefärligen av en adverbial kausal bisats, som dock saknar det ursprungliga adverbialets gradbetydelse (paragraf 34 F).

Ex. *Så duktig som* hon är, blir hon nog befordrad. Adjektivet *duktig* är huvudord i korrelatet till den nödvändiga relativa bisatsen.

Jfr. *Eftersom* hon är duktig, blir hon nog beordrad. Den kausala underordnande konjunktionen *eftersom*

Om man byter plats på orsak och följd mellan överordnad sats och bisats i ovanstående jämförelseexempel, får man motsvarande konsekutiva bisats.

Jfr. Hon är duktig, *så* hon blir nog befordrad. Den konsekutiva samordnande konjunktionen *så*

I ovanstående fall kan man även få med det ursprungliga adverbialets gradbetydelse genom att använda en gradkonsekutiv konstruktion (paragraf 34 G).

Jfr. Hon är *så* duktig *att* hon nog blir befordrad. Den gradkonsekutiva underordnande konjunktionen *så ... att*

När ett adjektiv är huvudord till gradadverbet *så* i konstruktionen *så ... som*, kan detta adjektiv i sin tur vara attribut till ett substantiv. I talspråket används då ofta det jämförande pronomenet *sådan/sådant/sådana* (med talspråksformerna *sån/sånt/såna*) i stället för *så*.

Ex. ”En *sådan/sån* skicklig spelare *som* han kan välja vilket lag han vill.” Bättre alternativ: En *så* skicklig spelare *som* han ...

Jfr. En *sådan/sån* spelare *som* han kan välja vilket lag han vill. Korrekt konstruktion med *jämförande* pronomen.
En *sådan/sån* skicklig spelare (han är)! Korrekt konstruktion med *expressivt* pronomen (paragraf 44 B).

Gradadverbet *så* i koncessiv konstruktion

Ex. *Så* tuff han är, pallar han (ändå) inte för trycket. *Så* kan bestämma adjektiv, adverb eller substantiv i denna något ålderdomliga konstruktion.

Jfr. *Även om* han är tuff, pallar han inte för trycket. *Även om* är en konditionalt koncessiv konjunktion.

(Se paragraf 34 J för utförligare beskrivning.)

III. Tidsadverbet *så*

Tidsadverbet *så* har betydelsen 'därefter'.

Ex. Vi gjorde först upp en eld. *Så* började vi tillaga köttet.
Sväng först till vänster, *så* till höger!

Jfr. Vi gjorde först upp en eld. *Därefter* började vi tillaga köttet.
Sväng först till vänster, *därefter* till höger!

I vissa sammanhang får satser med tidsadverbet *så* även koncessiv innebörd.

Ex. Du bär dig illa åt, och *så* förväntar du dig att bli väl bemött.

Tidsadverbet *så* har den dubbla betydelsen 'därefter' + 'ändå'.

Jfr. Du bär dig illa åt, och *därefter* förväntar du dig *ändå* att bli väl bemött.

Ändå är ett motsättningsadverbial.

IV. Kortformen *så* som pronomen i fasta prepositionsadverbial

I fasta prepositionsfraser kan *så* vara en *singular kortform* av det adjektiviska jämförande pronomenet *sådan/sådant* (med talspråksformerna *sån/sånt*), framför allt i fraserna *på så sätt/vis*, *i så fall* och *i så måtto*. I modern svenska är konstruktionerna med *så* vanligare än de med *sådan/sådant*.

Ex. Är det på *så* sätt?
Vad ska jag göra i *så* fall?
I *så* måtto är det bra.

Är det på (ett) *sådant/sånt* sätt? / Är det på det sättet?
Vad ska jag göra i (ett) *sådant/sånt* fall? / Vad ska jag göra i det fallet?
I *sådan/sån* måtto är det bra. / Såtillvida är det bra.

Jfr. Vad ska jag göra i *sådana* fall?

Vad ska jag göra i fall av det här slaget? – Plural betydelse

V. Satsinledningar knutna till adverbet och konjunktionen *så*

Det finns fem grundläggande satsinledningar som är knutna till adverbet/konjunktionen *så*: konsekutiv samordning, finalt konsekutiv underordning, deskriptivt konsekutiv underordning (med två varianter: obetonad och betonad), gradkonsekutiv underordning samt konditionalt konsekutiv konstruktion. I tabellen nedan exemplifieras de olika satsinledningarna.

Ordklassbeskrivning	Exempel	Betydelse
Konsekutiv samordnande konjunktion	Vi sitter nära elden, <i>så</i> vi fryser inte.	Vi sitter nära elden. <i>Därför</i> fryser vi inte.
Finalt konsekutiv underordnande konjunktion	Vi sätter oss nära elden, <i>så (att)</i> vi inte fryser.	Vi sätter oss nära elden <i>för att</i> (vi) inte (ska) frysa. + Vi sätter oss nära elden. <i>Därför</i> kommer vi inte att frysa.
Deskriptivt konsekutiv underordnande konjunktion	De eldar <i>så (att)</i> det knakar.	De eldar <i>på ett sådant sätt att</i> det knakar.
Sättsadverb + allmänt underordnande konjunktion ¹	Vi har placerat oss <i>så att</i> vi inte fryser.	Vi har placerat oss <i>på ett sådant sätt att</i> vi inte fryser.
Gradadverb + allmänt underordnande konjunktion ²	Han är <i>så</i> frusen <i>att</i> han knappt kan prata.	Han är frusen <i>till den grad att</i> han knappt kan prata.
Ursprungligt sättsadverb med konditionalt konsekutiv betydelse	Säg till, <i>så</i> släcker de inte elden!	Säg till, för <i>om</i> ni gör det, (<i>så</i>) släcker de inte elden.

¹ Lexikaliserad ordkombination som fungerar som *betonad* deskriptivt konsekutiv underordnande konjunktion: *så att*

² Lexikaliserad ordkombination som fungerar som tvådelad gradkonsekutiv underordnande konjunktion: *så ... att*

I tabellen ovan exemplifieras sex olika satsinledningar knutna till adverbet och konjunktionen *så*. Två av dessa, den finalt konsekutiva underordnande konjunktionen och den obetonade deskriptivt konsekutiva underordnande konjunktionen, kan stå med eller utan *att*: *så* eller *så att*. Förutom dessa sammanlagt åtta varianter, förekommer tre vanliga felaktiga talspråksvarianter: en med konsekutivt samordnande betydelse och två med gradkonsekutiv betydelse.

Ex. * Vi sitter nära elden, *så att* (kort paus) vi fryser inte.
 * Han är *så* frusen *så* han knappt kan prata.
 * Han är *så* frusen *så att* han knappt kan prata.

Korrekt mening: Vi sitter nära elden, *så* vi fryser inte.
 Korrekt mening: Han är *så* frusen *att* han knappt kan prata.
 Korrekt mening: Han är *så* frusen *att* han knappt kan prata.

(För utförligare beskrivningar av konsekutiva satsinledningar se paragraf 34 G.)

23. Övriga prepositionsadverbial

Som framgår av paragraf 19–22 består många adverbial av prepositionsfraser. I detta avsnitt redovisas ytterligare sådana adverbial grupperade efter preposition och funktion. De namn som getts adverbialen kan dels syfta på adverbialens funktion, dels på satsens innebörd. Svenskan har ett begränsat antal prepositioner, som var och en används i många olika slag av adverbial, varav de som listas i denna paragraf endast är några av de vanligaste. Alla prepositionsfraser kan fungera som olika slag av *adverbial*, men endast några av dem kan även fungera som *objektsadverbial*. Om en viss prepositionsfras ska tolkas som objektsadverbial, avgörs av avsikten med sändarens budskap. (Se vidare avsnitt G och H i denna paragraf samt paragraf 10 och 51.)

A. Orsaksadverbial

I. Allmänna orsaksadverbial

Vid allmänna orsaker används ibland prepositionen **för**. Detta gäller speciellt vid domar och omdömen (kritik, tack och beröm).

Ex. Domaren blåste av *för ruff*. / Han anklagade oss *för fusk*. / Hon fick lida *för sitt utseende*.
 Domstolen häktade honom *för misshandeln*. / Vi kritiserade henne *för bristande uppmärksamhet*.
 Vi tackade dem *för hjälpen*. / Hon berömde mig *för gott utfört arbete*. / De prisade Gud *för skapelsen*.

Användningen av prepositionen *för* i allmänna orsaksadverbial med nominalfraser är begränsad på grund av förväxlingsrisken med andra adverbialslag. När *för* ändå används i allmänna orsaksadverbial som inte gäller domar och omdömen, kan dessa ibland även tolkas som avsiktsadverbial, vilka ju ligger nära orsaksadverbialen i betydelse (avsnitt E i denna paragraf samt paragraf 34 F och M).

Ex. Jag sökte läkare *för min onda rygg*. Tolkning 1: Jag sökte läkare, *därför att jag hade ont i ryggen*. – Orsaksbisats
 Tolkning 2: Jag sökte läkare *för att få hjälp med min onda rygg*. – Avsiktsadverbial

Om man vill framhäva att en nominalfras ingår i ett *orsaksadverbial*, kan man använda den tvådelade prepositionsstrukturen **för ... skull**, under förutsättning att nominalfrasens huvudord – från det alternativa enkla prepositionsadverbial – på något sätt är bekant för mottagaren. I denna variant ställs detta huvudord i genitiv/possessivform och blir därmed possessivattribut till *skull*, som ursprungligen är en talspråksform av *skuld* (med orsaksbetydelse).

Ex. Vi valde huset *för den fina trädgårdens skull*. Jfr. Vi valde huset *för den fina trädgården*.
 Jag gjorde det *för din skull*. Jag gjorde det *för dig*.

Ofta måste man använda de lexikaliserade sammansatta prepositionerna **på grund av** (neutral eller negativ orsak) respektive **tack vare** (positiv orsak) framför en nominalfras för att det ska framgå att det rör sig om *orsaksadverbial*. (*På grund av* förkortas ofta *p.g.a.*) När det gäller att-bisatser, kan dock även *för* användas. I dessa fall bildar prepositionen *för* och den allmänt underordnande konjunktionen *att* den lexikaliserade orsakskonjunktionen *för att*, som kan vara synonym med den likaledes lexikaliserade orsakskonjunktionen *därför att* (paragraf 34 F).

Ex. Jag var hemma *på grund av sjukdom/ p.g.a. sjukdom*. Jfr. Jag var hemma *på grund av att/ för att/ därför att jag var sjuk*. – Orsaksbisats
Vi klarade oss *tack vare hennes hjälp*. Vi klarade oss *tack vare att/ för att/ därför att hon hjälpte oss*. – Orsaksbisats

Vid fasta uttryck med substantiv som erfarenhet, hänsyn, misstag, orsak, princip, slentrian, slump, tradition, tvång m.m. används prepositionen **av**.

Ex. Det vet jag *av erfarenhet*. / De gjorde det *av en orsak*. / Vi träffades *av en ren händelse*. / *Av tradition* klär de ut sig på Skärtorsdagen.

II. Upplevelseorsaksadverbial

Efter många ord kopplade till begreppet *oro*, t.ex. adjektiv som *rädd* och *nervös*, verb som *bekymra sig*, *fasa* och *lida* samt substantiv som *oro* och *ångest* används prepositionen **för**.

Ex. Vi var rädda *för atombomben*. / Jag hade dåligt samvete *för vad jag gjort*. / Han kände ångest *för sina handlingar*.

Efter substantiv som *respekt* och *vörndnad* respektive *förakt* och *avsky* används också prepositionen **för**.

Ex. Han har respekt *för dig*. / Hon kände avsky *för allt hyckleri*. / De hyste vörndnad *för prästen*.

Vid framtidsaspekt används ofta prepositionen **inför** optionellt med *för*.

Ex. De bekymrade sig *för framtiden/ inför framtiden*. / Hon fasade *för hans reaktion/ inför hans reaktion*. / Vi kände oro *för matchen/ inför matchen*.

Efter många ord kopplade till begreppen *stolthet* och *skam* (t.ex. adjektiv som *stolt*, *mallig*, *generad*, *skamsen* och verb som *skämmas*, *gräma sig*) samt efter adjektiv som *glad*, *ledsen* och *sorgsen* används prepositionen **över** alternativt med **för**.

Ex. Hon var glad *för vinsten/ över vinsten*. / Vi skämdes *för resultatet/ över resultatet*. / Jag var stolt *för min idé/ över min idé*.

Efter adjektiv som *förvånad* och *chockad*, verb som *häpna* och *undra* samt substantiv som *förvåning* och *förundran* används prepositionen **över**.

Ex. Vi var chockade *över resultatet*. / De häpnade *över fräckheten*. / Man kände stor förvåning *över valresultatet*.

Efter verb som *yvas*, *jubla*, *gråta* och *rasa* samt substantiv som *glädje*, *sorg* och *ilska* används också prepositionen **över**.

Ex. Han kände glädje *över sin insats*. / Laget jublade *över segern*. / De rasade *över resultatet*.

III. Tillståndsorsaksadverbial

Ex. De lider *av astma*. / Hon njuter *av uppvaktningen*. / Han darrade *av upphetsning*. I tillståndsorsaksadverbial används prepositionen **av**.

Sammanfattning av orsakadverbial

Adverbialslag	Undergrupper	Preposition(er)
Allmänna orsakadverbial	Allmänna orsaker om orsaksbetydelsen ej kan misstolkas	<i>för</i>
	Framhävande av ett känt huvudords orsaksbetydelse	<i>för ... skull</i>
	Neutral/negativ orsak – särskilt vid nominalfraser	<i>på grund av</i>
	Framhävande vid positiv orsak – särskilt vid nominalfraser	<i>tack vare</i>
	Orsakadverbial med substantiv som <i>erfarenhet</i> , <i>händelse/slump</i> , <i>hänsyn</i> , <i>misstag</i> , <i>orsak</i> , <i>princip</i> , <i>slentrian/vana</i> , <i>tradition</i> , <i>tvång</i> m.fl.	<i>av</i>
Upplevelseorsaksadverbial	Efter adjektiv, verb och substantiv kopplade till <i>oro</i> , <i>ångest</i> och <i>rädsla</i> samt substantiv som <i>respekt</i> och <i>vördnad</i> respektive <i>förakt</i> och <i>avsky</i>	<i>för</i> (<i>inför</i> vid framtidsaspekt)
	Efter adjektiv, verb och substantiv kopplade till <i>stolthet</i> respektive <i>skam</i> och <i>grämelse</i> samt adjektiv som <i>glad</i> respektive <i>ledsen</i>	<i>för</i> eller <i>över</i> (<i>inför</i> vid framtidsaspekt)
	Efter adjektiv, verb och substantiv kopplade till <i>förvåning</i> och <i>undran</i> samt verb/substantiv som <i>gråta/sorg</i> , <i>rasa/ilska</i> respektive <i>yvas/glädje</i>	<i>över</i> (<i>inför</i> vid framtidsaspekt)
Tillståndsorsaksadverbial	---	<i>av</i>

Verbet *bero* kan ha orsaksbetydelse. I prepositionsfraser efter detta verb används prepositionen **på**.

Ex. Det dåliga resultatet berodde *på felplanering*.

B. Subjektorsättningsadverbial

Subjektorsättningsadverbial förekommer i satser som innehåller *värderande predikat*, *vissa upplevelsepredikat* eller *värderande adjektiv/adverb* (efter verben *vara*, *bli* eller *förbli*). Subjekt i dessa satser är alltid ett generellt *det*. Konstruktionerna innebär presentationer liknande dem med formellt subjekt.

I. I satser med predikat som uttrycker värdering

I satser med värderande predikat – preposition: **med**

<p>Ex. Det duger <i>med en slätt kopp kaffe</i>.
 Det lockar henne <i>med teater</i>.
 Det räcker <i>med 200 kronor</i>.</p> | <p>Jfr. <i>En slät kopp kaffe</i> duger.
 <i>Teater</i> lockar henne.
 <i>200 kronor</i> räcker.</p> |
|--|--|

I satser med upplevelsepredikat som uttrycker värdering – preposition: **om**

<p>Ex. Det blänker <i>om den nyvaxade bilen</i>.
 Det svänger <i>om musiken</i>.
 Det lyser <i>om henne</i>.</p> | <p>Jfr. <i>Den nyvaxade bilen</i> blänker.
 <i>Musiken</i> svänger.
 <i>Hon</i> lyser.</p> |
|--|--|

II. I satser med värderande adjektiv/adverb efter *vara*, *bli* eller *förbli*

Dessa adverbial innehåller värderande adjektiv/adverb efter verben *vara*, *bli* eller *förbli* (som fungerar som kopulaverb eller allmänna omständighetsverb). I satser där ingen handling är utförd av det tänkta subjektet används prepositionen **med** (övre exemplen). I satser med värderande adjektiv där egenskapen tillskrivs det tänkta subjektet i samband med en utförd handling används prepositionen **av** (nedre exemplen).

<p>Ex. Det är svårt <i>med kinesiska</i>.
Det är billigt <i>med pasta</i>.
Det blir för lite <i>med 100 kronor i timmen</i>.</p>	<p>Jfr. <i>Kinesiska</i> är svårt.
<i>Pasta</i> är billigt.
<i>100 kronor i timmen</i> blir för lite.</p>
<p>Ex. Det var hyggligt <i>av dig</i>.
Det är oförståndigt <i>av dem</i>.
Det är otillständigt <i>av regeringen</i>.</p>	<p>Jfr. <i>Du</i> var hygglig.
<i>De</i> är oförståndiga.
<i>Regeringen</i> är otillständig.</p>

Prepositionen *av* i satser med värderande adjektiv som tillskrivs det tänkta subjektet i samband med en utförd handling, har ungefär samma innebörd som i agentadverbialen i passiva satser (paragraf 5).

Ex. Staketet lagades *av honom (agent-advl.)*. / Det var hyggligt *av honom (subj.ers.-advl.)*. Jfr. Han lagade staketet. / Han var hygglig.

I satser med värderande adjektiv som tillskrivs det tänkta subjektet i samband med en utförd handling, kan utökade satser med liknande innebörd konstrueras med en infinitivfras och ett formellt subjekt.

Ex. *Det (formellt subjekt)* var hyggligt av honom *att hjälpa mig (eg. subjekt)*. Jfr. *Han* var hygglig, som hjälpte mig.
Motsvarande mening utan formellt subjekt: *Att hjälpa mig (subjekt)* var hyggligt av honom.

(Beträffande formellt subjekt och andra konstruktioner som presenterar subjektet se paragraf 39 och 40.)

C. Objektskompletteringsadverbial och predikatskompletteringsadverbial

Objektskompletteringsadverbial innehåller en nominalfras som har anknytning till satsens akkusativobjekt och har därigenom ungefär samma anknytningsfunktion som *objektspredikativ* (paragraf 15). Vid passiv form har motsvarande adverbial ungefär samma funktion som *subjektspredikativ i passiv sats* (paragraf 16). De kan då kallas predikatskompletteringsadverbial.

Vid objektskomplettering som gäller förvandling, utveckling, tvång, val m.m. används prepositionen **till**. Många av dessa adverbial kan även kategoriseras som påverkansadverbial (något som bl.a. gäller de två första exemplen nedan).

Ex. Drogen förvandlade honom *till ett odjur*. / Kursen utvecklade oss *till fullfjädrade försäljare*. / Vi valde henne *till ordförande*.

Vid objektskomplettering som gäller åsikt eller benämning används prepositionen **för**. I några få fall (bl.a. det tredje exemplet nedan) är sådana objektskompletteringsadverbial optionella med objektspredikativ, dvs. samma huvudord utan preposition (paragraf 15 F).

Ex. De tog henne *för inkräktare*. / Vi håller den här boken *för hädisk*. / Man kallade honom *för Pelle*. Jfr. Man kallade honom *Pelle (obj.-pred.)*.

Predikatskompletteringsadverbial förekommer i passiva satser och motsvaras av den aktiva formens objektskompletteringsadverbial.

Ex. Hon valdes *till ordförande*. / Hon togs *för inkräktare*. / Han kallades *för Pelle*. Jfr. Han kallades *Pelle (subj.-pred. i passiv sats)*.

D. Adressatadverbial

Vid entydiga adressatadverbial används oftast prepositionen **till**.

Ex. Jag skickade brevet *till hennes adress*. / Du kan vända dig *till Försäkringskassan*. / Hon passade bollen *till mig*.

Många adressatadverbial kan även ses som *dativobjektsadverbial*. Vid sådana adressatadverbial kan prepositionen **åt** användas optionellt med **till**. Om de aktuella prepositionsfraserna tolkas som adressatadverbial eller dativobjektsadverbial beror på sammanhang och sändarens avsikt med budskapet. (Se vidare denna paragrafs avsnitt H, punkt II.)

Ex. Jag gav blommorna *åt henne/ till henne*. *Åt/till henne* är adressatadverbial eller dativobjektsadverbial.
Jfr. Jag gav *henne* blommorna. *Henne* är dativobjekt.

Beroende på sammanhang och sändarens avsikt med budskapet kan adressatadverbial ibland även tolkas som rumsadverbial. Detta gäller på motsvarande sätt även avsändaradverbial. (Beträffande avsändaradverbial se avsnitt E i denna paragraf.)

Ex. Hon sände blommorna *till mig*. ≈ Hon angav mig som blomförsändelsens adressat. Adressatadverbial
Hon sände blommorna *till mig*. ≈ Hon sände blommorna till min lägenhet. Rumsadverbial

Jfr. Blommorna sändes *från henne*. ≈ Hon var blommornas avsändare. Avsändaradverbial
Blommorna sändes *från henne*. ≈ Blommorna sändes från hennes kontorslokal. Rumsadverbial

Om adressatadverbial gränsar till orsaksadverbial används prepositionen **för**. (Beträffande orsaksadverbial se avsnitt A i denna paragraf.)

Ex. De fjäskade *för chefen*. Jfr. De sa smickrande saker *till chefen*. – Delbetydelse som adressatadverbial
De fjäskade *för chefens skull*. – Delbetydelse som orsaksadverbial

Vid vissa adressatadverbial som innebär (eller kan innebära) *negativa* omdömen används endast prepositionen **åt**. I dessa fall kan adverbialet alternativt ses som *ackusativobjektsadverbial* i satsen. (Se vidare denna paragrafs avsnitt H, punkt I.)

Ex. Hon hänskrattade *åt honom*. *Åt honom* är adressatadverbial eller ackusativobjektsadverbial.
Jfr. Hon hånade *honom*. *Honom* är ackusativobjekt.

Prepositionerna *till* och *för* i dativobjektsadverbial

Svenskan upprätthåller en subtil skillnad mellan prepositionerna *för* och *till*, när det gäller adressatadverbial som kan tolkas som dativobjektsadverbial. Aktionen riktar sig i båda fallen till den aktuella adressaten, men endast vid den förra prepositionen med *en orsak utöver adresseringen*.

Ex.	Hon neg <i>för kungen</i> .	Adressatadverbial/dativobjektsadverbial som gränsar till orsaksadverbial
	Hon vinkade <i>till Pelle</i> .	Adressatadverbial/dativobjektsadverbial som <u>inte</u> gränsar till orsaksadverbial

Prepositionen *för* används också i delgivningsadverbial som kan tolkas som dativobjektsadverbial (avsnitt H II i denna paragraf).

E. Ytterligare prepositionsadverbial – listade efter preposition

Innehåll – preposition: **av**

Ex. Håret dröp *av fett*. / Rummet dignade *av gåvor*. / Maten bestod *av kött och rovor*.

Tillhörighet/kategori – preposition: **av**

Ex. Han var *av fin familj*. / Det är enbart *av ondo*. / Vi var *av samma mening*.

Lägg märke till prepositionen *av* i uttrycket *intresserad av*, t.ex. *intresserad av motorer*. Övriga sådana s.k. *engagemangsadverbial* har normalt prepositionen *i*, t.ex. *engagerad i nykterhetsrörelsen* eller *förälskad i henne*. (Se adverbial med prepositionen *i* senare i detta avsnitt. Jämför också med engelska *interested in something*.)

Delförbrukning – preposition: **av**

Ex. Vi åt *av brödet*. / De gav henne *av sitt överflöd*. / Han tog sin del *av vinsten*.

Delförbrukningsadverbial kan gränsa till både avskiljningsadverbial och partsadverbial. (Se kommande sidor i detta avsnitt.)

Ex. Han tog *från vinsten* (avskiljningsadverbial). / Vi åt *på brödet* (partsadverbial).

Utförare – preposition: **av**

De olika slagen av utföraradverbial behandlas på skilda ställen i denna grammatik.

Ex. Det var snällt *av henne* (*subjektsättningsadverbial*).
Målningen gjordes *av Rembrandt* (*agentadverbial*).
De visade en målning *av Rembrandt* (*agentadverbialattribut*).

Avsnitt B II i denna paragraf + paragraf 40 B
Paragraf 2 C II + paragraf 5 A
Avsnitt I i denna paragraf + paragraf 13

Avsändare – preposition: **av** respektive **från**

Få, köpa, begära, kräva, få veta något *av* någon

Ex. Jag köpte en symaskin *av honom*. / Vad begär du *av mig*? / Vi fick veta det *av Cecilia*.

Få brev, samtal, hälsningar m.m. *från* någon

Ex. Jag fick brev *från Lillan*. / Har du hört *från henne*? / Jag ska hälsa *från Emil*.

Avsändaradverbial gränsar till avskiljningsadverbial. Se nedan. (Beträffande tolkning som rumsadverbial se avsnitt D och G i denna paragraf.)

Avskiljning – preposition: **från**

Ex. Hon skilde sig även *från sin andra man*. / Du räddade mig *från ett hemskt öde*. / Jag vill inte bli avskedad *från jobbet*.

Avskiljningsadverbial kan i vissa fall tolkas som rumsadverbial, som i sin tur ibland kan gränsa till dativobjektsadverbial (avsnitt D och G i denna paragraf). Avskiljningsadverbial kan i andra sammanhang tolkas som ackusativobjektsadverbial (punkt I i avsnitt H i denna paragraf).

Ex. Jag tog pengarna *från Carolina* (*avskiljningsadverbial*).

Möjlig tolkning: Jag tog pengarna *från Carolinas låda* (*rumsadverbial*).
Liknande konstruktion: Jag berövade *Carolina* (*dativobjekt*) pengarna.

Ex. Jag avstod *från min andel* (*avskiljningsadverbial*).

Möjlig tolkning: Jag avstod *min andel* (*ackusativobjekt*).

Behov – preposition: **efter**

Ex. Jag letar *efter en ersättare*. / Han längtade *efter sin familj*. / Vi måste ringa *efter brandkåren*.

Behovsadverbial kan i vissa sammanhang även ses som ackusativobjektsadverbial (avsnitt H, punkt I i denna paragraf).

Ex. Jag letar *efter en ersättare*. Jfr. Jag söker *en ersättare (ackusativobjekt)*.

Förutsättning – preposition: **för**

Ex. Hon har lätt *för matematik*. / Vi har underlag *för våra beslut*. / Är de mogna *för självbestämmande*?

Situationsbedömning – preposition: **för**

Ex. Det går bra *för mig*. / Är det här lämpligt *för barn*? / Det var för mycket *för henne*.

Utbyte – preposition: **för**

Ex. Hon vikarierade *för mig*. / Moder Svea är en symbol *för Sverige*. / Jag ger inte mycket *för dina kunskaper*.

Ersättning – preposition: **i stället för**

Ex. De köpte en husvagn *i stället för en sommarstuga*. / Hon festade *i stället för att studera*. / I andra halvlek kom ”Kulan” in *i stället för ”Fjappen”*.

Ersättningsadverbial gränsar till utbytesadverbial – se ovan – och kan ibland användas optionellt med dessa.

Ex. Jag jobbar *för Elsa*/ *i stället för Elsa*.

Intresse/beslut – preposition: **för**

Ex. Vi bestämde oss *för att jobba med välgörenhet*. / Hon intresserade sig *för de fattigas situation*. / Vi fastnade *för villan med sjöutsikt*.

Delgivning – preposition: **för**

Ex. Berätta *för mig* hur du gjorde! / Hon visade ritningarna *för ingenjörerna*. / Han läste en saga *för barnen*.

Delgivningsadverbial kan ofta tolkas som dativobjektsadverbial.

Ex. Hon visade ritningarna *för ingenjörerna*.

Jfr. Hon visade *ingenjörerna* (*dativobjekt*) ritningarna.

Vanliga verb som kan följas av delgivningsadverbial/ dativobjektsadverbial: *berätta, tala om, föreläsa, hålla tal, förklara, visa, demonstrera, presentera, nämna, avslöja, påpeka, erkänna, bekänna, läsa, spela, sjunga, dansa, ljuga, skryta, skvallra*.

När den aktuella mottagaren är en publik, auditorium eller liknande, används ofta prepositionen **inför** som alternativ. Det alternativet innebär att prepositionsfrasen även kan uppfattas som rumsadverbial.

Ex. Statsministern höll tal *för en stor samling människor*.
Statsministern höll tal *inför en stor samling människor*.

Delgivningsadverbial
Delgivningsadverbial eller rumsadverbial

Dativobjektsadverbial som även kan tolkas som *adressatadverbial utan särskild orsak* (avsnitt D) har prepositionen *till*, medan dativobjektsadverbial som även kan tolkas som *adressatadverbial med särskild orsak* (avsnitt D) eller *delgivningsadverbial* (ovan) har prepositionen *för* (avsnitt H II).

Ex. Hon gav ritningarna *till ingenjörerna*.
Hon fjäskade *för ingenjörerna*.
Hon visade ritningarna *för ingenjörerna*.

Adressatadverbial (utan särskild orsak) eller dativobjektsadverbial
Adressatadverbial (med särskild orsak) eller dativobjektsadverbial
Delgivningsadverbial eller dativobjektsadverbial

Till skillnad från delgivningsadverbial och adressatadverbial med särskild orsak kan övriga adverbial med prepositionen *för* normalt inte tolkas som dativobjektsadverbial.

Upplevelse – preposition: **för**

Ex. Det var jobbigt *för honom*. / *För mig* är det här den bästa behandlingen. / Han är ingenting *för henne*.

Avsikt – preposition: **för**

Ex. Gruvarbetarna strejkade *för högre löner*. / Vi demonstrerade *för fler dagisplatser*. / Hon kämpar *för djurens rätt*.

Avsiktsadverbial kan oftast bytas ut mot fullständiga eller förkortade finala bisatser.

Ex. Gruvarbetarna strejkade *för högre löner*. Jfr. Gruvarbetarna strejkade *för att (de skulle) få högre löner*.

Avsiktsadverbial gränsar ibland till orsaksadverbial (avsnitt A I i denna paragraf).

Vid *negativ avsikt* används prepositionen **mot**.

Ex. Vi demonstrerade <i>mot nedskärningar inom barnomsorgen</i> .	Avsiktadverbial med negativ avsikt
Vi demonstrerade <i>för att stoppa nedskärningar inom barnomsorgen</i> .	Avsiktsadverbial med positiv avsikt

Avsiktsadverbial med negativ avsikt gränsar till oppositionsadverbial (två sidor framåt i detta avsnitt).

Utfallsmottagare – preposition: **för** eller **åt**

Dessa adverbial anger att det animata huvudordet har nytta eller skada av satsens aktion. Prepositionen *åt* innebär att huvudordet gynnas, medan *för* vid *transitiva verb* vanligtvis används när huvudordet missgynnas.

Ex. Jag lagade mat <i>åt henne</i> . / De kapade trädet <i>åt sin granne</i> .	Individen (huvudordet) i adverbialen är gynnad.
Jag tog maten <i>för henne</i> . / De kapade trädet <i>för sin granne</i> .	Individen (huvudordet) i adverbialen är missgynnad.

Vid intransitiva verb kan *för* användas både när huvudordet i adverbialen gynnas och missgynnas, medan *åt* endast används vid gynnat huvudord.

Ex. Hon jobbar *för/åt ett internationellt företag*. / Alla växter dör *för mig*. Huvudordet i adverbialen är gynnat respektive missgynnad.

Om *åt* i motsvarande situation kan ersättas med *till* kan prepositionsfrasen tolkas som adressatadverbial/ dativobjektsadverbial (avsnitt D).

Ex. Jag lagade mat *åt henne* (*utfallsmottagaradverbial*). Med *till* som alternativ: Jag lagade mat *till/åt henne* (*adressatadverbial*).

Framkomstmöjlighet – preposition: **för**

- Ex. Kan du öppna dörren *för mig?* / Vi lämnade plats *för polisbilen.* / Den här politiken bäddar *för sociala problem.* Öppningar
- De stängde dörren *för mig.* / De spärrade vägen *för rymlingen.* / Vi måste sätta stopp *för utgiftsökningarna.* Stängningar

Förberedelse – preposition: **för**

- Ex. Vi har packat det som behövs *för utflykten.* / Bordet är dukat *för festen.* / Landet rustade *för ett eventuellt krig.*

Hos förberedelseadverbialen kan prepositionen **inför** oftast användas optionellt. Det kan då alternativt ses som ett tidsadverbial (paragraf 21 A XI).

- Ex. Vi har packat det som behövs *inför utflykten.* / Bordet är dukat *inför festen.* / Landet rustade *inför ett eventuellt krig.*

Påföljdsrisk – preposition: **för**

- Ex. De varnade honom *för följderna.* / Man anklagade henne *för utpressning.* / Polisen misstänker henne *för ekonomisk brottslighet.*

Utsatthet – preposition: **för**

- Ex. De hade varit utsatta *för fruktansvärda övergrepp.* / Han var ett offer *för omständigheterna.* / Vi råkade ut *för en storm.*

Kapitulation – preposition: **för**

- Ex. De gav efter *för våra krav.* / Vi kapitulerade *för övermakten.* / Jag föll *för hennes charm.*

Bemötande – preposition: **mot**

- Ex. Hon var rar *mot det lilla barnet.* / Du är dum *mot mig.* / Han var sträng *mot eleverna.*

Opposition – preposition: **mot**

Ex. De reagerade *mot den omilda behandlingen*. / Befolkningen måste vaccineras *mot smittkoppor*. / Han invände *mot beslutet*.

Interaktion – preposition: **med**

Ex. Vi pratade *med henne*. / De umgås inte *med oss*. / Han gifte sig *med sin ungdomskärlek*.

Vid stark motaktion kan omständigheten även tolkas som oppositionsadverbial med prepositionen *mot*. (Se ovan.)

Ex.	Han tävlade <i>mot henne</i> .	Oppositionsadverbial
	Han tävlade <i>med henne</i> .	Interaktionsadverbial

Interaktionsadverbial kan ibland även ses som akkusativobjektsadverbial (avsnitt H, punkt I i denna paragraf).

Ex.	Han gifte sig <i>med sin ungdomskärlek</i> .	Jfr.	Han äktade <i>sin ungdomskärlek (akkusativobjekt)</i> .
-----	--	------	---

Jämförelse – preposition: **med** respektive **mot**

Ex.	De jämförde mig <i>med min bror</i> . / Han förväxlade persikor <i>med nektariner</i> .	Allmän jämförelse
	Kapaciteten har minskat <i>med 50 vårdplatser</i> . / Skatterna har ökat <i>med 5 %</i> .	Jämförelse med mått – Se nedan.

Ett adverbial som innehåller en måttnominalfras (kvantitetsattribut + enhetssubstantiv), kan ibland alternativt stå utan preposition (paragraf 27). Jämförelseadverbialen som anger mått i exemplen ovan kan således stå både med och utan preposition, t.ex. *öka med 5 procent* eller *öka 5 procent*.

Vid *underförstådd motsättning i jämförelsen* används prepositionen *mot*.

Ex. Hastighetsgränsen är nu 60 *mot* 70 tidigare. / Vad går upp *mot en svensk sommardag*? / Det har inte blivit bättre *mot förr*.

De båda prepositionerna *med* och *mot* används alltså i olika konstruktioner, vilka dock oftast har samma betydelse.

Ex. Har det blivit bättre *mot förr*? ≈ Har det blivit bättre jämfört *med förr*? Två alternativ ställs mot varandra respektive jämförs med varandra.

Trivselgrad – preposition: **med**

Ex. Vi är nöjda *med vår insats*. / Hon vantrivs *med sina grannar*. / Han står inte ut *med arbetskamraternas gliringar*.

Hälsotillstånd – preposition: **med**

Ex. Hur är det *med dig*? / Det är bra *med mig*. / Det är illa ställt *med henne*.

Tillförande – preposition: **med**

Ex. Han fyllde henne *med lögner*. / Man utrustade soldaterna *med nödproviant*. / De försåg honom *med information*.

Tillförandeadverbial kan i vissa sammanhang tolkas som akkusativobjektsadverbial efter dativobjekt (avsnitt H, punkt I i denna paragraf).

Ex. De försåg honom *med information*. Jfr. De gav honom *information (akkusativobjekt)*.

Fyllnadsgrad – preposition: **med**

Ex. Lådan var full *med presenter*. / Det har varit dåligt *med snö* i år. / Jag har tillräckligt *med pengar*.

Tidsrelation – preposition: **med**

Ex. Kan du vänta lite *med det*? / Jag är inte klar *med läxan*. / De har inte tid *med mina frågor*.

Handhavande – preposition: **med**

Ex. Han är oförsiktig *med sina verktyg*. / Hon överser *med hans brister*. / Vad gör man *med ett barn* som inte lyder?

Sysselsättning – preposition: **med**

Ex. Hon arbetar *med välgörenhet*. / Jag är upptagen *med att städa*. / Har du slutat *med politiken*?

Följeslag – preposition: **med** respektive **utan**

Prepositionen *med* i följeslagsadverbial anger att verbaktionen utförs tillsammans med någon, något eller några, vilka är s.k. semantiska aktanter, eftersom de i praktiken utför predikatet tillsammans med subjektet. Se jämförelseexemplen nedan.

Ex. Han reste *med sin familj*. / Hon skrev artikeln (tillsammans) *med Petra*. / Vi jobbade (tillsammans) *med experter från utrikesdepartementet*.

Jfr. Han *och hans familj* reste. / Hon *och Petra* skrev artikeln tillsammans. / Vi *och experter från utrikesdepartementet* jobbade tillsammans.

När ett följeslagsadverbial anger vem eller vilka som inte är med när actionen utförs, används prepositionen *utan*. Adverbialet kan då kallas *exkluderande* följeslagsadverbial.

Ex. Han reste *utan sin familj*. / Hon skrev artikeln *utan Petra*. / Vi jobbade *utan experter från utrikesdepartementet*.

Jfr. Han reste *men inte med sin familj*. Prepositionen *utan* motsvaras av en negering av prepositionen *med*.

Prepositionerna *med* och *utan* används med samma inbördes förhållande i beledsagande omständighetsadverbial nedan och i medeladverbial på nästa sida.

Beledsagande omständighet – preposition: **med** respektive **utan**

Ex. Hon badade *med kläderna på*. / Han kom till festen *med ett glatt humör*. / Det gick bra *med lite tur*.

När adverbialet anger vilken beledsagande omständighet som saknas, s.k. *exkluderande* funktion, används prepositionen *utan*.

Ex. Hon badade *utan baddräkt*. / Han kom till festen *utan sitt sedvanliga glada humör*. / Det går inte *utan lite tur*.

Adverbial som beskriver en beledsagande omständighet gränsar i betydelse till å ena sidan följeslagsadverbial (ovan), å andra sidan medeladverbial (nästa sida).

Ex. Hon badade *med sin kompis*.
Hon hoppade i *med kläderna på*.
Hon plaskade *med händerna*.

Följeslagsadverbial
Beledsagande omständighetsadverbial
Medeladverbial

Medel – preposition: **med** respektive **utan**

Medeladverbial anger med vilket medel en aktion utförs och är en underavdelning till sättsadverbial (paragraf 22).

Ex. Vi tog oss dit *med bil*. / Hon betalade *med kreditkort*. / Jag skramlade *med nycklarna*.

Motsvarande adverbial med prepositionen *utan* anger vilket medel som inte är med när aktionen utförs. De kan kallas *exkluderande* medeladverbial.

Ex. Vi tog oss dit *utan bil*. / Jag klarade mig fem dygn *utan pengar*. / De lät ganska mycket även *utan slagverk*.

Prepositionen *utan* och den allmänt underordnande konjunktionen *att* kan tillsammans bilda en lexikaliserad bisatsinledning (paragraf 34 O). Sådana s.k. exkluderande deskriptiva bisatser fungerar som sättsadverbial men inte som medeladverbial i den överordnade satsen.

Jfr. De beslagtog hans bil, *utan att han kunde göra något*.

Exkluderande deskriptiv bisats (exkluderande sättsbisats)

Metod – preposition: **genom**

Metodadverbial anger vilken metod som används när aktionen utförs. De gränsar till medeladverbial och är liksom dessa ett slags sättsadverbial.

Ex. Hon har lärt sig sångerna *genom att lyssna*. / De klarade sig *genom att fuska*. / Vi blev klara i tid *genom att använda extrapersonal*.

Ovanstående adverbial kan alternativt ses som förkortningar av bisatser med den lexikaliserade inledningen *genom att* (paragraf 34 N).

Ex. Vi blev klara i tid *genom att vi använde extrapersonal*.

Metodbisats

Förmedling – prepositioner: **genom** eller **via**

Ex. De fick veta det *genom en bekant/ via en bekant*. / Överföringen sker *genom kabel/ via kabel*.

Prepositionen **per** kan användas i adverbial som kan tolkas som medel- eller förmedlingsadverbial.

Ex. Vi skickar varorna *per post* \approx *med post* (medeladverbial) \approx *via post* (förmedlingsadverbial).

Medräkning – prepositioner: **inklusive** respektive **exklusive** eller **utom/förutom**

Medräkningsadverbial står ofta som adverbialattribut, där *inklusive* och *exklusive* motsvarar tilläggsfrasparticipen *inräknat* och *oräknat*.

Ex. I priset ingår lunch *inklusive dryck/ exklusive dryck*. Jfr. I priset ingår lunch, *inräknat dryck/ oräknat dryck*.

Även i adverbialattribut i längre nominalfraser kan *inklusive* användas i betydelsen *inräknat*, medan prepositionen *utom*, med sidoförmen *förutom*, i sådana fall oftast används i stället för *exklusive*.

Ex. Jag har gjort det du bad om *inklusive städning av vinden*. / Jag har gjort det du bad om *utom/förutom städning av vinden*.

Undantag – prepositioner: **utom/förutom** eller **undantagandes**

Ex. Jag jobbar alla dagar i december *utom/förutom julafton och juldagen/ undantagandes julafton och juldagen*.

Utom (med sidoförmen *förutom*) är den enda preposition som kan följas av subjektform av personliga pronomen. Den ingår då ursprungligen i ett adverbialattribut i en nominalfras. Pronomenet i adverbialattributet har naturligt nog samma satsdelsstatus som huvudordet i satsdelen. (*Utom* fungerar i dessa fall på samma sätt som en konjunktion som samordnar satsdelsled.)

Ex. Alla *utom jag* kan läxan. *Utom jag* är adverbialattribut till subjektets huvudord *alla* och subjektformen *jag* används.
Hon känner alla *utom mig*. *Utom mig* är adverbialattribut till objektets huvudord *alla* och objektformen *mig* används.

Även om prepositionsfrasen (adverbialattributet) placeras som fritt adverbial följer det efterföljande personliga pronomenet huvudordets satsdelsstatus.

Ex. Alla kan läxan *utom jag*. *Utom jag* är undantagsadverbial i formharmoni med subjektet.

(Beträffande adverbialattribut se denna paragrafs avsnitt I samt paragraf 13 F. Beträffande övrig presentation av subjektattribut vid *alla* se paragraf 40 C.)

Utom kan i en annan betydelse ingå i rumsadverbial i fasta uttryck. Dessa adverbial kan även vara bildliga. (Beträffande rumsadverbial se paragraf 20.)

Ex. De försvann *utom synhåll*. Fast uttryck som är rumsadverbial – 'utanför synfältet'
Han var *utom sig* av oro. Fast uttryck som är ett bildligt rumsadverbial

Utfallsgivare – preposition: **med** respektive **på**

Efter verb som *lyckas, ha tur, ha framgång* respektive *misslyckas, ha otur* används prepositionen *med*.

Ex. De hade i alla fall tur *med vädret*. / Vi misslyckades *med efterrätten*. / Den fria teatergruppen hade framgång *med sin pjäs*.

Efter verb som *vinna, tjäna* och *livnära sig, klara sig, leva* respektive *förlora* används prepositionen *på*.

Ex. Jag vann *på tipset*. / Vi kan inte livnära oss *på svärtlöner*. / De förlorade *på att ljuga*.

Engagemang – preposition: **i**

Ex. Vi deltog inte *i omröstningen*. / Hon engagerar sig *i föreningen*. / Han förälskade sig *i Laura*.

Observera att prepositionen *av* används i uttrycket *vara intresserad av*. (Se vidare under tillhörighets-/kategoriadverbialen tidigare i detta avsnitt.)

Situation – preposition: **i**

Ex. Han befinner sig *i ett behagligt tillstånd*. / Du lever *i sus och dus*, medan dina släktingar lever *i fattigdom*. / Är hon *i tjänst*?

Prepositionen **ur** kan alternativt användas i stället för *i*.

Ex. Han var *ur form* (= 'inte i form'). / Hon är helt *ur balans* (= 'inte i balans'). / Den här apparaten är *ur funktion* (= 'inte i funktion').

I betydelsen *i fall av* används prepositionen **vid**.

Ex. Jag ställer upp *vid behov*. / Ring 112 *vid olycksfall!* / *Vid vadkramp* kan man böja foten uppåt.

Situationsadverbial kan gränsa till sättsadverbial (paragraf 22) eller sambandsadverbial (senare i detta avsnitt).

Ex. De lever *i sus och dus*. / De lever *komfortabelt*.

Fem personer skadades *i eldsvådan*. / Fem personer skadades *vid eldsvådan*.

Situationsadverbial respektive sättsadverbial

Situationsadverbial respektive sambandsadverbial

Utförande/form – preposition: **i**

Ex. Vi brukar arbeta *i grupp*. / Hon har Dickens *i originalutgåvor*. / Har ni de här *i en större storlek*?

Vid angivande av *språk* används dock prepositionen *på*, t.ex. *på tyska* och *på svenska*. Engelskan använder däremot konsekvent prepositionen *in* vid utförande-/formadverbial, t.ex. *in German* och *in Swedish*.

Utförande-/formadverbial kan liksom medeladverbial och metodadverbial ses som en underavdelning till sättsadverbial.

Ex. – Hur arbetade de? – De arbetade *i skift* (utförande-/formadverbial). Jfr. – De arbetade *intensivt* (sättsadverbial).

Omhändertagande – preposition: **om**

Ex. Han tog väl hand *om blommorna*. / De slog vakt *om sina rättigheter*. / Hon var mån *om honom*.

Efterfrågan – preposition: **om**

Ex. Hon ansökte *om medborgarskap*. / De konkurrerade *om platsen*. / Han bad *om hjälp*.

Fråga – preposition: **om**

Ex. Han frågade *om schemat*. Frågeadverbial

Jfr. Han frågade *efter schemat*. Behovsadverbial – Se tidigare text i detta avsnitt.

Fråga kan även fungera transitivt. När en fullständig bisats är ackusativobjekt, används den underordnande konjunktionen *om* (paragraf 34 D).

Jfr. Han frågade *något* (ackusativobjekt). / Han frågade *om vi skulle jobba efter schema i juli* (ackusativobjekt).

Åsikt – preposition: **om**

Ex. Jag tycker illa *om det*? / Vad tror du *om det*? / Hon är övertygad *om att hon har rätt*.

Information – preposition: **om**

Ex. Jag påminner er *om mötet på tisdag*. / De informerades *om de nya bestämmelserna*. / Vi upplyste alla *om det*.

Avhandling – preposition: **om**

Ex. De pratade *om den svåra situationen*. / Vi kom överens *om ett avtal*. / Hon drömmer *om en filmkarriär*.

Avhandlingsadverbial kan i vissa sammanhang även ses som akkusativobjektsadverbial (avsnitt H, punkt I i denna paragraf).

Ex. De pratade *om den svåra situationen*. Jfr. De diskuterade *den svåra situationen (akkusativobjekt)*.

Konkurrens – preposition: **om**

Ex. Barnen slogs *om grindslanten*. / Sverige spelade *om bronsmedaljen*. / Bråka inte *om allting!*

Affektion – preposition: **på**

Ex. Hon grälade *på honom*. / De hejade *på AIK*. / Han röstade *på styrelsens förslag*.

Affektionsadverbial kan i vissa sammanhang även ses som akkusativobjektsadverbial (avsnitt H, punkt I i denna paragraf).

Ex. Hon skällde *på expediten*. Jfr. Hon kritiserade *expediten (akkusativobjekt)*.

Anrop/hälsning – preposition: **på**

Ex. Jag morsade *på honom*. / Han visslade *på hunden*. / De kallade *på förstärkning*.

Anrops-/hälsningsadverbial kan i vissa sammanhang även ses som akkusativobjektsadverbial (avsnitt H, punkt I denna paragraf).

Ex. Vi ropade *på henne*. Jfr. Vi anropade *henne (akkusativobjekt)*.

Tanke/yttrande – preposition: **på**

Ex. Jag tror *på dig*. / Vi funderade *på saken*. / Hon svarade *på frågan*.

Tanke-/yttrandeadverbial kan i vissa sammanhang även ses som ackusativobjektsadverbial (avsnitt H, punkt I i denna paragraf).

Ex. Hon svarade *på frågan*. Jfr. Hon besvarade *frågan (ackusativobjekt)*.

Förväntan – preposition: **på**

Ex. Hon beredde sig *på det värsta*. / De hoppades *på det bästa*. / Vi satsade *på seger*.

Förväntansadverbial kan innehålla element av *krav*.

Ex. Vi yrkar *på omröstning*. / Jag väntar *på pengarna*. / Banken kräver företaget *på en miljon*.

Förväntansadverbial kan i vissa sammanhang även ses som ackusativobjektsadverbial (avsnitt H, punkt I i denna paragraf).

Ex. De ställde krav *på åtgärder*. Jfr. De krävde *åtgärder (ackusativobjekt)*.

Predikativkomplettering – preposition: **på**

Predikativkompletteringsadverbial förekommer efter predikativt placerade adjektiv.

Ex. Hon är pigg <i>på allt</i> . / Vad är du bra <i>på</i> ?	Adverbial efter adjektiv som är subjektspredikativ
Du är lite för het <i>på gröten</i> .	Adverbial i en fast adjektivfras som är subjektspredikativ
Det gjorde henne hungrig <i>på det mesta</i> .	Adverbial som är en bestämning i ett objektspredikativ
Han satt i den nedslitna lägenheten, besviken <i>på hela världen</i> .	Adverbial som är en bestämning i ett fritt predikativt attribut

Predikativkompletteringsadverbial kan i vissa sammanhang även ses som ackusativobjektsadverbial (avsnitt H I i denna paragraf och paragraf 10 B).

Ex. Han är sur *på henne*. Jfr. Han ogillar *henne (ackusativobjekt)*.

Transaktion – preposition: **på**

Ex. Får jag bjuda *på kaffe*? / De tömde kontot *på pengar*. / Kan du flytta *på stolen*?

Transaktionsadverbial kan i vissa sammanhang även ses som akkusativobjektsadverbial (avsnitt H, punkt I). Jämför även med partsadverbial nedan.

Ex. Kan du flytta *på stolen*?
Kan du flytta *på stolen*?

Jfr. Kan du flytta *stolen* (*akkusativobjekt*)?
Kan du flytta lite *på stolen* (*partsadverbial*)?

Part – preposition: **på**

Partsadverbial innebär att transitiva predikat i stället fungerar intransitivt och att verbaktionen därigenom uppfattas som oavslutad och bara utförd till en del. Se jämförelseexempel med objekt nedan, där predikatets aktion utförs helt eller åtminstone utan de begränsningar som prepositionen *på* medför.

Ex. Hon åt (lite) *på äpplet*. – Begränsad aktion
Jag lossade *på knuten*. – Begränsad aktion
Han rörde *på sig*. – Begränsad aktion
Lyft (lite) *på stolen!* – Begränsad aktion

Jfr. Hon åt *äpplet*. – Helt utförd avslutad aktion
Jag lossade *knuten*. – Helt utförd avslutad aktion
Han rörde *sig*. – Verbaktion utan motsvarande begränsning i rummet
Lyft *stolen!* – Verbaktion utan motsvarande begränsning i rummet

Partsadverbial kan i vissa fall gränsa till delförbrukningsadverbial. (Se tidigare text i detta avsnitt.)

Ex. Vi tärde *på kapitalet*.

Jfr. Vi tog *av kapitalet*.

Pågående – preposition: **på**

Pågåendeadverbial kan ses som underavdelning till partsadverbial, som i vissa fall kan ge verbaktionen en pågående innebörd. Om adverbialet i stället skrivs om till objekt utan prepositionen *på*, uppfattas satsen inte längre som pågående eller oavslutad. Se jämförelseexempel nedan med objekt som gör det transitiva predikatets aktion avslutad.

Ex. Vi amorterade *på vårt lån*. – Oavslutad aktion
Hon åt *på ett äpple*. – Oavslutad aktion

Jfr. Vi amorterade *vårt lån*. – Avslutad aktion
Hon åt *ett äpple*. – Avslutad aktion

Tillgång – preposition: **på**

Ex. Sydafrika är rikt *på naturtillgångar*. / Det råder brist *på hyreslägenheter*. / Det var slut *på sötebrödsdagarna*.

Fokusering – preposition: **på**

Ex. Han inriktade sig *på att inte komma sist*. / Hon pekade *på huset*. / Koncentrera dig *på jobbet!*

Fokuseringsadverbial kan i vissa sammanhang även ses som ackusativobjektsadverbial (avsnitt G i denna paragraf).

Ex. Vi tittade *på henne*. Jfr. Vi såg *henne (ackusativobjekt)*.

Bevarande – preposition: **på**

Ex. Du ska ta vara *på dina talanger*. / Han samlar *på Michael Jackson-skivor*. / Jag sparar *på gamla skolböcker*.

Bevarandeadverbial kan i vissa sammanhang även ses som ackusativobjektsadverbial (avsnitt H, punkt I i denna paragraf).

Ex. Jag sparar *på gamla skolböcker*. Jfr. Jag sparar *mina gamla skolböcker (ackusativobjekt)*.

Ordning/kontroll – preposition: **på**

Ex. Vi håller ordning *på våra barn*. / Leta reda *på en sax!* / Jag brukar ta reda *på fakta*.

Ordnings-/kontrolladverbial kan i vissa sammanhang även ses som ackusativobjektsadverbial (avsnitt H, punkt I i denna paragraf).

Ex. Vi håller ordning *på våra barn*. Jfr. Vi övervakar *våra barn (ackusativobjekt)*.

Ändamål – preposition: **till**

Ex. Det här verktyget använder man *till ventilerna*. / *Vad* ska du ha repet *till*? / Den här nyckeln går *till förrådet*.

Påverkan – preposition: **till**

Ex. Vi ska inte tvinga dig *till något*. / Publiken eggade laget *till stordåd*. / Man dömde honom *till samhällstjänst*.

Anknytning – preposition: **till**

Ex. Han anslöt sig *till partilinjen*. / De hänvisade *till utredningen*. / Håll dig *till sanningen*!

Karaktär – preposition: **till**

Ex. Bangladesh är litet *till arean* men stort *till folkmängden*. / Hon är vänlig *till sättet*. / Han är murare *till yrket*.

Vana – preposition: **vid**

Ex. Hon är van *vid värmen* i Somalia. / Vi håller fast *vid våra traditioner*. / Jag har svårt att vänja mig *vid de nya reglerna*.

Samband – preposition: **vid**

Ex. Hon hedrades *vid ceremonin*. / Kungen sårades *vid drabbningen*. / Han ryste till *vid beröringen*.

Sambandsadverbial gränsar ofta till samtida tidsadverbial (paragraf 21 C). De kan i vissa sammanhang också gränsa till situationsadverbial. (Se tidigare text i detta avsnitt.)

Ex. Kungen sårades <i>vid drabbningen</i> .	Sambandsadverbial
Kungen sårades <i>under drabbningen</i> .	Tidsadverbial
Kungen sårades <i>i drabbningen</i> .	Situationsadverbial

Tillägg – preposition: förutom respektive utöver

Förutom används i betydelsen 'vid sidan av', medan *utöver* ofta används i betydelsen 'mer än'.

Ex. *Förutom sin ingenjörsexamen* har han 30 poäng i psykologi. / *Förutom kost och logi* fick vi en liten lön. 'Vid sidan av'

Det är en utbildning som är *utöver det vanliga*. / Vad behöver du *utöver pengar?* / Vi fick inget *utöver kost och logi*. 'Mer än'

Utöver kan även användas synonymt med *förutom* i betydelsen 'vid sidan av'. En sådan betydelse av *utöver* framgår i vissa fall tydligt av sammanhanget.

Ex. *Utöver sin ingenjörsexamen* har han 30 poäng i psykologi. Entydig tolkning: 'Vid sidan av sin ingenjörsexamen ...'

I andra fall kan den dubbla betydelsen av *utöver* ge alternativa – men närliggande – tolkningar av sändarens budskap.

Ex. Vad behöver du *utöver pengar?* Alternativa tolkningar: 'Vad behöver du *vid sidan av pengar/mer än pengar?*'

Även de konjunktionella adverbena *också*, *även* och *dessutom* fungerar som tilläggsadverbial (paragraf 25).

Underordning – preposition: under

Ex. De står *under ryskt inflytande*. / Trupperna lyder *under regeringen*. / Läget är *under kontroll*.

Överordning – preposition: över

Ex. Hon hade makt *över honom*. / Organisationen förfogade *över stora resurser*. / Vi hade inget inflytande *över processen*.

Överordningsadverbial kan i vissa sammanhang även ses som ackusativobjekt (avsnitt H, punkt I i denna paragraf).

Ex. Sverige segrade *över Finland*. Jfr. Sverige besegrade *Finland* (ackusativobjekt).

F. Infinitivadverbial med utelämnad preposition

I satser där huvudpredikatet är ett *påverkansverb* kan akkusativobjekt alternativt följas av infinitivadverbial utan preposition (paragraf 46 D II). Till undergruppen påverkansverb räknas bl.a. verb vars akkusativobjekt kan följas av påverkans- eller objektskompletteringsadverbial (med prepositionen *till*), vissa efterfrågeadverbial (med prepositionen *om*) och vissa avskiljningsadverbial (med prepositionen *från*).

Ex.	De tvingade oss (<i>ao</i>) att lyda (<i>advl</i>). Vi utsåg honom (<i>ao</i>) att sköta kopian (<i>advl</i>). Vi bönföll dem (<i>ao</i>) att skona oss (<i>advl</i>). De hindrade oss (<i>ao</i>) att göra vårt jobb (<i>advl</i>).	Jfr.	De tvingade oss <i>till</i> att lyda. – Påverkansadverbial Vi utsåg honom <i>till</i> att sköta kopian. – Objektskompletteringsadverbial Vi bönföll dem <i>om</i> att skona oss. – Efterfrågeadverbial De hindrade oss <i>från</i> att göra vårt jobb. – Avskiljningsadverbial
-----	---	------	---

Ovanstående konstruktion är analog med påverkansverb med infinitivfraser som är akkusativobjekt efter dativobjekt (paragraf 46 D I).

Jfr.	Jag förbjöd dem (<i>do</i>) att lämna ut uppgifterna (<i>ao</i>).	Påverkansverb med en infinitivfras som är <i>akkusativobjekt efter dativobjekt</i>
------	---	--

Vissa predikativ kan följas av infinitivfraser eller att-bisatser som är adverbial med utelämnade prepositioner (paragraf 24 E).

Ex.	Han är född (<i>sp</i>) att leda. Jag är ledsen (<i>sp</i>) att jag gör dig besviken.	Jfr.	Han är född (<i>sp</i>) <i>till</i> att leda. – Karaktärsadverbial Jag är ledsen (<i>sp</i>) <i>för/över</i> att jag gör dig besviken. – Orsaksadverbial (adverbiell bisats)
-----	--	------	---

I vissa *förutsättningsadverbial* som innehåller infinitivfraser kan prepositionen *för* utelämnas både efter predikativ och sättsadverbial (paragraf 24 F).

Ex.	Hon har svårt (<i>sätts-advl</i>) att lära sig. De är klara (<i>sp</i>) att sätta igång.	Jfr.	Hon har svårt <i>för</i> att lära sig. – Förutsättningsadverbial De är klara <i>för</i> att sätta igång. – Förutsättningsadverbial
-----	---	------	---

Även i en rad andra uttryck kan prepositionen utelämnas i adverbial med infinitivfraser – framför allt i adverbial med prepositionen *med* (paragraf 24 F).

Ex.	Vi ska hjälpa dig att städa. Har du lust att dansa.	Jfr.	Vi ska hjälpa dig <i>med</i> att städa. – Sysselsättningsadverbial Har du lust <i>med</i> att dansa. – Sysselsättningsadverbial
-----	--	------	--

G. Objektsadverbial eller övrigt adverbial?

En fråga som länge har diskuterats inom språkvetenskapen är vilka prepositionsfraser som i vissa sammanhang kan tolkas som *objektsadverbial* (alternativt namn: prepositionsobjekt) i stället för något slag av adverbial inom kategorin *övriga adverbial*. De flesta är överens om att sändarens avsikt med utsagan är av avgörande betydelse.

Dativobjektsadverbial

När avsändarens avsikt med utsagan är *oförändrad* vid ett byte från prepositionsfras till objekt, är det naturligt och ganska okontroversiellt att i vissa sammanhang se prepositionsfrasen som objektsadverbial i satsen. Dessa fall gäller oftast dativobjekt. Observera att dativobjekt placeras före akkusativobjekt vid rak ordföljd, medan dativobjektsadverbial placeras efter akkusativobjekt (men före gruppen *övriga adverbial*).

Ex.	De skickade pengar <i>till henne</i> i onsdags. = 'De skickade <i>henne</i> pengar i onsdags.'	Dativobjektsadverbial respektive dativobjekt
Jfr.	De skickade pengar <i>till henne</i> . ≈ 'De angav <i>henne</i> som penningförsändelsens adressat.' De skickade pengar <i>till henne</i> . ≈ 'De skickade pengar till hennes lägenhet.'	Adressatadverbial Rumsadverbial
	Pengarna skickades <i>från henne</i> . ≈ 'Hon var penningförsändelsens avsändare.'	Avsändaradverbial
	Pengarna skickades <i>från henne</i> . ≈ 'Pengarna skickades från hennes kontorslokal.'	Rumsadverbial

Avsändaradverbial och avskiljningsadverbial med prepositionen *från* kan i vissa fall fungera som motsats till adressatadverbial/ dativobjektsadverbial med prepositionen *till*. Det innebär att även uttryck med avsändaradverbial eller avskiljningsadverbial kan gränsa till uttryck med dativobjekt.

Ex.	De tog allt <i>från mig</i> (<i>avskiljningsadverbial</i>).	Avskiljningsadverbialet <i>från mig</i> följer akkusativobjektet <i>allt</i> .
Jfr.	De (<i>s</i>) berövade (<i>p</i>) <i>mig</i> (<i>do</i>) allt (<i>ao</i>). De (<i>s</i>) tog ifrån (<i>p</i>) <i>mig</i> (<i>do</i>) allt (<i>ao</i>).	Dativobjektet <i>mig</i> placeras före akkusativobjektet <i>allt</i> . Partikelverbet <i>ta ifrån</i> innehåller samma preposition som avskiljningsadverbial.

Vid delgivning kan fraser med prepositionen *för* tolkas som dativobjektsadverbial.

Ex.	Jag visade lägenheten <i>för honom</i> .	<i>För honom</i> kan tolkas som delgivningsadverbial eller som dativobjektsadverbial.
Jfr.	Jag visade <i>honom</i> lägenheten.	Dativobjektet <i>honom</i> placeras före akkusativobjektet <i>lägenheten</i> .

Akusativobjektsadverbial

Avsändarens avsikt med utsagan kan också vara *i stort sett oförändrad*, om prepositionsfrasen ersätts av ett objekt. Även i dessa fall kan det ibland vara naturligt att tolka prepositionsfrasen som objektsadverbial.

Ex.	Jag sökte <i>efter min bortsprungna katt.</i> ≈ 'Jag sökte <i>min bortsprungna katt.</i> '	Akusativobjektsadverbial respektive akusativobjekt
	Hon sparar <i>på allt.</i> ≈ 'Hon sparar <i>allt.</i> '	Akusativobjektsadverbial respektive akusativobjekt
Jfr.	Jag sökte <i>efter min bortsprungna katt.</i>	Alternativ tolkning: behovsadverbial
	Hon sparar <i>på allt.</i>	Alternativ tolkning: bevarandeadverbial

Även de prepositionsfraser vars huvudord vid *en snarlik konstruktion* står som objekt, kan enligt denna språklära fungera som objektsadverbial i vissa sammanhang. Som tidigare nämnts beror prepositionsfrasens funktion på sändarens avsikt (och mottagarens tolkning). Predikatsverben i sådana satser är intransitiva, och eftersom de aktuella prepositionsfraserna alltid placeras närmast före gruppen *övriga adverbial*, får de en placering i satsen som motsvarar objektens. Det är speciellt i dessa fall som gränsdragningen mellan objektsadverbial och övriga adverbial är svår att göra.

Ex.	De samtalade <i>om projektet.</i> ≈ 'De diskuterade <i>projektet.</i> '	Akusativobjektsadverbial respektive akusativobjekt
	De tittade <i>på mig.</i> ≈ 'De såg <i>mig.</i> '	Akusativobjektsadverbial respektive akusativobjekt
Jfr.	De samtalade <i>om projektet.</i>	Alternativ tolkning: avhandlingsadverbial
	De tittade <i>på mig.</i> ≈ 'De såg <i>på mig.</i> '	Alternativ tolkning: fokuseringsadverbial

Om en preposition framför ett huvudord innebär *en väsentlig betydelseskillnad* jämfört med motsvarande eller snarlika konstruktioner utan preposition, bör den förra konstruktionen däremot entydigt kategoriseras som något slag av övrigt adverbial och den senare som objekt.

Ex.	Jag hörde <i>på henne.</i> ≠ Jag hörde <i>henne.</i>	Fokuseringsadverbial respektive akusativobjekt
	Vi amorterade <i>på skulden.</i> ≠ Vi amorterade <i>skulden.</i>	Pågående- eller partsadverbial respektive akusativobjekt

Sammanfattning

Vissa prepositionsfraser tolkas ibland som *objektsadverbial*. Samma prepositionsfraser kan i andra sammanhang kategoriseras som *övriga adverbial* (med en lång rad underkategorier). Tolkningen avgörs alltså av sammanhanget – i grunden av sändarens avsikt med budskapet.

H. Exempel på objektsadverbial

I detta avsnitt ges exempel på *prepositionsfraser* som i viss kontext kan ses som *objektsadverbial* i stället för något slag av adverbial inom kategorin *övriga adverbial*. Fraserna är grupperade efter preposition och funktion. Observera att exemplen i detta avsnitt endast är några av de vanligast förekommande objektsadverbialen. Avsikten med exemplen är alltså inte att ge en fullständig förteckning, utan att belysa i vilka kommunikationssituationer som vissa prepositionsfraser kan tolkas som objektsadverbial.

Jämförelseexemplen innehåller likartade konstruktioner *utan* preposition, dvs. med objekt vid transitiva verb. Lägg märke till att vissa verb kan fungera både intransitivt och transitivt (paragraf 10).

I. Ackusativobjektsadverbial

(Se avsnitt D, E och G i denna paragraf beträffande kategorisering av prepositionsfraserna vid den alternativa tolkningen som *övriga adverbial*.)

Prepositionsfrasens huvudord är *ett behov hos subjektet*. Preposition: **efter**

<p>Ex. De annonserade <i>efter en barnflicka</i>. Jag letade <i>efter min nyckel</i>. Hon längtade <i>efter sin son</i>.</p>	<p>Jfr. De sökte <i>en barnflicka</i>. Jag sökte <i>min nyckel</i>. / ”Jag letade <i>min nyckel</i>.” (talspråk i norra Sverige) Hon saknade <i>sin son</i>. / ”Jag längtar <i>marken ...</i>” (Verner von Heidenstam)</p>
--	--

Prepositionsfrasens huvudord är *något som subjektet väljer bort*. Preposition: **från**

<p>Ex. Jag avstod <i>från min andel</i>. De bortsåg <i>från mina meriter</i>. Hon skolkade <i>från lektionen</i>.</p>	<p>Jfr. Jag avstod <i>min andel</i>. De ignorerade <i>mina meriter</i>. Hon skippade <i>lektionen</i>.</p>
---	--

Prepositionsfrasens huvudord är *föremål för samtal, förhandling eller beslut*. Preposition: **om**

<p>Ex. Vi pratade <i>om ekonomin</i>. De grälade <i>om uppfostran</i>. Vi förhandlade <i>om frigivning</i>.</p>	<p>Jfr. Vi diskuterade <i>ekonomin</i>. De diskuterade <i>uppfostran</i>. Vi diskuterade <i>frigivning</i>.</p>
---	---

Prepositionsfrasen *följer ett reciprokt intransitivt verb*. Preposition: **med**, vid stark motaktion även **mot**

<p>Ex. De slogs <i>med/mot varandra</i>.
Vi pratade <i>med varandra</i>.
De grälade <i>med varandra</i>.</p> | <p>Jfr. De slog <i>varandra</i>.
Vi konverserade <i>varandra</i>.
De kritiserade <i>varandra</i>.</p> |
|--|---|

Observera att reciproka ('ömsesidiga') verb även kan ha subjekt och objekt i singular. Som framgår av jämförelseexemplet nedan, kan samma verb ha icke-reciprok betydelse i andra sammanhang.

<p>Ex. Hon grälade <i>med sin dotter</i>.
Jfr. Hon grälade <i>på sin dotter</i>.</p> | <p>Reciprokt verb: både subjekt och huvudordet i objektsadverbialet utför predikatet.
En annan preposition ger icke-reciprokt verb: endast subjektet utför predikatet.</p> |
|--|--|

Prepositionen *på* i jämförelseexemplet ovan används bl.a. när prepositionsfrasens huvudord är föremål för subjektets omdömen. Se nedan.

Prepositionsfrasens huvudord är *föremål för subjektets tankar och yttranden*. Preposition: **på**

<p>Ex. Jag tror inte <i>på dem</i>.
Han svarade <i>på frågan</i>.
Hon svor <i>på det</i>.</p> | <p>Jfr. Jag tror <i>dem</i> inte.
Han besvarade <i>frågan</i>.
Hon lovade <i>det</i>.</p> |
|---|---|

Prepositionsfrasens huvudord är *föremål för subjektets positiva eller negativa omdömen*. Preposition: **på**

<p>Ex. Hon grälade <i>på honom</i>.
De hejade <i>på AIK</i>.
Han skällde <i>på expediten</i>.</p> | <p>Jfr. Hon kritiserade <i>honom</i>.
De stödde <i>AIK</i>.
Han kritiserade <i>expediten</i>.</p> |
|---|---|

Prepositionsfrasens huvudord är *föremål för subjektets krav och förväntningar*. Preposition: **på**

<p>Ex. De ställde krav <i>på åtgärder</i>.
De väntade <i>på resultatet</i>.
Hon yrkade <i>på omröstning</i>.</p> | <p>Jfr. De krävde <i>åtgärder</i>.
De inväntade <i>resultatet</i>.
Hon yrkade <i>omröstning</i>.</p> |
|--|--|

Prepositionsfrasens huvudord är *föremål för transaktioner*. Preposition: **på**

Ex. Vi bjöd *på mat*.
De tömde hans konto *på pengar*.
Kan du flytta *på stolen*?

Jfr. Vi tillhandhöll *mat*.
De berövade honom *hans pengar*.
Kan du flytta *stolen*?

Prepositionsfrasens huvudord är *föremål för ordning och bevarande*. Preposition: **på**

Ex. Jag sparar *på gamla väskor*.
Hon brukar ta reda *på fakta*.
Vi håller ordning *på våra barn*.

Jfr. Jag sparar *gamla väskor*.
Hon brukar kontrollera *fakta*.
Vi övervakar *våra barn*.

Prepositionsfrasens huvudord är *föremål för subjektets dominans*. Preposition: **över**

Ex. Sverige vann *över Finland*.
Djingis Khan regerade *över ett stort rike*.
Hon bestämde *över honom*.

Jfr. Sverige besegrade *Finland*.
Djingis Khan styrde *ett stort rike*.
Hon dominerade *honom*.

Prepositionen *åt* används ofta vid adressatadverbial som även kan tolkas som dativobjektsadverbial, och är då i stort synonym med prepositionen *till*. När subjektets aktion innebär *negativ kritik* i satser med adressatadverbial, används dock endast prepositionen **åt**. I dessa fall, när prepositionen *till* alltså inte kan användas alternativt, kan prepositionsfrasen i vissa fall betraktas som *akusativobjektsadverbial*.

Ex. De buade *åt föreställningen*.
Jag fnyser *åt sådant*.
Hon skrattade *åt honom*.

Jfr. De kritiserade *föreställningen*.
Jag föraktar *sådant*.
Hon hånade *honom*.

Det sista exemplet ovan skulle även kunna tolkas som positiv kritik. Den generella användningen av prepositionen *åt* vid adressatadverbial med negativ kritik får dock ofta talare att vilja understryka en avsedd positiv betydelse och undvika missförstånd genom att som komplettering använda prepositionen *med*, som ju används vid interaktionsadverbial.

Ex. Vi skrattade *åt dig*.
Vi skrattade inte *åt dig utan med dig*.

Detta yttrande kan tolkas positivt ('Du var humoristisk') eller negativt ('Du var löjeväckande').
Talaren utesluter negativ tolkning genom att använda prepositionen *med* ('Vi skrattar tillsammans').

II. Dativobjektsadverbial

Om subjektets aktion innebär *en överlämning* eller *en enkel adressering*, används prepositionen **till**, optionellt **åt**. Sådana prepositionsfraser kan även ses som adressatadverbial (avsnitt D i denna paragraf).

Om objektsadverbialets huvudord är föremål för *en enkel adressering*, innehåller satsen normalt inte något akkusativobjekt.

<p>Ex. Jag vinkade <i>till min kompis/ åt min kompis</i>.
 Hon nickade <i>till mig/ åt mig</i>.
 Han signalerade <i>till henne/ åt henne</i>.</p> | <p>Jfr. Jag gav <i>min kompis</i> ett tecken.
 Hon gav <i>mig</i> en bekräftelse.
 Han gav <i>henne</i> signaler.</p> |
|---|---|

Om objektsadverbialets huvudord är föremål för *en överlämning*, innehåller satsen ofta ett akkusativobjekt.

<p>Ex. Han gav en present <i>till sin fru/ åt sin fru</i>.
 Stiftelsen utdelade ett pris <i>till ordföranden/ åt ordföranden</i>.
 Hon överlät företaget <i>till sina barn/ åt sina barn</i>.</p> | <p>Jfr. Han gav <i>sin fru</i> en present.
 Stiftelsen tilldelade <i>ordföranden</i> ett pris.
 Hon skänkte <i>sina barn</i> företaget.</p> |
|---|---|

Som framgår av exemplen ovan, placeras dativobjektsadverbial *efter* akkusativobjektet, medan dativobjekt placeras *före* akkusativobjektet. (Se även exempel med objekt och objektsadverbial vid olika verb i paragraf 10 E samt ordföljdsschemat i paragraf 4 A.)

Ibland kan andra prepositioner än *till* och *åt* användas i konstruktioner med ungefär samma innebörd som i dem med dativobjektsadverbial.

<p>Ex. Han skrek okvädningsord <i>till henne/ åt henne</i>.
Jfr. Han skrek <i>på henne</i>.</p>	<p>Adressatadverbial eller dativobjektsadverbial (denna punkt)
Affektionsadverbial eller akkusativobjektsadverbial (föregående punkt)</p>
<p>Ex. Hon överlät företaget <i>till sina barn/ åt sina barn</i>.
Jfr. Hon överlät företaget <i>på sina barn</i>.</p>	<p>Adressatadverbial eller dativobjektsadverbial (denna punkt)
Bildligt rumsadverbial (paragraf 20 B I)</p>

I de fall som *till* och *åt* kan användas optionellt i dativobjektsadverbial, kan satsdelen beroende på sammanhang oftast även tolkas som adressatadverbial, vilka beskrivs i avsnitt D. Beträffande avsändar-/avskiljningsadverbial med prepositionen *från* i motsvarande situation se avsnitt G. På nästa sida beskrivs dativobjektsadverbial med prepositionen *för*, vilka även kan tolkas som delgivningsadverbial eller adressatadverbial med särskild orsak. Dessa adverbial beskrivs även i avsnitt D respektive E.

Om subjektets aktion innebär *en delgivning*, eller om den innebär *en adressering* där subjektet samtidigt *uppenbart* agerar *för* adressatens *skull*, används prepositionen **för**. Om dativobjektsadverbialen är *en delgivning*, kan satsen också innehålla ett akkusativobjekt (andra exempelgruppen nedan).

Ex.	Han ljög <i>för mig</i> . De fjäskade <i>för henne</i> . Hon neg <i>för drottningen</i> .	Delgivning Adressering med särskild orsak Adressering med särskild orsak	Jfr.	Han serverade <i>mig</i> lögner. De visade <i>hennes</i> överdriven respekt. Hon visade <i>drottningen</i> vördnad.
	De demonstrerade maskinen <i>för honom</i> . Hon dolde sanningen <i>för sina barn</i> . Han berättade nyheten <i>för sin chef</i> .	Delgivning Delgivning Delgivning		De visade <i>honom</i> maskinen. Hon undanhöll <i>sina barn</i> sanningen. Han delgav <i>sin chef</i> nyheten.

Svenskan upprätthåller alltså en skillnad mellan prepositionerna *till* och *för* i prepositionsfraser som kan tolkas som dativobjekt. Se exempel nedan.

Ex.	Hon gav en present <i>till honom</i> . Hon nickade <i>till honom</i> . Hon neg <i>för drottningen</i> . Hon berättade historien <i>för honom</i> .	Aktionen är <i>en överlämning</i> – dativobjektsadverbial alternativt adressatadverbial/rumsadverbial Aktionen är <i>en adressering</i> – dativobjektsadverbial alternativt adressatadverbial Som ovan + <i>uppenbart för mottagarens skull</i> – dativobjekts-advl alt. adressatadverbial <i>med särskild orsak</i> Aktionen är <i>en delgivning</i> – dativobjektsadverbial alternativt delgivningsadverbial
-----	---	---

Jfr. Hon gjorde allt *för honom* (= '*för hans skull*'). Aktionens utförs *entydigt för någons skull*: orsaksadverbial

Det är ganska vanligt att språkbrukare som inte har svenska som modersmål, använder prepositionen *till* i alla prepositionsfraser som kan tolkas som dativobjektsadverbial – såväl delgivningsadverbial som olika slag av adressatadverbial. Jämför också med engelska längst ner på denna sida.

Ex. * Han ljög *till mig*. Korrekt mening: Han ljög *för mig*.

På engelska har verbet *tell* ofta dativobjekt, t.ex. *tell one's boss the news* ('berätta nyheten *för sin chef*'). Preposition används för övrigt i ungefär samma utsträckning som i svenskan, men engelskan använder då generellt *to* i de adverbial som kan tolkas som dativobjektsadverbial, t.ex. i alternativet *tell the news to one's boss*. I entydiga orsaksadverbial använder engelskan normalt prepositionen *for*. Se nedan.

Satsdel →	Adressatadverbial	Dito med särskild orsak	Delgivningsadverbial	Orsaksadverbial
Svenska →	Han vinkade <i>till mig</i> .	De bugade <i>för kungen</i> .	Hon förklarade det <i>för mig</i> .	Han gjorde det <i>för sina barn</i> .
Engelska →	He waved <i>to me</i> .	They bowed <i>to the king</i> .	She explained it <i>to me</i> .	He did it <i>for his children</i> .

I. Adverbial och adverbialattribut

I den primära satsanalysen kan prepositionsfraser vara fristående adverbial och har då anknytning till hela satsen eller satsens kärna: predikatet. Prepositionsfraser kan som fristående adverbial också vara underordnade bestämningar till huvudord i verb- och infinitivfraser. Om prepositionsfrasen däremot är bunden till ett substantiv eller substantiviskt pronomen i en nominalfras, fungerar den som adverbialattribut (paragraf 13A och F). Normalt används samma preposition för fristående adverbial och för adverbialattribut, när de båda har en betydelsegemenskap.

Exempel med adverbialattribut

Ett ansvar *för verksamheten* ...
 Ett deltagande *i demonstrationen* ...
 En protest *mot beslutet* ...
 Ett bråk *om pengar* ...
 En hänvisning *till utredningen* ...

Exempel med motsvarande fristående adverbial

Jag ansvarade *för verksamheten*.
 Många deltog *i demonstrationen*.
 De protesterade *mot beslutet*.
 Vi bråkade *om pengar*.
 De hänvisade *till utredningen*.

Som framgår av föregående avsnitt kan vissa prepositionsadverbial beroende på sammanhang ibland tolkas som objektsadverbial (prepositionsobjekt). Motsvarande substantivbestämning benämns även i dessa fall adverbialattribut.

Exempel med adverbialattribut

En längtan *efter frihet* ...
 Ett umgänge *med Berglunds* ...
 Ett svar *på frågan* ...
 En seger *över Finland* ...

Exempel med motsvarande adverbial

Vi längtade *efter frihet*.
 De umgicks *med Berglunds*.
 Hon svarade *på frågan*.
 Sverige segrade *över Finland*.

Exempel med liknande objekt

Vi saknade *frihet*.
 De träffade *Berglunds*.
 Hon besvarade *frågan*.
 Sverige besegrade *Finland*.

Termen adverbialattribut används alltså i denna språklära konsekvent om de aktuella substantivbestämningarna, även om det av sammanhanget klart skulle framgå att motsvarande prepositionsfras fungerar som objektsadverbial (prepositionsobjekt).

Ex. En present *till mig* ...

Jfr. Hon gav en present *till mig*.

I ovanstående jämförelseexempel skulle ju sändarens avsikt med budskapet kunna motsvaras av meningen 'Hon gav *mig* (*dativobjekt*) en present'.

Samma preposition används för en viss kategori adverbialattribut, även om det substantiv som attributet bestämmer motsvaras av ett transitivt verb, som alltså följs av objekt i stället för prepositionsadverbial.

Ex.	Ansvar <i>för laget</i> ...	Jfr.	Hon <i>ansvarar för laget</i> . – Intransitivt ”ansvarsverb” + prepositionsfras
	Ledaren <i>för laget</i> ...		Hon <i>leder laget</i> . – Transitivt ”ansvarsverb” + objekt
	Längtan <i>efter henne</i> ...		De <i>längtar efter henne</i> . – Intransitivt ”längtansverb” + prepositionsfras
	Saknaden <i>efter henne</i> ...		De <i>saknar henne</i> . – Transitivt ”längtansverb” + objekt

Vissa språklärar betecknar hela satsdelen *agentadverbial* med termen *agent*, vilken i denna språklära endast betecknar huvudordet i agentadverbialet. Liksom i alla andra fall i detta avsnitt används motsvarande preposition i adverbialattributet.

Ex.	En bok <i>av Astrid Lindgren</i> ...	Jfr.	Boken skrevs <i>av Astrid Lindgren (agentadverbial)</i> .
-----	--------------------------------------	------	---

Många adverbialattribut har endast motsvarigheter i konstruktioner med transitiva verb + objekt. Även sådana adverbialattribut har särskilda prepositioner för olika kategorier. Exempelvis har substantiv som motsvarar en viss grupp av transitiva ”överfallsverb” adverbialattribut med prepositionen *på*, medan substantivet *orsak* och dess synonymer har prepositionen *till* i adverbialattributen.

Ex.	Anfallet/mordet/överfallet <i>på presidenten</i> ...	Jfr.	De anföll/mördade/överföll <i>presidenten (akusativobjekt)</i> .
	Vad var orsaken/skälet/anledningen <i>till det</i> ?		Vad orsakade <i>det (akusativobjekt)</i> ?

När adverbialattribut som är kopplade till orsakssubstantiv innehåller en att-bisats, används ofta alternativet *till varför* i stället för *till att* i modern svenska. Att på så vis använda en interrogativ bisats med frågeord i stället för en att-bisats kan upplevas som en tautologi (med både orsakssubstantivet och orsakssubstantivet). Den utbredda användningen av denna tveksamma konstruktion beror möjligen på påverkan från engelska (*the reason why he did it ...*).

Ex.	”Anledningen <i>till varför han gjorde det ...</i> ”	Bättre alternativ:	Anledningen <i>till att han gjorde det...</i>
-----	--	--------------------	---

Adverbialattribut kan ofta ersätta genitivattribut eller substantivsammanställningar. I dessa fall har svenskan inte som engelskan någon generell genitivpreposition (*of*), utan precis som i fallen ovan har de olika kategorierna vissa bestämda prepositioner. (Se vidare paragraf 13 F.)

Ex.	Taket <i>på huset</i> ...	Jfr.	<i>Husets</i> tak ...	Eng.	The roof <i>of the house</i> ...
	Ett offer <i>för brott</i> ...		Ett <i>brottsoffer</i> ...		A victim <i>of crime</i> ...
	Meningen <i>med livet</i> ...		<i>Livets</i> mening ...		The meaning <i>of life</i> ...

24. Infinitivfraser och att-bisatser i lexikaliserade och/eller förkortade adverbial

A. Preposition + att i satsförkortningar

Som framgått av tidigare paragrafer kan ett adverbial bestå av en preposition + en att-bisats. *Om subjektet i bisatsen och dess överordnade sats är detsamma*, kan bisatsen förkortas genom att subjektet utelämnas och det första predikatet ställs i infinitiv. Hjälpverbet *skola* kan dock inte ställas i infinitiv. Det kan däremot oftast utelämnas. (Beträffande regler för hjälpverb i sådana satsförkortningar se vidare paragraf 45.)

Exempel på adverbial med att-bisatser

De var stolta *över att de var svenskar*.
 Hon försenades *av att hon hade stukat foten*.
 Han skröt *med att han kunde besegra alla*.
 De längtade *efter att de skulle få träffa sin dotter*.
 Vi pratade *om att vi skulle emigrera*.

Exempel på adverbial efter satsförkortning

De var stolta *över att vara svenskar*.
 Hon försenades *av att ha stukat foten*.
 Han skröt *med att kunna besegra alla*.
 De längtade *efter att få träffa sin dotter*.
 Vi pratade *om att emigrera*.

Slag av adverbial

Upplevelseorsaksadverbial
 Tillståndorsaksadverbial
 Medeladverbial
 Behovsadverbial/objektsadverbial
 Avhandlingsadverbial/objektsadverbial

I det allmänna språkmedvetandet har i några fall prepositionen + att kommit att uppfattas som en bisatsinledning bestående av två ord, vilket har inneburit att en lexikaliserad tvåordskonjunktion har bildats (paragraf 33–34). Bisatser med inledning av de lexikaliserade underordnande konjunktionerna *efter att*, *genom att*, *utan att* och *för att* kan förkortas efter samma mönster som ovan.

Exempel på adverbiella bisatser/ adverbial med att-bisatser

Vi åkte hem, *efter att vi hade besökt museet*.
 Han klarade ekonomin, *genom att han arbetade hårt*.
 Hon lyckades läsa hela stycket, *utan att hon stakade sig*.
 Hon åkte till Globen, *för att hon skulle se sin favoritartist*.

Exempel på adverbial efter satsförkortning

Vi åkte hem *efter att ha besökt museet*.
 Han klarade ekonomin *genom att arbeta hårt*.
 Hon lyckades läsa hela stycket *utan att staka sig*.
 Hon åkte till Globen *för att se sin favoritartist*.

Slag av adverbial

Tidsadverbial
 Metodadverbial
 Exkluderande sättsadverbial
 Avsiktsadverbial

Bisatser som inleds med de lexikaliserade konjunktionerna *från och med att*, *trots att* samt *för att* i *kausal* betydelse kan inte förkortas på motsvarande sätt. Som framgår av det fjärde exemplet ovan kan däremot förkortning ske i satser med *för att* i *final* betydelse (paragraf 34 M).

B. Adverbial + att i lexikaliserade underordnande konjunktioner

I de fall att-bisatser är bestämningar till den överordnade satsens adverbial har kombinationen adverbial + *att* ofta lexikaliserats. Den överordnade satsens ursprungliga adverbial kan bestå av ett enskilt adverb (punkt I nedan) eller av en prepositionsfras (punkt II på nästa sida).

I. Enskilt adverb + att-bisats

I två fall har ett enskilt adverb + bisatsinledaren *att* lexikaliserats till en tvåordskonjunktion i det allmänna språkmedvetandet. Det gäller orsakadverbet *därför* och sättsadverbet *så*, vilka ingår i de underordnande konjunktionerna *därför att* och *så (att)*.

Ex.	Han kör fort, <i>därför att han har bråttom</i> .	Kausal adverbiell bisats med <i>därför att</i> som inledare (paragraf 34 F)
	Han kör <i>så (att) det ryker om däck</i> .	Deskriptivt konsekutiv adverbiell bisats med <i>så (att)</i> som inledare (paragraf 34 G II)
	Han vill köra fort, <i>så (att) han hinner fram i tid</i> .	Finalt konsekutiv adverbiell bisats med <i>så (att)</i> som inledare (paragraf 34 G III)

Gradadverbet *så* respektive pronomenet *sådan*, som har sitt ursprung i adverbet *så* och det pronomina adjektivet *dan* (i betydelsen 'beskaffad'), kan kombineras med en att-bisats. Kombinationen med gradadverbet *så* i den överordnade satsen + att-bisats fungerar då som ett gradkonsekutivt adverbial.

Ex.	Han kör <i>så</i> fort, <i>att det ryker om däck</i> .	Gradkonsekutiv tvådelad adverbiell bisats med [<i>så</i>] ... <i>att</i> (paragraf 34 G IV)
Jfr.	Han håller en <i>sådan</i> hastighet, <i>att det är farligt</i> .	Gradkonsekutiv tvådelad adverbiell bisats med [<i>sådan</i>] ... <i>att</i> (paragraf 34 G IV)

Ordet *sådan* kan också fungera som en sammansättning av sättsadverbet *så* och det pronomina adjektivet *dan*. En efterföljande att-bisats fungerar då som en adverbialbestämning till *sådan* (som i nedanstående predikativt självständiga ställning fungerar som ett adjektiv). Kombinationen *sådan* + *att* är i dessa fall inte lexikaliserad.

Jfr.	Han är <i>sådan att han alltid har bråttom</i> .
”Han är <i>så dan</i> ('beskaffad') <i>att han alltid har bråttom</i> .” | Att-bisatsen är en sättsadverbialbestämning till subjektspredikativet <i>sådan</i> .
Ursprunglig mening: Sättsadverbet <i>så</i> + att-bisatsen är bestämningar till adjektivet <i>dan</i> . |
|------|--|---|

I satser som uttrycker allmänna omständigheter (paragraf 53 F VI) kan sättsadverbet *så* följas av en att-bisats som ingår i satsens sättsadverbial. Inte heller i dessa fall är kombinationen *så* + *att* lexikaliserad.

Jfr.	Det förhåller sig <i>så att vi är underbemannade</i> .	Att-bisatsen är en bestämning till sättsadverbialet <i>så</i> (paragraf 2 D VII).

II. Prepositionsadverbial + att-bisats

I ett antal fall har den överordnade satsens ursprungliga prepositionsadverbial + bisatsinledaren *att* lexikaliserats till en flerordskonjunktion. Det gäller främst de temporala konjunktionerna *efter (det) att*, *till dess (att)*, *från det (att)/ från och med (det) att* och *under det (att)*, de konditionala konjunktionerna *under förutsättning att* och *på villkor att*, den konsekutiva konjunktionen *med påföljd att*, den gradkonsekutiva konjunktionen *till den grad att* samt de synonyma finala konjunktionerna *i syfte att* och *i avsikt att*. Observera att de underordnade konjunktioner som exemplifieras på denna sida är lexikaliserade i olika hög grad. Sålunda uppfattas *efter (det) att* allmänt som en bisatsinledare, medan *till den grad att* ofta uppfattas som ett prepositionsadverbial + inledningen till att-bisats som bestämmer detta adverbial, dvs. den ursprungliga konstruktionen.

Ex.	Han brukade städa, <i>efter (det) att</i> gästerna gått.	Inledning av temporal adverbial bisats
	Hon väntade, <i>till dess (att)</i> alla var klara.	Inledning av temporal adverbial bisats
	Han har spelat trummor, <i>från det (att)</i> han var elva år.	Inledning av temporal adverbial bisats
	Härskaren levde i lyx, <i>under det (att)</i> folket svält.	Inledning av temporal adverbial bisats
	Proffsboxning kan tillåtas, <i>under förutsättning att</i> skyddsåtgärder vidtas.	Inledning av konditional adverbial bisats
	Du ska få pengarna, <i>på villkor att</i> du slutför jobbet.	Inledning av konditional adverbial bisats
	Vi öppnade fönstret, <i>med påföljd att</i> elden fick mera syre.	Inledning av konsekutiv adverbial bisats
	De pressade henne, <i>till den grad att</i> hon gav upp.	Inledning av gradkonsekutiv adverbial bisats
	Hon körde på småvägar, <i>i syfte att</i> de skulle komma fram snabbare.	Inledning av final adverbial bisats

Efter det att kan alltså även ha formen *efter att* (preposition + att). Enligt huvudregeln i avsnitt A i denna paragraf kan då *efter att* inleda en förkortad bisats, om subjektet är detsamma i bisats och överordnad sats.

Jfr. De var trötta *efter att* ha gått två mil. Med fullständig bisats: De var trötta *efter att* de hade gått två mil.

Den lexikaliserade flerordskonjunktionen *i händelse av att* har förutom det inledande adverbialen en prepositionsinledning till att-bisatsen.

Ex. En svältkatastrof kan inträffa, *i händelse av att* regnet uteblir. Inledning av konditional adverbial bisats

C. (Så-)som + att efter fenomenverb

Det pronominella sättsadverbet *så* ingår tillsammans med det relativa pronomenet *som* i den likställande konstruktionen *såsom*. I modern svenska används normalt endast formen *som*.

Ex. Han äter *som* en häst. Jfr. Han äter *såsom* en häst. / Ursprungligen: Han äter *så som* en häst äter.

Den likställande jämförelsen kan också kombineras med en konditional bisats. En sådan kombination kan förkortas till en konditionalt komparativ konstruktion med den lexikaliserade underordnande konjunktionen *som om*.

Ex. Han åt *som om* han inte hade sett mat på en vecka. Konditionalt komparativ konjunktion: *som om*
 Jfr. Han åt *så, som* han skulle ha ätit, *om* han inte hade sett mat på en vecka. Ursprung: Överordnad sats + relativ bisats + konditional bisats

Fenomenverb är predikatsverb vars subjektsanknytningar betecknar egenskaper eller aktioner som subjektet uppges ha eller utföra, men det lämnas öppet, om subjektet verkligen har eller utför dessa (paragraf 14 D). Om den överordnade satsen innehåller ett sådant fenomenverb kan konjunktionen *som om* bytas ut mot den likställande konstruktionen *som att*, utan att den *konditionalt* komparativa betydelsen går helt förlorad. (Se vidare paragraf 34 L.)

Ex. Det ser ut *som om det ryker om rågen*. Konditionalt komparativ bisats med fenomenverbet *se ut* i den överordnade satsen.
 Det ser ut *som att det ryker om rågen*. Fenomenverb i den överordnade satsen ger konditionalt komparativ betydelse även med *som att*.

D. Infinitivadverbial efter fenomenverb

Vissa fenomenverb kan följas av verbuttryck som är förkortningar av de konditionalt komparativa bisatser som beskrivs ovan. Dessa verbuttryck fungerar som adverbial i satsen. I det allmänna språkbruket konstrueras dessa förkortade adverbial med infinitivmärket *att* efter fenomenverbet *se ut*, medan andra fenomenverb har vacklande bruk och en tredje grupp normalt inte tar infinitivmärke (paragraf 14 E).

Ex. Hon ser ut *att veta det mesta*. Jfr. Det ser ut *som att hon vet det mesta* (konditionalt komparativ bisats).
 Hon verkar (*att*) *veta det mesta*. Det verkar *som om/ som att hon vet det mesta* (konditionalt komparativ bisats).
 Hon synes *veta det mesta*. Det synes *som om hon vet det mesta* (konditionalt komparativ bisats).

I de fall infinitivmärket *att* inte används, betecknar vissa språkläror verben i de förkortade adverbialen som ytterligare predikat i satsen. Denna språklära betecknar dock samtliga ovanstående kursiverade konstruktioner som adverbial, inom vilka ytterligare satsanalys kan göras.

E. Adverbial med utelämnad preposition efter predikativ

Vissa subjektspredikativ och predikativa attribut kan följas av infinitivfraser eller att-bisatser som är adverbial med utelämnade prepositioner. Som framgår av jämförelseexemplen nedan kan de ursprungliga prepositionerna alternativt användas.

<p>Ex. Han är rädd (<i>sp</i>) <i>att pengarna ska försvinna</i>.
 Jag är glad (<i>sp</i>) <i>att jag kan hjälpa dig</i>.
 Jag är glad (<i>sp</i>) <i>att kunna hjälpa dig</i>.
 Hon är kapabel (<i>sp</i>) <i>att göra det</i>.
 Du är tillräckligt gammal (<i>sp</i>) <i>att förstå detta</i>.</p> | <p>Jfr. Han är rädd (<i>sp</i>) <i>för att pengarna ska försvinna</i>. – Orsaksadverbial
 Jag är glad (<i>sp</i>) <i>för att jag kan hjälpa dig</i>. – Orsaksadverbial
 Om subjektet är detsamma i de båda satserna, kan orsaksbisatsen förkortas.
 Hon är kapabel (<i>sp</i>) <i>till att göra det</i>. – Karaktärsadverbial
 Du är tillräckligt gammal (<i>sp</i>) <i>för att förstå detta</i>. – Förutsättningsadverbial</p> |
|--|---|

I karaktärsadverbial efter vissa predikativ kan den ursprungliga prepositionen *till* inte användas som alternativ i modern svenska.

<p>Ex. Den fisken var svår (<i>sp</i>) <i>att fånga</i>.
Statyn stod där, härlig (<i>pred. attr.</i>) <i>att skåda</i>.</p>	<p>Jfr. Hurdan var fisken vid infångandet? – Karaktärsadverbial
Hurdan är statyn vid beskådandet? – Karaktärsadverbial</p>
<p>Jfr. ”Den fisken var svår <i>till att fånga</i>.”
”Statyn stod där och var härlig <i>till att skåda</i>.”</p>	<p>Ursprungligt ålderdomligt adverbial med prepositionen <i>till</i>
Ursprungligt ålderdomligt adverbial med prepositionen <i>till</i> samt ursprungligt predikativ</p>

Meningar med ovanstående slag av karaktärsadverbial som har neutralt subjekt, kan i annan kontext tolkas som konstruktioner med formellt subjekt.

Ex. Det (= 'ordet') (<i>subjekt</i>) är svårt <i>att stava</i> (<i>karaktärsadverbial</i>).	Betydelse: Det här ordet är svårt, när man ska stava det.
Jfr. Det (<i>formellt subjekt</i>) är svårt <i>att stava</i> (<i>egentligt subjekt</i>).	Betydelse: Att stava är svårt.

I meningar där subjektspredikativet föregås av gradadverbial *så* kan en efterföljande att-bisats tolkas på två olika sätt beroende på sammanhanget. I det första exemplet nedan är att-bisatsen ett förkortat *orsaksadverbial*, medan *så* är gradadverb till adjektivet *glad* i den överordnade satsens subjektspredikativ. I det andra exemplet ingår att-bisatsen i huvudsatsens *följdadverbial*. Kombinationen *så ... att* fungerar då som en tvådelad gradkonsekutiv konjunktion. (Beträffande de olika konsekutiva satsinledningarna se paragraf 34 G.)

Ex. Jag är så glad <i>att jag är svensk</i>. = Jag är så glad <i>för att jag är svensk</i>. – Orsaksadverbial	Jfr. Jag är så glad <i>att jag hoppar</i>. = Jag är glad <i>till den grad att jag hoppar</i>. – Följdadverbial

F. Övriga adverbial med utelämnad preposition

Satser med *påverkansverb med akkusativobjekt* som följs av adverbial med infinitivfraser kan som alternativ konstruktion ha förkortade adverbial utan preposition. Påverkansverb kan följas av påverkans-, efterfråge- eller avskiljningsadverbial (paragraf 46 D II).

<p>Ex. De lockade mig <i>att skratta</i>.
 Hon bönföll dem <i>att hjälpa familjen</i>.
 Han hindrade mig <i>att gå</i>.</p> | <p>Jfr. De lockade mig <i>till att skratta</i>. – Påverkansadverbial
 Hon bönföll dem <i>om att hjälpa familjen</i>. – Efterfrågeadverbial
 Han hindrade mig <i>från att gå</i>. – Avskiljningsadverbial</p> |
|---|--|

I *förutsättningsadverbial* som innehåller infinitivfraser kan prepositionen *för* utelämnas både efter predikativ och sättsadverbial. Utelämnandet av prepositionen kan även gälla motsvarande adverbialattribut (efterställda bestämningar till substantiv), som därigenom blir infinitivattribut (paragraf 13).

<p>Ex. Hon har svårt (<i>sätts-advl</i>) <i>att gå i trappor</i> (<i>infinitivadverbial</i>).
 De är mogna (<i>sp</i>) <i>att fortsätta</i> (<i>infinitivadverbial</i>).
 Jag är redo (<i>sp</i>) <i>att möta pressen</i> (<i>infinitivadverbial</i>).
 De har förutsättningar <i>att bli duktiga</i> (<i>infinitivattribut</i>).
 Vi har beredskap <i>att möta pressen</i> (<i>infinitivattribut</i>).</p> | <p>Jfr. Hon har svårt <i>för att gå i trappor</i> (<i>prepositionsadverbial</i>).
 De är mogna <i>för att fortsätta</i> (<i>prepositionsadverbial</i>).
 Jag är redo <i>för att möta pressen</i> (<i>prepositionsadverbial</i>).
 De har förutsättningar <i>för att bli duktiga</i> (<i>adverbialattribut</i>).
 Vi har beredskap <i>för att möta pressen</i> (<i>adverbialattribut</i>).</p> |
|---|---|

Jämför också nedanstående två ytligt sett liknande konstruktioner. (Beträffande infinitivattribut som är förkortade relativa bisatser se paragraf 35 G.)

<p>Ex. Han har svårt <i>att lyssna</i>.
 Jfr. Han har mycket <i>att göra</i>.</p> | <p><i>Att lyssna</i> är infinitivadverbial (förkortat förutsättningsadverbial: <i>för att lyssna</i>) i sättsadverbfrasen <i>svårt att lyssna</i>.
 <i>Att göra</i> är infinitivattribut (förkortad attributiv relativ bisats: <i>som han ska göra</i>) i nominalfrasen <i>mycket att göra</i>.</p> |
|---|---|

Även i *sysselsättningsadverbial* efter verb som *hjälpa*, *sätta igång*, *hålla på* och *låta bli* och i en del andra adverbial med prepositionen *med* samt i orsakadverbialattribut med prepositionen *till*, kan prepositionen utelämnas vid infinitivfraser. Efter verbet *hjälpa* kan även *att* utelämnas i ledigt språk.

<p>Ex. Han håller på <i>att diska</i>.
 De hjälper mig (<i>att</i>) <i>flytta</i>.
 Har de råd <i>att åka</i>?
 Har de skäl <i>att åka</i>?</p> | <p>Jfr. Han håller på <i>med att diska</i> (<i>sysselsättningsadverbial</i>).
 De hjälper mig <i>med att flytta</i> (<i>sysselsättningsadverbial</i>).
 Har de råd <i>med att åka</i> (<i>omständighetsadverbial</i>)?
 Har de skäl <i>till att åka</i> (<i>orsaksadverbialattribut</i>)?</p> |
|---|---|

Beträffande förkortade adverbial efter verben *börja*, *fortsätta*, *försöka*, *lyckas*, *nödgas* och *sluta* se paragraf 54 C.

25. Konjunktionella adverb

Konjunktionella adverb kan i viss mån fungera som kopplingsord mellan satser på samma sätt som de samordnande konjunktionerna *och*, *men*, *eller*, *för* respektive *så*. I satsanalysen tillhör sådana adverb oftast den överlappande gruppen *satsadverbial*, dvs. de modifierar eller förtydligar satsens innehåll.

Ex. De försökte locka henne, *men* hon valde att avstå. Den samordnande motsättningskonjunktionen *men* binder ihop satserna.
De försökte locka henne. Hon valde *dock* att avstå. Det konjunktionella motsättningsadverbet *dock* har satsadverbialplacering.

Konjunktionella adverb	Adverbens innebörd som satsadverbial	Liknande samordnare
också, även, dessutom, vidare	tillägg	och ¹
till och med	oväntat tillägg	
förresten, för övrigt	plötsligt tillägg/ icke-nödvändigt tillägg	
[inte] heller	tillägg i negerad sats	[varken] ... eller
alternativt, optionellt	alternativ	eller ¹
dock	motsättning	men
ändå/likväl, i alla fall, emellertid, trots allt, trots det	oväntad motsättning	
däremot	motsättning som innebär ett tillägg	
tvärtom	motsättning som innebär ömsesidigt byte av positioner	
egentligen, i själva verket, snarare	motsättning som innebär ett tillrättaläggande ²	
ju	förklaring; både sändare och mottagare är (eller borde vara) införstådda	för
nämligen	förtydligande förklaring av något tidigare sagt; bara sändaren vet	
alltså, följaktligen, således, sålunda	följd/slutsats	så
rimligtvis, synbarligen, tydligen, uppenbarligen	dragen slutsats	
förstås, givetvis, naturligtvis, självklart, så klart	självklar följd/slutsats	

¹ Dessa adverb kan i många fall även motsvaras av *både ... och* (förutom ett enkelt *och*) respektive *antingen ... eller* (förutom ett enkelt *eller*). Se nästa sida.

² *Egentligen*, *snarare* och *i själva verket* (en lexikaliserad treordskombination) kan fungera både som *konjunktionella* satsadverbial som främst uttrycker *motsättning*, och som *modala* satsadverb som främst uttrycker *tillrättaläggande*. Se vidare paragraf 30.

Exempelm meningar som innehåller samordnande konjunktioner respektive konjunktionella adverb

Samordnande konjunktioner kan som satsdelar kallas *samordnare*. *Konjunktionella adverb* fungerar i satsanalysen som olika slag av *satsadverbial*.

Exempelm meningar med enkla samordnare

De ska renovera köket *och* lägga in ett nytt golv i vardagsrummet.

Man röstar genom att ringa *eller* genom att skicka sms.

Han har utsatts för hårt tryck, *men* han har stått pall.

Det är klart att hon kommer att vinna, *för* hon är bättre förberedd.

Hans alibi håller, *så* han är oskyldig.

Hon deltog i demonstrationståget, *så* hon är engagerad i frågan.

Exempelm meningar med motsvarande konjunktionella satsadverbial

De ska renovera köket. De ska *även* lägga in ett nytt golv i vardagsrummet.

Man röstar genom att ringa. Man kan *alternativt* skicka sms.

Han har utsatts för hårt tryck. Han har *trots det* stått pall.

Det är klart att hon kommer att vinna. Hon är *nämligen* bättre förberedd.

Hans alibi håller. Han är *följaktligen* oskyldig.

Hon deltog i demonstrationståget. Hon är *uppenbarligen* engagerad i frågan.

I många fall kan de konjunktionella adverb som motsvaras av den enkla konjunktionen *och* även motsvaras av den tvådelade konjunktionen *både ... och*. På samma sätt kan de konjunktionella adverb som motsvaras av den enkla konjunktionen *eller* ofta även motsvaras av den tvådelade konjunktionen *antingen ... eller*. Den tvådelade konjunktionen *varken ... eller* motsvaras ibland av det konjunktionella adverbet *[inte] (...) heller*. Adverbet *heller* kräver alltså att satsen är negerad. Av det sista exemplet nedan framgår att adverbet *heller* alternativt kan vara skilt från negeringen och ha övrig adverbialplacering.

Exempelm meningar med tvådelade samordnare

De ska *både* renovera köket *och* lägga in ett nytt golv i vardagsrummet.

Man röstar genom att *antingen* ringa *eller* skicka sms.

Vi hade *varken* rinnande vatten *eller* elektricitet.

Vi hade *varken* rinnande vatten *eller* elektricitet.

Exempelm meningar med motsvarande konjunktionella satsadverbial

De ska renovera köket. De ska *även* lägga in ett nytt golv i vardagsrummet.

Man röstar genom att ringa. Man kan *alternativt* skicka sms.

Vi hade inte rinnande vatten. Vi hade inte *heller* elektricitet.

Alt. Vi hade inte rinnande vatten. Vi hade inte elektricitet *heller*.

26. Pronominella adverb

Pronominella adverb kan ersätta specifika adverbial och beskrivande adverb på samma sätt som pronomen kan ersätta substantiv.

Ex.	De stod <i>på trottoaren</i> och väntade.	Rumsadverbialet består av prepositionsfrasen <i>på trottoaren</i> , som har specifik betydelse.
	De stod <i>ute</i> och väntade.	Rumsadverbialet består av det allmänt beskrivande adverbet <i>ute</i> .
	De stod <i>där</i> och väntade.	Rumsadverbialet består av det pronominella adverbet <i>där</i> .

Som framgår av exemplen ovan kan det pronominella adverbet *där* ersätta såväl prepositionsfrasen *på trottoaren* (vilken är specifikt beskrivande) som adverbet *ute* (vilket är allmänt beskrivande).

De pronominella adverbena kan efter mönster från pronomenen indelas i grupper, t.ex. interrogativa, demonstrativa, relativa, generaliserande, allmänt indefinita, jämförande och negerande. Nedan listas några av de mest frekventa pronominella adverbena, vilka fungerar som sätts-, rums-, tids- respektive orsaksadverbial i satsen.

Slag av pronominella adverb ↓	Sättsadverb	Rumsadverb ¹	Tidsadverb	Orsaksadverb
Interrogativa ²	hur	var/vart/varifrån/vartåt (= varåt)	när	varför
Demonstrativa	så ³	där/dit/därfån/ditåt (= däråt), här/hit/härfån/hitåt (= häråt)	då	därför
Relativa ⁴	---	där/dit/varifrån	då	varför
Generaliserande ⁵	hur som helst; hur än	var/vart (som) helst; var/vart (än); varstans	när (som) helst; när än	---
Allmänt indefinita	någorlunda	någonstans	någonsin	---
Jämförande	annorlunda ⁶	annanstans	---	---
Negerande	ingalunda ⁷	ingenstans	---	---

¹ Beträffande pronominella rumsadverb se även paragraf 20 A.

² Beträffande pronominella interrogativa adverb se även paragraf 73.

³ Beträffande det pronominella sättsadverbet *så* se paragraf 22 C I.

⁴ Beträffande pronominella relativa adverb se även paragraf 35.

⁵ Beträffande generaliserande pronominella adverb som fungerar som bisatsinledare, se paragraf 35 I.

⁶ *Annorlunda* kan även fungera som adjektiv. Se paragraf 34 K III.

⁷ *Ingalunda* används i modern svenska huvudsakligen som ett negerande sättsadverb. Se paragraf 30.

Ytterligare pronominella adverb kan bildas genom att en preposition sätts som efterled till de enkla pronominella adverbena *där*, *här* eller *var* efter samma mönster som några av adverbena i tabellen på föregående sida.

- Sammansättningar med förledet *där-* är allmänt demonstrativa.
- Sammansättningar med förledet *här-* är närliggande demonstrativa.
- Sammansättningar med förledet *var-* är relativa och interrogativa.

Pronominella adverb som är sammansatta enligt ovan kan oftast ha antingen *specifik* eller *generell syftning*, vilket betyder att den prepositionsfras som det pronominella adverbet motsvarar, antingen kan innehålla ett *specifikt pronomen* (som ersätter ett enkelt substantiv, ett enkelt substantiviskt pronomen eller en längre nominalfras) eller ett *generellt pronomen* (som ersätter ett enkelt predikat, ett predikatsled/huvudpredikatsled, en hel sats eller en infinitivfras). Generella pronomen har alltid *neutrumform*.

De aktuella sammansatta pronominella adverbena motsvaras alltså av prepositionsfraser: de allmänt demonstrativa med pronomenen *den/det/dem*, de närliggande demonstrativa med pronomenen *denna/detta/dessa*, de relativa med pronomenen *vilken/vilket/vilka* och de interrogativa med pronomenet *vad*. Neutrumformerna av dessa pronomen kan alltså dels ha specifik syftning på ett substantiv i neutrum, dels ha generell syftning (paragraf 77).

Slag av pronominellt adverb →	Allmänt demonstrativt med <i>där-</i>	Närliggande demonstrativt med <i>här-</i>	Relativt med <i>var-</i>	Interrogativt med <i>var-</i>
Exempel →	däri, därmed, därtill	häri, härmed, härtill	vari, varmed, vartill	vari, varmed, vartill
Motsv. prep. fras , utrum →	i den, med den, till den	i denna, med denna, till denna	i vilken, med vilken, till vilken	i vad, med vad, till vad ²
Motsv. prep. fras , neutrum →	i det, med det, till det	i detta, med detta, till detta	i vilket, med vilket, till vilket ¹	
Motsv. prep. fras , plural →	i dem, med dem, till dem	i dessa, med dessa, till dessa	i vilka, med vilka, till vilka	

¹ Som framgår av paragraf 35 B och senare text i denna paragraf kan inte prepositionsfraser med *vilket* användas med generell syftning i relativa bisatser.

² Interrogativa adverb kan av semantiska skäl inte vara anaforiska eller deiktiska på samma sätt som de övriga pronominella adverbena i tabellen. Detsamma gäller det interrogativa pronomenet *vad*, som är neutrum och därigenom dels kan ha generell syftning (dvs. efterfråga infinitivfraser, predikat, huvudpredikatsled eller sats), och dels användas för att efterfråga alla slags specifika substantiv (alltså inte endast dem i neutrum singular utan även dem i utrum singular och i plural).

Stilgraden för sammansatta pronominella adverb varierar mycket. Många former är obrukliga i modern svenska.

Ex. Först diskuterades frågan i grupper. *Därpå* ('på *det*') samlades alla i stora salen. De tog fram en piedestal. ”*Därpå* ('på *den*') ställde de blomvasen.”

Tidsadverbet *därpå* med generell syftning – neutral stil
Rumsadverbet *därpå* med specifik syftning – ålderdomligt språk

Interrogativa adverbsammansättningar med förledet var-

Med undantag för de högfrekventa *varför* och *varifrån* tillhör alla slag av interrogativa adverb som är sammansatta med var- ålderdomligt språk. De flesta kombinationer är helt obrukliga i modern svenska. I stället används motsvarande prepositionsfraser med pronomenet *vad*.

Ex. ” <i>Varmed</i> ska du betala?”	Modern svenska: <i>Vad</i> ska du betala <i>med</i> ?
” <i>Vartill</i> ska du använda verktyget?”	Modern svenska: <i>Vad</i> ska du använda verktyget <i>till</i> ?
” <i>Vari</i> ska du lägga smyckena?”	Modern svenska: <i>Vad</i> ska du lägga smyckena <i>i</i> ?

Mycket vanliga i neutralt språk är däremot alltså *varifrån* och *varför*, av vilka *varifrån* normalt fungerar som rumsadverbial, medan *varför* är ett lexikaliserat orsaksadverb som alltid har generell syftning.

Varifrån motsvaras i modern svenska ofta av prepositionsfrasen *från var* (med den delade formen *var ... ifrån*) i stället för det ursprungliga *från vad* (med den delade formen *vad ... ifrån*). I talat språk kan det vara svårt att höra skillnad på *var* och *vad*, eftersom de har ett gemensamt talspråksuttal: *va*.

Ex. <i>Varifrån</i> kommer du? = <i>Var</i> kommer du <i>ifrån</i> ?	I konkret rumslig betydelse används alltid <i>var ... ifrån</i> i modern svenska.
<i>Varifrån</i> har du fått den idén? = <i>Vad/var</i> har du fått den idén <i>ifrån</i> ?	I abstrakt rumslig betydelse kan även det ursprungliga <i>vad ... ifrån</i> användas.

Varför har alltid generell orsaksbetydelse, medan den delade formen *vad ... för* kan användas för alla slags adverbial med prepositionen *för*. Den sammanhållna formen *för vad* kan endast ersätta andra slags adverbial än generella orsaksadverbial.

Ex. <i>Varför</i> gör du så? = <i>Vad</i> gör du så <i>för</i> ?	Orsaksadverbial
<i>Vad</i> har du bestämt dig <i>för</i> ? = <i>För vad</i> har du bestämt dig?	Beslutsadverbial

Beträffande sammanhållna och delade former av prepositionsadverbial se vidare paragraf 6 C.

I talspråket blandas ibland orsaksadverbialkonstruktionen *vad ... för* med adverbet *varför* till ett slags tautologi.

Ex. * <i>Varför</i> ska du göra det <i>för</i> ?	Korrekta alternativ: <i>Varför</i> ska du göra det? / <i>Vad</i> ska du göra det <i>för</i> ?
--	---

Frågeord med prepositionerna *till, åt, från* och *för*

Här nedan sammanfattas användningen av sammansatta adverb, delade prepositionsadverbial och sammanhållna prepositionsadverbial med utgångspunkt i prepositionerna *till, åt, från* och *för*. Tabellen innefattar dels vissa adverb/adverbial som beskrivs på föregående sida, dels vissa adverb/adverbial som beskrivs i paragraf 20, som avhandlar rumsadverb och rumsadverbial.

Många av adverbena och prepositionsadverbialen i tabellen är obrukliga i modern svenska vad beträffar det angivna adverbialslaget. Sådana obrukliga adverb samt exempelmeningar med sådana obrukliga adverb/adverbial är markerade med asterisk, medan de adverb/adverbial som används i modern svenska är kursiverade. *Varifrån* i icke-rumslig betydelse används sällan i modern svenska och har därför försetts med citattecken.

Prep.	Adverbialslag	Var-	Exempel med sammansatt adverb	Exempel med delat prepositionsadverbial	Exempel med sammanhållet prepositionsadverbial
Till	Rums-	*Vartill	<i>Vart</i> ska du gå?	* Vad ska du gå till?	* Till vad ska du gå?
	Övriga, ex. ändamåls-	*Vartill	* Vartill använder du kniven?	<i>Vad</i> använder du kniven <i>till</i> ?	<i>Till vad</i> använder du kniven?
Åt	Rums-	<i>Varåt</i>	<i>Vartåt/varåt</i> ska jag svänga?	* Vad ska jag svänga åt?	* Åt vad ska jag svänga?
	Övriga, ex. adressat-	*Varåt	* Varåt skrattade hon?	<i>Vad</i> skrattade hon <i>åt</i> ?	<i>Åt vad</i> skrattade hon?
Från/ ifrån	Rums-	<i>Varifrån</i>	<i>Varifrån</i> kommer du?	<i>Var</i> kommer du <i>ifrån</i> ?	<i>Från var</i> kommer du?
	Övriga, ex. avskiljnings-	" <i>Varifrån</i> "	" <i>Varifrån</i> skiljs agnarna?"	<i>Vad</i> skiljs agnarna <i>ifrån</i> ?	<i>Från vad</i> skiljs agnarna?
För	Orsaks-	<i>Varför</i>	<i>Varför</i> ringer de inte?	<i>Vad</i> ringer de inte <i>för</i> ?	* För vad ringer de inte?
	Övriga, ex. intresse-	*Varför	* Varför brinner du?	<i>Vad</i> brinner du <i>för</i> ?	<i>För vad</i> brinner du?

- Det interrogativa adverbet *vartill* är helt obrukligt i modern svenska.
- Det interrogativa adverbet *varåt/varåt* används endast i rumsbetydelse i modern svenska.
- Det interrogativa adverbet *varifrån* används oftast i rumsbetydelse i modern svenska.
- Det interrogativa adverbet *varför* används endast i orsaksbetydelse i modern svenska.
- Det interrogativa rumsadverbet *vartill* är ersatt av *vart* i modern svenska. Motsvarande prepositionsfras kan inte fungera som rumsadverbial.
- Det interrogativa rumsadverbet *varåt*, som ofta ersätts av formen *vartåt* i modern svenska, motsvaras av prepositionsfrasen *åt vilket håll*.
- Prepositionsfrasen *från vad* i konkret rumslig betydelse ersätts av *från var* i modern svenska (vanligen i delad form: *var ... ifrån*).
- Det interrogativa orsaksadverbet *varför* motsvaras endast av den delade prepositionsfrasen *vad ... för*.

Relativa adverbsammansättningar med förledet var-

Flertalet konstruktioner med relativa adverb som är sammansatta med var- har ett *högt eller ganska högt stilvärde*, när de har *specifik betydelse*. Det gäller även motsvarande konstruktioner med preposition + relativt pronomen. Om bisatserna ersätts av fristående huvudsatser med prepositionsadverbial, blir stilen neutral. Motsvarande demonstrativa adverb med specifik betydelse ger däremot oftast ett högt stilvärde.

Ex.	Han tog fram två nycklar, <i>varav</i> den ena passade.	Relativt adverb	Ganska högt stilvärde
Jfr.	Han tog fram två nycklar, <i>av vilka</i> den ena passade.	Preposition + relativt pronomen	Ganska högt stilvärde
	Han tog fram två nycklar. <i>Därav</i> passade den ena.	Demonstrativt adverb	Ganska högt stilvärde
	Han tog fram två nycklar. <i>Av dem</i> passade den ena.	Preposition + personligt pronomen	Neutral stil
Ex.	Hon tog fram en väska, <i>vari</i> hon lade en sedelbunt.	Relativt adverb	Högt stilvärde
Jfr.	Hon tog fram en väska, <i>i vilken</i> hon la en sedelbunt.	Preposition + relativt pronomen	Ganska högt stilvärde
	Hon tog fram en väska. <i>Däri</i> la hon en sedelbunt.	Demonstrativt adverb	Ganska högt stilvärde
	Hon tog fram en väska. <i>I den</i> la hon en sedelbunt.	Preposition + personligt pronomen	Neutral stil

Det högre stilvärdet gäller i viss mån även för rumsadverbet *varifrån* i specifik betydelse. Motsvarande demonstrativa pronomen *därifrån* och *härifrån* ger däremot neutralt stilvärde.

Ex.	Jag klättrade upp på taket, <i>varifrån</i> jag kunde se hela kvarteret.	Relativt rumsadverb med något förhöjt stilvärde
Jfr.	Jag klättrade upp på taket, <i>ifrån vilket</i> jag kunde se hela kvarteret.	Relativ prepositionsfras med förhöjt stilvärde
	Jag klättrade upp på taket. <i>Därifrån</i> kunde jag se hela kvarteret.	Demonstrativt rumsadverb med neutralt stilvärde
	Jag klättrade upp på taket. <i>Från det</i> kunde jag se hela kvarteret.	Motsvarande fristående prepositionsfras med neutralt stilvärde

Om de relativa adverbena har *generell* betydelse, *ökar stilvärdet* ytterligare. Observera att motsvarande prepositionsadverbial med det generella relativa pronomenet *vilket* inte kan användas i dessa fall (paragraf 35 B). Precis som vid konstruktioner med specifik betydelse uppnås neutral stilgrad, om bisatserna ersätts av fristående huvudsatser med prepositionsadverbial. Motsvarande demonstrativa adverb har varierande stilgrad. Se kommande sidor.

Ex.	Hon utbildade sig på konstskolan, <i>varefter</i> hon fick jobb som dekoratör.	Relativt tidsadverb i formell stil
Jfr.	* Hon utbildade sig på konstskolan, <i>efter vilket</i> hon fick jobb som dekoratör.	Relativt prepositionsadverbial i obruklig konstruktion
	Hon utbildade sig på konstskolan. <i>Därefter</i> fick hon jobb som dekoratör.	Demonstrativt tidsadverb i neutral stil
	Hon utbildade sig på konstskolan. <i>Efter det</i> fick hon jobb som dekoratör.	Prepositionsadverbial i neutral stil

Det höga stilvärdet för relativa adverb gäller även för orsaksadverbet *varför*, som i interrogativ betydelse har neutralt stilvärde. Det relativa *varför* kan liksom det interrogativa *varför* enbart användas med generell syftning. Som framgår av text på föregående sida kan generella relativa adverbial inte ersättas av sammanhållna prepositionsadverbial. *Varför* kan alltså inte ersättas av *för vilket* i exemplen nedan. Orsaksadverbet *varför* kan inte heller ersättas av ett fristående sammanhållet prepositionsadverbial, varken interrogativt (*för vad*, föregående sida) eller demonstrativt (*för det*).

Ex.	Vi hade mycket att prata om, <i>varför</i> jag föreslog ett möte.	Relativt orsaksadverb med generell syftning och formellt stilvärde
Jfr.	* Vi hade mycket att prata om, <i>för vilket</i> jag föreslog ett möte.	Relativt prepositionsadverbial i obruklig konstruktion
	* Vi hade mycket att prata om. <i>För det</i> föreslog jag ett möte.	Prepositionsadverbial i obruklig konstruktion (som orsaksadverbial)
	Vi hade mycket att prata om. <i>Därför</i> föreslog jag ett möte.	Demonstrativt orsaksadverb med generell syftning och neutralt stilvärde

Demonstrativa adverbsammansättningar med förleden där- respektive här-

Bland de *demonstrativa* adverbena varierar stilvärdet från neutral till ålderdomlig stil, något som har skett genom att vissa betydelser av dessa adverb över tid har kommit att användas mer än andra i det allmänna språkbruket. De allra flesta demonstrativa adverb med *specifik* syftning har dock ett förhöjt stilvärde (vilket kan variera efter den stigande skalan *ganska högt stilvärde - högt stilvärde - formellt stilvärde - ålderdomligt språk*). I exemplen nedan har *däri* specifik syftning i båda fallen men är något mer frekvent som rumsadverbial än som situationsadverbial.

Ex.	Hon tog fram en väska. <i>Däri</i> la hon en sedelbunt. Det är ett obehagligt tillstånd. Tyvärr befinner hon sig <i>däri</i> .	Rumsadverbial med specifik syftning – ganska högt stilvärde Situationsadverbial med specifik syftning – formellt stilvärde
-----	---	---

Undantag är de högfrekventa specifika rumsadverbena *därifrån* och *härifrån*.

Ex.	Jag åker med Moa till Flen, men jag vet inte hur jag ska ta mig vidare <i>därifrån</i> . Vet du om det går några bussar <i>härifrån</i> ?	Rumsadverbial med specifik syftning – neutralt stilvärde Rumsadverbial med specifik syftning – neutralt stilvärde
-----	--	--

Demonstrativa adverb som är sammansättningar med *där-* har i *generell* betydelse normalt lägre stilgrad än de med specifik syftning. *Därpå* i exemplen nedan är relativt frekvent som generellt tidsadverbial, medan det som specifikt rumsadverbial inte används i modern svenska.

Ex.	Först diskuterades frågan i grupper. <i>Därpå</i> samlades alla i stora salen. De tog fram ett stort bord. ” <i>Därpå</i> ställde de prissamlingen.”	Tidsadverbial med generell syftning – neutral stil Rumsadverbial med specifik syftning – ålderdomligt språk
-----	---	--

Hos demonstrativa adverb med *generell* syftning kan många sammansättningar med *där-* sägas ha ett neutralt eller något förhöjt stilvärde, medan de flesta av dem med *här-* inte kan fungera som sådana adverb.

Ex. Vi ska bada om en stund. <i>Därefter</i> ska vi grilla.
* Vi badar nu. <i>Härefter</i> ska vi grilla.	Tidsadverbial med generell syftning – neutral stil
Tidsadverbial med generell syftning – obrukligt
Vi ska bada och grilla, men <i>däremellan</i> ska vi vila oss.
* Vi badar och grillar, men <i>häremellan</i> vilar vi oss.	Tidsadverbial med generell syftning – neutral stil
Tidsadverbial med generell syftning – obrukligt

De demonstrativt närliggande pronomenen *härmed* och *häri genom* är till skillnad från de flesta sammansättningar med *här-* inte obrukliga i generell betydelse, utan har endast ett förhöjt stilvärde.

Ex. <i>Därmed</i> ('med det') avslutar vi lektionen.
<i>Härmed</i> ('med detta') avslutar vi lektionen.	Demonstrativt pronominent adverb med generell syftning – neutral till något förhöjd stil
Närliggande demonstrativt pronominent adverb med generell syftning – något högre stil
<i>Däri genom</i> ('med det') lurade han alla.
<i>Häri genom</i> ('med detta') lurade han alla.	Demonstrativt pronominent adverb med generell syftning – neutral till något förhöjd stil
Närliggande demonstrativt pronominent adverb med generell syftning – högre stil

Det högre frekventa *därför* har liksom det interrogativa *varför* kommit att få exklusiv orsaksbetydelse.

Ex. Han har svikit henne. <i>Därför</i> är hon arg på honom.	Orsaksadverb – neutral stil

I äldre svenska kunde det pronominenta adverbet *därför* även ersätta andra adverbial med prepositionen *för*, vilket framgår av exemplet nedan med ett utdrag ur en sångtext från beredskapstiden under andra världskriget.

Ex. Min fästman var modelejon ... Jag är svag just <i>därför</i> ('för det').	Förutsättningsadverb – ålderdomlig stil i sångtext från 1940-talet

Däremot är lågfrekvent som pronominent adverb men fungerar som konjunktionellt adverb (paragraf 25) i neutral stil. Även det högre frekventa pronominenta orsaksadverbet *därför* kan enligt många språklärer tolkas som ett konjunktionellt adverb i vissa sammanhang.

Jfr. Åsa hade femton poäng och blev <i>därför</i> (\approx 'följaktligen') godkänd.
Sara blev <i>däremot</i> (\approx 'emellertid'/'dock') underkänd. | <i>Därför</i> kan i viss kontext alternativt ses som ett konjunktionellt följdadverb.
<i>Däremot</i> fungerar vanligen som ett konjunktionellt motsättningsadverb. |
|--|---|

I tabellen nedan listas många av de sammansättningar med prepositioner som kan förekomma hos pronominella adverb. Vissa prepositioner har en sammansatt alternativform, och vissa har en extra begynnelsevokal (i eller e) som alltid används vid sammansättning. Som framgår av paragraf 23 kan samma preposition förekomma i många olika adverbialslag. I princip skulle alla pronominella adverb med en viss preposition som efterled kunna användas för alla de slag av adverbial som har denna preposition, men i det allmänna språkbruket har vissa användningar över tid blivit vanligare än andra – ibland har t.o.m. en viss betydelse helt tagit över (främst orsaksadverben *varför* och *därför*). Många av adverbena i tabellen (särskilt de interrogativa) är helt obrukliga.

Preposition	Allmänt demonstrativa ¹	Närliggande demonstrativa ²	Relativa ³	Interrogativa ⁴	Möjlig användning som sätts-, rums- eller tidsadverb
av/utav	därav/därutav	härav/härutav	varav/varutav	varav/varutav	
bland	däribland	häribland	varibland	varibland	rum
efter	därefter	härefter	varefter	varefter	rum, tid
från	därfifrån	härfifrån	varifrån	varifrån	rum
för	därför	härför	varför	varför	
genom	däri genom	häri genom	varigenom	varigenom	sätt, rum
i/uti	däri/däru	häri/häru	vari/varu	vari/varu	rum
med	därmed	härmед	varmed	varmed	sätt
mellan	däremellan	häremellan	varemellan	varemellan	rum, tid
mot	däremot	häremot	varemot	varemot	rum
om	därom	härom	varom	varom	rum
på/uppå	därpå/däru	härpå/häru	varpå/varu	varpå/varu	rum, tid
till	därtill	härtill	vartill	vartill	rum
under	därunder	härunder	varunder	varunder	rum, tid
ur	därur	härur	varur	varur	rum
vid	därvid	härvid	varvid	varvid	rum, tid
åt ⁵	däråt	häråt	varåt	varåt	rum
över	däröver	häröver	varöver	varöver	rum

¹ Sammansättningar med där- kan i många fall anses ha neutralt eller endast något förhöjt stilvärde – speciellt i generell betydelse.

² Sammansättningar med här- används i formell/ålderdomlig stil eller är obrukliga, med undantag för det högfrekventa *härfifrån* samt i viss mån *härmед* och *häri genom*.

³ Relativa sammansättningar med var- används sällan i modern svenska, möjligen med undantag för tidsadverben *varefter*, *varpå* och *varvid*.

⁴ Samtliga utom de högfrekventa *varifrån* och *varför* är obrukliga i modern svenska. *Vartill* har som interrogativt rumsadverb ersatts av det högfrekventa *vart*.

⁵ Sammansättningarna med -åt, dvs. *däråt*, *häråt* och *varåt*, fungerar i modern svenska som rumsadverb och ersätts ofta med formerna *ditåt*, *hitåt* respektive *varitåt*.

27. Ytterligare adverb- och adverbialslag

Nominalfraser som består av ett kvantitetsattribut + ett enhetssubstantiv (måttnominalfraser) kan fungera som adverb- eller adjektivbestämmande *måttadverbial*. Dessa är som bestämmningar exaktare i sin betydelse än enskilda gradadverb i motsvarande position.

Ex. Det skedde *tre år* (*måttadverbial*) senare. *Tre år* är adverbbestämmande måttadverbial till *senare* i tidsadverbfrasen.
Brädan var *två meter* (*måttadverbial*) lång. *Två meter* är adjektivbestämmande måttadverbial till *lång* i adjektivfrasen.

Jfr. Det skedde *mycket* (*gradadverb*) senare. *Mycket* är adverbbestämmande gradadverb till *senare* i tidsadverbfrasen.
Brädan var *ganska* (*gradadverb*) lång. *Ganska* är adjektivbestämmande gradadverb till *lång* i adjektivfrasen.

När måttnominalfraser står som bestämmningar till substantiv, fungerar de som *måttattribut* (paragraf 13).

Jfr. De köpte *tio kilo* cement och *åttio meter* taggtråd. *Tio kilo* och *åttio meter* är måttattribut till *cement* respektive *taggtråd*.

Måttnominalfraser kan även stå självständigt i satsen. De fungerar då i ursprunglig form som subjekt, predikativ eller objekt i satsen.

Jfr. Vi betalade *100 kronor*. *100 kronor* är akkusativobjekt i satsen.
Strömstyrkan är *15 ampere*. *15 ampere* är subjektspredikativ i satsen.
20 ampere är för mycket. *20 ampere* är subjekt i satsen.

Måttnominalfraser som i ursprungliga konstruktioner fungerar som adverb- och adjektivbestämmande måttadverbial, står ibland självständigt i satsen. I modern grammatik kan de då antingen ses som elliptiskt eller äkta självständiga former.

Jfr. Han är *170 centimeter* (*lång*). *170 centimeter* är primärt subjektspredikativ eller förkortat subjektspredikativ utan adjektivet *lång*.
Kajsa hoppade *två meter* (*högt*). *Två meter* är akkusativobjekt eller förkortat sättsadverbial utan sättsadverbet *högt*.

Vissa adverbial som består av preposition + måttnominalfras kan genom analogibildning med ovanstående mönster alternativt stå utan sin preposition.

Ex. Potatisen ska koka (*i*) *40 minuter*. Tidsadverbialet kan alternativt stå utan prepositionen *i*.
Priserna ökade (*med*) *3 procent*. Jämförelseadverbialet kan alternativt stå utan prepositionen *med*.

Ett särskilt slag av gradadverb anger graden av exakthet hos ett värde. Sådana s.k. *värdegradsadverb* bestämmer ofta räkneord och bildar då tillsammans med dessa räkneordsfraser (paragraf 2 D VI).

Ex.	Den är <i>exakt/precis/just</i> två meter lång.	Exakt värde
	Den är <i>ungefär/cirka/omkring/runt</i> två meter lång.	Approximativt värde
	Det tog <i>under</i> fyra minuter.	Under värdet
	Det tog <i>knappt/närmare/nästan/nära/inemot/bortåt</i> fyra minuter.	Något under värdet
	Det tog <i>över</i> fyra minuter	Över värdet
	Det tog <i>drygt/ gott och väl</i> fyra minuter.	Något över värdet
	Det är <i>plus</i> fem grader.	Matematiskt positivt värde
	Det är <i>minus</i> fem grader.	Matematiskt negativt värde

Många värdegradsadverb kan bestämma numeriska substantiv och ingår då tillsammans med dessa i nominalfraser (paragraf 2 D I).

Ex. De tog *ungefär tredjedelen* av allt. / *Drygt hälften* av platserna var besatta. / Jag fick tillbaka *knappt fjärdedelen* av insatsen.

Några värdegradsadverb, främst *nästan/nära* och *exakt/precis/just*, kan bestämma jämförelseadverb samt vissa jämförande, totalitets-, distributiva, negerande och generaliserande pronomen. De aktuella pronomenen kan vara adjektiviska eller substantiviska.

Ex.	Hon är <i>just så</i> besvärlig. / Han är <i>precis lika</i> dum.	Adverbfraser (paragraf 2 D VIII)
	Det är <i>precis samma</i> modell. / <i>Nästan alla</i> barn deltog. / <i>Exakt varannan</i> lott ger vinst.	Adjektiviska pronomenfraser (paragraf 2 D II)
	<i>Nästan ingen</i> ville hjälpa till. / <i>Nästan alla</i> deltog. / <i>Precis vem som helst</i> kunde komma in.	Nominalfraser (paragraf 2 D I)

Värdegradsadverb är alltså en underavdelning till gradadverb. Beträffande övriga slag av gradadverb se bl.a. paragraf 22 C II (*så*), paragraf 30 (graderande satsadverb), paragraf 72 I (*mycket/lite*) och paragraf 76 A V (*något*).

Bland de adverbial med preposition som beskrivs i paragraf 23 E finns *medeladverbial*, som anger det medel med vilket en aktion utförs, och *metodadverbial*, som anger med vilken metod som en aktion utförs. Båda dessa adverbialslag kan ses som underavdelningar till sättsadverbial. Enskilda adverb med samma funktion som de nämnda prepositionsadverbialen är på motsvarande sätt underavdelningar till sättsadverb.

Ex.	De skickade pengarna <i>brevledes</i> .	Medeladverb	Jfr.	De skickade pengarna <i>med ett brev</i> .
	Han informerade henne <i>muntligen</i> .	Metodadverb		Han informerade henne <i>genom att tala med henne</i> .

Interrogativa adverb kan bilda *generaliserande adverb* genom tillägg av *som helst* respektive *än*.

Ex. Du kan hälsa på <i>när som helst</i> .	Generaliserande tidsadverb
Man kan inte bete sig <i>hur som helst</i> .	Generaliserande sättsadverb
Jag kan bo <i>var som helst</i> .	Generaliserande befintlighetsangivande rumsadverb
Vi kan åka <i>vart som helst</i> .	Generaliserande riktningangivande rumsadverb
Du är välkommen, <i>när än</i> du kommer/ <i>när du än</i> kommer.	Generaliserande tidsadverb i bisats
<i>Hur än</i> jag gör/ <i>hur jag än</i> gör, blir det fel.	Generaliserande sättsadverb i bisats
<i>Var än</i> jag är/ <i>var jag än</i> är, tänker jag på dig.	Generaliserande befintlighetsangivande rumsadverb i bisats
Kör försiktigt, <i>vart än</i> du åker/ <i>vart du än</i> åker.	Generaliserande riktningangivande rumsadverb i bisats

Ett generaliserande adverb som innehåller *än* (*när än*, *hur än* osv.) ingår ursprungligen i en adverbfras med en attributiv relativ bisats där pronomenet *som* utelämnats. I modern grammatik anses det generaliserande adverbet inleda en generaliserande bisats (paragraf 35 I).

Förutom tidigare nämnda adverb- och adverbialslag (paragraf 19–26 och denna paragraf) kan man också tala om nedanstående grupper.

<u>Adverb-/adverbialslag</u>	<u>Exempel</u>	<u>Adverb-/adverbialslag</u>	<u>Exempel</u>
Avsiktsmarkering	avslutningsvis, försöksvis	Omfattning	bitvis, mestadels
Distribution	styckvis, tillsammans	Ordning	primärt, sekundärt, för det första/andra ... osv.
Förstärkning	för Guds skull, minsann	Sannolikhet	antagligen, säkert
Hänvisning	enligt regeringen, som bekant	Språkkommentar	kort sagt, ärligt talat
Inskränkning	bara, åtminstone	Urval	bland annat, framför allt
Konstaterande	absolut, verkligen	Värderande	tyvärr, pinsamt nog
Motsättningskonstaterande	faktiskt, visserligen	Vädjan	väl (kort ä-ljud), vänligen
Negerande	inte, ingalunda		

För adverbial som är svåra att kategorisera kan sammanfattningsbenämningen *omständighetsadverbial* användas.

Ex. Vi frågade henne *till råds*. Omständighetsadverbial (Annan kategorisering kan göras.)

Det är mycket svårt att dra exakta gränser mellan olika adverbialslag. Den indelning som görs i denna språklära är därför bara ett exempel på hur en sådan indelning kan göras.

Denna språklära utgår från att alla prepositionsfraser i princip kan fungera som något slag av *adverbial* (paragraf 23 och 51). Prepositionsfraser som är *subjektsbestämningar* benämns *adverbialattribut* (paragraf 13 F), och prepositionsfraser som är *verbpartiklar* benämns *adverbialpartiklar* (paragraf 60 F).

Observera att det i denna språklära förekommer helt andra indelningsaspekter av adverb/adverbial än dem som behandlas i paragraf 19–24 och tidigare i denna paragraf. När det gäller *konjunktionella* och *pronominella adverb*, avser dessa aspekter likheten i funktion med andra ordklasser.

Konjunktionella adverb (paragraf 25) påminner i sin funktion om konjunktioner.

Ex.	Han är <i>alltså</i> min kusin.	Det konjunktionella adverbet <i>alltså</i> är följdadverbial i satsen.	Jfr.	..., <i>så</i> han är min kusin.
	Vi reste <i>trots allt</i> dit.	Det konjunktionella adverbet <i>trots allt</i> är motsättningsadverbial i satsen.		..., <i>men</i> vi reste dit.
	De har <i>även</i> ett spa.	Det konjunktionella adverbet <i>även</i> är tilläggsadsadverbial i satsen.		..., <i>och</i> de har ett spa.

Pronominella adverb (paragraf 26) påminner i sin funktion om pronomen, eftersom de kan ersätta beskrivande adverb/adverbial.

Ex.	<i>Var</i> är cykeln?	Det pronominella interrogativa adverbet <i>var</i> är rumsadverbial i satsen.	Jfr.	Är cykeln <i>i garaget</i> ?
	Den står <i>där</i> .	Det pronominella demonstrativa adverbet <i>där</i> är rumsadverbial i satsen.		Den står <i>i garaget</i> .
	Hon brukar sjunga <i>så</i> .	Det pronominella demonstrativa adverbet <i>så</i> är sättsadverbial i satsen.		Hon brukar sjunga <i>högt</i> .

En annan indelningsaspekt är samlingsbenämningen *satsadverbial*, som avser de adverbial som kan anses modifiera eller förtydliga satsen (paragraf 30–32). Den aspekten har stor betydelse för satsanalysen och ordföljden. (Av de ovan nämnda indelningsaspekterna fungerar de konjunktionella adverbena nästan undantagslöst som satsadverbial, medan de pronominella adverbena sällan har den funktionen, även om några av dem kan satsadverbialplaceras i samband med tematisering och presentation).

Ex.	Hon är <i>alltid</i> snäll.	Satsadverbialiet <i>alltid</i> är samtidigt ett tidsadverbial.
	Han är <i>inte</i> snäll.	Satsadverbialiet <i>inte</i> är samtidigt ett negerande adverbial.
	De vill <i>gärna</i> komma.	Satsadverbialiet <i>gärna</i> är samtidigt ett gradadverbial.
	Jag ska <i>förstås</i> hjälpa dig.	Satsadverbialiet <i>förstås</i> är samtidigt ett konjunktionellt slutsatsadverbial.
	Hon är <i>förresten</i> granne med Lars.	Satsadverbialiet <i>förresten</i> är samtidigt ett konjunktionellt tilläggsadverbial.

28. Adverbialens grundläggande placering i satsen

Sätts-, rums- och tidsadverbial placeras normalt i nämnd ordning i en sats. Dessa adverbialslag är mycket frekventa i vardagsspråk, särskilt rums- och tidsadverbial. (Beträffande den inbördes placeringen av de två sistnämnda adverbialslagen se även paragraf 4 A.)

Ex. Han reste *hastigt* (*sätts-advl*) till Borås (*rums-advl*) i tisdags (*tids-advl*).

Svenskan har inga klara regler för hur andra primära adverbial ska placeras i förhållande till ovannämnda adverbialslag. Adverbialets karaktär avgör möjligheterna till tematisering och presentation (paragraf 2 B VIII). Se exempel nedan med motsättningsadverbial *trots sin sjukdom* och tolkningar av dess bestämmningsfunktion i satsen.

Ex. Han reste <i>trots sin sjukdom</i> till Borås i tisdags.	Han <u>reste</u> trots sin sjukdom.
Han reste snabbt <i>trots sin sjukdom</i> till Borås i tisdags.	Han <u>reste snabbt</u> trots sin sjukdom.
I tisdags reste han till Borås <i>trots sin sjukdom</i> .	Han <u>reste till Borås</u> trots sin sjukdom.
Han reste till Borås i tisdags <i>trots sin sjukdom</i> .	Han <u>reste till Borås i tisdags</u> trots sin sjukdom.

Sättsadverbial är speciellt anknutna till verben och placeras därför ofta på satsadverbialets plats – i stället för den vanliga placeringen bland övriga adverbial. Detta gäller såväl enkla sättsadverb som prepositionsfraser (nedan exemplifierade med *hastigt* respektive *utan att tveka*).

Ex. Han brukar lämna planen <i>hastigt</i> .	Med satsadverbialplacering: Han brukar <i>hastigt</i> lämna planen.
Han köpte hela kollektionen <i>utan att tveka</i> .	Med satsadverbialplacering: Han köpte <i>utan att tveka</i> hela kollektionen.

När sättsadverbial placeras på satsadverbialsplats, kan det även finnas satsadverbial i satsen, vilka har en inbördes placering (paragraf 32). Sättsadverbialen placeras i dessa fall någonstans bland satsadverbialens grupp 2–5, men alltid efter grupp 1 (*då, ju, nog, väl*) och före grupp 6 (negerande satsadverbial).

Ex. Jag köpte *ju* (*sats-advl* grupp 1) lätt (*sätts-advl*) hela kollektionen.
Han gjorde *trotsigt* (*sätts-advl*) *inte alls* (*sats-advl* grupp 6) som hon sa.

Om ett negerande adverbial i stället placeras före sättsadverbial, fungerar det förstnämnda adverbialbestämmande (paragraf 31 C).

Ex. Han gjorde *inte* (*adverbialbestämmande negerande adverbial*) *utan att tveka* (*sättsadverbial*) som hon sa.

29. Omplacering av adverbial

A. Kategorin *övriga adverbial*

Nästan alla adverbial i kategorin *övriga adverbial* (dvs. fristående adverbial som inte fungerar som objektsadverbial eller satsadverbial), kan omplaceras till satsadverbialens plats i det grundläggande satsschemat. Adverbial som är särskilt starkt anknytta till ett enskilt predikatsverb (paragraf 2 B VIII och 4 A) samt riktningangivande rumsadverbial (paragraf 20) brukar dock inte omplaceras på detta sätt. Omplaceringarna används för att uppnå temaprogession i en löpande text eller för att presentera respektive tematisera ord eller fraser i en enskild mening (paragraf 3).

Ex. Hon dök inte upp, trots att hon lovade oss det *i tisdags*. Normal placering av tidsadverbialet *i tisdags* i den sista positionsgruppen
 Hon dök inte upp, trots att hon *i tisdags* lovade oss det. Satsadverbialplacering av tidsadverbialet *i tisdags*

Om även satsadverbial finns i satsen, placeras övriga adverbial normalt någonstans bland satsadverbialens grupp 2–5, men alltid efter grupp 1 (*då, ju, nog, väl*) och före grupp 6 (negerande satsadverbial). Beträffande de olika grupperna för inbördes placering av satsadverbial se paragraf 30 och 32.

Ex. Vi hörde att hon *tyvärr inte* kunde komma till mötet *på grund av sjukdom*. Normal placering av orsaksadverbialet i den sista positionsgruppen
 Vi hörde att hon *på grund av sjukdom* *tyvärr inte* kunde komma till mötet. Satsadverbialplacering av orsaksadverbialet

Vid behov av ytterligare tematisering och/eller presentation kan man alltså omplacera övriga adverbial inom satsadverbialens grupp 2–5.

Ex. Vi hörde att hon *tyvärr på grund av sjukdom inte* kunde komma till mötet. Orsaksadverbialet är placerat efter satsadverbialet *tyvärr*.

Fler adverbialslag i satsen ger fler kombinationsmöjligheter, dvs. olika varianter av tematisering och presentation. I exempelmeningarna nedan finns ett satsadverbial (det negerande adverbialet *inte*) och två övriga adverbial, varav ett orsaksadverbial (*på grund av sjukdom*) och ett tidsadverbial (*i går*), vilket innebär att omplaceringar också kan göras inom gruppen *övriga adverbial*.

Ex. Vi hörde att hon *inte* kunde komma till mötet *på grund av sjukdom i går*. De två övriga adverbialen står sist i bisatsen.
 Vi hörde att hon *inte* kunde komma till mötet *i går på grund av sjukdom*. De två övriga adverbialen har bytt position.
 Vi hörde att hon *i går inte* kunde komma till mötet *på grund av sjukdom*. Tidsadverbialet har satsadverbialplacering.
 Vi hörde att hon *på grund av sjukdom inte* kunde komma till mötet *i går*. Orsaksadverbialet har satsadverbialplacering.
 Vi hörde att hon *på grund av sjukdom i går inte* kunde komma till mötet. Båda de övriga adverbialen har satsadverbialplacering.

Som tidigare nämnts kan ett övrigt adverbial som är starkt predikatsanknutet inte omplaceras med samma frihet som ett svagt predikatsanknutet övrigt adverbial (paragraf 2 B VIII). Bland de adverbial som kan omplaceras med relativt stor frihet finns det två olika grundorsaker till omplaceringarna.

1. Man vill presentera en viss annan satsdel starkare genom att se till att den hamnar sist i satsen.
2. Man vill flytta ett visst adverbial till satsens mittfält (satsadverbialplacering) och därigenom i viss mån tematisera det.

Vid placering enligt punkt 2 ovan föreligger en skillnad mellan huvudsats och bisats: Att flytta ett övrigt adverbial till satsadverbialposition är det enda sättet att tematisera ett övrigt adverbial i en bisats, medan man i en huvudsats även har möjlighet att flytta adverbialet till satsens första position. Av den anledningen är satsadverbialplacering av övriga adverbial mer frekvent i bisatser än i huvudsatser.

Ex.	Jag ska jobba alla dagar <i>förutom julafton</i> .	Undantagsadverbialet <i>förutom julafton</i> är placerat enligt huvudregeln för huvudsatser.
	Jag ska <i>förutom julafton</i> jobba alla dagar.	En viss tematisering av undantagsadverbialet sker, när det placeras på satsadverbialposition.
	<i>Förutom julafton</i> ska jag jobba alla dagar.	I huvudsatser kan adverbial tematiseras fullständigt genom placering på fundamentalsposition.
	Jag är nöjd, fast jag ska jobba alla dagar <i>förutom julafton</i> .	Undantagsadverbialet <i>förutom julafton</i> är placerat enligt huvudregeln för bisatser.
	Jag är nöjd, fast jag <i>förutom julafton</i> ska jobba alla dagar.	Satsadverbialplacering är det enda sättet att tematisera ett övrigt adverbial i en bisats.

När undantagsadverbialet *förutom julafton* tematiseras, genom att det flyttas från sin position sist i satsen, sker samtidigt en starkare presentation av det frekvensangivande tidsadverbialet *alla dagar*. (Jämför orsakspunkt 1 ovan.)

B. Adverbiella bisatser

De flesta bisatser som inleds med en underordnande konjunktion – alla utom de allmänt underordnade och de interrogativa bisatserna – är adverbial till överordnade satser (paragraf 33 E–O). När det gäller sådana adverbiella bisatser, finns normalt bara två möjliga placeringar, varav den *efter* den överordnade satsen är enligt huvudregeln i paragraf 4, medan en placering *före* den överordnade satsen innebär en tematisering av bisatsen. I vissa fall kan dock en adverbiell bisats skjutas in i den överordnade satsen. Det gäller framför allt i talspråket och i (dess motsats) formella sammanhang.

Ex.	Du ska få 100 kronor, <i>om du hjälper mig</i> .	Bisatsen är villkorsadverbial i huvudsatsen och är placerad enligt huvudregeln i paragraf 4.
	<i>Om du hjälper mig</i> , ska du få 100 kronor.	Den adverbiella bisatsen är tematiserad.
	Du ska, <i>om du hjälper mig</i> , få 100 kronor.	Den adverbiella bisatsen är inskjuten på satsadverbialposition, vilket är ovanligt i neutralt språk.

30. Satsadverb/satsadverbial

Ett satsadverbial modifierar eller förtydligar satsens innehåll. I nedanstående uppräkningslista ges exempel på vanligt förekommande satsadverbial, dvs. adverbial som i det allmänna språkbruket oftast placeras på satsadverbialposition. De numrerade huvudgrupperna anger den vanligaste inbördes ordföljden mellan satsadverbialen, vilken är särskilt viktig för grupp 1 och 6 (paragraf 32).

Som framgår av paragraf 27 kan adverbial indelas på många olika sätt. Indelningen i satsadverbialgrupper nedan och den betydelsekategorisering som gjorts inom varje satsadverbialgrupp är därför, trots en tydlig grammatisk relevans, bara exempel på hur sådana adverbialindelningar kan göras.

Grupp 1. Fyra ständigt obetonade satsadverbial

Nedanstående fyra korta, ständigt obetonade satsadverbial tillhör grupp 2 eller 3 betydelsemässigt, men de placeras alltid först när flera satsadverbial förekommer i en sats. En enskild sats kan endast innehålla ett av dessa fyra obetonade satsadverbial (som även står angivna inom parentes i respektive betydelsegrupp). Lägg märke till att adverbet *väl* kan fungera som olika slag av satsadverbial och då i samtliga fall uttalas med kort ä-ljud (paragraf 31 F).

Konjunktionellt förklaringsadverb	<i>ju</i>	(betydelsemässigt i grupp 2)
Konjunktionellt slutsatsadverb eller modalt vädjans- eller sannolikhetsadverb	<i>väl</i>	(betydelsemässigt i grupp 2 respektive 3)
Modalt förstärkningsadverb (men som sannolikhetsadverb ej i grupp 1)	<i>nog</i>	(betydelsemässigt i grupp 3)
Modalt förstärkningsadverb	<i>då</i>	(betydelsemässigt i grupp 3)

Grupp 2. Konjunktionella satsadverbial (paragraf 25: adverbial som har en funktion liknande konjunktionerna *och*, *men*, *eller*, *för* respektive *så*)

Tillägg	<i>dessutom, också/även, vidare, för övrigt, förresten, till och med, [inte] heller</i>
Motsättning	<i>dock, däremot, emellertid, i alla fall, i stället, oförmodat, trots allt, trots det, tvärtom, ändå/likväl</i>
Alternativ	<i>alternativt</i>
Förklaring/orsak	<i>(ju), nämligen</i>
Följd/slutsats	<i>alltså, följaktligen, för den skull/fördenskull, således, sålunda</i>
Slutsats	<i>förstås, givetvis, naturligtvis, självklart/självfallet, så klart; rimligtvis, synbarligen, tydligen, uppenbarligen, (väl)</i>

Nedanstående adverb kan ses som konjunktionella motsättningsadverbial (grupp 2 ovan) *eller* modala tillrättaläggande adverbial (grupp 3 på nästa sida).

Motsättning/tillrättaläggande	<i>egentligen, i själva verket, snarare</i>
-------------------------------	---

Grupp 3. Modala satsadverbial (adverbial som uttrycker subjektets inställning eller sändarens bedömningar och åsikter)

Grad	<i>delvis, gärna – ogärna, helt och hållet, knappt, nästan/ så när/ i det närmaste, nått och jämnt, ungefärligen</i>
Sannolikhet	<i>antagligen, förmodligen, eventuellt, garanterat, händelsevis, kanske/kanhända/måhända, kantänka, månne, möjligen – omöjligen, nog, näppeligen, säkerligen/säkert, till äventyrs, troligen/troligtvis, uppskattningsvis, (väl)</i>
Konstaterande/bekräftande	<i>absolut, definitivt, förvisso, helt enkelt, ofrånkomligen, ohjälpligen, onekligen, oundvikligen, ovedersägligen, tveklöst, tvivelsutan, verkligen; faktiskt (oväntat konstaterande), visst (eventuellt mot utsagt eller underförstått tvivel)</i>
Konstaterande/motsättning	<i>för all del, i och för sig, visserligen</i>
Tillrättaläggande/motsättning	<i>egentligen, i själva verket, snarare</i>
Hänvisande	<i>som bekant, som förmodat/ som väntat, som synes, visst</i>
Vädjan	<i>godhetsfullt, vänligen; (väl – vädjan om instämmande)</i>
Värderande	<i>dessbättre – dessvärre, förhoppningsvis, försiktigtvis – oförsiktigtvis, gud ske lov, lyckligtvis – olyckligtvis, nödvändigtvis, ovillkorligen, tyvärr, äntligen; värderande adverb + nog, t.ex. glädjande nog, konstigt nog, sorgligt nog</i>
Förstärkning	<i>allt, banne mig, (då), för guds skull, för sjutton, gudbevars, min själ, minsann, (nog), sannerligen, ta mig fan m.fl.</i>
Språkkommentar	<i>kort sagt, med andra ord, som sagt, upplysningsvis, uppriktigt sagt, utan överdrift, ärligt talat</i>

Grupp 4. Fokuserande satsadverbial

Inskränkning	<i>bara/endast, enbart, uteslutande, i synnerhet, särskilt, åtminstone (Samtliga alternativt bland gradadverbialen ovan)</i>
Urval	<i>bland annat, framför allt, exempelvis/till exempel</i>

Grupp 5. Tidsangivande satsadverbial

Tid, frekvens	<i>aldrig, alltid/jämt, för det mesta, ofta, sällan, vanligtvis/vanligen</i>
Tid, övriga aspekter	<i>fortfarande, nyss, redan, slutligen, snart/strax; plötsligt (tids-/sättsadverbial)</i>

Grupp 6. Negerande satsadverbial

Negation	<i>inte/ej/icke</i>
Betonad negation	<i>inte alls/ ingalunda</i>
Negerande tillägg	<i>inte heller</i>
Negerande inskränkning	<i>inte ens; knappast</i>

31. Satsadverbens/satsadverbialens funktion och placering i satsen

A. Satsadverbialens placering i huvudsats respektive bisats

Satsadverbial placeras *efter* det första predikatet i det primära huvudsatsschemat och *före* det första predikatet i bisatser.

Ex. De vill *alltid* vara med och hjälpa till, vilket vi uppskattar. Huvudsatsens överordnade sats: efter det första predikatet (det finita verbet)
Vi uppskattar dem, eftersom de *alltid* vill vara med och hjälpa till. Bisats: före det första predikatet (det finita verbet)

B. Satsadverb och övriga adverb

Det är oklart exakt vilka adverb som kan räknas till satsadverben. Av de uppräknade satsadverben på föregående sidor placeras t.ex. *inte* och *aldrig* nästan hundra procentigt på satsadverbialposition i det allmänna språkbruket.

Ex. De gör *inte* fel. / De gör *aldrig* fel. Satsadverben *inte* och *aldrig* placeras i normalt språkbruk på satsadverbialposition.
* De gör fel *inte*. / * De gör fel *aldrig*. Satsadverben *inte* och *aldrig* kan inte placeras på positionen *övriga adverbial*.

Däremot kan t.ex. *i alla fall*, *åtminstone* och *ändå* även fungera som vanliga motsättningsadverbial, medan *fortfarande*, *för det mesta*, *nyss*, *ofta*, *plötsligt*, *redan* och *snart/strax* kan fungera som vanliga tidsadverbial. Å andra sidan kan de flesta övriga adverbial placeras på satsadverbialposition i samband med tematisering och presentation. Det blir således omöjligt att dra en klar gräns mellan satsadverb och övriga adverb. Definitionen av de adverb som finns listade i paragraf 30 blir därför: 'sådana adverb som har en hög frekvens av satsadverbialplacering i det allmänna språkbruket'. Man kan se ett positivt samband mellan frekvensen av ett adverbs satsadverbialplacering och den grad av modifiering av satsens innehåll som adverbet innebär, vilket framgår vid en jämförelse mellan exemplen nedan och de ovanstående exempeladverbialen *inte* och *aldrig*.

Ex. De gör *ändå* fel. *Ändå* fungerar som *satsadverbial* som anger motsättning.
De gör fel *ändå*. *Ändå* fungerar som vanligt motsättningsadverbial på positionen *övriga adverbial*.
Det började *plötsligt* att regna. *Plötsligt* fungerar som *satsadverbial* som anger tid (eller sättsadverbial i motsvarande position).
Det började att regna *plötsligt*. *Plötsligt* fungerar som vanligt tids- eller sättsadverbial på positionen *övriga adverbial*.

Vissa adverb som normalt fungerar som satsadverbial kan även fungera som bestämningar i adverbial eller predikat (avsnitt C), som adjektivbestämmande adverb (avsnitt D) eller som adverbattribut (avsnitt H).

C. Satsadverb som även kan fungera som bestämmningar i adverbial och/eller predikat

Många satsadverb kan även fungera som bestämmningar till adverbial. Det gäller bl.a. fokuserande adverb som *bara*, *framför allt* och *särskilt*, tilläggsadverb som *också/även*, *till och med* och *[inte] heller* och tidsadverbet *redan*. När dessa adverb flyttas från sin position bland satsadverbialen till en position framför andra adverbial eller omplaceras inom satsadverbialgruppen, upphör de att fungera som satsadverbial. I sin nya position är de framförställda adverbbestämningar till adverb eller prepositionsfraser i olika slag av adverbial.

Ex.	<i>Särskilt i svåra situationer</i> visar hon sin styrka.	<i>Särskilt</i> fungerar som prepositionsfrasbestämmande adverb i ett situationsadverbial.
	<i>Särskilt då</i> visar hon sin styrka.	<i>Särskilt</i> fungerar som adverbbestämmande adverb i ett tidsadverbial.
	Du borde ha reagerat <i>redan i det första läget</i> .	<i>Redan</i> fungerar som prepositionsfrasbestämmande adverb i ett situationsadverbial.
	<i>Även med Zlatan i laget</i> blir det svårt.	<i>Även</i> fungerar som prepositionsfrasbestämmande adverb i ett följeslagsadverbial.

I exemplen nedan flyttas *redan* från satsadverbialposition till en adverbbestämmande position före adverbet *då* i positionen *övriga adverbial*.

Ex.	Hon var <i>redan</i> klar.	<i>Redan</i> fungerar som tidsangivande satsadverbial.
	Hon var klar <i>redan då</i> .	<i>Redan</i> fungerar som adverbbestämmande adverb i ett tidsadverbial (frasen <i>redan då</i>).

Förutom de ovan nämnda adverbena kan det negerande adverbet *inte* fungera som bestämmning till andra adverbial, som då endast kan bestå av enskilda *adverb*. I det andra exemplet nedan har *inte* flyttats från sin naturliga position (sist i satsadverbialgruppen) och blir därigenom en bestämmning till *sällan*.

Ex.	De är sällan <i>inte</i> vänliga.	<i>Inte</i> fungerar som negerande satsadverbial.
	De är <i>inte sällan</i> vänliga.	<i>Inte</i> fungerar som adverbbestämmande adverb i ett tidsangivande satsadverbial (frasen <i>inte sällan</i>).

Gradadverb som *knappt* och *nästan* och fokuserande inskränkingsadverb som *bara* och *särskilt* tolkas i det allmänna språkbruket som adverbbestämmande gradadverb om de placeras framför andra adverb, även om de har kvar sin satsadverbialposition.

Ex.	Han har <i>bara</i> gjort sitt jobb.	<i>Bara</i> fungerar som inskränkande satsadverbial.
	Han har <i>bara delvis</i> gjort sitt jobb.	<i>Bara</i> fungerar som adverbbestämmande adverb i ett graderande satsadverbial (frasen <i>bara delvis</i>).

Några grad- och inskränkingsadverb kan fungera som bestämmningar till satsens (huvud-)predikat.

Ex.	Han <i>nästan</i> svimmade. / Hon <i>bara</i> försvann.	Predikatsfraserna <i>nästan svimmade</i> och <i>bara försvann</i> är predikat i respektive sats.
-----	---	--

D. Satsadverbet *kanske*

Satsadverbet *kanske* kan även fungera som adjektivbestämmande adverb.

- Ex. Han är *kanske* Sveriges bästa författare. *Kanske* fungerar som satsadverbial.
 Han är Sveriges *kanske* bästa författare. *Kanske* fungerar som adjektivbestämmande adverb i adjektivfrasen *kanske bästa*.

Kanske kan på grund av sitt historiska ursprung som verb ('kan ske') placeras på första predikatets plats (position 2 i huvudsatsschemat) även i modern svenska.

- Ex. Hon ska *kanske* hjälpa mig. *Kanske* har normal satsadverbialplacering.
 Hon *kanske* ska hjälpa mig. *Kanske* kan som enda satsadverbial placeras på första predikatets plats.
 Hon *kanske inte* ska hjälpa mig. Predikatspositionen kan bibehållas även när andra satsadverbial följer *kanske*.

De betydligt mer lågfrekventa synonymerna *kanhända* och *måhända*, som ju har likartat ursprung ('kan hända' och 'må hända'), brukar dock inte placeras på motsvarande position i modern svenska.

- Jfr. Hon ska *kanhända/måhända* hjälpa mig. *Kanhända/måhända* har satsadverbialplacering.
 ”Hon *kanhända/måhända* ska hjälpa mig.” Dessa satsadverbial placeras numera sällan på första predikatets plats riksspråket.

E. Satsadverben *absolut* och *definitivt*

Adjektiven *absolut* och *definitivt* har betydelserna 'fullständig' respektive 'slutgiltig', medan *satsadverben absolut* och *definitivt* i modern svenska båda har konstaterande/bekräftande betydelse.

- Ex. Jag ska *absolut/definitivt* hjälpa dig. ≈ Jag ska *förvisso* hjälpa dig. Konstaterande/bekräftande satsadverbial
- Jfr. Han har *absolut* makt. = Han har *fullständig* makt. Adjektivattribut
 Du ska snart få ett *definitivt* besked. = Du ska snart få ett *slutgiltigt* besked. Adjektivattribut

F. De olika betydelserna av satsadverbet *väl*

Satsadverbet/satsadverbialet *väl* (i alla dess olika betydelser) uttalas alltid med kort ä-ljud.

I sin vanligaste betydelse vädjar *väl* om instämmande från lyssnaren och kan då ungefärligen ersättas av tilläggsfrasen 'eller hur'. Satser med vädjansadverbialet *väl* avslutas ofta med ett frågetecken, trots att sådana satser alltid är uppbyggda som påståendesatser.

Ex. Du kommer *väl* på lördag? ≈ Du kommer på lördag, *eller hur?* Vädjan om instämmande (markeras ofta med frågetecken)

I regionalt talspråk kan satsadverbialet *väl* i vissa fall innebära en förstärkning av satsens budskap.

Ex. Nu ska du *väl* få se på annat! ≈ Nu ska du *minsann* få se på annat! Förstärkning

Ibland kombineras de två ovanstående betydelserna till en dominerande uppmaning om instämmande.

Ex. Det vet *väl* inte han! ≈ Det vet *minsann* inte han, *och det borde du förstå.* Dominerande uppmaning om instämmande

I andra fall kan satsadverbialet *väl* vara ett sannolikhetsadverbial med en sannolikhetsgrad som varierar mellan 'kanske' och 'förmodligen'.

Ex. Klockan var *väl* halv tio. ≈ Klockan var *kanske/förmodligen* halv tio. Subjektiv sannolikhet utan vädjan om instämmande

Om sannolikhetsadverbialet *väl* även skulle kunna tolkas som vädjansadverbial, kan man skilja på de olika betydelserna genom att markera vädjan om instämmande med frågetecken i skrift respektive ett *starkt betonat nedåtgående tonfall* på satsens första predikat i tal.

Ex. Klockan var *väl* halv tio? ≈ Klockan var halv tio, *eller hur?* Frågetecknet respektive satsmelodin markerar vädjan om instämmande.

Väl kan också uttrycka en möjlig slutsats med en sannolikhetsgrad som varierar från 'möjligt' till 'nästan helt säkert'. I dessa fall vill talaren ofta samtidigt markera en viss motvilja eller uppgivenhet.

Ex. Snart är han *väl* chef för hela företaget. ≈ *Det skulle inte förvåna mig, om ...* Talaren uttrycker (eventuellt motvilligt) en möjlig slutsats.
(Tja,) det är *väl* så. ≈ Det är *tydligt* så (måste jag inse). Talaren uttrycker en mycket sannolik slutsats.

Även i de fall som *väl* innebär en sannolik slutsats kan man skilja på slutsadsverbial och vädjansadverbial genom att markera de senare med frågetecken i skrift eller ett starkt betonat nedåtgående tonfall på satsens första predikat i tal.

Ex. Det är *väl* så. ≈ Det är *tydligen* så. Sannolik slutsats
 Det är *väl* så? ≈ Det är så, *eller hur*? Frågetecknet/satsmelodin markerar vädjan om instämmande.

Regionalt förekommer en rad olika talspråksvarianter av satsadverbialen *väl*. Dessa varianter gäller för samtliga betydelser av satsadverbialen.

Ex. Du kommer *väl*an på lördag? Talspråk i stora delar av Sverige
 Du kommer *la* på lördag? Regionalt talspråk i Göteborg med omnejd
 Du kommer *fälle* på lördag? Regionalt talspråk (i ålderdomlig stil) i bl.a. Närke

Den numera mindre frekventa talspråksformen *väl*an (i det första exemplet ovan) har uppåtgående betoning på första stavelsen, s.k. akut ordaccent. Denna variant av satsadverbialen uttalas liksom *väl* alltid med kort ä-ljud.

Besläktade ord

I äldre svenska förekom interjektionen *väl*an med betydelsen 'nä', 'nä väl'. Denna interjektion, som även den uttalas med kort ä-ljud, har uppåtgående betoning på sista stavelsen.

Ex. *Väl*an, vem följer nu mitt tåg ...? Ur *Fänrik Ståls sägner* (1848) av Johan Ludvig Runeberg

Satsadverbet *väl* (och alla dess varianter) har sitt ursprung i sättsadverbet *väl* (≈ 'bra'), som uttalas med långt ä-ljud. Denna ursprungsbetydelse av adverbet upplevs numera som något ålderdomlig.

Ex. Du talar *väl*. ≈ Du talar *bra*. Sättsadverbet *väl* är sättsadverbial i satsen.

Väl uttalat med långt ä-ljud kan även vara ett modernt gradadverb med betydelsen 'alltför'.

Ex. Han är *väl* pratsam. = Han är *alltför* pratsam. Gradadverbet *väl* är en bestämning till adjektivet i subjektspredikativet.
 Jfr. Han är *bra* pratsam. Även *bra* kan fungera som gradadverb.

G. De olika betydelserna av satsadverben *nog* och *visst*

Satsadverbialen *nog* har i fundamentalsposition enbart förstärkande betydelse, medan det i mittfältspostion kan innebära sannolikhet eller förstärkning.

Ex.	De åker <i>nog</i> i kväll. = De åker <i>antagligen/troligen</i> i kväll.	Stor sannolikhet – den vanligaste moderna satsadverbialbetydelsen
	Jag ska <i>nog</i> visa dig. ≈ Jag ska <i>minsann</i> visa dig.	Förstärkning – satsadverbial i något ålderdomlig stil
	<i>Nog</i> vill jag det. ≈ <i>Sannerligen</i> vill jag det.	Förstärkning – satsadverbial i något ålderdomlig stil

Nog kan också vara gradadverb med betydelsen 'tillräckligt', vilket är ordets ursprungliga betydelse.

Ex.	Jag vet <i>nog</i> . = Jag vet <i>tillräckligt</i> .	<i>Nog</i> fungerar i sin ursprungliga betydelse som gradadverbial i satsen.
Jfr.	Jag <u>vet</u> <i>nog</i> . ≈ Jag vet <i>minsann</i> .	Genom förskjutning av den ursprungliga betydelsen kan <i>nog</i> även vara ett förstärkande satsadverbial.
	Jag vet <i>nog</i> . ≈ Jag vet <i>troligen</i> .	Genom ytterligare betydelseförskjutning kan <i>nog</i> dessutom vara ett sannolikhetsangivande satsadverbial.

När gradadverbet *nog* ingår i en adjektiv- eller adverbfras ställs det ofta efter sitt huvudord för att undvika förväxling med satsadverbialen *nog*. Detta sker efter mönster från äldre svenska.

Ex.	Han är gammal <i>nog</i> .	Betydelse: 'Han är <i>tillräckligt</i> gammal.'
Jfr.	Han är <i>nog</i> gammal.	Tänkbar betydelse: 'Han är <i>antagligen</i> gammal.'

Satsadverbialen *visst* (från adjektivet *viss* med betydelsen 'säker') har konstaterande/bekräftande betydelse (eventuellt mot ett utsagt eller underförstått tvivel) när det står på fundamentalsposition, medan det i mittfältspostion kan vara konstaterande/bekräftande eller hänvisande. I konstaterande/bekräftande mittfältspostion kan man förstärka intrycket av att utsagan yttras mot ett utsagt eller underförstått tvivel genom att betona *visst* i satsmelodin.

Ex.	<i>Visst</i> kan du ha den klänningen. ≈ Du kan <i>verkligen</i> ha den klänningen.	Konstaterande/bekräftande (eventuellt gentemot ett tvivel)
	Du kan <u><i>visst</i></u> ha den klänningen. ≈ Du kan ha den klänningen – <i>tro inte annat</i> .	Konstaterande/bekräftande gentemot ett tvivel
	Hon är <i>visst</i> utbildad ekonom. ≈ Hon är utbildad ekonom, <i>har jag hört</i> .	Hänvisande

Visst (i fundamentalsposition) och *nog* (i förstärkande betydelse) förstärks ibland ytterligare i talspråk med en svordom eller en svordomsliknande eufemism.

Ex.	<i>Visst tusan</i> kan du ha den klänningen.	Förstärkt konstaterande/bekräftande (gentemot ett tvivel)
	<i>Nog fan</i> vill jag det.	Extra förstärkning

H. Satsadverb som kan fungera som attribut

De enskilda ord och fasta ordkombinationer som finns uppräknade i paragraf 30 fungerar alltså ofta som *satsadverbial* i satsanalysen. Dessa ord kan sägas bilda underavdelningen *satsadverb* inom ordklassen adverb. Vissa av dessa satsadverb kan även fungera som framförställda attribut till betonade huvudord i en nominalfras, bl.a. *bara/endast, bland annat, framför allt, inte, inte ens, också/även, redan, särskilt, till och med* och *åtminstone*.

Ex. Jag har <i>bara</i> gett honom en varning.
Jag har gett <i>bara</i> <u>honom</u> en varning.	<i>Bara</i> fungerar som satsadverbial.
<i>Bara</i> fungerar som adverbattribut till det substantiviska pronomenet <i>honom</i> .
Jag hoppas att du <i>inte</i> råkar illa ut.
Jag hoppas att <i>inte</i> <u>du</u> råkar illa ut.	<i>Inte</i> fungerar som satsadverbial.
<i>Inte</i> fungerar som adverbattribut till det substantiviska pronomenet <i>du</i> .
Vi har <i>till och med</i> gett henne en löneförhöjning.
Vi har gett <i>till och med</i> <u>henne</u> en löneförhöjning.	<i>Till och med</i> fungerar som satsadverbial.
<i>Till och med</i> fungerar som adverbattribut till det substantiviska pronomenet <i>henne</i> .

I talspråket dras ibland satsadverbialen *inte* samman med (första) predikatet. Om satsen innehåller flera predikat, kan sammandragningen med första predikatet finnas kvar även vid omvänd ordföljd, vilket innebär att ordföljden blir densamma som när *inte* fungerar som adverbattribut. Sammandragning vid omvänd ordföljd kan dock även ske med subjekt som är personliga pronomen, vilket ger normal ordföljd för detta slag av satser.

Ex. ”Ja’ har ’nte sett de’.” (Jag har inte sett det.)
”De’ har ’nte ja’ sett.”
”De’ har ja’nte sett.” | Rak ordföljd: Det vanligt förekommande talspråksuttalet ’nte fungerar entydigt som satsadverbial.
Omvänd ordföljd: I denna talspråksvariant kan ’nte uppfattas som satsadverbial <u>eller</u> adverbattribut.
Omvänd ordföljd: I denna talspråksvariant fungerar ’nte entydigt som satsadverbial. |
|---|---|

I. Satsadverbial som fundament

Vissa satsadverbial kan inte stå som fundament, främst *bara/enbart/endast/uteslutande, förstås, ju, nämligen, också/även, verkligen* och *väl*.

Ex. Jag ska <i>endast</i> dricka kaffe. / * <i>Endast</i> ska jag dricka kaffe.
Hon är <i>verkligen</i> snäll. / * <i>Verkligen</i> är hon snäll.	<i>Endast</i> kan inte stå på huvudsatsens fundamentsposition.
<i>Verkligen</i> kan inte stå på huvudsatsens fundamentsposition.
Jfr. Hon är <i>egentligen</i> snäll. / <i>Egentligen</i> är hon snäll.
De kommer <i>inte</i> i kväll. / <i>Inte</i> kommer de i kväll.	De flesta satsadverbial kan stå på fundamentsposition i satsen.
Fundamentsposition innebär tematisering.

J. Satsadverbialets placering vid obetonat objekt

I en huvudsats med *obetonat objekt* placeras ofta satsadverbialet *efter* objektet, vilket är mot huvudregeln i paragraf 4. Ett sådant obetonat objekt måste bestå av ett anaforiskt pronomen, som normalt ersätter en känd eller tidigare omnämnd nominalfras med ett substantiv som huvudord. Om objektet däremot består av en nominalfras med ett substantiv som huvudord eller ett *betonat* pronomen, placeras satsadverbialet *före* objektet enligt huvudregeln.

Ex. Han gör det *ofta*.
Hon såg honom *inte*.

Jfr. Han gör *ofta* misstag (substantiv). / Han gör *ofta* det (betonat pronomen).
Hon såg *inte* mannen (substantiv). / Hon såg *inte* honom (betonat pronomen).

Ovanstående konstruktion med omplacering av satsadverbialet kan på grund av andra ordföljdsregler i svenskan endast tillämpas, då det inte finns fler än *ett* ord på predikatsplats i satsen.

Ex. Han har *aldrig* gjort det.
Hon tycker *inte* om dig.

Satsadverbialet måste placeras före det andra predikatet enligt huvudregeln i paragraf 4.
Satsadverbialet måste även placeras före en verbpartikel i motsvarande position.

Jfr. Han gör det *inte*.

Satsadverbialet kan placeras efter objektet, eftersom huvudsatsen endast innehåller en predikatsplacering.

Omplaceringen av satsadverbialet syftar till att i viss grad tematisera det obetonade objektet. Därmed presenteras också satsadverbialet starkare.

Ex. Han gör aldrig det.
Han gör det aldrig.

Ordföljd enligt huvudregeln i paragraf 4
Viss tematisering av objektet *det* och fullständig presentation av satsadverbialet *aldrig*

Jfr. Det gör han aldrig.

Fullständig tematisering av objektet *det* och fullständig presentation av satsadverbialet *aldrig*

I frågehuvudsatser och imperativhuvudsatser är omplacering av satsadverbialet den enda möjligheten att tematisera det obetonade objektet och samtidigt presentera satsadverbialet starkare. (Beträffande betonade och obetonade objekt se även paragraf 12.)

Ex. Hjälper hon aldrig dig?
Hjälper hon dig aldrig?

Ordföljd enligt huvudregeln i paragraf 6
Viss tematisering av objektet *dig* och fullständig presentation av satsadverbialet *aldrig*

Hjälp aldrig henne!
Hjälp henne aldrig!

Ordföljd enligt regeln för nominalfraser och betonade objekt i paragraf 7
Viss tematisering av objektet *henne* och fullständig presentation av satsadverbialet *aldrig*

K. Satsadverbialets placering vid betonat eller icke-pronominellt subjekt i satser med omvänd ordföljd

När en huvudsats med *betonat eller icke-pronominellt subjekt* har omvänd ordföljd, kan satsadverbialet placeras direkt efter det första (finita) predikatet och *före* subjektet mot huvudregeln i paragraf 4. Denna placering av satsadverbialet syftar till att behålla samma grad av presentation av subjektet som man kan uppnå med omvänd ordföljd i satser utan satsadverbial (paragraf 12).

Ex. Nästa vecka läggs *dessutom* nya varsel. Satsadverbialet *dessutom* är placerat *före* subjektet mot huvudregeln.

Ovanstående exempel har alltså omvänd ordföljd med tidsadverbialet *nästa vecka* som tema och subjektet *nya varsel* som rema.

Jfr. Nya varsel läggs *dessutom* nästa vecka. Satsadverbialet *dessutom* placeras *efter* subjektet och det första predikatet enligt huvudregeln.

Ovanstående jämförelseexempel har rak ordföljd med subjektet *nya varsel* som tema och tidsadverbialet *nästa vecka* som rema. I nedanstående jämförelseexempel, som har omvänd ordföljd, är i stället satsadverbialet *dessutom* tema, medan tidsadverbialet *nästa vecka* kvarstår som rema. Även subjektet *nya varsel* i mittfältet presenteras i viss grad.

Jfr. *Dessutom* läggs nya varsel nästa vecka. Satsadverbialet *dessutom* är tema och ordföljden är enligt huvudregeln.

Undantaget mot huvudregeln kan även tillämpas på vissa andra adverbial, vilka befinner sig på gränsen till att användas som satsadverbial i det allmänna språkbruket – som *hittills* i det första exemplet nedan. (Det kan däremot inte tillämpas på t.ex. de vanliga sätts- och rumsadverbialen.) I samtliga jämförelseexempel nedan är subjektet *de flesta* däremot placerat enligt huvudregeln, medan adverbialet *hittills* i vissa fall har satsadverbialplacering. (Beträffande satsadverbialplacering av *övriga adverbial* se paragraf 29.)

Ex. På proven har *hittills* de flesta blivit godkända. Omvänd ordföljd. *Hittills* på satsadverbialplats *före* subjektet *de flesta* mot huvudregeln.

Jfr. På proven har de flesta *hittills* blivit godkända. Omvänd ordföljd. *Hittills* på satsadverbialplats *efter* subjektet *de flesta* enligt huvudregeln.
 På proven har de flesta blivit godkända *hittills*. Omvänd ordföljd. Tema: *på proven*. Rema: (*godkända*) *hittills*. Mittfält: *de flesta*.
Hittills har de flesta blivit godkända på proven. Omvänd ordföljd. Tema: *hittills*. Rema: (*godkända*) *på proven*. Mittfält: *de flesta*.

De flesta har blivit godkända på proven *hittills*. Rak ordföljd. *Hittills* på platsen *övriga adverbial*. Rema: (*på proven*) *hittills*. Tema: *de flesta*.
 De flesta har *hittills* blivit godkända på proven. Rak ordföljd. *Hittills* på satsadverbialplats. Tema: *de flesta*. Rema: (*godkända*) *på proven*.

32. Satsadverbialens inbördes placering

När flera satsadverbial förekommer i samma sats, placeras de i en viss ordning. Nedan listas den ordning i vilken satsadverbialen från de sex olika grupperna kan placeras i satsen. Normalt förekommer endast ett satsadverbial från respektive grupp i en och samma sats med undantag för de konjunktionella och de modala satsadverbialen (grupp 2 och 3 nedan).

1. Obetonade satsadverbial (*ju, nog, väl, då*)
2. Konjunktionella satsadverbial (*Dock* placeras först inom gruppen, om det även finns andra adverbial från denna grupp.)
3. Modala satsadverbial (*Visst* placeras först inom gruppen, om det även finns andra adverbial från denna grupp.)
4. Fokuserande satsadverbial
5. Tidsangivande satsadverbial
6. Negerande satsadverbial (*inte/ej/icke, inte alls/ingalunda, inte heller, inte ens, knappast, knappt*)

Ovanstående ordning är speciellt viktig, när det gäller den första gruppen med fyra obetonade satsadverbial och den sista gruppen med negerande satsadverbial. Satsadverbialen inom grupperna 2–5 kan däremot ofta sinsemellan omplaceras, utan att betydelsen ändras i någon högre grad, eller att ordföljden känns onaturlig. Ett klart undantag är det konjunktionella motsättningsadverbial *dock*, som egentligen bildar en egen grupp mellan grupp 1 och 2, eftersom det inte kan flyttas från den ursprungliga positionen i grupp 2 till någon senare position. Det kan dessutom förekomma tillsammans med andra konjunktionella satsadverbial, i vilket fall det placeras först i gruppen. Det modala konstaterande adverbial *visst* placeras på samma sätt alltid först inom grupp 3. (Beträffande de satsadverbial vars omplacering kan innebära att de i stället blir adverbbestämmande, se föregående paragrafs avsnitt C. De vanligast förekommande satsadverbialen i respektive grupp finns uppräknade i paragraf 30. Beträffande konjunktionella adverb se även paragraf 25.)

I nedanstående tabell ges (konstruerade) exempel på de olika satsadverbialgruppernas inbördes placering i satsen.

Subjekt + predikat 1	Obetonade satsadverbial	Konjunktionella satsadverbial	Modala satsadverbial	Fokuserande satsadverbial	Tidsangivande satsadverbial	Negerande satsadverbial	Övriga satsdelar
Hon har	väl	dessutom	visst dessbättre		aldrig		varit sjuk.
Han ska	nog	förresten	faktiskt			inte	vara så säker på det.
De ville	ju	dock uppenbarligen		till exempel	ofta	inte ens	äta den mat som bjöds.
Du ska	då	förstås	helt enkelt		alltid		bestämma.

Svenskan medger alltså en viss frihet i den inbördes satsadverbialplaceringen, när det gäller grupperna 2–5, dvs. de konjunktionella, modala, fokuserande och tidsangivande satsadverbialen. Inbördes omplaceringar bland dessa satsadverbial innebär ofta emfatiska omplaceringar med marginella betydelseskilnader. En viss oklarhet råder således i det allmänna språkbruket beträffande dessa adverbials grundläggande inbördes ordföljd.

Ex. De vill *också säkert ofta* följa med. / De vill *säkert också ofta* följa med. / De vill *ofta säkert också* följa med.

Som framgår av föregående paragrafs avsnitt C kan dock omplacering av vissa satsadverbial innebära att dessa i stället blir adverbbestämmande.

Ex. Hon har *troligen bara* gjort sin plikt. *Bara* är satsadverbial.
 Hon har *bara troligen* gjort sin plikt. *Bara* är adverbbestämmande adverb i satsadverbialet *bara troligen*.

Negerande adverbial (grupp 6) står normalt alltid sist i satsadverbialgruppen och kan inte omplaceras utan att förlora sin betydelse som satsadverbial.

Ex. Du gör *alltid inte* som vi har bestämt. *Inte* är satsadverbial.
 Du gör *inte alltid* som vi har bestämt. *Inte* är adverbbestämmande adverb i satsadverbialet *inte alltid*.

Satsadverbialet *nog* kan i mittfältposition ha två betydelser (föregående paragrafs avsnitt G). Som sannolikhetsadverbial är *nog* ett vanligt modalt satsadverbial, medan det som förstärkningsadverbial är ett av de fyra obetonade satsadverbialen, vilka alltid placeras först i en satsadverbialgrupp.

Ex. Han har *ju i alla fall nog inte* tänkt komma. Sannolikhetsadverbet *nog* fungerar som ett vanligt modalt satsadverbial.
 Han har *ju nog i alla fall inte* tänkt komma. Modala satsadverbial kan normalt omplaceras inom grupp 2 till 5.
 Jag ska *nog verkligen* lära dig ett och annat. Förstärkningsadverbet *nog* kan endast fungera som ett obetonat satsadverbial.

Satsadverbialet *väl* (som uttalas med kort ä-ljud) uttrycker oftast en vädjan om instämmande, men kan också användas som sannolikhetsadverbial och slutsatsadverbial. I samtliga fall är *väl* ett av de fyra obetonade satsadverbial som alltid måste placeras först, om en sats innehåller flera satsadverbial.

Ex. Han är *väl ofta* hjälpsam? *Väl* uttrycker en vädjan om instämmande.
 Det kan *väl för tusan inte* jag hjälpa. *Väl* uttrycker en dominerande uppmaning om instämmande.
 Det här vädret ska *väl inte* vara så länge till. *Väl* uttrycker subjektiv sannolikhet.
 Det är *väl tyvärr* så. *Väl* uttrycker (motvilligt) en sannolik slutsats.

Satsadverbial kan också förekomma tillsammans med andra adverbial som omplacerats i tematiseringssyfte (paragraf 28 och 29 A).

33. Bisatser med inledning av underordnande konjunktioner

En *underordnande konjunktion* inleder en *underordnad bisats*, som i sin helhet alltid är en satsdel inom en huvudsats. Se schema nedan.

Huvudsats										
Överordnad sats					Underordnad bisats, orsakadverbial					
Subjekt – nominalfras		Predikat	Subjektspredikativ – adjektivfras		Bisatsinledare (underordnande konjunktion)	Subjekt	Predikat 1	Predikat 2	Ackusativobjekt – nominalfras	
Possessiv- attribut	Huvudord (substantiv)		Värderande adverb	Huvudord (adjektiv)					Adjektiv- attribut	Huvudord (substantiv)
Våra	grannar	var	jublande	glada,	eftersom	de	hade	vunnit	högsta	vinsten.

Bisatser som inleds med den allmänt underordnande konjunktionen *att* eller med någon av de interrogativa underordnande konjunktionerna *om*, *ifall* eller *huruvida* kallas gemensamt *nominalbisatser*. Sådana bisatser har i stort sett samma satsdelfunktioner som nominalfraser (fraser med substantiv eller substantiviska pronomen som huvudord), dvs. de kan vara subjekt, subjektspredikativ, objekt eller ingå som huvudord i en prepositionsfras. Alla övriga underordnande konjunktioner inleder bisatser som är något slag av adverbial. Sådana bisatser kallas därför gemensamt *adverbiella bisatser*.

- Ex. Hon tycker *att du är duktig*.
Vi funderade *på om de skulle komma*.
Vi ska resa *när vi är klara*.
Nominalbisatsen är objekt i huvudsatsen.
Nominalbisatsen är huvudord i en prepositionsfras som är tankeadverbial i huvudsatsen.
Den adverbiella bisatsen är tidsadverbial i huvudsatsen.
- Jfr. Hon tycker *det*.
Vi funderade *på det*.
Vi ska resa *då*.
Det substantiviska pronomenet *det* är objekt i huvudsatsen.
Det substantiviska pronomenet *det* är huvudord i en prepositionsfras som är tankeadverbial i huvudsatsen.
Adverbet *då* är tidsadverbial i huvudsatsen.

Såväl nominalbisatser som adverbiella bisatser kan vara underordnade andra bisatser, som i sin tur alltså alltid är underordnade en annan sats. Man kan därför tala om *bisatser av första graden*, *bisatser av andra graden* osv. (Nedan används beteckningarna bisats 1, bisats 2 respektive bisats 3.)

- Ex. Hon frågar *om vi ska åka när hon är klar*.
Vi ska åka *när alla tycker att det är okej*.
De tror *att vi ska säga nej, för att vi tycker att de har fel*.
Överordnad sats + bisats 1 (nominal-) + bisats 2 (adverbiell)
Överordnad sats + bisats 1 (adverbiell) + bisats 2 (nominal-)
Överordnad sats + bisats 1 (nominal-) + bisats 2 (adverbiell) + bisats 3 (nominal-)

Inom en bisats placeras ett satsadverbial *före det första predikatet*, medan det placeras *efter det första predikatet* i den övergripande huvudsatsen.

Ex. Hon tvekade *inte*, eftersom hon *alltid* hade önskat det. Överordnad sats följd av bisats: satsadverbial *efter* respektive *före* första predikatet

Jfr. Hon ville *gärna* komma hit. Grundläggande placering i en enkel huvudsats: satsadverbial *efter* första predikatet

En bisats har alltid samma ordföljd, oavsett var den är placerad i huvudsatsen och oavsett typ av huvudsats.

Påståendehuvudsats: Du ska diska, *när du kommer hem*.
När du kommer hem, ska du diska.

Frågehuvudsats: Ska du diska, *när du kommer hem*?

Imperativhuvudsats: Diska, *när du kommer hem*!
När du kommer hem, diska!

En bisats med inledning av en underordnande konjunktion placeras enligt huvudregeln i paragraf 4 på huvudsatsens sista position. Att placera en sådan bisats på fundamentalsposition *före* den övriga huvudsatsen (den överordnade satsen) innebär en tematisering av bisatsen. Om den överordnade satsen är en påståendehuvudsats, får den i sådana fall omvänd ordföljd (predikat + subjekt), eftersom den inte inleds med sitt subjekt (bortsett från de fall då bisatsen är subjekt i huvudsatsen). Tematiseringen av bisatsen innebär också en ytterligare förstärkning av den överordnade satsens rema. (I exemplen nedan är nominalfrasen *en fin present* rema i den överordnade satsen.)

Ex. Du ska få en fin present, när du är klar. Bisatsen intar huvudsatsens sista position enligt huvudregeln.
 När du är klar, ska du få en fin present. Den tematiserade bisatsen ger omvänd ordföljd i den överordnade satsen.

I talspråk och i (dess motsats) formellt språk kan adverbiala bisatser ibland skjutas in i huvudsatsen. Det andra av två nedanstående exempel, som är hämtat från Albert Engström, visar dock att det kan vara svårt att förstå en mening med flera inskjutna adverbiala bisatser, även om den är formellt korrekt.

Ex. Du ska, när du är klar, få en fin present. Talspråkskonstruktion
 På dig, Per Jönsson, blev jag, då du, då jag på grund av en hastigt påkommen förkylning nös, skrattade, besviken. Skämtsamt formell konstruktion

När en allmänt underordnad bisats (en att-bisats) är objekt i huvudsatsen, är det mindre vanligt att bisatsen placeras i fundamentalsposition, än när det gäller adverbiella bisatser. I vissa sammanhang kan dock en sådan tematisering av bisatsen kännas naturlig.

Ex. Att hon kan säga ifrån kan jag tänka mig. Jfr. Jag kan tänka mig att hon kan säga ifrån.

Allmänt underordnade och interrogativa bisatser kan även vara subjekt i huvudsatsen och presenteras då ofta genom omskrivning med formellt subjekt (paragraf 39 C).

Ex. Det var tur att vi träffades. Jfr. Att vi träffades var tur.

I skriftspråket kan endast påstående- och imperativhuvudsatser ha en underordnad bisats i fundamentalsposition. I talspråket förekommer dock ofta konstruktioner med adverbiella bisatser på meningens första position även i frågehuvudsatser. Detta bryter mot svenskans ordföljdsregler, eftersom meningen då kan uppfattas som en påståendesats med den adverbiella bisatsen på fundamentalsposition. Man brukar därför avsluta frågesatsen med ett passande adverbial, som motsvarar den ursprungliga adverbiella bisatsen. Denna konstruktion är en variant av dubbla satsdelar (paragraf 37).

Ex. ”När du kommer hem, ska du diska *då*?” Jfr. Ska du diska, när du kommer hem?
När du kommer hem, ska du diska. Utan det extra adverbialet *då* uppfattas meningen entydigt som ett påstående.

I talspråket används ofta huvudsatsordföljd i allmänt underordnade bisatser (att-bisatser). Det kan gälla såväl placering av satsadverbial som huvudsats-tematisering av adverbial, objekt eller predikativ. Sådana konstruktioner kan med tvekan godkännas i ledig stil.

Ex. Han tänkte att han skulle lyckas nästa år.	Vanlig bisatsordföljd
”Han tänkte att nästa år skulle han lyckas.”	Huvudsatsstematisering av adverbialet <i>nästa år</i>
Han tänkte att han inte skulle misslyckas nästa år.	Vanlig bisatsordföljd
”Han tänkte att han skulle inte misslyckas nästa år.”	Huvudsatsplacering av satsadverbialet <i>inte</i>

Vid sammanblandning av direkt och indirekt anföring (paragraf 48) kan även tempus och pronomen från den direkta huvudsatsanföringen användas i att-bisatsen. En sådan konstruktion är till skillnad från ovanstående exempel inte bara olämplig i vissa sammanhang utan direkt felaktig. I nedanstående talspråksexempel sker förutom huvudsatsstematisering även sammanblandning av tempus (ska/skulle) och pronomen (jag/han).

Ex. * Han tänkte att nästa år ska jag lyckas. Jfr. Direkt anföring: Han tänkte: – Nästa år ska jag lyckas.
Indirekt anföring: Han tänkte att han skulle lyckas nästa år.

34. Underordnande konjunktioner (subjunktioner)

A. Funktioner i satsen

En *underordnande konjunktion* (alternativt namn: subjunktion) inleder en bisats som i sig alltid är en satsdel i en huvudsats. Som framgår av föregående paragraf fungerar bisatser som inleds med den allmänt underordnande konjunktionen *att* eller med någon av de interrogativa konjunktionerna *om*, *ifall* eller *huruvida* som *nominalbisatser*, medan bisatser som inleds med någon av de övriga underordnande konjunktionerna fungerar som *adverbiella bisatser*.

Slag av underordnande konjunktion	Bisatsens satsdel i huvudsatsen (i exempelmeningarna till höger)	Exempelmeningar	Paragraf och avsnitt
Allmänt underordnande	objekt	Vi bestämde <i>att vi skulle åka hem</i> .	34 C
	del av adverbial (prepositionsfras)	Vi informerade <i>om att vi skulle åka hem</i> .	34 C, 2 D
	subjekt/ egentligt subjekt	<i>Att du röker</i> är inte bra. / Det är inte bra <i>att du röker</i> .	39 C
	förkortat attribut	Ditt mål <i>att vi ska bli det största partiet</i> är orealistiskt.	13 A
Interrogativ	objekt	Han undrade <i>om vi var klara</i> .	34 D
	del av adverbial (prepositionsfras)	Han funderade på <i>om vi var klara</i> .	34 D, 2 D
	subjekt/ egentligt subjekt	<i>Om vi har vunnit</i> är oklart. / Det är oklart <i>om vi har vunnit</i> .	39 C
	förkortat attribut	Frågan <i>om vi har vunnit</i> är inte avgjord.	13 A
Temporal	tidsadverbial	Vi tog farväl, <i>innan vi reste</i> .	34 E
Kausal	orsaksadverbial	Hon beställde en stor biff, <i>eftersom hon var så hungrig</i> .	34 F
Konsekutiv	följdadverbial	Han tränade, <i>så att han blev svettig</i> .	34 G
Konditional	villkorsadverbial	Du kommer att bli utvisad, <i>om du fortsätter att ruffa</i> .	34 H
Koncessiv	motsättningsadverbial	De var glada, <i>fast de hade förlorat</i> .	34 I
Konditionalt koncessiv	villkorat motsättningsadverbial	Hon tänkte inte ge upp, <i>även om de skulle säga nej</i> .	34 J
Komparativ	jämförelseadverbial	Han gick fortare, <i>än jag kunde springa</i> .	34 K
Konditionalt komparativ	villkorat jämförelseadverbial	Du går omkring och sprätter, <i>som om du ägde hela stället</i> .	34 L
Final	avsiktsadverbial	Han sparade, <i>för att barnen skulle få en bättre framtid</i> .	34 M
Metod-deskriptiv	metodadverbial ¹	Hon fick jobbet, <i>genom att styrelsen stod bakom henne</i> .	34 N
Exkluderande deskriptiv	exkluderande sättsadverbial	Jag fixade bilen, <i>utan att någon hjälpte mig</i> .	34 O

¹ Metodadverbial är en underavdelning till sättsadverbial. Se paragraf 22 B och 23 E.

B. Lexikaliserade underordnande konjunktioner

När den allmänt underordnande konjunktionen *att* står direkt efter en preposition, ett adverb eller en prepositionsfras, har den i denna språklära sammanförts med dessa till en tvåords- eller flerordskonjunktion, om det allmänna språkbruket har utvecklats i den riktningen, dvs. i de fall uttrycket kan anses vara lexikaliserat. Samma princip har tillämpats för fasta uttryck med den konditionala underordnande konjunktionen *om* och det relativa pronomenet *som*.

Parentesen om vissa ord i tabellen nedan anger att det fasta uttrycket förekommer både med och utan dessa ord. Sådana varianter innebär skillnader i stilgrad, som dock inte är stora med undantag för det ålderdomliga *såsom*, vilket har ersatts av *som* i modern svenska.

Lexikaliserade underordnande konjunktioner

trots att, för att, utan att, genom att, efter att, från och med att
 förutsatt att, givet att, oaktat att
 därför att, så (att)
 efter (det) att, under det (att), till dess (att), från det (att), från och med (det) att
 under förutsättning att, på villkor att, med påföljd att, i syfte att
 till den grad att
 i händelse av att
 även om/ om än
 just som, samtidigt som, vartefter (som), efter hand som, (så-)som, liksom
 så fort (som)/ så snart (som), så länge (som)
 som om – ursprungligen: så som om

Ursprungliga ordklasser eller satsdelar

Preposition + konjunktionen *att*
 Prepositionsliknande perfekt particip + konjunktionen *att*
 Adverb + konjunktionen *att*
 Adverbial (preposition + *det*) + konjunktionen *att*
 Adverbial (preposition + substantiv) + konjunktionen *att*
 Adverbial (preposition + bestämd artikel + substantiv) + konjunktionen *att*
 Adverbial (preposition + substantiv) + preposition + konjunktionen *att*
 Adverb + konjunktionen *om* / konjunktionen *om* + adverb
 Adverb/adverbial + det relativa pronomenet *som*
 Gradadverbet *så* + adverb + det relativa pronomenet *som*
 Sättsadverbet *så* + det relativa pronomenet *som* + konjunktionen *om*

Uttrycken ovan är lexikaliserade i olika grad. Således upplevs t.ex. *trots att* och *därför att* otvetydigt som underordnande konjunktioner, medan man i satsanalysen alternativt kan dela upp ett uttryck som *i händelse av att* i dess ursprungliga beståndsdelar. Se nedan.

Subjekt	Predikat	Villkorsadverbial – prepositionsfras						
		Prep.	Nominalfras					
			Huvudord (substantiv)	Adverbialattribut – prepositionsfras				
Vi	larmar	i		händelse	av	Prep.	Huvudord (nominalbisats)	
						Bisatsinledning	Subjekt	Predikat
					att	brand	uppstår.	

C. Allmänt underordnande konjunktion

Konjunktionen **att** inleder *allmänt underordnade bisatser*, som också kan kallas *att-bisatser*. Som framgår av avsnitt A i denna paragraf är allmänt underordnade bisatser (och interrogativa bisatser) s.k. nominalbisatser, vilket innebär att de kan ha de flesta av de primära satsdelsfunktioner som nominalfraser kan ha, dvs. de kan vara subjekt, subjektspredikativ, objekt eller ingå i prepositionsadverbial. Eftersom en nominalbisats är en nödvändig del av sin överordnade sats, rekommenderar Språkrådet att inte sätta ut kommatecken mellan dessa satser.

Ex. Jag visste *att* hon inte skulle komma. *Att hon inte skulle komma* är akkusativobjekt i huvudsatsen.
 Jag informerades om *att* hon inte skulle komma. Prepositionen *om* + nominalbisatsen *att hon inte skulle komma* bildar ett adverbial.

När att-bisatser är subjekt i den överordnade satsen, används vanligen omskrivning med formellt subjekt (paragraf 39 C).

Ex. *Det (formellt subjekt)* var trevligt *att ni kunde komma (egentligt subjekt)*. Omskrivning med formellt subjekt
 Jfr. *Att ni kunde komma (subjekt)* var trevligt. Ursprunglig konstruktion

I objekt som följer tankeverben *tycka, tro, hoppas* m.fl. är det vanligt att utelämna *att* i ledigt språk.

Ex. Jag tror (att) hon kan det. / Han tycker (att) du är dum. / Vi hoppas (att) du kommer.

I vissa prepositionsfraser med att-bisatser kan prepositionen alternativt utelämnas (paragraf 24 E).

Ex. Han är rädd *att hon ska lämna honom*. *Att hon ska lämna honom* är orsaksadverbial i satsen.
 Jfr. Han är rädd *för att hon ska lämna honom*. Ursprunglig konstruktion med prepositionen *för*

Att-bisatser kan också fungera som förkortade attribut i nominalfraser (paragraf 13 A).

Ex. Hennes önskan *att de skulle bli lyckliga* kom på skam. *Att de skulle bli lyckliga* är attributiv bisats till huvudordet *önskan*.
 Jfr. Hennes önskan *om att de skulle bli lyckliga* kom på skam. Ursprunglig konstruktion med adverbialattributet *om att de skulle bli lyckliga*

Den allmänt underordnande konjunktionen *att* uttalas till skillnad från *infinitivmärket att* aldrig som *å* i talspråket (paragraf 56 A XI och 56 B).

D. Interrogativa underordnande konjunktioner

Interrogativa bisatser utan frågeord inleds oftast med den underordnande konjunktionen **om**. I ledig stil kan *om* i interrogativ betydelse ersättas av **ifall**, som ursprungligen var en synonym till den *konditionala* underordnande konjunktionen *om* (avsnitt H i denna paragraf). Den underordnande konjunktionen **huruvida** kom successivt att användas allt mindre under 1900-talet och upplevs numera som ålderdomlig. Såväl *huruvida* som *ifall* används dock i modern svenska för att undvika kollision med *prepositionen om*. Därvid används oftast *huruvida* i neutral och högre stil, medan *ifall* mest används i vardaglig stil. Interrogativa bisatser är nominalbisatser som oftast är objekt eller ingår i prepositionsadverbial till en överordnad sats. I vissa fall kan de även vara subjekt i sin överordnade sats. Liksom vid de nominalbisatser som är att-bisatser används då vanligen omskrivning med formellt subjekt (paragraf 39 C).

Ex.	De frågade <i>om</i> vi skulle komma i morgon.	Objektsbisats i neutral stil: <i>om</i> vi skulle komma i morgon
	De frågade <i>ifall</i> vi skulle komma i morgon.	Objektsbisats i ledig stil: <i>ifall</i> vi skulle komma i morgon
	De frågade <i>huruvida</i> vi skulle komma i morgon.	Objektsbisats i ålderdomlig stil: <i>huruvida</i> vi skulle komma i morgon

Man röstade *om huruvida* man skulle tillåta alkoholförsäljning. *Huruvida* kan användas för att undvika kollision med prepositionen *om*.

Det (formellt subjekt) är oklart <i>om de kan spela på festivalen</i> (egentligt subjekt).	Omskrivning med formellt subjekt
<i>Om de kan spela på festivalen</i> (subjekt) är oklart.	Ursprunglig konstruktion med endast ett subjekt

Interrogativa bisatser kan fungera som förkortade attribut i nominalfraser (paragraf 13 A). I den oförkortade ursprungliga konstruktionen används ofta *huruvida* eller *ifall* för att undvika kollision med *prepositionen om* (på samma sätt som i den fjärde exempelmeningen ovan).

Ex.	Frågan <i>om partiet ska tillåta detta</i> diskuterades.	<i>Om partiet ska tillåta detta</i> är attributiv bisats till huvudordet <i>frågan</i> .
Jfr.	Frågan <i>om huruvida partiet ska tillåta detta</i> diskuterades.	Ursprungligt adverbialattribut med prepositionen <i>om</i> + interrogativ bisats

Som framgår av avsnitt A kan en bisats vara överordnad en annan bisats, dvs. en *bisats av första graden* är överordnad en *bisats av andra graden* osv. En ursprunglig överordnad sats fortsätter alltså att vara överordnad sin bisats, även om hela den ursprungliga meningen ställs som bisats i en ny huvudsats. Om sådana meningar innehåller enbart nominalbisatser, bör dessa inte vara fler än tre, eftersom meningarna annars kan bli svåra att förstå för mottagaren.

Ex.	Hon frågade <i>om vi hade tid</i> .	Den interrogativa bisatsen är objekt i huvudsatsen.
	Vi trodde <i>att hon skulle fråga om vi hade tid</i> .	Att-bisatsen som är objekt har i sin tur en underordnad objektsbisats.
	De undrade <i>om vi trodde att hon skulle fråga om vi hade tid</i> .	Fr.o.m. 3 objektsbisatser kan meningen upplevas som svårförståelig.
	Han sa <i>att de undrade om vi trodde att hon skulle fråga om vi hade tid</i> .	4 objektsbisatser ger en svårförståelig mening.

E. Temporal underordnande konjunktioner

De olika temporal konjunktionerna inleder bisatser som har skilda tidsförhållanden till sina respektive överordnade satser.

Tidsförhållande → ↓ Aktivitetsordning	Överordnad sats tids- mässigt <i>före</i> bisats	Samtid	Samtid, tidsperiod med oberoende	Samtid, tidsperiod med gradvis förändring	Överordnad sats tids- mässigt <i>efter</i> bisats
Aktiviteterna i den överordnade satsen respektive bisatsen pågår <i>före</i> , <i>samtidigt med</i> eller <i>efter</i> varandra.	innan , talspråkligt: ” före det att ”	tidpunkt <i>eller</i> tidsperiod: när, då ; exakt tidpunkt: just som ; tidpunkt med snabbt samband: så fort (som)/ så snart (som)	medan , under det (att) , samtidigt som	allteftersom , vartefter (som) , efter hand som	när, då , efter (det) att , sedan
Aktiviteten i den överordnade satsen pågår <i>till och med</i> eller <i>från och med</i> en viss tidpunkt	tills, till dess (att) ; [inte] ... förrän , först när	så länge (som)	---	---	alltsedan/sedan , från det (att) , från och med (det) att

Ex. Jag måste handla mat, *innan* jag åker hem.
De dansade, *tills/ till dess (att)* klockan slog tolv.
Du behöver *inte* betala, *förrän* du får lön.

Han njuter, *när/då* han kör sin nya bil.
Hon jobbade, *när/då* jag var ledig.
Hon lyssnade på radio, *medan/ under det (att)/ samtidigt som* hon arbetade.
Jag ryckte till, *när/då* klockan ringde.
Jag var glad, *när/då* jag gick in i rummet.
Han började föredraget, *just som* jag kom in i rummet.
Hon åker till centrum, *så fort/snart (som)* rean börjar efter jul.
Du måste anpassa dig, *allteftersom/ vartefter (som)* ekonomin blir sämre.
Han blir kvar i landslaget, *så länge (som)* han spelar så här bra.

Jag ska gå ut och roa mig, *efter (det) att/ när/ då/ sedan* jag har städlat.
Han har haft ett eget kreditkort, *(allt-)sedan/ från det (att)* han blev myndig.

Den överordnade satsens aktivitet ligger tidsmässigt före bisatsens
- och huvudsatsen pågår till (och med) bisatsens utsaga
- som ovan med negerad huvudsats

Den överordnade satsens aktivitet är samtidig med bisatsens
- under en *tidsperiod med samband* mellan satsernas aktiviteter
- under en *tidsperiod med eller utan samband* mellan aktiviteterna
- under en *tidsperiod med oberoende* mellan satsernas aktiviteter
- vid en viss *tidpunkt med samband* mellan satserna
- vid en viss *tidpunkt med eller utan samband* mellan satserna
- vid en viss *tidpunkt* med betoning av exakt samtidig
- vid en viss *tidpunkt* med betoning av snabbt samband
- under en *tidsperiod* med gradvis förändring
- med huvudsatsen pågående till och med bisatsens utsaga

Den överordnade satsens aktivitet ligger tidsmässigt efter bisatsens
- och huvudsatsen pågår från och med bisatsens utsaga

I neutral och ledig stil utelämnas *det* i konjunktionerna *efter det att* och *från och med det att*.

Ex.	<i>Efter det att</i> vi har badat, ska vi äta.	Formell/neutral stil
	<i>Efter att</i> vi har badat, ska vi äta.	Neutral/ledig stil
	<i>Från och med det att</i> kommunisterna tog makten, sattes demokratin ur spel.	Formell/neutral stil
	<i>Från och med att</i> kommunisterna tog makten, sattes demokratin ur spel.	Neutral/ledig stil

I några andra temporala flerordskonjunktioner kan man i motsvarande situation i stället utelägna ordet *att* i neutral och ledig stil.

Ex.	De kunde inte arbeta, <i>under det att</i> reparationerna pågick.	Formell/neutral stil
	De kunde inte arbeta, <i>under det</i> reparationerna pågick.	Neutral/ledig stil
	Du får vänta, <i>till dess att</i> vi kommer.	Formell/neutral stil
	Du får vänta, <i>till dess</i> vi kommer.	Neutral/ledig stil

I stället för [*inte*] ... *förrän* kan man använda *först när* som underordnande konjunktion, vilken alltså ersätter både negationen i den överordnade satsen och den underordnande konjunktionen *förrän* i bisatsen. När *förrän* fungerar som *adverb* i en negerad sats, ersätter adverbet *först* både negationen och *förrän*.

Ex.	Du kan börja arbeta <i>först när</i> (<i>konjunktion</i>) du är registrerad. = Du kan <i>inte</i> börja arbeta, <i>förrän</i> (<i>konjunktion</i>) du är registrerad.
Jfr.	Du kan börja arbeta <i>först</i> (<i>adverb</i>) i februari. = Du kan <i>inte</i> börja arbeta <i>förrän</i> (<i>adverb</i>) i februari.

I talspråket förekommer olika förväxlingar och kontaminationer med prepositionen *till* och de synonyma konjunktionerna *tills* och *till dess att*.

Ex.	* Hon sprang hela vägen, <i>till</i> hon var framme vid stationen.	Korrekt mening: Hon sprang hela vägen, <i>tills</i> hon var framme vid stationen.
	* Du får vänta, <i>tills</i> dess (att) jag har ordnat allt.	Korrekt mening: Du får vänta, <i>till</i> dess (att) jag har ordnat allt.
	* Han kämpade, <i>tills att</i> han var helt slut.	Korrekt mening: Han kämpade, <i>tills</i> (alternativt: <i>till dess att</i>) han var helt slut.

I ledigt språk används ibland *tills* i stället för prepositionen *till* i tidsadverbial, speciellt i sådana där *till/tills* följs av ytterligare en preposition. *Tills* ingår också i det lexikaliserade tidsadverbet *tills vidare*, vars ursprung är en förkortad bisats.

Ex.	Vänta <i>tills</i> i morgon!	Alternativ med grammatiskt korrekt preposition: Vänta <i>till</i> i morgon!
	Behåll den <i>tills vidare</i> !	Exempel på ursprung till det lexikaliserade tidsadverbet: Behåll den, <i>tills vidare</i> instruktioner ges.

Konjunktionerna *medan/ under det (att)/ samtidigt som* används när den överordnade satsens och bisatsens aktiviteter pågår samtidigt under en tidsperiod och dessa aktiviteter inte har ett direkt samband. Dessa konjunktioner kan ge en svagt koncessiv och/eller komparativ delbetydelse, utan att den samtida tidsaspekten går förlorad. (Se även avsnitt I respektive K i detta avsnitt.)

Ex.	Han spenderade pengarna på krogen, <i>medan (under det att/ samtidigt som)</i> familjen svalt.	Koncessiv delbetydelse
Jfr.	Han spenderade pengarna på krogen, <i>trots att</i> familjen svalt.	Exempel med koncessiv konjunktion
Ex.	Danmark valde att kapitulera, <i>medan (under det att/ samtidigt som)</i> Norge valde att göra motstånd.	Komparativ delbetydelse
Jfr.	Danmark valde en annan linje <i>än</i> Norge (gjorde).	Exempel med komparativ konjunktion

De talspråkliga, vardagliga eller ålderdomliga formerna *medans/mens* (= 'medan') och *förräns/förrn/förrns* (= 'förrän') bör undvikas i modernt skriftspråk.

Ex.	"Vänta här, <i>medans</i> jag handlar."	Bättre alternativ: Vänta här, <i>medan</i> jag handlar.
	"Han kommer inte att bli klar, <i>förrns</i> tiden har gått ut."	Bättre alternativ: Han kommer inte att bli klar, <i>förrän</i> tiden har gått ut.

Den temporal konjunktionen *innan* används ibland (särskilt i södra Sverige) även som preposition och adverb, vilket inte är direkt felaktigt. Det kan dock vara bättre att i stället använda prepositionen och adverbet *före* för att på så vis skilja konjunktionen från prepositionen/adverbet.

Ex.	"Vi ska ses <i>innan</i> jul."	Bättre alternativ: Vi ska ses <i>före</i> jul.	<i>Före</i> är preposition i ett tidsadverbial.
	"Vi träffades dagen <i>innan</i> ."	Bättre alternativ: Vi träffades dagen <i>före</i> .	<i>Före</i> är adverb och fungerar som adverbattribut.

Omvänt används ibland *före* i stället för *innan* som underordnande konjunktion i talspråket, något som inte kan godkännas i skriftspråket.

Ex.	* Vi ska ordna mycket, <i>före</i> vi firar jul.	Korrekt mening: Vi ska ordna mycket, <i>innan</i> vi firar jul.
-----	--	---

I talspråket används ibland *innan* i stället för tidsadverbet *tidigare* eller prepositionsfrasen *före det*, vilka bildar tidsadverbial i satsen.

Ex.	* <i>Innan</i> var det besvärligt.	Korrekta meningar: <i>Tidigare</i> var det besvärligt. / <i>Före det</i> var det besvärligt.
-----	------------------------------------	--

I det lexikaliserade sättsadverbet *utan och innan* har ordet *innan* en annan betydelse.

Jfr.	Jag känner honom <i>utan och innan</i> . ≈ Jag känner honom <i>mycket bra</i> .
------	---

I några lexikaliserade konjunktioner som ursprungligen är relativa konstruktioner, kan *som* utelämnas, eftersom det inte är subjekt i den ursprungliga relativa bisatsen (paragraf 35). Det gäller konjunktionerna *så fort som*, *så snart som*, *vartefter som* och *så länge som*. Utelämnande av *som* innebär ingen förändring i stilgrad.

Ex. Jag ska hjälpa dig *så fort som* jag kan. Ursprunglig relativ konstruktion
 Jag ska hjälpa dig *så fort* jag kan. Pronomenet *som* kan normalt utelämnas i nödvändiga relativa bisatser, om det inte är subjekt.

I några andra konjunktioner som också ursprungligen är relativa konstruktioner, kan *som* däremot inte utelämnas i normalt språkbruk. Det gäller konjunktionerna *samtidigt som*, *efter hand som* och *just som*.

Ex. Hon höll hårt i barnets hand, *samtidigt som* hon försökte ta sig upp på plattformen.

De underordnande temporala konjunktionerna *när* och *då* fungerade ursprungligen endast som tidsadverb (paragraf 21 F). I äldre svenska kunde *när* eller *då* utelämnas som korrelerat i relativa konstruktioner och ett enskilt *som* i stället fungera som en samtida temporal konjunktion.

Ex. *Som* jag stod där, kom en kvinna fram till mig. Modern svenska: *När/då* jag stod där, kom en kvinna fram till mig.
 Jfr. *När som/Då som* jag stod där, kom en kvinna fram till mig. Ursprunglig relativ konstruktion

De synonyma konjunktionerna *alltsedan/sedan* och *från det (att)/från och med att* medför att bisatsens aktion ses som avslutad i förhållande till den överordnade satsen. Det innebär att de båda satsernas predikat kan stå i tempusformer som ger olika grundläggande tidsaspekter, något som annars inte är vanligt i svenskan. (Beträffande tempus i meningar med tidsbisatser se även paragraf 56 A IV.)

Ex. Sedan han *fick* körkort, *har* han *kört* bil dagligen. Bisats: preteritum (dåtid aspekt); överordnad sats: perfekt (nutid aspekt)
 Jfr. Sedan han *fick* körkort, *körde* han bil dagligen. Bisats *och* överordnad sats står i preteritum, vilket ger tempusharmoni (dåtid aspekt)

Konjunktionen *sedan* kan i något ålderdomlig stil även användas i stället för *efter att*, *när* eller *då*, dvs. om den överordnade satsens aktivitet pågår tidsmässigt efter bisatsens. Om aktiviteten i stället pågår från och med en viss tidpunkt (som i exemplen ovan), har *sedan* ett neutralt stilvärde.

Ex. *När* jag hade packat klart, ordnade jag med en del papper. Neutral stil – överordnad sats pågår tidsmässigt efter bisats
Sedan jag hade packat klart, ordnade jag med en del papper. Något ålderdomlig stil – överordnad sats pågår tidsmässigt efter bisats
Sedan han började arbeta, har han haft en stadig inkomst. Neutral stil – överordnad sats pågår från och med en viss tidpunkt
Alltsedan han började arbeta, har han haft en stadig inkomst. Något högre stil – överordnad sats pågår från och med en viss tidpunkt

F. Kausala underordnande konjunktioner och relativa kausala konstruktioner

I kausala konstruktioner anger bisatsen orsaken till det sakförhållande som anges i den överordnade satsen. De mest använda kausala konjunktionerna i neutralt språk är **eftersom** och **därför att**, vilka många gånger kan användas synonymt. (Beträffande användningen av de halvlexikaliserade uttrycken *på grund av att* och *tack vare att*, vilka innehåller de lexikaliserade prepositionerna *på grund av* respektive *tack vare*, se paragraf 23 A.)

Ex. Jag tror på dem, *eftersom* de alltid har talat sanning förut. ≈ Jag tror på dem, *därför att* de alltid har talat sanning förut.

Därför att kan på grund av sitt ursprung i det pronomina adverbet *därför* och den allmänt underordnande konjunktionen *att* normalt inte inleda en mening.

Ex. *Eftersom* det har regnat så mycket, är byvägarna leriga. Ej: * *Därför att* det har regnat så mycket, är byvägarna leriga.

Därför att har sitt ursprung i en konstruktion med adverbet *därför* (= 'för det') + en att-bisats som bestämning. Därigenom kan *därför att* upplevas ha en mer subjektiv betydelse än det objektiva *eftersom*, där en aktion med automatik följer *efter* en annan. I exemplen nedan är således meningen med *eftersom* inte synonym med den med *därför att* för alla språkbrukare. Genom att konjunktionen *därför att* är starkt lexikaliserad, kan dock andra språkbrukare uppleva de två meningarna som synonyma. Båda tolkningarna skulle då vara möjliga i båda fallen och sammanhanget avgöra vilken som är aktuell.

Ex. Han är lycklig, *därför att* han är gift. Kan tolkas som: Han är gift och lycklig för det/ därför. – En subjektiv följd (subjektets upplevelse)
Han är lycklig, *eftersom* han är gift. Kan tolkas som: I likhet med alla som är gifta är han lycklig. – En (tveksam) objektiv följd

Bland övriga kausala underordnande konjunktioner har **då** ett något högre stilvärde än de båda ovanstående. **Emedan** används nästan enbart i skriftspråk, medan **alldenstund**, **enär** och **ity** upplevs som ålderdomliga i riksspråket. *Ity* (vars ursprung är prepositionen *i* och den ålderdomliga *samordnande* kausala konjunktionen *ty*) kan ha samma specifika subjektiva betydelse som *därför att* och kan liksom denna konjunktion endast inleda en efterställd bisats.

Ex. Vi kunde inte operera patienten, *då* alla salar var upptagna. Något högre stil
Rättens ordförande fann det svårt att lita på vittnet, *emedan* denne tidigare begått mened. Högre stil
De voro nedstämda, *alldenstund/enär/ity* det icke hade lyckats dem att finna prinsessan. Ålderdomligt språk

Eftersom förkortas ibland till *som*. I modern svenska gäller det oftast i de synonyma uttrycken **speciellt som**, **särskilt som** och **helst som**.

Ex. Det var tråkigt att de gick över till konkurrenterna, *speciellt som* de var upplärda i företaget.

Den kortare formen **för att** kan användas i stället för *därför att*. I ledig stil används ofta *bara för att* – ibland uttalat som ”bafatt” i talspråket.

Ex.	De la sig tidigt, <i>därför att</i> de var trötta.	Underordnande kausal konjunktion – neutral stil
	De la sig tidigt, <i>för att</i> de var trötta.	Underordnande kausal konjunktion – neutral stil
	De la sig tidigt, <i>bara för att</i> de var trötta.	Underordnande kausal konjunktion – ledig stil
Jfr.	De la sig tidigt, <i>för</i> de var trötta.	<i>Samordnande</i> kausal konjunktion (paragraf 9)

För att (och talspråksvarianten *bara för att*) kan även vara en *final* konjunktion. *Kausala* konjunktioner inleder alltid en *fullständig bisats*, medan *förkortade satser med prepositionsfraser* med kombinationen *för att* endast förekommer i *finala* konstruktioner (avsnitt M i denna paragraf).

Jfr.	De la sig tidigt, <i>för att</i> de skulle vara utvilade nästa dag.	<i>Underordnande final</i> konjunktion
	De la sig tidigt <i>för att</i> vara utvilade nästa dag.	<i>För att</i> ingår i avsiktsadverbial <i>för att vara utvilade nästa dag</i> .

Prepositionen *för* används både vid orsaks- och avsiktsadverbial, vilket är ursprunget till den dubbla betydelsen av den lexikaliserade konjunktionen *för att*.

Ex.	Han var glad <i>för att de skulle komma</i> .	Kausal bisats (orsaksbisats)
	Han var glad <i>för det</i> .	Orsakadverbial
Jfr.	Hon visste vad som fordrades <i>för att hon skulle bli antagen</i> .	Final bisats (avsiktsbisats)
	Hon visste vad som fordrades <i>för att bli antagen</i> .	Förkortad final bisats = avsiktsadverbial
	Hon visste vad som fordrades <i>för det</i> .	Avsiktsadverbial

Konstruktioner med preposition + att går oftast att förkorta, om subjekten i den överordnade satsen och bisatsen är desamma (paragraf 45). Detta gäller alltså inte meningar med konjunktionen *för att* i *kausala* bisatser, eftersom den kan tolkas som en kortform av *därför att*, som ju består av ett *adverb* + att. I *finala* bisatser, är däremot tolkningen av *för att* som bestående av preposition + att entydig.

Ex.	Han tog på sig regnkläder, <i>för att</i> han såg mörka moln på himlen.	Den <i>kausala</i> bisatsen anger <i>orsaken</i> till huvudsatsens aktion.
Jfr.	Han tog på sig regnkläder, <i>för att</i> han inte skulle bli våt.	Den <i>finala</i> bisatsen anger <i>avsikten</i> med huvudsatsens aktion.
Ex.	* Han tog på sig regnkläder <i>för att</i> se mörka moln på himlen.	En <i>kausala</i> bisats går <u>inte</u> att förkorta som en final bisats.
Jfr.	Han tog på sig regnkläder <i>för att</i> inte bli våt.	Förkortad <i>final</i> bisats = avsiktsadverbial

I många fall kan skälen i en kausal bisats anses vara både subjektiva och objektiva. Då kan *därför att* alltid användas synonymt med *eftersom*, under förutsättning att bisatsen är efterställd. Om talaren *antar* det sakförhållande som anges i den överordnade satsen, används dock oftast inte *därför att*, som ju har ursprunglig subjektiv betydelse. I detta fall vill talaren vanligtvis markera en objektiv förklaring till antagandet i den överordnade satsen.

Ex. Sommarstugan är igenbommad, *därför att/ eftersom* de har flyttat in till stan igen. Talaren gör ett subjektivt/objektivt *konstaterande*.
De har nog flyttat in till stan igen, *eftersom* sommarstugan är igenbommad. Talaren ger en objektiv förklaring till *antagandet*.
Jag tror det, *därför att/ eftersom* sommarstugan är igenbommad. Talaren *konstaterar* orsaken till den tro som uttrycks.

Om den talande anser att *de skäl som anges i en huvudsats är otillräckliga*, kan en negering i en andra huvudsats avse dessa skäl. Det generellt syftande adverbialet *för det* (som i äldre språkbruk ofta ersattes av det pronominnella adverbet *därför*) kan i den andra satsen syfta på dessa skäl.

Ex. Du har spillt ut lite mjölk. Du behöver inte gråta *för det (därför)*. Den negerade satsens orsaksadverbial syftar på den första satsen.

Om ovanstående meningar i stället konstrueras med en överordnad sats + *en bisats som enligt talaren innehåller otillräckliga skäl*, blir *därför att* eller *för att* – ofta med ett framförställt *bara* – de enda alternativen.

Ex. Du behöver inte gråta (*bara*) (*där-/för att*) du har spillt ut lite mjölk. Huvudsatsens negering avser dess huvudverb i *kombination* med bisatsen.

Eftersom (eller de andra synonymerna i högre och ålderdomlig stil) kan i stället används, när bisatsens skäl avser huvudsatsens hela utsaga.

Ex. Du behöver inte gråta, *eftersom* inget sorgligt har hänt. Bisatsens skäl avser den negerade överordnade satsens utsaga.

Talspråksformer

I talspråk används ibland kontaminationen *eftersom att*, något som har blivit allt mer frekvent under 2000-talet.

Ex. * De la sig tidigt, *eftersom att* de var trötta. Korrekt mening: De la sig tidigt, *eftersom* de var trötta.

I äldre talspråk förväxlades ibland den ålderdomliga kausala konjunktionen *emedan* med den temporal konjunktionen *medan*, något som dock är på stark tillbakagång i nutida talspråk (i takt med att den kausala konjunktionen *emedan* blir alltmer lågfrekvent).

Ex. * Hon sjöng för sig själv, *emedan* hon städade. Korrekt mening: Hon sjöng för sig själv, *medan* hon städade (*temporal bisats*).

Kausala konstruktioner med relativa bisatser

Några konstruktioner med relativa bisatser (paragraf 35) fungerar ungefär som kausala bisatser. De två första av nedanstående konstruktioner innehåller en form av verbet *vara* med tillhörande subjektspredikativ, medan den tredje konstruktionen har ett fundament som kan ha olika satsdelsfunktioner. Detta fundament inleds med *gradadverbet så*. Den första av nedanstående konstruktioner har däremot sitt ursprung i en relativ bisats efter *sättsadverbet så*.

1. *Så* (utelämnas oftast) + relativ bisats med nominalfras i determinativ form + attributiv relativ bisats (utan *som*) med verbet *vara*

Ex. *Som den överdängare hon är*, klarade hon också detta. / Hon klarade också detta, (*så-*)*som den överdängare hon är*.
Som den bråkmakare han är, förstörde han stämningen på festen. / Han förstörde stämningen på festen, (*så-*)*som den bråkmakare han är*.

Jfr. *Eftersom hon är en överdängare*, klarade hon också detta. / Hon klarade också detta, *eftersom hon är en överdängare*.
Eftersom han är en bråkmakare, förstörde han stämningen på festen. / Han förstörde stämningen på festen, *eftersom han är en bråkmakare*.

2. Predikativt fundament + relativ bisats med verbet *vara*

Ex. *Reaktionssnabb som han var*, räddade han skottet från nära håll. / Han räddade skottet från när håll, *reaktionssnabb som han var*.
Taxichaufför som hon är, hittar hon överallt i stan. / Hon hittar överallt i stan, *taxichaufför som hon är*.

Jfr. *Eftersom han var reaktionssnabb*, räddade han skottet från nära håll. / Han räddade skottet från när håll, *eftersom han var reaktionssnabb*.
Eftersom hon är taxichaufför, hittar hon överallt i stan. / Hon hittar överallt i stan, *eftersom hon är taxichaufför*.

3. Fundament bestående av gradadverbet *så* följt av nominal-, adjektiv- eller adverbfras + relativ bisats

Ex. *Så många barn som han har*, ska vi inte räkna med att han har tid. / Vi ska inte räkna med att han har tid, *så många barn som han har*.
Så otroligt bra som hon ser ut, kan hon nog bli fotomodell. / Hon kan nog bli fotomodell, *så otroligt bra som hon ser ut*.

Jfr. *Eftersom han har så många barn*, ska vi inte räkna med att han har tid. / Vi ska inte räkna med att han har tid, *eftersom han har så många barn*.
Eftersom hon ser så otroligt bra ut, kan hon nog bli fotomodell. / Hon kan nog bli fotomodell, *eftersom hon ser så otroligt bra ut*.

Meningar med adverbtrycket *ju ... desto* innehåller relativa bisatser som anger orsak respektive följd. Se nästa avsnitt (G).

G. Konsekutiva underordnande konjunktioner och liknande satsinledningar

I konsekutiva konstruktioner med underordnande konjunktioner anger bisatsen konsekvensen av det sakförhållande som anges i den överordnade satsen. Sådana konsekutiva *underordnande* konjunktioner består oftast av två ord: **så (...)** **att**, vilka disponeras på olika sätt med tre olika grundläggande betydelser (punkt II–IV). I detta avsnitt har för överskådlighetens skull också den *samordnande* konjunktionen **så** medtagits (punkt I) liksom *sättsadverbet* **så** i dess funktion som dubbel satsdel i konstruktioner med *konditionalt* konsekutiv betydelse (punkt V).

Det svagt lexikaliserade uttrycket **med (på-)följd att** kan användas som underordnande konjunktion i *objektivt* konsekutiv betydelse, medan det likaledes svagt lexikaliserade uttrycket **till den grad att** kan användas som alternativ i underordnande *grad*konsekutiv betydelse.

I. Enkel konsekutiv betydelse – så eller med påföljd att

Den *samordnande* konjunktionen *så* binder samman två huvudsatser och har samma konsekutiva betydelse som när adverbet *därför* inleder en ny mening.

Ex. Jag var sjuk, *så* jag gick inte på mötet.

Jfr. Jag var sjuk. *Därför* gick jag inte på mötet.

Den svagt lexikaliserade *underordnande* treordskonjunktionen *med påföljd att* (som även kan ha den kortare formen *med följd att*) kan användas som alternativ, under förutsättning att konsekvensen är *objektivt*, dvs. initierad av någon annan än subjektet.

Ex. Han var berusad på jobbet, *med påföljd att* han blev avstängd.

Jfr. Han var berusad på jobbet, *så* han blev avstängd.

Så har direkt motsatt funktion till den *samordnande* konjunktionen *för* och den *underordnande* konjunktionen *därför att* (som även kan ha formen *för att*), vilka har kausal betydelse. Nedanstående meningar har alltså samma innebörd, men de har motsatt placering av orsak och konsekvens i satserna.

Ex. Hon var hungrig, *så* hon åt med stor aptit.

Konsekutiv samordnande konjunktion

Jfr. Hon åt med stor aptit, *för* hon var hungrig.

Kausal samordnande konjunktion

Hon åt med stor aptit, *därför att/för att* hon var hungrig.

Kausala underordnande konjunktioner

I talspråket råder en viss oklarhet i bruket av *så* respektive *så att*. Den *underordnande* konjunktionen *så att*, som är *deskriptivt* eller *finalt* konsekutiv, används ibland i rent konsekutiv betydelse i stället för den *samordnande* konjunktionen *så*. I dessa fall gör den talande ofta en kort paus efter *så att*.

Ex. * Hon är lat, *så att* (kort paus) det blir inte mycket gjort.

Korrekt mening: Hon är lat, *så* det blir inte mycket gjort.

II. Deskriptivt konsekutiv betydelse – *så (att)* eller *så att*

När den underordnande konjunktionen *så att* har *deskriptivt* konsekutiv betydelse, används två olika alternativ i det talade språket. Om det inte finns någon risk för sammanblandning med den *finalt* konsekutiva betydelsen (punkt III på nästa sida), används normalt den obetonade konjunktionen *så att*. Ordet *att* utelämnas ofta i dessa fall, men bisatsordföljden i exemplen nedan visar att det inte är fråga om den *samordnande* konjunktionen *så*.

Ex. Det luktar, *så (att)* det inte går att vara där inne. Det luktar *på ett sådant sätt* att det inte går att vara där inne.
De sliter och jobbar, *så (att)* man knappt kan tro det. De sliter och jobbar *på ett sådant sätt* att man knappt kan tro det.

Om det däremot finns risk för missförstånd genom förväxling med den *finalt* konsekutiva betydelsen, betonas ofta ordet *så*, som därigenom kan uppfattas i sin ursprungliga betydelse som pronominellt demonstrativt sättsadverb. I satsanalysen kan man då alternativt betrakta *så* som huvudord i den överordnade satsens adverbial, medan *att* inleder en bisats som är en bestämning till detta huvudord. I skriftspråket markeras en sådan betnad variant ibland med ett kommatecken efter ordet *så*, något som dock inte är allmänt vedertaget. Denna variant med betonat sättsadverb i *deskriptivt* konsekutiv betydelse används alltså ofta för att undvika sammanblandning med den *finalt* konsekutiva konjunktionen *så att*, som verkar ha tolkningsföreträde i det allmänna språkbruket.

Ex. Han tränade *så, att* han blev stark. Han tränade *på ett sådant sätt* att han blev stark. – Deskriptiv konsekutiv betydelse
Vi rörde oss *så, att* vi inte frös. Vi rörde oss *på ett sådant sätt* att vi inte frös. – Deskriptiv konsekutiv betydelse

Jfr. Han tränade, *så att* han blev stark. Kan uppfattas *finalt* konsekutivt: Han tränade för att bli stark, och det blev han också.
Delbetydelser: Han tränade *för att* bli stark. (Finalt) / Han tränade. *Därför* blev han stark. (Konsekutivt)

Vi rörde oss, *så att* vi inte frös. *Finalt* konsekutiv betydelse: Vi rörde oss *för att* inte frysa, och det gjorde vi inte heller.
Delbetydelser: Vi rörde oss *för att* inte frysa. (Finalt) / Vi rörde oss. *Därför* frös vi inte. (Konsekutivt)

Om *så* i stället är gradadverb i en adjektiv- eller adverbfras, blir konstruktionen *gradkonsekutiv* (punkt IV på nästa sida).

Jfr. Han tränade *så hårt, att* han snabbt blev stark. Gradkonsekutiv betydelse

Liksom tvåordskonjunktionen *därför att*, som ju också ursprungligen består av adverb + *att*, kan *så (att)* inte inleda en mening.

Ex. Det växer, *så (att)* det knakar. Ej: * Så (att) det knakar, växer det.
Jag springer, *så (att)* jag blir trött. Ej: * Så (att) jag blir trött, springer jag.

III. Finalt konsekutiv betydelse – *så (att)*

Ett underordnande *så att* kan användas i *final* betydelse efter påstående- och imperativsatser, under förutsättning att den samtidigt ligger nära den *konsekutiva* samordnande konjunktionen *så* i sin betydelse. Även i detta fall utelämnas ofta ordet *att*, men bisatsordföljden behålls.

Ex. Han dricker måttligt, *så (att)* han inte blir berusad. Han dricker måttligt *för att* inte bli berusad. – Final delbetydelse
Han dricker måttligt. *Därför* blir han inte berusad. – Konsekutiv delbetydelse

Skillnaden mellan den *finalt konsekutiva* konjunktionen *så att* och den *rent finala* konjunktionen *för att* är att följden (konsekvensen) av aktionen redan är fastslagen i den förra. I en rent final konstruktion är följden av aktionen däremot inte given på förhand (avsnitt M i denna paragraf).

Ex. Vi satte oss nära elden, *så att* vi inte frös. Avsikten var att inte frysa, och följden blev som tänkt.

Jfr. Vi satte oss nära elden, *för att* (vi) inte (skulle) frysa, men vi frös ändå. Avsikten var att inte frysa, men följden blev inte som tänkt.

Konjunktionen *så att* i finalt konsekutiv betydelse kan ses som en sammanslagning av två olika ursprungliga konstruktioner: den finala underordnande konjunktionen *för att* och den konsekutiva samordnande konjunktionen *så*.

Jfr. Vi sitter nära elden *för att* (vi) inte (ska) frysa. *För att* inleder en (förkortad) final bisats.
Vi sitter nära elden, *så* vi fryser inte. Den konsekutiva samordnande konjunktionen *så* inleder en samordnad huvudsats.

IV. Gradkonsekutiv betydelse – *så/sådan ... att eller till den grad att*

I denna konstruktion är *så* gradadverb i en adjektiv- eller adverbfras i en överordnad sats. Vid gradering (jämförelse) av substantiv används det jämförande adjektiviska pronomenet *sådan/sådant/sådana* (som i dessa fall ursprungligen består av gradadverbet *så* + det pronomina adjektivet *dan*). *Att* inleder en bisats som ingår i den överordnade satsens gradadverbialdel.

Ex. Han var *så* berusad *att* han inte fick komma in. Han var berusad *till den grad att* han inte fick komma in.
Han hade (en) *sådan* huvudvärk *att* han mådde illa. Han hade huvudvärk *till den grad att* han mådde illa.

I talspråket förekommer två olika felaktiga konstruktioner vid gradkonsekutiv betydelse.

Ex. * Jag var *så* trött *så att* jag somnade.
* Jag var *så* trött *så* jag somnade. Korrekt mening: Jag var *så* trött *att* jag somnade.

V. Konditionalt konsekutiv betydelse – så

Sättsadverbet *så* kan vara dubbel satsdel till adverbial och adverbiala bisatser. Som framgår av paragraf 22 C I är ursprunget till detta språkbruk en önskan att förtydliga innehållet i satser med inledande konditionala bisatser. Detta är i sin tur grunden till en konstruktion med två huvudsatser, där en efterställd huvudsats med ett inledande *så* delvis uppfattas som följande på en tänkt konditional bisats, trots att den efterställda huvudsatsen föregås av en annan huvudsats. De inledande satserna kan i dessa fall vara påståendehuvudsatser eller imperativhuvudsatser.

Ex. Du kan vänta här, *så* ska jag snart släppa in dig.
Vänta här, *så* ska jag snart släppa in dig!

Påståendesats med konditionalt konsekutiv konstruktion
Imperativsats med konditionalt konsekutiv konstruktion

Jfr. *Om* du väntar här, (*så*) ska jag snart släppa in dig.

En inledande konditional bisats följs av en konsekvens i den överordnade satsen.

Den språkliga acceptansen för konstruktionen med två huvudsatser underlättas av att en inledande konditional bisats alltid följs av en konsekvens i den överordnade satsen, vilket alltså har samma funktion som när två huvudsatser binds samman med den konsekutiva konjunktionen *så*. Den konditionalt konsekutiva konstruktionen med två huvudsatser kan alltså ses som en sammanslagning av två olika konstruktioner.

Ex. Vi gör som vanligt, *så* kommer det att gå bra.

Konditionalt konsekutiv konstruktion uppbyggd av två huvudsatser

Upphov till huvudsats 1 ovan: Vi gör som vanligt, *så* det kommer att gå bra.

Huvudsats + konsekutiv samordnare + huvudsats

Upphov till huvudsats 2 ovan: Om vi gör som vanligt, (*så*) kommer det att gå bra.

Konditional bisats som följs av en konsekvens i den överordnade satsen

VI. Sammanfattning av konsekutiva satsinledningar

Beskrivning	Ingående ord	Exempel
Konsekutiv samordnande konjunktion	<i>så</i>	Vi sitter nära elden, <i>så</i> vi fryser inte.
Konsekutiv underordnande konjunktion (objektiv betydelse)	med (på-)följd att	Vi sitter nära elden, <i>med påföljd att</i> vi inte fryser.
Deskriptivt konsekutiv underordnande konjunktion	<i>så</i> (att)	De fryser, <i>så (att)</i> de inte kan sitta stilla.
Betonad deskriptivt konsekutiv underordnande konjunktion	<i>så</i> att	Vi har placerat oss <i>så att</i> vi inte fryser.
Finalt konsekutiv underordnande konjunktion	<i>så</i> (att)	Vi sätter oss nära elden, <i>så (att)</i> vi inte fryser.
Gradkonsekutiv underordnande konjunktion	<i>så</i> ... att	De är <i>så</i> frusna <i>att</i> de inte kan sitta stilla.
	till den grad att	De är frusna <i>till den grad att</i> de inte kan sitta stilla.
Konditionalt konsekutiv konstruktion	<i>så</i>	Vi sätter oss nära elden, <i>så</i> fryser vi inte.

VII. Komparativt konsekutivt adverb – *ju ... desto*

Det tvådelade adverbuttrycket *ju ... desto* anger det konsekutiva sambandet mellan olika komparativer av adjektiv eller adverb, vilka kan följas av ett substantiv eller ett substantivuttryck, som tillsammans med adjektivets/adverbets komparativform bildar ett komparativuttryck. Efter *ju* och dess komparativuttryck följer i fullständiga satser en nödvändig relativ bisats, medan det andra ledet *desto* och dess komparativuttryck fullbordar adverbialpositionen i den överordnade satsen. Därefter följer de övriga satsdelarna i den överordnade satsen, vilken har omvänd ordföljd, eftersom det tvådelade adverbuttrycket och dess komparativuttryck upptar fundamentalspositionen i denna konstruktion. En sådan fundamentalsposition kan bestå av en adjektiv-, adverb- eller nominalfras.

Ex. *Ju oftare* man uteblir från träningen, *desto mindre chans* har man att bli uttagen.

I ovanstående exempel innehåller adverbfrasen *ju oftare* komparativ av adverbet *ofta*, medan nominalfrasen *desto mindre chans* innehåller komparativ av adjektivet *liten* + substantivet *chans*. När ett substantiv följer komparativen, kan denna komparativ även vara ett myckenhetspronomen.

Ex. *Ju mer snö* som ligger kvar på marken, *desto sämre* blir framkomligheten.

I ovanstående exempel är det relativa pronomenet *som* (med korrelatet *snö*) subjekt i den inskjutna nödvändiga relativa bisatsen och kan därmed inte utelämnas. I enlighet med huvudregeln för nödvändiga relativa bisatser (paragraf 35 A) utelämnas *som* dock normalt, om det inte är subjekt. Vid inledande uttryck med *en ensam komparativ av ett adjektiv* är utelämnandet av *som* obligatoriskt i modern svenska.

Ex. <i>Ju oftare (som)</i> man uteblir från träningen ... <i>Ju fattigare man är</i> , <i>desto sämre</i> blir man behandlad.	<i>Som</i> är adverbial i den relativa bisatsen och utelämnas vanligen. Subjektspredikativet <i>som</i> är obligatoriskt utelämnat i den relativa bisatsen.
--	--

I stället för *desto* kan *dess* användas. Den senare formen är dock lågfrekvent i modern svenska.

Ex. <i>Ju</i> mer du tränar, <i>dess</i> starkare blir du. <i>Ju</i> mer du tränar, <i>desto</i> starkare blir du.	Något ålderdomlig stil Neutral stil
---	--

I talspråket används ibland varianten *ju ... ju*.

Ex. ” <i>Ju</i> mer du tränar, <i>ju</i> starkare blir du.”	Bättre alternativ: <i>Ju</i> mer du tränar, <i>desto</i> starkare blir du.
---	--

H. Konditionala underordnande konjunktioner

Konditionala underordnande konjunktioner anger villkor för den överordnade satsens utsaga/konsekvens. Mest använt i neutralt språk är **om**, medan **ifall** med den regionala sidoförmen **utifall** kan användas i ledig stil. *Om* och *ifall* används även interogativt (avsnitt D). Den ålderdomliga formen **därest** förekommer sällan i modern svenska.

Ex.	Vi ska åka till Göteborg, <i>om</i> Amanda får semester.	Neutral stil
	Jag ska gå ut i kväll, <i>ifall/utifall</i> jag får det för mina föräldrar.	Ledig stil, riksspråklig/regional form
	Han ombads komma på visit, <i>därest</i> han fortfarande ämnade uppvakta henne.	Ålderdomligt språk

Ifall (och under givna förutsättningar även några av de andra bisatsinledarna i detta avsnitt) kan användas för att undvika kollision med verbpartikeln *om*.

Ex.	Hela arbetet måste göras <i>om</i> , <i>ifall</i> det regnar in.	Jfr.	Hela arbetet måste göras <i>om</i> , <i>om</i> det regnar in.
-----	--	------	---

Det finns en rad andra mer eller mindre lexikaliserade uttryck som kan inleda en konditional bisats. Dessa inledningar har ofta ett formellt eller ett något högre stilvärde. **Förutsatt att**, **givet att** och **under förutsättning att** används mest tillsammans med *jakande* överordnade sats, medan **i händelse av att**, **för den händelse (att)** och **i den händelse** mest används när villkoren för den överordnade satsen är händelser som är svåra att förutse eller påverka.

Ex.	Du kommer att få ersättning, <i>under förutsättning att/förutsatt att</i> du lämnar in räkningen i tid.	Något högre stil vid jakande överordnad sats
	Vi kommer att fortsätta skattesänkningarna, <i>givet att</i> vi inte når utgiftstaket.	Något högre stil vid jakande överordnad sats
	Besöket kommer att ställas in, <i>i händelse av att/för den händelse/ i den händelse</i> kungen abdikerar.	Något högre stil vid svårförutsedd händelse

På villkor att eller **under villkor att** används när den överordnade satsen anger ett åtagande och den konditionala bisatsen ett motåtagande. Bisatsen anger alltså i dessa fall villkoret för en *överenskommelse*.

Ex. De skulle få överta hela företaget, *på villkor att/under villkor att* de garanterade personalen fortsatt anställning.

Med mindre än att betyder ungefär 'om ... inte'. Även den överordnade satsen är oftast negerad.

Ex.	Jag gör det inte, <i>med mindre än att</i> jag får dubbelt betalt.	Något högre stil
Jfr.	Jag gör det inte, <i>om</i> jag <i>inte</i> får dubbelt betalt.	Neutral stil

Bara används i ledig stil och understryker sändarens åsikt att det nämnda villkoret är det enda som behöver uppfyllas för genomförandet av den överordnade satsens utsaga. I ålderdomlig stil användes **blott** i samma betydelse.

Ex. Det ska nog ordna sig, *bara* alla gör sitt. Ledig stil
 Jungfrun kommer att återbördas, *blott* riddaren besegrar draken. Ålderdomlig stil

Såvida och **(för) såvitt (som)** används till skillnad från tidigare nämnda konjunktioner sällan i tänkta situationer (konjunktiv) utan mest i reella situationer (indikativ). De förekommer dessutom nästan uteslutande i negerade bisatser. Båda konjunktionerna används då i något högre stil. I ålderdomligt språk användes **såframt** i samma betydelse. Dessa konjunktioner med den ungefärliga betydelsen 'i den mån (som)' har sitt ursprung i relativa *komparativa* konstruktioner med gradadverbet *så*, men de kan alltså användas i konditional betydelse i negerade satser. Den enkla formen *såvitt* kan även inleda icke-negerade generella konditionala bisatser i neutral stil. (Se även avsnitt K I i denna paragraf.)

Ex. Du bör skaffa böckerna, *såvida/ (för) såvitt (som)* du inte önskar bli avskrivnen från kursen. Högre stil
 Han kommer att degraderas, *såframt* han icke kan bevisa sin oskuld. Ålderdomlig stil
Såvitt jag vet, har hon inte gjort något fel. / Det var sju dvärgar, *såvitt jag minns*. Neutral stil

De tvådelade *samordnande* konjunktionerna **vare sig ... eller** och **antingen ... eller** kan i ledigt språk även användas som *underordnande konditionala* konjunktioner, där *vare sig/ antingen* inleder bisatsen, medan *eller* fungerar som samordnare inom bisatsen. De båda uttrycken motsvaras i dessa fall av en kombination av den underordnande konjunktionen *om* och den tvådelade samordnande konjunktionen *både ... och*. (Se även avsnitt J i denna paragraf.)

Ex. Han ligger illa till, *vare sig/ antingen* han nekar *eller* erkänner. Jfr. Han ligger illa till, *både om* han nekar, *och om* han erkänner.

En konditional bisats kan som enda bisats vara *oinledd*, dvs. sakna bisatsinledare. Man använder då i stället frågeordföljd för att påvisa att en konsekvens följer i den överordnade satsen, vilket innebär att denna konstruktion normalt endast används i meningar med tematiserade (inledande) bisatser.

Ex. Håller du på så där, blir hon nog arg. = *Om* du håller på så där, blir hon nog arg. Jfr. Håller du på så där? Då blir hon nog arg.

Adverbet/konjunktionen *så* kan i en andra huvudsats ge meningen en konditionalt konsekutiv betydelse (avsnitt G V i denna paragraf).

Ex. Vi väntar här, så kommer de nog snart. Jfr. *Om* vi väntar här, (så) kommer de nog snart.

Beträffande ordföljdsvarianter, tidsaspekter och modus i villkorsmeningar se paragraf 56 A IV samt 56 C och D.

I. Koncessiva underordnande konjunktioner

Koncessiva underordnande konjunktioner inleder bisatser vars innehåll står i motsättning till den överordnade satsen. De vanligaste konjunktionerna i neutralt språk är **fast/fastän** och **trots att**. **Oaktat att** används mest i skriftspråket, medan **ehuru** och **änskönt** upplevs som mycket ålderdomliga.

Ex.	Han ställde upp i talangjakten, <i>trots att/fast/fastän</i> han inte kunde sjunga.	Neutral stil
	De försöker nu lägga ansvaret på regeringen, <i>oaktat att</i> de själva bär ansvaret.	Högre stil
	Hon trives gott i ditt sällskap, <i>ehuru/änskönt</i> ni icke ha samma åsikter i frågan.	Ålderdomligt språk

I talspråket förekommer ibland kontaminationerna *fast att* och *även fast*, vilka bör undvikas i skrift.

Ex.	* <i>Fast att/ Även fast</i> jag inte är förberedd, tänker jag hålla mitt tal.	Felaktiga talspråkliga former
Jfr.	<i>Trots att/ Fast</i> jag inte är förberedd, tänker jag hålla mitt tal.	Korrekta former

Fast(-än) används ibland i talspråket i stället för den *samordnande* motsättningskonjunktionen *men*.

Ex.	”Jag har det bra nu, <i>fast</i> det kan ju inte fortsätta i evighet.”	Talspråklig stil
Jfr.	Jag har det bra nu, <i>men</i> det kan ju inte fortsätta i evighet.	Neutral stil

Det latinska ordet *koncession* betyder ’medgivande’, men ordet *motsättning* beskriver de flesta koncessiva bisatsers funktion bättre.

Ex.	<i>Trots att jag inte är förberedd</i> , tänker jag hålla mitt tal.	Motsättningsbisats = koncessiv bisats
Jfr.	<i>Jag medger, att jag inte är förberedd</i> , men jag tänker ändå hålla mitt tal.	Bakgrund till användandet av termen <i>koncession</i> (medgivande)

I motsättningen mellan den överordnade satsen och bisatsen är den senare alltid innehållsmässigt ursprungligare.

Ex.	Fastän hon var skadad, genomförde hon matchen. – Hon var <i>först</i> skadad. <i>Sedan</i> genomförde hon (trots det) matchen.
-----	--

Den *temporal*a underordnande konjunktionen **medan** (och dess synonymer) kan utan att förlora sin samtida oberoende betydelse även vara svagt koncessiv.

Ex.	Storbritannien har hållit fast vid vänstertrafik, <i>medan (under det att/samtidigt som)</i> de flesta andra länder har valt högertrafik.
Jfr.	Storbritannien har hållit fast vid vänstertrafik, <i>trots att</i> de flesta andra länder har valt högertrafik.

J. Konditionalt koncessiva underordnande konjunktioner

De konditionalt koncessiva underordnande konjunktionerna används i stället för de rent koncessiva underordnande konjunktionerna i meningar med motsättningsförhållande mellan den överordnade satsen och bisatsen, *om bisatsen samtidigt innehåller ett villkor*. Den vanligaste konditionalt koncessiva underordnande konjunktionen i neutralt språk är **även om**, medan **om än** har ett något högre stilvärde.

Ex.. *Även om* han vann högsta vinsten, skulle han inte bli glad.
Även om ni hotar att fängsla oss, kommer vi inte att ge upp.
Om än ni hotar att fängsla oss, kommer vi inte att ge upp.

Tänkt *villkor* i bisatsen, tänkt motsättning i den överordnade satsen
 Reellt *villkor* i bisatsen, reell motsättning i den överordnade satsen
Om än ger meningen ett något högre stilvärde.

Jfr. *Trots att/fast* han vann högsta vinsten, blev han inte glad.

Reell *händelse* i bisatsen, reell motsättning i den överordnade satsen

Kontaminationen *även fast*, som förekommer i talspråket både i konditionalt koncessiv och rent koncessiv betydelse, bör undvikas i skrift.

De tvådelade *samordnande* konjunktionerna **vare sig ... eller** och **antingen ... eller** kan i ledigt språk även användas som *underordnande konditionalt koncessiva* konjunktioner. I sådana fall inleder *vare sig/ antingen* bisatsen, medan *eller* fungerar som *samordnande* konjunktion inom bisatsen. (Se även avsnitt H i denna paragraf).

Ex. Du måste göra läxan, *vare sig/ antingen* du vill det *eller* inte.

Jfr. Du måste göra läxan, *även om* du inte vill det.

Mildrade koncessiva konstruktioner

De konditionalt koncessiva konjunktionerna kan även användas som rent koncessiva utan villkor, om man vill mildra motsättningen mellan satserna.

Ex. *Även om* jag är socialist, vill jag tjäna pengar och bli rik.

Uttrycket *även om* används för att mildra och rättfärdiga motsättningen.

Jfr. *Trots att* jag är socialist, vill jag tjäna pengar och bli rik.

Uttrycket *trots att* framhäver motsättningen.

Som en koncessiv bisats fungerar också en något ålderdomlig konstruktion vars fundament är ett subjektspredikativ med gradadverbbestämningen *så*. Konstruktionen fullbordas av ett subjekt + ett predikat som är en form av verbet *vara*.

Ex. *Så liten han är*, kaxar han upp sig.
Så professor hon är, begriper hon inte mycket.

Jfr. *Även om/ Trots att han är liten*, kaxar han upp sig.
Även om/ Trots att hon är professor, begriper hon inte mycket.

K. Komparativa underordnande konjunktioner, andra jämförande uttryck samt olika betydelser av *än*

Komparativa underordnande konjunktioner innebär en jämförelse av bisatsens innehåll med den överordnade satsens. De likställande *liksom*, (*så-*)*som* och *så sant (som)* har ursprung i konstruktioner med relativa bisatser, men kan numera räknas som komparativa underordnande konjunktioner (punkt I i detta avsnitt). Det olikställande *än* kan fungera både som komparativ underordnande konjunktion och preposition i jämförande adverbial (punkt II). I detta avsnitt berörs också den komparativa *samordnande* konjunktionen *liksom* (vilken beskrivs utförligare i paragraf 9 A). Dessutom har den komparativt *konditionala* konjunktionen *såvitt* (punkt I), andra jämförande uttryck (punkt III) samt övriga betydelser av *än* (punkt IV) tagits med i detta avsnitt för överskådlighetens skull.

I. Likställande underordnande konjunktioner

Den *underordnande* konjunktionen **liksom** betyder 'i likhet med det som' och har som alla ord och fraser med pronomenet *som* sitt ursprung i en relativ konstruktion. (Se vidare paragraf 9 A beträffande ursprunget till både den *underordnande* och den *samordnande* konjunktionen *liksom*.)

Ex. Du måste gå igenom detta, *liksom* många andra gjort före dig. *Liksom* inleder en adverbial bisats med ursprung i en relativ bisats
 Du måste, *liksom* många andra gjort före dig, gå igenom detta. *Liksom* inleder en inskjuten adverbial bisats med ursprung i en relativ bisats

Den *samordnande* konjunktionen *liksom* binder samman satsdelsled och kan ersättas av 'i likhet med' eller 'på samma sätt som'.

Jfr. Du *liksom* många andra måste gå igenom detta. Sammanbindning av subjekt
Liksom vid diskuskastning kan man rotera vid kulstötning. Tematiserad sammanbindning av sambandsadverbial.

Den underordnande konjunktionen **såsom** anger deskriptiv likhet och betyder 'på samma sätt som' i både bokstavlig och bildlig mening. Kortformen **som** används vanligen i modern svenska. Den ursprungliga konstruktionen med en attributiv relativ bisats framgår av jämförelseexemplet nedan.

Ex. Han skiner *som* en sol. Neutral stil
 Han skiner *såsom* en sol. Ålderdomlig och formell stil

Jfr. Han skiner *så som* en sol gör. Ursprunglig mening med sättsadverbet *så* och en fullständig relativ bisats

Genom betydelseförskjutning har kortformen *som* även kommit att fungera som preposition i en mer allmänt likställande betydelse.

Jfr. Hon arbetar *som* plattläggare. Likställande preposition med starkt nedtonad verbdeskriptiv betydelse
 Jag betraktar dig *som* min vän. Likställande preposition med nästan obefintlig verbdeskriptiv betydelse

Kortformen *som* för *såsom* inleder också vissa fasta eller generella uttryck. I modern svenska fungerar uttrycken som lexikaliserade adverbiala bisatser.

- Ex. *Som du vet* är jag statsanställd. / Jag är statsanställd, *som du vet*. Lexikaliserad fast adverbial bisats
Som framgår av brevet kommer hon på tisdag. / Hon kommer på tisdag, *som framgår av brevet*. Lexikaliserad generell adverbial bisats

I några av dessa fasta eller generella uttryck står predikatet sist i bisatsen efter mönster från äldre svenska.

- Ex. Hon segrade i loppet, *som väntat var*. / *Som brukligt var* fick segraren en lagerkrans. / Det var i torsdags, *som sagt var*.

(*Så-*)*som* kan kombineras med konjunktionen *om* till den *konditionalt komparativa* underordnande konjunktionen *som om*.

- Jfr. Hon spelade *som om* hon var i trance. *Som om* inleder en *konditionalt komparativ* bisats (nästa avsnitt i denna paragraf).

Såvitt med betydelsen 'i den mån som' kan inleda bisatser som är generella uttryck i språket. Sådana bisatser har nedtonad jämförande betydelse och kan snarast sägas fungera som komparativt *konditionala* bisatser. (Övriga konditionala underordnande konjunktioner behandlas i avsnitt H i denna paragraf).

- Jfr. Det är på måndag, *såvitt jag vet*. ≈ Det är på måndag, *om jag har fått rätt information*.
Såvitt Leila minns, träffades de två gånger. ≈ *Om Leila minns rätt*, träffades de två gånger.

Att ett uttryck är *generellt* innebär att vissa delar av uttrycket är utbytbara – oftast inom ett visst urval.

- Ex. Det är på måndag, *såvitt jag/vi/Stefan vet*. Subjektet i bisatsen är utbytbart inom kategorin animata pronomen/substantiv.
 Det är på måndag, *såvitt jag vet/minns/förstår*. Predikatet i bisatsen är utbytbart inom ett begränsat antal verb.

Så sant (som) garanterar ett löfte eller ett påstående i den överordnade satsen. Konjunktionen upplevs numera som något ålderdomlig.

- Ex. *Så sant (som)* jag heter Peter, ska du få tillbaka varenda krona. Något ålderdomlig stil

Den *tvådelade* konstruktionen *så ... som* kan dels ha *komparativ* betydelse (punkt III i detta avsnitt), dels *kausal* betydelse (avsnitt F i denna paragraf).

- Ex. Den stolen är inte *så gammal som* du tror. Komparativ betydelse

- Jfr. Du orkar nog bära mig, *så stark som* du är. Kausal betydelse

II. Olikställande underordnande konjunktion

Vid olikställande jämförelse kan den underordnande konjunktionen **än** användas. Den föregås normalt av ett av nedanstående alternativ. Om den överordnade satsen och bisatsen har samma (huvud-)predikat, kan detta predikat alternativt utelämnas i bisatsen.

a) Komparativform av adjektiv eller adverb

Ex. De är *fattigare än* vi (är). Komparativ av adjektivet *fattig* före *än*
 Han springer *fortare än* jag (gör/springer). Komparativ av adverbet *fort* före *än*

b) Något av de jämförande pronomenen *annan/annat/andra* eller de jämförande pronominella adverbena *annanstans* och *annorlunda*

Vi fick ett *annat* resultat *än* ni (fick). Det förenade jämförande pronomenet *annat* före *än*
 Hon var någon *annanstans* *än* du (var). Det jämförande adverbet *annanstans* före *än*

Även de ålderdomliga adverbena *annorstädes* ('annanstans') och *annorledes* ('annorlunda') kan användas vid komparativa bisatser.

Om den överordnade satsen och bisatsen inte har samma predikat, kan predikatet i bisatsen däremot inte utelämnas.

Ex. Du går *fortare än* jag springer. *Fortare* står före *än*, som inleder en fullständig bisats.
 Det blev ett *annat* resultat *än* vi hade väntat oss. *Annat* (+ substantiv) står före *än*, som inleder en fullständig bisats.
 Hon var någon *annanstans* *än* du trodde. *Annanstans* står före *än*, som inleder en fullständig bisats.

Om predikatet är detsamma i den överordnade satsen och bisatsen, kan *än* alternativt ses som *preposition* i ett jämförelseadverbial och följas av objektsform.

Ex. Du tänker snabbare *än mig*. – Prepositionsfras Jfr. Du tänker snabbare *än jag (gör)*. – (Förkortad) bisats

Efter *prepositionen* *än* kan man även använda ett generellt determinativt *vad* följt av en attributiv relativ bisats, vars predikat inte kan utelämnas. Det relativa pronomenet *som* utelämnas alltid i den attributiva relativa bisatsen efter pronomenet *vad* i generell determinativ betydelse (paragraf 35 J).

Ex. Du tänker snabbare *än vad jag gör*. Jfr. ”Du tänker snabbare *än det (som) jag gör*.” – Teoretisk determinativ konstruktion

Om den komparativa bisatsen har samma subjekt som den överordnade satsen, kan alltså predikatet i bisatsen utelämnas, varvid *än* även kan ses som preposition. Den korta formen utan predikat kan ibland dock inte användas utan risk för missförstånd, speciellt om den tänkta ursprungliga bisatsens subjekt respektive objekt inte har skilda subjekts- och objektsformer.

Ex.	Älskar du hunden mer än <i>din fru</i> ?	<i>Än</i> är preposition <i>eller</i> konjunktion, och meningen är tvetydig.
	Älskar du hunden mer än <i>din fru gör</i> .	<i>Än</i> är konjunktion, och meningen kan genom komplettering av bisatsen inte missförstås.
	Älskar du hunden mer än <i>du älskar din fru</i> ?	<i>Än</i> är konjunktion, och meningen kan genom komplettering av bisatsen inte missförstås.

Även om den tänkta ursprungliga bisatsens subjekt har skilda subjekts- och objektsformer, kan missförstånd uppstå vid kortformen utan predikat, genom att *än* kan fungera både som konjunktion och preposition. I nedanstående exempel är således alternativet att entydigt tolka *än* som konjunktion och använda subjektsformen *du* tydligast. Objektsformen *dig* skulle ju kunna tolkas som objekt i en tänkt bisats, där subjekt och predikat utelämnats i en ellips.

Ex.	Jag tycker bättre om oxfilé än <i>du</i> , älskling.	<i>Än</i> fungerar som konjunktion, och meningen kan inte missförstås.
	Jag tycker bättre om oxfilé än <i>dig</i> , älskling.	<i>Än</i> fungerar som preposition <i>eller</i> konjunktion, och meningen kan missförstås.
	Jag tycker bättre om oxfilé än jag tycker om <i>dig</i> .	Tänkbar tolkning av ovanstående mening (konjunktionstolkningen).

Om jämförelsen gäller nominalfraser med possessiva pronomen i tredje person, kan det omvända problemet uppstå vid kortformen utan predikat. Reflexiva possessiva pronomen ger en entydig tolkning av *än* som preposition. Om *än* tolkas som konjunktion i den andra exempelmeningen nedan är den liktydig med den första, där det klart framgår att jämförelsen gäller subjektets bror. I det allmänna språkbruket tenderar dock *än* att tolkas som preposition i dessa fall, och då handlar jämförelsen i den andra exempelmeningen om någon annans bror.

Ex.	Erik är äldre än <i>sin</i> bror.	<i>Än</i> fungerar som preposition, och meningen kan inte missförstås.
	Erik är äldre än <i>hans</i> bror.	<i>Än</i> kan tolkas som konjunktion eller preposition, och meningen är tvetydig.
	(Jag är äldre än Per, och) Erik är äldre än <i>hans</i> (= Pers) bror.	Exempel på vanligt förekommande tolkning av ovanstående mening

I modern svenska måste *än* således kunna vara såväl underordnande konjunktion som preposition för undvikande av missförstånd.

Konjunktionen **medan** (och dess synonymer) kan utan att förlora sin samtida oberoende betydelse ibland även uppfattas som svagt komparativ.

Ex.	Storbritannien, Irland, Cypern och Malta har vänstertrafik, <i>medan</i> (<i>under det att/ samtidigt som</i>) övriga Europa har högertrafik.
Jfr.	I Storbritannien samt på Irland, Cypern och Malta kör man på en annan sida <i>än</i> övriga Europa.

III. Andra jämförande uttryck

<u>Form av likhet</u> ¹	<u>Exempel</u>	<u>Aktuell satsdel</u> (i fet stil)
Ungefärlig likhet mellan <i>substantiv/pronomen</i> Dito Dito – endast mellan <i>inanimata substantiv</i>	Hon är lik Marilyn Monroe. Hon liknar Marilyn Monroe. De har en liknande verksamhet (som ni) (har).	Subjektspredikativ i fast verbuttryck Predikat Pronomenattribut
En hög grad av likhet mellan <i>substantiv</i> En hög grad av likhet mellan <i>verb</i> En hög grad av likhet mellan <i>adjektiv</i> En hög grad av likhet mellan <i>adverb</i>	Jag har en likadan fåtölj (som ni) (har). Han talar likadant (som du) (gör). Hon är lika gammal (som jag) (är). Hon går lika långsamt (som jag) (gör).	Pronomenattribut ² Sättsadverbial Jämförelseadverb i adjektivfras Jämförelseadverb i sättsadverbfras
Deskriptiv likhet mellan <i>substantiv</i> Deskriptiv likhet mellan <i>verb</i> Deskriptiv likhet mellan <i>adjektiv</i> Deskriptiv likhet mellan <i>adverb</i>	Jag har en sådan fåtölj (som ni) (har). Han talar (så-) som du (gör). / Han talar så (som du) (gör). Hon är inte så gammal (som jag) (är). Så långsamt (som jag) (går,) går hon också.	Pronomenattribut ² Bisatsinledare ³ /Sättsadverbial Gradadverb ⁴ i adjektivfras Gradadverb ⁴ i sättsadverbfras

¹ I denna tabell sammanfattas likställande uttryck som beskrivs i bl.a. paragraf 22 C, 24 B I och 72 K.

² *Likadan* och *sådan* har sina ursprung i jämförelseadverbet *lika* respektive sättsadverbet *så* + det pronomina adjektivet *dan* (med betydelsen 'beskaffad').

³ Ursprungligen sättsadverbet *så* och det relativa pronomenet *som* (punkt I i detta avsnitt)

⁴ Den *tvådelade* konstruktionen *så ... som* kan förutom komparativ betydelse även ha kausal betydelse (avsnitt F i denna paragraf).

Adjektivet *lik*, som alltid står predikativt i fasta verbuttryck, har en motsats, *olik*, vars pluralform **olika** även kan stå *attributivt*. Det fungerar då som motsats till pronomenen *liknande* och *likadan*. Även det ursprungliga adverbet **annorlunda** kan fungera som ett predikativt eller attributivt placerat *adjektiv*. Det har då till skillnad från *olika* inte en specifikt jämförande betydelse.

Ex. De har *liknande* åsikter. / Ungefärlig motsats: De har *olika* åsikter.

Jfr. De har *annorlunda* ('udda', 'ovanliga') åsikter.

En mellanställning intar det tvådelade adverbtrycket **lika ... lika**, som kan ange gradlikhet mellan två *olikartade* adjektiv eller adverb. Meningar med *lika ... lika* konstrueras efter ungefär samma mönster som det tvådelade komparativt konsekutiva adverbtrycket *ju ... desto* (avsnitt G VII).

Ex. *Lika* trevlig som du är på jobbet, *lika* grinig kan du vara här hemma.

Gradlikhet mellan två olikartade adjektiv

IV. Konjunktionen, prepositionen och adverbet *än* samt adverbet *än/ännu*

Konjunktionen, prepositionen och adverbet *än* kan ha en rad olika funktioner, av vilka de viktigaste listas i tabellen nedan. Som enskilt tidsadverb, tilläggsadverb och gradadverb kan *än* vara synonymt med den längre formen *ännu* (som i dessa fall är ursprungligare). *Ännu* uttalas oftast med grav accent med svag bibetonning, dvs. samma tonaccent som t.ex. preteritumformen *kunde*. Som tidsadverb kan *ännu* alternativt uttalas med betoning på sista stavelsen, dvs. samma tonaccent som substantivet (maträtten) *paté*.

Ordklass och eventuell underklassificering	Form	Betydelse eller användningsområde	Exempel	Jämförelse med engelska
Underordnande konjunktion	än	Vid olikställande jämförelse ¹	Hon sjunger bättre <i>än</i> jag (gör).	She sings better <i>than</i> I (do).
Preposition	än	Vid olikställande jämförelse ¹	Hon sjunger bättre <i>än</i> mig.	She sings better <i>than</i> me.
Underordnande konjunktion	än	I idiomatiskt uttryck	<i>Än sen (då)?</i>	<i>So what?</i>
Tidsadverb	än/ännu	'fortfarande'	Han är kvar <i>än/ännu</i> . Han är <i>ännu</i> kvar.	He is here <i>still</i> . He is <i>still</i> here.
Tidsadverb	än/ännu	'intill nu', 'hittills'	Han har inte kommit <i>än/ännu</i> . Han har <i>ännu</i> inte kommit.	He has not come <i>yet</i> . He has <i>yet</i> not come.
Tilläggsadverb	än/ännu	'ytterligare'	Vi försökte <i>än/ännu</i> en gång. De har köpt <i>än/ännu</i> en bil.	We tried once <i>more</i> . They have bought <i>yet another</i> car.
Gradadverb	än/ännu	'ytterligare en grad'	Hon är <i>än/ännu</i> bättre.	She is <i>even</i> better. / She is better <i>still</i> .
Generaliserande adverb	än	Del av generaliserande pronomen eller adverb i generaliserande bisatser ²	<i>Vem som än</i> kommer, ... <i>Vad som än</i> händer, ... <i>Var du än</i> är, ...	<i>Whoever</i> comes ... <i>Whatever</i> happens ... <i>Wherever</i> you are ...
Tvådelat tidsadverb	än ... än	Framhävande av slumpmässigt intryck	De var <i>än</i> här, (och) <i>än</i> (var de) där.	<i>One moment</i> they were here, (and) <i>the next moment</i> (they were) there.
Generaliserande adverb	[om] än	Del av konditionalt konjektiv underordnande konjunktion ³	<i>Om än</i> (= även om) de förlorar, har de vunnit mitt hjärta.	<i>Even if</i> they lose, they have won my heart.

¹ Se punkt II i detta avsnitt.

² Se paragraf 35, avsnitt I.

³ Se paragraf 34, avsnitt J (föregående avsnitt i denna paragraf).

L. Konditionalt komparativ underordnande konjunktion

Den konditionalt komparativa underordnande konjunktionen **som om** innebär att bisatsen innehåller en språklig bild (en liknelse) eller ett tänkt tillstånd.

Ex. Han äter *som om* han inte har/hade sett mat på flera dagar. Språklig bild
Kungen behandlar henne *som om* hon är/vore en jämlike. Tänkt tillstånd

Konjunktionen *som om* (äldre form: *såsom om*) har sitt ursprung i en relativ och en konditional bisats. I sådana ursprungliga konstruktioner kan endast konjunktiv (paragraf 56 C) av predikaten användas i bisatserna till skillnad från moderna förkortade bisatser (ovan), där indikativ kan användas alternativt.

Ex. Han äter *så*, *som* han skulle ha ätit, *om* han inte hade sett mat på flera dagar. Tänkta situationer (konjunktiv): *skulle ha ätit; hade sett*
Kungen behandlar henne *så*, *som* han skulle behandla henne, *om* hon vore en jämlike. Tänkta situationer (konjunktiv): *skulle behandla; vore*

Om den överordnade satsen innehåller ett *fenomenverb* (paragraf 14 D) samtidigt som den konditionalt komparativa konjunktionen *som om* inleder bisatsen, innebär detta att den tänkta likheten eller det tänkta tillståndet accentueras, eftersom fenomenverbens inneboende betydelse innebär att det lämnas öppet om den efterföljande bisatsens verbaktion verkligen föreligger. I sådana fall kan även den rent likställande komparativa konstruktionen **som att** användas, vilket ger fenomenverbens hypotetiska funktion en mer faktisk innebörd, utan att hypotesen definitivt fastslås.

Ex. Det låter *som om* det regnar. Fenomenverb + konditionalt komparativ konjunktion
Det verkar *som om* vi inte får någon hjälp. Fenomenverb + konditionalt komparativ konjunktion

Det låter *som att* det regnar. Fenomenverb + likställande komparativ konstruktion
Det verkar *som att* vi inte får någon hjälp. Fenomenverb + likställande komparativ konstruktion

Att kan utelämnas i ledigt språk i likhet med ett antal andra flerordskonjunktioner (avsnitt B i denna paragraf).

Ex. Det låter *som* det regnar. Fenomenverb + förkortad likställande komparativ konstruktion

Konstruktionen *som (att)* består ursprungligen av det likställande komparativa uttrycket (*så-*)*som* + den allmänt underordnande konjunktionen *att*. Den nominalbisats som *att* inleder är subjekt i en tänkt fullständig relativ bisats, där *som* syftar tillbaka på sättsadverbialen *så*.

Ex. ”Det låter *så* (sättsadverbial) *som* (bisatsinledare) *att det regnar* (subjekt) låter.” Teoretisk ursprunglig mening med fullständig relativ bisats

M. Finala underordnande konjunktioner

Den finala underordnande konjunktionen **för att** anger avsikt eller mål. Om subjektet är detsamma i överordnad sats och bisats, kan den senare förkortas.

Ex. *Han åkte i god tid, för att han inte skulle komma för sent.* Den överordnade satsen och bisatsen har samma subjekt.
Han åkte i god tid för att inte komma för sent. Den förkortade meningen innehåller ett avsiktsadverbial (*för* + infinitivfras)

Jämför med nedanstående exempel, där den överordnade satsen och bisatsen har olika subjekt, vilket innebär att bisatsen inte kan förkortas.

Ex. *Vi åkte i god tid, för att han inte skulle komma för sent.* Olika subjekt i de båda satserna – ingen satsförkortning möjlig

I formell stil kan även de svagt lexikaliserade **i avsikt att** eller **i syfte att** användas med samma regel för satsförkortning.

Ex. *Han åkte i god tid, i avsikt att han inte skulle komma för sent. / Han åkte i god tid, i syfte att han inte skulle komma för sent.*

Med satsförkortning: *Han åkte i god tid i avsikt att inte komma för sent. / Han åkte i god tid i syfte att inte komma för sent.*

Även den underordnande konjunktionen **så att** kan användas i final betydelse, om betydelsen samtidigt är *konsekutiv* (avsnitt G i denna paragraf).

Jfr. *Han åkte i god tid, så att han inte kom för sent.* Bisatsen har finalt *konsekutiv* betydelse

Att utelämnas ofta i ledigt språk på samma sätt som i ett antal andra lexikaliserade flerordskonjunktioner (avsnitt B i denna paragraf).

Jfr. *Han åkte i god tid, så han inte kom för sent.* Finalt konsekutiv underordnande konjunktion med utelämnat *att*

Skillnaden mellan den rent *finala* konjunktionen *för att* och den *finalt konsekutiva* konjunktionen *så (att)* är att den senare inte endast anger avsikten med den överordnade satsens utsaga, utan även att det som avses verkligen genomförs (som en konsekvens av den överordnade satsens utsaga).

I meningar med den finalt konsekutiva konjunktionen *så (att)* kan ingen satsförkortning göras. Jämför även med den *kausala* konjunktionen *därför att* med sidoförmen *för att*, som inte heller kan inleda en förkortad bisats (avsnitt F i denna paragraf).

Beträffande förkortningar av *att*-bisats efter preposition i adverbial med eller utan lexikaliserade konjunktioner se vidare paragraf 45.

N. Metod-deskriptiv underordnande konjunktion

Den metod-deskriptiva konjunktionen **genom att**¹ inleder bisatser som anger vilken metod som används för att uppnå den överordnade satsens utsaga.

Ex. Hon blev vald, *genom att* hon höll sig väl med alla.

Om subjektet är detsamma i den överordnade satsen och bisatsen, som i exemplet ovan, kan den senare förkortas.

Ex. *Hon* blev vald *genom att* hålla sig väl med alla. Den förkortade meningen innehåller ett metodadverbial (*genom* + infinitivfras).

Jämför med nedanstående exempel, där den överordnade satsen och bisatsen har olika subjekt, vilket innebär att bisatsen inte kan förkortas.

Ex. *Hon* blev vald, *genom att hennes kampanjstab* var ihärdig. Olika subjekt i de båda satserna – ingen satsförkortning möjlig

O. Exkluderande deskriptiv underordnande konjunktion

Den exkluderande deskriptiva konjunktionen **utan att**¹ inleder bisatser som anger på vilket sätt den överordnade satsens utsaga *inte* genomförs.

Ex. Hon jobbade hela natten, *utan att* hon blev trött.

Om subjektet är detsamma i den överordnade satsen och bisatsen, som i exemplet ovan, kan den senare förkortas.

Ex. *Hon* jobbade hela natten *utan att* bli trött. Den förkortade meningen innehåller ett medeladverbial (*utan* + infinitivfras).

Jämför med nedanstående exempel, där den överordnade satsen och bisatsen har olika subjekt, vilket innebär att bisatsen inte kan förkortas.

Ex. *Hon* jobbade hela natten, *utan att någon* avlöste henne. Olika subjekt i de båda satserna – ingen satsförkortning möjlig

¹ Flerordskonjunktioner är olika starkt lexikaliserade. Det innebär att alternativet att dela upp de ingående orden vid satsanalysen är vanligare för vissa lexikaliserade konjunktioner än för andra (avsnitt B i denna paragraf). Konjunktionerna *genom att* och *utan att* på denna sida hör till dem som är svagt lexikaliserade. Man kan t.ex. alternativt se den adverbiella bisatsen *genom att hon höll sig väl med alla* (med bisatsinledningen *genom att*) som dess ursprung: en prepositionsfras (ett metodadverbial som innehåller prepositionen *genom* + en att-bisats). Man kan på motsvarande sätt alternativt se den adverbiella bisatsen *utan att hon blev trött* som en prepositionsfras (ett exkluderande sättsadverbial som innehåller prepositionen *utan* + en att-bisats).

P. Sammanfattningstabell med de vanligaste underordnande konjunktionerna

Underordnande konjunktion(-er)	Slag av underordnande konjunktion	Överordnad sats	Bisats-inledare	Subjekt	Sats-advl	Predikat 1	Övriga satsdelar
att	allmänt underordnande	Jag visste	<i>att</i>	hon	ofta	var	frånvarande.
om, huruvida	interrogativ	De undrade	<i>om</i>	vi	inte	ville	komma i kväll.
efter (det) att, när, då	temporal – efter	Jag ska gå ut och roa mig,	<i>efter att</i>	jag		har	städat.
sedan/alltsedan	– efter, pågående från en tidpunkt	Hon har haft ett eget konto,	<i>sedan</i>	hon		blev	myndig.
när, då	– samtid, tidpunkt eller period	Jag blir glad,	<i>när</i>	jag		ser	dig.
medan, under det (att)	– samtid, period med oberoende	Hon visslade,	<i>medan</i>	hon		jobbade	vidare.
så fort (som)	– samtid, tidpunkt, betonad snabbhet	Hon åker till centrum,	<i>så fort</i>	rean		börjar	efter jul.
allteftersom, vartefter	– samtid, successiv	Du måste anpassa dig,	<i>vartefter</i>	läget		blir	sämre.
så länge (som)	– samtid, pågående till en tidpunkt	Han blir kvar i landslaget,	<i>så länge</i>	han		spelar	så här bra.
innan	– före	Vi måste städa,	<i>innan</i>	vi		åker	hem.
tills/ till dess (att)	– före, pågående till en tidpunkt	De dansade,	<i>tills</i>	klockan		slog	tolv.
[inte] ... förrän	– före, som ovan, negerad	Du behöver inte betala,	<i>förrän</i>	du		får	pengar.
eftersom, (där-)för att	kausal	Jag litar på dem,	<i>eftersom</i>	de	alltid	har	hjälpt till förut.
så (att)	deskriptivt konsekutiv, obetonad	De växte,	<i>så att</i>	det		knakade.	
<u>så</u> att	deskriptivt konsekutiv, betonad	De tränade <u>så</u>	<i>att</i>	de		blev	starka.
så (att)	finalt konsekutiv	De tränade,	<i>så att</i>	de		blev	starka.
så ... att	gradkonsekutiv	De tränade <i>så</i> mycket,	<i>att</i>	de		blev	starka.
om, ifall	konditional	Vi ska åka till Göteborg,	<i>om</i>	Greta		får	semester.
trots att, fast(-än)	koncessiv	Han deltog i talangjakten,	<i>trots att</i>	han	inte	kunde	sjunga.
även om	konditionalt koncessiv	Hon skulle inte bli glad,	<i>även om</i>	hon		vann	en miljon.
liksom	komparativ – likställande	Jag önskar att hon lyckas,	<i>liksom</i>	jag		gjorde	förra året.
(så-)som	komparativ – deskriptivt likställande	De betar sig	<i>som</i>	svin		(gör).	
än	komparativ – olikställande	De mår bättre i dag,	<i>än</i>	de		har	gjort på länge.
som om	konditionalt komparativ	De tittade på mig,	<i>som om</i>	de	aldrig	hade	sett en reporter.
för att, i avsikt att	final	Han gick på festen,	<i>för att</i>	han		skulle	få träffa henne.
genom att	metod-deskriptiv	Hon avancerade i firman,	<i>genom att</i>	hon	alltid	jobbade	hårt.
utan att	exkluderande deskriptiv	Hon jobbade hela natten,	<i>utan att</i>	någon		avlöste	henne.

35. Relativa bisatser och relaterade konstruktioner

A. Relativa pronomen och adverb i nödvändiga och icke-nödvändiga relativa bisatser

En överordnad sats och en relativ bisats kan ersätta två huvudsatser, om de två huvudsatserna har ett nära samband – ”en gemensam nämnare”. En sådan ersättningskonstruktion innebär en emfatisk omskrivning, där temat i den andra satsen blir betydligt svagare än i den ursprungliga huvudsatsen. Även remat i den första satsen försvagas men i mindre grad. Dessa försvagningar medför ett bättre flyt i språket, eftersom mottagaren då slipper att ständigt mötas av nya korta meningar – var och en med starka teman och reman. En sändning med sådana korta meningar upplevs ofta som korthuggen eller stötig av mottagaren, och är arbetsam att ta till sig. (Beträffande korta och långa meningar se även paragraf 3 D.)

Ex. Han har *en syster*. *Hon* jobbar på ABB. Korta huvudsatser ger dåligt flyt i språket.
Han har *en syster som* jobbar på ABB. Konstruktioner med relativa bisatser ger bättre flyt.

Det relativa pronomen (eller relativa adverb) som inleder bisatsen bör i princip följa direkt efter det ord eller den fras som det syftar på, det s.k. *korrelatet*. En relativ bisats kan därför behöva vara inskjuten i den överordnade satsen.

Ex. *Min syster* kommer hit på söndag. Du har träffat *henne*. Dessa två huvudsatser har sitt samband i temat respektive remat.
Min syster (korrelat), som du har träffat, kommer hit på söndag. Temat och remat i de ursprungliga huvudsatserna är förändrade.

Det vanligaste relativa pronomenet är *som*. Dess korrelat är ofta nominalfraser, vilka kan vara subjekt, objekt, predikativ eller huvudord i prepositionsadverbial i den överordnade satsen. I den relativa bisatsen kan *som* på motsvarande sätt vara subjekt, objekt eller huvudord i prepositionsadverbial.

Ex. Där står <i>min kusin, som</i> bor i Australien.	Korrelatet är subjekt i den överordnade satsen, medan <i>som</i> är subjekt i bisatsen.
Jag har <i>en kusin, som</i> bor i Australien.	Korrelatet är akkusativobjekt, medan <i>som</i> är subjekt.
Den informationen ska jag ge <i>min kusin, som</i> bor i Australien.	Korrelatet är dativobjekt, medan <i>som</i> är subjekt.
Det där är <i>min kusin, som</i> bor i Australien.	Korrelatet är subjektspredikativ, medan <i>som</i> är subjekt.
Jag ska åka till <i>min kusin, som</i> bor i Australien.	Korrelatet är huvudord i rumsadverbial, medan <i>som</i> är subjekt.
Jag ska åka till <i>min kusin, som</i> du har träffat flera gånger.	Korrelatet är huvudord i rumsadverbial, medan <i>som</i> är akkusativobjekt.
Jag har <i>en betrodd kusin, som</i> jag har delgett informationen.	Korrelatet är akkusativobjekt, medan <i>som</i> är dativobjekt.
Jag har <i>en kusin, som</i> jag ska åka till.	Korrelatet är akkusativobjekt, medan <i>som</i> är huvudord i ett delat rumsadverbial.

Relativa bisatser kan indelas i *nödvändiga* och *icke-nödvändiga*, där de förstnämnda är en nödvändig del av den överordnade satsens budskap. Sådana bisatser fungerar ofta som attribut (paragraf 13) till huvudordet i korrelatet. I skrift föregås icke-nödvändiga relativa bisatser normalt inte av kommatecken.

Ex. Han är *en person som imponerar*. *Som imponerar* är attribut till huvudordet *person* i subjektspredikativet.

En attributiv relativ bisats där predikats verbet *vara* följs av ett subjektspredikativ (som *grönt* i det första exemplet nedan) eller en perfektparticipform med verbetydelse (som *nybyggt* i det andra exemplet nedan) kan ofta ersättas av ett enkelt attribut. Skillnaden mellan exemplen till vänster nedan och jämförelsemeningarna till höger ligger endast i remat, dvs. hur starkt orden *grönt* respektive *nybyggt* presenteras.

Ex. Jag bor i ett hus *som är grönt*. Jfr. Jag bor i ett *grönt* hus.
Jag bor i ett hus *som är nybyggt*. Jag bor i ett *nybyggt* hus.

Om *som* inte är subjekt, kan det utelämnas i nödvändiga relativa bisatser.

Ex. Jag har sett en jacka *som* jag vill köpa. *Som* är akkusativobjekt i den nödvändiga relativa bisatsen.
Jag har sett en jacka jag vill köpa. *Som* kan alternativt utelämnas, eftersom det inte är subjekt.
Jag har sett en jacka *som* är jättesnygg. *Som* är subjekt i den nödvändiga relativa bisatsen och kan inte utelämnas.

Vid särskilda presentationskonstruktioner med *det är X som* (paragraf 42) kan *som* även ha adverbial (inklusive prepositionsfraser) samt predikat som korrelat. Även i presentationer av detta slag är de relativa bisatserna nödvändiga, vilket innebär att *som* kan utelämnas, om det inte är subjekt.

Ex. Det är *då/ på onsdag (som)* det gäller. *Som* har tidsadverbialet *då* respektive *på onsdag* som korrelat.
Det är *studera (som)* ni ska göra – inte festa. *Som* har predikatet *studera* som korrelat.

Den *icke-nödvändiga* relativa bisatsen fungerar däremot betydelsemässigt självständigt på samma nivå som den överordnade satsen.

Ex. Loppet vanns av *Ove, som* dessutom fyllde år samma dag. Två sammanfogade betydelsemässigt självständiga budskap
Jfr. Loppet vanns av *Ove. Han* fyllde dessutom år samma dag. Behovet av att sammanfoga de två ursprungliga huvudsatserna är i dessa fall mindre.

Om en bisats är nödvändig (och oftast inte föregås av kommatecken) eller icke-nödvändig (och föregås av kommatecken) är ibland en tolkningsfråga.

Ex. Hon har en Volvo som är silvergrå. Betydelse med nödvändig relativ bisats: Hon har en silvergrå Volvo.
Hon har en Volvo, som är silvergrå. Betydelse med icke-nödvändig relativ bisats: Hon har en Volvo. Den är förresten silvergrå.

Grunden för relativa konstruktioner är alltså två (tänkta) huvudsatser som innehåller ett gemensamt ord. Om det andra av dessa ord är ett possessivattribut, används i första hand *vars* som relativt pronomen, när attributet och dess huvudord placeras i bisatsinledningen. *Vars* kan användas i både icke-nödvändiga och nödvändiga relativa bisatser.

Ex.	Det här är <i>Anna</i> . Du känner <i>hennes</i> son.	Det här är <i>Anna</i> , <i>vars</i> son du känner.	Utrum femininum
	Det här är <i>Olof</i> . Du känner <i>hans</i> son.	Det här är <i>Olof</i> , <i>vars</i> son du känner.	Utrum maskulinum
	<i>Bilen</i> hittades i skogen. <i>Dess</i> front var intryckt.	<i>Bilen</i> , <i>vars</i> front var intryckt, hittades i skogen.	Utrum reale
	Hon har ett <i>konditori</i> . <i>Dess</i> bakelser är välkända.	Hon har ett <i>konditori</i> , <i>vars</i> bakelser är välkända.	Neutrum
	Han har två <i>bröder</i> . <i>Deras</i> uppförande är inte alltid bra.	Han har två <i>bröder</i> , <i>vars</i> uppförande inte alltid är bra.	Plural

När ett egentligt substantiv med bestämd betydelse är korrelet, kan man använda två olika former av detta substantiv vid icke-nödvändiga respektive nödvändiga relativa bisatser. Framför de förra används den vanliga bestämda formen, medan nödvändiga relativa bisatser kan föregås av *den/det/de* + obestämd form av substantivet, s.k. determinativ form (paragraf 75 F). Dessa speciella bestämda former används i allt mindre utsträckning i modern svenska. I den mån de används är de mest frekventa framför de relativa pronomenen *som* och *vars*. Vid satskommatering brukar man alltså inte sätta ut kommatecken framför en nödvändig relativ bisats, eftersom den ingår i en fras tillsammans med korreletet (*vars* huvudord är hela frasens huvudord).

Ex.	Släng <i>böckerna</i> , som är trasiga!	Traditionell betydelse: Släng böckerna! De är i alla fall trasiga allihop. – Icke-nödvändig relativ bisats
	Släng <i>de böcker</i> som är trasiga!	Betydelse: Släng <i>bara</i> de trasiga böckerna! De andra ska inte slängas. – Nödvändig relativ bisats
	Släng <i>böckerna</i> som är trasiga!	I modern svenska kan även den vanliga bestämda formen användas framför en nödvändig relativ bisats.

Släng <i>böckerna</i> , vars pärmar är trasiga!	Traditionell betydelse: Släng böckerna! De har trasiga pärmar allihop. – Icke-nödvändig relativ bisats
Släng <i>de böcker</i> vars pärmar är trasiga!	Betydelse: Släng <i>bara</i> de trasiga böckerna! De andra ska inte slängas. – Nödvändig relativ bisats
Släng <i>böckerna</i> vars pärmar är trasiga!	I modern svenska kan den vanliga bestämda formen användas framför en nödvändig relativ bisats.

I högtidlig och formell stil kan man använda *vilken/vilket/vilka* i stället för *som* – oftast i *icke-nödvändiga* relativa bisatser. Utrumformen *vilken* används i första hand icke-animat, dvs. vid korrelet i reale, medan pluralformen *vilka* även kan användas animat.

Ex.	Han har skrivit <i>en ny bok</i> , <i>vilken</i> har sålt ganska bra.	Utrum – reale
	De har <i>ett stort och välskött företag</i> , <i>vilket</i> är börsnoterat.	Neutrum
	Hon har många <i>rika släktingar</i> , <i>vilka</i> hon ofta träffar.	Plural – animat (personer)
	De har <i>flera stora och välskötta företag</i> , <i>vilka</i> är börsnoterade.	Plural – inanimat (saker)

Om bisatsen inleds med preposition, måste *vilken/vilket/vilka* användas i stället för *som*. I sådana fall används *vilken* även i animat betydelse. Relativa bisatser med inledning av preposition har ett högre stilvärde än motsvarande bisatser med delad prepositionsfras. (Se vidare nästa avsnitt i denna paragraf.)

Ex.	Kniven, <i>med vilken</i> tårtan skars, var förgylld.	Singular, reale	Jfr.	Kniven, <i>som</i> tårtan skars <i>med</i> , var förgylld.
	De vände sig till toastmastern, <i>på vilken</i> allt ansvar vilade.	Singular, animat		De vände sig till toastmastern, <i>som</i> allt ansvar vilade <i>på</i> .
	Det fanns ett stort rum, <i>i vilket</i> alla samlades.	Singular, neutrum		Det fanns ett stort rum, <i>som</i> alla samlades <i>i</i> .
	Sångerna, <i>i vilka</i> många sjöng med, var traditionella.	Plural		Sångerna, <i>som</i> många sjöng med <i>i</i> , var traditionella.

I stället för *vars* kan alternativen *vilkens* respektive *vilkas* användas för utrum reale respektive plural. *Vilkens* har ett högt stilvärde och används sällan i modern svenska, medan *vilkas* har ungefär samma stilvärde som *vars*. *Vilkas* kan liksom *vars* användas både animat och inanimat. För neutrum saknas alternativ, vilket historiskt beror på att *vars* ursprungligen endast användes för singular neutrum.

Ex.	<i>Bilen</i> , <i>vars</i> front var intryckt, hittades i skogen.	Utrum reale	Lågfrekvent alternativ: <i>Bilen</i> , <i>vilkens</i> front var intryckt, hittades i skogen.
	Hon har två <i>fastigheter</i> , <i>vars</i> värden är mycket höga.	Plural	Alternativ: Hon har två <i>fastigheter</i> , <i>vilkas</i> värden är mycket höga.

Om korrelatet i den överordnade satsen är ett enkelt predikat, ett huvudpredikatsled, ett predikatsled eller hela satsen, används *vilket* som generellt relativt pronomen. Alternativt kan den lexikaliserade ordkombinationen *något som* inleda en tilläggsfras. Båda konstruktionerna är till sin natur icke-nödvändiga. *Något som* inleder alltså en icke-nödvändig tilläggsfras, vars relativa som-bisats dock är *nödvändig*. Liksom vid övriga nödvändiga relativa bisatser kan *som* i den lexikaliserade kombinationen *något som* tas bort, om det inte är subjekt.

Ex.	De <i>tränar</i> , <i>vilket</i> är bra för kroppen.	<i>Vilket</i> har <i>tränar</i> som korrelat – ett enkelt predikat.
	Han tänkte <i>köra mot rött ljus</i> , <i>vilket</i> är straffbart.	<i>Vilket</i> har <i>köra mot rött ljus</i> som korrelat – ett huvudpredikatsled.
	De <i>måste lämna landet</i> , <i>vilket</i> gjorde dem ledsna.	<i>Vilket</i> har <i>måste lämna landet</i> som korrelat – ett predikatsled.
	<i>Eva har rummet bredvid mig</i> , <i>vilket</i> jag uppskattar.	<i>Vilket</i> har <i>Eva har rummet bredvid mig</i> som korrelat – en hel sats.
	De <i>tränar</i> , <i>något som</i> är bra för kroppen.	Det generella relativa pronomenet <i>vilket</i> kan ersättas av <i>något som</i> .
	Han tänkte <i>köra mot rött ljus</i> , <i>något som</i> är straffbart.	<i>Något som</i> inleder en icke-nödvändig tilläggsfras.
	De <i>måste lämna landet</i> , <i>något som</i> gjorde dem ledsna.	<i>Som</i> kan inte utelämnas, om <i>som</i> är subjekt i den ursprungliga nödvändiga bisatsen.
	<i>Eva har rummet bredvid mig</i> , <i>något (som)</i> jag uppskattar.	<i>Som</i> kan utelämnas, om <i>som</i> inte är subjekt i den ursprungliga nödvändiga bisatsen.

En icke-nödvändig tilläggsfras som inleds med *något som* är en förkortning av en efterföljande fristående huvudsats med en nödvändig relativ bisats.

Ex.	Hon hjälper mig, <i>något (som)</i> jag uppskattar.	Jfr.	Hon hjälper mig. Det är <i>något (som)</i> jag uppskattar.
-----	---	------	--

Om den relativa bisatsen har rumskorrelat, kan man använda de relativa adverbena *där* eller *dit*, beroende på om bisatsens predikat uttrycker position (befintlighet) eller rörelse (riktning). Konstruktionen motsvarar en prepositionsfras med en preposition och ett relativt pronomen. (Se vidare nästa avsnitt.)

Ex. Hon bodde i Uppsala, <i>dit</i> han reste. Hon bodde i Uppsala, <i>som</i> han reste <i>till</i> .	Han reste <i>dit</i> . – Rörelse Alternativ med delat prepositionsadverbial
Han reste till gården <i>där</i> hon bodde. Han reste till gården <i>som</i> hon bodde <i>i</i> . Han reste till gården hon bodde <i>i</i> . Han reste till <i>den gård (som)</i> hon bodde <i>i</i> .	Hon bodde <i>där</i> . – Position Alternativ med delat prepositionsadverbial <i>Som</i> kan utelämnas i en nödvändig relativ bisats, om <i>som</i> inte är subjekt. Nödvändiga relativa bisatser kan alternativt föregås av determinativ form.

Som framgår av ovanstående exempel kan även bisatser med inledning av relativa adverb vara nödvändiga (och normalt inte föregås av kommatecken) eller icke-nödvändiga (och föregås av kommatecken).

Om korrelatet är ett tidsadverb, används det relativa adverbet *då*.

Ex. Vi har en frågestund <i>på eftermiddagen</i> , <i>då</i> ni får ställa frågor.	Det relativa tidsadverbet <i>då</i>
Jfr. Vi har en frågestund <i>på eftermiddagen</i> . <i>Då</i> får ni ställa frågor. Ni får ställa frågor, <i>när/då</i> vi har en frågestund på eftermiddagen.	Det demonstrativa tidsadverbet <i>då</i> De synonyma temporal konjunktionerna <i>när</i> och <i>då</i>

Beträffande övrig användning av adverbet och konjunktionen *då* se paragraf 21 F.

Det relativa pronomenet *som* ingår i en rad lexikaliserade konstruktioner, vilka behandlas i andra paragrafer. Se exempel nedan.

Ex. Mannen avvek från platsen, <i>just som</i> polisen anlände.	Temporal underordnad konjunktion, exakt tidpunkt (paragraf 34 E)
Siffrorna steg, <i>vartefter (som)</i> rapporterna kom in.	Temporal underordnad konjunktion, gradvis förändring (paragraf 34 E)
Sanktionerna fortsätter, <i>så länge (som)</i> kriget pågår.	Temporal underordnad konjunktion, pågående till en viss tidpunkt (paragraf 34 E)
<i>Som</i> man bäddar får min ligga.	Komparativ underordnad konjunktion, ursprungligen: <i>såsom</i> (paragraf 34 K)
Han sluddrade <i>som om</i> han var berusad.	Konditionalt komparativ underordnad konjunktion, ursprungligen: <i>såsom om</i> (paragraf 34 L)
<i>Vem som helst</i> kan ha gjort det.	Generaliserande pronomen (paragraf 1 A V)
<i>Vad som än</i> har hänt, kommer jag att stödja dig.	Generaliserande pronomen som inledning i generaliserande bisats (paragraf 35 I)

B. Inledande preposition i relativa bisatser

Grunden för bildandet av en huvudsats med en överordnad sats + en relativ bisats är två (tänkta) huvudsatser med ett gemensamt ord eller en gemensam fras. Detta ord eller denna fras kan ingå i ett prepositionsadverbial. I den relativa bisatsen brukar huvudordet och prepositionen delas upp och placeras på olika positioner. Huvudordet (och dess attribut) i adverbialet motsvaras av det relativa pronomenet, medan den ensamma prepositionen normalt placeras i den ursprungliga positionen *övriga adverbial* i satsschemat (paragraf 49).

Ex. Han har *en bil*. Han åker till jobbet *med den (medeladverbial)* på vardagar. Ursprungliga huvudsatser
Han har *en bil, som* han åker till jobbet *med* på vardagar. Överordnad sats + relativ bisats

Man kan i viss mån framhålla det mycket svaga temat *som* i bisatsen i ovanstående exempel genom att flytta prepositionen till bisatsens inledning. Vid sådana omplaceringar måste *som* bytas mot *vilken, vilket* respektive *vilka*.

Ex. Han har *en bil, som* han åker till jobbet *med* på vardagar. Överordnad sats + relativ bisats
Han har *en bil, med vilken* han åker till jobbet på vardagar. Med förstärkt tema i bisatsen
På jobbet har hon *ett särskilt rum, som* hon sover i periodvis. Överordnad sats + relativ bisats
På jobbet har hon *ett särskilt rum, i vilket* hon sover periodvis. Med förstärkt tema i bisatsen
Han har *två arbetskamrater, som* han ofta vänder sig till. Överordnad sats + relativ bisats
Han har *två arbetskamrater, till vilka* han ofta vänder sig. Med förstärkt tema i bisatsen

Det gemensamma ordet i den andra av de två (tänkta) huvudsatserna kan ingå i en prepositionsfras som är adverbialattribut till ett substantiviskt huvudord. I dessa fall kan den relativa prepositionsstrukturen ibland bytas mot en genitivkonstruktion (som i jämförelseexemplet nedan), men den måste bibehållas om nominalfrasens huvudord har obestämd betydelse (som *knappar* i de första exemplen nedan), eftersom genitivattribut ger bestämd betydelse. Den relativa bisatsen inleds då med preposition + *vilken/vilket/vilka*. Därefter följer nominalfrasens huvudord inklusive eventuella övriga framförställda attribut.

Ex. Han tog fram *sin nya skjorta*. Flera *knappar på den* var lösa. Den aktuella nominalfrasens huvudord (*knappar*) står i obestämd form.
Han tog fram *sin nya skjorta, på vilken* flera *knappar* var lösa. Överordnad sats + relativ bisats som inleds med prepositionsattribut

Han tog fram *sin nya skjorta*. *Knapparna på den* var lösa. Den aktuella nominalfrasens huvudord (*knapparna*) står i bestämd form.
Han tog fram *sin nya skjorta, på vilken* *knapparna* var lösa. Överordnad sats + relativ bisats som inleds med prepositionsattribut

Jfr. Han tog fram *sin nya skjorta, vars* *knappar* var lösa. Alternativ vid bestämd form: det relativa pronomenet *vars* (genitivattribut)

Om det *generella* relativa pronomenet *vilket* skulle ha föregåtts av en preposition, byts dessa båda ord nästan alltid mot pronomenet *var-* i sammansättning med aktuell preposition, t.ex. *efter vilket* → *varefter*. Den nya sammansättningen är ett relativt adverb (paragraf 26).

Ex. * Han *utbildade sig till snickare, efter vilket* han fick jobb på en byggfirma. Denna konstruktion används inte i modern svenska.
Han *utbildade sig till snickare, varefter* han fick jobb på en byggfirma. Satsinledningar med relativa adverb har ett formellt stilvärde.

De relativa adverbena har sin motsvarighet i demonstrativa adverb, som i sin tur också kan ersätta prepositionsfraser. Se exempel nedan.

Adverbialslag ¹	Preposition + generellt personligt pronomen	Pronominellt demonstrativt adverb	Preposition + generellt relativt pronomen ²	Pronominellt relativt adverb
Tidsadverbial	efter det	därefter	”efter vilket”	varefter
Orsaksadverbial	för det	därför	”för vilket”	varför
Metodadverbial	genom det	därigenom	”genom vilket”	varigenom
Sambandsadverbial	vid det	därvid	”vid vilket”	varvid

¹ Samma preposition kan användas vid flera olika adverbialslag (paragraf 1 A IX och 23).

² Dessa konstruktioner används normalt inte i generell betydelse.

Ex. Han *utbildade sig till snickare. Efter det* fick han jobb på en byggfirma.
Han *utbildade sig till snickare. Därefter* fick han jobb på en byggfirma.
Han *utbildade sig till snickare, varefter* han fick jobb på en byggfirma.

Neutral stil
Något högre stil
Formell stil

De *förlorade kontraktet. För det* fick de kritik.
De *förlorade kontraktet. Därför* fick de kritik.
De *förlorade kontraktet, varför* de fick kritik.

Neutral stil
Neutral stil – högre frekvent lexikaliserat orsaksadverb (paragraf 26)
Formell stil – lexikaliserat orsaksadverb (paragraf 26)

Hon *bönade och bad. Genom det* fick hon sin vilja igenom.
Hon *bönade och bad. Därigenom* fick hon sin vilja igenom.
Hon *bönade och bad, varigenom* hon fick sin vilja igenom.

Neutral stil
Något högre stil
Formell stil

Han *fastnade i kedjan. Vid den händelsen* skadade han foten.
Han *fastnade i kedjan. Därvid* skadade han foten.
Han *fastnade i kedjan, varvid* han skadade foten.

Neutral stil (Det generella *det* används i vissa fall inte i neutral stil.)
Högre stil
Formell stil

C. Tema och rema i relativa bisatser

I. Förhållandet mellan ursprunglig huvudsats och relativ bisats

I relativa bisatser sker förändringar av tema och rema i förhållande till den (tänkta) ursprungliga andra huvudsatsen. Det sker av följande tre orsaker:

1. Relativa pronomen har en låg uppmärksamhetsgrad som temaord i bisatsen.
2. Det relativa pronomenet *kan* ha flyttats till temaposition i bisatsen från en annan placering i den ursprungliga huvudsatsen.
3. Vid omskrivning med relativ bisats övergår satsen från huvudsats- till bisatsordföljd.

Exempel på ursprungliga huvudsatser

Han har en cykel. Den är gammal.
 Jag har en syster. Du känner henne.
 Jag har en syster. Henne känner du.
 Jag har en syster. Du har inte träffat henne.

Överordnad sats + relativ bisats

Han har en cykel, som är gammal. (Punkt ett ovan)
 Jag har en syster, som du känner. (Punkt ett och två ovan)
 Jag har en syster, som du känner. (Punkt ett och tre ovan)
 Jag har en syster, som du inte har träffat. (Punkt ett, två och tre ovan)

II. Temats uppmärksamhetsgrad i den relativa bisatsen

Det relativa pronomenet *som* tar mindre uppmärksamhet i anspråk och har lägre stilvärde än *vilken/vilket/vilka*, men dessa sistnämnda pronomen måste användas, om en preposition ställs framför det relativa pronomenet. En sådan placering av prepositionen kan användas för att få ett något starkare tema i den relativa bisatsen (avsnitt B i denna paragraf). För prepositionsadverbial som är rumsliga finns alternativet att använda relativa rumsadverb som bisatsinledning, vilket också ger ett något starkare tema än *som*. Ett utelämnande av *som*, vilket kan ske i nödvändiga relativa bisatser, om *som* inte är subjekt, ger naturligtvis ingen uppmärksamhet alls. Nedanstående exempel visar temats uppmärksamhetsgrad i stigande skala. Trots att de relativa bisatserna i exemplen är attributiva nödvändiga relativa bisatser, används sällan determinativ form av korrelatet (*den/det/de* + obestämd form av substantiv) i modern svenska, när en preposition bildar adverbial med det relativa pronomenet, eller när relativa adverb används. Om determinativ form ändå används, förstärks remat i den överordnade satsen, dvs. korrelatet.

Ex. Vi ska åka till huset hon arbetar *i*.
 Vi ska åka till huset *som* hon arbetar *i*.
 Vi ska åka till huset *där* hon arbetar.
 Vi ska åka till huset *i vilket* hon arbetar.

Som kan utelämnas, om det inte är subjekt i den attributiva relativa bisatsen.
 Temat *som* har låg uppmärksamhetsgrad i bisatsen.
 Relativa adverb har högre uppmärksamhetsgrad än *som*.
 Denna placering av prepositionen innebär en presentation av *vilket* inom temat.

Jfr. Vi ska åka till *det hus* som hon arbetar *i*.

Determinativ form av substantivet i korrelatet ger starkare rema i den överordnade satsen.

D. Personliga pronomen som korrelat

Som framgår av tidigare avsnitt i denna paragraf kan ett relativt pronomen och dess korrelat ha skilda satsdelsfunktioner i sina respektive satser. Således kan ett relativt pronomen som är objekt i bisatsen ha ett korrelat som är subjekt i den överordnade satsen och vice versa. Motsvarande situationer kan också uppstå om det relativa pronomenet eller dess korrelat är huvudord i ett prepositionsadverbial. I de fall som korrelatet är ett personligt pronomen med skilda subjeks- och objektsformer kan tveksamheter om konstruktioner och formanvändning uppstå. I detta avsnitt listas de fyra satskonstruktioner där detta problem kan vara aktuellt.

I. Korrelat som är subjektspredikativ i presentation med *det är X som*

Om den nödvändiga relativa bisatsen har ett subjektspredikativ som korrelat vid presentation med *det är X som* (paragraf 42), och det relativa pronomenet är objekt i bisatsen, *byter även subjektspredikativet i den överordnade satsen till den ursprungliga objektsformen*, dvs. den form som det skulle ha haft utan presentationskonstruktionen. Liksom i alla nödvändiga relativa bisatser kan *som* utelämnas, om det inte är subjekt.

Överordnad sats	Bisatsinledare (rel. pron.)	Subjekt	Övriga satsdelar
Det är <i>jag</i>	<i>som (subjekt)</i>		har gjort det.
Det är <i>mig</i>	<i>som (ackusativobjekt)</i>	hon	älskar.
Det är <i>mig</i>		hon	älskar.

Huvudsats utan presentation
<i>Jag</i> har gjort det.
Hon älskar <i>mig</i> .

II. Korrelat som är subjekt

Om den överordnade satsens subjekt är korrelat, måste det relativa pronomenet vara subjekt eller subjektspredikativ i bisatsen. I punkt I ovan beskrivs en presentationskonstruktion där man kan ändra subjektspredikativet i korrelatet till objektsform, om det relativa pronomenet *som* är objekt i bisatsen. Att på motsvarande sätt ändra subjektet till objektsform är alltså inte möjligt under denna punkt, eftersom detta slag av meningar kräver formharmoni, vilket i sin tur innebär att det relativa pronomenet ska kunna bytas ut mot en subjeksform. I stället kan man lösa problemet genom att omformulera den relativa bisatsen (som i det korrekta exemplet nedan) eller genom att använda andra satstyper (som i jämförelseexemplet nedan).

Ex. * *Jag (s), som (ao)* man angriper varje dag, måste vara stark.
Jag (s), som (s) blir angripen varje dag, måste vara stark.

Felaktig mening
 Korrekt mening

Jfr. *Jag (s)* måste vara stark, eftersom man angriper *mig (ao)* varje dag.

Exempel på korrekt omformulering utan relativ bisats

III. Korrelat som är subjektspredikativ i övriga fall

Om den överordnade satsens subjektspredikativ är korrelat till ett relativt pronomen i en *icke-nödvändig* relativ bisats, gäller samma regler som för korrelat som är subjekt (punkt II på föregående sida), dvs. det relativa pronomenet måste vara subjekt eller subjektspredikativ i bisatsen.

Ex. – Var det han eller hon som stal pengarna? – * Det var *hon (sp), som (ao)* vi för övrigt förhörde redan första dagen. Felaktig mening

För att lösa problemet med formharmoni i meningar som den i exemplet ovan gäller samma principer som i punkt II, dvs. man kan omformulera den relativa bisatsen (som i exemplet nedan) eller använda andra satstyper (som i jämförelseexemplet nedan).

Ex. – Var det han eller hon som stal pengarna? – Det var *hon (sp), som (s)* för övrigt förhördes redan första dagen. Korrekt mening

Jfr. – Var det han eller hon som stal pengarna? – Det var *hon (sp)*. Vi förhörde *henne (ao)* för övrigt redan första dagen. Korrekta meningar

IV. Korrelat som har objektsform

Det allra största problemet för svenska språkbrukare uppstår när en attributiv relativ bisats har en objektsform som korrelat, och det relativa pronomenet är subjekt i bisatsen. Det finns en tendens i modern svenska att genomföra ett formbyte som motsvarar det som beskrivs i punkt I på föregående sida, där man låter det relativa pronomenets satsdelsfunktion påverka korrelatet. I detta fall byts då objektsformen i korrelatet felaktigt till subjektsform.

Ex.	* Vänd er <i>till han som</i> har hand om det.	Vanligt förekommande felaktigt byte: <i>honom</i> → <i>han</i>
	Vänd er <i>till honom (advl) som (s)</i> har hand om det.	Den nödvändiga relativa bisatsen ska <u>inte</u> påverka objektsformen.
	* Företaget inriktar sig <i>på de som</i> är köpstarka.	Mycket vanligt förekommande felaktigt byte i skrift: <i>dem</i> → <i>de</i>
	Företaget inriktar sig <i>på dem (advl) som (s)</i> är köpstarka.	Den korrekta korrelatsformen <i>dem</i> används numera sällan – ens i etablerade medier.

De skilda personliga pronomenen är av historiska skäl olika känsliga för byten från objekts- till subjektsform. (Se vidare paragraf 74 B.)

Ex.	* Här kommer en hälsning <i>från vi som</i> är lediga.	Mindre vanligt förekommande felaktigt byte: <i>oss</i> → <i>vi</i>
	Här kommer en hälsning <i>från oss (advl) som (s)</i> är lediga.	Den attributiva nödvändiga relativa bisatsen ska <u>inte</u> påverka objektsformen.

Många språkbrukare som störs av den bristande formharmonin använder i stället omformuleringar liknande dem i punkt II och III.

Jfr.	Vänd er <i>till honom (advl)</i> , för <i>han (s)</i> har hand om det.	Exempel på korrekt omformulering utan relativ bisats
	Vänd er <i>till honom (advl)</i> , för det är <i>han (sp) som (s)</i> har hand om det.	Motsvarande mening med presentationskonstruktionen <i>det är X som</i>

E. Relativa pronomen som subjekt respektive objekt i en underordnad sats inom den relativa bisatsen

Det framgår av detta avsnitts inledning att en huvudsats som innehåller en relativ bisats, teoretiskt kan sägas ha bildats av två ursprungliga huvudsatser, vilka har en fras gemensamt. Detta gäller både nödvändiga och icke-nödvändiga relativa bisatser. Lägg märke till att termen fras, som oftast används för att beteckna en ordkombination med ett huvudord, även kan användas för ett enskilt ord, som då naturligtvis är frasens huvudord (paragraf 2 D).

Ex. Jag har tittat på *en cykel*. *Den* skulle passa mig. → Jag har tittat på *en cykel som* skulle passa mig. Huvudsats med en nödvändig relativ bisats
 Jag har *en bror*. Du har förresten träffat *honom*. → Jag har *en bror, som* du förresten har träffat. Huvudsats med en icke-nödvändig relativ bisats

I vissa fall innehåller den andra huvudsatsen redan en bisats, som i sin tur kan innehålla den fras som är gemensam med den första huvudsatsen.

Ex. Vi väntar på *en vändning*. Ingen vet när *den* kommer. Pronomenet *den* (subjekt i den andra huvudsatsens bisats) syftar på frasen *en vändning*.

I exemplet ovan är *den* subjekt i den andra huvudsatsens bisats. I exemplet nedan är *den* i stället objekt.

Ex. Vi väntar på *en vändning*. Ingen vet när vi får se *den*. Pronomenet *den* (objekt i den andra huvudsatsens bisats) syftar på frasen *en vändning*.

När man bildar en gemensam huvudsats av de två ovanstående, inleder det relativa pronomenet *som* dess relativa bisats. *Som* syftar då på korrelatet *en vändning*. Ett sådant relativt pronomen ska normalt ersätta den gemensamma frasen från den andra ursprungliga huvudsatsen, vilket också sker med ordet *den* i nedanstående exempel. Det innebär att objektet *som* hamnar före den relativa bisatsens överordnade sats i ett slags satsfläta (paragraf 38).

Ex. Vi väntar på *en vändning som* ingen vet när vi får se. Objektet *den* är ersatt med objektet *som* enligt huvudregeln.

På grund av svenskans subjektstvång i alla (fullständiga) satser utom imperativsatser måste dock ordet *den* kvarstå, om det är *subjekt* i den andra huvudsatsens bisats. I nedanstående exempel skulle *som* enligt huvudregeln ersätta *den*, men svenskan accepterar inte en satsfläta i sådana fall. Man får i stället en (tveksam) konstruktion med två subjekt till den sista bisatsen, nämligen det relativa pronomenet *som* och det personliga pronomenet *den*, dvs. en form av dubbla satsdelar (paragraf 37). Nedanstående mening innehåller alltså tre satser, vilka i tur och ordning har subjektet *vi* i hela huvudsatsens överordnade sats, subjektet *ingen* i den relativa bisatsens överordnade sats samt subjektet *som* och subjektet *den* i den relativa bisatsens underordnade sats.

Ex. Vi väntar på *en vändning som* ingen vet när *den* kommer. Subjektet *den* från den relativa bisatsens underordnade sats kvarstår.

I exemplet ovan är satsen *som ingen vet när den kommer* attributiv bisats till huvudordet *vändning* i en nominalfras (som ingår i en prepositionsfras).

F. Sammanställning över de vanligaste relativa bisatserna

Kommentarer	Överordnad sats	Bisatsinledare	Subj.	Sats- advl	Pred. 1	Övriga satsdelar i samma ordning som i överordnad sats
Som kan ha korrelet i utrum, neutrum och plural.	Jag hade en äldre kusin,	som (<i>s</i>)		alltid	retade	mig.
	Vi köpte ett nytt akvarium,	som (<i>s</i>)			visade	sig läcka.
	De stötte på två lodjur,	som (<i>s</i>)			försvann	mycket snabbt.
Vilken, vilket, vilka (i högre stil) har korrelet i utrum (främst reale), neutrum respektive plural.	Hon hade en ny kappa,	vilken (<i>s</i>)			var	ganska dyr.
	Han visade sitt gamla pass,	vilket (<i>s</i>)		inte	var	giltigt längre.
	Vi hade två gamla bilar,	vilka (<i>s</i>)		alltid	krånglade.	
Vars kan vara genitiv vid alla korrelet, medan endast korrelet i reale och plural kan ha alternativa genitivformer.	De hyrde en lägenhet,	vars/vilkens standard (<i>s</i>)			var	undermålig.
	De hade ett avtal,	vars innebörd (<i>s</i>)			var	okänt.
	De hade nya maskiner,	vars/vilkas kapacitet (<i>s</i>)			var	håpnadsväckande.
Bisatsinledaren kan även vara objekt.	De hade en hund,	som (<i>ao</i>)	de		brukade	rasta i parken.
	De hade en kusin,	vars barn (<i>ao</i>)	de	aldrig	träffade.	
Som kan utelämnas i nödvändiga relativa bisatser, om det inte är subjekt.	Där stod flickan/ den flicka	som (<i>ao</i>)	han		älskade.	
	Där stod flickan/ den flicka		han		älskade.	
Prepositioner står vanligen på adverbialposition. I annat fall måste vilken/vilket/vilka användas.	Han har en hund,	som (<i>huvudord i advl</i>)	han	sällan	går	ut <i>med</i> på vardagar.
	Han har en hund,	vilken (<i>huvudord i advl</i>)	han	sällan	går	ut <i>med</i> på vardagar.
	Han har en hund,	<i>med</i> vilken (<i>advl</i>)	han	sällan	går	ut på vardagar.
Vilket kan syfta på ett enkelt predikat, ett predikatsled, eller en hel sats. Något som kan ersätta vilket. Som kan utelämnas om det inte är subjekt.	Hon röker,	vilket (<i>s</i>)		inte	är	bra för hälsan.
	Han äter med fingrarna,	vilket (<i>s</i>)		inte	anses	vara fint.
	Han slog henne,	vilket (<i>s</i>)		inte	var	acceptabelt.
	Han slog henne,	något som (<i>s</i>)		inte	var	acceptabelt.
	Han slog henne,	något (<i>ao</i>)	han	dock	förnekade.	
Där – relativt rumsadverbial, befintlighet	Vi stod vid huset/ det hus	där (<i>rums-advl</i>)	han		bodde.	
Dit – relativt rumsadverbial, riktning	De bor i Visby,	dit (<i>rums-advl</i>)	jag		åker	varje sommar.
Då – relativt tidsadverbial	Jag har en rast klockan två,	då (<i>tids-advl</i>)	vi		kan	ses.

G. Förkortade relativa bisatser

Relativa bisatser kan ibland förkortas till tilläggsfraser. De ursprungliga relativa bisatserna innehåller då ofta tidsformer av verben *vara* eller *bli*, som utelämnas i den förkortade frasen liksom det relativa pronomenet *som* (alternativt *vilken/vilket/vilka*). Motsvarande förkortning kan göras med bisatser som inleds med det relativa adverbet *varav* (alternativt *av vilken/ av vilket/ av vilka*). I dessa senare fall ingår ibland den andra ursprungliga (tänkta) huvudsatsens partsadverbial (med prepositionen *av*) i tilläggsfrasen, något som sker i förtydligande syfte.

Ex.	<i>En mindre staty stod vid trädet. Också den mindre statyn var av marmor.</i>	Ursprungliga huvudsatser
	<i>En mindre staty, som/vilken också den var av marmor, stod vid trädet.</i>	Inskjuten relativ bisats
	<i>En mindre staty, också den av marmor, stod vid trädet.</i>	Inskjuten tilläggsfras
	<i>En mindre staty stod vid trädet, också den av marmor.</i>	Efterställd fristående tilläggsfras
	<i>En grupp elever samlades på skolgården. Många av dem hade blivit underkända.</i>	Ursprungliga huvudsatser
	<i>En grupp elever, varav/ av vilka många hade blivit underkända, samlades på skolgården.</i>	Inskjuten relativ bisats
	<i>En grupp elever, många (av dem) underkända, samlades på skolgården.</i>	Inskjuten tilläggsfras
	<i>En grupp elever samlades på skolgården, många av dem underkända.</i>	Efterställd fristående tilläggsfras

Vid predikat som har samtida betydelse med den överordnade satsens predikat, kan en relativ bisats ibland förkortas till en tilläggsfras genom att bisatsinledningen utelämnas och predikatet ställs i presens particip. Om den ursprungliga relativa bisatsen inleds med ett generellt *vilket*, som i det första exemplet nedan, kan tilläggsfrasen även uppfattas som ett fristående adverbial (som i så fall inte ska föregås av kommatecken).

Ex.	<i>Räddningsarbetet blev svårt, beroende på rasrisken.</i>	Jfr.	<i>... vilket berodde på rasrisken.</i>
	<i>De sårade, vissa skrikande av smärta, var i stort behov av hjälp.</i>		<i>... varav/ av vilka vissa skrek av smärta ...</i>

En *apposition* är ett efterställt attribut som betecknar detsamma som sitt substantiviska huvudord (paragraf 13). Om huvudordet i den nominalfras som utgör appositionen står i obestämd form, kan appositionen även ses som en tilläggsfras.

Ex.	<i>Placido Domingo, som är en berömd tenor, kommer att besöka skolan.</i>	Inskjuten relativ bisats
	<i>Placido Domingo, en berömd tenor, kommer att besöka musikskolan.</i>	Apposition alternativt inskjuten tilläggsfras
Jfr.	<i>Placido Domingo, den berömde tenoren, kommer att besöka musikskolan.</i>	Apposition

En nödvändig relativ bisats fungerar oftast som attribut till ett substantiviskt huvudord (paragraf 49 B). Om det relativa pronomenet är objekt i en sådan bisats och denna har samma subjekt som den överordnade satsen, kan attributiva bisatser med vissa finita predikat – främst finita former av hjälpverben *kunna* och *skola* – förkortas till infinitivattribut (paragraf 13). Motsvarande förkortning kan göras om den överordnade satsens subjekt är ett generellt *det*.

Ex.	Hon vill hitta någon <i>som hon kan älska</i> .	Attributiv relativ bisats
	Hon vill hitta någon <i>att älska</i> .	Infinitivattribut
	Vi har ett problem <i>som vi ska lösa</i> .	Attributiv relativ bisats
	Vi har ett problem <i>att lösa</i> .	Infinitivattribut
	Det är ett problem <i>att lösa</i> .	Motsvarande sats med ett generellt <i>det</i> som subjekt

Den lexikaliserade ordkombinationen *något som* kan användas som alternativ till det generella relativa pronomenet *vilket*. Bisatser som inleds med *vilket* i generell betydelse är till sin natur *icke-nödvändiga*. Korrelatet i den överordnade satsen kan i dessa fall vara ett enkelt predikat, ett huvudpredikatsled, ett predikatsled eller hela satsen (avsnitt A i denna paragraf).

Ex.	Han <i>röker</i> , <i>vilket</i> är skadligt för hälsan.	<i>Vilket</i> har <i>röker</i> som korrelat – ett predikat.
	Han <i>röker</i> , <i>något som</i> är skadligt för hälsan.	Det generella relativa pronomenet <i>vilket</i> kan ersättas av <i>något som</i> .

Något som inleder en tilläggsfras som är en förkortning av en efterföljande fristående huvudsats med en *nödvändig* relativ bisats.

Ex.	Han <i>röker</i> , <i>något som</i> är skadligt för hälsan.	Jfr.	Han <i>röker</i> . <i>Det är något som</i> är skadligt för hälsan.

Något som inleder alltså en *icke-nödvändig* tilläggsfras vars relativa som-bisats är *nödvändig*. Liksom vid övriga nödvändiga relativa bisatser kan *som* i den lexikaliserade kombinationen *något som* utelämnas, om det inte är subjekt.

Ex.	Hon är punktlig, <i>något (som)</i> jag uppskattar.	Jfr.	Hon är punktlig. Det är <i>något (som)</i> jag uppskattar.

Vissa självständiga pronomenen i neutrumform som följs av en attributiv relativ bisats med verbet *vara* som presenterar ett adjektiv, kan i stället (och vanligare) följas av en förkortad attributiv bisats, där det relativa pronomenet och dess predikat utelämnas, ett s.k. *generellt adjektivattribut* (paragraf 13).

Ex.	– Har du lagt märke till något (= någonting) <i>som är konstigt</i> ? – Nej, inget (=ingenting) <i>som är konstigt</i> har hänt.	Attributiva relativa bisatser
	– Har du lagt märke till något <i>konstigt/ någonting konstigt</i> ? – Nej, inget <i>konstigt/ ingenting konstigt</i> har hänt.	Generella adjektivattribut
	– Allt <i>som är dumt</i> är han med på. – Åja, ett och annat <i>som är uppbyggligt</i> har han väl också varit med på.	Attributiva relativa bisatser
	– Allt <i>dumt</i> är han med på. – Åja, ett och annat <i>uppbyggligt</i> har han väl också varit med på.	Generella adjektivattribut

H. Attributiv relativ bisats efter frågeord

I. Efter självständiga interrogativa pronomen och adverb

Huvudord i olika slag av fraser kan följas av attributiva relativa bisatser. Om ett sådant huvudord ett självständigt interrogativt pronomen eller adverb (självständigt frågeord) utelämnas alltid *som*, om *som* inte är subjekt i den attributiva relativa bisatsen.

Subjekt	Predikat 1-2	Ackusativobjekt – nominalfras (vid interrogativa pronomen)/ adverbfras (vid interrogativa adverb)					
		Huvudord (frågeord)	Attributiv relativ bisats				
			Bisatsinledare (<i>som</i>)	Subjekt	Satsadverbial	Predikat 1-2	Övriga satsdelar
Hon	frågade	vem	<i>som (subjekt)</i>		inte	hade lämnat in	sin hemuppgift.
Hon	frågade	vem	--- (<i>ackusativobjekt</i>)	du		träffade	på festen.
Han	vill veta	vad	<i>som (subjekt)</i>			har hänt.	
Han	vill veta	vad	--- (<i>ackusativobjekt</i>)	du	egentligen	tycker	om det.
De	undrar	var	--- (<i>rumsadverbial</i>)	vi		står	i dag.
Vi	frågade	hur	--- (<i>sättsadverbial</i>)	vi		skulle göra	sedan.

Vid intransitiva verb är de självständiga frågeorden huvudord i fraser som i sin tur är huvudord i prepositionsfraser. Exempel på verb som kan följas av sådana fraser finns i tabellen nedan. Aktuella prepositioner är främst *om* (vid avhandlingsadverbial) och *på* (vid tanke- eller fokuseringsadverbial).

Subjekt	Predikat	Adverbial – prepositionsfras						
		Prep.	Nominalfras (vid interrogativa pronomen)/ adverbfras (vid interrogativa adverb)					
			Huvudord (frågeord)	Attributiv relativ bisats				
				Bisatsinledare (<i>som</i>)	Subjekt	Satsadverbial	Predikat 1-2	Övriga satsdelar
Hon	funderade	på	vilka	<i>som (subjekt)</i>		möjligen	kunde hjälpa	henne.
Vi	pratade	om	vilka	--- (<i>huvudord i adverbial</i>)	vi	inte	kunde lita	på.
De	samtalade	om	vad	<i>som (subjekt)</i>			hade hänt	på festen i går.
Han	tänker	på	vad	--- (<i>ackusativobjekt</i>)	han		ska säga	till sina föräldrar.
De	grälade	om	vart	--- (<i>rumsadverbial</i>)	de		skulle åka	på semester.
Han	fokuserade	på	hur	--- (<i>sättsadverbial</i>)	han		skulle lösa	sina ekonomiska problem.

I moderna grammatikor brukar nominal- eller adverbfrasen med den attributiva bisatsen även ses som en interrogativ bisats. Det innebär att frasens huvudord (frågeordet) blir bisatsinledare. Som framgår av exemplen på föregående sida måste den attributiva relativa bisatsinledaren *som* stå kvar, om den är subjekt i bisatsen. I sådana fall anses *som* bilda en tvåordskombination som bisatsinledare tillsammans med frågeordet.

Subjekt	Predikat	Interrogativ bisats (akusativobjekt i huvudsatsen)
Hon	frågade	<i>vem (bisatsinledare)</i> du såg på festen.
Hon	frågade	<i>vem som (bisatsinledare)</i> betalade kalaset.

Subjekt	Predikat	Adverbial – prepositionsfras	
		Preposition	Interrogativ bisats (huvudord i prepositionsfrasen)
Vi	funderade	på	<i>hur (bisatsinledare)</i> vi skulle göra.
De	samtalade	om	<i>vad som (bisatsinledare)</i> hade hänt på festen i går.

Språknämnden rekommenderar att inte sätta ut kommatecken vare sig framför bisatser som är akusativobjekt eller attributiva relativa bisatser. Observera att ovanstående slag av interrogativa bisatser även kan fungera som egentliga subjekt (paragraf 39 C och 49 B).

Ex.	Hon undrar <i>vem som har gjort det</i> .	Interrogativ bisats/ akusativobjekt	Akusativobjektet innehåller en attributiv relativ bisats.
	Hon undrar <i>vem hon ska anklaga</i> .	Interrogativ bisats/ akusativobjekt	<i>Som</i> måste utelämnas i den attributiva relativa bisatsen.
	Det är oklart <i>vem hon anklagar</i> .	Interrogativ bisats/ egentligt subjekt	<i>Som</i> måste utelämnas i den attributiva relativa bisatsen.
	Du får berätta <i>när du kommer</i> .	Interrogativ bisats/ akusativobjekt	Betydelse: Du får tala om vid vilken tidpunkt du kommer.
Jfr.	Du får berätta, <i>när du kommer</i> .	Adverbiell temporal bisats	Betydelse: Du får vänta med att berätta, tills du kommer.

I äldre svenska (fram till och med början av 1900-talet) förekom sammanskrivningar av frågande adverb och det relativa pronomenet *som*.

Ex. ”Vi funderade på *hurusom* vi skulle göra.” Modern svenska: Vi funderade på hur vi skulle göra.

Ännu längre tillbaka i tiden hade bisatsen en annan ordföljd, där det finita verbet (det första predikatet i modern svenska) placerades sist i bisatsen – på samma sätt som det fortfarande gör i tyska. Den ordföljden lever kvar i vissa fasta uttryck även i modern svenska.

Ex.	Man undrar <i>vad som komma skall</i> .	Interrogativ bisats (detta avsnitt)
Jfr.	Jag säger ifrån, <i>vem det än vara må</i> .	Generaliserande bisats (nästa avsnitt)

II. Efter förenade interrogativa pronomen och adverb

Om frågeorden inleds med förenade interrogativa pronomen eller adverb, gäller att *som* kan men inte måste utelämnas, om det är objekt eller huvudord i en prepositionsfras i den attributiva bisatsen. Om *som* ersätter icke-prepositionsadverbial eller subjektspredikativ måste det dock utelämnas. Om den attributiva bisatsens ursprungliga korrelat är huvudord i en prepositionsfras, ingår hela den interrogativa bisatsen i denna prepositionsfras (den nedre tabellen).

Överordnad sats	Interrogativ bisats (akusativobjekt)	Det relativa pronomenets nödvändighet i den attributiva bisatsen
De frågade	<i>vilken film som (bisatsinledare)</i> visades på den biografen.	<i>Som</i> är subjekt och kan inte utelämnas.
De frågade	<i>vilken film som (bisatsinledare)</i> jag inte hade sett.	<i>Som</i> är objekt och kan alternativt kvarstå.
De frågade	<i>vilken film (bisatsinledare)</i> jag inte hade sett.	<i>Som</i> är objekt och kan alternativt utelämnas.
Hon undrade	<i>hur många bilar som (bisatsinledare)</i> hade passerat.	<i>Som</i> är subjekt och kan inte utelämnas.
Hon undrade	<i>hur många bilar som (bisatsinledare)</i> vi ägde.	<i>Som</i> är objekt och kan alternativt kvarstå.
Hon undrade	<i>hur många bilar (bisatsinledare)</i> vi ägde.	<i>Som</i> är objekt och kan alternativt utelämnas.
Jag undrar	<i>hur många kamrater som (bisatsinledare)</i> jag kan lita på.	<i>Som</i> är huvudord i prepositionsadverbial och kan alternativt kvarstå.
Jag undrar	<i>hur många kamrater (bisatsinledare)</i> jag kan lita på.	<i>Som</i> är huvudord i prepositionsadverbial och kan alternativt utelämnas.
Jag har sett	<i>hur illa (bisatsinledare)</i> man behandlar patienterna.	<i>Som</i> ersätter ett icke-prepositionsadverbial och måste utelämnas.
Vi undrade	<i>hur gammal (bisatsinledare)</i> han var.	<i>Som</i> är subjektspredikativ och måste utelämnas.

Subjekt	Predikat	Adverbial – prepositionsfras		Det relativa pronomenets nödvändighet i den attributiva bisatsen
		Preposition	Interrogativ bisats	
De	samtalade	om	<i>vilket resmål som (bisatsinledare)</i> var bäst.	<i>Som</i> är subjekt och kan inte utelämnas.
Vi	funderade	på	<i>vilket resmål som (bisatsinledare)</i> vi skulle välja.	<i>Som</i> är objekt och kan alternativt kvarstå.
Vi	funderade	på	<i>vilket resmål (bisatsinledare)</i> vi skulle välja.	<i>Som</i> är objekt och kan alternativt utelämnas.

Även vid förenade frågeord är det vanligt att inte använda satskommatering. I längre meningar (som av utrymmesskäl inte kan exemplifieras nedan) förekommer dock satskommatering för att underlätta läsförståelsen. I sådana fall kan kommatecknet placeras före *eller* efter frågeorden.

Ex.	De frågade vilken film som visades.	Kommatecken sätts normalt inte ut vid akusativobjekt eller nödvändiga relativa bisatser.
Jfr.	De frågade vilken film, som visades.	Kommatecknet kan placeras före den attributiva relativa bisatsens subjekt <i>som</i> .
	De frågade vilken film, som jag inte hade sett.	Ovanstående gäller även när <i>som</i> är (utsagt) objekt i den relativa bisatsen.
	De frågade, vilken film som visades.	Det förenade frågeuttrycket ses som bisatsinledare och kan då föregås av kommatecken.
	De frågade, vilken film jag inte hade sett.	Om <i>som</i> är utelämnat objekt, kan ovanstående kommatering användas.

I. Generaliserande bisats

Självständiga interrogativa pronomen och adverb kan i relativa konstruktioner tillsammans med adverbet *än* inleda generaliserande bisatser. Sådana bisatser har, liksom de interrogativa bisatserna i föregående avsnitt, sitt ursprung i konstruktioner med attributiva relativa bisatser, vilka inleds med pronomenet *som*. Ett enkelt frågeord + ett eventuellt *som* + *än* bildar lexikaliserade uttryck som är *generaliserande pronomen eller adverb*. Det relativa pronomenet *som* ingår i dessa uttryck om det är subjekt i den ursprungliga attributiva bisatsen (samma regel som i föregående avsnitt).

Om *som* är subjekt i den ursprungliga attributiva bisatsen, kan av naturliga skäl ett interrogativt *adverb* inte vara korrelerat. Det innebär att endast generaliserande *pronomen* kan innehålla ordet *som*.

Ex. *Vem som än* har gjort det här, kommer de att skylla på mig.
Vilka som än har gjort det här, kommer de att skylla på oss.
Vad som än har hänt, kommer de att skylla på mig.

Det generaliserande pronomenet *vem som än* är subjekt i bisatsen.
 Det generaliserande pronomenet *vilka som än* är subjekt i bisatsen.
 Det generaliserande pronomenet *vad som än* är subjekt i bisatsen.

Om det relativa pronomenet *som* inte är subjekt i den ursprungliga attributiva bisatsen, måste det utelämnas. I sådana fall kommer adverbet *än* att skiljas från det interrogativa pronomenet eller adverbet, under förutsättning att *än* behåller sin placering som satsadverbial i den ursprungliga attributiva bisatsen. Det generaliserande pronomenet eller adverbet kommer då alltså att stå delat. Man kan alternativt använda sammanhållna generaliserande pronomen respektive adverb, något som dock har en lägre frekvens i det allmänna språkbruket.

Ex. *Vem du än* frågar, kommer du att få samma svar.
Vad de än har upplevt, har det satt sina spår.
Var man än befinner sig, kan man höra våra sändningar.
Hur du än betar dig, vill du bli förlåten.
När du än kommer, är du välkommen.

Det delade generaliserande pronomenet *vem ... än* är akkusativobjekt i bisatsen.
 Det delade generaliserande pronomenet *vad ... än* är akkusativobjekt i bisatsen.
 Det delade generaliserande adverbet *var ... än* är rumsadverbial i bisatsen.
 Det delade generaliserande adverbet *hur ... än* är sättsadverbial i bisatsen.
 Det delade generaliserande adverbet *när ... än* är tidsadverbial i bisatsen.

Alt. *Vem än* du frågar, kommer du att få samma svar.
Vad än de har upplevt, har det satt sina spår.
Var än man befinner sig, kan man höra våra sändningar.
Hur än du betar dig, vill du bli förlåten.
När än du kommer, är du välkommen.

Det generaliserande pronomenet *vem än* är akkusativobjekt i bisatsen.
 Det generaliserande pronomenet *vad än* är akkusativobjekt i bisatsen.
 Det generaliserande adverbet *var än* är rumsadverbial i bisatsen.
 Det generaliserande adverbet *hur än* är sättsadverbial i bisatsen.
 Det generaliserande adverbet *när än* är tidsadverbial i bisatsen.

Lägg märke till att även generaliserande *pronomen* inleder generaliserande *adverbiella* bisatser, t.ex. *vad som än händer* \approx 'oavsett förhållandena'.

I modern grammatik ses alltså huvudsatsens ursprungliga adverbial (huvudord + attributiv relativ bisats) som en generaliserande adverbiell bisats, där ett generaliserande pronomen eller adverb fungerar som bisatsinledare. Som framgår av föregående sida kan en sådan bisatsinledare bestå av ett enkelt frågeord som kan stå sammanhållet med eller skilt från adverbet *än* och vid subjektsfunktion förenat med det relativa pronomenet *som*.

Subjekt	Predikat 1-2	Ackusativ-objekt	Generaliserande adverbiell bisats (ursprunglig satsanalys med pronomen- eller adverbfraser)						Kommentarer
			Huvudord	Attributiv relativ bisats					
				Bisatsinledare	Subjekt	Sats-advl	Predikat	Tids-advl	
Vi	kommer att stödja	dig	<i>vad</i>	<i>som (subjekt)</i>		<i>än</i>	händer	i morgon.	<i>Som</i> är obligatoriskt subjekt.
Vi	kommer att stödja	dig	<i>vem</i>	<i>som (subjekt)</i>		<i>än</i>	vinner	i morgon.	<i>Än måste</i> satsadverbialplaceras.
Vi	kommer att stödja	dig	<i>vad</i>		du	<i>än</i>	gör	i morgon.	<i>Som måste</i> utelämnas och
Vi	kommer att stödja	dig	<i>hur</i>		du	<i>än</i>	gör	i morgon.	<i>än kan</i> satsadverbialplaceras.
Vi	kommer att stödja	dig	<i>vad än</i>		du		gör	i morgon.	<i>Som måste</i> utelämnas och
Vi	kommer att stödja	dig	<i>hur än</i>		du		gör	i morgon.	<i>än kan</i> ingå i huvudordet.

Om den generaliserande betydelsen hos ett enkelt frågeord framgår tydligt, och om detta frågeord inte är korrelerat till subjektet i den ursprungliga attributiva bisatsen, kan *än* alternativt utelämnas (i något ålderdomlig stil) vid pronomenet *vad* och vid adverbena *var* och *vart* samt (i mycket ålderdomlig stil) vid adverbet *hur*. De ålderdomliga alternativa formerna (utan *än*) kan inte användas i modern svenska vid adverbet *när*, som vid ett sådant utelämnande skulle kunna uppfattas i sin andra betydelse som tidskonjunktion, eller vid pronomenen *vem* (för singular) och *vilka* (för plural).

Ex. *Vad* du gör, sköt dina studier!
Var jag är, finns du med mig i mitt hjärta.
Vart jag går, bär jag din ring.

I något ålderdomlig stil kan *än* utelämnas efter *vad*.
 I något ålderdomlig stil kan *än* utelämnas efter *var*.
 I något ålderdomlig stil kan *än* utelämnas efter *vart*.

”*Hur* jag letar, hittar jag inte min nyckel.”

I mycket ålderdomlig stil kan *än* utelämnas efter *hur*.

Jfr. Hälsa artigt, *vem* du *än* träffar!
Vilka du *än* träffar, hälsa artigt!
När jag *än* blir klar, kommer jag att fira ordentligt.

Än kan inte utelämnas efter *vem*.
Än kan inte utelämnas efter *vilka*.
Än kan inte utelämnas efter *när*.

Om det interrogativa pronomenet eller adverbet står *förenat*, placeras adverbet *än* normalt på en ursprunglig satsadverbialplats i modern svenska. Detsamma gäller det sammansatta adverbet *varifrån*.

Ex. *Varifrån ni än kommer, är ni välkomna hit. / Vilken tidning du än köper, är det okej för mig. / Hur snäll jag än är, kan jag inte gå med på det. / Hur mycket du än tjarar, får du inga pengar. / Hur många presenter du än köper, förlåter hon dig aldrig. / Vems fel det än är, måste det åtgärdas.*

Nedanstående tabell sammanfattar mönstren hos de generaliserande adverbiella bisatserna.

Generaliserande bisats	Överordnad sats	Det generaliserande pronomenet eller adverbet i bisatsens satsanalys
<i>Vem som än utses,</i>	kommer de att protestera.	Subjekt – självständigt generaliserande pronomen
<i>Vem ni än utser / Vem än ni utser,</i>	kommer de att protestera.	Akusativobjekt – självständigt generaliserande pronomen
<i>Vad som än händer,</i>	sviker jag dig aldrig.	Subjekt – självständigt generaliserande pronomen
<i>Vad du än gör / Vad (än) du gör,</i>	tänk på dina barn!	Akusativobjekt – självständigt generaliserande pronomen
<i>Hur vi än gör / Hur än vi gör,</i>	blir det fel.	Sättsadverbial – självständigt generaliserande sättsadverb
<i>När du än gör det / När än du gör det,</i>	kommer vi att stötta dig.	Tidsadverbial – självständigt generaliserande tidsadverb
<i>Var jag än är / Var (än) jag är,</i>	tänker jag på dig.	Lägesangivande rumsadverbial – självständigt generaliserande rumsadverb
<i>Vart jag än går / Vart (än) jag går,</i>	tänker jag på dig.	Riktningangivande rumsadverbial – självständigt generaliserande rumsadverb
<i>Varifrån du än kommer,</i>	är du välkommen hit.	Riktningangivande rumsadverbial – självständigt generaliserande rumsadverb
<i>Vilken låt som än vinner,</i>	blir det protester.	Subjekt – förenat ¹ generaliserande pronomen + substantiv
<i>Vilken åsikt hon än har,</i>	tycker han något annat.	Akusativobjekt – förenat ¹ generaliserande pronomen + substantiv
<i>Vems kläder du än lånar,</i>	tycks de passa dig bra.	Akusativobjekt – förenat ¹ generaliserande pronomen i genitiv + substantiv
<i>Hur snabb du än är,</i>	kommer du inte att hinna.	Subjektspredikativ – förenat ¹ generaliserande gradadverb + adjektiv
<i>Hur mycket jag än jobbar,</i>	blir han inte nöjd.	Gradadverbial – förenat ¹ generaliserande gradadverb + gradadverb
<i>Hur mycket pengar han än har,</i>	imponerar det inte på mig.	Akusativobjekt – förenat ¹ generaliserande gradadverb + pronomen + substantiv

¹ Det interrogativa pronomenet eller adverbet står *förenat*, medan det generaliserande pronomen eller adverb som det ingår i ofta är tvådelat.

Även de lexikaliserade (något ålderdomliga) adverbena *varhelst* (även: *var helst*), *varthelst* (även: *vart helst*) och *närhelst* (även: *när helst*) kan inleda generaliserande bisatser.

Ex. *Varhelst/ var helst* hon befann sig, kände hon hans närvaro.
Han skruvade på sig, *närhelst/ när helst* frågan kom på tal.

Bisatsinledaren *varhelst* är rumsadverbial i den generaliserande bisatsen.
Bisatsinledaren *närhelst* är tidsadverbial i den generaliserande bisatsen.

J. Pronomenet *vad* i relativa konstruktioner

Vid attributiva bisatser efter determinativa pronomen (paragraf 75 F) kan det generella pronomenet *det* i vissa fall ersättas av *vad* som korrelat. *Vad* kan då inte följas av *som*, om *som* inte är subjekt i bisatsen – samma regel som gäller när *vad* fungerar som interrogativt pronomen.

Ex.	Jag uppskattar <i>det som</i> du gör för mig.	I en nödvändig relativ bisats <u>kan</u> <i>som</i> normalt kvarstå, även om det inte är subjekt i bisatsen.
	Jag uppskattar <i>det</i> du gör för mig.	<i>Som</i> kan alternativt utelämnas, om det inte är subjekt i bisatsen.
	Jag uppskattar <i>vad</i> du gör för mig.	Efter självständiga frågeord <u>måste</u> <i>som</i> utelämnas, om det inte är subjekt i bisatsen.

Vad används ofta i indirekt frågande betydelse (avsnitt H i denna paragraf). Denna betydelse har tolkningsföreträde framför den determinativa i det allmänna språkmedvetandet. Därför kan *vad* inte användas determinativt, om betydelsen kan tolkas som indirekt frågande.

Ex.	Vi diskuterade <i>det</i> som hade hänt.	Betydelse: Händelseförloppet var känt och vi diskuterade det. – Det determinativa <i>det</i> används.
	Vi diskuterade <i>vad</i> som hade hänt.	Betydelse: Händelseförloppet var inte utrett och vi diskuterade det. – Det interrogativa <i>vad</i> används.

Vad kan emellertid ersätta korrelatet *det* i generell determinativ betydelse även som interrogativt pronomen, om den frågande betydelsen sammanfaller med den icke-frågande. Det är detta förhållande som språkhistoriskt har lett fram till den determinativa användningen av *vad*.

Ex.	Vi kände till <i>det</i> som hade hänt.	Detta determinativa <i>det</i> kan ersättas av <i>vad</i> utan risk för betydelseförändring.
	Vi kände till <i>vad</i> som hade hänt.	Denna exempelmening tolkas normalt som liktydig med den ovanstående.

Som framgår av föregående avsnitt kan *vad* även ingå i generaliserande pronomen. Av den anledningen är det vanligt att *vad* ersätter det determinativa pronomenet *det* i nominalfraser med generaliserande betydelse, t.ex. i nedanstående exempel med korrelatsfrasen *allt det*.

Ex.	Allt <i>det som</i> du gör är bra.	I en nödvändig relativ bisats <u>kan</u> <i>som</i> normalt kvarstå, även om det inte är subjekt i bisatsen.
	Allt <i>det</i> du gör är bra.	<i>Som</i> kan alternativt utelämnas, om det inte är subjekt i bisatsen.
	Allt <i>vad</i> du gör är bra.	Efter självständiga frågeord <u>måste</u> <i>som</i> utelämnas, om det inte är subjekt i bisatsen.

Vad används i stället för *det* som generellt determinativt pronomen i jämförande uttryck med *än*, som i dessa fall fungerar som preposition (paragraf 34 K).

Ex.	Du sjunger bättre än <i>vad</i> jag gör.	Jfr. ”Du sjunger bättre än <i>det</i> (som) jag gör.” – teoretisk determinativ konstruktion

I tabellen nedan är korrelaten *det* (i determinativ betydelse) respektive *vad* (i interrogativ betydelse) huvudord i prepositionsfraser. När självständiga frågeord som *vad* är korrelat, utelämnas alltid det relativa pronomenet *som*, om det inte är subjekt i bisatsen, medan det oftast optionellt kan behållas vid andra korrelat. Om *som* däremot är subjekt i den attributiva bisatsen, kan det inte utelämnas vare sig vid självständiga frågeordskorrelat eller andra korrelat.

Subjekt	Predikat	Avhandlingsadverbial – prepositionsfras						Det relativa pronomenets nödvändighet i den attributiva relativa bisatsen
		Prep.	Huvudord (pronomen)	Attributiv relativ bisats				
				Bisatsinledare	Subjekt	Predikat 1-2	Adverbial	
Samtalet	handlade	om	det	som (<i>s</i>)		hade hänt	i går.	<i>Som</i> är <i>subjekt</i> i bisatsen och <u>kan inte</u> utelämnas.
Samtalet	handlade	om	<i>vad</i>	som (<i>s</i>)		hade hänt	i går.	<i>Som</i> är <i>subjekt</i> i bisatsen och <u>kan inte</u> utelämnas.
Samtalet	handlade	om	det	som (<i>ao</i>)	vi	skulle göra	sedan.	<i>Som</i> är <i>objekt</i> i bisatsen och <u>kan</u> ingå i satsen.
Samtalet	handlade	om	det	--- (<i>ao</i>)	vi	skulle göra	sedan.	<i>Som</i> är <i>objekt</i> i bisatsen och <u>kan</u> utelämnas.
Samtalet	handlade	om	<i>vad</i>	--- (<i>ao</i>)	vi	skulle göra	sedan.	<i>Som</i> är <i>objekt</i> i bisatsen och <u>måste</u> utelämnas.

I moderna grammatikor betraktas ett frågeordskorrelat + en attributiv bisats som en interrogativ bisats. Frågeordet ses därvid som bisatsinledare. I de fall det relativa *som* inte utelämnas anses frågeordet + *som* bilda en tvåordskombination som bisatsinledare (avsnitt H i denna paragraf).

Ex. Samtalet handlade om *vad* (*bisatsinledare*) vi skulle göra sedan. / Samtalet handlade om *vad som* (*bisatsinledare*) hade hänt i går.

Vad ingår i de lexikaliserade pronomenen *vad* (*som*) *än* (föregående avsnitt) och *vad* (*som*) *helst*.

Ex. *Vad som helst* kan hända.

Jag gör *vad helst/ vadhelst* du vill.

Vad som helst är ett generaliserande pronomen.

Som utelämnas i ålderdomlig stil, om en attributiv relativ bisats följer.

Jfr. *Vem som helst* (*pron.*) kan komma. / Ni kan inte göra *hur som helst* (*adv.*).

Även andra frågeord kan kombineras med *som helst*.

Vad ingår i några fasta adverbialuttryck som historiskt går tillbaka på konstruktioner med relativa bisatser.

Ex. *Vad det beträffar* har jag inga kommentarer. / *Vad jag vet* är det ingen fara.

Engelskan använder genomgående *what* som självständigt determinativt pronomen i generell icke-animat betydelse (paragraf 75 G).

Ex. *What* you do is wrong.

Jfr. *Det* (*som*) du gör är fel.

36. Falsk samordning

Den samordnande konjunktionen *och* används ibland efter vissa predikatsverb (vilka beskrivs på nästa sida) för att bilda en s.k. *falsk samordning* (alternativt namn: pseudo-koordination) med ett annat predikatsverb. Konstruktionen innebär en presentation av detta andra verb. I nedanstående exempel presenteras verbet *ljuga* genom falsk samordning med verbet *stå*. Den verbhandling som beskrivs med *stå* är inte särskilt viktig för budskapet.

Subjekt	Predikat med satsdelsled i <i>falsk samordning</i>	Rumsadverbial
Han	står och ljuger	i riksdagen.

Om man i stället börjar meningen med rumsadverbialen, ser man att samordningens första predikat endast fungerar som stödpredikat till huvudpredikatet.

Rumsadverbial	Stödpredikat	Subjekt	Falsk samordnare	Huvudpredikat
I riksdagen	står	han	och	ljuger.

Stödpredikat, som intar samma satsposition som hjälpverb, är alltså inte särskilt betydelsebärande i sammanhanget. Jämför med *äkta* samordning nedan.

Subjekt	Predikat med satsdelsled i <i>äkta samordning</i>	Rumsadverbial	Tidsadverbial
Han	sjunger och dansar	på teatern	i kväll.

Tidsadverbial	Predikat med satsdelsled i <i>äkta samordning</i>	Subjekt	Rumsadverbial
I kväll	sjunger och dansar	han	på teatern.

Om man gör om ovanstående meningar till frågor, får man motsvarande ordföljdsskillnad.

Falsk samordning: *Står han och ljuger?*

Äkta samordning: *Sjunger och dansar han?*

Det innehållsmässigt viktiga verbet *ljuga* presenteras.

Verben *sjunga* och *dansa* är lika viktiga i sammanhanget.

Precis som vid vanlig, äkta samordning (paragraf 1 A X) kan samordnade led vid falsk samordning ingå i predikatsled/huvudpredikatsled. Graden av presentation av huvudpredikatet vid falsk samordning kan därigenom varieras.

Ex. Han står och *ljuger* i riksdagen. / Han står i riksdagen och *ljuger*.

Partiell respektive fullständig presentation

Falsk samordning kan konstrueras med nedanstående stödverb.

- Positionsverben *stå*, *sitta* och *ligga* samt rörelseverben *gå*, *springa* och *komma* – de sistnämnda ofta med extra adverb eller adverbpartiklar

Ex. Han *står och skriker* i foajén. / Hon *sitter och skryter* i personalrummet. / De *ligger och sover* där inne.
Han *går och samlar in* pengar. / De *springer och smäller* i dörrar. / Hon *kommer och påstår* en massa.
Han *går omkring och samlar in* pengar. / De *springer runt och smäller* i dörrar. / Hon *kommer här och påstår* en massa.
- Några verb som innebär språklig kommunikation, t.ex. *ringa/telefonera*, *skriva* och *mejla*

Ex. Vi *ringde och gratulerade* henne i går. / Jag *skrev och klagade* på servicen. / De *mejlade och föreslog* ett möte.
- Verbet *vara* i satser som uttrycker aktivitet i pågående tid på annan plats (Beträffande pågående tid se paragraf 56 A II.)

Ex. Jag *var och tränade* på gymmet, när du sökte mig. / Hon *är och förhandlar* med banken. / Vi *har varit och shoppat* på NK.
- Verbet *ta* i satser som framhåller att subjektet verkligen agerar i en viss situation (med begränsade alternativ vid huvudverbspresentationen)

Ex. Jag tycker du ska *ta och städa* i morgon. / Han *tog och ringde upp* den ansvarige utgivaren.
- Verbet *vara* + tillägg i särskilda artighetsfraser (med begränsade alternativ vid huvudverbspresentationen)

Ex. Vill du *vara snäll och vädra* på rasten? / *Var vänlig (och) återkom* senare.

De begränsade alternativen vid huvudpredikatspresentationen hos de två sista grupperna ovan består av att svagt predikatsanknutna adverbial inte kan omplaceras med samma frihet som i andra satser, t.ex. *Ta och städa i morgon* men inte **Ta i morgon och städa*. Det kan jämföras med alternativen för huvudpredikatspresentationen hos de andra grupperna, t.ex. *Stå inte och skrik i foajén* som har alternativet *Stå inte i foajén och skrik*.

I talspråket förväxlas ibland infinitivmärket *att* med konjunktionen *och* på grund av dessa ords gemensamma talspråksuttal *å*. I satser med verb som *börja*, *sluta*, *försöka* m.fl. samt *sätta igång*, *hålla på*, *låta bli* m.fl.¹ förekommer därför talspråkskonstruktioner som påminner om falsk samordning.

Ex. * *Försök och lär* dig det här! Korrekt mening: *Försök att lära* dig det här! Jfr. *Ta och lär* dig det här! – Falsk samordning
* *Låt bli och smäll* i dörrarna! Korrekt mening: *Låt bli att smälla* i dörrarna! *Spring inte och smäll* i dörrarna! – Falsk samordning

¹ Samtliga verb som kan förväxlas enligt ovan konstrueras alternativt (och ursprungligen) med adverbial, t.ex. *Försök med att lära dig det här* respektive *Låt bli med att smälla i dörrarna*. Verben utan partikel kan dessutom alternativt fungera som hjälpverb, t.ex. *Försök lära dig det här* (paragraf 54 C).

Om ett av de verb som ingår i *äkta samordning* är *ett partikelverb, ett reflexivt verb eller ett verb med objekt/subjektspredikativ* påverkas ordföljden i påståendesatser med omvänd ordföljd eller i frågesatser på ett liknande sätt som vid falsk samordning.

<u>Verbslag</u>	<u>Exempel på äkta samordning vid rak ordföljd</u>	<u>Exempel på äkta samordning vid omvänd ordföljd</u>
Partikelverb	Han <i>skrålade</i> och <i>gick på</i> under middagen.	Under middagen <i>skrålade</i> han och <i>gick på</i> .
Reflexivt verb	De <i>dansade</i> och <i>roade sig</i> hela natten.	Hela natten <i>dansade</i> de och <i>roade sig</i> .
Verb med subjektspredikativ	Han <i>skrattade</i> och <i>var glad</i> på festen.	På festen <i>skrattade</i> han och <i>var glad</i> .

Om man vänder på ordningsföljden mellan ovanstående verb, framgår det tydligare varför de på grund av ordföljdsreglerna för huvudsatser inte kan samordnas på samma sätt som övriga verb i äkta samordning.

<u>Verbslag</u>	<u>Exempel på äkta samordning vid rak ordföljd</u>	<u>Exempel på äkta samordning vid omvänd ordföljd</u>
Partikelverb	Han <i>gick på</i> och <i>skrålade</i> under middagen.	Under middagen <i>gick</i> han <i>på</i> och <i>skrålade</i> .
Reflexivt verb	De <i>roade sig</i> och <i>dansade</i> hela natten.	Hela natten <i>roade</i> de <i>sig</i> och <i>dansade</i> .
Verb med subjektspredikativ	Han <i>var glad</i> och <i>skrattade</i> på festen.	På festen <i>var</i> han <i>glad</i> och <i>skrattade</i> .

Som framgår av den första sidan i detta avsnitt kan huvudpredikatet vid falsk samordning presenteras delvis eller fullständigt. En fullständig presentation, där huvudpredikat placeras sist i satsen efter positionen *övriga adverbial*, förutsätter dock att det aktuella adverbialet inte är starkt anknytet till huvudpredikatet. (Se paragraf 2 B VIII). En liknande presentation av ett enskilt predikat är över huvud taget inte möjlig vid äkta samordning. I satser med tvådelade verb eller sammansatta tempus blir alltså den enda ordföljdsskillnaden mellan äkta och falsk samordning att en fullständig presentation av huvudpredikatet är möjlig i vissa fall vid falsk samordning, dvs. i de fall då det aktuella adverbialet är svagt predikatsanknytet.

Ex. <i>Sjöng</i> och <i>skrålade</i> han hela natten?	Äkta samordning – enkla sammanhållna predikatsverb
<i>Skrålade</i> han och <i>gick på</i> under middagen?	Äkta samordning – ej sammanhållna predikatsverb, eftersom det andra är tvådelat
<i>Har</i> han <i>sjungit</i> och <i>skrålat</i> hela natten?	Äkta samordning i sammansatt tempus
<i>Satt</i> han och <i>skrålade</i> under middagen?	Falsk samordning – huvudpredikatet delvis presenterat
<i>Har</i> han <i>suttit</i> och <i>skrålat</i> hela natten?	Falsk samordning i sammansatt tempus – huvudpredikatet delvis presenterat
<i>Satt</i> han under middagen och <i>skrålade</i> ?	Falsk samordning – huvudpredikatet fullständigt presenterat
<i>Satt</i> han och <i>grälade</i> på henne?	Adverbialet <i>på henne</i> är starkt predikatsanknytet och ingen fullständig presentation är möjlig.
<i>Har</i> han <i>suttit</i> hela natten och <i>skrålat</i> ?	Falsk samordning i sammansatt tempus – huvudpredikatet fullständigt presenterat
<i>Har</i> han <i>suttit</i> och <i>grälat</i> på henne?	Adverbialet <i>på henne</i> är starkt predikatsanknytet och ingen fullständig presentation är möjlig.

37. Dubbla satsdelar och andra tautologier

Man kan lyfta fram en primär satsdel genom att dubblera den. Vid en sådan dubbling, som mest förekommer i talspråk, används personliga pronomen eller pronominella adverb. De extra satsdelarna kan beroende på sammanhang vara betonade eller obetonade i satsmelodin. Observera att bisatser kan utgöra primära satsdelar i en huvudsats (det fjärde exemplet nedan).

Ex. "Kristina, <i>hon</i> är duktig."	Dubblerat subjekt: egennamn + personligt pronomen
"Sven, <i>honom</i> vill jag inte träffa."	Dubblerat objekt: egennamn + personligt pronomen
"I Stockholm, <i>där</i> vill jag bo."	Dubblerat rumsadverbial: prepositionsadverbial + pronominellt rumsadverb
"När jag kommer hem, <i>då</i> ska vi fira."	Dubblerat tidsadverbial: adverbial bisats + pronominellt tidsadverb
"Kristina är duktig, <i>hon</i> ." / "Hon är duktig, <i>hon</i> ."	Vid dubblerat subjekt kan upprepningen ske <i>efter</i> satsen.
"Kristina, <i>hon</i> är duktig, <i>hon</i> ."	Vid dubblerat subjekt kan man också kombinera båda konstruktionerna.

Även satsadverbialen *inte* dubbleras ibland i talspråk. I sådana fall är det vanligt att satsadverbialen inleder satsen. Dubblingen sker alltid efter satsen.

Ex. "Inte gör han det, <i>inte</i> ."	Dubblerat satsadverbial
---------------------------------------	-------------------------

Om en adverbial bisats ställs på fundamentalsposition i en fråga, måste en dubbling ske genom att ett adverb tar den ursprungliga adverbialplatsen.

Ex. "När jag kommer hem, ska vi fira <i>då</i> ?"	Nödvändig dubbling för att utsagan inte ska uppfattas som ett påstående
---	---

Konstruktioner med dubbla satsdelar kan sägas vara ett slags *tautologier*, dvs. omsägningar. En tautologi (från grekiska *to auto*, 'samma' och *logos*, 'tal') kallas ibland populärt för "tårta på tårta". Här nedan ges exempel på flera slags tautologier. I den högra kolumnen anges vilket slag av tautologi som exemplifieras. Orden i den fjärde och sista gruppen kan dock endast betecknas som tautologier i språkhistorisk mening.

Ex. Han är <i>redan</i> känd <i>sedan</i> <i>tidigare</i> . / Hon har <i>två</i> <i>tvillingar</i> . / En <i>gammal</i> <i>forborg</i> ...	Oavsiktlig överinformation i prosatext, s.k. <i>pleonasm</i>
CD-skiva; ISBN-nummer; IT-teknik; MBL-lagen; RAM-minne	En initialförkortning + ett vanligt ord
Stolthet går före undergång, högmod går före fall.	Tautologi som stilmedel, t.ex. två satser m. samma betydelse
Basketkorg; naanbröd; salsasås; schlagerhit; underrättelseinformation	Två ord m. samma ursprungliga betydelse (ej äkta tautologi)

Beträffande konstruktioner med två subjekt, ett formellt och ett egentligt, se paragraf 39. Beträffande formellt och egentligt objekt se paragraf 41. Beträffande dubbla subjekt i relativa bisatser som i sin tur innehåller underordnade satser se paragraf 35 E.

38. Satsfläta

Man kan placera information från vissa bisatser *först* i en inledande överordnad sats och därigenom göra den informationen till tema för hela meningen. Denna konstruktion, som kallas satsfläta, förekommer främst när bisatsen fungerar som objekt eller subjekt till den överordnade satsen, dvs. vid *nominalbisatser* (allmänt underordnade eller interrogativa bisatser).

Bisatsens predikativ som tema

Ex. *Lyckliga* tror jag inte att de var.

Jfr. Jag tror inte *att de var lyckliga*. – Nominalbisats i normal objektposition
Att de var lyckliga tror jag inte. – Nominalbisats som objekt i temaposition

Bisatsens objekt som tema

Ex. *Henne* är det uppenbart att han gillar.

Jfr. Det är uppenbart *att han gillar henne*. – Presentation med formellt subjekt, *det*
Att han gillar henne är uppenbart. – Nominalbisats som subjekt i temaposition

Bisatsens adverbial (utan preposition) som tema

Ex. *Dit* undrar jag om de ska resa.

Jfr. Jag undrar *om de ska resa dit*. – Nominalbisats i normal objektposition

Bisatsens prepositionsadverbial som tema

Ex. *Oss* vet de att de inte kan få några pengar *av*.
Henne tycker jag inte att du ska ljuga *för*.

Jfr. De vet *att de inte kan få några pengar av oss*. – Nominalbisats i normal objektposition
 Jag tycker inte *att du ska ljuga för henne*. – Nominalbisats i normal objektposition

Av oss vet de att de inte kan få några pengar.
För henne tycker jag inte att du ska ljuga.

Alternativ placering av prepositionen i bisatsens avsändaradverbial
 Alternativ placering av prepositionen i bisatsens delgivningsadverbial/objektsadverbial

Beträffande tema och rema se paragraf 3, preposition i satsens fundament paragraf 4 D, nominalbisatser som objekt och subjekt paragraf 34 C–D, presentation av bisatser med formellt subjekt paragraf 39 C, objektsadverbial paragraf 23 G–H.

39. Presentation med formellt subjekt

A. Presentation i aktiva satser med verb som anger existens, position, rörelse eller allmänna händelser

Om huvudpredikatet är ett intransitivt verb som anger existens, position, rörelse eller allmänna händelser, och om det egentliga subjektet är något obekant, kan man använda *ett formellt subjekt, det*, som vid rak ordföljd inleder satsen i stället för det obekanta egentliga subjektet. *Det egentliga subjektets* placering motsvarar ordföljdmässigt akkusativobjektets placering i satser med transitiva verb. (Se det förenklade schemat för huvudsatser i paragraf 49 A.) Verb som kan ha formellt subjekt i aktiva satser är existensverb som **finnas, existera, bo, leva, föreligga** och **råda** (i ålderdomlig existentiell betydelse, t.ex. *det råder fred*), positionsverb som **ligga, sitta, hänga** och **stå**, rörelseverb som **komma, gå, försvinna, springa, stiga** och **växa** samt allmänna händelseverb som **hända, pågå** och **ske**. (Många existens- och positionsverb i satser med formellt subjekt kan ersättas med *vara*. Se paragraf 53 F VI.)

Formellt subjekt	Predikat 1	Satsadverbial	Predikat 2	Egentligt subjekt	Övriga adverbial
Det	<i>bor</i>			en gammal gubbe	i torpet.
Det	har	inte	<i>skett</i>	några förändringar	de senaste åren.

Jfr. En gammal gubbe bor i torpet. / Några förändringar har inte skett de senaste åren.

Motsvarande meningar utan formellt subjekt.

Eftersom konstruktionen med formellt subjekt används för att presentera ord som man inte talat om tidigare, kan det egentliga subjektet inte vara ett substantiv i bestämd form, ett definit pronomen eller ett egennamn. Meningar av typen * *Det bor den gamla gubben i torpet*, * *Det bor han i torpet* eller * *Det bor Lennart i torpet* är alltså inte möjliga.

Även partikelverb kan ange position eller rörelse och således ingå i konstruktioner med formellt subjekt. I exemplen nedan är *gå omkring* ett positionsverb (befintlighetsangivande verb), medan *virvla upp* är ett rörelseverb (riktningsangivande verb).

Ex. Det *går omkring* heliga kor på gatorna i Indien.
Det *virvlade upp* rök ur skorstenen.

Jfr. Heliga kor *går omkring* på gatorna i Indien.
Rök *virvlade upp* ur skorstenen.

Vid frågor kan det egentliga subjektet presenteras på motsvarande sätt.

Ex. Finns *det (formellt subjekt) någon (egentligt subjekt)* här?
Varför måste *det (f. s)* ligga *redskap (eg. s)* på gräsmattan?

Ja-eller-nej-fråga med formellt subjekt
Öppen fråga (frågeords-fråga) med formellt subjekt

Påståendesatser med formellt subjekt kan liksom andra påståendesatser inledas med ett adverbial.

Adverbial	Predikat 1	Form. subj.	Sats-advl.	Predikat 2	Egentligt subjekt	Övr. adverbial
I torpet	<i>bor</i>	det			en gammal gubbe.	
I dag	har	det	inte	<i>kommit</i>	någon post	till oss.

Att kombinera formellt subjekt med omvänd ordföljd, om det bara finns ett predikat i satsen, är grammatiskt korrekt men inte särskilt verkningsfullt, eftersom de ord man vill presentera – i exemplen nedan *en flaska Chardonnay* – redan har fått remaposition genom den omvända ordföljden.

Ex. På bordet står det en flaska Chardonnay. Omvänd ordföljd i sats *med* formellt subjekt
 Jfr. På bordet står en flaska Chardonnay. Omvänd ordföljd i sats *utan* formellt subjekt

Ovanstående två exempel har samma presentationsgrad av (det egentliga) subjektet *en flaska Chardonnay*, vilket alltså blir följden om satserna endast innehåller *en* predikatsposition – dvs. om ett verb som inte har partikel står i presens eller i preteritum. Om det finns två eller flera predikatspositioner i satsen, är det däremot meningsfullt att kombinera formellt subjekt med omvänd ordföljd, eftersom det egentliga subjektets placering ordföljdmässigt motsvarar objektets i schemat för huvudsatser (paragraf 49 A). Av nedanstående två meningar presenteras *en flaska Chardonnay* alltså starkare i den med formellt subjekt.

Ex. På bordet har det stått en flaska Chardonnay. Omvänd ordföljd i sats *med* formellt subjekt
 Jfr. På bordet har en flaska Chardonnay stått. Omvänd ordföljd i sats *utan* formellt subjekt

Det formella subjektet *det* ersätts ibland av ett svagt betonat *där* – särskilt när huvudpredikatet är ett positions- eller existensverb. I en denna konstruktion (som förekommer oftare i talspråket i södra Sverige än i övriga landet) fungerar *där* som ett mellanting av rumsadverbial och formellt subjekt.

Ex. *Det* står en bil på gatan. / *Det* fanns ingen kärlek i förhållandet. Ett svagt betonat *det* är formellt subjekt enligt huvudregeln.
Där står en bil på gatan. / *Där* fanns ingen kärlek i förhållandet. Ett svagt betonat *där* fungerar delvis som formellt subjekt i dessa exempel.
 Jfr. *Där* står en bil. ≈ *Där borta* står en bil. *Där/ där borta* är rumsadverbial i dessa jämförelseexempel.

Ett formellt subjekt ska inte förväxlas med ett *opersonligt subjekt* (paragraf 75 B III).

Ex. *Det* (*f. s*) händer (*p*) mycket (*eg. s*) i Stockholm (*rums-advl*). Konstruktion med formellt subjekt: *Det händer mycket* ersätter *mycket händer*.
 Jfr. *Det* (*s*) regnar (*p*) mycket (*grad-advl*) i Stockholm (*rums-advl*). *Det* är ett opersonligt subjekt – vem eller vad som regnar är osagt.

Några jämförelser med engelska

De svenska intransitiva positionsverben *stå*, *sitta* och *ligga* motsvaras i satser med inanimata subjekt normalt av verbet *be* på engelska. I satser med animata subjekt kan däremot de direkta översättningarna *stand*, *sit* och *lie* användas. Lägg märke till att engelska satser med *be* som huvudverb kan avse både brukstid och pågående tid, medan övriga huvudverb har skilda konstruktioner för dessa underordnade tidsaspekter (paragraf 53 H).

Ex. *Bilen står på gatan. / Lappen satt på dörren. / Böckerna ligger på golvet.* Inanimata subjekt
Männen kommer att stå utanför huset. / Katten sitter i soffan. / Hunden låg i korgen. Animata subjekt

Jfr. *The car is in the street. / The note was on the door. / The books are on the floor.* Inanimata subjekt
The men will stand outside the house. / The cat (often) sits in the sofa. / The dog lay in his basket (every night). Animata subjekt, brukstid
The men will be standing outside the house. / The cat is sitting in the sofa. / The dog was lying in his basket. Animata subjekt, pågående tid

Vid omskrivning med formellt subjekt använder engelskan genomgående *there* + verbet *be*. (*Be* böjs efter det egentliga subjektet.) Eftersom omskrivning med formellt subjekt syftar till att presentera ett okänt egentligt subjekt, måste substantiv i denna position stå i obestämd form.

Ex. *Det står en bil på gatan. / Det satt en lapp på dörren. / Det ligger böcker på golvet.* Inanimata subjekt
Det kommer att stå två män utanför huset. / Det sitter en katt i soffan. / Det låg en hund i korgen. Animata subjekt

Jfr. *There is a car in the street. / There was a note on the door. / There are books on the floor.* Inanimata subjekt
There will be two men outside the house. / There is a cat in the sofa. / There was a dog in the basket. Animata subjekt

På engelska kan omskrivning med formellt subjekt kombineras med presensparticipformer i ett slags satsförkortning som kan avse såväl pågående tid som brukstid.

Ex. *There were books lying around the floor. / There will be two men standing outside the house. / There is a cat sleeping on the sofa.*

De svenska intransitiva positionsverben *stå*, *sitta* och *ligga* har de transitiva motsvarigheterna *ställa*, *sätta* och *lägga* (paragraf 10 A). Dessa svenska transitiva verb kan ofta översättas med *put*.

Ex. Jag *ställde* boken i bokhyllan. / Hon *har satt* klistermärket på väskan. / Han *lade* boken på bordet.
 Jfr. I *put* the book in the bookcase. / She *has put* the sticker on the bag. / He *put* the book on the table.

B. Presentation i passiva satser

I satser som har nominalfraser som subjekt kan emfatisk omskrivning med formellt subjekt endast ske om nominalfrasens huvudord har *obestämd betydelse*, eftersom omskrivningens syfte är att presentera ett egentligt subjekt som inte omnämnts tidigare. Som framgår av föregående avsnitt kan en sådan presentation i *aktiva* satser endast ske om huvudpredikatet är ett intransitivt verb som anger existens, position, rörelse eller allmänna händelser. I *passiva* satser kan omskrivning med formellt subjekt däremot ske vid de flesta transitiva verb – dock inte vid dem som har passiv reciprok betydelse, t.ex. *(vi) möts*, eller vid transitiva huvudverb som också kan vara hjälpverb, som *ha*, *få* och *kunna*. Vid formellt subjekt i passiv sats används företrädesvis s-form på huvudpredikatet, och därför kan normalt inte heller verbet *finna* användas, eftersom *finnas* är ett deponensverb med en annan betydelse. Motsvarande aktiva satser har oftast ett generaliserande *man* (eller ett generaliserande använt *de*) som subjekt, vilket gör att passiva satser med formellt subjekt normalt inte har något agentadverbial.

Ex. Ursprunglig aktiv sats: Man bygger studentlägenheter. Akkusativobjektet *studentlägenheter* presenteras starkt när *man* är subjekt.
Passiv form med formellt subjekt: Det byggs studentlägenheter. Det egentliga subjektet *studentlägenheter* presenteras maximalt.

Studentlägenheter presenteras alltså starkt redan i den ursprungliga aktiva satsen ovan, men ett formellt subjekt – *det* – tar som tema minsta möjliga uppmärksamhet i anspråk, vilket ger maximal presentation. (Se utförligare beskrivning av förhållandet mellan tema och rema i en enskild sats i paragraf 3.)

Ex. Grönsaker & Son säljer bananer på torget. Egennamnet *Grönsaker & Son* tar stor uppmärksamhet från remat *bananer + på torget*.
En fruktfirma säljer bananer på torget. Ett egentligt substantiv tar något mindre uppmärksamhet från remat.
Man säljer bananer på torget. Det generaliserande pronomenet *man* tar mycket liten uppmärksamhet från remat.
Det säljs bananer på torget. Det formella subjektet *det* tar minsta möjliga uppmärksamhet från remat.

I passiva satser med formellt subjekt kan man även presentera predikaten maximalt genom att utelämna egentliga subjekt, som därigenom blir ospecifica.

Ex. Det äts och dricks. Exempel på möjliga ursprungliga egentliga subjekt: Det äts *mat* och dricks *vin*.

Ovanstående konstruktion används också genom analogibildning i satser med vissa intransitiva verb, vilka annars inte kan förekomma i passiva satser.

Ex. *Det festades* en hel del på arbetsplatsen, men *det pratades* väldigt lite om det. Intransitiva verb med enbart formellt subjekt

Aktiva satser med generaliserande subjekt som innehåller vissa förnimmelsetverb samt vissa tanke- och yttrandeverb skrivs ofta om till passiva satser med formellt subjekt, t.ex. i satsinledningarna *det hörs/syns/känns/märks* respektive *det sägs/påstås/anses/antas*. Se vidare paragraf 46 A och B.

C. Presentation av infinitivfraser och nominalbisatser

Om en infinitivfras eller en fullständig att-bisats (en allmänt underordnad nominalbisats) är subjekt i en överordnad sats, kan man använda samma presentationskonstruktion med formellt subjekt – *det* – som i de föregående avsnitten. Huvudpredikatet i den överordnade satsen är då normalt ett kopulaverb – allra vanligast *vara*.

Subjekt	Predikat	Sats-advl	Subjektspredikativ	Övr. advl.
Att skratta	är	inte	passande	nu.
Att du kunde komma	var		trevligt.	

Formellt subjekt	Predikat	Sats-advl	Subjektspredikativ	Egentligt subjekt	Övr. advl.
Det	är	inte	passande	att skratta	nu.
Det	var		trevligt	att du kunde komma.	

Vid ja-eller-nej-frågor *bör* en omskrivning med formellt subjekt göras i de flesta fall. I särskilda fall kan man dock tänka sig att infinitivfrasen eller att-bisatsen tematiseras, genom att man inte använder formellt subjekt.

Ex. Är *det* inte passande *att skratta* nu? Denna konstruktion *med* formellt subjekt är förstahandsalternativ i modern svenska.
 ”Är *att skratta* inte passande nu?” Denna konstruktion *utan* formellt subjekt används sällan i modern svenska.

I motsvarande öppna frågor används alltid omskrivning med formellt subjekt, vilket sammanhänger med frågeordens obligatoriska temaplacering.

Ex. Varför är *det* inte passande *att skratta* nu? Denna konstruktion *med* formellt subjekt är det naturliga alternativet i öppna frågor.
 * Varför är *att skratta* inte passande nu? Denna teoretiska konstruktion *utan* formellt subjekt används inte i modern svenska.

Även interrogativa nominalbisatser (med eller utan frågeord) kan presenteras på motsvarande sätt.

Ex. *Det* är osäkert *om han kommer*. Jfr. *Om han kommer* är osäkert. – Tema: interrogativ nominalbisats (utan frågeord)
Det är osäkert *vem som kommer*. *Vem som kommer* är osäkert. – Tema: interrogativ nominalbisats (med frågeord)
Det är osäkert *när han kommer*. *När han kommer* är osäkert. – Tema: interrogativ nominalbisats (med frågeord)
 Är *det* osäkert *om han kommer*? ”Är *om han kommer* osäkert?” – Svårbegriplig fråga
 Varför är *det* inte bestämt *när han kommer*? * Varför är *när han kommer* inte bestämt? – Obegriplig fråga

40. Andra konstruktioner som presenterar subjektet

A. Subjektspresentation med uttrycket *det är X som*

Som framgår av föregående paragrafs avsnitt A kan presentation med formellt subjekt av nominalfraser i aktiva satser endast ske om följande två förutsättningar är uppfyllda: (1) nominalfrasens huvudord är ett substantiv i obestämd form eller ett indefinit pronomen och (2) huvudpredikatet i satsen anger existens/position, rörelse eller en allmän händelse. Se jämförelseexempel nedan.

Jfr. Det (*formellt subjekt*) står (*predikat, positionsverb*) en cykel (*egentligt subjekt, nominalfras med substantiv i obestämd form*) på gården.
 Det (*formellt subjekt*) kommer (*predikat, rörelseverb*) någon (*egentligt subjekt, indefinit substantiviskt pronomen*) på vägen.
 Det (*formellt subjekt*) hände (*predikat, allmänt händelseverb*) en kul grej (*egentligt subjekt, nominalfras med substantiv i obestämd form*) i dag.

I alla andra fall kan subjektet i stället presenteras med det fasta uttrycket *det är X som*, där X är subjekt i satsen och står för den nominalfras som ska presenteras. Det personliga pronomenet *det* i generell betydelse är subjektspredikativ i satsen, medan huvudpredikatet alltid är en form av kopulaverbet *vara*, t.ex. *det var X som*, *det har varit X som* och *det måste vara X som*. Det relativa pronomenet *som* inleder en icke-attributiv relativ bisats, som är nödvändig för presentationskonstruktionen.

Uttrycket *det är X som* kan alltså användas vid presentation av subjektet i aktiva satser i följande fall, då presentation med formellt subjekt inte är möjlig:

1. Vid subjekt som är substantiv i bestämd form, definitiva pronomen eller egennamn

Ex	Det är <u>översten</u> som står vid ingången.	Jfr.	<i>Översten</i> står vid ingången. (substantiv i bestämd form som subjekt)
	Det är <u>jag</u> som bor här.		<i>Jag</i> bor här. (definit pronomen som subjekt)
	Det är <u>Maria</u> som kommer där borta.		<i>Maria</i> kommer där borta. (egennamn som subjekt)

2. Vid huvudpredikat som är övriga intransitiva verb (alltså verb som *inte* anger existens, position, rörelse eller allmänna händelser)

Ex.	Det var en <u>nunna</u> som <i>arbetade</i> där.	Jfr.	En nunna <i>arbetade</i> där. (intr. verb som inte anger existens/position/rörelse/allmän händelse)
-----	--	------	---

3. Vid huvudpredikat som är transitiva verb

Ex.	Det var en <u>vakt</u> som <i>slog</i> mig.	Jfr.	En vakt <i>slog</i> mig. (transitivt verb)
-----	---	------	--

Presentationskonstruktionen förutsätter en relativ bisats, som därigenom kan betecknas som nödvändig. Till skillnad från övriga nödvändiga relativa bisatser är den inte attributiv, eftersom exempelvis budskapet i presentationen av det betonade subjektet *översten* i meningen *Det är översten som står vid ingången* inte är *Översten som står vid ingången (subjekt med attributiv relativ bisats) är det*, vilket är ett svar på frågan *Vem av överstarna är det*, utan i stället är ett svar på (den outtalade) frågan *Vem står där borta*. Se satsanalyser nedan.

Överordnad sats			Nödvändig icke-attributiv relativ bisats			
Subjektpredikativ (ett generellt <i>det</i>)	Predikat (en form av verbet <i>vara</i>)	Subjekt (”X”)	Subjekt (<i>som</i>)	Predikat	Ackusativ- objekt	Adverbial
Det	är	<u>översten</u>	som	står		vid ingången.
Det	är	<u>jag</u>	som	bor		här.
Det	är	<u>Maria</u>	som	kommer		där borta.
Det	är	<u>en nunna</u>	som	arbetar		där.
Det	var	<u>en vakt</u>	som	slog	mig.	
Det	är	<u>en gammal gubbe</u>	som	bor		i torpet.

Som framgår av det sista exemplet i tabellen ovan kan meningar med *det är X som* förekomma som alternativ även i fall där formellt subjekt får användas.

Ex. En gammal gubbe (*s*) bor (*p*) i torpet (*advl*). Sats med existensverbet *bo* som predikat och ett substantiv i obestämd form som subjekt
 Det (*f.s.*) bor (*p*) en gammal gubbe (*eg.s.*) i torpet (*advl*). Sats med ovan nämnda förutsättningar kan konstrueras med formellt subjekt.
 Det är en gammal gubbe som bor i torpet. Alternativ med det fasta uttrycket *det är X som*. Se satsanalys ovan.

De andra kopulaverben *bli* och *förbli* kan användas i motsvarande konstruktioner, som dock inte ger samma renodlade presentationer som kopulaverbet *vara*, vilket beror på de andra kopulaverbens inneboende tidsaspekt.

Ex. Det *blir jag* som *får* göra det. Jfr. Jag får göra det. *Så kommer det att bli*.
 Det *förblir styrelsen* som har ansvaret. Styrelsen har ansvaret *även i fortsättningen*.

I paragraf 42 finns exempel på presentation av andra satsdelar än subjektet med *det är X som*. De andra kopulaverben *bli* och *förbli* kan också användas i sådana presentationer, och liksom i exemplen ovan är det endast verbet *vara* som ger en presentation utan extra tidsaspekt.

Jfr. Det *blir nog Kalle* (*som*) de väljer. Jfr. De *kommer nog att välja Kalle* (*ackusativobjekt*).
 Det *förblir på tisdag* (*som*) vi ska åka. Vi ska *fortfarande åka på tisdag* (*tidsadverbial*).

B. Subjektsersättningsadverbial

Vissa satser som uttrycker värdering eller upplevelse kan konstrueras med ett generellt *det* och ett subjektsersättningsadverbial, vilket innebär en presentation av det ursprungliga subjektet. Se paragraf 23 B för närmare förklaring.

Ex.	Det räcker <i>med två bilar</i> .	Adverbial i en sats med värderande predikat	Jfr.	<i>Två bilar</i> räcker.
	Det skiner <i>om metallen</i> .	Adverbial i en sats med upplevelsepredikat		<i>Metallen</i> skiner.
	Det var klumpigt <i>av mig</i> .	Adverbial i en sats med värderande adjektiv i subjektspredikativet		<i>Jag</i> var klumpig.

C. Presentation av och med vissa pronomen

Totalitetspronomenen *alla* och *båda* samt det framhävande pronomenet *själv/självst/själva* kan både vara vanliga subjektsattribut (framför- eller efterställda) och fristående subjektsattribut med satsadverbialplacering, vilket innebär en viss presentation vid rak ordföljd. Dessa fristående attribut kan alternativt tolkas som adverbial. Till de pronomen som på så sätt kan fungera som ett slags subjektsanknutna adverbial hör även det distributiva pronomenet *var och en/vart och ett*. Nedan ges även jämförelseexempel med distributionsadverbialet *tillsammans*.

Ex.	<i>Vi båda</i> ska åka till Thailand.	<i>Båda</i> är ett efterställt kvantitetsattribut till subjektet.
	<i>Båda vi</i> ska åka till Thailand.	Som framförställt attribut tematiseras <i>båda</i> starkare.
	<i>Vi ska båda</i> åka till Thailand.	Subjektets kvantitetsattribut <i>båda</i> presenteras vid rak ordföljd genom satsadverbialplacering.
	<i>Båda ska vi</i> åka till Thailand.	Tematisering av <i>båda</i> – p.g.a. informationssammanhanget sker ingen presentation av <i>vi</i> .

Vi alla vill ha mera pengar. / *Alla vi* vill ha mera pengar. / *Vi* vill *alla* ha mera pengar. / *Alla* vill *vi* ha mera pengar.
De själva får reda ut problemen. / *De* får *själva* reda ut problemen. // *Själva* klarar *de* inget.
Ni ska var och en betala 300 kronor. / *Var och en* ska *ni* betala 300 kronor.

Jfr.	<i>Vi ska</i> åka till Thailand <i>tillsammans</i> .	<i>Tillsammans</i> är ett distributionsadverbial med övrig adverbialplacering – presentation.
	<i>Vi ska tillsammans</i> åka till Thailand.	<i>Tillsammans</i> är ett satsadverbialplacerat distributionsadverbial – viss tematisering.
	<i>Tillsammans ska vi</i> åka till Thailand.	<i>Tillsammans</i> är ett distributionsadverbial i fundamentalsposition – full tematisering.

Det framhävande *själv* kan även placeras efter objekt/predikativ i ordföljdsschemat. Se vidare paragraf 72 L om de olika betydelserna av *själv*.

Ex.	De får reda ut problemen <i>själva</i> .	Jfr.	De får reda ut problemen <i>på egen hand</i> .
-----	--	------	--

41. Presentation med formellt objekt

I paragraf 46 beskrivs satsförkortningen *ackusativobjekt med infinitiv (nexusinfinitiv)*. Tankeverben *anse* och *förklara* samt *finna* (i den ålderdomliga betydelsen 'anse', 'tycka') kan ingå i sådana satsförkortningar med *olika* subjekt i de ursprungliga satserna (den överordnade satsen och bisatsen).

Ex. Vi ansåg att resan var onödig. Med satsförkortning: Vi ansåg resan vara onödig.
Han fann att spektaklet var outhärdligt. Med satsförkortning: Han fann spektaklet vara outhärdligt.

Om de ursprungliga bisatserna innehåller kopulaverbet *vara* med tillhörande subjektspredikativ (som i exemplen ovan), kan ytterligare förkortning göras genom att verbet *vara* utelämnas. Vid en sådan förkortning blir det ursprungliga subjektspredikativet i stället objektspredikativ (paragraf 15 B).

Ex. Vi ansåg resan vara *onödig* (*subjektspredikativ*). Med ytterligare satsförkortning: Vi ansåg resan *onödig* (*objektspredikativ*).
Han fann spektaklet vara *outhärdligt* (*subjektspredikativ*). Med ytterligare satsförkortning: Han fann spektaklet *outhärdligt* (*objektspredikativ*).

Om den ursprungliga bisatsen har en *infinitivfras* som subjekt, används vanligen omskrivning med *formellt subjekt* med infinitivfrasen som *egentligt subjekt*. Vid en satsförkortning bildas en ny huvudsats, där dessa satsdelar i stället blir *formellt objekt* respektive *egentligt objekt*.

Ex. Vi ansåg att *det* (*f. subj.*) var onödigt *att åka bort* (*eg. subj.*). Jfr. Vi ansåg *det* (*f. obj.*) vara onödigt *att åka bort* (*eg. obj.*).
Han fann att *det* (*f. subj.*) var outhärdligt *att se spektaklet* (*eg. subj.*). Han fann *det* (*f. obj.*) vara outhärdligt *att se spektaklet* (*eg. obj.*).

Även i satsförkortningen med formellt objekt kan ytterligare satsförkortning göras genom att verbet *vara* utelämnas.

Ex. Vi ansåg det vara *onödigt* (*subjektspredikativ*) att åka bort. Jfr. Vi ansåg det *onödigt* (*objektspredikativ*) att åka bort.
Han fann det vara *outhärdligt* (*subjektspredikativ*) att se spektaklet. Han fann det *outhärdligt* (*objektspredikativ*) att se spektaklet.

Satsförkortningen *ackusativobjekt med infinitiv* ger alltså nya huvudsatser, vilka kan analyseras enligt nedan. Med infinitivpredikatet *vara* blir det aktuella adjektivet *subjektspredikativ* i den förkortade satsen. Om satsen förkortas ytterligare och står utan *vara*, blir adjektivet i stället *objektspredikativ*.

Subjekt	Predikat	Formellt objekt	(Infinitivpredikat)	(Subjektspredikativ) Objektspredikativ	Egentligt objekt
Vi	ansåg	det	(vara)	onödigt	att åka bort.
Han	fann	det	(vara)	outhärdligt	att se spektaklet.

Utan formellt objekt blir det svårt att förstå satsförkortade meningar med infinitivfraser som ursprungligt subjekt.

Ex. ”Han fann att se spektaklet vara outhärdligt.” / ”Han fann att se spektaklet outhärdligt.”

Man kan alternativt sätta det egentliga objektet (infinitivfrasen i satsförkortningen) först i satsen, men tanken bakom emfatisk omskrivning med infinitivfraser är oftast inte tematisera dem genom att sätta dem först i satsen. Nedanstående exempel utan formellt objekt kan därför endast användas, om infinitivfrasen är tema i satsen.

Ex. Att åka bort ansåg vi (vara) onödigt. Objektet *att åka bort* är tema i satsen.

Även meningar med tankeverb i kombination med (*så-*)*som* kan ha emfatisk omskrivning med formellt objekt, om detta ursprungligen är en infinitivfras. I dessa fall används oftast formen *se* i stället för *anse* som tankeverb i förekommande fall.

Ex. Han såg *det* (*f. obj.*) som sin plikt *att följa med* (*eg. obj.*). Alternativ konstruktion: Han såg som sin plikt *att följa med* (*ack.obj.*).

Meningar med komparativa bisatser som inleds med (*så-*)*som* bygger på en ursprunglig satsförkortning av en relativ bisats (paragraf 34 K I). Språkhistoriskt sett innehåller alltså ovanstående exempelmening två satsförkortningar.

Exempelmening med formellt objekt:	Han såg <i>det</i> (<i>så-</i>) <i>som</i> sin plikt <i>att följa med</i> .
Teoretisk ursprunglig mening utan formellt objekt:	”Han såg <i>att följa med</i> (<i>så-</i>) <i>som</i> sin plikt.”
Teoretisk ursprunglig mening med relativ bisats:	”Han såg <i>att följa med</i> (=det) så, som han såg sin plikt.”

Vid vissa förändringsverb med *infinitivfraser som akkusativobjekt + objektspredikativ* används också formellt objekt.

Ex. Pengarna gjorde *det* möjligt *att genomföra projektet*. Utan formellt objekt: ”Pengarna gjorde *att genomföra projektet* möjligt.”

Liknande konstruktioner förekommer också i talspråket i meningar som har att-bisatser som objekt. Sådana talspråkskonstruktioner kan även ses som en form av dubbla satsdelar (paragraf 37).

Ex. ”Han menar *det* att du borde ha kommit.” Bättre alternativ: Han menar att du borde ha kommit.

42. Allmän presentation med uttrycket *det är X som*

Man kan presentera utvalda satsdelar från alla satser utom imperativsatser med uttrycket *det är X som*, där X står för den utvalda satsdelen. (Beträffande närmare beskrivning och analys av konstruktionen se paragraf 40 A.)

- Om det relativa pronomenet *som* inte är subjekt i den nödvändiga relativa bisatsen kan det normalt utelämnas (paragraf 35).
- Om den ursprungliga huvudsatsen står i perfekt eller pluskvamperfekt kan *har/hade* utelämnas i den relativa bisatsen (paragraf 56 A X).
- Om omskrivningen gäller en prepositionsfras, finns två alternativa placeringar av prepositionen (paragraf 4 D).
- Om omskrivningen gäller ett predikat, bör man lägga till en form av det pronominella verbet *göra* som positionsmarkör i bisatsen (paragraf 2 D XII).

Enkel huvudsats (aktuell satsdel kursiverad)

Chefen (s) har bestämt tiderna (nu).
Chefen (s) hade bestämt tiderna (då).
Chefen (s) har bestämt tiderna (tidigare men inte nu).
 Vi har valt *Josefine (ao)* till ordförande.
 Du ska vara *ledare (pf)*.
 Vi ska åka till Stockholm *i morgon (tids-advl)*.
 Vi ska åka *till Stockholm (rums-advl)* i morgon.
 Jag är glad, *därför att du (har) städat (orsaksbisats)*.
 Du ska *städa (p)*.

Emfatisk omskrivning med *det* + en tidsform av *vara* + nödvändig relativ bisats

Det är chefen som (har) bestämt tiderna.
Det var chefen som (hade) bestämt tiderna.
Det har varit chefen som (har) bestämt tiderna.
Det är Josefine (som) vi (har) valt till ordförande.
Det är ledare (som) du ska vara.
Det är i morgon (som) vi ska åka till Stockholm.
Det är till Stockholm (som) vi ska åka/ *Det är Stockholm (som)* vi ska åka *till* i morgon.
Det är därför att du (har) städat (som) jag är glad. / *Det är därför (som)* jag är glad.
Det är städa (som) du ska göra.

Vid frågor gäller samma princip som vid påståendesatser. Om presentationen gäller frågeord i öppna frågor, blir presentationseffekten dock inte lika stor som i övriga fall, eftersom man måste bibehålla ordföljden med frågeorden på satsens första position.

Har *chefen (s)* bestämt de här tiderna?
 Har chefen bestämt *de här tiderna (ao)*?
 Varför har chefen bestämt *de här tiderna (ao)*?
Vad (s) händer här?
Vilken klänning (ao) ska du köpa?
När (tids-advl) ska du åka?
Till vem (rums-advl) ska du åka? / *Vem* ska du åka *till*?

Är *det chefen som* (har) bestämt de här tiderna?
 Är *det de här tiderna (som)* chefen (har) bestämt?
 Varför är *det de här tiderna (som)* chefen (har) bestämt?
Vad är det som händer här?
Vilken klänning är det (som) du ska köpa?
När är det (som) du ska åka?
Till vem är det (som) du ska åka? / *Vem är det (som)* du ska åka *till*?

43. Ellipser

Ellipser är konstruktioner där man utelämnar ord som är underförstådda i ett visst sammanhang.

I *anatoriska ellipser* är de utelämnade orden omnämnda i sammanhanget och behöver därför inte upprepas.

<p>Ex. Jag behöver en <i>bågf</i>. Har du <i>någon</i>? Vad <i>heter du</i>? – <i>Moa</i>. Vi är nöjda med <i>aktiviteterna</i> hittills och ser fram emot <i>de kommande</i>.</p>	<p>Jfr. Har du <i>någon bågf</i>? <i>Jag heter Moa</i>. ... och ser fram emot <i>de kommande aktiviteterna</i>.</p>
--	---

Jämför med nedanstående substantiviska pronomen respektive substantiverade attribut, som har självständig betydelse och därför inte har utelämnade huvudord. Dessa jämförelseexempel innehåller alltså inte ellipser – annat än i språkhistorisk mening.

<p>Jfr. <i>Någon</i> söker dig. <i>Det okända</i> är alltid skrämmande.</p>	<p>Självständigt pronomen med animat betydelse: '<i>en obestämd person</i>' Substantiverat attribut med generell betydelse: '<i>okända företeelser i allmänhet</i>'</p>
--	--

I *redundansellipser* är de utelämnade orden underförstådda utan att vara omnämnda tidigare. En del sådana ellipser är fasta uttryck i språket.

<p>Ex. (Jag önskar dig en) <i>god morgon</i>. / (Jag) <i>har den äran</i> (att gratulera).</p>	<p>Redundansellipser i fasta uttryck</p>
--	--

I tal och i ledigt till neutralt skriftspråk förekommer det även i övrigt att man utelämnar led som inte bidrar till förståelsen utöver det som framförs.

<p>Ex. (Jag) <i>hoppas</i> (att) <i>du kommer i kväll</i>. / (Det var) <i>tråkigt att du inte kunde komma</i>.</p>	<p>Redundansellipser som främst används i ledig stil</p>
--	--

Alla tilläggsfraser är redundansellipser. Vissa sådana ellipser är fasta eller generella uttryck i språket (paragraf 2 D XI).

<p>Ex. Det är fint väder i dag, <i>inte sant</i>? Siffrorna flyttades runt i bokföringen, <i>allt för att</i> lura Skattemyndigheten.</p>	<p>Jfr. <i>Är det inte sant</i>? <i>Allt (det) gjordes för att</i> lura Skattemyndigheten.</p>
--	---

Vissa förkortade adverbial (paragraf 24) kan ses som ett slags redundansellipser.

<p>Ex. Hon var stolt <i>över att ha tagit sin examen</i>.</p>	<p>Jfr. Hon var stolt <i>över att hon hade tagit sin examen</i>.</p>
---	--

Förkortade komparativa bisatser (paragraf 34 K) är redundansellipser.

Ex.	Han sprang <i>som en antilop</i> .
Du sjunger bättre <i>än jag</i> . | Jfr. | Han sprang <i>så som en antilop springer</i> .
Du sjunger bättre <i>än jag gör</i> . |
|-----|---|------|---|

Förkortade relativa bisatser (paragraf 35 G) är redundansellipser som i vissa fall även kan ställas som tilläggsfraser.

Ex.	En grupp män, <i>många beväpnade med påkar</i> , samlades på platsen.
Madonna dök upp i foajén, <i>åtföljd av sitt entourage</i> . | Jfr. | En grupp män, <i>av vilka många var beväpnade med påkar</i> , samlades ...
Madonna, <i>som var åtföljd av sitt entourage</i> , dök upp i foajén. |
|-----|---|------|---|

Alla slag av fristående bisatser i utrop (paragraf 44) är ursprungligen redundansellipser. I sådana utrop kan attributiva relativa bisatser stå med eller utan korrelat. I vissa fall kan utropet förkortas så att det endast består av korrelatet. Utropen kan också bestå av nominalbisatser med eller utan satsadverbial från den tänkta överordnade satsen.

Ex.	En sådan dag det är! / En sådan dag!
Som han jobbade!
Aldrig att hon kommer!
Att han inte ringer! | Jfr. | En sådan dag <i>som (det är) i dag upplever man inte ofta</i> .
<i>Så som han jobbade ser man sällan</i> .
<i>Jag kan aldrig tänka mig att hon kommer</i> .
<i>Jag är förvånad över att han inte ringer</i> . |
|-----|--|------|--|

I tidningsrubriker används ofta redundansellipser där man utelämnar de underförstådda verben *vara* och *bli* i olika tidsformer samt obestämda eller bestämda artiklar. Denna speciella form av redundansellipser brukar kallas rubrikstil (paragraf 8 B).

Ex.	Nya hostmedicinen farlig för barn.
Ung flicka sparkad av häst. | Jfr. | <i>Den nya hostmedicinen är farlig för barn</i> .
<i>En ung flicka har blivit sparkad av en häst</i> . |
|-----|---|------|---|

När ord eller uttryck endast kan utelämnas i en viss (tal-)situation utan att tidigare vara omnämnda, kallas konstruktionen *deiktisk ellips*.

Ex. som gäller flyttning av två stolar:	Ta <i>den andra</i> också!	Jfr.	Ta <i>den andra stolen</i> också!

På skyltar och anslag kan ord utelämnas i ett slags ellipser som innehåller element av både redundans- och deiktisk ellips.

Ex.	Ej moped	Jfr.	<i>Man får ej åka moped här</i> .

44. Fristående bisatser i utrop

Vid särskilda redundansellipser kan man som utrop använda ett korrelat + en fristående attributiv relativ bisats eller endast korrelatet från den tänkta överordnade satsen (avsnitt A och B i denna paragraf), en relativ bisats utan korrelat (avsnitt C), en att-bisats som följer ett satsadverbial från den tänkta överordnade satsen (avsnitt D) eller en fristående nominalbisats (avsnitt E).

A. *Vad/Så* + *adjektiv/adverb* + *subjekt* + *predikat*

I denna typ av utrop utgör *vad* eller *så* tillsammans med adjektiv/adverb korrelatet från en tänkt föregående överordnad sats, medan subjektet och predikatet är de grundläggande beståndsdelarna i en relativ bisats, där *som* har utelämnats. *Vad* är i dessa sammanhang ett expressivt pronomen, som nästan alltid uttalas *va* (långt *eller* kort *a*) i talspråket.

Ursprungligt korrelat (Vad/så + adj./adv.)	Subjekt	Predikat	Ev. övriga adverbial
Vad vackert	det	är	(här)!
Så fint	du	sjöng	(i kyrkan)!

Exempel på underförstådda fullständiga meningar: Jag är förundrad över *vad vackert det är här*. / *Så fint som du sjöng i kyrkan* är det sällan man hör.

Ovanstående användning av *vad* har sitt ursprung i äldre språkbruk.

Jämför med nedanstående huvudsatser, som alltså inte är fristående utrop och därför har omvänd ordföljd.

Fundament	Predikat	Subjekt	Satsadverbial
Så vackert (<i>pf</i>)	är	det	inte.
Så fint (<i>advl</i>)	sjunger	du	också.

I utropen kan man också utelämna antingen adjektiv-/adverbdelen eller subjekt + predikats-delen.

Ex. Vad du tjarar! / Så du tjarar!
Vad dumt! / Så dumt!

Jfr. Vad *hemskt* du tjarar! / Så *hemskt* du tjarar! – Exempel på utelämnat adverb
Vad dumt *han pratar*! / Så dumt *han pratar*! – Exempel på utelämnade subjekt och predikat

B. Vilken/ En sådan + substantiv + subjekt + predikat

Ursprungligt korrelat	Subjekt	Predikat
Vilken spelare/ En sådan spelare	han	är!
Vilket arbete/ Ett sådant arbete	du	har!
Vilka dumheter/ Sådana dumheter	hon	gör!

Exempel på underförstådda fullständiga meningar: Vi är imponerade av *vilken spelare han är*. / *En sådan spelare som han (är)* ser man sällan.

I de fullständiga meningarna utelämnas det relativa pronomenet *som* i den attributiva relativa bisatsen efter nominalfrasen med de förenade interrogativa pronomenen *vilken/vilket/vilka* och de förenade jämförande pronomenen *sådan/sådant/sådana*, om *som* inte är subjekt. I de förkortade utropen, där *vilken/vilket/vilka* och *sådan/sådant/sådana* fungerar som *expressiva* pronomen, utelämnas alltid det relativa pronomenet *som* oavsett stadsstatus.

Jämför med ordföljden i nedanstående frågor, där *vilken/vilket/vilka* fungerar som *interrogativa* pronomen i stället för *expressiva* pronomen.

Jfr. Vilken spelare är han? / Vilket arbete har du? / Vilka dumheter gör hon?

Frågehuvudsatser med frågeordföljd

Vid motsvarande förändring av *sådan/sådant/sådana* från *expressiva* till *jämförande* pronomen bildas påståendehuvudsatser med omvänd ordföljd. I både jämförande och *expressiv* betydelse uttalas *sådan/sådant/sådana* ofta *sån/sånt/såna* (kort å) i talspråket.

Jfr. En sådan/sån spelare är han. / Ett sådant/sånt arbete har du. / Sådana/såna dumheter gör hon.

Påståendehuvudsatser med omvänd ordföljd

Till skillnad från de ursprungliga meningarna med *jämförande* pronomen och nödvändig relativ bisats kan substantivet utan förbehåll föregås av attribut vid *expressiva* pronomen (paragraf 22 C II).

Ex. En sådan/sån *skicklig* spelare han är! / Ett sådant/sånt *trist* arbete du har! / Sådana/såna *otroliga* dumheter hon gör!

Jfr. En *så* skicklig spelare som han ser man sällan.

I ursprungliga jämförande meningar bör attributet föregås av gradadverbet *så*.

”En *sån* skicklig spelare som han ser man sällan.”

Denna jämförande talspråkskonstruktion är påverkad av motsvarande *expressiva* uttryck.

I utropen kan man också utelämna subjekt + predikat och endast behålla det ursprungliga korrelatet.

Ex. Vilken dag! / En sådan/sån dag! / Vilken härlig dag! / En sådan/sån härlig dag!

C. Som-bisats

- Ex. Som jag letade!
Som om vi vore rädda!
- Jfr. Så, *som jag letade/ (Så-)som jag letade*, har jag sällan letat. (Se paragraf 34 K.)
Det är fel att uppfatta situationen (så), *som om vi vore rädda*. (Se paragraf 34 L.)

D. Satsadverbial + att-bisats

Dessa utrop består av ett satsadverbial från en tänkt överordnad sats följt av en allmänt underordnad bisats.

- Ex. Aldrig att han gör det! / Inte att hon kommer!
- Jfr. Jag kan *aldrig* tänka mig *att han gör det*. / Vi tror *inte att hon kommer*.

Vid utrop med satsadverbialet *kanske* förekommer två varianter: med och utan bisatsinledaren *att*.

- Ex. *Kanske att jag kan hjälpa dig!* / *Kanske jag kan hjälpa dig!*

Kanske har genom sitt ursprung som verb – 'kan ske' – en speciell ställning bland satsadverbialen (paragraf 31 D). I ovanstående exempel kan placeringen av *kanske* därför ses som en verbplacering motsvarande den i en förkortad huvudsats.

Ex. "Det <i>kan ske</i> att jag kan hjälpa dig."	Tänkt fullständig huvudsats med att-bisats
" <i>Kan ske</i> att jag kan hjälpa dig!"	Tänkt förkortad huvudsats med att-bisats
" <i>Kan ske</i> jag kan hjälpa dig!"	Tänkt förkortad huvudsats med bisats med utelämnat <i>att</i> (paragraf 34 C)

Vid satsadverbialet *bara* utelämnas normalt bisatsinledaren *att*. *Bara* har i denna konstruktion i stället kommit att få samma betydelse som den konditionala bisatsinledaren *om*, vilken alternativt kan användas tillsammans med *bara* i en fristående konditional bisats (paragraf 34 H).

- Ex. Bara jag kunde hjälpa dig! / Om jag bara kunde hjälpa dig!
- Jfr. *Bara jag kunde hjälpa dig / Om jag bara kunde hjälpa dig*, skulle jag bli glad.

E. Nominalbisats

Ex. Att du inte skäms!	Jfr. Det förvånar mig <i>att du inte skäms</i> .
Att hon aldrig hör av sig!	Det är tråkigt <i>att hon aldrig hör av sig</i> .
Om jag har!	Du frågar <i>om jag har</i> (gjort) det, och det har jag verkligen.

45. Förkortning av att-bisats efter preposition

Om ett adverbial består av en preposition + att-bisats, kan man förkorta bisatsen under förutsättning att *den överordnade satsen och bisatsen har samma subjekt*. Man utelämnar därvid subjektet i bisatsen samt ställer predikatet i infinitiv. Om det finns hjälpverb i bisatsen, gäller att det tempusbildande *ha*, de passivbildande *vara* och *bli* samt de flesta andra hjälpverb ställs i infinitiv (följt av supinum, perfekt particip respektive infinitiv av följande verb), medan några andra hjälpverb, främst *skola*, inte kan stå som första predikat i detta slags satsförkortning. Om sammanhanget tillåter det, kan ett sådant första predikat i stället utelämnas helt i satsförkortningen (som det första predikatet *ska* i bisatsen i det fjärde exemplet i tabellen nedan).

Huvudsatsinledning	Adverbial – prepositionsfras med preposition + <i>att-bisats</i>
Hon fann glädje	i att hon spelade musik.
Jag är stolt	över att jag har vunnit.
Han rördes	av att han blev hyllad.
Vi är nöjda	med att vi ska få godkänt.

Huvudsatsinledning	Adverbial – prepositionsfras med preposition + <i>infinitivfras</i>
Hon fann glädje	i att spela musik.
Jag är stolt	över att ha vunnit.
Han rördes	av att bli hyllad.
Vi är nöjda	med att få godkänt.

Ovanstående konstruktion kan även tillämpas vid lexikaliserade bisatsinledningar som består av en preposition + att, främst *genom att*, *utan att*, *för att* och *efter att*. Bisatser med inledare som *efter (det) att* kan således endast förkortas om pronomenet *det* utelämnas.

Ex. Hon vann respekt, *genom att hon höll ord*.
Han ska träffa ministern, *efter (det) att han har varit på slottet*.

Hon vann respekt *genom att hålla ord*.
Han ska träffa ministern *efter att ha varit på slottet*.

Ett utelämnat *har* eller *hade* i bisatsen är likväl första predikat och ska därmed ställas i infinitiv i den förkortade satsen, vilken för övrigt inte blir kortare än ursprunget i dessa fall utan endast smidigare, eftersom subjektet inte upprepas. (Beträffande perfekt och pluskvamperfekt i bisatser se paragraf 56 A X.)

Ex. Vi är nöjda med *att vi fått* godkänt.

Vi är nöjda med *att ha fått* godkänt.

Den *finala* konjunktionen *för att* ska inte förväxlas med den *kausala* konjunktionen *därför att*, som har alternativformen *för att*. I det senare fallet kan ingen satsförkortning göras.

Ex. Hon studerar, *för att hon ska bli* lärare.
Hon är hemma, *därför att hon är* sjuk.
Hon är hemma, *för att hon är* sjuk.

Final bisats som kan satsförkortas: Hon studerar *för att bli* lärare.
Kausal bisatsinledning med adverb + att – ingen satsförkortning möjlig
Kausal bisatsinledning med preposition + att – ingen satsförkortning möjlig

46. Satsförkortning och passivering vid förnimmelse-, tanke- och yttrandeverb

A. Förnimmelseverb

I. Förkortning av aktiv sats

När en allmänt underordnad bisats är ackusativobjekt efter förnimmelseverben *se*, *höra* och *känna*, kan man använda en satsförkortning som kallas *ackusativobjekt med infinitiv* eller *nexusinfinitiv*¹. Den innebär att bisatsens subjekt ställs som ackusativobjekt i satsen. Ackusativobjektet följs av den ursprungliga bisatsens finita verb i infinitiv. Därefter följer i förekommande fall övriga satsdelar i oförändrad form och ordning.

Huvudsatsinledning	Ackusativobjekt – att-bisats
Jag såg	att han körde mot rött ljus.
Hon hörde	att du tutade.
De kände	att vinden blåste i håret.

Huvudsatsinledning	Ackusativobjekt med infinitiv
Jag såg	honom köra mot rött ljus.
Hon hörde	dig tuta.
De kände	vinden blåsa i håret.

Observera att satsförkortningen endast används, när verben verkligen innebär en *direkt sinnesförnimmelse* av innehållet i bisatsen.

Ex. Jag hörde att hon bankade på dörren.

Med satsförkortning: Jag hörde *henne banka* på dörren.

Jfr. Jag hörde att hon var chef på företaget.

Ingen satsförkortning är möjlig.

Om bisatsen innehåller modala eller tempusbildande hjälpverb, är motsvarande satsförkortning inte möjlig.

Ex. Jag såg att han tänkte köra mot rött ljus.

Ej: * Jag såg honom tänka köra mot rött ljus.

Meningar med verbet *uppleva*, som gränsar till både förnimmelseverben i detta avsnitt och tanke- och yttrandeverben i nästa avsnitt, kan förkortas på motsvarande sätt, om subjektet i den överordnade satsen och bisatsen är detsamma.

Ex. Hon upplevde att hon var åsidosatt.

Med satsförkortning: Hon upplevde *sig vara* åsidosatt.

¹ *Nexus* är ett latinskt ord med betydelsen 'hopfogning'. Den grammatiska termen *nexus* betecknar relationen mellan subjektetsled och predikatsled i en sats.

II. Passiv form av den ursprungliga aktiva meningen

Om subjektet i den ursprungliga aktiva meningen är ett generaliserande *man* (eller ett generaliserande använt *de*), kan meningen skrivas om till passiv form med utelämnad agent. Det ursprungliga ackusativobjektet, som vid passivering blir subjekt, är ju i dessa fall en att-bisats. Som framgår av paragraf 39 C används ofta omskrivning med formellt subjekt (*det*), när det egentliga subjektet är en att-bisats. I meningar med förnimmelseverb är en sådan omskrivning med formellt subjekt i det närmaste obligatorisk.

De tre förnimmelseverben från punkt I *se*, *höra* och *känna* + förnimmelseverbet *märka* kan ingå i passiva konstruktioner med formellt subjekt. För *se* används dock verbet *synas* i den passiva satsen.

Huvudsatsinledning	Ackusativobjekt – att-bisats
Man såg	att han körde mot rött ljus.
Man hörde	att hon grät.
Man kände	att vinden blåste i håret.
Man märkte	att hon var arg.

Huvudsatsinledning	Egentligt subjekt – att-bisats
Det syntes	att han körde mot rött ljus.
Det hördes	att hon grät.
Det kändes	att vinden blåste i håret.
Det märktes	att hon var arg.

III. Passiv form av den aktiva förkortade satsen

Om subjektet i den aktiva förkortade satsen är ett generaliserande *man* (eller ett generaliserande använt *de*), kan satsen skrivas om till passiv form med utelämnad agent. Den aktiva förkortade satsens objekt blir subjekt i den passiva förkortade satsen. Av förnimmelseverben kan endast *se* och *höra* ingå i en sådan passiv konstruktion.

Huvudsatsinledning	Ackusativobjekt med infinitiv
Man såg	honom köra mot rött ljus.
Man hörde	henne gråta.

Huvudsatsinledning	Infinitivfras utan infinitivmärke
Han sågs	köra mot rött ljus.
Hon hördes	gråta.

Den *passiva* formen *känns* av förnimmelseverbet *känna* kan inte användas i ovanstående passiva satsförkortning. *Deponensformen känns* fungerar som ett fenomenverb, t.ex. *vinden kändes kall* (paragraf 14 D). När formen med s-suffix används tillsammans med ett formellt subjekt, kan den dock fungera som passiv form av förnimmelseverbet *känna*, t.ex. *det känns att det blåser* (punkt II ovan).

B. Tanke- och yttrandeverb

I. Förkortning av aktiv sats

Om subjekten i den överordnade satsen och att-bisatsen är desamma, kan man använda samma konstruktion som i föregående avsnitt – akkusativobjekt med infinitiv – efter tanke- och yttrandeverb som *anse*, *erkänna*, *förklara*, *påstå*, *säga* och *tro*. Även verbet *visa* ingår i denna grupp. Om det finns flera predikat ställs det första hjälpverbet i infinitiv.

Huvudsatsinledning	Akkusativobjekt – att-bisats
Jag anser	att jag kan arbeta.
De erkänner	att de är skyldiga.
Vi förklarade	att vi ville hjälpa till.
Hon påstår	att hon kan japanska.
Han säger	att han är lycklig.
Vi trodde	att vi hade förstått.
Hon visade	att hon kunde dansa.

Huvudsatsinledning	Akkusativobjekt med infinitiv
Jag anser	mig kunna arbeta.
De erkänner	sig vara skyldiga.
Vi förklarade	oss vilja hjälpa till.
Hon påstår	sig kunna japanska.
Han säger	sig vara lycklig.
Vi trodde	oss ha förstått.
Hon visade	sig kunna dansa.

Av ovanstående verb kan *erkänna* endast ingå i satsförkortningen om verbet i bisatsen är *vara*.

Anse och den ungefärliga synonymen *finna* (i denna betydelse ett ålderdomligt verb) samt *förklara* kan förekomma i satsförkortningar av meningar med *olika subjekt* i den överordnade satsen och bisatsen – vanligen med verbet *vara* i bisatsen.

Huvudsatsinledning	Akkusativobjekt – att-bisats
Jag ansåg/fann	att hon var talangfull.
De förklarade	att han var oskyldig.

Huvudsatsinledning	Akkusativobjekt med infinitiv
Jag ansåg/fann	henne vara talangfull.
De förklarade	honom vara oskyldig.

Verbet *uppleva* gränsar både till tanke- och yttrandeverben i detta avsnitt och förnimmelseterben i avsnitt A. Det kan endast ta akkusativobjekt med infinitiv om subjekten i den ursprungliga meningens båda satser är desamma – i likhet med majoriteten av verben i detta avsnitt. (Se exempel i avsnitt A.)

II. Passiva konstruktioner

Med några undantag kan man använda samma tanke- och yttrandeverb som i de aktiva konstruktionerna i föregående punkt, i två olika passiva konstruktioner, om det ursprungliga subjektet i den överordnade satsen är ett generaliserande *man* (eller ett generaliserande använt *de*). I motsats till de aktiva satsförkortningarna kan subjekten inte vara desamma i de båda ursprungliga satserna i dessa fall.

Satserna med passiv form och formellt subjekt (tabellen i mitten nedan) är konstruerade efter samma principer som dem med förnimmelsetverb i föregående avsnitts punkt II: Det ursprungliga ackusativobjektet blir vid passivering subjekt. Eftersom detta subjekt är en att-bisats används omskrivning med formellt subjekt. Agentadverbialet utelämnas alltid om det ursprungliga subjektet är ett generaliserande *man* eller ett generaliserande använt *de*.

När det gäller satser med tanke- och yttrandeverb i aktiv form och satsförkortning, måste de kunna ha samma subjekt i överordnad sats och bisats (punkt I i detta avsnitt). Därför saknas ursprungliga aktiva motsvarigheter till satserna med passiv form och satsförkortning (tabellen längst till höger på denna sida). De sistnämnda satserna är i stället analogibildningar med motsvarande passiva satser med förnimmelsetverb (punkt III i avsnitt A).

I de passiva konstruktionerna brukar inte tankeverbet *tro* användas. I förekommande fall används i stället oftast det närliggande tankeverbet *anta*, som vanligen används vid bedömning av något annat än subjektet. *Anta* brukar därför inte användas i den aktiva satsförkortningen (föregående punkt), som ju kräver att subjekten i de båda ursprungliga satserna ska vara desamma. Inte heller *erkänna* brukar ingå i de passiva konstruktionerna, eftersom dess inneboende betydelse innebär att den ursprungliga den överordnade satsens subjekt oftast inte är ett generaliserande *man* samtidigt som den ursprungliga bisatsens subjekt är en annan aktant. Verben *tänka* och *förvänta*, som normalt inte används i aktiva satser med satsförkortningen ackusativobjekt med infinitiv, förekommer däremot i motsvarande passiva satsförkortning. För verbet *tänka* gäller det i första hand den modala verbkombinationen *kunna tänka*. Lägg också märke till att verbet *förvänta* sällan förekommer utan reflexivt pronomen i aktiva satser i modern svenska.

Ursprungliga aktiva meningar
De säger att hon kan spå.
Man påstår att han är kriminell.
De förklarade att hon var oskyldig.
Man anser att du vill hävda dig.
De antar att han är intresserad.
Man kan tänka att de vill köpa.
Man förväntar (sig) att vi ställer upp.

Passiv form med formellt subjekt
Det sägs att hon kan spå.
Det påstås att han är kriminell.
Det förklarades att hon var oskyldig.
Det anses att du vill hävda dig.
Det antas att han är intresserad.
Det kan tänkas att de vill köpa.
Det förväntas att vi ställer upp.

Passiv form med satsförkortning
Hon sägs kunna spå.
Han påstås vara kriminell
Hon förklarades vara oskyldig.
Du anses vilja hävda dig.
Han antas vara intresserad.
De kan tänkas vilja köpa.
Vi förväntas ställa upp.

C. Yttrandeverb + dativobjektsadverbial + infinitivfras som ackusativobjekt

När satser som har yttrandeverb som predikat också har dativobjektsadverbial¹, kan en *infinitivfras* vara ackusativobjekt. Ett sådant ackusativobjekt kan ses som en förkortning av en fullständig att-bisats (i vilken subjektet är samma person som den överordnade satsens dativobjektsadverbial). I satser med rak ordföljd placeras det förkortade ackusativobjektet *efter* prepositionsfrasen mot huvudregeln i paragraf 4. Denna placering är densamma som den ursprungliga att-bisatsen har enligt huvudregeln. Se jämförelseexemplen nedan.

<p>Ex. Vi ropade till henne (<i>dat.obj.-advl</i>) att köpa jordgubbar (<i>ao</i>). De sa till mig (<i>dat.obj.-advl</i>) att vänta i bilen (<i>ao</i>). Jag skrek till dem (<i>dat.obj.-advl</i>) att inte leka på gatan (<i>ao</i>). Hon viskade till honom (<i>dat.obj.-advl</i>) att hålla masken (<i>ao</i>).</p>	<p>Jfr. Vi ropade till henne (<i>do</i>) att hon skulle köpa jordgubbar (<i>ao</i>). De sa till mig (<i>do</i>) att jag skulle vänta i bilen (<i>ao</i>). Jag skrek till dem (<i>do</i>) att de inte skulle leka på gatan (<i>ao</i>). Hon viskade till honom (<i>do</i>) att han skulle hålla masken (<i>ao</i>).</p>
--	--

Jämför också med meningarna nedan, där ackusativobjekt som är *nominalfraser* placeras *före* prepositionsfraserna enligt huvudregeln.

<p>Jfr. Man ropade något (<i>ao</i>) till henne (<i>dat.obj.-advl</i>). De sa inget (<i>ao</i>) till mig (<i>dat.obj.-advl</i>). Jag skrek goda råd (<i>ao</i>) till dem (<i>dat.obj.-advl</i>). Hon viskade sina instruktioner (<i>ao</i>) till honom (<i>dat.obj.-advl</i>).</p>	<p>Ackusativobjektet <i>något</i> placeras före dativobjektsadverbialet. Ackusativobjektet <i>inget</i> placeras före dativobjektsadverbialet. Ackusativobjektet <i>goda råd</i> placeras före dativobjektsadverbialet. Ackusativobjektet <i>sina instruktioner</i> placeras före dativobjektsadverbialet.</p>
--	--

Om den aktiva satsens subjekt är ett generaliserande *man* (eller ett generaliserande använt *de*), kan meningar med *yttrandeverb + dativobjektsadverbial + infinitivfras som ackusativobjekt* skrivas om till passiv form. Därvid gäller detsamma som vid alla omskrivningar till passiv form med liknande förutsättningar: Om det ursprungliga ackusativobjektet är en att-bisats/infinitivfras används normalt formellt subjekt, och om det ursprungliga subjektet är ett generaliserande *man* (eller ett generaliserande använt *de*) utelämnas agentadverbialet.

<p>Ex. <i>Man</i> (<i>subjekt</i>) ropade till henne att hon skulle springa därifrån (<i>ackusativobjekt</i>). <i>Det</i> (<i>formellt subjekt</i>) ropades till henne att hon skulle springa därifrån (<i>egentligt subjekt</i>). <i>Man</i> (<i>subjekt</i>) ropade till henne att springa därifrån (<i>ackusativobjekt</i>). <i>Det</i> (<i>formellt subjekt</i>) ropades till henne att springa därifrån (<i>egentligt subjekt</i>).</p>	<p>Oförkortad aktiv mening Passiv form av oförkortad mening Förkortad aktiv sats Passiv form av förkortad sats</p>
--	--

¹ Dativobjektsadverbial med prepositionen *till* (alternativt *åt*) efter yttrandeverb kan alternativt ses som adressatadverbial (paragraf 23 G).

D. Liknande konstruktioner

I. Påverkansverb + dativobjekt + infinitivfraser som akkusativobjekt

Akkusativobjekt placeras efter *dativobjekt* enligt huvudregeln i paragraf 4 – i motsats till satserna i föregående avsnitt där infinitivfraser som är akkusativobjekt placeras efter *dativobjektsadverbial* mot huvudregeln. För satser med dativobjekt kan alltså placeringen av infinitivfraser efter dativobjektet ses som ursprunglig. Om infinitivfrasen i akkusativobjektet byts ut mot en nominalfras som i jämförelseexemplen nedan, förändras alltså inte ordföljden. Detta innebär att infinitivfrasens placering i satser under denna punkt inte behöver motiveras av en ursprunglig fullständig att-bisats.

Ex. Vi föreslog honom *att investera i aktier* (ao).
 Chefen beordrade dem *att jobba över* (ao).
 De förbjöd mig *att åka* (ao).

Jfr. Vi föreslog honom *en uppgörelse* (ao).
 Chefen beordrade dem *något* (ao).
 De förbjöd mig *det* (ao).

Vid passiv form av ovanstående slag av satser ställs ofta dativobjektet på satsens första position, eftersom infinitivfraser sällan står som subjekt i denna position. Om dativobjektet är ett personligt pronomen, får det då oftast subjektsform¹. Detta är ur strikt grammatisk synpunkt felaktigt men accepterat i modern svenska (paragraf 5 D).

Ex. Man beordrade mig att vänta i bilen.
 ”*Mig* beordrades att vänta i bilen.”
Jag beordrades att vänta i bilen.

Aktiv sats med påverkansverb + dativobjekt + infinitivfras som akkusativobjekt
 Teoretisk, grammatiskt korrekt passiv sats med omvänd ordföljd
 Grammatiskt felaktig (men accepterad) form

Man förbjöd henne att använda kreditkort.
 ”*Henne* förbjöds att använda kreditkort.”
Hon förbjöds att använda kreditkort.

Aktiv sats med påverkansverb + dativobjekt + infinitivfras som akkusativobjekt
 Teoretisk, grammatiskt korrekt passiv sats med omvänd ordföljd
 Grammatiskt felaktig (men accepterad) form

¹ Samma princip gäller vid passiv form av verbet *tillåta*, som kan ha akkusativobjekt som är infinitivfraser utan infinitivmärket *att*. Se nästa sida.

Även meningar med påverkansverben *tillåta/låta* kan konstrueras med dativobjekt + akkusativobjekt. Till skillnad från meningarna på föregående sida kan akkusativobjekten då bestå av infinitivfraser *utan* infinitivmärket *att*. (En sådan förkortad sats får en ordföljd som påminner om satsförkortningen *akkusativobjekt med infinitiv* i avsnitt A.) Det längre verbet *tillåta* används alltid när satsen saknar dativobjekt.

Ex.	De tillät <i>att han gick in gratis</i> (ao). De tillät honom (<i>att</i>) <i>gå in gratis</i> (ao). De lät honom <i>gå in gratis</i> (ao).	När satsen inte innehåller något dativobjekt används endast formen <i>tillåta</i> . Varianten <i>tillåta</i> + dativobjekt kan följas av en infinitivfras <i>med</i> eller <i>utan</i> infinitivmärket <i>att</i> . Varianten <i>låta</i> ger alltid en infinitivfras <i>utan att</i> (och ofta en viss betydelseförskjutning).
-----	---	---

Det kortare verbet *låta* ger ofta satsen en betydelseförskjutning jämfört med det längre verbet *tillåta*. I vissa fasta verbuttryck kan en sådan betydelseförskjutning vara särskilt stark. Den fasta konstruktionen *låta bli* har t.o.m. kommit att fungera som ett partikelverb med *bli* som betonad partikel.

Ex.	<i>Låt</i> mig vara ledig! <i>Låt</i> oss sjunga! <i>Låt</i> det vara! <i>Låt</i> bli mig!	Jfr.	<i>Tillåt</i> mig vara ledig! – Obetydlig betydelseförskjutning <i>Tillåt</i> oss sjunga! – Ganska stark betydelseförskjutning ” <i>Tillåt</i> det vara (som det är)!” – Stark betydelseförskjutning ” <i>Tillåt</i> mig (för-)bli (som jag är)!” – Stark betydelseförskjutning samt ordföljdsförskjutning
-----	---	------	---

Vid passiv form används endast *tillåtas*.

Ex.	Hon <i>tilläts</i> (att) delta i tävlingen.	Formen <i>tillåtas</i> kan följas av en infinitivfras <i>med</i> eller <i>utan</i> infinitivmärket <i>att</i> .
Jfr.	Man <i>tillät</i> henne (att) delta/ <i>lät</i> henne delta i tävlingen.	Ursprungliga aktiva satser

Beträffande subjektform för pronominnella dativobjekt i temaposition i passiva satser se föregående sida.

Verbet *tillåta/låta* kan alltså ingå i konstruktioner med samma ordföljd som förnimmelseverben i avsnitt A. Detsamma gäller verbet *be* i nästa punkt. Observera att sådana analogibildningar med påverkansverben *tillåta* respektive *be* och de ursprungliga förkortningarna med förnimmelseverben i avsnitt A är av tre olika slag. Förnimmelseverbet *se* i exemplet nedan följs av satsförkortningen *akkusativobjekt med infinitiv*, påverkansverbet *tillåta/låta* följs av *ett dativobjekt + en förkortad infinitivfras som akkusativobjekt*, medan påverkansverbet *be* följs av *ett akkusativobjekt + ett förkortat adverbial*.

Ex.	Jag såg honom komma. Jag tillät/lät honom komma. Jag bad honom komma.	Jfr.	Jag såg att han kom. → Jag såg <i>honom komma</i> (akkusativobjekt med infinitiv). Jag tillät att han kom. → Jag tillät <i>honom</i> (dativobjekt) <i>att komma</i> (akkusativobjekt). Jag bad honom om att han skulle komma. → Jag bad <i>honom</i> (akkusativobjekt) <i>om att komma</i> (adverbial).
-----	---	------	---

II. Påverkansverb + akkusativobjekt + förkortade adverbial med infinitivfraser

När ett påverkansverbs akkusativobjekt följs av ett prepositionsadverbial, kan satsen i många fall även konstrueras analogt med påverkansverben i föregående punkt, om det ursprungliga adverbialet innehåller en infinitivfras. Denna analoga konstruktion innebär att akkusativobjektet följs av ett infinitivfras utan preposition i stället för motsvarande prepositionsadverbial. En sådan infinitivfras ska alltså ses som ett infinitivadverbial, dvs. ett förkortat adverbial. Se motsvarande oförkortade prepositionsadverbial i jämförelseexemplen i den högra spalten nedan.

Ex.	Han tvingade mig <i>att städa</i> (förkortat påverkansadverbial).	Jfr.	Han tvingade mig <i>till att städa</i> (påverkansadverbial).
	Jag vill locka dig <i>att skratta</i> (förkortat påverkansadverbial).		Jag vill locka dig <i>till att skratta</i> (påverkansadverbial).
	Hon bönföll mig <i>att hjälpa familjen</i> (förkortat efterfrågeadverbial).		Hon bönföll mig <i>om att hjälpa familjen</i> (efterfrågeadverbial).

Som framgår av ovanstående exempel kan de adverbial som följer påverkansverb vara av olika slag. Även sysselsättningsadverbial efter verbet *hjälpa* kan förkortas på motsvarande sätt (paragraf 24 F).

Ex.	Vi hjälpte dem <i>att lyfta bilen</i> (förkortat sysselsättningsadverbial).	Jfr.	Vi hjälpte dem <i>med att lyfta bilen</i> (sysselsättningsadverbial).
-----	---	------	---

I förekommande fall gäller motsvarande analogibildning även fullständiga att-bisatser i adverbial, som då konstrueras utan preposition.

Ex.	Hon bönföll mig <i>att jag skulle hjälpa familjen</i> .	Jfr.	Hon bönföll mig <i>om att jag skulle hjälpa familjen</i> .
-----	---	------	--

De förkortade konstruktionerna i denna punkt innehåller alltså *akkusativobjekt + adverbial*, medan de uttryck i föregående punkt som har bildat mönster för dessa förkortade konstruktioner innehåller *dativobjekt + akkusativobjekt*.

Ex.	Han tvingade <i>henne (ao) att dricka</i> (förkortat <i>advl</i>).	Jfr.	Han förbjöd <i>henne (do) att dricka (ao)</i> .
-----	---	------	---

Om prepositionsfrasen innehåller en nominalfras i stället för en infinitivfras, kan motsvarande konstruktion utan preposition inte användas.

Ex.	Han tvingade mig <i>till det</i> . / Du lockade mig <i>till det</i> .	Påverkansadverbial
	Hon bönföll mig <i>om hjälp</i> .	Efterfrågeadverbial
	Vi hjälpte dem <i>med flytten</i> .	Sysselsättningsadverbial

Verbet *få* kan uttrycka påverkan i konstruktioner som är analoga med dem som beskrivs i detta avsnitt.

Ex. De fick mig (*till*) att erkänna.

Jfr. De övertalade mig (*till*) att erkänna.

Beträffande *få* och dess olika betydelser som huvudverb och modalt hjälpverb se paragraf 57 D.

Verbet *be* kan liksom många andra påverkansverb ingå i satser med förkortade adverbial med att-bisatser/infinitivfraser.

Ex. Vi bad Patrik att han skulle städa (*förkortat efterfrågeadverbial*). Jfr. Vi bad Patrik om att han skulle städa (*efterfrågeadverbial*).
Vi bad Patrik att städa (*förkortat efterfrågeadverbial*). Vi bad Patrik om att städa (*efterfrågeadverbial*).

Be kan även konstrueras med akkusativobjekt + infinitiv utan infinitivmärke i analogi med verben i avsnitt A i denna paragraf.

Ex. Vi bad Patrik städa (*förkortat efterfrågeadverbial*).

Jfr. Vi bad Patrik att städa/ om att städa (*efterfrågeadverbial*).

Ordföljden i den förkortade konstruktionen med *be* i exemplet ovan är alltså densamma som i satsförkortningarna med förnimmelseverb i avsnitt A.

Ex. Vi bad henne (*ao*) komma (*förkortat efterfrågeadverbial*).

Jfr. Vi såg henne komma (*akkusativobjekt med infinitiv*).

I passiva satser används verbet *ombes*. Prepositionen från det ursprungliga adverbialet fungerar i detta fall som verbprefix.

Ex. Man bad honom (om) (att) komma.
Han ombads (att) komma.

Aktiv sats med verbet *be* + akkusativobjekt + förkortat infinitivadverbial
Passiv sats med verbet *ombes* + förkortat infinitivadverbial

Även verbet *hjälpa* kan i ledig stil konstrueras med akkusativobjekt + infinitiv utan infinitivmärke i analogi med verben i avsnitt A i denna paragraf.

Ex. Jag hjälpte dem med att bära in maten.
Jag hjälpte dem att bära in maten.
Jag hjälpte dem bära in maten.

Fullständigt prepositionsadverbial
Förkortat adverbial utan preposition.
Förkortat adverbial utan infinitivmärke i ledig stil

III. Liknande konstruktioner med fenomenverb

Den ursprungligen passiva formen *tyckas* (från det aktiva tanke- och yttrande verbet *tycka*) är även ett deponensverb och som sådant ett fenomenverb med ungefär samma betydelse som fenomenverben *verka*, *förefalla* och *synas*. (Det sistnämnda verbet är liksom *tyckas* ett deponensverb, när det har fenomenfunktion.) Dessa fyra verb kan liksom de flesta andra fenomenverb användas i en konstruktion liknande den med formellt subjekt i avsnitt B II, dock med bisatsinledningen *som om* eller *som (att)* i stället för *att*.

Ex. *Det tycks/verkar/förefaller/synes som om* hon är oskyldig.
Det tycks/verkar/förefaller/synes som (att) hon är oskyldig.

Denna konstruktion *liknar* den med formellt subjekt i avsnitt B II.
 Vid fenomenverb kan *som (att)* användas som alternativ till *som om*.

Jfr. *Det sägs att* hon är oskyldig.

Formellt subjekt och passiv form av tanke- och yttrande verbet *säga*

Bland fenomenverben kan de fyra ovanstående synonyma verben *tyckas*, *verka*, *förefalla* och *synas* samt *låtsas* konstrueras med *vara* + subjektspredikativ i en konstruktion liknande den med satsförkortning vid passiv form i avsnitt B II.

Ex. Hon tycks/verkar/förefaller/synes vara *helt oskyldig (sp)*.
 Hon låtsades vara *oskyldig (sp)*.

Satsförkortning i aktiv sats med fenomenverben *verka*, *förefalla* och *synas*
 Satsförkortning i aktiv sats med fenomen verbet *låtsas*

Jfr. Hon sägs vara *helt oskyldig (sp)*.

Satsförkortning i passiv sats med tanke- och yttrande verbet *säga*

Ytterligare förkortning kan göras med alla ovanstående verb utom *tyckas*, genom att utelämna kopulaverbet *vara*, om subjektspredikativet är en *adjektivfras*. Deponens verbet *tyckas* (ursprungligen passiv form av tanke- och yttrande verbet *tycka*) tillhör alltså inte den grupp fenomenverb som direkt kan följas av subjektspredikativ (paragraf 14 D).

Ex. Hon verkar/förefaller/synes *helt oskyldig (sp)*. / Hon låtsades *oskyldig (sp)*.

Om subjektspredikativet till fenomenverben är en *nominalfras* kan däremot ingen sådan ytterligare förkortning göras (paragraf 14 E).

Ex. Hon verkar/förefaller/synes *vara chef (sp)*. / Hon låtsas *vara utbildad psykolog (sp)*.

Beträffande bisatsinledningarna *som om* respektive *som (att)* se paragraf 34, avsnitt K I respektive avsnitt L.

IV. Reflexiva possessiva pronomen i förkortade att-bisatser

Förkortade satser behåller reflexiva possessiva pronomen från de fullständiga att-bisatserna, trots att subjekten i dessa ställs som objekt. Detta gäller även satser med infinitivfraser som endast har tänkta motsvarigheter med fullständiga att-bisatser. (Beträffande reflexiva possessiva pronomen se paragraf 74 C.)

Ex. Detektiven såg honom träffa *sin* älskarinna.
Jag föreslog honom att investera *sina* pengar i aktier.

Jfr. Detektiven såg att han träffade *sin* älskarinna.
Jag föreslog honom att han skulle investera *sina* pengar i aktier.

V. Objektspredikativ i satser med tanke- och yttrandeverb

För några tanke- och yttrandeverb kan man alternativt använda satsförkortning med *objektspredikativ* i stället för *ackusativobjekt med infinitiv*, om verbet i den ursprungliga bisatsen är *vara*. I *aktiva* satser gäller det i första hand vid verben *erkänna* och *förklara* samt det i denna betydelse ålderdomliga *finna* (paragraf 15 B).

Ex. Vi erkände oss *skyldiga* (*objektspredikativ*).
Rätten förklarade honom *oskyldig* (*objektspredikativ*).
Jag fann henne *talangfull* (*objektspredikativ*).

Jfr. Vi erkände oss *vara skyldiga* (*subjektspredikativ*).
Rätten förklarade honom *vara oskyldig* (*subjektspredikativ*).
Jag fann henne *vara talangfull* (*subjektspredikativ*).

I passiva satser kan man använda motsvarande satsförkortning med *subjektspredikativ* utan verbet *vara* vid verben *anse* och *förklara* samt det ålderdomliga *befinnas* (paragraf 16 A).

Ex. Hon anses *talangfull*.
Han förklarades *oskyldig*.
Han befanns *oskyldig*.

Jfr. Hon anses *vara talangfull*.
Han förklarades *vara oskyldig*.
Han befanns *vara oskyldig*.

Visa sig kan i en liknande konstruktion *utan* verbet *vara* genom betydelseförskjutning tolkas som ett ständigt reflexivt fenomenverb som följs av subjektspredikativ i aktiv sats. Konstruktionen *med* verbet *vara* innehåller däremot verbet *visa* + *ackusativobjekt med infinitiv*.

Ex. Hon visade sig *duktig*.
Hon ville framstå som *duktig*.

Visa sig kan tolkas som ett reflexivt fenomenverb.
Ungefärlig betydelse av den övre meningen med det reflexiva fenomen verbet *visa sig*

Jfr. Hon visade sig *vara duktig*.
Det icke-reflexiva verbet *visa* i en satsförkortning av: Hon visade *att hon var duktig*.

47. Svorsord och påhängssvar

A. Svorsord

Frågor som inleds med ett verb kan i princip besvaras med *ja* eller *nej* (paragraf 6 A). Om sådana frågor är negerade, är dock motsvarande svorsord *jo* eller *nej*. Exempel på ord som gör en fråga negerad är adverbena *inte* och *aldrig* samt pronomenen *ingen/inget/inga*.

Frågeexempel	Tänkt svarssats är jakande	Tänkt svarssats är negerad
Röker du?	<i>Ja.</i> (= 'Jag röker.')	<i>Nej.</i> (= 'Jag röker inte.')
Röker du inte?	<i>Jo.</i> (= 'Jag röker.')	<i>Nej.</i> (= 'Jag röker inte.')
Har du några cigarrer?	<i>Ja.</i> (= 'Jag har cigarrer.')	<i>Nej.</i> (= 'Jag har inga cigarrer.')
Har du inga cigarrer?	<i>Jo.</i> (= 'Jag har cigarrer.')	<i>Nej.</i> (= 'Jag har inga cigarrer.')

De svenska svorsorden överensstämmer inte alltid med svorsorden i andra språk, när det gäller negerade frågor. En särskild form motsvarande *jo* saknas i vissa språk (bl.a. engelska), och svorsordet *nej* används inte alltid för att bekräfta en negerad fråga.

Både jakande och nekande svorsord förekommer i flera varianter, av vilka många har talspråksskärmar, bl.a. *ja-a*, *japp*, *mm* respektive *nä-e*, *nä*, *nix*. Andra svorsordsvarianter är *nja* vid tvekan, *tja* vid lättsam tvekan, *jaså* vid förvåning eller (dold) opposition, *nähä* vid förvåning eller öppen opposition, *joho* vid öppen opposition, *jaha* vid insikt eller (motvilligt) acceptering, *javars/jovars* vid reserverat instämmande och *jajamän/jajamänsan* vid (överdrivet) stark affirmation. I regionalt språk i delar av norra Sverige används *jo* genomgående i stället för *ja*.

Ja eller *nej* används ibland i talspråk som ett slags inledning vid svar på öppna frågor, dvs. frågor som inleds med frågeord och därför inte kan besvaras jakande eller nekande. Svorsorden motsvarar då ungefär det engelska svorsordet *well*. Även vissa andra svorsordsvarianter kan förekomma, bl.a. de som anger tvekan. Den talande förlänger ofta dessa idiomatiska uttryck tidsmässigt och gör dessutom ofta en kort paus före den egentliga svarssatsen. *Ja* respektive *nej* kan användas vid svar på såväl jakande som negerad fråga. Om frågeordet är ett självständigt *hur* används dock ofta *jo* vid jakande svar.

Ex.	– Varför gjorde du så?	– Ja-a, jag trodde att det var bäst.	– Tja, jag trodde att det var bäst.	– Nä-e, jag trodde att det var bäst.
	– Varför gjorde du inget?	– Nej, jag kunde ju inte göra något.	– Nä-e, jag kunde ju inte göra något.	– Ja-a, jag kunde ju inte göra något.
	– Hur mår du?	– Jo, jag mår bra.	– Jovars, jag mår bra.	– Nä-e, jag mår bra.
	– Hur mår du?	– Nej, jag mår inget vidare.	– Nja, jag mår inget vidare.	– Tja, jag mår inget vidare.

B. Påhängssvar

När man vill betona ett jakande eller nekande svar, kan man använda en påhängsfras, som alltid har samma ordföljd och samma urval av ord i respektive satsdel. Som predikat används en form av verbet *göra*, om frågan endast innehåller ett vanligt huvudverb. Vid hjälpverb används en form av dessa.

Svar på huvudverbsfrågor					Exempel på svar på hjälpverbsfrågor				
Svarsord (<i>ja/jo</i> eller <i>nej</i>)	Objekt (ett generellt <i>det</i>)	Predikat (<i>gör/</i> <i>gjorde</i>)	Subjekt (personligt pronomen)	Sats- adverbial (<i>inte</i>)	Svarsord (<i>ja/jo</i> eller <i>nej</i>)	Objekt/ predikativ (ett generellt <i>det</i>)	Predikat (hjälpverb)	Subjekt (personligt pronomen)	Sats- adverbial (<i>inte</i>)
Ja/jo,	det	gör	jag.		Ja/jo,	det	måste	du.	
Nej,	det	gör	jag	inte.	Nej,	det	kunde	de	inte.
Ja/jo,	det	gjorde	hon.		Ja/jo,	det	är	det.	
Nej,	det	gjorde	hon	inte.	Nej,	det	har	vi	inte.

Observera att en form av hjälpverben *ha*, *vara*, *få* och *kunna* används i svaret, även om dessa används som huvudverb i frågan.

Ex. *Har du roligt?* – Ja, det *har* jag. / *Är hon arg?* – Nej, det *är* hon inte. / *Får man mat där?* – Ja, det *får* man. / *Kan du spanska?* – Ja, det *kan* jag.
Jfr. *Har du köpt mjölk?* – Ja, det *har* jag. / *Är hon sminkad?* – Nej, det *är* hon inte / *Får man röka?* – Ja, det *får* man. / *Kan du jodla?* – Ja, det *kan* jag.

Vid positiva svar kan man ytterligare betona samtals tema genom att börja påhängsfrasen med det bekräftande adverbialet *visst*, t.ex. *ja, visst kan jag det*.

Svarsord	Adverbial	Predikat <i>gör/gjorde</i> eller hjälpverb	Subjekt personligt pronomen	Objekt/ predikativ ett generellt <i>det</i>
<i>ja/jo</i>	<i>visst</i>			
Ja,	visst	är	jag	det.
Jo,	visst	gjorde	hon	det.

Svarsorden *ja/jo* och adverbialen *visst* sammanskrivs ibland: *javisst/jovisst*. Ett sådant sammansatt svarsord innebär inga grammatiska problem, om det står ensamt. I samband med ett påhängssvar sätts dock logiken ur spel om sammanskrivning tillämpas.

Ex. Kan du hjälpa mig? Javisst. Ett enskilt sammanskrivet svarsord (ja + visst) kan tillåtas.
Kan du hjälpa mig? * Javisst, kan jag det. Tillsammans med påhängssvar bör man skriva: *Ja, visst kan jag det*.

48. Direkt och indirekt anföring

A. Direkt anföring

Vid återgivning av direkt anföring i skrift finns två alternativ: med talstreck och med anföringstecken (citattecken). Källan till de direkta citaten anges i en s.k. källsats, som antingen kan vara framförställd eller efterställd. Av de två alternativa sätten att återge direkt anföring har den med talstreck successivt vunnit framsteg i skönlitteraturen under de senaste århundradena på bekostnad av varianten med anföringstecken.

I. Framförställd källsats, talstreck

När källsatsen är framförställd följs den av ett kolon. Observera att varje byte av yttrandekälla eller växling till löpande text innebär ett nytt stycke i form av en ny rad med indrag.

(Slut löpande text.)

Karin frågade:

– Vill du ha mat?

Peter svarade:

– Jag är inte hungrig.

Därefter följde en stunds tystnad. (Fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text.)

II. Framförställd källsats, anföringstecken

Källsatsen följs av kolon. Nytt stycke i form av en ny rad med indrag krävs för byte av yttrandekälla och för återgång till löpande text utan citat.

(Slut löpande text.)

Karin frågade: ”Vill du ha mat?”

Peter svarade: ”Jag är inte hungrig.”

Därefter följde en stunds tystnad. (Fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text.)

III. Efterställd källsats, talstreck

När källsatsen är efterställd, betraktas citatet som fundament till källsatsen, vilken därigenom får omvänd ordföljd. När talstreck används, byts den avslutande punkten i det ursprungliga citatet ut mot ett kommatecken. Fråge- och utropstecken byts inte ut, men följs liksom kommatecknet av liten bokstav. Nytt stycke i form av en ny rad med indrag krävs för byte av yttrandekälla och för återgång till löpande text utan citat.

(Slut löpande text.)

– Vill du ha mat? frågade Karin.

– Sluta tjata. Jag är inte hungrig, svarade Peter.

Därefter följde en stunds tystnad. (Fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text.)

IV. Efterställd källsats, anföringstecken

Här gäller samma skrivregler som tidigare nämnts med undantag av att en avslutande punkt i citatet kan kvarstå.

(Slut löpande text.)

”Vill du ha mat?” frågade Karin.

”Sluta tjata. Jag är inte hungrig.” svarade Peter.

Därefter följde en stunds tystnad. (Fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text, fortsatt löpande text.)

En avslutande punkt i ett citat med anföringstecken kan alternativt utelämnas, särskilt om citatet endast består av en mening.

”Jag är inte hungrig” svarade Peter.

Punkten i en enstaka mening kan också ersättas av kommatecken, som i så fall bör stå efter det avslutande anföringstecknet.

”Jag är inte hungrig”, svarade Peter.

B. Indirekt anföring

Indirekt anföring innebär, att det direkta citatet byts ut mot en bisats. Vid omformulering från citat till bisats måste justeringar ofta göras med avseende på

- tidsperspektiv, dvs. justering av tempus och vissa adverbial
- aktuella aktanter, dvs. justering av substantiv och personliga pronomen
- ordföljd, dvs. byte från huvudsatsordföljd till bisatsordföljd
- svarsord, som i vissa fall utelämnas

I. Indirekt anföring med enkel objektsbisats

Om det ursprungliga citatet är ett påstående, inleds bisatsen i den indirekta anföringen med den allmänt underordnande konjunktionen *att*, medan den inleds med den interrogativa konjunktionen *om* (eller någon av dess synonymmer) i de fall det ursprungliga citatet är en ja-eller-nej-fråga.

Exempel på ursprunglig direkt anföring:

Karin frågade:

– Vill du ha mat?

Peter svarade:

– Nej, jag är inte hungrig.

Därefter följde en stunds tystnad.

Ovanstående exempel omskrivet till indirekt anföring:

Karin frågade *om Peter ville* ha mat. Peter svarade *att han inte var* hungrig. Därefter följde en stunds tystnad.

I ovanstående indirekta anföring har följande justeringar gjorts i förhållande till den direkta anföringen:

- De finita verben har ändrats från presens till preteritum: *vill* → *ville* och *är* → *var*
- Personliga pronomen/substantiv har bytts ut: *du* → *Peter* och *jag* → *han*
- Huvudsatsordföljd har ändrats till bisatsordföljd: *Vill du ha ...?* → *... om Peter ville ha ...* och *jag är inte hungrig* → *... att han inte var hungrig*
- Svarsordet har utelämnats: *Nej, jag är inte hungrig* → *... att han inte var hungrig*

Tidsjusteringarna avser i de flesta fall verbens tempus, men kan också gälla tidsadverbial från en direkt anföring, som *nu* och *i dag*, vilka kan behöva ändras till exempelvis *då* respektive *samma dag*. I vissa fall kan även rumsadverbial behöva ändras, t.ex. *här* till *där* eller *på den platsen*.

- Ex. Hon sa:
– Jag tänker åka *i dag*. *Här* kan jag inte vara kvar. Direkt anföring
- Hon sa att hon tänkte åka *samma dag* och att hon inte kunde vara kvar *där*. Indirekt anföring

I talspråket blandas ibland direkt och indirekt anföring, varvid *att* används motsvarande ett kolon.

- Ex. Han sa:
– Så ska ni göra. Direkt anföring
- blandas med*
Han sa att vi skulle göra så. Indirekt anföring
- till*
* Han sa att så ska ni göra. Felaktig konstruktion

Om den direkta anföringen står i imperativ, används de modala verbformerna *ska* (för nutidstempus) respektive *skulle* (för dåtidstempus) i den indirekta anföringen. (Det modala verbet *skola* innebär i dessa fall subjektiv plikt och skyldighet. Se paragraf 57 D.)

- Ex. De säger: / De har alltid sagt:
– Sköt er själva! Direkt anföring med källsatsen i nutidstempus (presens/perfekt)
- De säger att vi *ska sköta* oss själva. Indirekt anföring i nutidstempus (presens)
De har alltid sagt att vi *ska sköta* oss själva. Indirekt anföring i nutidstempus (perfekt)
- De sa:
– Sköt er själva! Direkt anföring med källsatsen i dåtidstempus (preteritum)
- De sa att vi *skulle sköta* oss själva. Indirekt anföring i dåtidstempus

II. Indirekt anföring med frågeord

Om det ursprungliga citatet är en öppen fråga, dvs. innehåller frågeord, görs omskrivningen till indirekt anföring med akkusativobjekt¹, vars huvudord följs av en attributiv relativ bisats. I modern grammatik ses hela konstruktionen med *frågeord + attributiv relativ bisats* som en *interrogativ bisats*, där frågeordet/frågeorden + ett eventuellt *som* räknas som bisatsinledare (paragraf 35 H). Det relativa pronomenet *som* måste kvarstå, om det är subjekt i den attributiva relativa bisatsen, medan det utelämnas obligatoriskt vid enkla (självständiga) frågeord, om det inte är subjekt².

Ex. 1 – Vem har förstört tavlan? frågade Stina.

Direkt anföring av en öppen fråga där frågeordet *vem* är subjekt

Stina frågade *vem som hade* förstört tavlan.

Indirekt anföring där *som* är subjekt i den attributiva bisatsen

Ex. 2 – Vad ska vi göra? undrade Per.

Direkt anföring av en öppen fråga där frågeordet *vad* är akkusativobjekt

Per undrade *vad de skulle* göra.

Indirekt anföring där *som* utelämnas, eftersom det inte är subjekt i den attributiva bisatsen

¹ I vissa fall kan konstruktioner med intransitiva verb gränsa till indirekt anföring. De aktuella intransitiva verben följs då av prepositionsfraser som är adverbial i satsen, t.ex. *Stina funderade på vem som hade förstört tavlan*. Se vidare paragraf 35 H I.

² Vid indirekt anföring av öppna frågor med *förenade* frågeord kan det relativa pronomenet *som* alternativt kvarstå i vissa fall, även om det inte är subjekt, t.ex. *Stina frågade vilken tavla (som) de skulle välja*. Se vidare paragraf 35 H II.

I ovanstående exempel med frågeord har justeringar avseende tempus, pronomen och bisatsordföljd gjorts enligt samma principer som vid omskrivning från direkt till indirekt anföring *utan* frågeord i punkt I.

- De finita verben har ändrats från presens till preteritum: *har* → *hade* och *ska* → *skulle*
- Pronomen har bytts ut: *vi* → *de*
- Frågehuvudsatsordföljd har ändrats till bisatsordföljd: *Vad ska vi göra?* → ... *vad de skulle göra*.

De tempusbildande verbformerna *har* (som ger perfekt) respektive *hade* (som ger pluskvamperfekt) kan optionellt utelämnas i bisatser (paragraf 56 A X).

Alt. 1 Stina frågade *vem som hade* förstört tavlan.

Alternativ *med* den tempusbildande verbformen *hade*

Alt. 2 Stina frågade *vem som* förstört tavlan.

Alternativ *utan* den tempusbildande verbformen *hade*

49. Sammanfattande satsanalyser

A. Huvudsatser

Typ av huvudsats – med satsdelsexempel	Fundament	Predikat 1 inklusive reflexivt pronomen	Subjekt	Sats- advl	Predikat 2–3 inklusive reflexivt pronomen/ Predikats- partikel	Dativobjekt/ Ackusativobjekt + ev. objektspredikativ/ Övriga predikativ/ Egentligt subjekt/ Objektsadverbial/ Agentadverbial	Övriga adverbial
Påstående – fundament: <i>subjekt</i>	<i>Jag (s)</i>	ska		inte	träffa	henne (ao)	på stan i morgon.
– fundament: <i>adverbial</i>	<i>I morgon (advl)</i>	ska	jag	inte	träffa	henne (ao)	på stan.
– fundament: <i>ackusativobjekt</i>	<i>Henne (ao)</i>	ska	jag	inte	träffa		på stan i morgon.
Markerad satsdel: verbpartikel	<i>De (s)</i>	tog		inte	<i>ut (partikel)</i>	pengar (ao)	från kontot i går.
– <i>pred. reflexiva pronomen</i>	<i>Hon (s)</i>	gifte <i>sig</i>		tydligen		med honom (obj.-advl) ¹	i går.
– <i>pred. reflexiva pronomen</i>	<i>Hon (s)</i>	ska		tydligen	gifta <i>sig</i>	med honom (obj.-advl) ¹	nästa år.
– <i>dativobjekt</i>	<i>Han (s)</i>	vill		gärna	ge	<i>henne (do)</i> ringen (ao)	i kväll.
– <i>dativobjektsadverbial</i> ¹	<i>Han (s)</i>	vill		gärna	ge	ringen <i>till henne (obj.-advl)</i> ¹	i kväll.
– <i>subjektspredikativ</i>	<i>Vi (s)</i>	får		inte	bli	<i>ovänner (subjektspredikativ)</i>	igen.
– <i>objektspredikativ</i>	<i>Hon (s)</i>	har		alltså	målat	väggen (ao) <i>grön (obj.-pred.)</i>	trots era protester.
– <i>predikativt attribut</i>	<i>Hon (s)</i>	hade		inte	kunnat ligga	<i>raklång (pred. attribut)</i>	i den lilla sängen.
– <i>egentligt subjekt</i>	<i>Det (formellt s)</i>	har		alltid	stått	<i>en flaggstång (eg. subjekt)</i>	där.
– passiv sats med <i>agent-advl</i>	<i>Filmen (s)</i>	hade		inte	setts	<i>av många (agentadverbial)</i>	för några år sedan.
Ja/jo-eller-nej-fråga	---	Kan	han	aldrig	vara	snäll (subjektspredikativ)	mot henne?
Öppen fråga – fundament: <i>subj.</i>	<i>Vem (s)</i>	behöver		inte	få	lite uppmuntran (ao)	ibland?
– fundament: <i>adverbial</i>	<i>Varför (advl)</i>	kan	han	aldrig	vara	snäll (subjektspredikativ)	mot henne?
– fundament: <i>ackusativobjekt</i>	<i>Vem (ao)</i>	träffade	du				på stan i går?
Imperativ	---	Kör	---	inte	om (partikel)	långa fordon (ao)	på den här vägen!

¹ Objektsadverbial kan alltid alternativt ses som något annat slag av adverbial inom kategorin övriga adverbial (paragraf 23 G).

B. Bisatser

Bisatser kan delas in i tre huvudgrupper: *nominalbisatser*, *adverbiella bisatser* och *relativa bisatser*. De två förstnämnda inleds med en underordnande konjunktion som är en egen satsdel i bisatsen: bisatsinledare. De relativa bisatserna inleds med ett relativt pronomen eller ett relativt adverb, vilka kan ha olika satsdelsfunktioner i bisatsen. Se exempel i tabellen nedan.

Typ av bisats	Överordnad sats	Bisatsinledare	Subjekt	Sats- adverbial	Predikat 1–2 inklusive verbpartikel	Objekt/ Predikativ/ Egentligt subjekt/ Agentadverbial	Övriga adverbial
Nominalbisatser	Jag sa	att	jag	kanske	skulle gå av	bussen (<i>ackusativobjekt</i>)	vid nästa hållplats.
	Han frågade	om	det	inte	fanns	mat (<i>egentligt subjekt</i>)	i kylskåpet.
Adverbiella bisatser	Jag kan ta samtalet,	eftersom	jag	inte	är	upptagen (<i>subjektspred.</i>)	nu.
	Han nekade,	trots att	han		pressades	av två poliser (<i>agent-advl</i>)	i fem timmar.
Relativa bisatser	Hon har en kamrat	som (<i>subjekt</i>)		alltid	ger	henne (<i>do</i>) en bok (<i>ao</i>)	i julklapp.
	Hon har en kamrat	som (<i>ackusativobjekt</i>)	hon	aldrig	skulle svika		i en nödsituation.
	Hon har en kamrat	som (<i>dativobjekt</i>)	hon	alltid	visar	uppskattning (<i>ao</i>)	på jobbet.
	Hon har en kamrat	som (<i>huvudord i advl</i>)	hon	gärna	reser		med (<i>prep. i advl</i>).
	Hon har en stuga	där (<i>adverbial</i>)	de	ofta	tillbringar	semestrarna (<i>ao</i>).	

Nominalbisatser

Det finns två huvudtyper av nominalbisatser: allmänt underordnade och interrogativa. De allmänt underordnade inleds med *att* (paragraf 34 C), medan interrogativa bisatser som återger ja-eller-nej-frågor inleds med *om* eller någon av dess synonymer (paragraf 34 D). I konstruktioner som återger öppna frågor (frågor som inleds med interrogativa pronomen eller adverb) kan frågeordet/frågeorden från dessa + en attributiv relativ bisats bilda en primär satsdel. I modern grammatik räknas denna satsdel som en interrogativ bisats med frågeordet/frågeorden som bisatsinledare (paragraf 35 H). I den överordnade satsanalysen kan nominalbisatser fungera som subjekt och objekt samt som huvudord i prepositionsadverbial. När en nominalbisats är subjekt i en överordnad sats, används vanligen omskrivning med formellt subjekt. Bisatsen fungerar då som egentligt subjekt (paragraf 39 C).

- Ex. Det var skönt *att han hade klarat provet.* / Det var oklart *om hon ville komma.* / Det var oklart *hur vi skulle göra.* Egentligt subjekt
 De berättade *att han hade klarat provet.* / Han frågade *om hon ville komma.* / Vi undrade *hur vi skulle göra.* Ackusativobjekt
 De gladdes *åt att han hade klarat provet.* / Hon funderade *på om hon ville komma.* / Vi samtalande *om hur vi skulle göra.* Prepositionsadverbial

Adverbiella bisatser

De olika adverbiella bisatserna beskrivs i paragraf 34 E–O.

Ex. Han kunde inte komma, *eftersom han var sjuk*. Bisatsen som inleds med *eftersom* är orsaksadverbial i huvudsatsen.

Till de adverbiella bisatserna räknas också de generaliserande bisatserna (paragraf 35 I). Dessa anger de generella omständigheter under vilka den överordnade satsens utsaga gäller.

Ex. Ge inte upp, *vad de än säger!* Bisatsen är omständighetsadverbial i huvudsatsen.

Relativa bisatser

Relativa bisatser kan indelas i två huvudgrupper: de *nödvändiga* och de *icke-nödvändiga* (paragraf 35 A). De icke-nödvändiga bisatserna kan ha enkla korrelat (dvs. korrelat som består av endast en primär satsdel) eller korrelat som består av ett huvudpredikatsled, ett predikatsled eller en hel sats. De nödvändiga bisatserna har alltid enkla korrelat. En särskild sorts nödvändig relativ bisats ingår i presentationskonstruktionen *det är X som* (paragraf 40 A och 42).

Ex. Vi köpte en stor sax, *som för övrigt inte var dyrare än en liten*. Icke-nödvändig relativ bisats med enkelt korrelat (objektet *en stor sax*)
 Hon kan sy alla kläder till pjäsen, *vilket är bra*. Icke-nödvändig relativ bisats med hela den överordnade satsen som korrelat

De har det mod *som krävs*. Nödvändig relativ bisats med enkelt korrelat (subjektet *det mod*), en attributiv bisats (se nedan)
 Det är på tisdag (*som*) *vi ska vara klara*. Nödvändig relativ bisats med enkelt korrelat (adverbialet *på tisdag*) i särskild presentation

Attributiva bisatser

Två typer av bisatser kan fungera som attribut: nominalbisatser (allmänt underordnade och interrogativa bisatser) samt nödvändiga relativa bisatser. Av dessa är det endast de relativa bisatserna som är ursprungliga attributiva konstruktioner. De båda typerna av nominalbisatser är som attribut förkortningar, ofta av adverbialattribut (paragraf 13 A). Den underordnande konjunktionen *om* ersätts ofta av *huruvida* vid möte med *prepositionen om* (paragraf 34 D).

Ex. Cykeln (*som*) *jag köpte* var trasig. Den relativa bisatsen är attribut till *cykeln*. (Beträffande utelämnande av *som* se paragraf 35 A.)
 Din tro *att rättvisan alltid segrar* är naiv. Den allmänt underordnade bisatsen är attribut till *tro* – urspr. *din tro på att rättvisan alltid segrar*
 Frågan *om rättvisan hade segrat* diskuterades. Den interrogativa bisatsen är attribut till *frågan* – urspr. *frågan om huruvida rättvisan hade segrat*

C. Fraser och satsled

I. Fraser som är primära eller underordnade i satsanalysen

Frastyp	Huvudordets ordklass	Bestämningsord (som frasen kan innehålla)	Satsdelar (som frasen kan vara)	Exempel
Nominalfras	<i>substantiv/ substantiviskt pronomen</i>	artiklar (framförställda), alla slags attribut (framför- eller efterställda)	subjekt och objekt, subj.- o. obj.-predikativ, måttattribut o. adverbial	<i>Grannen ovanför för ett oherrans liv. Hon är en härlig kvinna. Han kallade henne "lilla du". Fyra meter tråd lindades många varv.</i>
Infinitivfras	<i>verb (i infinitiv)</i>	infinitivmärke (framförställt); underordnade objekt/predikativ och/eller adverbial (efterställda)	subjekt, objekt, subjektspredikativ; förkortat adverbial, förkortat attribut	<i>Att fiska lax är kul. / Han gillar att fiska lax. Det är att njuta av livet. De är rädda (för) att bli granskade. Din önskan (om) att bli rik är orealistisk.</i>
Prepositionsfraser	Frasen innehåller alltid en <i>preposition</i> , som dock inte är frasens huvudord.	nominalfras eller infinitivfras (vars huvudord är huvudord i prep.-frasen); nominalbisats (hela bisatsen fungerar som huvudord i prepositionsfrasen)	adverbial (inklusive objektsadverbial, adverbialattribut och adverbialpartikel)	<i>Vi letar efter vår bortsprungna katt. De tjänar mycket på att (man får) göra avdrag. Familjer med många barn får extra stöd. Vi visste inte hur vi skulle gå till väga.</i>
Med framförställt adverb		framförställt adverb samt bestämningar och huvudord enl. ovan		<i>Här i Sverige¹ är det förbjudet. Även på den positionen spelade han bra.</i>
Verbfras	<i>verb</i>	gradadv. m.fl.; underordn. obj./advl	verbattribut, predikativ	<i>En hårt målad dam satt ensam, nynnande en sång.</i>
Predikatsfras	<i>verb</i>	graderande eller liknande adverb	predikat	<i>Han nästan hängde över bordet.</i>
Adverbfras	<i>adverb</i>	graderande/värderande/jämförande adverb; pronominella rumsadverb; vissa adverb som även är satsadverb; måttnominalfras; prepositionsfras	adverbial, adverbattribut	<i>De jobbade mycket/fantastiskt/lika hårt. Mannen där inne¹ ropade till oss. Hon var duktig redan då. Två timmar senare var de uppe på benen.</i>
Adjektivfras	<i>adjektiv</i>	graderande/värderande/jämförande adverb; måttnominal-; prepositionsfras	adjektivattribut; predikativ	<i>Det mycket/otroligt/lika sorgliga samtalet i det 200 år gamla huset gjorde henne tung i sinnet.</i>
Adjektivisk pronomenfras	<i>adjektiviskt pronomen</i>	graderande/värderande/jämförande adverb; värdegradsadverb	kvantitetsattribut, pronomenattribut	<i>Mötet samlade ganska/hemskt/lika få deltagare. Det var ungefär samma program som förut.</i>
Räkneordsfras	<i>räkneord</i>	värdegradsadverb; särskilda klocktidsfraser	räkneordsattribut; subj.-pred./tidsadverbial	<i>Han tjänade drygt 100 kronor på affären. De kom (när) [klockan] (var) kvart över tre.</i>

¹ I fraser med pronominella rumsadverb + adverb/adverbial kan båda eller den ena av beståndsdelarna tolkas som huvudord.

På denna sida ges exempel på sex av de olika fraserna från tabellen på föregående sida. Exempelmeningen innehåller fyra primära satsdelar. (Alternativt skulle man kunna hänföra prepositionsfrasen *i den ganska rikt dekorerade salen* till akkusativobjektet, om man tolkade satsens innebörd så, att det var just i den salen som den unga damen hade de svårigheter som nämns.)

Subjekt	Predikat	Akkusativobjekt	Rumsadverbial
Den mycket unga damen	hade	uppenbara svårigheter (med) att sitta stilla	i den ganska rikt dekorerade salen.

Som framgår av parenteserna kring prepositionen *med* ovan, kan adverbialattributet *med att sitta stilla* alternativt ersättas med infinitivattributet *att sitta stilla*, vilket alltså ger ett förkortat attribut. I satsanalysen nedan har dock det längre alternativet med adverbialattribut använts.

Subjekt – nominalfras			Predikat	Akkusativobjekt – nominalfras						
Artikel	Adjektivattribut – adjektivfras			Huvudord (substantiv)	Adjektiv- attribut	Huvudord (substantiv)	Adverbialattribut – prepositionsfras			
	Grad- adverb	Huvudord (adjektiv)					Preposition	Infinitivfras		
								Infinitiv- märke	Huvudord (verb)	Sätts- adverbial
Den	mycket	unga	damen	hade	uppenbara	svårigheter	med	att	sitta	stilla

Rumsadverbial – prepositionsfras					
Preposition	Nominalfras				
	Artikel	Verbattribut – verbfras			Huvudord (substantiv)
		Sättsadverbial – adverbfras		Huvudord (verb i participform)	
	Grad- adverb	Huvudord (adverb)			
i	den	ganska	rikt	dekorerade	salen.

Observera att begreppet *fras* i princip kan användas om alla aktuella satsdelar, även om dessa endast innehåller ett ord. Således är t.ex. såväl *den värmande solen* (tre ord) som *solen* (ett ord) nominalfraser. I det senare fallet är det dock sällan nödvändigt att använda begreppet *fras* i satsanalysen.

II. Tilläggsfraser

Tilläggsfraser är ursprungliga fullständiga satser som har förkortats i redundansellipser, där underförstådda ord har utelämnats.

Huvudsatser och adverbiala bisatser i redundansellipser

Tilläggsfraser kan vara förkortade huvudsatser. Dessa (tänkta) ursprungliga satser kan vara samordnade med en annan huvudsats eller fristående. Många tilläggsfraser är fasta uttryck i språket.

Ex. Filmen är bra, *eller hur?*
Filmen är bra, *inte sant?*

Jfr. Filmen är bra, *eller hur tycker du?*
Filmen är bra. *Är det inte sant?*

Tilläggsfraser kan även vara förkortade adverbiala bisatser, ofta med participformer.

Ex. Flytten kostade 5 000 kronor, *städningen inräknad*.
Mitt sparkapital är 5 123 kronor, *noga räknat*.

Jfr. Flytten kostade 5 000 kronor, *när städningen var inräknad*.
Mitt sparkapital är 5 123 kronor, *när/om det är noga räknat*.

I vissa fasta eller generella redundansellipser har de kvarvarande orden en annan form eller ordföljd än i den tänkta ursprungliga satsen. Predikaten har även i dessa fall ofta participform.

Ex. De hade varit i lägenheten, *mig ovetande*.

Jfr. De hade varit i lägenheten, *utan att jag visste det*.

Ovanstående slag av förkortade adverbiala bisatser kan alternativt uppfattas som fristående adverbial. De kan då som de flesta andra sådana adverbial inleda en huvudsats eller satsadverbialplaceras.

Ex. *Städningen inräknad* kostade flytten 5 000 kronor.
Flytten kostade *städningen inräknad* 5 000 kronor.

Adverbiala *städningen inräknad* har fundamentalsposition.
Adverbiala *städningen inräknad* har satsadverbialposition.

Mig ovetande hade de varit i lägenheten.
De hade *mig ovetande* varit i lägenheten.

Adverbiala *mig ovetande* har fundamentalsposition.
Adverbiala *mig ovetande* har satsadverbialposition.

Relativa bisatser i redundansellipser

Relativa bisatser kan ibland förkortas till tilläggsfraser i redundansellipser. I sådana fall utelämnas det relativa pronomenet *som* (med alternativerna *vilken/vilket/vilka* i högre stil) eller det relativa adverbet *varav* (med någon av prepositionsfraserna *av vilken/ av vilket/ av vilka* som alternativ) samt någon tidsform av verben *vara* eller *bli*.

Ex. Där stod en stuga, *byggd av pepparkakor*.
100 000 turister, *många från USA*, besökte parken.

Jfr. Där stod en stuga, *som var byggd av pepparkakor*.
100 000 turister, *varav många var från USA*, besökte parken.

Om den förkortade relativa bisatsen ursprungligen är inskjuten i den överordnade satsen, kan den även placeras som en fristående tilläggsfras i slutet av satsen, under förutsättning att det ursprungliga korreleratet framgår av sammanhanget.

Ex. Statsministern anlände till mötet, *åtföljd av livvakter*.

Jfr. Statsministern, *(som var) åtföljd av livvakter*, anlände till mötet.

Vid predikat som är samtida med den överordnade satsens, kan en tilläggsfras bildas genom att bisatsinledningen utelämnas och predikatet ställs i presens particip. Om den ursprungliga bisatsen har generell syftning (det första exemplet nedan), kan tilläggsfrasen även uppfattas som ett fristående adverbial.

Ex. Tävlingen blev inte rättvis, *beroende på de skilda förutsättningarna*.
Många studenter, *de flesta tillhörande radikala grupper*, hade samlats.

Jfr. ... *vilket berodde på de skilda förutsättningarna*.
... *varav de flesta tillhörde radikala grupper* ...

Beträffande den lexikaliserade tilläggsfrasinledningen *något som* se paragraf 35 G.

Fria predikativa attribut

Tilläggsfraser kan även vara *fria predikativa attribut*. Samma slag av verbfraser kan som bundna predikativa attribut stå på sin grundläggande plats direkt efter huvudpredikatet eller tematiseras, dvs. placeras på huvudsatsens fundamentsposition. (Beträffande predikativa attribut se paragraf 17, 18 och 55 B IV.)

Ex. De gick sida vid sida över fältet, *uppfyllda av kamplust*.
De gick sida vid sida över fältet, *sjungande en kampsång*.

Jfr. När de gick sida vid sida över fältet, *var de uppfyllda av kamplust*.
Medan de gick sida vid sida över fältet, *sjöng de en kampsång*.

Jfr. De gick *uppfyllda av kamplust* över fältet.
Uppfyllda av kamplust gick de över fältet.

Bundet predikativt attribut på sin grundläggande plats i huvudsatsen
Bundet predikativt attribut som tema i satsen

III. Huvudpredikatsled

I huvudpredikatsled (till skillnad mot predikatsled) ingår inte hjälpverb (hjälppredikat) och normalt inte heller satsadverbial.

Det generella relativa pronomenet *vilket* – eller dess synonym tilläggsfrasinledningen *något (som)* – kan ha ett huvudpredikatsled som korrelat. I exemplet nedan syftar *vilket* tillbaka på huvudpredikatsledet *vandra i fjällen*.

Överordnad sats				Icke-nödvändig relativ bisats				
	Huvudpredikatsled (korrelat)			←				
Subjekt	Predikat 1	Predikat 2	Rumsadverbial – prepositionsfras		Subjekt (generellt relativt pronomen) – bisatsinledare	Predikat 1	Predikat 2	Subjekts- predikativ
			Prep.	Huvudord (substantiv)				
De	vill	vandra	i	fjällen,	vilket	kan	vara	ansträngande.

Vid vissa (talspråkliga) tematiserings- och presentationskonstruktioner intar en form av det pronominella verbet *göra* den satsposition som huvudpredikatet i huvudpredikatsledet skulle ha haft i en ursprunglig sats. I exemplet nedan, som utgår från den grundläggande meningen *Du har inte städat ditt rum*, intar huvudpredikatsledet huvudsatsens fundamentalsposition och följs regelenligt av satsens första predikat. Supinumformen *gjort* (från det pronominella verbet *göra*) intar positionen för det ursprungliga andra predikatet *städat*, som ju ingår i det tematiserade huvudpredikatsledet.

Huvudpredikatsled – fundament i satsen						
Predikat 2	Ackusativobjekt – nominalfras		Predikat 1	Subjekt	Sats- adverbial	Platshållare för predikat 2
	Pronomen- attribut	Huvudord (substantiv)				
Städat	ditt	rum	har	du	inte	gjort.

Jämför med den enkla huvudsatsen nedan, där endast akkusativobjektet intar fundamentalspositionen.

Ackusativobjekt – nominalfras		Predikat 1	Subjekt	Sats- adverbial	Predikat 2
Pronomen- attribut	Huvudord (substantiv)				
Ditt	rum	har	du	inte	städat.

D. Undantag och tillägg till de grundläggande satsschemana

Här nedan redovisas undantag och tillägg till de förenklade satsschemana i avsnitt A och B i denna paragraf.

- Omplacering av adverbial (paragraf 2, 28, 29, 31 I–K samt 60 B)
- Prepositionens alternativa placeringar i prepositionsadverbial (paragraf 4 D, 7 C och 35 B)
- Ordföljden i den andra huvudsatsen vid ett konditionalt konsekutivt *så* (paragraf 7 C, 22 C, 34 G)
- Obetonat pronomen som objekt (paragraf 12)
- Betonat subjekt vid omvänd ordföljd (paragraf 12)
- Predikativets placering före verbpartikeln (paragraf 17 för predikativa attribut och paragraf 14 E för subjektspredikativ vid *se ut*)
- Den alternativa placeringen av satsadverbialet *kanske* (paragraf 31 D)
- Oinledd konditional bisats med frågeordföljd (paragraf 34 H)
- Utelämnat *som* vid nödvändig relativ bisats (paragraf 35 A)
- Dubbla satsdelar (paragraf 37)
- Satsfläta (paragraf 38)
- Presentation av vissa subjeksattribut (paragraf 40 C)
- Förkortningar av att-bisatser (paragraf 45–46)
- Infinitivfraser som akkusativobjekt efter dativobjektsadverbial/ adressatadverbial (paragraf 46 C)
- Allmänna redundansellipser (paragraf 43)
- Redundansellipser som är utrop med fristående bisatser (paragraf 44)
- Redundansellipser inklusive predikativa attribut som är tilläggsfraser (paragraf 2 D XI, 18 E, 35 G och 49 C III)
- Tematiserad negering med *inte* i konditional och temporal bisats (paragraf 56 D)
- Placering av objekt eller sättsadverbial i fasta konstruktioner med partikelverb (paragraf 60 B)
- Verbpartikelns och det reflexiva pronomenets inbördes olika placering i ständigt reflexiva partikelverb (paragraf 62–63)
- Akkusativobjektets alternativa placering vid transitiva ständigt reflexiva partikelverb med analog ordföljd (paragraf 63)
- Akkusativobjektets placering vid transitiva adverbialpartikelverb (paragraf 63)

Vissa av ovanstående undantag och tillägg uppnår tematisering och/eller presentation genom ändrad ordföljd, s.k. *emfatisk omplacering*. I andra fall görs tematisering respektive presentation genom utelämnande av vissa ord i olika slag av satsförkortningar eller genom förtydligande tillägg, s.k. *emfatisk omskrivning*. (Se sammanställningen över emfatiska omplaceringar och omskrivningar i paragraf 52.) Resterande undantag och tillägg i listan här ovanför är ofta *analogibildningar* med liknande konstruktioner.

50. Adjektiv och participformer i satsanalysen

Position i påståendesats med rak ordföljd	Adjektiv som inte är participformer	Perfekt particip – adjektiv eller verb	Presens particip – adjektiv eller verb (ej substantiv i dessa exempel)
Direkt efter verben <i>vara</i> eller <i>bli</i> (Detta är den enda position där participformernas adjektiv- resp. verbbetydelser har skilda satsdelsnamn.)	Subjektspredikativ Ex. Hon är <i>arg.</i> / Hon blir <i>arg.</i>	Subjektspredikativ (adjektiv) Ex. Han är/blir <i>upprörd.</i>	Subjektspredikativ (adjektiv) Ex. Det är/blir <i>lysande.</i>
		Predikat 2–4 (verb) Ex. Middagen är/blir <i>serverad.</i>	Predikativt attribut (verb) (endast positionsverb efter <i>bli</i>) Ex. Vi blev <i>sittande.</i>
Direkt efter fenomenverb	Subjektspredikativ Ex. Situationen ter sig <i>svår.</i>	Subjektspredikativ (adjektiv/verb) Ex. Hon känner sig <i>nöjd/misshandlad.</i>	Subjektspredikativ (adjektiv) Ex. Det verkar <i>lovande.</i>
Direkt efter objekt (efter vissa verb)	Objektspredikativ Ex. Hon målade väggen <i>blå.</i>	Objektspredikativ (adjektiv/verb) Ex. De åt potatisen <i>rå/oskalad.</i>	Objektspredikativ (adjektiv/verb) Ex. De hittade henne <i>rasande/liggande.</i>
Direkt efter vissa intransitiva verb	Predikativt adjektivattribut Ex. Han gick <i>lycklig</i> fram till henne.	Predikativt adjektiv-/verbattribut Ex. De satt <i>nöjda</i> i soffan. (adjektiv) /Frukten låg <i>mosad</i> på gatan. (verb)	Predikativt verbattribut Ex. Hon stod <i>gråtande</i> vid vägkanten.
I tilläggsfraser	Fritt predikativt adjektivattribut Ex. Han kom in i rummet, <i>mycket rädd och nervös.</i>	Fritt predikativt adjektiv-/verbattribut Ex. Han satt i en fåtölj, <i>ganska nöjd och avslappnad/ men helt blåslagen.</i>	Fritt predikativt verbattribut Ex. Hon gick vägen fram, <i>sjungande en sång.</i>
Direkt framför substantiv	Adjektivattribut Ex. ... en <i>fin</i> hund	Adjektiv-/verbattribut Ex. ... en <i>slipad</i> försäljare (adj.-attr.) / ... ett <i>dukat</i> bord (verbattribut)	Adjektiv-/verbattribut Ex. ... en <i>spännande</i> bok (adj.-attribut) / ... en <i>ridande</i> polis (verbattribut)
I fraser direkt efter substantiv	Adjektivattribut (alt. tilläggsfras) Ex. ... en säck <i>full med pengar</i>	Verbattribut (alt. tilläggsfras) Ex. ... en man <i>märkt av åren</i>	Verbattribut (alt. tilläggsfras) Ex. ... en stad <i>sjudande av liv</i>

51. Jämförande satsanalyser av vissa prepositionsfraser

Prepositionsfraser fungerar som olika slag av adverbial i satsen. I den *primära* satsanalysen kan de i huvudsak hänföras till kategorin *övriga adverbial*, som har en lång rad underavdelningar, t.ex. *rumsadverbial* som *i köket* och *tidsadverbial* som *på måndag*. Några av prepositionsfraserna i kategorin *övriga adverbial* kan i vissa sammanhang alternativt kategoriseras som *objektsadverbial*, t.ex. *ge något till någon* eller *visa något för någon*.

Kategorin *objektsadverbial* placeras närmast före gruppen *övriga adverbial* och närmast efter *objekt* i det grundläggande satsdelsschemat. En sådan placering är naturlig, eftersom objektsadverbial i vissa sammanhang kan ha en liknande satsdelsfunktion som objekt. Samma prepositionsfraser kan alltså alternativt kategoriseras som något av de adverbialslag som tillhör gruppen *övriga adverbial*. Se exempel i tabellen nedan.

Satsdel	Liknande konstruktion och betydelse
Akusativobjektsadverbial (alternativt: behovsadverbial)	Akusativobjekt
Jag letade <i>efter min nyckel</i> i går.	Jag sökte <i>min nyckel</i> i går.
Dativobjektsadverbial (alternativt: adressatadverbial)	Dativobjekt
Hon gav blommorna <i>till chefen</i> under middagen.	Hon gav <i>chefen</i> blommorna under middagen.

Det är sändarens avsikt med budskapet (eller mottagarens uppfattning av budskapet) som avgör om prepositionsfraserna i exemplen ovan ska tolkas som *akusativobjektsadverbial* eller som *behovsadverbial* respektive *dativobjektsadverbial* eller *adressatadverbial*. Prepositionsfrasen *till chefen* kan till exempel tolkas som objektsadverbial, om det primära budskapet är att just chefen och ingen annan fick blommorna, medan den kan tolkas som adressatadverbial, om budskapet även inkluderar själva överlämnandet.

Till de mer än 100 olika underavdelningarna av prepositionsfraser i kategorin *övriga adverbial* hör *agentadverbial*, som förekommer i passiva satser. Huvudordet i en sådan prepositionsfras är den underordnade satsdelen *agent* (paragraf 2 C II). I vissa språkläror kallas *hela* prepositionsfrasen *agent*, vilket enligt denna språklära bryter mot logiken i terminologin och försvårar förståelsen för språkets grammatiska uppbyggnad.

Ex. Filmen regisserades *av Spielberg*.

Spielberg är *agent* inom prepositionsfrasen *av Spielberg* som är *agentadverbial*.

Prepositionsfrasen *till orda* i exemplet nedan är en *adverbialpartikel* (paragraf 60 F) som ingår i predikatet *tog till orda*. I det grundläggande satsschemat intar sådana partiklar samma position som predikat 2–4.

Ex. Hon *tog ofta till orda* på mötena.

Adverbialpartikeln *till orda* föregås av satsadverbialet *ofta*.

I den *underordnade* satsanalysen kan prepositionsfraser bl.a. vara *adverbialattribut* (*prepositionsattribut*) till ett substantiviskt huvudord och därigenom bilda nominalfraser, t.ex. *ledaren för projektet* och *ingången till huset*. Adverbialattribut kan ofta ersättas med genitivattribut, t.ex. *projektets ledare* och *husets ingång*. (Beträffande övriga underordnade prepositionsfraser se paragraf 2 B VIII.)

Satsdelsfunktion	Satsdel	Liknande betydelse
Attribut	Adverbialattribut	Genitivattribut
	De ska lägga om taket <i>på huset</i> .	De ska lägga om <i>husets</i> tak.

De båda konstruktionerna adverbialattribut och genitivattribut har samma *satsdelsfunktion* och i stort sett samma betydelse. Detsamma gäller (i vissa sammanhang) objektskonstruktionerna *med* respektive *utan* preposition på föregående sida. Andra prepositionsfraser kan däremot endast ha samma *anknytning* som liknande konstruktioner utan preposition, men de olika konstruktionerna kan inte ha samma *betydelse* och därmed inte samma *satsdelsfunktion*. Trots det kategoriserar vissa språklärare prepositionsfraserna i tabellen nedan som samma satsdelar som de i de liknande konstruktionerna i kolumnen längst till höger. Denna språklära skiljer emellertid på de prepositionsfraser som exemplifieras i tabellen på föregående sida och dem i tabellen nedan, eftersom de förra kan ha samma *satsdelsfunktion* som motsvarande uttryck utan preposition, medan de senare endast har samma *anknytning* som motsvarande uttryck utan preposition, och därför bör anses tillhöra någon av de många underavdelningarna i kategorin *övriga adverbial*.

Anknytning	Satsdel	Satsdel i liknande konstruktion – ej samma betydelse
Objektsanknytning	Objektskompletteringsadverbial De valde henne <i>till ordförande</i> .	Objektspredikativ De ansåg henne <i>duglig</i> .
Subjektsanknytning	Predikatskompletteringsadverbial (i passiv sats) Hon valdes <i>till ordförande</i> .	Subjektspredikativ (i passiv sats) Hon ansågs <i>duglig</i> .
Presentation av subjekt	Subjektorsättningsadverbial Det duger <i>med en kopp kaffe</i> . (Med enkelt subjekt: <i>En kopp kaffe</i> duger.)	Egentligt subjekt Det står <i>en kopp kaffe</i> på bordet. (Med enkelt subjekt: <i>En kopp kaffe</i> står på bordet.)

Vissa språklärare, bl.a. Svenska Akademiens språklära, betecknar alltså exempelvis prepositionsfrasen *till ordförande* ovan som *predikativ*, medan denna språklära betecknar samma fras som *adverbial*.

Det bör påpekas att andra språklärare intar en motsatt hållning, *både* när det gäller prepositionsfraser som dem i tabellen ovan *och* de *objektsadverbial* som exemplifieras på föregående sida, och konsekvent kategoriserar samtliga sådana prepositionsfraser som underavdelningar inom *övriga adverbial*.

52. Sammanställning över vanligt förekommande emfatiska omplaceringar och omskrivningar

Alla *strukturella variationer* innebär förstärkt eller försvagad tematisering och/eller presentation av vissa satsdelar (paragraf 2–4). I denna paragraf listas endast *emfatiska omplaceringar och omskrivningar*, dvs. de strukturella variationer som innebär förändring av de grundläggande satstyper som anges i paragraf 2. Således finns t.ex. *sammanbindning av satser* eller *omskrivning med enkla attribut* inte med. Observera att många andra språklärare inte använder begreppet emfatisk *omplacering*, utan endast talar om emfatisk *omskrivning*, och då avser vissa av de konstruktioner som anges i avsnitt B i denna paragraf.

A. Emfatiska omplaceringar

Byte till annat fundament än subjektet i påståendehuvudsatser – paragraf 4 A–C

Ex. I morgon ska vi åka till Tyskland. Jfr. Vi ska åka till Tyskland i morgon.

Preposition i satsens fundament – paragraf 4 D, 7 C och 35 B

Ex. Av vem har du fått den där presenten? Jfr. Vem har du fått den där presenten av?

Placering av objekt som är obetonat personligt pronomen – paragraf 12 och 31 J

Ex. Jag såg den inte. Jfr. Jag såg inte bollen. / Jag såg inte den.

Placering av betonat eller icke-pronominellt subjekt i satser med omvänd ordföljd – paragraf 12 och 31 K

Ex. Där borta växer inte gräset. / Där borta växer inte någonting. Jfr. Där borta växer gräset inte. / Där borta växer det inte.

Omplacering av adverbial – paragraf 29 och 32

Ex. Vi har hittills fått in 23 anmälningar. Jfr. Vi har fått in 23 anmälningar hittills.

Tematisering med satsfläta – paragraf 38

Ex. Bra tror jag inte att det går. Jfr. Jag tror inte att det går bra.

B. Emfatiska omskrivningar

Passiv form – paragraf 5

Ex. Monologen framfördes av en känd skådespelare. Jfr. En känd skådespelare framförde monologen.

Relativ bisats – paragraf 35

Ex. Han har en dotter som är mycket charmig. Jfr. Han har en dotter. Hon är mycket charmig. / Han har en mycket charmig dotter.

Falsk samordning – paragraf 36

Ex. Står du och skrattar åt mig? Jfr. Skrattar du åt mig?

Dubbla satsdelar – paragraf 37

Ex. Kampen, den går vidare. Jfr. Kampen går vidare.

Presentation med formellt subjekt – paragraf 39

Ex. Det finns två olika metoder. Jfr. Två olika metoder finns.

Presentation med subjekt ersättningsadverbial – paragraf 40 B

Ex. Det glänser om juvelerna. Jfr. Juvelerna glänser.

Presentation av och med vissa subjektattribut – paragraf 40 C

Ex. Vi ska alla hjälpa dig. / Alla ska vi hjälpa dig. Jfr. Vi alla ska hjälpa dig. / Alla vi ska hjälpa dig.

Presentation med formellt objekt (av egentligt infinitivobjekt) – paragraf 41

Ex. Han anser det vara olämpligt att svära. Jfr. Att svära anser han vara olämpligt. ("Han anser att svära vara olämpligt.")

Presentation med uttrycket *det är X som* – paragraf 42

Ex. Det är nästa vecka (som) hon kommer på besök. Jfr. Nästa vecka kommer hon på besök. / Hon kommer på besök nästa vecka.

Förkortning av att-bisats efter preposition – paragraf 45

Ex. Vi är nöjda med att ha fått godkänt. Jfr. Vi är nöjda med att vi har fått godkänt.

Förkortning av att-bisatser efter vissa verb – paragraf 46

Ex. Hon hörde soldaterna komma.
Soldaterna hördes komma. Jfr. Hon hörde att soldaterna kom.
Det hördes att soldaterna kom. ("Att soldaterna kom hördes.")

Anaforisk ellips – paragraf 43

Ex. Det här är min kamera. Var har du din? Jfr. Det här är min kamera. Var har du din kamera?

Redundansellips – paragraf 43 (allmänt), 24 E–F (förkortat adverbial), 34 K (jämförande uttryck), 35 G (förkortad relativ bisats) samt 44 (fristående bisats)

Ex. God jul!
Jag är besviken att du gick hem.
Han äter som en häst.
En polisman, även han civilklädd, kom fram.
Så fint du målar!
Jfr. Jag önskar dig en god jul. – Se paragraf 43.
Jag är besviken över att du gick hem. – Se paragraf 24 E–F.
Han äter så som en häst gör. – Se paragraf 34 K.
En polisman, som även han var civilklädd, kom fram. – Se paragraf 35 G.
Så fint som du målar ser man sällan. – Se paragraf 44.

Tematiserad oinledd konditional bisats – paragraf 56 D

Ex. Köper du det huset, kommer du att få problem. Jfr. Om du köper det huset, kommer du att få problem.

53. Verbkonjugationer

A. Kortfattad beskrivning och historik

De svenska verben kan med avseende på böjningsmönster delas in i fem grupper, s.k. konjugationer, vilka har sitt ursprung i två olika system för att bilda preteritum: *svag böjning* med suffix på verbstammen respektive *stark böjning* med byte av verbets stamvokal.

Konjugation 1: Svaga (regelbundna) verb vars böjningsmönster har sitt ursprung i Östra Svealand

Ex.	måla	målar	målade	målat	(infinitiv-presens-preteritum-supinum)
	tvätta	tvättar	tvättade	tvättat	

Konjugation 2: Svaga (regelbundna) verb vars böjningsmönster har sitt ursprung i Götaland och Västra Svealand

Ex.	ringa	ringer	ringde	ringt
	köpa	köper	köpte	köpt

Konjugation 3: Svaga (regelbundna) verb vars ursprungliga längre form har avkortats

Ex.	sy	syr	sydde	sytt	Ursprung: syja (fornnordiska)
	bo	bor	bodde	bott	Ursprung: boa (fornsvenska)

Konjugation 4: Starka verb med vokalväxling (avljud) i stället för suffix i preteritum och ibland vokalväxling även i supinum

Ex.	skriva	skriver	skrev	skrivit
	springa	springer	sprang	sprungit

Konjugation 5: Oregelbundna verb med suffix *och* vokalväxling eller med inslag av både stark och svag böjning eller andra oregelbundna mönster

Ex.	svälja	sväljer	svalde	svalt
	gå	går	gick	gått

I avsnitt B–F i denna paragraf presenteras de fem konjugationerna. Varje avsnitt innehåller listor med verb uppdelade i olika grupper. Nedan och på nästa sida redogörs för verbens strukturella undergrupper och de urvalskriterier som har använts vid upprättandet av verblistorna.

Verb som listas i konjugationsavsnitten i denna paragraf

- Grundverb, dvs. verb utan prefix, andra sammansättningsförled eller partiklar

Tvåstaviga grundverb förekommer i konjugation 1, 2, 4 och 5, t.ex. *tala* (1), *köpa* (2), *skriva* (4) och *veta* (5).

Flerstaviga grundverb med suffixet -era förekommer endast i konjugation 1, t.ex. *studera*, *favorisera* och *kvalificera*.

De relativt få *flerstaviga grundverb som inte har suffixet -era* tillhör även de i konjugation 1, t.ex. *arbeta*, *idrotta* och *äventyra*.

Avkortade enstaviga grundverb återfinns i konjugation 3 samt i vissa fall i konjugation 5, t.ex. *bo* (3) och *gå* (konjugationsgrupp 5e).

- Fast sammansatta verb med prefix eller adverbialförled, dvs. verb med prefix eller adverbialförled som inte kan efterställas

Exempel med *allmänna adverbprefix*: *påtala* (1), *omnämna* (2), *uppnå* (3), *underhålla* (4) och *avsätta* (5)

Exempel med *adverbialförled*: *tillrättavisa* (1), *tillfredsställa* (2), *iaktta(-ga)* (4) och *åsidosätta* (5)

Exempel med *särskilda germanska prefix*: *bifoga* (1), *misspyda* (2), *undfly* (3), *genljuda* (4) och *angöra* (5)

Exempel med *obetonade särskilda germanska prefix* (be- eller för-): *bekosta* (1), *förstärka* (2), *bestro* (3), *förfalla* (4) och *belägga* (5)

I många fall kan prefix kombineras, t.ex. *införskaffa* (1), *förbereda* (2), *anförtro* (3), *bibehålla* (4) och *återinsätta* (5).

Verb med inlånade *latinska eller grekiska prefix* har oftast suffixet -era och tillhör alltid konjugation 1, t.ex. *transportera* respektive *telefonera*. (De fåtal verb med inlånade latinska prefix som har suffixet -a, t.ex. *kontakta* och *processa*, tillhör också konjugation 1.) Grundverb med suffixet -era och sammansatta verb med suffixet -era redovisas under samma rubrik i avsnitt B i denna paragraf.

Några prefixförsedda verb i konjugation 1 har adjektivstam med verbsuffixet -a, t.ex. *bemyndiga* och *förfärdiga*.

Verb som inte listas i konjugationsavsnitten i denna paragraf

- Löst sammansatta verb, dvs. verb med prefix eller andra förled som kan efterställas som verbpartiklar

Exempel med *allmänna adverbprefix/ allmänna adverbpartiklar*: *avskärma* = skärma *av* (1), *bortföra* = föra *bort* (2) och *invälja* = välja *in* (5)

Exempel med *adverbialförled/ adverbialpartiklar*: *ifrågakomma* = komma *i fråga* (4) och *tillrättalägga* = lägga *till rätta* (5)

Löst sammansatta verb med *sättsadverbpartiklar* har normalt *adjektiv* som förled, t.ex. *snedtända* = tända *snett* (2) och *rengöra* = göra *rent* (5).

- Verb med partiklar och fasta reflexiva pronomen

I många fall kan flera olika verb med partiklar och/eller fasta reflexiva pronomen bildas med ett och samma grundverb. Från grundverbet *hålla* kan man t.ex. bilda verben *hålla av*, *hålla efter*, *hålla i*, *hålla in*, *hålla inne*, *hålla med*, *hålla på*, *hålla sams*, *hålla till*, *hålla upp*, *hålla ut*; *hålla hov*, *hålla hus*, *hålla låda*; *hålla igång*; *hålla sig*, *hålla sig kvar*, *hålla sig uppe*, *hålla sig väl* och *hålla sig i styr*. I konjugationsavsnitten i denna paragraf redovisas alltså endast grundverbet *hålla* samt *fast* sammansatta verb som *behålla*, *anhålla* och *inhålla* (i betydelsen 'inrymma', 'omfatta').

Verben står i förekommande fall utan fasta reflexiva pronomen eller partiklar, även om de normalt inte förekommer utan dessa. Således listas endast grundverbet *gifta* i det reflexiva verbet *gifta sig* och endast grundverbet *fyllna* i partikelverbet *fyllna till*.

- Fast sammansatta verb med förled som består av substantiv, adjektiv eller verb

Exempel med *substantivförled*: *matvägra* (1), *mögelsanera* (1), *bokföra* (2), *skinnflå* (3), *dammsuga* (4) och *planlägga* (5)

Exempel med *adjektivförled*: *fullborda* (1), *blankpolera* (1), *råskälla* (2), *varsko* (3), *högtidlighålla* (4) och *saliggöra* (5)

Det finns endast ett fåtal verb med *verbförled*, t.ex. *brännmärka* (1) och *sittstrejka* (1).

I de olika konjugationsavsnitten listas alltså endast grundverben och de fast sammansatta verben. Löst sammansatta verb, partikelverb, verb med reflexiva pronomen samt verb med substantiv-, adjektiv- eller verbförled kan dock förekomma i samband med förklaringar och förtydliganden. För konjugation 1, där antalet verb är störst och kan räknas i tusental, gäller att flera av listorna endast innehåller ett mindre urval av de aktuella verben. I övriga konjugationer har däremot flertalet aktuella verb tagits med i listorna, vilka dock inte gör anspråk på att vara helt fullständiga.

B. Konjugation 1

Böjningsmönster

Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip (utrum, neutrum, plural/ svag böjning)
-a	-a	-ar	-ade	-at	-ad, -at, -ade

Verbexempel

Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip (utrum, neutrum, plural/ svag böjning)
vänta korrigerera	vänta korrigerera	väntar korrigerar	väntade korrigerade	väntat korrigerat	väntad, väntat, väntade korrigerad, korrigerat, korrigerade

Konjugation 1 är den största med ca 70 % av alla svenska verb (dvs. grundverb, sammansatta verb och partikelverb), varav många dock är lågfrekventa i vardagspråk, där däremot de andra konjugationerna är starkt representerade. Därför tillhör endast ca 25 % av alla verb i en text med normalprosa konjugation 1.

Som framgår av föregående avsnitt representerar de två första konjugationerna två olika sätt att genomföra regelbunden (svag) böjning. Av dessa har den första konjugationen successivt kommit att bli den normgivande i svenskan. Därför placeras nya eller egenkonstruerade verb med automatik i denna konjugation i det allmänna språkbruket.

Ex. De har *poppat* popcorn.
Vi *chattade* på nätet.
Du ”*smurfade*” mig.

Inlånat verb, allmänt förekommande sedan 1960-talet – automatiskt i konjugation 1
Inlånat verb, allmänt förekommande sedan 1990-talet – automatiskt i konjugation 1
Egenkonstruerat verb – automatiskt i konjugation 1

I talspråket över stora delar av Sverige är det vanligt att verb från konjugation 1 har en avkortad form i preteritum och supinum. Denna avkortade form sammanfaller med infinitivformen.

Ex. ”Hon stod och *vänta*’ utanför, när jag hade *sluta*’ jobbet.”

Korrekt mening: Hon stod och *väntade* utanför, när jag hade *slutat* jobbet.

Tvåstaviga grundverb

De flesta svenska grundverb (verb utan förled eller partiklar) som inte är avkortade enstaviga verb eller verb med suffixet -era, är *tvåstaviga*. I SAOL listas fler än 1500 tvåstaviga grundverb i konjugation 1, och en förteckning över dessa skulle således bli mycket omfattande. Därför redovisas endast några hundra av dessa i slumpmässigt urval här nedan.

akta, alstra, amma, ansa, aska, axla, babbla, bada, badda, baka, banna, barra, basa, beta, bilda, blinka, blixtra, blogga, blossa, bläddra, blästra, boka, bomba, bomma, borra, borsta, bota, bredda, bromsa, bruka, brusa, bråka, bugga, busa, bädda, bärga, böka, böna, börja, böta, charma, chippa, cykla, dalta, damma, dansa, darra, dega, dela, deppa, dika, diska, doppa, drabba, dragga, duka, duscha, dugga, dåna, döda, egga, eka, elda, ena, etsa, famla, fasta, fatta, fela, fika, filma, fiska, flabba, flagga, flina, flytta, fodra, foga, fordra, fostra, frossa, frukta, fråga, fumla, fuska, fynda, färga, föla, gadda, gaffla, gallra, gapa, gilla, gissa, gosa, greja, grilla, gynna, gäspa, haffa, hagla, halka, handla, hasta, hata, hedra, hela, helga, hicka, hindra, hitta, hiva, hoppa, hoppa, hosta, hulka, humma, hyckla, häna, häckla, hälsa, hämma, hämta, härda, ila, isa, ivra, jaga, jama, jobba, jogga, jojka, jubla, kalla, kamma, kanta, kasta, kika, kisa, kissa, kittla, klafsa, kladda, klaga, klandra, klappa, klättra, knacka, knalla, knapra, knarka, knorra, knussla, koppla, kosta, krama, kravla, kriga, krisa, kräla, käka, ladda, laga, langa, leta, limma, lista, lossa, lova, lukta, luta, lyssna, låna, lämna, längta, länsa, löna, mana, maska, mata, medla, meta, minska, mola, morra, mosa, mota, måla, nafsa, nagga, neka, nicka, nynna, nysta, orda, orka, packa, paddla, passa, plocka, plugga, posta, prata, prova, pussa, rafsa, ragga, raka, ramla, rata, regna, rensa, reta, rimma, rita, ropa, rosta, rota, rusa, rädsla, räknas, rämna, räta, rätta, rösta, sadla, sakna, salta, simma, skaffa, skala, skicka, skildra, skoja, skrapa, skratta, skritta, skynda, skåla, skämta, sladda, slafsa, slicka, slopa, sluta, skota, smaka, snabba, snagga, snava, snöa, somna, sota, spara, sparka, sparra, spegla, spela, sporra, stanna, starta, stappla, stimma, stirra, stoppa, strimla, städa, stöna, svabba, svara, svimma, sväva, sura, tacka, tafsa, tagga, tala, tappa, teka, tippa, titta, tjafsa, tjata, tjattra, tjäna, tolka, torka, truga, träffa, tugga, tralla, trava, trösta, tvätta, unna, undra, vagga, vakna, vattna, vela, verka, vila, vimsa, vinka, visa, viska, vispa, vissla, vittna, vyssa, våga, vårda, vänta, växla, värda, ångra, åska, älska, älta, ändra, ära, äska, öka, önska, öppna, öva / deponens: andas, brottas, hoppas, hämnas, kivas, lyckas, låtsas, svettas, åldras

Tvåstaviga grundverb med förändringssuffixet -na

När suffixet -na läggs till ett adjektiv bildas ett förändringsverb som betyder 'bli + aktuellt adjektiv', t.ex. *kallna* = bli kall, *tröttna* = bli trött och *rodna* = bli röd. I förekommande fall avkortas adjektivet till en stavelse (adjektivstammen) vid verbavledningen, t.ex. *krokna* = bli krokig och *murkna* = bli murken.

blekna, blåna, bokna ('bli skämd'), *fastna, fyllna, glesna, gulna, gråna, hårdna, kallna, klarna, krokna, ledsna, ljusna, mjukna, mogna, mulna, murkna, mörkna, piggna, rakna, rodna, ruttna, tystna, tättna, slakna, smalna, stelna, styvna, surna, svalna, svartna, svullna, tröttna, vakna, vekna, vissna, vitna*

Även de fast sammansatta verben i konjugation 1 är så många att en förteckning över dem skulle bli mycket omfattande. Därför redovisas endast ett urval av dessa nedan och på nästa sida.

Fast sammansatta verb med de obetonade prefixen *be-* och *för-*

De obetonade prefixen *be-* och *för-* tillhör en särskild grupp av *inlånade prefix med germanskt ursprung*, vars övriga prefix är betonade, liksom *de allmänna adverbprefixen* som består av adverb och prepositioner med adverbfunktion. (Prefixet *för-* kan i vissa fall ha betydelsen 'före' och tillhör då de allmänna adverbprefixen, som alltså alltid är betonade, t.ex. *förboka* och *förorda*. Se vidare nästa sida.)

Avledda med *be-*: *beakta, beblanda, befatta, befara, begapa, begrunda, begåva, behaga, behandla, behärska, beivra, bejaka, bekanta, beklaga, bekosta, bekriga, bekräfta, bekväma, bekymra, bekämpa, belamra, belasta, belåna, belägra, belöna, bemanna, bemåla, bemästra, bemöda, benåda, beordra, bepansra, berika, berusa, beräkna, berätta, beröva, beskåda, besluta¹, beslöja, bespara², bespetsa, bespisa, bespotta, bespruta, bestraffa, besudla, besvara, besvära, betacka, betala³, betinga* (1. 'utgöra förutsättning för' 2. 'kosta'), *betona, betjäna, betrakta, beträffa, betvinga, betvivla, betunga, betyga, beundra, bevaka, bevara, bevattna, bevilja, bevisa, bevista* ('närvara vid'), *bevittna, beväpna – bearbeta⁴*

Avledda med *för-*: *förakta, förankra, förarga, förbanna, förbarma, förbistra, förblekna, förblinda, förbluffa, förbruka, förbrylla, förbrödra, förbättra, fördela, fördjupa, fördubbla, fördumma, fördunkla, fördyra, fördystra, fördärva, förena, förenkla, förfalska, författa, förfela, förfina, förflytta, förfoga, förfriska, förfula, förgasa, förgifta, förgrena, förhala, förhandla, förhasta, förhindra, förhärda, förhäxa, förinta, förivra, förkasta, förklara, förkunna, förlama, förlora, förlova, förlusta, förmana, förminska, förmoda, förmultna, förmörka, förnedra, förneka, förnya, förordna, förpassa, förrätta, försena, förslava, försona, förstora, försvara, förtala, förtvina, förtvivla, förtäta, förvalta, förvandla, förvara, förverka, förvilla, förvirra, förvisa, förvissa, förvänta, förvärva, förväxla, föröka – förorsaka⁴* / mest i passiv form: *förfasas, förkalkas, förpuppas, förslummas, förstockas, förtröttas*

¹ Även i konjugation 4 i preteritum, supinum och perfekt particip: *beslutade/beslöt – beslutat/beslutit – beslutad/besluten*

² Även i konjugation 2: *bespara – besparar/bespar – bespara/bespar – besparade/besparde – besparat/bespart – besparad/bespard*

³ Även i konjugation 2 i supinum och perfekt particip: *betalat/betalt – betalad/betald*

⁴ *Arbeta* och *orsaka* tillhör de grundverb som är flerstaviga med betoning på första stavelsen. De normalt obetonade prefixen *be-* och *för-* blir betonade när de ställs framför dessa verb.

Fast sammansatta verb med betonade prefix och fast sammansatta verb med adverbialförled

I avsnitt A av denna paragraf redogörs för vilka fast sammansatta verb som redovisas i de olika konjugationsavsnitten (avsnitt B–F). Det gäller verb med *allmänna adverbprefix* (paragraf 59 A), *adverbialförled* (paragraf 59 A) och *särskilda prefix av germanskt ursprung* (paragraf 59 C). Dessutom redovisas verb med det allmänna *motsatsprefixet o-* och verb med *kombinerade prefix*. Verb med *adjektiv- substantiv- eller verbförled* (paragraf 59 B) redovisas inte. Verb med suffixet *-era* redovisas under en och samma rubrik i detta avsnitt, oavsett om de är prefixförsedda eller inte.

Lägg också märke till att adverbet *samman* oftast har formen *sam-* som prefix i *fast sammansatta verb*, t.ex. *samordna*, medan det har ursprungsformen *samman* som prefix i *löst sammansatta verb*, t.ex. *sammanfoga* = *foga samman*.

Avledda med av-:	<i>avbilda, avboka, avfukta, avguda, avgränsa, avhandla, avkunna, avlöna, avskaffa, avtala, avvara</i> / deponens: <i>avundas</i>
Avledda med om-:	<i>ombilda, omdana, omfamna, omfatta, omgärda, ompröva, omrama, omringa, omskapa, omvandla, omvitna</i>
Avledda med sam-:	<i>samarbeta, sambruka, samordna, samspela, samspråka, samtala, samtrimma, samträna, samverka, samöva</i>
Avledda med till-:	<i>tilldela, tillfoga, tillfråga, tillkalla, tillskapa, tillskynda, tilltala, tilltyga, tillverka, tillägna, tillämpa, tillöka</i> ('utöka')
Avledda med under-:	<i>underhandla, underkasta, underkuva, underlätta, underordna, underrätta, underskatta, underteckna, undervisa</i>
Avledda med upp-:	<i>uppbåda, uppdaga, uppfatta, uppfostra, uppkalla, uppmåna, uppmuntra, upprepa, upprätta, uppskatta, uppvakta, uppvigla</i>
Avledda med ut-:	<i>utarma, utfodra, utforma, utforska, utfärda, utklassa, utkämpa, utlova, utmana, utnyttja, utrota, utsöndra, uttala, utveckla, utöva</i>
Avledda med över-:	<i>överblicka, överhetta, överhopa, överklaga, överlista, övermanna, övernatta, överordna, överpröva, överraska, övertala, övervaka</i>
Avledda med an-:	<i>anhopa, anlita, anmoda, anordna, anpassa, anrika, anropa, anrätta, ansamla, anskaffa, anstifta, ansvara, antasta, anvisa</i>
Avledda med miss-:	<i>missakta, missbruka, missfärga, missgynna, misshaga, misshandla, missräkna, misströsta, missunna</i> / deponens: <i>misslyckas</i>
Avledda med van-:	<i>vanhedra, vanhelga, vantolka, vanvårda, vanvörda, vanära</i> / deponens: <i>vanartas, vansläktas</i>
Andra betonade prefix:	<i>baktala, efterlikna, framhärda, föresväva, förvarna</i> (betonat <i>för-</i> = 'före'), <i>genomskåda, hänvisa, härstamma, illvråla, innefatta, intyga, kringgärda, medverka, mellanlanda, motverka, nedrusta, närvara, påtala, sammanfatta, uppenbara, urvattna, utelämna, vidtala, välkomna, åtala, återsamla, åtgärda; idissla</i> (fornsvenska <i>id</i> = 'åter', <i>issla</i> = 'äta'); <i>bifoga, erinra, fortbilda, undfägna</i> ('bjuda', 'traktera'); <i>orena</i> / deponens: <i>olyckas</i>
Kombinerade prefix:	<i>beledsaga</i> ¹ , <i>föranleda</i> ¹ , <i>förödmjuka</i> ¹ , <i>förorena</i> ¹ ; <i>anbelanga, missberäkna, omförhandla, sambeskatta, tillförordna, uppförstora, åberopa, överbeskydda; förutskicka, underutnyttja, utanordna, vidareutveckla, återanpassa, överutnyttja</i> / deponens: <i>förolyckas</i> ¹
Adverbialförled:	<i>omkullkasta, tillbakavisa, tillrättavisa</i> / enbart i passiv form: <i>tillbakabildas</i>

¹ De obetonade prefixen *för-* och *be-* kan kombineras med andra prefix av olika slag. När det normalt obetonade prefixet *för-* följs av andra prefix, blir det betonat, t.ex. i *föranleda, förödmjuka, förorena* och *förolyckas*. Detsamma gäller dock inte det obetonade prefixet *be-* i *beledsaga*, som uttalas med obetonat *be-* i riksspråket.

Verb avledda från adjektiv som har suffixen -ig, -lig eller -sam

Vissa verb är avledda (med suffixet -a) från adjektiv som har suffixen -ig, -lig eller (i några få fall) -sam. De adjektiv som utgör verbstam är inte alltid i bruk i modern svenska. De allra flesta av dessa adjektivavledda verb har prefix (ofta något av de obetonade prefixen be- eller för-). Dessa sammansatta verb har inte någon betydelse utan sina prefix/förled. (I paragraf 59 C finns exempel på andra slag av verb som inte har någon betydelse utan sina prefix.)

Med det obetonade prefixet be-:	<i>befullmäktiga, bemyndiga, bemäktiga</i> (~ sig = 'ta med makt'), <i>beriktiga, berättiga, besiktiga</i> (även: <i>besikta</i>), <i>bevärdiga</i>
Med det obetonade prefixet för-:	<i>förandliga, förbilliga, förevisa, förfrämliga, förfärdiga, förhemliga, förhårliga, förinnerliga, förkroppsliga, förkvinnliga, förlöjliga, förmanliga, förmänskliga, förpliktiga</i> (även: <i>förplikta</i>), <i>förstatliga, förtingliga, förtydliga, förverkliga, förtyliga</i>
Dito med enbart passiv form:	<i>förborgerligas, förflyktigas, förvekligas</i>
Med det obetonade prefixet ent- ¹ :	<i>entlediga</i> (1. 'avskeda' 2. 'bevilja avsked')
Med betonade allmänna adverbprefix:	<i>inmundiga</i> ('äta'), <i>överväldiga</i> (1. 'besegra', 'betvinga' 2. 'slå med häpnad'); <i>uppmärksamma</i>
Med betonade räkneords-/pronomenförled:	<i>trefaldiga, fyrfaldiga</i> osv.; <i>mångfaldiga</i>
Avledda från sammansatta adjektiv:	<i>fullständiga, rättfärdiga</i>
Avlett från adjektiv utan prefix/förled:	<i>hörsamma</i>

¹ Det lågtyska prefixet ent- återfinns endast i detta verb i modern svenska.

Verb bildade med suffixet -a på två- eller flerstaviga substantivstammar

En relativt liten grupp verb i svenskan är bildade med suffixet -a på två- eller flerstaviga substantivstammar. Vissa av dessa är inlånade med främmande prefix eller andra främmande sammansättningsförled. För verbavledning av substantiv med två- eller flerstaviga stammar används annars vanligtvis suffixet -era med varianten -isera, t.ex. *budgetera, galoppera, medicinera* och *presentera* respektive *bagatellisera, katalogisera, pulverisera* och *tyrannisera*.

Ex. *arbeta, bojkotta, designa, diagonala, filea, handikappa, idrotta, kapsejsa, kinesa* (vardagligt: 'tillfälligt övernatta eller bo'), *kollapsa, kontakta, kunska* (ålderdomligt: 'spana'), *lockouta, orsaka, panela* ('förse med panel'), *partaja* (vardagligt: 'festa'), *predika, presenta* (vardagligt: 'skänka'), *processa, promota* ('marknadsföra'), *sällskapa, trumpeta, vetenskap* (vardagligt), *äventyra*
/ med vanligare alternativformer: *basuna/basunera, cementa/cementera*

Verb med suffixen -era, -isera och -fiera

Alla verb med suffixet -era, inklusive de längre varianterna -fiera och -isera, hör till konjugation 1. Dessa suffix härstammar ytterst från latinet men har ibland kommit till svenskan via franskan. De är därför vanliga på verb som är lånord från latin eller franska. De aktuella verben har ofta även prefix som har latinskt ursprung (paragraf 59 D).

Ex.	Du ska <i>addera</i> talen, inte <i>subtrahera</i> dem. Polisen har <i>verifierat</i> att förövaren har <i>identifierats</i> . Området <i>industrialiserades</i> och verksamheten <i>kommunaliserades</i> .	Verbsuffixet -era på latinska lånord (med prefix) Verbsuffixet -fiera på franska (romanska) lånord Verbsuffixet -isera på latinskt respektive franskt lånord
-----	---	--

Även verb med stammar och prefix av grekiskt ursprung har vanligen något av dessa suffix. (Beträffande grekiska verbprefix se paragraf 59 E.)

Ex.	De <i>telefonerade</i> till staben för att <i>synkronisera</i> aktionen.	Motsvarande verbsuffix på grekiska verbstammar (med prefix)
-----	--	---

Verbsuffixet -era förekommer även på svenska/germanska verbstammar och med svenska/germanska prefix.

Ex.	Hon <i>omvärderade</i> sin situation.	Prefix och verbstam är svenska (germanska): <i>om-</i> + <i>värd-</i>
-----	---------------------------------------	---

Svenska/germanska prefix kombineras ibland med romanska/latinska stammar och prefix.

Ex.	Reportern <i>avannonserade</i> programmet. Jag tycker att du <i>överreagerar</i> .	Svenskt prefix + romansk (fransk) verbstam: <i>av-</i> + <i>annons-</i> (från franskans <i>annoncer</i>) Svenskt + latinskt prefix + latinsk verbstam: <i>över-</i> + <i>re-</i> ('åter') + <i>ag-</i> (från latinets <i>agere</i>)
-----	---	--

Verb med suffixet -era (inklusive varianterna -fiera och -isera) förekommer i svenskan i ett mycket stort antal (fler än 2000 i SAOL), varav majoriteten är lågfrekventa i vardagsspråk. På nästa sida ges endast ett par hundra exempel.

I de förteckningar av verb som finns i de olika konjugationsavsnitten i denna paragraf, anges ofta betydelsen av verb som är lågfrekventa. När det gäller det stora antal lågfrekventa verb som har suffixet -era i exemplen på nästa sida, ges inga sådana betydelseförklaringar, eftersom avsikten med förteckningen i första hand är att ge en bild av det stora antal verb som har det aktuella suffixet.

I listorna över verb med suffixet -era ingår – till skillnad från övriga verblistor i denna paragraf – både grundverb och verb som har olika slag av inlånade förled.

Verb med suffixet -era i slumpvis urval

abdikera, abonnera, abortera, abradera, absorbera, acceptera, ackommodera, ackordera, addera, administrera, agera, agglutinera, agitera, aktivera, ambulera, analysera, annonsera, appellera, approchera, approximera, aptera, argumentera, armera, arrangera, associera, avancera, balansera, ballotera, balsamera, bandagera, basera, blamera, blessera, blockera, bogsera, bombardera, bravera, briljera, brisera, brodera, bronsera, bräsera, budgetera, buteljera, censurera, centrera, centrifugera, changera, charmera, chevrotera, chiffrera, chikanera, chockera, cirkulera, citera, datera, debutera, decimera, defilera, definiera, dekantera, deklarerar, dekorera, demolera, denaturera, derivera, desertera, destinera, destruera, detonera, diktera, dinera, dirigera, diskutera, disputerar, divergera, dividera, docera, domdera, dominera, donera, dosera, draperar, dressera, dränera, dubblera, duellera, dupera, edera, eliminera, emanera, emigrera, engagera, entusiasmera, etablera, evakuera, excellera, exekvera, existera, experimentera, exploatera, explodera, exportera, fallera, fanera, figurera, filosofera, filtrera, finansiera, fingera, fixera, flambera, flanera, flankera, fluktuera, florerar, fondera, fokusera, forcera, formera, formulera, fotografera, frankera, fräsera, friserar, frondera, froterar, frukostera, fundera, fungera, galoppera, garantera, gardera, garnera, genera, gestikulera, giljotinerar, gläsera, glorifiera, gradera, granulera, gravera, grassera, griljera, grimasera, gruppera, hallucinera, hantera, harmoniera, haverera, husera, härbärgera, immigrera, implementera, imponera, importera, impregnera, indoktrinerar, influera, informera, initiera, inkludera, installera, intrigera, invadera, investera, involvera, isolera, jonglera, jubilerar, kamperar, kanderar, kandidera, kapitulera, koagulera, kokettera, kollidera, kommentera, kompensera, komponera, komprimera, konferera, konfiskera, konditionera, konkurrera, konsertera, konsolidera, konspirera, konstruera, konsultera, kontrastera, kontrollera, konvergera, konversera, konvertera, koordinera, korrespondera, korrigera, korrumpera, krackelera, krevera, kritisera, kulminera, kåsera, laborera, laminera, laxera, legitimera, leverera, manikyrrera, manipulera, mankerar, marinera, marschera, massera, masturbera, medicinera, meditera, memorera, minimera, missionera, modulerar, montera, negligera, nitrera, notera, numrera, nyansera, observera, operera, opponera, optimera, ordinerar, orera, oxidera, paradera, parera, parodiera, parlamentera, passera, patrullera, pausera, pensionera, permittera, plagiera, planera, plädera, pokulera, prenumerera, presentera, presidera, prioritera, profitera, promenera, promovera, propagera, pulsera, radera, raljera, recitera, referera, reflektera, regera, regissera, reglera, reinkarnera, rekapitulera, rekylera, relatera, rendera, repatriera, replikera, representera, resignera, resonera, respektera, restaurera, restera, resultera, retirera, revidera, revoltera, rikoschettera, riskera, rotera, rumstera, salutera, sanera, schamponera, schavottera, separera, signera, skrodera, spankulera, spatsera, spekulera, spendera, spionera, spoliera, stagnera, stoltsera, studera, subtrahera, supera, tangera, temperera, tendera, tranchera, transpirera, triumfera, utvärdera, urinera, vaddera, vagabondera, validera, variera, vikariera, votera, värdera

Med suffixvarianten -isera: *acklimatisera, auktorisera, bagatellisera, centralisera, demokratisera, dramatisera, entusiasmera, fantisera, favorisera, fraternisera, galvanisera, generalisera, hypnotisera, improvisera, individualisera, industrialisera, ironisera, jonisera, kanalisera, kanonisera, katalogisera, kategorisera, kapitalisera, kommunalisera, konkretisera, legalisera, materialisera, mobilisera, moralisera, normalisera, organisera, pastörisera, popularisera, realisera, stabilisera, sekularisera, sympatisera, systematisera, teoretisera, tyrannisera, vandalisera, verbalisera, vitalisera, vulkanisera*

Med suffixvarianten -fiera: *diversifiera, elektrifiera, exemplifiera, identifiera, modifiera, mortifiera, mystifiera, personifiera, russifiera, snuttifiera, verifiera*

S, c eller k framför slutstavelsen -era?

1. Verb med stavelsen *-ic-* + suffixet *-era* med anknytning till substantiv med slutstavelsen *-ikation*

Verb som i stället för *suffixet -isera* slutar på *stavelserna -icera* har ofta anknytning till substantiv som innehåller stavelserna *-ika* + suffixet *-tion*.

Ex. Du får inte *komplicera* saken. Inlånat verb med samma ursprungliga rotmorfem (och prefix) som substantivet *komplikation*

Ovanstående inlånade verb och substantiv (från det latinska verbet *complicare* respektive substantivet *complication*) har alltså gemensamma ursprungliga prefix och rotmorfem, men verbets rotmorfem har behållit den ursprungliga stavningen med c: kom- + *-plic-* (komplicera), medan substantivets rotmorfem har den försvenskade stavningen med k: kom- + *-plik-* (komplikation). Det latinska prefixet com- har alltid den försvenskade stavningen kom-¹.

¹ Svenskan har normalt inte c framför hård vokal, med undantag för a, o, u i namnvarianter, t.ex. Carin/Karin, Conrad/Konrad och Marcus/Markus, vissa lånord, t.ex. café (även: kafé), cannabis, collage (även: kollage), collie, curare (även: kurare) och cup samt märkes- och företagsnamn, t.ex. Canal Digital, Coca Cola och Cubus.

Exempel på verb med stavelsen *-ic-* + suffixet *-era* och samma rotmorfem (och prefix) som substantiv med stavelsen *-ika-* + suffixet *-tion*

applicera (applikation), *dedicera*² (dedikation), *klassificera* (klassifikation), *komplicera* (komplikation), *kommunicera* (kommunikation), *kvalificera* (kvalifikation), *multiplicera* (multiplikation), *ratificera* (ratifikation), *specificera* (specifikation)

² Förutom *dedicera* = 'tillägna' med perfektparticipformen *dedicerad* förekommer i modern svenska två perfektparticipformer med k i stället för c: den etablerade datatermen *dedikerad* = 'avsedd (för)', 'anpassad (till)' och den vardagliga anglicismen *dedikerad* = 'hängiven'. (Eng. *dedicated* uttalas med k-ljud.)

2. Verb med *c* + suffixet *-era* med anknytning till substantiv med *k* + suffixet *-tion*

Övriga verb med ett *c* före avledningssuffixet *-era* är ofta knutna till substantiv som på svenska har ett *k* direkt före avledningssuffixet *-tion*. (De ursprungliga latinska substantiven har ett *c* i motsvarande position.)

Ex. Vi måste *producera* mer. Inlånat verb med samma ursprungliga rotmorfem (och prefix) som substantivet *produktion*

Exempel på verb med *c* + suffixet *-era* och samma rotmorfem (och prefix) som substantiv med *k* + suffixet *-tion*

inducera (induktion), *injuicera* (injektion), *introducera* (introduktion), *obducera* (obduktion), *producera* (produktion), *reducera* (reduktion)

3. Verb med anknytning till substantiv med den betonade slutstavelsen *-ik*

Verb som har anknytning till substantiv som slutar på *-ik* kan ha slutstavelseorna *-icera* eller (vanligare) den försvenskade stavningen *-isera*. För båda varianterna gäller att verben kan ha ursprung i olika ordklasser i latin respektive grekiska. De är ibland avledda från substantiv, medan det i andra fall är substantiven som är avledda från verben på samma sätt som flertalet verb/substantiv på föregående sida. Slutligen kan både verben och substantiven vara avledda från ett gemensamt släktord, som kan tillhöra en tredje ordklass. För enkelhets skull brukar man klassificera verb som endast har *slutstavelseorna* *-isera* i samma undergrupp som verb med *suffixet* *-isera*. (Verb med slutstavelseorna *-icera* hör till den stora undergruppen med det enkla suffixet *-era*.)

Ex. De <i>rubricerade</i> brottet som mordbrand.	Verb bildat från substantivet <i>rubrik</i>
De <i>musicerade</i> tillsammans.	Verb med anknytning till substantivet <i>musik</i>
De <i>gymnastiserade</i> i två timmar.	Verb bildat från substantivet <i>gymnastik</i>
De <i>romantiserade</i> sin ungdomstid.	Verb med anknytning till substantivet <i>romantik</i>

Exempel på verb som är bildade från eller har anknytning till substantiv med den betonade slutstavelsen *-ik*

Med stavningen *-icera*: *fabricera*, (fabrik), *musicera* (musik), *publicera* (publik), *rubricera* (rubrik)

Med stavningen *-isera*: *dramatisera* (dramatik), *gymnastisera* (gymnastik), *kritisera* (kritik), *mekanisera* (mekanik), *politisera* (politik), *polemiser*a (polemik), *praktisera* (praktik), *romantisera* (romantik), *rytmisera* (rytmik), *symbolisera* (symbolik)

Med alternativ: *diagnosticera/diagnostisera* (diagnostik)

4. Verb med *k* + suffixet *-era* med anknytning till inlånade svenska "k-substantiv"

Fem relativt högfrekventa verb som har lånats in från latin (de fem första i exemplen nedan) samt *karikera* (som har lånats in från latin via franska) har i motsats till tidigare exempel fått samma försvenskade stavning och uttal med *k* (framför suffixet *-era*) som motsvarande substantiv. Verbvarianten *indicera* ('[medicinskt] motivera'), som följer huvudregeln på föregående sida, är lågfrekvent till skillnad mot *indikera* ('ange', 'påvisa') nedan.

Exempel på verb med latinskt ursprung med stavningen *k* + suffixet *-era*

abdikera (abdikation), *dissekera* (dissektion), *indikera* (indikation), *konfiskera* (konfiskation), *replikera* (replik); *karikera* (karikatyr, inlånat via franska)

C. Konjugation 2

I. Grupp 2a

I konjugationsgrupp 2a har verben *tonande* konsonantljud i sitt stamslut.

Böjningsmönster

Konjugationsgruppvariant	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip
2a:1 de flesta verb med tonande konsonant i stamslutet	-a	-	-er	-de	-t	-d, -t, -da
2a:2 verb med lång vokal + -r/-l i stamslutet	-a	-	- ¹	-de	-t	-d, -t, -da
2a:3 verb med konsonant + d i stamslutet	-a	-	-er	-de ²	-t ²	-d, -t, -da ²

¹ Presenssuffixet -er bortfaller efter lång vokal + -r och i två fall efter lång vokal + -l, t.ex. *höra* → *hör* respektive *tåla* → *tål*.

² Stamslutets -d bortfaller i dessa former, t.ex. *vända* → *vände* (preteritum) – *vänt* (supinum) – *vänd/vänt/vända* (perfekt particip)

Böjningsmönster med verbexempel

Konjugationsgruppvariant	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip (utrum, neutrum, plural/ svag böjning)
2a:1 (stamslut tonande konsonant)	<i>stänga</i> <i>anställa</i>	<i>stäng</i> <i>anställ</i>	<i>stänger</i> <i>anställer</i>	<i>stängde</i> <i>anställde</i>	<i>stängt</i> <i>anställt</i>	<i>stängd, stängt, stängda</i> <i>anställd, anställt, anställda</i>
2a:2 (dito med stamslut -r/-l)	<i>köra</i> <i>tåla</i>	<i>kör</i> <i>tål</i>	<i>kör</i> <i>tål</i>	<i>körde</i> <i>tålde</i>	<i>kört</i> <i>tålt</i>	<i>körd, kört, körda</i> <i>tåld, tålt, tålda</i>
2a:3 (dito med stamslut konsonant + d)	<i>sända</i> <i>använda</i>	<i>sänd</i> <i>använd</i>	<i>sänder</i> <i>använder</i>	<i>sände</i> <i>använde</i>	<i>sänt</i> <i>använt</i>	<i>sänd, sänt, sända</i> <i>använd, använt, använda</i>

De verb i konjugation 2a som har *vokal* + d i sitt stamslut får stavningen -tt i supinum och perfekt particip neutrum.

Ex. *tyda* – *tyd* – *tyder* – *tydde* – *tytt* – *tydd/tytt/tydda*
 leda – *led* – *leder* – *ledde* – *lett* – *ledd/lett/ledda*

Verb i grupp 2a:1

I denna grundläggande variant ingår de flesta verb i konjugation 2 som har tonande konsonantljud i sitt stamslut. (*Vokal + d* redovisas två sidor framåt.)

Grundverb: *blänga, dänga, flänga, hänga, klänga, kränga* (1. 'vingla' 2. 'vrida' 3. 'vända ut och in' 4. vardagligt: 'sälja'), *slänga, spränga, stänga, svänga, tränga, vränga* (1. 'vända ut och in' 2. 'förvanska')

bränna, känna, ränna, spänna / deponens: *nännas* ('ha hjärta att')

drälla, fälla, gnälla, gälla (1. 'avse' 2. 'vara giltig' 3. 'kastera'), *hälla, skälla, skrälla, smälla, ställa, svälla¹, välla*

drämma, dämna ('avspärra'), *klämma, skrämma, skämma, stämna* / deponens: *skämmas*

gräva, häva, kräva, kväva, väva

böja, dröja, flöja (mest om djur: 'hoppa över stängsel'), *höja, nöja, plöja, röja, töja*

drömma, döma², glömma, gömma, tömma

följa, hölja, skölja

brygga, bygga; fylla, skylla; kvälja, tälja; kyla, skyla; skälva³, välva; snärja, värja; väga, äga; rymma, skymma / deponens: *rymmas*

duga³, gnaga, gräma, leja, leva⁴, mala¹, minna (ålderdomligt: 'erinra'), *nämna, ringa, skava, skilja, skönja* ('urskilja'), *spilla, sörja, söva, tigga, tynga, tämja, tänja, täppa, viga, väja, värma, ärva* / endast i passiv form: *gillas* ('godkännas', 'godtas')⁵ / deponens: *blygas, hövas* (ålderdomligt: 'anstå', 'passa sig'), *minnas, trivas, vämjas* ('känna äckel'), *yvas* ('vara stolt')

¹ *Svälla* och *mala* har alternativa perfektparticipformer: *svullen* respektive *malen*. Se konjugation 4. Beträffande *mala* se även gruppvariant 2a:2.

² *Döma* är det enda tvåstaviga grundverb som före vokal stavas med ett m efter kort betonad vokal. Beträffande stavningsregler för m se paragraf 78 A.

³ *Skälva* och *duga* har alternativt stark böjning i preteritum: *skälvde* eller *skalv* respektive *dugde* eller *dög*. Se konjugationsgrupp 5d.

⁴ *Leva* böjs alternativt efter konjugation 1 i supinum och perfekt particip: *levt* eller *levat* och (*ut-)*levd eller (*ut-)*levad. Se konjugationsgrupp 2c.

⁵ *Gilla* böjs efter konjugation 1 i sin moderna betydelse 'tycka om' både i aktiv och passiv form, vilket även gäller det ålderdomliga aktiva verbet *gilla* i betydelsen 'godkänna'. Det är endast den moderna passivformen *gillas* i betydelsen 'godkännas' som alternativt (regionalt) kan böjas efter konjugation 2, t.ex. *det gills inte*.

Fast sammansatta verb

Med be-: *bebygga, bedöma¹, befalla, begrava², behänga, behöva, bekänna, berömma, beskylla, beställa, bestämma, besvärja²*

Med för-: *förbränna, fördröja, fördöma¹, förfölja, förglömma, förgylla, förhäva, förhöja, förkväva, förkyla, förlänga, förmäla* (1. 'förena' 2. 'omtala'), *förnöja, förspilla, förställa, försörja, förtränga, förtälja³, förtöja, förvränga, förvälla* ('hastigt koka upp') / *förskämmas* ('bli skämd')

Med fram-: *framhäva, framleva⁴, framställa*

Med före/för-: *förebygga, föreställa* / med kombinerat prefix: *förbeställa*

Med om-: *omnämna, omvälva* ('omstörta', 'grundligt ändra'), *omvärva* ('tätt omge') / med kombinerade prefix: *ombestyra, ombesörja*

Med till-: *tilldöma¹, tillställa* ('överlämna', 'tillsända'), *tillvälla* (~ sig = 'bemäktiga sig') / *tillerkänna* / med adverbialförled: *tillfredsställa*

Med under-: *underbygga, undergräva, underkänna, underställa*

Med åter: *återställa* / med kombinerade prefix: *återanställa, återinviga, återuppbygga, återuppleva⁴*

Med över-: *överhölja, överleva⁴, överväga* / med kombinerat prefix: *överanstränga*

Med an-: *anmäla, anstränga, anställa* / med kombinerat prefix: *anbefalla* ('påbjuda'; 'rekommendera'; 'överlämna')

Övriga: *avböja, efterleva⁴, fastställa, frändöma¹, fränkänna, genomleva⁴, hemställa* ('formellt begära'), *inviga, inrymma, instämna, jämställa, kringränna, missminna, påminna, samäga, undanröja, upphäva* ('avskaffa')⁵, *uppfylla, uppleva⁴, utnämna, ådöma¹, åtfölja; erkänna, fortleva⁴, genmäla* ('svara'), *vanställa, vedergälla* (1. 'hämnas' 2. 'gengälda'), *umgälla* ('lida eller betala för') / med kombinerade prefix: *avanmäla, förutbestämna, efterbeställa, föranmäla, missbedöma¹* / deponens: *vantrivas*

¹ *Döma* och dess sammansättningar stavas med ett m mot huvudregeln. (Se stavningsregler för m i paragraf 78 A.)

² *Begrava* och *besvärja* har alternativt stark böjning: *begrov – begravit – begraven* respektive *besvor – besvurit – besvuren*. (Se vidare konjugation 4.)

³ Det ålderdomliga *förtälja* ('berätta') böjs alternativt efter konjugationsgrupp 5a: *förtalde – förtalt – förtald*.

⁴ *Leva* och dess sammansättningar har alternativa böjningar i supinum och perfekt particip, t.ex. *upplevt/upplevat* och *upplevd/upplevad*. (Se konjugationsgrupp 2c.)

⁵ Det löst sammansatta verbet *upphäva/häva upp* (i betydelsen 'upphäva sin röst') böjs alternativt starkt i preteritum: *upphävde* eller *upphov*. (Se konjugationsgrupp 5d.)

Verb i konjugationsgrupp 2a som har *vokal + d* i sitt stamslut får stavningen *-tt* i supinum och perfekt particip neutrum, t.ex. *föda – fött*.

Grundverb: *blöda, föda, glöda, göda, löda, öda; leda, reda; lyda¹, pryda; skräda* (1. 'rensa' 2. 'grovmala' 3. 'släthugga'), *träda* ('gå, stiga'); *smida, sprida²; råda* (1. 'ge råd' 2. 'föreligga', 'gälla'), *stöd(-j)-a³, tyda* / deponens: *idas, ledas* ('ha tråkigt'), *rädas*

Fast sammansatta verb: *bereda, beträda, betyda, förblöda, förleda, förråda, föröda; avleda, avråda, efterträda, framträda, frånträda, företräda, härleda, inleda, inreda, sammanträda, samråda, tillråda, tillträda, understödja³, uppträda, återföda, åtyda¹, övergöda, överträda; anträda* ('påbörja [en resa]'), *antyda, biträda, vanpryda* / med kombinerade prefix: *föranleda, förbereda, tillbereda, återinträda*

¹ *Lyda* har alternativt stark böjning i preteritum: *lydde* eller *löd*. (Se konjugation 5d.)

² *Sprida* har alternativt stark böjning i preteritum och supinum: *spridde* eller *spred* och *spritt* eller *spridit*. (Se konjugation 4.)

³ Beträffande *j*-bortfall vid böjning av formen *stödja* se punkt IV i detta avsnitt.

Vissa verb i konjugation 2 som har *vokal + d* i sitt stamslut har alternativa kortformer i konjugation 3, t.ex. *breda* eller *bre* (avsnitt D i denna paragraf).

Grundverb: *bre(-da); klä(-da), spä(-da), trä(-da)* ('föra, dra')¹; *rå(-da)* ('bestämma')²

Fast sammansatta verb: *beklä(-da), förklä(-da); missklä(-da)*

¹ I betydelsen 'föra, dra' används formen *träda* alternativt med *trä*. I betydelsen 'gå, stiga' används endast formen *träda* i riksspråket.

² I betydelsen 'bestämma' används formen *råda* alternativt med *rå*. I betydelsen 'ge råd' m.m. används endast formen *råda*. I betydelsen 'orka' används endast formen *rå*.

Verb i grupp 2a:2

I denna variant ingår verb med lång vokal + *r* i stamslutet. Dessa har Ø-suffix i presens. Detsamma gäller två verb med lång vokal + *l* i stamslutet.

Grundverb: *föra, höra, köra, röra, snöra¹, störa; hyra, pyra, styra, yra; lära, nära, tära – mala², tåla*

Fast sammansatta verb: *begära, beröra, bestyra, förföra, förhyra, förhöra, förstöra, förtära; avföra, avstyra, framföra* (1. 'presentera' 2. 'uppföra', 'spela' 3. 'köra'), *genomföra, hänföra* (1. 'klassificera' 2. 'bedåra'), *hårröra, införa, iföra, jämföra, påföra, samköra, tillföra, uppföra, uppröra, utföra, åhöra, återföra, överhöra* ('råka höra'); *anföra* / *ombestyra, återinföra, återuppföra* / *tillgodoföra*

¹ *Snöra* tillhör alternativt konjugation 1, t.ex. *hon snör på sig skorna* eller *hon snörar på sig skorna*.

² *Mala* tillhör alternativt gruppvariant 2a:1 med presenssuffixet *-er*, t.ex. *de mal* eller *de maler*.

Verb i grupp 2a:3

I denna variant har verben konsonant (-n-) + d i stamslutet, vilket innebär att -d bortfaller i flera former, t.ex. *tända – tänd – tänder – tände – tänt – tänd*.

Grundverb: *hända, lända* (~ till = 'leda till', 'orsaka'), *sända, tända, vända*

Fast sammansatta verb: *förvända* ('förvränga'); *avhända/frånhända* ('beröva', 'ta ifrån'), *eftersända, hänvända* (~ sig till = 'fråga hos', 'rikta sig till'), *invända, omvända, samsända; anlända, antända, använda* / med kombinerade prefix: *återanvända, återutsända*

Om konjugationsgrupp 2a respektive 2b

I rikssvenskan böjs de verb som tillhör konjugation 2 efter två huvudgrupper. De som har *tonande* konsonantljud i sitt stamslut böjs (med några få undantag) efter grupp a med suffixet -de i preteritum, t.ex. *byggde*, och suffixen -d, -t respektive -da i perfekt particip utrum, neutrum respektive plural/ svag böjning, t.ex. *byggd, byggt* respektive *byggda*. Verb i konjugation 2 med *tonlöst* konsonantljud i sitt stamslut böjs efter grupp b med suffixet -te i preteritum, t.ex. *köpte*. I perfekt particip används då suffixet -t i både utrum och neutrum, medan suffixet -ta används i plural/ svag böjning, t.ex. *köpt, köpt* respektive *köpta*. I grupp 2b byts alltså det tonande ljudet d ut mot det tonlösa t vid mötet med det tonlösa konsonantljudet i stamslutet. En sådan stavning är analog med svenskans gängse uttalsregler, där tonlösa konsonantljud styr tonande dito vid konsonantmöten i de fall då de tonande ljuden har tonlösa motsvarigheter. (Se tabell nedan.) Jämför t.ex. med det tonlösa uttalet av konsonantkombinationerna i ord som *havsörn* och *tydligt*. I konjugation 2 är alltså denna uttalsregel formaliserad genom stavning.

Tonande och tonlösa konsonantljud

Om stämbandets medverkar vid bildandet av ett konsonantljud, är detta tonande. I annat fall är konsonantljudet tonlöst. Observera att det i tabellen nedan är konsonantljuden (fonemen) i svenska som redovisas – inte konsonanterna i det svenska alfabetet (grafemen).

Tonande ljud	b	d	v	g	–	j	l	m	n	r	–	ng [ŋ]	–
Tonlösa ljud	p	t	f	k	h	tj [ç]	–	–	–	s	–	sj [ʃ] eller [ʃ]/[ʂ]	

I konjugation 2 finns inte alla ovanstående konsonantljud representerade i verbens stamslut, utan endast de som framgår av exemplen nedan.

Ex. Tonande ljud: *leda – ledde, gräva – grävde, väga – vägde, leja – lejde, tåla – tålde, glömma – glömde, känna – kände, köra – körde, hänga – hängde*
 Tonlösa ljud: *köpa – köpte, mäta – mätte, åka – åkte, läsa – läste*

II. Grupp 2b

Verb i konjugation 2 som har *tonlös* konsonant i sitt stamslut hör till konjugationsgrupp 2b. Till denna grupp hör även verb i konjugation 2 med *lång vokal* + *den tonande konsonanten n* i stamslutet. Detsamma gäller det ålderdomliga verbet *begynna* ('börja') med *kort* vokal + fonemet *n* i stamslutet. Övriga verb i konjugation 2 med *kort* vokal + fonemet *n* i stamslutet hör regelenligt till grupp 2a. (N dubbeltecknas inte före *d* eller *t*. Se paragraf 78 A.)

- Ex. Barnen *lekte* i trädgården, trots att det *blåste* hårt. Suffixet *-te* efter *tonlös* konsonant hos verben *leka* och *blåsa*
 De *krönte* framgången med en cupvinst, vilket *rönte* stor uppskattning. Suffixet *-te* efter *lång* vokal + *n* hos verben *kröna* och *röna*
 Han *begynte* genast kurtisera damerna. Suffixet *-te* efter *kort* vokal + *n* hos det ålderdomliga verbet *begynna*
- Jfr. Hon *kände* hur hon *spände* sina käkmuskler. Suffixet *-de* (grupp 2a) efter *kort* vokal + *n* hos verben *känna* och *spänna*

Böjningsmönster

Konjugationsgruppsvariant	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip
2b:1 med tonlös konsonant i stamslutet	-a	-	-er	-te	-t	-t, -t, -ta
2b:2 med konsonant + t i stamslutet	-a	-	-er	-te ¹	-t ¹	-t, -t, -ta ¹
2b:3 med -n efter lång vokal i stamslutet	-a	-	-er	-te	-t	-t, -t, -ta

¹ Stamslutets *-t* bortfaller i dessa former, t.ex. *smälta* → *smälte* (preteritum) – *smält* (supinum) – *smält/smält/smälta* (perfekt particip).

Verb med *vokal* + *t* i stamslutet har däremot inget *t*-bortfall: *möta* → – *mötte* (preteritum) – *mött* (supinum) – *mött/mött/mötta* (perfekt particip).

Böjningsmönster med verbexempel

Konjugationsgruppsvariant	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip (utrum, neutrum, plural/ svag böjning)
2b:1 (stamslut tonlös konsonant)	<i>köpa</i> <i>låsa</i>	<i>köp</i> <i>lås</i>	<i>köper</i> <i>låser</i>	<i>köpte</i> <i>läste</i>	<i>köpt</i> <i>låst</i>	<i>köpt, köpt, köpta</i> <i>låst, låst, låsta</i>
2b:2 (dito med stamslut konsonant + t)	<i>fästa</i> <i>smälta</i>	<i>fäst</i> <i>smält</i>	<i>fäster</i> <i>smälter</i>	<i>fäste</i> <i>smälte</i>	<i>fäst</i> <i>smält</i>	<i>fäst, fäst, fästa</i> <i>smält, smält, smälta</i>
2b:3 (stamslut -n efter lång vokal)	<i>bryna</i> <i>kröna</i>	<i>bryn</i> <i>krön</i>	<i>bryner</i> <i>kröner</i>	<i>brynte</i> <i>krönte</i>	<i>brynt</i> <i>krönt</i>	<i>brynt, brynt, brynta</i> <i>krönt, krönt, krönta</i>

Verb i grupp 2b:1

I denna grundläggande variant ingår de flesta verb i konjugation 2 som har tonlöst konsonantljud i stamslutet.

Grundverb: *bleka, leka, smeka, steka*

byka (ålderdomligt: 'tvätta i hett vatten'), *dyka*¹, *fyka* ('yra'), *ryka*¹

*fnysa*¹, *frysa*², *hysa, lysa, mysa*¹, *nysa*¹, *pysa*¹, *rysa*¹

lycka (ålderdomligt: 'stänga'), *rycka, tycka, trycka* / deponens: *tyckas*

blänka, dränka, dänka (regionalt: 'stänka vatten på tvätt'), *kränka, skänka, stänka, sänka, tänka*

bräcka, kläcka, knäcka, läcka, räcka, släcka, spräcka, sträcka, stäcka (1. 'hejda' 2. 'gäcka'), *täcka, väcka*

bräka, kväka, läka, späka, vräka / deponens: *kräkas*

fräsa, jäsa, kväsa, läsa, snäsa, väsa

fräta, mäta, träta, väta

blöta, möta, nöta, sköta, stöta

döpa, gröpa, köpa, löpa, stöpa

*drösa*³ ('falla i massor', 'dråsa'; 'dunsa', 'ramla'), *fösa, klösa, lösa, pösa, ösa*

blåsa, låsa; hjälpa, stjälp; knäppa, släppa, täppa; kröka, röka, söka; märka, stärka, värka; skärpa, värpa

byta, fläka, frälsa, gläfsa ('småskälla'), *glänsa, klippa, krympa, kyssa, näpsa* ('tillrättavisa', 'bestrafva'), *resa, snika*⁴, *strypa*¹,

*styrka, svepa, växa*⁵, *åka* / deponens: *hjälpas* (t.ex. *det kan inte hjälpas*)

¹ *Dyka, fnysa, mysa, nysa, pysa, ryka, rysa* och *strypa* böjs alternativt starkt i preteritum med vokalbyte y – ö, t.ex. *dyka – dök* i stället för *dykte*. (Se konjugation 5d.) Regionalt kan verben *lysa, rycka* och *trycka* också böjas på motsvarande sätt, t.ex. *lysa – lös* i stället för *lyste*. (Se vidare punkt IV i detta avsnitt.)

² *Frysa* i betydelsen 'vara kall' (intransitiv betydelse) böjs i riksspråket efter konjugation 4d: *frös, frusit, frusen*. I betydelsen 'bringa att stelna av köld' (transitiv betydelse) är böjning efter konjugation 2b – *fryste, fryst, fryst* – vanligare än efter 4d. Således är t.ex. *frysta bär* vanligare i det allmänna språkbruket än *frusna bär*.

³ *Drösa* böjs enligt SAOL 2015 endast efter konjugation 2b: *dröste, dröst*. Enligt Svensk ordbok 2009 (utgiven av Svenska akademien) har *drösa* alternativ böjning efter konjugation 1: *drösade, drösat*.

⁴ *Snika* böjs alternativt och något ålderdomligt efter konjugation 4b: *snek, snikit* i stället för *snikte, snikt*. I modernt talspråk böjs *snika* i stället ofta efter konjugation 1: *snikade, snikat*. Den adjektiviska starkt böjda perfektparticipformen *sniken* används dock i neutral stil. (Se vidare *kommentarer* till konjugation 4.)

⁵ *Växa* har de starka alternativformerna *vuxit* i stället för *växt* i supinum och *vuxen/vuxet/vuxna* i stället för *växt/växt/växta* i perfekt particip. De alternativa starkt böjda perfektparticipformerna används oftast i adjektivbetydelse för att beskriva kroppslig, mental eller social mognad.

Fast sammansatta verb

- Med be-: *belysa, belöpa*¹ (~ sig till = 'uppgå till'), *bemöta, bestyrka, besöka, betäcka* (1. 'bekläda' 2. 'para sig med' 3. 'betala', 'ersätta'), *betänka, beveka*
- Med för-: *förköpa* ('köpa alltför mycket'), *förjäsa, förlika*² ('sammanjämka', förlika sig med = 'finna sig i'), *förlisa, förlöpa*¹ (1. 'förflyta' 2. 'rymma från' 3. förlöpa sig = 'överila sig'), *förlösa, förmärka, förrycka, förskräcka, försträcka* ('hjälpa med [pengar]'), *förstärka, försänka, försöka, förtrycka, förtycka* ('ta illa upp', 'misstycka') / mest i passiv form: *förbytas* (~ i = 'förändras till', 'övergå i')
- Med av-: *avblåsa* ('avbryta'), *avhjälpa, avhysa* ('vräka'), *avlysa* ('inställa'), *avlöpa* ('utfalla'), *avresa, avskräcka, avtäcka*
- Med ut-: *utbyta* (1. 'utväxla' 2. löst sammansatt: *utbyta/ byta ut* = 'ersätta'), *utlysa, utlösa, utmärka* (1. 'känneteckna' 2. 'ge en utmärkelse' 3. *utmärka sig* = 'göra sig uppmärksam'; löst sammansatt: *utmärka/ märka ut* = 'markera'), *uttrycka*
- Med åter-: *återköpa, återläsa, återlösa* ('frälsa', 'befria'), *återväcka* / med kombinerade prefix: *återupptäcka, återuppväcka*
- Med miss-: *missköta, misstycka* ('ta illa upp'), *misstänka*
- Övriga: *efterjäsa, efterlysa, föreläsa, förköpa* ('köpa i förväg'), *genomdränka, genomlysa, hemsöka* ('drabba'), *hänrycka* ('förtjusa', 'bedåra'), *inskränka, inskräpa, samtycka, samåka, tillmäta* ('anse ha'), *tillstyrka* ('förorda'), *undersöka, undertrycka, upplösa, upptäcka*
- anlöpa* ('lägga till vid'), *ansöka, bisträcka* ('hjälpa'), *fortlöpa, vansköta, vederkvicka*

¹ *Belöpa* och *förlöpa* har alternativa ålderdomligare supinumformer till *belöpt* respektive *förlöpt*: *belupit* respektive *förlupit*. Dessa former följer ett äldre starkt böjningsmönster. För *förlöpa* är denna äldre böjning det enda alternativet i perfekt particip: *förlupen/förlupet/förlupna*.

² Böjning av *förlika* efter konjugation 2 är numera ålderdomlig eller regional. I 2006 års SAOL böjdes *förlika* som reflexivt verb, *förlika sig*, efter konjugation 1 eller 2, t.ex. *de förlikte sig* eller *de förlikade sig*, men som reciprokt deponensverb, *förlikas*, endast efter konjugation 2, t.ex. *de förliktes*. I 2015 års upplaga böjs dock såväl *förlika (sig)* som *förlikas* endast efter konjugation 1, t.ex. *de förlikade sig* respektive *de förlikades*.

Verb i grupp 2b:2

I denna variant har verben konsonant + t i stamslutet, vilket innebär att -t bortfaller i flera former, t.ex. *lyfta* – *lyfte* – *lyft*.

Grundverb: *lyfta*, *gifta*, *hytta/hötta* ('göra en hotande åtbörd'), *rista*¹ (1. 'skaka' 2. 'ila [i samband med smärta]');
skvätta, *sprätta*² (1. 'krafsa' 2. 'vara spröttig'); *smälta*³, *svälta*⁴ ('låta hungra'), *välta*

¹ *Rista* böjs i ovanstående betydelser alltid efter konjugation 2b: *riste*, *rist*. I betydelsen 'göra skåra' böjs *rista* efter konjugation 1: *ristade*, *ristat*, *ristad*.

² *Sprätta* böjs i ovanstående betydelser alltid efter konjugation 2b: *sprätte*, *sprätt*. I betydelsen 'skära upp' böjs *sprätta* efter konjugation 1: *sprättade*, *sprättat*, *sprättad*.

³ *Smälta* böjs i intransitiv betydelse alternativt efter konjugation 4f: *smalt*, *smultit*, *smulten*. Denna alternativa böjning har under en längre tid varit på tillbakagång i riksspråket. Liksom hos många andra verb med alternativ stark böjning är preteritumformen mer seglivad än övriga former, t.ex. *isen smalt*. SAOL förordar dock böjning efter konjugation 2b även i denna form, t.ex. *isen smälte*. I transitiv betydelse, t.ex. *smälta smör*, används normalt endast böjning efter 2b: *smälte*, *smält*.

⁴ *Svälta* i betydelsen 'hungra' (intransitiv betydelse) böjs i riksspråket efter konjugation 4f: *svalt*, *svultit*, *svulten*. I betydelsen 'låta hungra' (transitiv betydelse) är böjning efter konjugation 2b den vanligaste: *svälte*, *svält*.

Fast sammansatta verb: *befästa*; *utfästa*

Tre grundverb har ofullständig eller ålderdomlig alternativ böjning⁵ efter konjugation 1: *fästa*, *mista*, *nästa* ('sy löst')

⁵ I 2006 års SAOL hade samtliga tre verb fullständig alternativ böjning, något som i 2015 års upplaga endast gäller *nästa*, medan inga alternativ anges för de andra två verben. I Svensk ordbok (utgiven av Svenska Akademien) från 2009 anges dock två alternativa former för dessa verb: *mistat* (supinum) och *fästad* (perfekt particip).

Verb i grupp 2b:3

I denna variant ingår verb med *lång* vokal + n i stamslutet. Dessutom ingår det ålderdomliga verbet *begynna* med *kort* vokal i stamslutet. Övriga verb i konjugation 2 med kort vokal + n i stamslutet böjs efter grupp 2a.

Grundverb: *bryna*, *fryna* ('rynka på näsan'), *kröna*, *röna* (1. 'erfara', 'få känna på'; 'mottagas med' 2. 'mottaga') / deponens: *synas*

Fast sammansatta verb: *begynna* ('börja'), *bekröna* ('förse med prydnad'); *utröna*

III. Grupp 2c

Till konjugationsgrupp 2c hör några få verb som böjs enligt konjugation 2 i imperativ, presens och preteritum men efter konjugation 1 i supinum och (i förekommande fall) perfekt particip. För tre av de fyra grundverben har detta samband med att de har t i sitt stamslut, medan det fjärde, *leva*, har en något oklar konjugationstillhörighet av historiska skäl.

Böjningsmönster

Konjugationsgruppsvariant	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip
2c med mönster från konj. 2a/b och konj. 1	-a	-	-er	-de/-te ¹	-at	-ad, -at, -ade

¹ Verben i grupp 2c böjs i enlighet med grupp 2a eller 2b i preteritum beroende på stamslutskonsonant.

Böjningsmönster med verbexempel

Konjugationsgruppsvariant	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip (utrum, neutrum, plural/ svag böjning)
2c (mönster från konj. 2a och konj. 1) (mönster från konj. 2b och konj. 1)	<i>leva</i> <i>heta</i>	<i>lev</i> -	<i>lever</i> <i>heter</i>	<i>levde</i> <i>hette</i>	<i>levat</i> <i>hetat</i>	(ut-)levad, levat, levade -

Verb i grupp 2c

Grundverb: *heta*, *gitta*, *vetta*; *leva*¹ / fast sammansatta¹: *efterleva*, *framleva*, *genomleva*, *uppleva*, *överleva*; *fortleva* / med kombinerat prefix: *återuppleva*

¹ *Leva* och dess sammansättningar kan alternativt böjas enligt grupp 2a i samtliga former, t.ex. *levt*, *efterlevt* och *upplevt* respektive *efterlevd* och *upplevd*.

Gitta och *vetta* har liksom några verb i grupp 2b och 5a dubbel-t i sina stamslut. Sådana verb i konjugationsgrupperna 2b, 2c respektive 5a får inget extra t i preteritum eller i supinum (för 2b och 5a). Detta är i enlighet med svenskans allmänna stavningsregel att aldrig ha fler än två likadana konsonanter i rad.

Ex. Fönstret *vette* åt väster. / Hon *gitte* inte göra det.

Jfr. De *skvätte* vatten. / Han *hytte* med näven. / Hon *sprätte* med benen.

Vi *satte* oss ned.

Konjugationsgrupp 2c

Konjugationsgrupp 2b

Konjugationsgrupp 5a

IV. Regionala och alternativa böjningsmönster

Under 1800- och 1900-talen vandrade många verb från konjugation 2 till konjugation 1 i riksspråket. Några av dessa verb förekommer fortfarande parallellt i båda konjugationerna i det allmänna språkbruket, främst *koka* och *spara*. Andra verb tillhör konjugation 2 i riksspråket och har endast alternativ regional böjning efter konjugation 1, främst *fästa*, *nästa* ('sy löst') och *rista* ('skaka').

Böjning efter konjugation 2 är generellt sett mer vanligt förekommande i södra och västra Sverige än i övriga landet, men bruket kan alltså för vissa verb vara varierande även i riksspråket.

Ex. Spar dina pengar! / Spara dina pengar! Imperativ av *spara* – alternativ böjning efter konjugation 2 eller 1

Frekvensen av böjning efter alternativa konjugationer varierar ofta mellan olika former av samma verb. (Se även exempel i konjugation 4 och 5.)

Ex. Vi har (*kokt*)/*kokat* potatisen. Supinum av *koka* – böjning efter konjugation 1 är mer frekvent i riksspråket än efter konjugation 2b
Vi åt *kokt*/(*kokad*) potatis. Perfekt particip av *koka* – böjning efter konjugation 2b är mer frekvent i riksspråket än efter konjugation 1

Böjning efter konjugation 2 i perfekt particip lever också kvar i ett antal mer eller mindre fasta uttryck med verb som numera tillhör konjugation 1.

<p>Ex. Hon går i <i>lånta</i> fjädrar. Det är dig väl <i>unt</i>. Det är inte <i>lönt</i>. Han är <i>skapt</i> så. Hon är <i>oskadd</i>. De utvandrade till <i>Förenata</i> Staterna.</p>	<p>Jfr. De lever på <i>lånade</i> pengar. Det är dig väl (<i>för-</i>)<i>unnat</i>. Hon är <i>välavlönad</i>. Dräkten är <i>skapad</i> av Dior. Hon är inte <i>skadad</i>. Nationen består av 50 <i>förenade</i> stater.</p>
---	--

I vissa syd- och västsvenska dialekter böjs många fler verb efter konjugation 2 än i riksspråket – vanligtvis genomgående efter konjugationsgrupp 2b med böjningssuffixen -te i preteritum och -t i perfekt particip utrum. I delar av Småland och Östergötland används dock hos dessa verb suffixen -de i preteritum och -d i perfekt particip utrum för verb med tonande vokal i stamslutet i enlighet med de gängse nutida reglerna för konjugationsgrupp 2a.

<p>Ex. ”Grabbarna spelte bra i dag.” ”Grabbarna spelde bra i dag.” Grabbarna spelade bra i dag.</p>	<p>En rad tvåstaviga verb i konjugation 1 böjs enligt konjugation 2b i många syd- och västsvenska dialekter. Variant med böjning efter konjugation 2a i delar av Småland och Östergötland Rikssvenska – konjugation 1</p>
---	---

Hos några verb i konjugation 1 lever vissa former från konjugation 2 kvar som ålderdomliga varianter. I dessa fall används genomgående böjningsvarianten med -te i stället för -de i preteritum i riksspråket, medan perfektparticipformen inte har någon generell böjningsvariant. För verbet *betala* nedan används supinum- och perfektparticipformerna från konjugation 2 som moderna alternativ även i riksspråket.

<u>Infinitiv</u>	<u>Preteritum</u>	<u>Supinum</u>	<u>Perfekt particip, utrum</u>
betala	betalade/ <i>betalte</i>	betalat/ <i>betalt</i>	betalad/ <i>betald</i>
mena	menade/ <i>mente</i>	menat	menad/ <i>ment</i>
svara	svarade/ <i>svarte</i>	svarat	(be-)svarad
tala	talade/ <i>talte</i>	talat/ <i>talt</i>	(om-)talad/(om-) <i>talt</i>

Hos några andra verb i konjugation 2a med stamslut på -l och -n lever endast preteritumformen med suffixet -te kvar som en ålderdomlig variant i riksspråket. (När det gäller verb med stamslut på -n, är det endast efter *kort* vokal som varianten är ålderdomlig, eftersom stamslut på -n efter *lång* vokal regelenligt böjs efter konjugationsgrupp 2b med suffixet -te i preteritum, t.ex. *bryna – brynte*.)

Ex. Han *tålte* inte kylan. Modernare variant: Han *tålde* inte kylan.
 Det påminte mig om min ungdom. Modernare variant: Det påminde mig om min ungdom.

Regionalt kan flera verb än de som anges i punkt I och II ha alternativa starka former i *preteritum* med vokalbyte y–ö. Även verbet *smälla* har en talspråklig variant, där det i vissa betydelser kan böjas med vokalbyte ä–a. Sådana alternativa starka preteritumformer är generellt på frammarsch i riksspråket.

Ex. ”Han *röck till*, när jag *tröck* på knappen.” De regionala böjningsvarianterna av verb med y i stammen gäller endast preteritum.
 ”Lampan *lös* hela natten.” Denna regionala preteritumvariant har på senare år vunnit visst insteg i riksspråket.
 ”Skottet *small*.” / ”Det *small till* i apparaten.” Denna böjningsvariant gränsar till riksspråk i dessa två betydelser.

Jfr. Han *ryckte till*. / Jag *tryckte* på knappen. / Lampan *lyste*. De vanligast förekommande böjningsformerna i rikssvenska
 Skottet *smällde*. / Det *smällde till* i apparaten. Den vanligast förekommande böjningsformen i neutralt skriftspråk

För de verb i konjugation 2 som har bortfall av stamslutskonsonanten i vissa böjningsformer, förekommer felaktiga talspråksformer i perfekt particip med mönster från konjugation 4, speciellt i plural. Detta sker på grund av att de korrekta perfektparticipformerna sammanfaller med infinitivformerna.

Ex. Ostskivorna är **smältna*. / Kläderna är **användna*. Med korrekta former: Ostskivorna är *smälta*. / Kläderna är *använda*.

Några verb som tillhör konjugation 2 eller 4 och vars stam slutar på *-l* efter lång vokal, har Ø-suffix i presens. I riksspråket har dock verben *kyla* och *skyla* alltid suffixet *-er* i presens, medan *mala* och *gala* uppvisar ett vacklande bruk.

Ex. Han *tål* mycket. / Hon *mal* (alternativt: *maler*). Konjugation 2
De *stjäl*. / Tuppen *gal* (alternativt: *galer*). Konjugation 4

Jfr. Vinden *kyler*. / De *skyer* sig. Konjugation 2

I norrländska mål (samt dalmål) saknas presenssuffixet *-er* i samtliga aktuella verb. I delar av dialektområdet saknar vissa verb även suffixet *-a*.

Ex. ”Det *värm* mitt hjärta.” / ”Hon *spring* fort.” Presens i konjugation 2 och 4
”*Kast* bort den där!” / ”Han ska *åk* i morgon.” / ”Vi vill *ät* i fred.” Imperativ i konjugation 1 respektive infinitiv i konjugation 2 och 4

Mala och *svälla* böjs alternativt efter konjugation 4 i *adjektivisk* perfekt particip. För perfekt particip med *verbbetydelse* används oftast böjning efter konjugation 2 i riksspråket.

Ex. Han köpte *malen* peppar. Adjektivbetydelsen av denna perfektparticipform böjs vanligen efter konjugation 4e i riksspråket.
Hennes fot var *svullen*. Adjektivbetydelsen av denna perfektparticipform böjs vanligen efter konjugation 4g i riksspråket.

Jfr. Säden blir *mald*. Motsvarande *verbbetydelser* av perfektparticipformerna ovan böjs oftast efter konjugation 2a.
Puddingen är (upp-)svälld. Vanligare: Puddingen har svällt (upp).

I neutral stil har *skilja* bortfall av *j* i flera former, medan *stödja* har bortfall i samtliga böjningsformer. I högre stil kan *j* kvarstå i vissa former, vilket markeras med parentes i tabellen nedan.

Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip
skilja	skilj	skiljer	skil(-j-)de	skil(-j-)t	skild, skilt, skilda
stödja/stöda	stöd	stöd(-j-)er	stödde	stött	stödd, stött, stödda

Liknande bortfall av *j* hos ett antal oregelbundna verb i konjugationsgrupperna 5a och 5b (som ju har böjningssuffix efter mönster från konjugation 2) beskrivs avsnitt F I i denna paragraf, t.ex. verben *glädja* respektive *dölja*. I avsnitt E respektive F IV beskrivs motsvarande bortfall av *j* vid böjning av de ålderdomliga starka verben *svärja* och *bedja*.

D. Konjugation 3

Till konjugation 3 hör regelbundna enstaviga grundverb (med tillhörande sammansatta verb och partikelverb). I de flesta fall har dessa grundverb avkortats från en ursprunglig tvåstavig infinitivform, t.ex. *sy*, ursprungligen *syja* (fornnordiska) och *strö*, ursprungligen *ströia* (fornsvenska).

Böjningsmönster

Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip
-	-	-r	-dde	-tt	-dd, -tt, -dda

Böjningsmönster med verbexempel

Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip (utrum, neutrum, plural/ svag böjning)
sy	sy	<i>sy</i> <i>sy</i>	<i>sydde</i>	<i>sytt</i>	<i>sydd, sytt, sydda</i>
strö	strö	<i>strör</i> <i>strör</i>	<i>strödde</i>	<i>strött</i>	<i>strödd, strött, strödda</i>

Några verb i konjugation 2 med verbstam som slutar på vokal + d förekommer parallellt i konjugation 3.

Böjningsmönster med verbexempel

Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip (utrum, neutrum, plural/ svag böjning)
bre(-da)	bre(-d)	bre(-de-) <i>r</i>	<i>bredd</i>	<i>brett</i>	<i>bredd, brett, bredda</i>
klä(-da)	klä(-d)	klä(-de-) <i>r</i>	<i>klädd</i>	<i>klätt</i>	<i>klädd, klätt, klädda</i>

Eftersom d bortfaller i böjningsformerna preteritum, supinum och perfekt particip för verb i konjugation 2 med verbstam som slutar på vokal + d, kommer dessa former att sammanfalla med mönstret för de regelbundna avkortade verben i konjugation 3. (Se de båda tabeller som visar böjningsmönster med verbexempel ovan.) Sådana verb i konjugation 2 kan därför vid böjning uppfattas höra till konjugation 3. På så vis har parallella former i båda konjugationerna uppstått. Naturligt nog har de längre formerna högre stilart. Den alternativa kortare böjningen förekommer i rikssvenska dock endast hos fem av de cirka 25 aktuella grundverben (med verbstamsslut vokal + d) i konjugation 2. Se nästa sida.

Verb i konjugation 3

Grundverb: *ske, te*

Fast sammansatta verb: *bete; förete*

Grundverb: *bo, glo, gno, gro, ro, sko, sno, tro*

Fast sammansatta verb: *bebo, betro, bero; sambo* (som löst sammansatt även: *sammanbo*), *tilltro; misstro* / med kombinerat prefix: *anförtro*

Grundverb: *bry, fly, gny, gry, sky, spy, sy, ty*

Fast sammansatta verb: *avsky; undfly*

Grundverb: *flå, klå, må, nå, rå* ('orka', 'förmå')¹, *spå, så, trä* ('tråna'), *två* ('tvätta') / deponensverb: *brås*

Fast sammansatta verb: *beså, förmå, förså; avtvå, efterträ* ('eftertrakta'), *förebrå, förespå, uppnå/ernå, åträ* / med kombinerat prefix: *förutspå* ('förespå')

Grundverb: *strö*

Fast sammansatta verb: *beströ, förströ*

Grundverb med alternativ böjning efter konjugation 2a: *bre(-da), klä(-da), rå(-da)* ('bestämma')¹, *spä(-da), trä(-da)* ('föra', 'dra')²

Fast sammansatta verb med alternativ böjning efter konjugation 2a: *beklä(-da), förklä(-da); missklä(-da)*

¹ I betydelsen 'bestämma' används formen *rå* alternativt med *råda*. I betydelseorna 'ge råd' och 'föreligga' används endast formen *råda*.

I betydelsen 'orka', 'förmå' används endast formen *rå*. Detsamma gäller partikelverben *rå för, rå om* och *rå på* samt det fasta reflexiva verbettrycket *rå sig själv*.

² I betydelsen 'föra', 'dra' används formen *trä* alternativt med *träda*. I betydelsen 'gå', 'stiga' används endast formen *träda* i riksspråket.

E. Konjugation 4

Till konjugation 4 hör starka verb, dvs. verb med betydelsebärande vokalväxling (avljud), inget suffix i preteritum, suffixet -it i supinum samt suffixen -en, -et och -na i perfekt particip. Konjugationsgrupp 4m växlar dock inte vokal.

Konjugationsgrupp	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip (utrum, neutrum, plural/ svag böjning)
4a (i – a – u)	binda vinna	bind vinn	binder vinner	band vann	bundit vunnit	bunden, bundet, bundna vunnen, vunnet, vunna
4b (i – e – i)	skriva bli(-va)	skriv bli(-v)	skriver bli(-ve-)r	skrev blev	skrivit blivit	skriven, skrivet, skrivna (över-)bliven, blivit, blivna
4c (u – ö – u)	bjuda sjunga	bjud sjung	bjuder sjunger	bjöd sjöng	bjudit sjungit	bjuden, bjudet, bjudna sjungen, sjunget, sjungna
4d (y – ö – u)	bryta flyga	bryt flyg	bryter flyger	bröt flög	brutit flugit	bruten, brutet, brutna (ut-)flugen, fluget, flugna
4e (a – o – a)	fara ta(-ga)	far ta(-g)	far ³ ta(-ge-)r	for tog	farit tagit	(er-)faren, faret, farna tagen, taget, tagna
4f (ä – a – u)	bära stjäl	bär stjäl	bär ³ stjäl ³	bar stal	burit stulit	buren, buret, burna stulen, stulet, stulna
4g (ä – o – u) ¹	svär(-j-)a	svär	svär ³	svor	svurit	svuren, svuret, svurna
4h (å – ä – å) ²	gråta låta	gråt låt	gråter låter	grät lät	gråtit låtit	(för-)gråten, gråtet, gråtna (upp-)låten, låtet, låtna
4i (ä – å – ä) ¹	äta	ät	äter	åt	ätit	(upp-)äten, ätet, ätna
4j (å – ö – å) ¹	hålla	håll	håller	höll	hållit	(av-)hållen, hållet, hållna
4k (a – ö – a) ¹	falla	fall	faller	föll	fallit	fallen, fallet, fallna
4l (i – a – i) ¹	giva	giv	giver	gav	givit	given, givet, givna
4m (o – o – o) ²	komma sova	kom sov	kommer sover	kom sov	kommit sovit	kommen, kommet, komna -

¹ Endast ett vanligt förekommande grundverb finns i konjugationsgruppen.

² Endast två vanligt förekommande grundverb finns i konjugationsgruppen.

³ Dessa verb med stamslut på -r eller -l har Ø-suffix i presens efter samma mönster som några verb i konjugation 2, t.ex. *köra* och *tåla* med presensformerna *kör* och *tål*.

Verb i konjugation 4

4a (i – a – u) Grundverb: *binda, brinna, brista, dimpa*¹ (vardagligt: 'falla' [pladask]), *dricka, finna, hinna, rinna, simma*², *sitta, slinka, slinta, slippa, spinna, spricka, springa, spritta*³, *sticka*⁴, *stinga*⁵, *stinka*³, *tvinga*², *vinna* / deponensverb: *finnas*

Fast sammansatta verb: *befinna, besitta* ('förfoga över'), *besticka* ('muta'), *förbinda* (1. 'sammanfoga' 2. 'lägga förband på' 3. 'förbinda sig = 'lova'), *förbrinna, förnimma* ('uppfatta'), *förrinna* ('förflyta'), *försitta* ('missa'), *försvinna; bakbinda, infinna, sambinda, tilltvinga, tillvinna* (~ sig = 'skaffa sig'), *uppfinna, utspinna* (~ sig = 'äga rum'), *utvinna, återfinna, återvinna, övervinna; bispringa* (ålderdomligt: 'hjälpa'), *undslippa* (1. 'undkomma' 2. låta undslippa sig = 'råka säga') / deponensverb: *befinnas* ('visa sig vara')

¹ *Dimpa* (– *damp* – *dumpit*) böjs alternativt efter konjugation 2 i supinum, t.ex. *har dimpt ner*.

² *Simma* och *tvinga* har fullständig böjning i konjugation 1 och endast alternativ ofullständig böjning i konjugation 4. (Se vidare *kommentarer* i slutet av detta avsnitt.)

³ *Spritta* och *stinka* saknar supinumformer i neutralt riksspråk.

⁴ *Sticka* tillhör konjugation 4 i betydelsena 'sticka igenom', 'sticka av' och 'sticka i väg', medan det tillhör konjugation 1 i betydelsen 'sticka strumpor'.

⁵ *Stinga* saknar preteritumform i neutralt riksspråk.

4b (i – e – i) Grundverb: *bita, bliva* – i neutral stil: *bli*⁶, *driva, fisa, glida, gnida, gripa, kliva, knipa, kvida, lida, niga, pipa, rida, riva, skina, skita* (kan väcka anstöt), *skrida, skrika, skriva, slita, smita, sprida*⁷, *stiga, strida*⁸, *svida, svika, tiga, vika*⁹, *vina, vrida*

Fast sammansatta verb: *bedriva, begripa, beskriva, bestiga, bestrida*⁸ (1. 'tillbakavisa' 2. 'bekosta' 3. 'ombesörja'), *förbli(-va), fördriva, förgripa* (~ sig = 'våldföra sig'), *förskriva* (1. 'skriva ut' 2. 'skriftligen överlåta'), *förtiga, förvrida; avlida, avvika, föregripa* ('gå händelserna i förväg'), *föreskriva* ('påbjuda'), *genomlida, inskrida* ('vidta åtgärder'), *tillgripa* ('stjåla', 'tillskansa sig'; löst sammansatt: 'använda', 'ta till'), *tillskriva* ('tillerkänna'), *underdriva, underskrida, understiga, utebli(-va), överdriva, överskrida, överstiga; angripa, fortskrida* ('fortgå', 'oavbrutet försiggå'), *gendriva* ('motbevisa'), *undvika* / med adverbialförled: *tillgodoskriva*

⁶ *Bliva* har i modern svenska kortformer i infinitiv, imperativ och presens. (Se vidare *kommentarer* i slutet av detta avsnitt.)

⁷ *Sprida* böjs alternativt efter konjugation 2, vilket ger formerna *spred* eller *spridde* i preteritum respektive *spridit* eller *spritt* i supinum. Former för perfekt particip saknas i konjugation 4, medan konjugation 2 har fullständig böjning, alltså även perfektparticipformer, t.ex. *en spridd missuppfattning*.

⁸ Grundverbet *strida* saknar liksom många andra verb perfektparticipform av semantiska skäl, medan det sammansatta verbet *bestrida* alternativt böjs efter konjugation 2 i denna form, t.ex. *en bestridd dom* (konjugation 2) eller *en bestriden dom* (konjugation 4). *Bestrida* har även motsvarande alternativ supinumform, t.ex. *de har bestritt domen* (konjugation 2) eller *de har bestridit domen* (konjugation 4). Adjektivet/verbparticipet *omstridd* har mönster från konjugation 2.

⁹ *Vika* kan alternativt böjas efter konjugationsgrupp 5d, där endast preteritum har stark böjning. I övriga former böjs verbet då efter konjugationsgrupp 2b, vilket innebär formen *vikt* i supinum i stället för *vikit* och formerna *vikt/vikt/vikta* i perfekt particip i stället för *viken/viket/vikna*. (Se vidare avsnitt F III i denna paragraf.)

4c (u – ö – u) Grundverb: *bjuda, gjuta, hugga, ljuda, ljuga, ljuta* (i det ålderdomliga uttrycket *ljuta döden* = 'dö'), *njuta, sjuda, sjunga, sjunka, skjuta, sluta*¹, *suga, supa, tjuta*

Fast sammansatta verb: *beljuga* ('förtala'), *besjunga, beskjuta, besluta*², *förbjuda, förljuda* ('ryktas'), *försjunka, förskjuta, försluta; avnjuta, hänskjuta* ('överlämna till avgörande'), *ingjuta, innesluta, omsluta, påbjuda, tillsluta, uppbjuda, utesluta, utgjuta* (1. ~ tårar = 'gråta' 2. ~ sitt hjärta = 'anförtro sig' 3. ~ sig = 'med känsla fördöma'), *återljuda, åtnjuta* (1. 'vara i besittning av' 2. 'erhålla'); *ansluta, erbjuda, genljuda* ('återljuda'), *genskjuta* / med kombinerat prefix: *återförsluta*

¹ *Sluta* tillhör konjugation 4 i betydelserna 'sluta avtal', 'dra slutsats' och 'resultera i', medan det tillhör konjugation 1 i betydelsen 'upphöra'.

² *Besluta* har fullständig böjning i konjugation 1 och endast alternativ ofullständig böjning i konjugation 4. (Se vidare *kommentarer* i slutet av detta avsnitt.)

4d (y – ö – u) Grundverb: *bryta, drypa*³, *flyga, flyta, frysa*⁴, *klyva, knyta, krypa, nypa*³, *ryta, skryta, smyga, snyta, stryka, tryta*

Fast sammansatta verb: *bestryka, förbryta, förflyta, förfrysa; avbryta, utbryta, återknyta; anknyta, anstryka* / m. komb. prefix: *återanknyta*

³ *Drypa* och *nypa* kan alternativt böjas efter konjugationsgrupp 5d, där endast preteritum har stark böjning. I övriga former böjs dessa verb då efter konjugationsgrupp 2b, vilket innebär formerna *drypt* och *nypt* i stället för *drupit* och *nupit* samt formerna *nypt/nypt/nypta* i stället för *nupen/nupet/nupna*. (Se avsnitt F III i denna paragraf.)

⁴ *Frysa* i betydelsen 'vara kall' (intransitiv betydelse) böjs starkt i riksspråket, t.ex. *vi frös*. I betydelserna 'bringa att stelna av köld' och 'lägga fast på befintlig nivå' (transitiva betydelser) är böjning efter konjugation 2 vanligare än efter konjugation 4, t.ex. *frysta bär* hellre än *frusna bär* och *de fryste lönerna* hellre än *de frös lönerna*.

4e (a – o – a) Grundverb: *draga* – i neutral stil: *dra*⁵, *fara, gala, taga* – i neutral stil: *ta*⁵

Fast sammansatta verb: *bedra(-ga), befara* ('fara på', 'fara över')⁶, *begrava*⁷, *fördra(-ga)* ('tåla', 'finna sig i'), *förfara* ('gå till väga', 'agera'), *förta(-ga)* (1. 'ta bort' 2. *förta sig* = 'överanstränga sig'); *föredra(-ga), företa(-ga), inta(-ga), missta(-ga), tilldra(-ga)* (~ sig = 'hända'), *tillta(-ga), undandra(-ga)* (~ sig = 1. 'hålla sig undan' 2. 'ligga utanför'; löst sammansatt: *undandra(-ga)/ dra(-ga) undan* = 'ta ifrån'), *undanta(-ga), uppdra(-ga)* ('ge i uppdrag'), *vidta(-ga), åta(-ga), återta(-ga), överta(-ga); andra(-ga)* ('framhålla', 'åberopa'), *anta(-ga), bidra(-ga), erfara* (1. 'uppleva' 2. 'få kunskap om'), *fortfara* ('fortsätta', 'pågå') / med kombinerat prefix: *återuppta(-ga)* / med adverbialförled: *omhändert(-ga)* / deponensverb: *förfaras* ('förstöras'), *vederfaras* ('komma till del')

⁵ *Draga, taga* och sammansättningar med dessa verb har i modern svenska kortformer i infinitiv, imperativ och presens. (Se vidare *kommentarer* i slutet av detta avsnitt.)

⁶ *Befara* böjs i betydelsen 'frukta' efter konjugation 1, medan det i sin andra, något ålderdomliga betydelse 'fara på' eller 'fara över' böjs efter konjugation 4, t.ex. *skeppet befor Atlanten*. Det tillhör då de verb som ges transitiv betydelse genom prefixet *be-* (paragraf 10 C).

⁷ *Begrava* kan alternativt (och vanligare) böjas efter konjugation 2.

4f (ä – a – u) Grundverb: *bära, skära, smälta*¹, *stjäla, svälta*²

Fast sammansatta verb: *beskära*³ ('skära av'; 'minska'); *förebära* ('ange som skäl', 'påstå'), *innebära, omskära, uppbära* ('få utbetalt'), *återbära* ('betala tillbaka'); *umbära* ('försaka')

¹ *Smälta* i transitiv betydelse, t.ex. *smälta smör*, böjs normalt efter konjugation 2: *smälte, smält*. I intransitiv betydelse böjs *smälta* efter konjugation 2 eller konjugation 4. Den starka böjningen är liksom för många andra verb då vanligast i preteritum, t.ex. *isen smalt* – med alternativet *isen smälte*.

² *Svälta* i betydelsen 'hungra' (intransitiv betydelse) böjs i riksspråket efter konjugation 4 med formerna *svalt, svultit* och *svulten/svultet/svultna*, t.ex. *befolkningen i den belägrade staden svalt*. I betydelsen 'låta hungra' (transitiv betydelse) är böjning efter konjugation 2 med formerna *svälte* och *svält* vanligast. I den senare betydelsen används *svälta* ofta tillsammans med verbpartikeln *ut*, t.ex. *belägrarna svälte ut befolkningen i staden*.

³ *Beskära* har förutom sin gängse moderna betydelse även en ålderdomlig betydelse: 'komma till del', 'skänka'. I denna äldre betydelse böjs verbet efter konjugation 2, t.ex. i det fasta uttrycket *få sin beskärda del*.

4g (ä – o – u) Grundverb: *svära* (äldre form: *svärja*)⁴

Fast sammansatta verb: *besvärja*⁵ (1. 'uttala besvärjelse mot' 2. 'vädja till'), *försvära/försvärja* (~ sig = 'med ed överlämna sig'); *avsvära/avsvärja* alternativt *frånsvärä/frånsvärja* (1. 'avsäga' 2. 'förkasta')

⁴ Den äldre formen *svärja* har j-bortfall i preteritum, supinum och perfekt particip. (Se vidare *kommentarer* i slutet av detta avsnitt.)

⁵ *Besvärja* kan alternativt böjas efter konjugation 2: *besvärjde, besvärjt, besvärjd*. (Se vidare *kommentarer* i slutet av detta avsnitt.)

4h (å – ä – å) Grundverb: *gråta, låta*

Fast sammansatta verb: *begråta, förlåta; inlåta* (~ sig = 'befatta sig'), *nedlåta* (~ sig = 'sänka sig', 'förnedra sig'), *tillåta, underlåta* ('låta bli'), *upplåta* ('ställa till förfogande'), *utlåta* (~ sig = 'yttra sig'), *överlåta* / med kombinerat prefix: *föranlåta* ('föranleda', 'orsaka')

4i (ä – å – ä) Grundverb: *äta*

Fast sammansatta verb: *föräta* (~ sig på ngt = 'äta för mycket av ngt'); *aväta* (endast transitivt, 'äta [hela objektet]')

4j (å – ö – å) Grundverb: *hålla*

Fast sammansatta verb: *behålla*, *förhålla* (~ sig = 1. 'bete sig', 'vara' 2. 'stå i relation till' 3. 'hänga samman'); *avhålla* (1. 'hindra' 2. avhålla sig från = 'avstå från'), *framhålla* ('påpeka', 'framhäva'), *förehålla* ('förmana'), *inhålla* ('inrymma', 'omfatta'; löst sammansatt: innehålla/ hålla inne = 'inte ge ut', 'behålla'), *tillhålla* ('uppmåna', 'tillsäga'), *undanhålla*, *underhålla*, *uppehålla*, *vidhålla* ('stå fast vid'); *anhålla* (1. 'artigt begära' 2. 'sätta i arrest'), *erhålla* ('få', 'ta emot') / med kombinerade prefix: *bibehålla*, *förbehålla* (1. 'undanta', 'reservera' 2. förbehålla sig = 'ställa som villkor', 'kräva') / med adverbialförled: *tillhandahålla*, *vidmakthålla*

4k (a – ö – a) Grundverb: *falla*

Fast sammansatta verb: *förfalla* (1. 'försämras', 'komma på dekis' 2. 'bli ogiltig' 3. lånet förfaller till betalning = 'lånet måste betalas'); *förefalla* ('tyckas'), *hemfalla* (~ till/åt = 'ta sin tillflykt till', 'sjunka ned i'), *infalla* ('inträffa'), *tillfalla* ('tilldelas'), *utfalla* ('resultera'), *återfalla* (1. 'åter börja med ngt förkastligt' 2. 'reflekteras'), *överfalla*; *anfälla*, *bifälla* ('bevilja', 'gå med på'), *undfalla* (låta ~ sig = 'råka säga')

4l (i – a – i) Grundverb: *giva* (*ge* i neutral stil)¹

Fast sammansatta verb (med alternativet *ge* i mer neutral stil): *begiva* (~ sig = 1. 'resa' 2. 'hända'); *avgiva*, *föregiva* ('ange som skäl', 'påstå'), *hängiva* (~ sig åt = 'gå upp i', 'hemfalla åt'), *medgiva*, *omgiva*, *uppgiva* ('meddela', 'påstå'; löst sammansatt: uppgiva/ giva upp = 1. 'frambringa' 2. 'avstå från'), *återgiva* (1. 'referera', 'återberätta' 2. 'returnera'), *övergiva*; *angiva* (1. 'meddela', 'deklarera' 2. 'markera', 'visa' 3. 'sätta fast', 'tjalla') / med kombinerat prefix: *återutgiva* / med adverbialförled: *tillkännagiva*

¹ *Giva* har i modern svenska formen *ge* och tillhör då de oregelbundna avkortade verben i konjugationsgrupp 5e. (Se vidare *kommentarer* som inleds på nästa sida.)

4m (o – o – o) Grundverb: *komma*, *sova*

Fast sammansatta verb: *bekomma* (1. 'påverka', 'beröra' 2. ålderdomligt: 'få', 'erhålla'), *förkomma* ('komma bort'), *försova*; *efterkomma* ('lyda' – endast transitivt), *förekomma* (1. 'finnas', 'påträffas' 2. 'hinna före'), *nedkomma* ('föda', 'förlösas'), *omkomma*, *tillkomma* ('åligga'), *uppkomma*, *överkomma* ('klara av'); *ankomma* ('anlända'), *undkomma*

Observera att *hushålla* och *misshushålla* respektive *befälla* och *anbefälla* ('påbjuda'; 'rekommendera'; 'överlämna') i motsats till andra sammansättningar med dessa verb böjs regelbundet efter konjugation 1, t.ex. *hushållade/hushållat*; *misshushållade/misshushållat*, respektive konjugation 2, t.ex. *befallde/befallt*; *anbefallde/anbefallt*.

Kommentarer

Några av de verb som i dag återfinns i konjugation 1 i rikssvenskan vandrade under 1800- och 1900-talen successivt över från den fjärde konjugationen till den första. Verben *besluta*, *tvinga* och *simma* har dock parallellt kvar böjning efter konjugation 4 utom i imperativ och presens.

Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip, utrum
besluta	besluta	beslutar	beslutade/ <i>beslöt</i>	beslutat/ <i>beslutit</i>	beslutad/ <i>besluten</i>
tvinga	tvinga	tvingar	tvingade/ <i>tvang</i>	tvingat/ <i>tvungit</i>	tvingad/ <i>tvungen</i>
simma	simma	simmar	simmade/ <i>sam</i>	simmat/ <i>summit</i>	simmad/ <i>summen</i>

- Ex. Vi *beslutade/beslöt* att avbryta försöken. Alternativa former av preteritum, konjugation 4 respektive 1
 Han var *tvungen/tvingad* att göra det. Alternativa former av perfekt particip, konjugation 4 respektive 1
 Hon har *summit/simmat* 200 meter. Alternativa former av supinum, konjugation 4 respektive 1

De starka perfektparticipformerna *besluten/beslutet/beslutna* används mest som *adjektiv* i modern svenska, medan de regelbundna formerna *beslutad/beslutat/beslutade* ofta används som *verb* i passiva konstruktioner och som verbattribut.

- Ex. Hon var fast *besluten* att genomföra projektet. Perfekt particip med adjektivbetydelse i konjugation 4 – subjektspredikativ i satsen
 Vi protesterade mot det som var *beslutat*. Perfekt particip med verbbetydelse i konjugation 1 – predikat 2 i den attributiva bisatsen
 Vi protesterade mot de *beslutade* åtgärderna. Perfekt particip med verbbetydelse i konjugation 1 – verbattribut i nominalfrasen

Motsvarande adjektiviska betydelse har oftast de starka perfektparticipformerna *malen*, *sniken* och *svullen* från verben *mala*, *snika* och *svälla*, vilka annars normalt tillhör konjugation 2. (Se utförligare text 3 sidor längre fram i detta avsnitt.)

Hos andra verb i konjugation 1 och 2 lever endast den starka preteritumformen kvar som alternativ. Dessa starka böjningsalternativ kan för vissa verb användas helt optionellt (som för *nysa* i exemplet nedan), medan de för andra verb endast kan användas i vissa betydelser (som för *stupa* i exemplet nedan). Se vidare konjugationsgrupp 5d i nästa avsnitt.

- Ex. Hon *nös* tre gånger i rad. Alternativ stark preteritumböjning efter konjugation 4
 Hon *nyste* tre gånger i rad. Regelbunden preteritumböjning efter konjugation 2
 Han *stöp* som en oxe. Alternativ stark preteritumböjning (i viss betydelse) efter konjugation 4
 Han *stupade* som en oxe. / Han *stupade* i kriget. Regelbunden preteritumböjning efter konjugation 1

Det moderna verbet *svära* hade tidigare formen *svärja*. Som många andra starka eller oregelbundna verb hade det bortfall av j i flera former.

Stilnivå	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip
Neutral stil	svära	svär	svär	svor	svurit	svuren/svuret/svurna
Ålderdomligt språk	<i>svärja</i>	<i>svärj</i>	<i>svärjer</i>	svor	svurit	svuren/svuret/svurna

Andra exempel på j-bortfall vid verbböjning finns i denna paragrafs avsnitt C IV (konjugation 2) och avsnitt F I (konjugationsgrupp 5a och 5b).

Ovanstående mönster för neutral stil gäller även de fast sammansatta verben *avsvära* och *försvära* samt partikelverb som *svära in*.

Det neutrala böjningsmönstret för *svära* gäller dock inte det starka verbet *besvärja*, som alltså har kvar sitt j i modern svenska (med regelenligt bortfall i de starka böjningsformerna). Som tidigare påpekats kan *besvärja* optionellt böjas efter konjugation 2 (utan j-bortfall).

Konjugation	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip
4, grupp g	besvärja	besvärj	besvärjer	besvor	besvurit	besvuren/besvuret/besvurna
2, grupp a	besvärja	besvärj	besvärjer	<i>besvärjde</i>	<i>besvärjt</i>	<i>besvärjd/besvärjt/besvärjda</i>

I presens kan dock alternativt formen *besvär*, som ju har j-bortfall, användas i båda konjugationerna.

Verbet *giva* har i modern svenska vanligen formen *ge* och tillhör då de oregelbundna avkortade verben i konjugationsgrupp 5e, vilka normalt har stark böjning endast i preteritum. Såväl perfektparticipformerna som presensparticipformerna från konjugation 4 ingår dock i mönstret för det avkortade verbet *ge*. (Beträffande presens particip se paragraf 55 B.) De övriga formerna från konjugation 4 lever parallellt kvar i modern svenska med högre stilvärde.

Konjugation	Stilnivå	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip	Presens particip
5, grupp e	Neutral stil	<i>ge</i>	<i>ge</i>	<i>ger</i>	<i>gav</i>	<i>gett</i>	<i>given/givet/givna</i>	<i>givande</i>
4, grupp l	Formell eller ålderdomlig stil	<i>giva</i>	<i>giv</i>	<i>giver</i>	<i>gav</i>	<i>givit</i>	<i>given/givet/givna</i>	<i>givande</i>

Av formerna i högre stil är *giva*, *giv* och *giver* ålderdomliga eller mycket formella, medan den formella supinumformen *givit* endast har ett något högre stilvärde än den neutrala formen *gett*.

Beträffande verbet *ge* se vidare konjugation 5e i nästa avsnitt.

Hos verben *bliva*, *draga* och *taga* används i neutralt språk avkortade former i infinitiv, imperativ och presens, medan de fullständiga formerna används i supinum och perfekt particip samt i presens particip. I ålderdomlig eller formell stil kan övriga fullständiga former användas.

Stilnivå	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip	Presens particip
Neutral stil	bli	bli	blir	blev	blivit	(över-)bliven/blivet/blivna	blivande
	dra	dra	drar	drog	dragit	dragen/draget/dragna	dragande
	ta	ta	tar	tog	tagit	tagen/taget/tagna	tagande
Ålderdomlig stil	<i>bliva</i>	<i>bliv</i>	<i>bliver</i>	blev	blivit	(över-)bliven/blivet/blivna	blivande
	<i>draga</i>	<i>drag</i>	<i>drager</i>	drog	dragit	dragen/draget/dragna	dragande
	<i>taga</i>	<i>tag</i>	<i>tager</i>	tog	tagit	tagen/taget/tagna	tagande

Ex. All vår början *bliver* svår.
Drag!
Tager du N.N. till din äkta maka?

Äldre uttryck
 Officiell (äldre) text, t.ex. vid dörrhandtag
 Vigsselfråga i formell ålderdomlig stil

Jfr. Det här *blir* inte svårt. Du *drar* och jag *tar* emot.

Neutral stil

Ovanstående verb (med avkortade former i infinitiv, imperativ och presens) har i vissa dialekter även avkortade former i supinum enligt mönster från de avkortade verben i konjugationsgrupp 5e (t.ex. gå – gick – *gått* och be – bad – *bett*). De talspråkliga supinumformerna i exemplen nedan är vanliga i bl.a. flera sydsvenska dialekter och var under 1900-talet även mycket vanliga i Stockholm med omnejd, där dessa former numera är på tillbakagång.

Ex. ”Det har *blitt* en sport att ragga.”
 ”Hon har *dratt* på det länge.”
 ”Han har *tatt* min cykel.”

Rikssvenska: Det har *blivit* en sport att ragga.
 Rikssvenska: Hon har *dragit* på det länge.
 Rikssvenska: Han har *tagit* min cykel.

I (regionalt) talspråk är det vanligt att verb från konjugation 4c med vokalväxling y – ö – u felaktigt får vokalväxling y – ö – *ȳ*. Detta är speciellt utbrett när det gäller supinum, men kan hos vissa talare även höras i perfekt particip.

Ex. Hon har **flygit* till Mallorca. – Vanligt förekommande regionalt talspråk
 De är **utflygna*. – Mindre vanligt förekommande talspråk

Med korrekt supinumform: Hon har *flugit* till Mallorca.
 Med korrekt perfektparticipform: De är *utflugna*.

Verbet *snika* hörde i ålderdomligt språk till konjugation 4 (*snika – snik – sniker – snek – snikit – sniken/sniket/snikna*). Numera används ofta böjning efter konjugation 2, med konjugation 1 på stark frammarsch i talspråket.

Ex.	Han <i>snek</i> till sig pengar.	Ålderdomlig stil – konjugation 4b
	Han <i>snikte</i> till sig pengar.	Neutral stil – konjugation 2b
	”Han <i>snikade</i> till sig pengar.”	Talspråklig stil – konjugation 1

Perfektparticipformen *sniken* från konjugation 4 är dock ett modernt adjektiv. På samma sätt används i modern svenska de *adjektiviska* perfektparticipformerna *malen* och *svullen* från äldre böjningsmönster i konjugation 4 för verben *mala* och *svälla*, trots att dessa för övrigt tillhör konjugation 2. (Se vidare *särskilda böjningsmönster och alternativ* i avsnitt C IV i denna paragraf.)

Ex.	Han har alltid varit ogin och <i>sniken</i> .	Adjektiv i neutral stil – perfekt particip efter konjugation 4 av <i>snika</i> , numera i övrigt oftast i konjugation 2
	Tillsätt <i>malen</i> peppar.	Adjektiv i neutral stil – perfekt particip efter konjugation 4 av <i>mala</i> , numera i övrigt i konjugation 2
	Hennes hand var <i>svullen</i> .	Adjektiv i neutral stil – perfekt particip efter konjugation 4 av <i>svälla</i> , numera i övrigt i konjugation 2

Flera ålderdomliga verb hör till konjugation 4, t.ex. *förgäta* (’glömma’), *gånga* (’gå’), *kväda* (1. ’dikta’ 2. ’framföra dikt’) och *svinna* (1. ’gå bort’ 2. ’förrinna’). Många former av dessa verb är helt obrukliga i modern svenska, men vissa former kan leva kvar genom fasta uttryck, i lyrik eller genom att perfektparticipformen fortfarande används i neutralt språk. (Beträffande det något modernare verbet *gånga* i konjugation 1 se nästa avsnitts punkt IV.)

Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip
förgäta	förgät	förgäter	förgat	förgätit	förgäten
gånga	gång	gång	ging	gångit	gången
kväda	kväd	kväder	kvad	kvädit	kväden
svinna	svinn	svinner	svann	svunnit	svunnen

Ex.	Han hade inte <i>förgätit</i> henne, när han <i>kvad</i> om den tid som <i>svunnit</i> . Vi kom till en <i>gudsförgäten</i> håla. Blomman heter <i>förgätmigej</i> . Där <i>gingo</i> tre jäntor i solen. Det var en <i>halvkväden</i> visa (= inte hela sanningen). De talade om en <i>gången/svunnen</i> tid.
-----	--

Mycket ålderdomligt språk
Perfektparticipformen lever kvar i detta adjektiv.
Imperativformen lever kvar i detta blomnamn.
Preteritum plural i äldre (sång-)text (av Gustaf Fröding)
Perfektparticipformen används i detta fasta uttryck.
Perfektparticipformer som fortfarande används

F. Konjugation 5

I. Grupp 5a och 5b

Konjugationsgrupperna 5a och 5b har suffix efter samma mönster som konjugation 2 samt ett särskilt slags omljud (som historiskt först gällde presens genom påverkan från suffixet -er och sedan även formerna infinitiv och imperativ). Vissa grammatikor hänför dessa grupper till konjugation 2.

I grupp 5a (vokalväxling från ä till a, ursprungligen omljud från a till ä i vissa former) förekommer verb med såväl tonande som tonlöst stamslut. De har således böjningsuffix efter mönster från grupp 2a respektive grupp 2b.

Konjugationsgrupp 5a	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip (utrum, neutrum, plural/ svag böjning)
(vokalväxling ä – a – a + suffix)	välja ¹ sätta ²	välj sätt	väljer sätter	valde satte	valt satt	vald, valt, valda satt, satt, satta

¹ Suffix enligt grupp 2a, tonande stamslut. (Beträffande bortfall av j i vissa former se två sidor framåt i detta avsnitt.)

² Suffix enligt grupp 2b, tonlöst stamslut. (Beträffande verb med dubbel-t i stamslutet se avsnitt C III i denna paragraf.)

I grupp 5b (vokalväxling från ö till o, ursprungligen omljud från o till ö i vissa former) förekommer endast verb med tonande stamslut. Samtliga har således böjningsändelser efter mönster från grupp 2a.

Konjugationsgrupp 5b	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip (utrum, neutrum, plural/ svag böjning)
(vokalväxling ö – o – o + suffix)	göra smörja ²	gör smörj	gör ¹ smörjer	gjorde smorde	gjort smort	gjord, gjort, gjorda smord, smort, smorda

¹ Stamslut på -r: Ø-suffix i presens. Jämför med motsvarande verb i konjugation 2 och konjugation 4, t.ex. *köra* och *bära* med presensformerna *kör* och *bär*.

² Ett antal verb i konjugationsgrupperna 5a och 5b har j-bortfall i preteritum, supinum och perfekt particip. (Se två sidor framåt i detta avsnitt.)

Många av grundverben i konjugationsgrupperna 5a och 5b är eller har varit högfrekventa i det allmänna språkbruket. Sådana verb uppvisar oftare än andra oregelbundna böjnings- eller uttalsmönster. Förutom j-bortfall hos en rad verb förekommer andra oregelbundna mönster hos *göra*, *sälja*, *säga* och *lägga*. Se kommande sidor.

Verb i grupp 5a

Grundverb: *glädja, lägga, svälja, säga, sätta, välja, vänja; kvälja*¹ (mycket ålderdomligt: 'försorsaka kval hos'), *städja* (ålderdomligt: 'anställa')
/ med avvikande vokalväxling: *sälja*² / deponens: *dväljas*³ (ålderdomligt: 'vistas')

Fast sammansatta med *lägga*: *belägga* (1. 'täcka' 2. 'reservera' 3. 'påföra' 4. 'styrka' 5. 'fjättra'), *förlägga* (1. 'placera' 2. 'lägga bort' 3. 'ge ut [en bok]'); *avlägga* (1. 'fullgöra' 2. 'avge'), *förelägga* (1. 'framlägga' 2. 'älägga'), *ålägga, överlägga; anlägga, bilägga* (1. 'bifoga' 2. 'i godo slita [tvist]'), *erlägga, vederlägga* ('motbevisa')
/ med adverbialförled: *tillryggalägga, ådagalägga* ('uppvisa', 'lägga i dagen')

Fast sammansatta med *säga*: *försäga; avsäga* alternativt *frånsäga* (~ sig = 'avstå från') / med kombinerat prefix: *förutsäga*

Fast sammansatta med *sätta*: *besätta* (1. 'ockupera' 2. 'fylla' 3. 'garnera'), *försätta* (t.ex. *försätta* ngn i konkurs); *avsätta, eftersätta* ('försumma'), *omsätta* (1. 'förverkliga' 2. 'avbetala' 3. 'sälja'), *tillsätta* (1. 'utnämna' 2. 'blanda i'), *utsätta* (1. 'fastställa' 2. 'blottställa'; löst sammansatt: *utsätta/ sätta ut* = 'placera'), *åsätta* ('ge' [ngt ett pris]), *översätta; ansätta, bisätta* ('överföra till gravkapell'), *ersätta, fortsätta, undsätta* / med kombinerade prefix: *förutsätta, återbesätta, återförsätta, återinsätta, återuppsätta, återöversätta* / med adverbialförled: *iscensätta, åsidosätta*

Övriga fast sammansatta verb: *förtälja*³ (ålderdomligt: 'berätta'); *återvälja* / med avvikande vokalväxling: *försälja*²; *återförsälja*²

¹ Det nutida verbet *kvälja* med betydelsen 'inge äckel' böjs efter konjugationsgrupp 2a: *kvälja – kväljde – kväljt*.

² *Sälja* och dess sammansättningar har vokalväxling till *å* i stället för *a*, men böjs i övrigt efter konjugationsgrupp 5a: *sälja – sälj – säljer – sålde – sålt – såld*.

³ De ålderdomliga verben *dväljas* och *förtälja* kan alternativt böjas efter konjugationsgrupp 2a: *dväljas – dväljdes – dväljts* respektive *förtälja – förtäljde – förtäljt*.

Verb i grupp 5b

Grundverb: *böra*¹, *dölja, göra, smörja, spörja* (1. 'fråga' 2. 'få veta') / grundverb utan infinitiv: (*tör*) *torde*¹ (övriga former saknas) ('bör sannolikt')
/ deponens: *töras*¹ (alternativ nutida infinitivform: *tordas*) ('våga')

Fast sammansatta verb: *förgöra; avgöra, utgöra* (1. 'bilda', 'bestå av' 2. 'belöpa sig till', 'uppgå till'); *angöra* (1. 'lägga till vid' 2. 'fastgöra')
/ enbart presens: *vederbör* ('gäller', 'angår') / med adverbialförled: *tillgodogöra* (~ sig = 'dra nytta av'), *tillintetgöra*

¹ Dessa verb är modala hjälpverb (paragraf 57).

Konjugationsgrupperna 5a och 5b har i förekommande fall generellt j-bortfall i preteritum, supinum och perfekt particip. *Glädja* och det ålderdomliga *städja* ('anställa') har också j-bortfall i imperativ och optionellt i presens.

Grupp 5a	glädja – gläd – gläd(-j-)er – gladde – glatt – gladd städja – städ – städ(-j-)er – stadde – statt – stadd svälja – svälj – sväljer – svalde – svalt – svald välja – välj – väljer – valde – valt – vald vänja – vänj – vänjer – vande – vant – vand sälja – sälj – säljer – sålde – sålt – såld
Grupp 5a/alternativt 2a	dväljas – (ej imperativ) – dvälj(-e-)s – dvaldes/dväljdes – dvalts/dväljts – (ej perfekt particip) förtälja – förtälj – förtäljer – förtalde/förtäljde – förtalt/förtäljt – förtald/förtäljd
Grupp 5b	dölja – dölj – döljer – dolde – dolt – dold smörja – smörj – smörjer – smorde – smort – smord spörja – spörj – spörjer – sporde – sport – spord

Göra behåller j-ljudet framför den mjuka vokalen ö vid bytet till den hårda vokalen o. Detta markeras i stavningen genom ett extra j: *göra* – *gjorde*.

I modern svenska uttalas g i *säga* med j-ljud i de former som innehåller ä. Såväl *säga* som *lägga* har bortfall av stammens g i preteritum. Även preteritum-suffixet -de bortfaller i neutral stil för de båda grundverben och för de flesta sammansättningar med *säga*. För de flesta sammansättningar med *lägga* bortfaller däremot inte preteritumsuffixet -de i neutral stil. I lägre stilgrader kan dock ett sådant bortfall förekomma.

Ex.	Hon <i>la</i> ner boken men <i>sa</i> inget. Det var viktigt att hon inte <i>försa</i> sig. Hon <i>lade</i> ned boken men <i>sade</i> inget. Det var viktigt att hon inte <i>försade</i> sig.	Vardaglig till neutral stil Högre stil
	Vi <i>överbade</i> om hur vi skulle <i>göra</i> . / Hon <i>förlade</i> armbandet. Vi <i>överla</i> om hur vi skulle <i>göra</i> . / Hon <i>förla</i> armbandet.	Neutral till högre stil Talspråklig till vardaglig stil

För *säga* bortfaller infinitivsuffixet -a i många sydsvenska dialekter.

Ex.	”Jag måste <i>säg</i> en sak.”	Rikssvenska: Jag måste <i>säga</i> en sak.
-----	--------------------------------	--

II. Grupp 5c

Verben i grupp 5c böjs alltid efter konjugation 1 i imperativ och presens. Övriga former böjs alternativt efter det övre mönstret i tabellen nedan. I modern svenska är genomgående böjning efter konjugation 1 något vanligare än de oregelbundna formerna.

Konjugationsgrupp	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip (utrum, neutrum, plural/ svag böjning)
5c (vokalväxling i – a – a + suffix)	bringa	bringa	bringar	bragte	bragt	bragd, bragt, bragda
1 (alternativ regelbunden böjning)	bringa	bringa	bringar	bringade	bringat	bringad, bringat, bringade

I denna grupp finns endast ett grundverb, *bringa*, som har många olika betydelser. Se exempel nedan.

Ex. De *bragte/bringade* en hyllning till jubilarer.
Mandelas politik har *bragt/bringat* hopp och fred till Sydafrika.
Den demokratiska oppositionen *bragte/bringade* diktatorn på fall.
Den nya regeringen *bragte/bringade* ordning i finanserna.
Åsynen av rummet *bragte/bringade* minnet av henne till liv.

Jfr. De *framförde/frambar* en hyllning till jubilarer.
Mandelas politik har *fört med sig* hopp och fred till Sydafrika.
Den demokratiska oppositionen *fick* diktatorn på fall.
Den nya regeringen *åstadkom* ordning i finanserna.
Åsynen av rummet *väckte (försatte)* minnet av henne till liv.

Lägg också märke till uttrycket *bringa om livet* ('döda').

Fast sammansatta verb: *förebbringa* ('lägga fram'), *inbringa* ('ge i inkomst', 'rendera'), *medbringa* ('medföra'), *tillbringa* ('vistas'), *utbringa* ('föreslå' eller 'höja' [t.ex. en skål]), *överbringa* ('överlämna'); *anbringa* ('placera', 'fästa'), *bibringa* ('förmedla', 'lära', t.ex. *bibringa* någon kunskap)

Ex. De *tillbragte/tillbringade* en vecka i fjällen.
Försäljningen har *inbragt/inbringat* 23 000 kronor.

Alternativa preteritumformer – enligt grupp 5c eller konjugation 1
Alternativa supinumformer – enligt grupp 5c eller konjugation 1

Bringa kan även ingå i löst sammansatta verb som *nedbringa/bringa ned* i exemplet nedan.

Ex. Åtgärderna har *bragt/bringat ned* utsläppsnivåerna.

Jfr. Åtgärderna har *fått ned* utsläppsnivåerna.

Verben *frambringa* ('skapa', 'åstadkomma') och *uppbringa* (1. 'skaffa fram', 'få ihop' 2. 'kapa', 'beslagta') böjs genomgående endast efter konjugation 1. Den historiskt sett besläktade formen *uppbragt* är ett adjektiv med betydelsen 'arg' eller 'upprörd'.

III. Grupp 5d

Verben i denna grupp böjs regelbundet i alla former utom preteritum. Samtliga verb har alternativt regelbunden böjning efter konjugation 1 eller 2 i preteritum med undantag för verben *drypa*, *nypa* och *vika* som alternativt genomgående böjs starkt i konjugation 4.

Konjugationsgruppsvariant	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip (utrum, neutrum, plural/ svag böjning)
5d:1 (vokalväxling i – a)	<i>klicka</i>	<i>klicka</i>	<i>klickar</i>	<i>klack</i>	<i>klickat</i>	---
5d:2 (vokalväxling u – ö)	<i>sluka/duga</i>	<i>sluka/---</i>	<i>slukar/duger</i>	<i>slök/dög</i>	<i>slukat/dugt</i>	<i>slukad, slukat, slukade/---</i>
5d:3 (vokalväxling i – e)	<i>vika</i>	<i>vik</i>	<i>viker</i>	<i>vek</i>	<i>vikt</i>	<i>vikt, vikt, vikta</i>
5d:4 (vokalväxling y – ö)	<i>strypa/drypa</i>	<i>stryp/---</i>	<i>stryper/dryper</i>	<i>ströp/dröp</i>	<i>strypt/drupit</i>	<i>strypt, strypt, strypta/---</i>
5d:5 (vokalväxling ä – a)	<i>skälva</i>	<i>skälv</i>	<i>skälver</i>	<i>skalv</i>	<i>skälvt</i>	---
5d:6 (vokalväxling ä – o)	<i>upphäva</i>	<i>upphäv</i>	<i>upphäver</i>	<i>upphöv</i>	<i>upphävt</i>	<i>upphävd, upphävt, upphävda</i>

Verb i grupp 5d

Genomgående regelbunden böjning efter konjugation 1 eller preteritum efter 4a (vokalväxling i – a): *klicka*

Genomgående regelbunden böjning efter konjugation 1 eller preteritum efter 4c (vokalväxling u – ö): *sluka, stupa*

Genomgående regelbunden böjning efter konjugation 2 eller preteritum efter 4c (vokalväxling u – ö): *duga*

Genomgående regelbunden böjning efter konjugation 2 eller preteritum efter 4d (vokalväxling y – ö): *dyka, fnysa, lyda, mysa, nysa, pysa, ryka, rysa, strypa*

Genomgående regelbunden böjning efter konjugation 2 eller preteritum efter 4f (vokalväxling ä – a): *skälva*

Genomgående regelbunden böjning efter konjugation 2 eller preteritum efter 4g (vokalväxling ä – o): *upphäva/häva upp*

Genomgående stark böjning efter konjugation 4b eller endast preteritum efter 4b med övriga former efter konjugation 2 (vokalväxling i – e): *vika*

Genomgående stark böjning efter konjugation 4d eller endast preteritum efter 4d med övriga former efter konjugation 2 (vokalväxling y – ö): *drypa, nypa*

Alla verb i denna grupp utom *drypa*, *nypa* och *vika* böjs alltså alternativt regelbundet i preteritum.

Ex. Hon *fnös* åt honom, när han *slök* hela biten. Nu *dög* det minsann.
Hon *fnyste* åt honom, när han *slukade* hela biten. Nu *dugde* det minsann.

Stark preteritumböjning
Alternativa preteritumformer

Han *nöp* henne i armen. / Maten *dröp* av fett. / De *vek* servetter.

Endast stark preteritumböjning

Bland de verb med vokalen y i verbstammen som har alternativ regelbunden böjning efter konjugation 2 (dyka, fnysa, lyda, mysa, nysa, pysa, ryka, rysa och strypa) varierar frekvensen av den starka preteritumböjningen i det allmänna språkbruket från verbet *dyka*, vars starka preteritumform är helt dominerande, till *mysa*, vars starka preteritumform av många upplevs som dialektal.

Ex. Änderna *dök* i vattnet, medan vi satt och *myste* på stranden. Neutral stil

Drypa, *nypa* och *vika* har i stället alternativa böjningar i supinum och perfekt particip. De starka supinumformerna *drupit* och *nupit* har ett ålderdomligare stilvärde än de regelbundna formerna *drypt* och *nypt*, medan den starka formen *vikit* har ungefär samma stilvärde som den regelbundna formen *vikt*.

Ex. Hennes bakverk har alltid *drypt/drupit* av fett. Regelbunden böjning i neutral stil/ stark böjning i något ålderdomlig stil
Han har *nypt/nupit* henne i armen. Regelbunden böjning i neutral stil/ stark böjning i något ålderdomlig stil
Har du *vikt/vikit* servetterna? Alternativa böjningsformer i neutral stil

De starka perfektparticipformerna *viken/viket/vikna* stod upptagna som alternativ ännu i 2006 års SAOL, men är från och med 2015 års upplaga helt ersatta av de regelbundna formerna *vikt/vikt/vikta*. De starka perfektparticipformerna *nupen/nupet/nupna* används numera endast adjektiviskt i sammansättningar. *Drypa* saknar perfektparticipformer.

Ex. Servetterna är *vikta/vikna*. Neutral respektive ålderdomlig stil
Hon har blivit *nypt* i armen. Regelbunden böjning i neutral stil
Rosen var *frostnupen*. Stark böjning i adjektivsammansättning

Verben *klicka*, *sluka*, *stupa* och *upphäva* har endast alternativ stark preteritumböjning i vissa betydelser. Se exempel nedan.

Ex. Han <i>slök/slukade</i> hela köttbiten. – Alternativ preteritumböjning	Jfr. Projektet <i>slukade</i> miljoner. – Endast regelbunden böjning
Det <i>klack/klickade</i> till i henne. – Alternativ preteritumböjning	Geväret <i>klickade</i> . – Endast regelbunden böjning
De <i>stöp/stupade</i> i säng. – Alternativ preteritumböjning	De <i>stupade</i> i kriget. – Endast regelbunden böjning
Hon <i>upphov/upphävde</i> sin stämma. – Alternativ preteritumböjning	Hon <i>upphävde</i> beslutet. – Endast regelbunden böjning

Observera att *upphäva/häva upp* i betydelsen 'upphäva sin röst' är ett något ålderdomligt *löst* sammansatt verb med alternativ preteritumform, medan *upphäva* i betydelsen 'annullera' är ett *fast* sammansatt verb utan alternativ i preteritum.

Se även regionala preteritumvarianter av verben *lysa*, *rycka*, *trycka* och *smälla* i avsnitt C IV i denna paragraf.

IV. Grupp 5e

Konjugationsgrupp 5e består av starka verb som har blivit avkortade på samma sätt som de svaga verben i konjugation 3. Verben i grupp 5e har kvar sin starka böjning med vokalbyte i preteritum, men följer i övriga former som regel konjugation 3. Den konsonant som följer avljudsvokalen i preteritum härstammar i vissa fall från de äldre verbformerna, t.ex. *bad* från *bedja*, men har i andra fall förändrats genom analogibildning eller uttalsförskjutning.

Konjugationsgrupp	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip
5e (avkortade verb med vokalväxling)	<i>be</i> <i>se</i>	<i>be</i> <i>se</i>	<i>ber</i> <i>ser</i>	<i>bad</i> <i>såg</i>	<i>bett</i> <i>sett</i>	(om-) <i>bedd</i> , <i>bett</i> , <i>bedda</i> <i>sedd</i> , <i>sett</i> , <i>sedda</i>

Verb i grupp 5e

Grundverb med preteritumformer: *be/bad*, *dö/dog*, *få/fick*, *ge/gav*, *gå/gick*, *le/llog*, *se/såg*, *stå/stod*

Fast sammansatta med verbet *be*: *tillbe*, *undanbe*, *utbe* (~ sig ngt = 'anhålla om ngt')

Fast sammansatt med verbet *få*: *undfå* ('ta emot')

Fast sammansatta med verbet *ge*: *bege*; *avge*, *föregge* ('ange som faktor', 'påstå'), *inge*, *omge*, *uppge*, *återge*, *överage*; *ange*
/ med kombinerat prefix: *återutge* / med adverbialförled: *tillkännage*

Fast sammansatta med verbet *gå*: *begå*, *förgå* (1. 'upphöra', 'försvinna' 2. ~ sig = 'uppträda olämpligt'); *avgå*, *framgå*, *frångå*, *förbigå*, *föregå*, *ingå*, *kringgå*, *pågå*, *samgå*, *tillgå*, *undergå*, *uppgå* (~ till = 'utgöra', 'nä'), *utgå* (1. 'starta' 2. 'utbetalas' 3. 'strykas', 'upphöra'), *vidgå* ('erkänna'), *återgå*, *övergå* (1. 'förändra' 2. 'överstiga'); *angå*, *fortgå*, *undgå* / med kombinerat reflexivt prefix: *försiggå* / med adverbialförled: *tillmötesgå* / deponens: *förgås* ('gå under', 'försmäktas'); *umgå*

Fast sammansatta med verbet *se*: *bese* ('beskåda', 'ta i beaktande'), *förse*; *avse*, *bortse*, *emotse*, *förbise*, *inse*, *utse*, *åse* ('betrakta', 'bevitna'), *återse*, *överse*; *anse* / med kombinerat prefix: *förutse* / med adverbialförled: *tillgodose*

Fast sammansatta med *stå*: *bestå*, *förstå*; *avstå*, *framstå*, *förestå*, *påstå*, *tillstå* ('medge'), *understå* (~ sig = 'vara fräck nog'), *uppstå*, *utstå* (transitivt i fast sms, 'tåla'; 'utsättas för'), *återstå*; *anstå* (1. 'skjutas upp tidsmässigt' 2. 'vara värdig', 'passa')
/ med kombinerade prefix: *missförstå*, *underförstå*, *återuppstå*

Kommentarer

Ge böjs i participformerna efter det starka ursprungs verbet *giva*.

Ex. De är *givna* i laget. Perfektparticipform av *ge/giva* – neutral stil
Mötet var *givande*. Det var ett *givande* och tagande. Presensparticipformer som fungerar som adjektiv respektive substantiv

Övriga former av verbet *giva* används i formell eller ålderdomlig stil, med undantag för supinumformen *givit*, som endast har något förhöjd stilgrad.

Ex. Jag *giver* dig halva kungariket. Presensform av *giva* i konjugation 4 – ålderdomlig eller formell stil
Har du *givit* henne paketet? Supinumform av *giva* i konjugation 4 – något högre stil

Beträffande det starka verbet *giva* se även konjugation 4 i avsnitt E i denna paragraf.

Gå böjs i perfekt particip efter det starka verbet *gånga*, vars övriga former är obrukliga i modern svenska.

Ex. Den här mjölken har *utgånet* datum. Perfektparticipform av partikel verbet *gå ut* – neutral stil

I den sedermera tonsatta dikten ”Tre trallande jäntor” från 1894 använde Gustaf Fröding preteritum plural av det starka verbet *gånga*. Genom denna sång hölls formen *gingo* länge aktuell i nyare svenska. (Beträffande det ålderdomliga starka verbet *gånga* se konjugation 4 i avsnitt E i denna paragraf. Beträffande ålderdomliga former i preteritum plural se avsnitt G i denna paragraf.)

Jfr. ”Där *gingo* tre jäntor på vägen.” Preteritum plural av *gånga* – mycket ålderdomlig stil

I talspråket böjs ibland även perfektparticipformerna av *gå* efter det gängse mönstret i konjugationsgrupp 5e.

Ex. De här skorna är **snedgådda*. Med korrekt form: De här skorna är *snedgågna*.

Gånga kan även böjas efter konjugation 1 och har då betydelsen ’vandra’. Det svaga verbet *gånga* är inte som det starka ursprungs verbet obrukligt i modern svenska, men måste likväl karakteriseras som ett ålderdomligt verb.

Ex. Vi *gångade* genom hagarna. Preteritumform av *gånga* i konjugation 1 – ålderdomlig stil

I högre stil kan ursprungsformen *bedja* användas i stället för den avkortade formen *be*. *Bedja* var ursprungligen ett starkt verb, men numera förblir böjningen i supinum och perfekt particip densamma som för det avkortade verbet även i högre stil. J bortfaller i imperativ och optionellt i presens.

Stil	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip
Högre stil	<i>bedja</i>	<i>bed</i>	<i>bed(-j-)er</i>	<i>bad</i>	<i>bett</i>	(om-)bedd, bett, bedda
Neutral stil	<i>be</i>	<i>be</i>	<i>ber</i>	<i>bad</i>	<i>bett</i>	(om-)bedd, bett, bedda

Liknande bortfall av j har även två verb i konjugationsgrupp 2a, *skilja* och *stödja*, den ålderdomliga verbformen *svärja* i konjugation 4 samt en rad verb i konjugationsgrupperna 5a och 5b, t.ex. *glädja*, *svälja*, *välja*, *vänja* och *sälja* respektive *dölja* och *smörja*.

Stå får i talspråket ofta preteritumformen *stog* i analogi med andra preteritumformer som *dog*, *log*, *låg* och *såg*.

Ex. Han **stog* och väntade på henne.

Med korrekt form: Han *stod* och väntade på henne.

Liknande infinitivformer i konjugation 3

Infinitivformen *le*, som i riksspråket enbart har betydelsen 'smila', 'dra på munnen', används i regionalt talspråk även som förkortning av verbet *leda* i analogi med de lexikaliserade alternativa formerna till vissa verb i konjugationsgrupp 2a med stamslut vokal + d. Samtliga sådana avkortade verb från grupp 2a (lexikaliserade eller talspråkliga) böjs konsekvent efter konjugation 3.

Ex. "Hon måste *le* hunden vid kopplet."

"Hon *ler* hunden vid kopplet."

Hon *ledde* hunden vid kopplet.

Regionalt talspråk – korrekt mening: Hon måste *leda* hunden vid kopplet.

Regionalt talspråk – korrekt mening: Hon *leder* hunden vid kopplet.

Preteritum av *leda* i konjugation 2 och av talspråksformen *le* i konjugation 3

"Hon rev honom så att han började *blö*."

"Hon har rivit honom så att han *blör*."

Hon rev honom så att han *blödde*.

Regionalt talspråk – korrekt mening: Hon rev honom så att han började *blöda*.

Regionalt talspråk – korrekt mening: Hon har rivit honom så att han *blöder*.

Preteritum av *blöda* i konjugation 2 och av talspråksformen *blö* i konjugation 3

Jfr. Vi ska *bre/breda* smör på brödet.

Vi *brer/breder* smör på brödet.

Vi *bredde* smör på brödet.

Alternativa infinitivformer i konjugation 3 respektive 2

Alternativa presensformer i konjugation 3 respektive 2

Preteritum i konjugation 3 och 2

V. Grupp 5f

De verb med varierande slag av oregelbundna mönster som inte kan hänföras till någon av de tidigare nämnda grupperna inom konjugation 5 har i denna språklära sammanförts till konjugationsgrupp 5f. Formerna inom parentes i tabellen nedan har ett ålderdomligt eller formellt stilvärde.

Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip	Presens particip
ha(- <i>va</i>)	ha(- <i>v</i>)	har/(<i>haver</i>)	<i>hade</i>	<i>haft</i>	[med-] <i>havd</i> , <i>haft</i> , <i>havda</i>	<i>havande</i> – adjektiv, [hand-] <i>havande</i> – substantiv
<i>kunna</i>	---	<i>kan</i>	kunde	kunnat	---	<i>kunnande</i> – substantiv
<i>ligga</i>	ligg	<i>ligger</i>	<i>låg</i>	<i>legat</i>	[för-] <i>legad</i> , <i>legat</i> , <i>legade</i>	<i>liggande</i> – verb, substantiv
---	---	<i>måste</i>	<i>måste</i>	<i>måst</i>	---	---
---	---	(<i>må</i>)	<i>måtte</i>	---	---	---
<i>skola</i>	---	<i>ska(-ll)</i>	<i>skulle</i>	<i>skolat</i>	---	---
<i>slå</i>	<i>slå</i>	<i>slår</i>	<i>slog</i>	<i>slagit</i>	<i>slagen</i> , <i>slaget</i> , <i>slagna</i>	<i>slående</i> – verb, adjektiv, substantiv
<i>vara</i>	var	<i>är</i>	var	<i>varit</i>	----	(<i>varande</i>) – verb, [hemma-] <i>varande</i> – adjektiv
(<i>varda</i>)	---	(<i>varder</i>)	<i>vart</i>	---	(<i>vorden</i> , <i>vordet</i> , <i>vordna</i>)	(<i>vardande</i>) – verb, substantiv
<i>veta</i>	vet	<i>vet</i>	<i>visste</i>	<i>vetat</i>	---	<i>vetande</i> – adjektiv, substantiv
<i>vilja</i>	---	<i>vill</i>	<i>ville</i>	<i>velat</i>	---	---

Fast sammansatta verb från grundverben *slå* och *ligga*, dvs. *beslå*, *förslå*, *avslå*, *föreslå* och *anslå* respektive *föreligga* ('förekomma', 'vara tillgänglig') och *åligga* böjs enligt tabellen ovan, medan några andra fast sammansatta verb böjs efter konjugation 1, t.ex. *förkunna*, *avkunna* och *bevilja*. Även det ålderdomliga *antvarda* ('överlämna') och dess något modernare variant *överantvarda* böjs efter konjugation 1. Beträffande böjningsformer och betydelser av de fast sammansatta verben *bevara*, *förvara*, *avvara*, *närvara*, *övervara*, *undvara* samt *förevara* se punkt VI i detta avsnitt. Den speciella reciproka verbformen *slåss* böjs efter mönster från ursprungs verbet *slå*: *slåss* – *slogs* – *slagits*. Löst sammansatta verb och övriga partikelverb böjs efter tabellen ovan.

Halvsvaga verb

De modala hjälpverben *kunna*, *skola* och *vilja* samt verbet *veta* var ursprungligen starka verb (konjugation 4). De moderna presensformerna *kan*, *ska(-ll)*, *vill* respektive *vet* hos dessa verb har sitt ursprung i gamla former som uttryckte preteritum eller preteritum konjunktiv. Liksom hos andra verb kunde preteritumkonjunktivformerna användas i meningar med nutidsaspekt. Så småningom blev nutidsaspekten av dessa verbformer dominerande i det allmänna språkbruket, och preteritumformerna i indikativ liksom supinumformerna fick efter hand i stället suffix efter mönster från de svaga verben. Dessa verb kallas därför i vissa grammatikor *halvsvaga* verb. Det speciella böjningsmönstret hos dessa verb går igen hos andra germanska språk. (Termen *halvsvaga verb* kan också användas om de avkortade verben i konjugationsgrupp 5e, vilka liksom de ovannämnda har sitt ursprung i starka verb.)

Övriga kommentarer

De båda modala verbformerna *måste*, som uttrycker skyldighet/nödvändighet eller stark sannolikhet, och *mätte*, som uttrycker önskan eller förhoppning, har gemensamt ursprung i ett urgermanskt ord, som är besläktat med *makt*, men de har genom århundradena kommit att få skilda betydelser. (Den ålderdomliga modala preteritumkonjunktivformen *mände* med betydelsen 'skulle kunna', 'kan', 'må' har inte samma ursprung som de båda nämnda verben, utan härstammar från det fornsvenska verbet *mona* med betydelseerna 'minnas' och 'tänka på'.) Formen *måste* var ursprungligen preteritum och preteritum konjunktiv (paragraf 56 C). I den sistnämnda betydelsen användes den med nutidsaspekt och kom därigenom att så småningom uppfattas som presens. I modern svenska är formen både presens och preteritum.

Ex. Hon *har* bråttom, så hon *måste* skynda sig. / Hon *hade* bråttom, så hon *måste* skynda sig.

Presens respektive preteritum

Slå är ett avkortat verb med ursprungsformen *slaga*.

Form	Infinitiv	Imperativ	Presens	Preteritum	Supinum	Perfekt particip
Modern form	slå	slå	slår	slog	slagit	slagen/slaget/slagna
Ursprungsform	<i>slaga</i>	<i>slag</i>	<i>slager</i>	slog	slagit	slagen/slaget/slagna

De flesta andra avkortade starka verb har inte som *slå* behållit den ursprungliga supinumformen. I regionalt talspråk förekommer därför en supinumform, *slått*, som är analog med dem i konjugationsgrupp 5e (föregående punkt). Jämför även med motsvarande talspråkliga supinumformer av verben *bli(-va)*, *dra(-ga)* och *ta(-ga)* i konjugation 4 (avsnitt E). Hos vissa språkbrukare kan man även höra motsvarande talspråkliga böjning i perfekt particip.

Ex. "Hon har *slått* till honom."
Han har blivit **slådd*.

Med rikssvensk supinumform: Hon har *slagit* till honom.
Med korrekt perfektparticipform: Han har blivit *slagen*.

Det ålderdomliga verbet *varda* är i stort sett ersatt med *bli* i modern svenska. När det gäller preteritum används dock (den avkortade) formen *vart* lika frekvent som *blev* i talspråket i stora delar av Sverige.

Ex. Han *vart* arg, när de retades.

Jfr. Han *blev* arg, när de retades.

I äldre regionalt talspråk förekom även formen *vrte* i preteritum.

Ex. "Han *vrte* arg, när de retades."

Preteritum i äldre regionalt talspråk

När *vara* följs av perfekt particip med verbbetydelse, är det ett icke-tempusbildande hjälpverb. Det påverkar dock *tidsaspekten* på olika sätt. I *passiva konstruktioner* har *vara* två olika innebörder beroende på det *transitiva* huvudverbets karaktär. Tillsammans med *resultativa* verb innebär *vara* en *avslutad* handling, medan det med *icke-resultativa* verb innebär en *oavslutad* handling. Perfekt particip av *intransitiva resultativa* verb bildar tillsammans med *vara* en *aktiv konstruktion* med *avslutad* tidsaspekt. (Se vidare paragraf 55 A II.)

Ex.	Maten är tillagad. – Transitivt resultativt huvudverb	Maten har tillagats. – Avslutad passiv betydelse
	Hon är jagad av sina beundrare. – Transitivt icke-resultativt huvudverb	Hon jagas av sina beundrare. – Oavslutad passiv betydelse
	Hunden är försvunnen. – Intransitivt resultativt huvudverb	Hunden har försvunnit. – Avslutad aktiv betydelse

Om perfektparticipformen inte fungerar som verb utan som ett adjektiv, är *vara* ett kopulaverb och perfektparticipformen subjektspredikativ i satsen, dvs. samma funktioner som i det första exemplet på föregående sida.

Ex.	Vi är nöjda.	Jfr.	Vi är glada.
-----	--------------	------	--------------

Även i särskilda uttryck med perfektparticipformen *född* kan verbet *vara* fungera som kopulaverb och inte som ett passivbildande hjälpverb. Som framgår av text högst upp på denna sida ger perfekt particip av *transitiva resultativa* verb annars normalt avslutad betydelse efter *vara*. (Se vidare paragraf 55 A II.)

Ex.	Jag är född i Halland.	Jfr.	Jag är hallänning.
-----	------------------------	------	--------------------

Vara ingår som passivbildande hjälpverb i den fasta verbkonstruktionen *vara tvungen att*, som består av passiv form av det *transitiva resultativa* verbet *tvunga* + inledning till ett förkortat infinitivadverbial utan prepositionen *till* (paragraf 57 D). En rad andra fasta eller generella verb konstrueras också med *vara*, t.ex. de *transitiva* verben *vara lik* (*ngn/ngt*) (paragraf 72 K) och *vara kvitt* (*ngn/ngt*) (paragraf 66 D), och de *intransitiva* verben *vara ihop*, *vara med barn* och *vara i gasen*, vilka innehåller adverbialpartiklar (paragraf 60 F). *Vara* kan ange omständigheter tillsammans med prepositionsadverbial, t.ex. *situationsadverbial* med prepositionerna *i* eller *ur* och *tillhörighetsadverbial* med prepositionen *av*. Även klocktid kan anges vid verbet *vara*.

Ex.	Hon är tvungen att åka. Hon är lik sin mor. Jag är kvitt alla ekonomiska bekymmer. De är ihop. / Hon är med barn. / Han är i gasen. Hon är i form. / Apparaten är ur funktion. De är av judisk börd. / Han är inte av denna värld. Klockan är tio över tre.	Jfr.	Hon är tvungen till att åka. ≈ Hon har tvingats till att åka. Hon liknar sin mor. Jag är fri från alla ekonomiska bekymmer. De är tillsammans. / Hon är gravid. / Han är uppspelt. Hon är vältränad. / Apparaten är trasig. De är judar. / Han är utomjordisk. Klockan visar tio över tre.
-----	---	------	--

b) Verben *bli* och *förbli* från konjugation 4 i motsvarande konstruktioner

I flera av de konstruktioner som beskrivits på föregående sidor kan verben *bli* (som anger en förändring) och/eller *förbli* (som anger ett fortsatt tillstånd) användas i stället för *vara* (som anger ett tillstånd eller ett resultat av en förändring) i motsvarande position.

Ex.	Han <i>blev</i> glad. / Han <i>blev</i> tandläkare. – Kopulaverb	Jfr.	Han <i>var</i> glad. / Han <i>var</i> tandläkare.
	De <i>förblir</i> utomlands. – Positionsverb		De <i>är</i> utomlands.
	Nå, hur <i>blir</i> det? / Det <i>förblir</i> så. – Allmänna omständighetsverb		Nå, hur <i>är</i> det? / Det <i>är</i> så.
	Bilen har <i>blivit</i> stulen. – Hjälpverb vid passiv form		Bilen <i>är</i> stulen.
	Hon <i>blev tvungen att</i> åka. – Fast konstruktion, modalt hjälpverb		Hon <i>var tvungen att</i> åka.
	Jag <i>blev kvitt</i> alla ekonomiska bekymmer. – Fast verbkonstruktion		Jag <i>är kvitt</i> alla ekonomiska bekymmer.
	De <i>blev ihop</i> . – Generellt adverbialpartikelverb (med flera möjliga ingående verb)		De <i>är ihop</i> .

c) Talspråksformer av det oregelbundna verbet *vara*

I talspråk över hela landet kan kortformen *va* (långt a-ljud) ersätta såväl infinitivformen *vara* som imperativ- och preteritumformen *var*.

Ex.	”De’ ska <i>va</i> ’ långa kjolar i år.”	Jfr.	Det ska <i>vara</i> långa kjolar i år.
	” <i>Va</i> ’ inte så jobbig!”		<i>Var</i> inte så jobbig!
	”De’ <i>va</i> ’ ett glädjande besked.”		Det <i>var</i> ett glädjande besked.

I talspråk ersätter kortformen *vart* (kort *eller* långt a-ljud) ibland supinumformen *varit*, något som dock är på tillbakagång i de flesta dialekter.

Ex.	”De’ har <i>vart</i> fint väder länge nu.”	Jfr.	Det har <i>varit</i> fint väder länge nu.
-----	--	------	---

I delar av Norrland används presensformen *är* även som imperativform.

Ex.	” <i>Är</i> snäll nu, Gustav!”	Jfr.	<i>Var</i> snäll nu, Gustav!
-----	--------------------------------	------	------------------------------

d) Regelbunden böjning av *vara* i konjugation 1

Två andra verb *vara* böjs regelbundet efter konjugation 1. De har betydelserna 'fortgå'; 'bestå'; 'räcka till' respektive 'utsöndra var'.

Ex. Provanställningen *varade* i tre månader.
Såret blev infekterat och *varade*.
Det var kul så länge det *varade*, sa bakterien.

Provanställningen *fortgick* i tre månader.
Såret blev infekterat och *utsöndrade var*.
Ordvits med utgångspunkt i både tidsåtgång och sårvätska

e) Sammansättningar med *-vara*

Den regelbundna böjningen gäller också de fast sammansatta verben *avvara/undvara*, *närvara* och *övervara* (med betonade prefix) samt *bevara* och *förvara* (med obetonade prefix). Det är dock endast de två senare verben som har fullständigt böjningsmönster i modern svenska, medan *avvara/undvara* ('avstå från'; 'vara utan') och *närvara* enligt Svensk ordbok mest används i infinitiv, liksom det ålderdomliga *övervara* (transitivt verb: 'närvara vid'). Svensk ordbok påpekar dock att det inte är något som hindrar att alla övriga former av dessa verb används i de högre stilarna.

Ex. Vi *bevarade* pergamentrullen väl och *förvarade* den lufttätt.
Hon *närvarade* vid ceremonin.
Hon *var närvarande* vid ceremonin.
Hon ville *närvara* vid ceremonin.
De *undvarade/avvarade* middagen.
De *måste undvara/avvara* middagen.
Hon *övervarade* ceremonin.

Preteritum i neutral stil
Preteritum i något högre stil
Omskrivning av preteritum i neutral stil
Infinitiv i neutral stil
Preteritumformer i högre stil
Exempel på vanligt förekommande omskrivning i något modernare stil
Preteritum av ålderdomligt verb

I supinum kan den oregelbundna formen *-varit* alternativt användas för de sammansatta verb som har betonat prefix.

Ex. Kungen har alltid *närvarat/närvarit* vid ceremonin.

Alternativa supinumformer (båda i något högre stil)

Det ålderdomliga verbet *förevara* ('vara uppe till behandling'; 'äga rum', 'ske') böjs enligt mönster från det oregelbundna verbet *vara* med undantag för presens, som enligt Svensk ordbok bör undvikas.

Ex. Drottningen undrade vad som *förevar* ('skedde') i slottssalarna.

Preteritum av *förevara* efter det oregelbundna verbet *vara*.

G. Äldre böjningsmönster

Fram till omkring mitten av 1900-talet hade svenskan i neutralt skriftspråk särskilda former för verb med plurala subjekt. Dessa pluralformer försvann successivt ur skriftspråket från slutet av 1800-talet, men de hade långt tidigare slutat användas i vardagligt talspråk. Några årtal brukar nämnas som milstolpar i denna utveckling.

- 1906: I boken ”Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige” använder Selma Lagerlöf genomgående singularformer av verben för alla subjekt i återgivet tal, medan hon använder de särskilda pluralformerna i den berättande framställningen.
- 1943: Tidningen Dagens Nyheter (DN) slopar de särskilda pluralformerna. Många andra tidningar gör likaledes de närmast följande åren.
- 1945: Tidningarnas Telegrambyrå (TT) följer DN:s exempel efter att ha fått klartecken från den nybildade Nämnden för svensk språkvård (senare Svenska språknämnden, nuvarande Språkrådet).
- 1967: Slutligen försvinner de särskilda pluralformerna även i lagtexter.

I presens sammanföll den särskilda pluralformen med infinitivformen för alla verb med undantag för verbet *vara*, som hade en särskild pluralform av presensformen *är*, nämligen *äro*. De gamla pluralformerna hålls ännu levande i språket genom äldre lyrik och sångtexter samt en del fasta uttryck.

<p>Ex. Midnatt <i>råder</i>. Tyst det <i>är</i> i husen. Alla <i>sova</i>. Släckta <i>äro</i> ljusen. Obehöriga <i>äga</i> ej tillträde. / Därom <i>tvista</i> de lärde.</p>	<p>Presensformerna <i>råder</i> och <i>är</i> har subjekt i singular i julvisan <i>Tomtarnas julnatt</i>. Presensformerna <i>sova</i> och <i>äro</i> har subjekt i plural i samma visa. Fasta uttryck med gamla pluralformer av verben</p>
--	--

I preteritum hade endast de starka verben särskilda pluralformer: suffixet -o och i vissa fall även vokalväxling. Dessa pluralformer låg också till grund för de starka verbens särskilda konjunktivformer med suffixet -e. Några av de gamla preteritumkonjunktivformerna används fortfarande i regionalt talspråk, men dessa former har generellt varit på tillbakagång i över hundra år. (Beträffande preteritum konjunktiv se vidare paragraf 56 C II.)

<p>Ex. Han <i>föll</i> till marken och <i>bad</i> om nåd. De <i>föllo</i> till marken och <i>bådo</i> om nåd.</p> <p>Om det <i>fölle</i> sig så, <i>både</i> han nog om nåd. Om jag <i>finge</i> träffa henne, <i>bleve</i> jag glad. Om det <i>vore</i> så, skulle jag bli glad.</p>	<p>Preteritumformerna <i>föll</i> och <i>bad</i> har subjekt i singular. De obrukliga ålderdomliga preteritumformerna <i>föllo</i> och <i>bådo</i> har subjekt i plural.</p> <p>Preteritumkonjunktivformer som är obrukliga i modern svenska. Dessa konjunktivformer används i vissa dialekter men upplevs generellt som ålderdomliga. <i>Vore</i> är den enda riktigt levande preteritumkonjunktivformen i modern svenska.</p>
--	--

Böjningsmönster i skriftspråket för olika verbkategorier omkring år 1900

Formerna inom parentes är över hundra år äldre än de former som normalt användes i neutralt skriftspråk omkring år 1900. De former som står efter snedstreck i parentes är fornnordiska, dvs. mer än 1000 år gamla.

Verbkategori	Infinitiv	Presens plural	Presens singular	Preteritum singular	Preteritum plural	Preteritum konjunktiv
Verbet <i>vara</i>	vara	äro	är	var	voro	vore
Regelbundna verb 1	tacka		tackar	tackade		
Regelbundna verb 2	ställa / köpa		ställer / köper	ställde / köpte		
Regelbundna verb 3	bo		bor	bodde		
Konjugationsgrupp 4a	hinna		hinner	hann	hunno	hunne
Konjugationsgrupp 4b	bliva		bliver	blev	blevo	bleve
Konjugationsgrupp 4c	bjuda		bjuder	bjöd	bjödo	bjöde
Konjugationsgrupp 4d	flyga		flyger	flög	flögo	flöge
Konjugationsgrupp 4e	taga		tager	tog	togo	toge
Konjugationsgrupp 4f	bära		bär(-er)	bar	buro	bure
Konjugationsgrupp 4g	svärja		svär(-jer)	svor	svuro	svure
Konjugationsgrupp 4h	låta		låter	lät	läto	läte
Konjugationsgrupp 4i	äta		äter	åt	åto	åte
Konjugationsgrupp 4j	hålla		håller	höll	höllo	hölle
Konjugationsgrupp 4k	falla		faller	föll	föllo	fölle
Konjugationsgrupp 4l	giva		giver	gav	gåvo	gåve
Konjugationsgrupp 4m	komma		kommer	kom	kommo	komme
Verbet <i>be</i>	bedja		beder/bedjer	bad	bådo	både
Verbet <i>ligga</i>	ligga		ligger	låg	lågo	låge
Verbet <i>slå</i>	slå (slaga)		slår (slager)	slog	slogo	sloge
Verbet <i>stå</i>	stå (stånda/standa)		står (ståndar/standar)	stod	stodo	stode
Verbet <i>gå</i>	gå (gånga/ganga)		går (gångar/ganger)	gick (ging)	gingo	ginge

Böjningsformer i högre skriftspråklig stil omkring år 1900

De särskilda pluralformer som beskrivits på föregående sidor användes alltså i neutralt skriftspråk i början på 1900-talet. I högre stil, t.ex. i 1917 års kyrkobil, förekom under samma tid även särskilda verbformer för andra person plural i indikativ och konjunktiv samt för första och andra person plural i imperativ. Dessa former var i sin tur rester av ett ännu mer komplicerat böjningssystem för verb.

I *presens* användes suffixet -en (för verb med infinitivsuffixet -a) respektive -n (för avkortade verb) i andra person plural (eller vid artigt tilltal i singular), oftast tillsammans med den äldre pronomenformen *I*, vilken alltid skrevs med stor bokstav. Det är fonemet *n* i verbsuffixet som vid omvänd ordföljd tillsammans med den äldre pronomenformen *I* har bildat det moderna pronomenet *ni*. Denna utveckling påbörjades i skriftspråket redan på 1600-talet, och de båda pronomenformerna förekom länge parallellt. Det moderna pronomenet *ni* gick under denna långa tid successivt från att vara en vulgärform till att bli normalform.

Ex. *Viljen I veta och viljen I förstå hur bönderna pläga så havre?* Från en svensk folkvisa och ringlek, nedtecknad på 1800-talet
När I bedjen, skolen I säga ... / I byggen profeternas gravar ... / I sen alltså ... Från Nya Testamentet i 1917 års kyrkobil

I *preteritum* (indikativ och konjunktiv) användes i högre stil ovanstående suffix i början av 1900-talet mest för starka verb och vissa oregelbundna verb.

Ex. *I gräten, men I bröten edra löften.* Preteritum indikativ, andra person plural
Fingen I ett sådant straff, båden I nog om nåd. Preteritum konjunktiv, andra person plural

I *imperativ* användes suffixet -om (för verb med infinitivsuffixet -a) vid underförstådda subjekt i första person plural och suffixet -en (för verb med infinitivsuffixet -a) respektive -n (för avkortade verb) vid underförstådda subjekt i andra person. Formen med suffixet -om för första person plural användes ofta i gudstjänster ännu i slutet av 1900-talet och kan i vissa kyrkliga sammanhang höras än i dag. (Beträffande verbet *låta* se paragraf 46 D I.)

Ex. *Låtom oss bedja! Tackom och lovom Herran!* Från gudstjänstordning i 1937 års svenska psalmbok
Gån fördenskull ut och gören alla folk till lärjungar! Från den s.k. missionsbefallningen i Matteus-evangeliet i 1917 års kyrkobil

I mycket ålderdomlig stil användes suffixet -en endast i *indikativ* och *konjunktiv*, medan suffixet -er användes i *imperativ*, andra person.

Ex. *Tager och äter! Detta är det nya testamentet i mitt blod.* Från 1883 års normalupplaga av Nya Testamentet

H. Jämförelse med engelska

Det finns påtagliga skillnader mellan svenska och engelska, när det gäller verbformer och deras användningsområden.

- Engelskan har endast två huvudkonjugationer: regelbundna och oregelbundna verb. Se nedan och kommande sidor.
- Engelskan använder skilda former för brukstid respektive pågående tid (paragraf 56 A II).
- Engelskan har en särskild kongruensböjning för verbet *be* (*am, are, is* i presens respektive *was, were* i preteritum).
- Alla andra engelska huvudverb kongruensböjs i 3:e person singular i presens brukstid genom s-suffix på infinitivformen (med vissa variationer).
- I övrigt fungerar infinitivformen även som presens brukstid.
- Engelskan har ingen särskild imperativform, utan den sammanfaller alltid med infinitivformen.
- Engelskan skiljer inte mellan supinum och perfekt particip, utan dessa sammanfaller under den senare beteckningen.
- I engelskans regelbundna konjugation sammanfaller alltid preteritum- och perfektparticipformerna.
- Perfektparticipformen kongruensböjs inte i engelskan.
- Engelskan har färre sammansatta verb med prefix av germanskt ursprung än svenskan.¹
- Engelskan har många fler sammansatta verb med prefix av latinskt ursprung än svenskan. (Se exempel på latinska prefix i paragraf 59 D.)
- Löst sammansatta verb förekommer knappast i engelskan. Däremot är partikelverb vanliga.

¹ Främst prefixen *a-, back-, be-, down-, for-, fore-, mis-, over-, un-, under-, up-* och *with-*.

De engelska verbkonjugationerna

Huvudgrupper

1. Regelbundna verb

2. Oregelbundna verb

2a. Ursprungligen regelbundna verb med avkortad böjning

2b. Historiskt sett starka verb

2c. Övriga oregelbundna verb

Ungefärlig svensk motsvarighet

Konjugation 1 och 2

Konjugation 3

Konjugation 4

Konjugation 5

1. Regelbundna verb

Böjningsmönster	Uttal	Infinitiv	Preteritum	Perfekt particip	Verb med aktuellt mönster
---, -ed, -ed	[-d] [-t] [-ɪd]	enter/change wash/hope end/want	entered/changed washed/hoped ended/wanted	entered/changed washed/hoped ended/wanted	Verb som slutar på tonande konsonant/konsonantljud (ej -d) Verb som slutar på tonlöst konsonantljud (ej -t) Verb som slutar på -d eller -t

Om suffixet föregås av enkeltecknad betonad vokal + konsonant, dubbeltecknas denna konsonant, t.ex. *beg* – *begged* och *stop* – *stopped*.

2a. Ursprungligen regelbundna verb med avkortad böjning

Undergrupp	Böjningsmönster	Inf.	Pret.	Perf. p.	Verb med aktuellt mönster
<i>Put</i> -gruppen	Alla tre temaformer lika	put spread	put spread	put spread	bet ¹ , bid ² , burst, cast, cost, cut, hit, hurt, knit ¹ , let, put, quit ³ , rid ³ , set, shed, shut, split, spread, thrust, wed ³ / be-, pre-, upset; broad-, fore-, overcast ³ ; underbid, -cut
<i>Bleed</i> -gruppen	[-i:], -[ed], -[ed]	bleed lead	bled led	bled led	bleed, breed, feed, lead, speed ¹ ; flee; read (read [ri:d] – read [red] – read [red]) / mislead; misread, reread
<i>Sleep</i> -gruppen	[-i:], -[e]-t, -[e]-t	sleep deal	slept dealt	slept dealt	creep, deal, dream ³ , feel, keep, kneel ³ , lean ³ , leap ³ , mean, meet, sleep, sweep, weep; leave (left – left) / oversleep; bereave (bereft – bereft) ³
<i>Send</i> -gruppen	-d, -t, -t	send build	sent built	sent built	bend, lend, send, spend; build / unbend; rebuild
<i>Learn</i> -gruppen	---, -t, -t	learn smell	learnt smelt	learnt smelt	burn ³ , learn ³ ; dwell ³ , smell ³ , spell ³ , spill ³ , spoil ³ / relearn ³ ; misspell ³
<i>Lay</i> -gruppen	-ay [ei], -aid [eid], -aid [eid] -ay [ei], -aid [ed], -aid [ed]	lay say	laid said	laid said	lay, pay / inlay, interlay, mislay, relay, underlay; overpay, repay, underpay say
<i>Light</i> -gruppen	-i [aɪ]-, -i [ɪ]-, -i [ɪ]-	light slide	lit slid	lit slid	light ³ , slide / alight ³ , backslide
Övriga	---	have hear make shoe	had heard made shod	had heard made shod	have hear / mishear, overhear make / remake shoe

¹ I vissa betydelser regelbunden böjning

² Kan ha stark böjning i äldre uttryck: *bid* – *bade* – *bidden*

³ Alternativt regelbunden böjning

2b. Historiskt sett starka verb

Undergrupp	Böjningsmönster	Inf.	Pret.	Perf. p.	Verb med aktuellt mönster
<i>Drink</i> -gruppen	-i [i]-, -a [æ]-, -u [ʌ]-	drink sing	drank sang	drunk sung	drink, shrink ¹ , sink, stink; ring, sing, spring; swim / begin
<i>Sit</i> -gruppen	-i [i]-, -a [æ]-, -a [æ]-	sit spit	sat spat	sat spat	sit, spit
<i>Sting</i> -gruppen	-i [i]-, -u [ʌ]-, -u [ʌ]- ---, -[ʌ]-, -[ʌ]-	sting hang	stung hung	stung hung	cling, fling, sling, sting, string, swing, wring; slink, spin; dig, stick; hang ² , sneak (snuck) ³ , strike (struck), win (won) / overhang
<i>Find</i> -gruppen	-i [aɪ]-, -ou [aʊ]-, -ou [aʊ]-	bind find	bound found	bound found	bind, find, grind, wind / rewind, unwind
<i>Drive</i> -gruppen	-i [aɪ]-, -o [əʊ]-, -i [ɪ]-en	drive write	drove wrote	driven written	drive, strive, thrive ⁴ ; ride, stride; rise; smite, write / override; arise; rewrite, underwrite
<i>Bite</i> -gruppen	-i [aɪ]-, -i [ɪ]-, -i [ɪ]-en	bite hide	bit hid	bitten hidden	bite; chide ⁴ , hide / backbite
<i>Take</i> -gruppen	-a [eɪ]-, -oo [ʊ]-, -a [eɪ]-en	shake take	shook took	shaken taken	shake, take / mistake, overtake, retake, undertake; forsake
<i>Break</i> -gruppen	---, -o [əʊ]-e, -o [əʊ]-en	break choose	broke chose	broken chosen	break, freeze, speak, steal, wake ⁴ , weave / awake ⁴⁺⁵ ; choose; utan -n i perfekt particip: heave (hove, hove) ² ,
<i>Swear</i> -gruppen	-ea [ɛə] ⁶ -, -ore [ɔ:], -orn [ɔ:n]	swear tear	swore tore	sworn torn	bear ⁷ , swear, tear, wear / forbear ⁷
<i>Blow</i> -gruppen	-ow [əʊ], -ew [u:], -own [əʊn] ---, -ew [u:], -n	blow draw	blew drew	blown drawn	blow, grow, know, throw / overthrow draw, fly (flew, flown), slay (slew, slain) / overdraw, withdraw; overfly
<i>Get</i> -gruppen	---, -o [ɒ]-, -o [ɒ]-	get shine	got shone	got shone	get ⁸ , lose (lost, lost), shine, shoot, tread ⁹ / overshoot
<i>Come</i> -gruppen	Infinitiv och perfekt particip lika	come run	came ran	come run	come, run / become, overcome; overrun

¹ Alt. pret. *shrunken* ² I vissa betydelser mest regelb. böjn. ³ Regelb. böjn. endast am. eng. ⁴ Alt. regelb. böjn. ⁵ Alt. perf. part. *awoke* ⁶ Skrivs numera vanligen [eə]

⁷ Perf. part. stavas *borne* utom i betydelsen 'född' (*born*) ⁸ Am. eng. i betydelsen 'få', 'skaffa': *get – got – gotten* ⁹ Alt. perf. part. *trodde*

Nedanstående grundverb är ensamma om sina respektive mönster.

Infinitiv	Preteritum	Perf. part.	Verb med aktuellt mönster
eat	ate	eaten	eat / overeat
fall	fell	fallen	fall / befall
give	gave	given	give / forgive
lie	lay	lain	lie / underlie
see	saw	seen	see / foresee, oversee

Infinitiv	Preteritum	Perf. part.	Verb med aktuellt mönster
hold	held	held	hold / behold, uphold, withhold
stand	stood	stood	stand / understand, withstand; misunderstand

Två sammansatta verb har böjningsmönster som avviker från det mönster som respektive grundverb vanligen har.

Infinitiv	Preteritum	Perf. part.	Kommentar
forbid	forbade/forbad	forbidden	Samma böjningsmönster som grundverbet <i>bid</i> kan ha i äldre uttryck
forget	forgot	forgotten	Samma böjningsmönster som grundverbet <i>get</i> har i am. eng. i betydelsen 'få', 'skaffa'

Det finns ett mycket tydligt släktskap mellan många av de svenska starka verben och de historiskt sett starka verben i engelskan. Se exempel nedan.

Svenska			Engelska		
Infinitiv	Preteritum	Supinum/perf. part.	Infinitiv	Preteritum	Perfekt particip
bita	bet	bitit/biten	bite	bit	bitten
dricka	drack	druckit/drucken	drink	drank	drunk (attributivt adjektiv: drunken)
falla	föll	fallit/fallen	fall	fell	fallen
giva	gav	givit/given	give	gave	given
svära	svor	svurit/svuren	swear	swore	sworn
taga	tog	tagit/tagen	take	took	taken
äta	ät	ätit/äten	eat	ate	eaten

2c. Övriga oregelbundna verb

Undergrupp	Böjningsmönster	Infinitiv	Preteritum	Perf. part.	Verb med aktuellt mönster
<i>Show</i> -gruppen	---, -ed, -n ---, -ed, -n [ən]/-en	show prove	showed proved	shown proven	hew ¹ , mow ¹ , saw ¹ , sew ¹ , sow ¹ , strew ¹ ; show; shear (shored, shown) prove ¹ , rive ¹ , shave ¹ ; swell (swelled, swollen) ¹
<i>Beat</i>	---, ---, -en	beat	beat	beaten	beat
<i>Sell</i> -gruppen	-ell, -old [əʊld], -old [əʊld]	sell tell	sold told	sold told	sell, tell / resell, undersell, upsell; foretell, retell
<i>Bring</i> -gruppen	---, -ought [ɔ:t], -ought [ɔ:t] ---, -aught [ɔ:t], -aught [ɔ:t]	bring teach	brought taught	brought taught	bring, buy, fight, seek, think / beseech, rethink catch, teach

¹ Alternativt regelbunden böjning även i perfekt particip (ibland beroende på sammanhang)

Undergruppen med *show* m.fl. böjs regelbundet i preteritum men starkt i perfekt particip. Det kan jämföras med de svenska oregelbundna verbens undergrupp 5d, där verben i stället böjs regelbundet i supinum men starkt i preteritum, t.ex. *dyka* – *dök* – *dykt*. *Beat* har avkortad böjning i preteritum på samma sätt som *put* m.fl. men liksom *show* m.fl. stark böjning i perfekt particip. Undergruppen med *sell* m.fl. har både avljud och suffix liksom de svenska verben i undergrupperna 5a och 5b, t.ex. *sälja* – *sälde* – *sålt*. Undergruppen med *bring* m.fl. motsvaras av den svenska undergruppen 5c, där *bringa* är det enda grund verbet. Det är detta verbs alternativa böjningsmönster, *bringa* – *bragte* – *bragt*, som har gemensamt ursprung med de engelska verben. Jämför också med det tyska verbet *bringen*, vars preteritum- respektive perfektparticipformer är *brachte* – *gebracht*. (Språkhistoriskt motsvaras den tyska bokstavs-kombinationen *ch* ofta av *gh* i engelskan i de gemensamma germanska orden, t.ex. *Nacht* → *night*, *Licht* → *light*, *Gewicht* → *weight*, *acht* → *eight*, *lachen* → *laugh* och *dachte* → *thought*.)

Nedanstående verb har speciella mönster.

Infinitiv	Preteritum	Perf. part.	Verb med aktuellt mönster
do	did	done	do / overdo, redo, undo
be	was	been	be ¹
go	went ²	gone	go / undergo

¹ Se inledningen av detta avsnitt

² Ursprungligen preteritum av det ålderdomliga verbet *wend* ('ge sig av', 'bege sig')

54. Infinitiver i satsen

A. Infinitiver i satser med fler än ett predikatsverb

Predikatet i en sats måste alltid vara ett verb, men alla verb i satsen behöver inte vara predikat. I denna paragraf jämförs infinitivformer som är predikat i satsen (detta avsnitt) med infinitivfraser, som kan vara en rad olika satsdelar (avsnitt B–F). När ett tempusbildande, modalt eller övrigt *hjälpverb* är första predikat i satsen följs det av ett *huvudverb* eller av ytterligare hjälpverb + ett huvudverb, vilka samtliga också är predikat i satsen. Det första predikatet är alltid ett verb i *finit* form, dvs. presens, preteritum eller imperativ, medan de övriga predikaten är verb i *infinit* form, dvs. infinitiv, supinum eller particip (paragraf 1 A VI). När en infinitiv är predikat i satsen föregås den inte av infinitivmärket *att*. Undantag är verb som står efter hjälp verbet *komma att*, vilket kan vara både futuralt tempusbildande och modalt icke-tempusbildande. Det finns dock en tendens i modern svenska att utesluta ordet *att* i detta hjälpverb när det har tempusbildande betydelse.

I. Infinitiver i satser med tempusbildande hjälpverb

Hjälpverb	Exempel med nutidsaspekt	Kommentarer till exemplen
komma (att)	Hon <i>kommer (att) hjälpa</i> dig.	Objektiv framtid i nutid
skola	De <i>ska gå</i> på bio i morgon.	Subjektiv framtid i nutid
ämna	Jag <i>ämnar</i> inte <i>göra</i> det.	Subjektiv framtid i nutid i ålderdomlig stil
tänka	Jag <i>tänker</i> inte <i>göra</i> det.	Starkt subjektiv framtid i nutid

II. Infinitiver i satser med modala hjälpverb och andra icke-tempusbildande hjälpverb

De icke-tempusbildande hjälpverben består av modala och angränsande hjälpverb samt passivbildande hjälpverb. Vissa språkläror inräknar också verb med vacklande bruk av infinitivmärket *att*, dvs. verb som alternativt och ursprungligen följs av infinitivfraser i objekt eller förkortade adverbial.

Ex.	Han <i>vill ha</i> mera mat. Vi <i>hinner hjälpa</i> dig. Hon <i>slutade (med) (att) röka</i> förra året.	Modala hjälpverb följs av infinitiver utan infinitivmärket <i>att</i> (paragraf 57 A). Verb som gränsar till modala hjälpverb följs i modern svenska oftast av infinitiver utan <i>att</i> (paragraf 57 B). Vissa (hjälp-)verb följs alternativt av infinitivfraser i objekt eller adverbial (avsnitt C i denna paragraf).
Jfr.	De <i>blev stoppade</i> av polisen.	Passivbildande hjälpverb följs av perfektparticipformer (paragraf 55 A II).

B. Infinitivfraser som subjekt

Infinitivfraser som normalt inleds med infinitivmärket *att*, kan vara subjekt i satsen. I dessa fall används ofta emfatisk omskrivning med formellt subjekt (paragraf 39 C). I talspråk utelämnas ibland infinitivmärket, när omskrivning med formellt subjekt inte används.

<p>Ex. <i>Att fiska</i> är avkopplande. <i>Det</i> är avkopplande <i>att fiska</i>. <i>”Fiska</i> är avkopplande.”</p>	<p>Subjektet (infinitivfrasen) är tema i satsen. Det egentliga subjektet (infinitivfrasen) presenteras med hjälp av ett formellt subjekt. Talspråk som ibland används när infinitivfrasen är tema i satsen</p>
--	--

C. Infinitivfraser som objekt

Vissa transitiva verb kan ha en infinitivfras som objekt. I likhet med andra infinitivfraser inleds ett sådant objekt med infinitivmärket *att*.

<p>Ex. Hon gillar <i>att rida</i> (<i>ackusativobjekt</i>). Vi klarade av <i>att köra hela vägen</i> (<i>ackusativobjekt</i>).</p>	<p><i>Gilla</i> (ett transitivt verb) följs av en infinitivfras (med ett enkelt verb) som är objekt i satsen. <i>Klara av</i> (ett transitivt partikelverb) följs av en längre infinitivfras som är objekt i satsen.</p>
---	---

Bruket av infinitivmärket *att* är dock vacklande efter vissa verb. För många sådana verb har detta sin grund i bruket att utelägna prepositionen vid adverbial som har en infinitivfras som huvudord. Det gäller främst verben **börja, fortsätta, sluta; försöka, lyckas** samt **nödgas**. Man kan på goda grunder anta att samtliga fall av utelämnad preposition vid infinitivadverbial (se avsnitt E) i själva verket har sin grund i analogibildning med infinitivfraser som är objekt. Vid de ovan uppräknade verben kan alltså även infinitivmärket *att* utelämnas i ytterligare en förkortning, denna gång i analogi med hjälpverben. Möjligheten att utelägna prepositionen respektive infinitivmärket från det ursprungliga adverbialet ger i dessa fall en oklar gräns mellan transitiva och intransitiva huvudverb respektive mellan hjälpverb och huvudverb.

<p>Ex. Hon har försökt <i>med att plugga</i>. Hon har försökt <i>att plugga</i>. Hon har försökt <i>plugga</i>.</p> <p>De har lyckats <i>med att fånga de skyldiga</i>. De har lyckats <i>att fånga de skyldiga</i>. De har lyckats <i>fånga de skyldiga</i>.</p>	<p><i>Försöka</i> används som intransitivt huvudverb och <i>med att plugga</i> är adverbial i satsen. <i>Att plugga</i> kan ses som förkortad adverbial eller ackusativobjekt i satsen. <i>Försöka</i> används som hjälpverb och <i>plugga</i> är tredje predikat (huvudpredikat) i satsen.</p> <p><i>Lyckas</i> används som intransitivt huvudverb och <i>med att fånga de skyldiga</i> är adverbial i satsen. <i>Att fånga</i> ingår i en fras som kan ses som förkortad adverbial eller ackusativobjekt i satsen. <i>Lyckas</i> används som hjälpverb och <i>fånga</i> är tredje predikat (huvudpredikat) i satsen.</p>
---	--

Se vidare satsanalyser på nästa sida.

Hos andra verb är det vacklande bruket av infinitivmärket *att* hos efterföljande objekt endast en fråga om analogibildning med hjälpverb. Det gäller främst verben **förmå**, **glömma**, **hoppas** och **vägra**. (*Hoppas* kan sekundärt räknas till verben på föregående sida, dvs. de som även kan konstrueras med prepositionsadverbial – *hoppas på något*. I detta fall är dock konstruktionen med objekt – *hoppas något* – ursprungligare.)

Ex. Hon glömde *att hälsa på kungen*, men hon vägrar *att be om ursäkt*. *Glömma* och *vägra* är transitiva verb med infinitivfraser som akkusativobjekt. Hon glömde *hälsa* på kungen, men hon vägrar *be* om ursäkt. *Glömma* och *vägra* fungerar som hjälpverb. *Hälsa* och *be* är andra predikat.

Verb med vacklande bruk kan alltså oftast ses både som *hjälpverb* som följs av ett verb i infinitiv utan infinitivmärket *att* och som *transitiva huvudverb* som följs av en infinitivfras som objekt med infinitivmärket *att*. När det gäller de uppräknade verben på föregående sida (*börja*, *fortsätta*, *försöka*, *lyckas*, *nödgas* och *sluta*), kan de alltså även (och ursprungligen) fungera som *intransitiva huvudverb* som följs av ett prepositionsadverbial bestående av en preposition + en infinitivfras med infinitivmärket *att*. Som huvudverb kan dessa verb följas av prepositionsadverbial med nominalfraser och i vissa fall även av nominalfraser som akkusativobjekt, vilket framgår av jämförelseexemplen nedan.

Ex. Jag har försökt *med att fasta* (prepositionsadverbial m. infinitivfras). Jfr. Jag har försökt *med GI-metoden* (prepositionsadverbial m. nominalfras).
Jag har försökt *att fasta* (infinitivfras som objekt). Jag har försökt *GI-metoden* (nominalfras som objekt).

Hjälpverb kan däremot endast följas av ett verb i infinitiv utan infinitivmärket *att*.

Ex. Jag (subjekt) har (första predikat) försökt (andra predikat) *fasta* (tredje predikat).

Om infinitivmärket *att* används och således markerar en infinitivfras, måste satsanalysen göras i flera plan. En sådan infinitivfras kan alltså ingå i ett prepositionsadverbial (det första exemplet nedan) eller fungera som akkusativobjekt alternativt ett förkortat adverbial (det andra exemplet nedan).

Subjekt	Predikat 1	Predikat 2	Adverbial – prepositionsfras		
			Preposition	Huvudord – infinitivfras	
				Infinitivmärke	Huvudord (verb)
Jag	har	försökt	med	att	fasta.

Subjekt	Predikat 1	Predikat 2	Akkusativobjekt/ förkortat adverbial – infinitivfras	
			Infinitivmärke	Huvudord (verb)
Jag	har	försökt	att	fasta.

Om de aktuella verben följs av en infinitivfras med ett *negerat* verb, kan infinitivmärket inte utelämnas. I sådana fall kan de aktuella verben endast fungera som huvudverb.

- Ex. Jag har lyckats *med att inte förolämpa någon*. Ett negerat verb (*inte förolämpa*) i en infinitivfras som ingår i ett prepositionsadverbial
 Jag har lyckats *att inte förolämpa någon*. Ett negerat verb i en infinitivfras som fungerar som ackusativobjekt/ förkortat prepositionsadverbial
- Jfr. Jag har lyckats *med att få godkänt på provet*. Verbet *få* i en infinitivfras som ingår i ett prepositionsadverbial
 Jag har lyckats *att få godkänt på provet*. Verbet *få* i en infinitivfras som fungerar som ackusativobjekt/ förkortat prepositionsadverbial
 Jag har lyckats *få godkänt på provet*. Verbet *få* som huvudpredikat efter hjälpverbet *lyckas*

På engelska kan motsvarande verb (i motsvarande betydelser) inte konstrueras med prepositionsadverbial på samma sätt som på svenska. Man kan inte heller utesluta infinitivmärket *to*, utom i de fall då verben följs av presensparticipformer i stället för motsvarande svenska infinitivfraser.

- Ex. I have managed *to pass* the test. De flesta motsvarande engelska verb följs av infinitivfraser.
 He began *to talk*. / He began *talking*. Några av verben kan alternativt följas av presensparticipformer.
 He stopped *talking*. Några av verben följs obligatoriskt av presensparticipformer.

Om ett verb negeras i en infinitivfras, placeras negationen *före* infinitivmärket i engelskan, medan den placeras *efter* infinitivmärket i svenskan, vilket motsvarar svenskans placering av satsadverbialet före predikatet i att-bisatser, vars inledning till skillnad från engelskan sammanfaller med infinitivmärket *att*. Observera för övrigt att det andra exemplet nedan inte innehåller något av de verb som är aktuella i detta avsnitt, utan endast har medtagits som kuriosum.

- Ex. I have managed *not to insult* anyone. Engelska: negerande adverb + infinitivmärke + verb
 Jfr. Jag har lyckats *att inte förolämpa* någon. Svenska: infinitivmärke + negerande adverb + verb
- Ex. To be or *not to be*, that is the question. Engelskans ordföljd vid negerade verb i infinitivfraser omöjliggör anaforiska ellipser.
 Jfr. Att vara eller (*att*) *inte vara*, det är frågan. P.g.a. svenskans ordföljd kan det andra infinitivmärket uteslutas i en anaforisk ellips.

Bitransitiva verb kan ta både ackusativobjekt och dativobjekt (paragraf 10). I svenskan kan några få sådana predikatsverb ha en infinitivfras som ackusativobjekt. Trots att det då rör sig om entydiga objekt, är bruket av infinitivmärket *att* även i dessa fall vacklande genom analogibildning med liknande konstruktioner, främst dem med verben *tillåta/låta* och *be* (paragraf 46 D, punkt I och II).

- Ex. Hon har lärt mig *att väva*. / Hon har lärt mig *väva*. Infinitivfras (med respektive utan *att*) som ackusativobjekt efter dativobjekt

D. Infinitivfraser som predikativ

Infinitivfraser kan vara predikativ i satsen. Observera att endast infinitivfraser som följer på kopulaverb är subjektspredikativ, medan infinitivfraser som följer på fenomenverb är ett slags förkortade adverbial (paragraf 14 E).

Ex. Min dröm är *att flyga*. Infinitivfras som är *subjektspredikativ* efter ett *kopulaverb*
 Jfr. De ser ut *att trivas*. Infinitivfras som ingår i ett slags satsförkortning med *fenomenverb*: Det ser ut (*så-*)*som att de trivs*.

E. Infinitivfraser som adverbial

Förutom de förkortade adverbial som beskrivs i avsnitt C (efter vissa verb) och D (efter fenomenverb), kan vissa andra adverbial förkortas till infinitivfraser. Det gäller bl.a. orsaks-, förutsättnings-, karaktärs- och sysselsättningsadverbial (paragraf 24 E och F) samt olika slag av adverbial efter påverkansverb med ackusativobjekt (paragraf 46 D II). De adverbial som består av infinitivfraser kan oftast alternativt ha kvar sina ursprungliga prepositioner. När det gäller karaktärsadverbial, kan dock den ursprungliga prepositionen *till* i många fall inte användas som alternativ i modern svenska.

<p>Ex. Hon var glad <i>att kunna hjälpa</i>. Han är tillräckligt smart <i>att förstå</i>. Den här sången är svår <i>att sjunga</i>. Sätt i gång <i>att jobba!</i> De tvingade mig <i>att lyda</i>.</p>	<p>Jfr. Hon var glad <i>över att kunna hjälpa</i>. – Orsaksadverbial Han är tillräckligt smart <i>för att förstå</i>. – Förutsättningsadverbial Hurdan är sången när man sjunger den? – Karaktärsadverbial (ursprungligen: <i>till att sjunga</i>) Sätt i gång <i>med att jobba!</i> – Sysselsättningsadverbial De tvingade mig <i>till att lyda</i>. – Påverkansadverbial</p>
--	--

F. Infinitivfraser som attribut

Infinitivattribut är förkortade adverbialattribut (paragraf 13 F) eller förkortade relativa bisatser (paragraf 35 G).

Ex. Jag behöver hjälp *att komma i gång* (= med att komma i gång). / Det vore gott med något *att äta* (= som man kan äta).

Sammanfattning av infinitivmärkets användning

- Verb i infinitiv som ingår i satsens *predikat* föregås inte av infinitivmärket *att* (med undantag för verb efter *komma att* – paragraf 56 A III).
- Infinitivfraser, som alltid är någon *annan satsdel än predikat*, inleds normalt med infinitivmärket *att*.

55. Participformer av verb

A. Perfekt particip

När ett verb står i perfekt particip, övergår det i vissa fall till att bli ett adjektiv, medan det i andra fall har kvar sin funktion som verb. En perfektparticipform böjs emellertid i båda dessa fall alltid enligt de regler som gäller för adjektivböjning (paragraf 66–68). Dessutom kan några oböjliga perfektparticipformer fungera som adverb eller prepositioner. De ändelser som ger perfekt particip fungerar alltså dels som böjningssuffix, dels som avledningssuffix.

I. Perfektparticipformer som är adjektiv

I de fall en perfektparticipform fungerar som ett adjektiv, kan den också ha adjektivets normala satsdelsfunktioner: predikativ och attribut.

Ex. Kvinnan var *upprörd*. Adjektivet *upprörd* (från partikelverbet *röra upp*) är subjektspredikativ i satsen.
 Den *upprörda* kvinnan skrek åt personalen. Det svagt böjda adjektivet *upprörda* är attribut till subjektets huvudord *kvinnan*.

När perfektparticipformer följer verben *vara* eller *bli*, kan de i många fall beroende på sammanhang tolkas som adjektiv (denna punkt) eller som verb (punkt II nedan och följande sidor). Även vid attributiv placering kan i motsvarande fall två tolkningar göras: adjektivattribut eller verbattribut. Attributet kan då ersättas av relativa bisatser som innehåller adjektiv- respektive verbtolkning av den aktuella participformen (paragraf 13 E).

Ex. Sågklingan är (<i>predikat</i>) <i>böjd</i> (<i>subjektspredikativ</i>).	Adjektivbetydelse: Sågklingan är böjd, inte rak.
Jfr. Sågklingan är (<i>predikat 1</i>) <i>böjd</i> (<i>predikat 2</i>).	Verbbetydelse: Sågklingan har böjts (av någon/något).
Ex. En <i>böjd</i> (<i>adjektivattribut</i>) skena (till modelljärnvägen) ...	Adjektivbetydelse: En skena som inte är rak ...
Jfr. En <i>böjd</i> (<i>verbattribut</i>) stolpe (på ena ishockeymålet) ...	Verbbetydelse: En stolpe som har böjts (av någon/något) ...

II. Perfektparticipformer som är verb

När omskrivning med *bli* används som alternativ till passiv form med s-suffix, är verbets perfektparticipform en del av satsens predikat. Även när omskrivning med *vara* används i passiv betydelse är perfektparticipformen en del av predikatet. (Beträffande tempusförskjutning se nästa sida.)

Ex. Bordet <i>blev dukat</i> . = Bordet <i>dukades</i> .	De kursiverade verbformerna är predikat i dessa satser.
Bordet <i>var dukat</i> . = Bordet <i>hade dukats</i> .	De kursiverade verbformerna är predikat även i dessa satser.

De transitiva verb som används vid passiv form kan vara resultativa eller icke-resultativa. De *resultativa* verbens aktion innebär *en förändring*, medan de *icke-resultativa* verbens aktion inte innebär någon förändring utan endast *ett tillstånd*.

Ex.	Bordet <i>dukas</i> av personalen. Han <i>älskas</i> av sina anhängare.	Resultativt verb i passiv form Icke-resultativt verb i passiv form
-----	--	---

Om verbet är resultativt, uttrycker en konstruktion med *vara* ett *resultat* av en avslutad aktion, medan konstruktionerna med *bli* eller *s-suffix* uttrycker en *förändring* som verbaktionen innebär. Därför uppstår en tempusförskjutning mellan de olika konstruktionerna vid dessa verb.

Ex.	Bordet <i>blir dukat</i> . = Bordet <i>dukas</i> . Bordet <i>är dukat</i> . = Bordet <i>har dukats</i> .	En process Ett resultat
-----	---	----------------------------

För att uttrycka *ett resultat med bli eller s-suffix* måste man använda de tempus som innebär en *avslutad handling*, dvs. de med det tempusbildande *hjälp verbet ha*. Meningarna med *vara* i exemplen nedan har alltså *samma avslutade tidsaspekt* som de med *ha + bli* eller *ha + s-suffix*, men konstrueras med en lägre tempusgrad, eftersom verbet *vara* i dessa fall innebär ett resultat av en avslutad aktion. Det är den avslutade resultativa betydelsen av konstruktioner med *vara* som har gett namn åt verbformen *perfekt* (= avslutad/fullbordad) *particip*. Av samma anledning kallas resultativa verb alternativt *perfektiviska verb*. Observera att de passivbildande verben *vara* och *bli*, vilka alltså påverkar *tidsaspekten* på olika sätt, fungerar som *icke-tempusbildande* hjälpverb. (Beträffande tidsaspekter se vidare paragraf 56 A I.)

<u>Tidsaspekt</u>	<u>Exempel</u>	<u>Tempus</u>
Dåtid i nutid Dåtid i nutid	Bordet <i>har blivit dukat</i> . = Bordet <i>har dukats</i> . Bordet <i>är dukat</i> .	Perfekt Presens
Dåtid i dåtid Dåtid i dåtid	Bordet <i>hade blivit dukat</i> . = Bordet <i>hade dukats</i> . Bordet <i>var dukat</i> .	Pluskvamperfekt Preteritum
Dåtid i framtid i nutid Dåtid i framtid i nutid	Bordet <i>ska ha blivit dukat</i> . = Bordet <i>ska ha dukats</i> . Bordet <i>ska vara dukat</i> .	Futurum exaktum Futurum
Dåtid i framtid i dåtid Dåtid i framtid i dåtid	Vi bestämde att bordet <i>skulle ha blivit dukat/ skulle ha dukats</i> före lunch. Vi bestämde att bordet <i>skulle vara dukat</i> före lunch.	Futurum exaktum preteritum Futurum preteritum

Av verbformskombinationerna på föregående sida kan *skulle vara dukat* även avse konditionalis 1, medan *skulle ha blivit dukat/ skulle ha dukats* även kan avse konditionalis 2. Observera att hjälpverbet *ha* inte behöver ge avslutande betydelse i konditionalis 2, något som i stället avgörs av övriga verb.

- Ex. Bordet *skulle vara dukat* (nu), om han vore snabb. Konditionalis 1 – tänkt situation *i nutid* – avslutad betydelse
 Bordet *skulle ha blivit dukat/ skulle ha dukats* (då), om han hade varit där. Konditionalis 2 – tänkt situation *i dåtid* – ej avslutad betydelse
- Jfr. Bordet *skulle ha varit dukat* (då), om han hade varit snabb. Konditionalis 2 – tänkt situation *i dåtid* – avslutad betydelse

Om verbet i den passiva konstruktionen har *icke-resultativ* betydelse, kan hjälpverbet *bli* inte användas, eftersom det i sin grundbetydelse innebär en förändring. Konstruktionen med *vara* kan däremot i dessa fall användas synonymt med s-suffix, som vid dessa verb uttrycker ett tillstånd.

- Ex. Han *är jagad* av sina fordringsägare. = Han *jagas* av sina fordringsägare. Presens
 Han *var älskad* av sina anhängare. = Han *älskades* av sina anhängare. Preteritum
 Han *har varit beundrad* av många. = Han *har beundrats* av många. Perfekt

Verben *beundra*, *jaga* och *älska* i exemplen ovan kan alltså ha icke-resultativ betydelse. De kan dock i andra fall ha resultativ betydelse, t.ex. om de sätts i samband med en annan händelse. Konstruktionen med *bli* används vid sådan resultativ betydelse synonymt med s-suffix, medan konstruktionen med *vara* inte kan användas i dessa fall, utan endast i den icke-resultativa betydelse som beskrivs i exemplen ovan.

- Ex. Han *blir beundrad* av sina anhängare varje gång han uppträder. = Han *beundras* av sina anhängare varje gång han uppträder.

Vissa perfektparticipformer som kan härledas till (tänkta) transitiva verb fungerar entydigt som adjektiv (punkt I i detta avsnitt).

- Jfr. Din inställning är *förlegad*. Du vill gynna den som är *besutten* (ålderdomligt: 'förmögen'). *Förlegad* och *besutten* är adjektiv.

Intransitiva verb, som av naturliga skäl endast ingår i aktiva konstruktioner, kan också vara resultativa eller icke-resultativa. Perfektparticipformen av *resultativa intransitiva* verb är i vissa fall en del av satsens predikat på samma sätt som hos de transitiva verben. I äldre svenska förekom sådana konstruktioner hos fler verb än i modern svenska.

- Ex. Boken *är försvunnen*. = Boken *har försvunnit*. Perfektparticipformen kan i detta fall tolkas som en del av satsens predikat.
 Konungen *är kommen*. = Kungen *har kommit*. Konstruktionen med verbet *komma* i perfekt particip är ålderdomlig.

Engelskan kan endast bilda passiv form med verbet *be* + perfekt particip, vilket innebär att den skillnad i tidsaspekt som svenskan kan uttrycka med *bli* respektive *vara* vid resultativa transitiva verb, saknar motsvarighet på engelska.

Ex. Coffee *is served*. Kaffe *serveras*. = Kaffe *blir serverat*.
 Coffee *has been served*. Kaffet *har serverats*. = Kaffet *har blivit serverat*. = Kaffet *är serverat*.

När en perfektparticipform står som verbattribut, består den underliggande skillnaden mellan resultativa och icke-resultativa transitiva verb, dvs. de förra har en avslutad passiv betydelse, medan de senare har en oavslutad passiv betydelse.

Ex.	En <i>stulen</i> cykel = en cykel som <i>är stulen</i> = en cykel som <i>har blivit stulen</i> = en cykel som <i>har stulits</i>	Resultativt transitivt verb
	En <i>avskydd</i> diktator = en diktator som <i>är avskydd</i> = en diktator som <i>avskys</i>	Icke-resultativt transitivt verb
	<i>A stolen</i> bike = a bike which <i>has been stolen</i>	Resultativt transitivt verb
	<i>A hated</i> dictator = a dictator who <i>is hated</i>	Icke-resultativt transitivt verb

Bland de intransitiva verben kan endast de resultativa vara verbattribut som är perfektparticipformer. Även i dessa fall ger resultativa verb avslutad betydelse. Aktionsarten är aktiv i stället för passiv som hos de transitiva verben, eftersom intransitiva verb inte kan ingå i passiva konstruktioner.

Ex.	En <i>stupad</i> soldat = en soldat som <i>har stupat</i>	Resultativt intransitivt verb
	<i>A fallen</i> soldier = a soldier who <i>has fallen</i>	Resultativt intransitivt verb

Icke-resultativa intransitiva verb kan endast vara verbattribut som är *presens*participformer, vilka behandlas i nästa avsnitt.

Jfr.	En <i>sittande</i> hund = en hund som <i>sitter</i>	Icke-resultativt intransitivt verb
	<i>A sitting</i> dog = a dog which <i>sits/ is sitting</i>	Icke-resultativt intransitivt verb

(Beträffande engelskans brukstid, t.ex. *sits*, respektive pågående tid, t.ex. *is sitting*, se paragraf 56 A II.)

Perfektparticipformerna av verbet *föda* används tillsammans med hjälpverbet *vara* på två olika sätt i svenska, varav den ena är en grammatiskt logisk konstruktion som den delar med övriga resultativa transitiva verb. I detta fall fungerar alltså *vara* som ett passivbildande verb.

Ex. Frälsaren *är född*. = Frälsaren *har fötts*. Grammatiskt normal avslutad betydelse med verbet *vara* + perfekt particip

Den andra konstruktionen med participformer av *föda* är en analogibildning med konstruktioner med *kopulaverbet vara*.

Ex. Jag *är född* i Kalix. = Jag (är en person som) *föddes* i Kalix. Speciell oavslutad betydelse med verbet *vara* + perfekt particip

Jfr. Jag är relativt ung.

Vara som kopulaverb + adjektivfras (paragraf 14 A)

Jag är 35 år.

Vara som kopulaverb + nominalfras (paragraf 14 A)

Jag är från Kalix. = Jag är en person från Kalix.

Vara som kopulaverb + rumsadverbial i satsförkortning (paragraf 53 F VI)

I nedanstående något ålderdomliga konstruktion används verbet *bli* i oavslutad passivbildande betydelse på samma sätt som det engelska verbet *be*.

Ex. Den natten *blev* en frälsare *född*. = Den natten *föddes* en frälsare. Grammatiskt normal oavslutad betydelse med verbet *bli* + perfekt particip
That night a saviour *was born*. Normal oavslutad betydelse med verbet *be* + perfekt particip

III. Perfektparticipformer som är adverb eller prepositioner

Perfektparticipformerna i denna punkt står alla i oböjlig neutrumform. Några sådana perfektparticipformer kan ensamma fungera som satsadverb, medan andra ingår som en del i lexikaliserade satsadverb (paragraf 30–32).

Ex. Hon blev *oförmodat* vald till ordförande. / De kommer *garanterat* att ordna det.

Enkla satsadverb

Jag tror *ärligt talat* inte på honom. / De kom *som väntat* alldeles för sent.

Lexikaliserade tvåordskombinationer

Några perfektparticipformer anger att man ska eller inte ska ta hänsyn till vissa omständigheter. Dessa perfektparticipformer fungerar som prepositioner.

Ex. *Förutsatt/givet* att alla gör sitt, blir det inga problem.

Vissa omständigheter är betydelsefulla i sammanhanget.

Frånsett/oaktat/oavsett vad som händer, ska du komma.

Vissa omständigheter är inte betydelsefulla i sammanhanget.

Kombinationerna *förutsatt att* och *givet att* samt *oaktat att* kan alternativt ses som lexikaliserade underordnande konjunktioner (paragraf 34 H respektive I).

B. Presens particip

Presens particip bildas av verb genom att suffixen -ande (konjugation 1, 2, 4 och 5a–d) respektive -ende (konjugation 3 och 5e) läggs till verbstammen. Det sistnämnda suffixet används således för avkortade verb med betonad vokal i stamslutet. Ändelserna kan fungera dels som avledningssuffix, dels som böjningssuffix. Presensparticipformer är ofta substantiv, adjektiv eller adverb. I attributiv ställning kan formen vara adjektiv, adjektiviskt pronomen eller ha kvar sin ursprungliga ordklass verb, vilket den även har i vissa satsförkortningar. Slutligen fungerar några få presensparticipformer som prepositioner.

I. Presensparticipformer som är substantiv

De presensparticipformer som är substantiv har normalt neutrumgenus.

Ex. Det var *ett väldigt velande*. Substantivet *velande* från verbet *vela* i konjugation 1
 Jag tycker inte om *ditt beteende*. Substantivet *beteende* från verbet *bete (sig)* i konjugation 3

Om presensparticipformen är ett substantiverat verbattribut har det dock animat utrumgenus (paragraf 13 H och 75 D).

Ex. *En gående* korsade vägbanan. / Föraren såg inte *den gående*. Det substantiverade verbattributet *gående* från verbet *gå*

Några få substantiverade verbattribut har övergått till att vara lexikaliserade substantiv, vilket innebär suffix i stället för bestämd artikel i bestämd form.

Ex. *Ordföranden* avgick. *En ny ordförande* valdes. Jämför *ordföranden* (lexikaliserat substantiv) med t.ex. *den gående* (substantiverat attribut).

Vissa presensparticipformer kan vara dels inanimata grundsubstantiv, dels animata substantiverade verbattribut. De olika betydelseerna har då olika genus.

Ex. Publiken uppskattade *det fina uppträdandet*. Substantivet (ett) *uppträdande* från verbet *uppträda*
Den uppträdande fick stor uppskattning från publiken. Det substantiverade verbattributet (en) *uppträdande* från verbet *uppträda*

Presensparticipformer som är substantiv kan ha alla normala substantivfunktioner i satsen. Se exempel nedan med substantivet *leende* från verbet *le*.

Ex. *Hennes leende* är vackert. / Såg du *hennes leende*? *Leende* är huvudord i en nominalfras som är subjekt respektive objekt i satsen.
 Jag föll för *hennes leende*. Nominalfrasens huvudord är huvudord i en prepositionsfras som är adverbial i satsen.

Jfr. Hon gick *leende* fram mot mig. *Leende* har verbbetydelse och är predikativt attribut i satsen (punkt IV i detta avsnitt).

II. Presensparticipformer som är adjektiv

Presensparticipformer som anger egenskaper kan stå som både attributiva och predikativa oböjliga adjektiv i satsen.

Ex. Han läste en *spännande* (*attribut*) bok. Boken var *spännande* (*subjektspredikativ*). Adjektivet *spännande* från verbet *spänna*
 Det var ett *ansträngande* (*attribut*) arbete. Arbetet var *ansträngande* (*subjektspredikativ*). Adjektivet *ansträngande* från verbet *anstränga* (*sig*)

Vissa attributivt placerade presensparticipformer kan fungera som adjektiviska pronomen (punkt V i detta avsnitt).

Jfr. Hon har ett *liknande* (*attribut*) arbete. *Liknande* från verbet *likna* kan liksom andra adjektiviska pronomen endast stå attributivt.

III. Presensparticipformer som är adverb

Presensparticipformer som är adverb har inget särskilt adverbsuffix men kan liksom adjektiven ha motsatsprefixet o-. Verbanknutna presensparticipformer är sättsadverb, medan de som bestämmer adjektiv och andra adverb oftast är värderande adverb.

Ex. Hon talar *övertygande* (*verbanknutet sättsadverbial*). Adverbet *övertygande* från verbet *övertyga*
 Hon uppträdde *opassande* (*verbanknutet sättsadverbial*). Adverbet *passande* med motsatsprefixet o- från verbet *passa*
 Hon är *överraskande* (*adjektivbestämmande värderande adverb*) duktig. Adverbet *överraskande* från verbet *överraska*
 Det gjorde hon *strålande* (*adverbbestämmande värderande adverb*) bra. Adverbet *strålande* från verbet *stråla*

I engelskan har motsvarande adverb i förekommande fall suffixet -ly.

Ex. She is *surprisingly* clever. Adverbet *surprisingly* från verbet *surprise* via adjektivet *surprising*

Presensparticipformer som *fortfarande* och *omgående* är lexikaliserade adverb, medan formen *uteslutande* även kan vara adjektiv eller substantiv.

Ex. Hon är *fortfarande* (*tidsangivande satsadverbial*) ledsen. Adverbet *fortfarande* från det ålderdomliga verbet *fortfara* ('fortsätta')
 Du måste komma hit *omgående* (*tidsadverbial*). Adverbet *omgående* från *gå om* ('vända om') med forngermanskt urspr.
 Vi jobbar *uteslutande* (*inskränkande satsadverbial*) med företagskunder. Adverbet *uteslutande* från verbet *utesluta*

Jfr. *Uteslutandet* av de två indierna visade på en *uteslutande* attityd gentemot främlingar. Substantiv respektive adjektiv.

IV. Presensparticipformer som är verb

Jämförelse med pågående tid i engelska

Många presensparticipformer har kvar sin ursprungliga verbbetydelse och kan därför inte stå efter verbet *vara*, eftersom svenskan inte som engelskan kan bilda pågående tempus på så sätt.

Ex. The man is working.

Pågående tid kan uttryckas med presens particip i engelskan.

Jfr. * Mannen är *arbetande*.

Pågående tid kan inte uttryckas på detta sätt i svenskan.

Svenskan saknar alltså motsvarighet till engelskans pågående tempus med en form av verbet *vara* + presens particip (paragraf 56 A II).

Ex. He always *talks* a lot.
He *is talking* right now.

Han *talat* alltid mycket.
Han *talat* just nu.

Brukstid
Pågående tid

Verbattribut

Presensparticipformer med verbbetydelse kan stå som *verbattribut*, och motsvaras då av predikat i en attributiv relativ bisats (paragraf 13 E).

Ex. Hon hade ett bra tillslag på *liggande* (*verbattribut*) bollar.
Hon hade ett bra tillslag på bollar *som ligger* (*attributiv relativ bisats*).

Verbattributet *liggande* från verbet *ligga*
Verbattributet kan ersättas av en relativ bisats med predikatet *ligger*.

Han är en *hårt arbetande* (*verbattribut*) man.
Han är en man *som arbetar hårt* (*attributiv relativ bisats*).

Verbattributet är en fras med huvudordet *arbetande* från verbet *arbeta*.
Verbattributet kan ersättas av en relativ bisats med ett predikatsled.

Vissa attributivt placerade presensparticipformer kan tolkas både som verb och adjektiv.

Ex. Hon är en *förstående* kvinna.

Verb- eller adjektivattribut

Jfr. Hon är en kvinna *som förstår*.
Hon är en *empatisk* kvinna.

Predikat i attributiv relativ bisats – verbtolkning
Adjektivattribut – adjektivtolkning

Predikativ i samtida participiella satsförkortningar

Presensparticipformer kan ha verbbetydelse som olika slag av *predikativ* i förkortningar av samtida verbuttryck, s.k. *samtida participiella satsförkortningar*. De slag av predikativ som kan förekomma i sådana satsförkortningar är *predikativa attribut* samt *objektspredikativ* och motsvarande *subjektspredikativ i passiva satser*. (Som framgår av föregående sida kan presensparticipformer med verbbetydelse inte förekomma efter verbet *vara*.) Den samtida betydelsen av de aktuella predikativen, liksom av verbattributen på föregående sida, har gett formen dess namn: *presens* ('närvarande' eller 'samtida') particip.

Nedan och på nästa sida listas de fall då ovan nämnda slag av predikativ kan förekomma.

1. Bundna predikativa attribut

Presensparticipformer med verbbetydelse kan fungera som *bundna predikativa attribut* i tre fall: efter intransitiva positions- och rörelseverb, som intransitiva rörelseverb i kombination med andra intransitiva rörelseverb samt som intransitiva positionsverb efter verben *bli* eller *förbli*.

Som bundna predikativa attribut är presensparticipformer vanligast vid intransitiva positions- och rörelseverb.

Ex. Han *stod gråtande* vid vägkanten.
Hon *gick leende* fram till honom.

Jfr. Han *grät, medan* han *stod* vid vägkanten.
Hon *log, när* hon *gick* fram till honom.

Rörelseverb kan ibland kombineras med bundna predikativa attribut som är presensparticipformer av andra rörelseverb.

Ex. Hon *kom instörtande* i rummet.
Den misstänkte *försvann springande* från platsen.

Jfr. *När* hon *kom, störtade* hon *in* i rummet.
Den misstänkte *sprang, när* han *försvann* från platsen.

Presensparticipformer i motsvarande position vid verb som inte är positions- eller rörelseverb (eller verben *bli/förbli* i den speciella konstruktion som beskrivs på nästa sida), fungerar normalt som sättsadverbial.

Jfr. Han *tittade bedjande* på henne.
Hon *argumenterade övertygande*.

Bedjande är sättsadverbial: *Hur* (på vilket sätt) *tittade* han på henne?
Övertygande är sättsadverbial: *Hur* (på vilket sätt) *argumenterade* hon?

En speciell konstruktion med bundna predikativa verbattribut bildas av intransitiva positionsverb i presensparticipform efter verbet *bli*. I dessa konstruktioner har verbet *bli* ofta helt eller delvis betydelsen *förbli*. Om betydelsen *förbli* är entydig kan detta verb användas alternativt.

Ex. Här kan vi inte *bli stående*.
Tavlan *blev/förblev hängande* där i åratat.

Se förklaring nedan.
Predikatet innebär entydigt fortsatt tillstånd.

Bli kan i dessa konstruktioner alltså ofta tolkas som en kombination av den vanliga innebörden av verbet *bli*, dvs. en *förändring*, och av verbet *förbli*, dvs. ett *fortsatt tillstånd*.

Ex. Här kan vi inte *bli stående*. ≈ Här kan vi inte *stanna* (förändring) och sedan *stå kvar* (fortsatt tillstånd).

2. Fria predikativa attribut

Presensparticipformer kan förekomma som huvudord i samtida tilläggsfraser. Dessa kallas som satsdel *fria predikativa attribut* (paragraf 18 E) och återfinns till skillnad mot de bundna predikativa attributen som tillägg till satser med många olika verb som huvudpredikat.

Ex. Han läste tidningen, *rökande en cigarett*.
De marscherade fram, *sjungande en kampsång*.

Jfr. *Medan* han läste tidningen, *rökte han en cigarett*.
Medan de marscherade fram, *sjöng de en kampsång*.

3. Objektspredikativ och motsvarande subjektspredikativ i passiva satser

Presensparticipformer med verbbetydelse kan fungera som objektspredikativ vid samtida aktionsverb (paragraf 15 A I). Objektspredikativ i aktiv sats motsvaras av subjektspredikativ i passiv sats (paragraf 16).

Ex. De återfann henne *sittande på en stubbe*.
Hon återfanns *sittande på en stubbe*.

Sittande är huvudord i ett objektspredikativ med verbbetydelse vid samtida aktionsverb.
Motsvarande subjektspredikativ vid samtida aktionsverb i passiv form

Presensparticipformer i motsvarande position efter bevarandeverb (paragraf 15 D) fungerar som sättsadverbial.

Jfr. Vi höll grytan *kokande*.
Grytan hölls *kokande*.

Sättsadverbial vid bevarandeverb
Sättsadverbial vid bevarandeverb i passiv form

När en presensparticipform fungerar som predikativ med verbbetydelse, får den ofta ett extra -s som ändelse i ledigt språk. Det gäller samtliga fall som listats på föregående sidor.

Ex.	Hon stod <i>gråtandes</i> vid vägkanten.	Presens particip efter positions- eller rörelseverb – bundet predikativt verbattribut
	Hon kom <i>instörtandes</i> i rummet.	Presens particip av rörelseverb efter rörelseverb – bundet predikativt verbattribut
	Här kan vi inte bli <i>ståendes</i> .	Presens particip bildat av positionsverb efter verbet <i>bli</i> – bundet predikativt verbattribut
	Han läste tidningen, <i>rökandes</i> en cigarrett.	Presens particip i samtida tilläggsfras – huvudord i fritt predikativt verbattribut
	De återfann henne <i>sittandes</i> på en stubbe.	Presens particip vid samtida aktionsverb – huvudord i objektspredikativ (med verbbetydelse)
	Hon återfanns <i>sittandes</i> på en stubbe.	Presens particip vid samtida aktionsverb i passiv form – huvudord i subjektspredikativ
Jfr.	Han tittade <i>bedjande</i> på henne.	Presens particip som är sättsadverbial i satsen – ingen extra s-ändelse
	Vi höll grytan <i>kokande</i> .	Presens particip som är sättsadverbial i satsen – ingen extra s-ändelse

Även i några andra ordklasser har vissa presensparticipformer genom sitt historiska verbursprung en extra s-ändelse. I dessa fall är ändelsen lexikaliserad. Det gäller t.ex. sättsadverben *oförhappandes* och *olovandes* samt prepositionerna *undantagandes* och *anbelangandes* (punkt VI nedan).

Jfr. Hon kom hem *oförhappandes* en eftermiddag, då sonen *olovandes* var hemma från skolan.

V. Presensparticipformer som är adjektiviska pronomen

Presensparticipformerna *följande*, *nästföljande*, *efterföljande*, *kommande*, *nästkommande*, *innevarande*, *föregående* m.fl. fungerar i många fall som ordnande pronomen (paragraf 21 A VII).

Presensparticipformen *liknande* är ett jämförande pronomen (paragraf 72 K). Även presensparticipformerna *motsvarande*, *resterande* och *återstående* kan fungera som jämförande pronomen.

VI. Presensparticipformer som är prepositioner

Några presensparticipformer anger i vilket sammanhang ett aktuellt substantivuttryck gäller eller inte gäller. De fungerar då som prepositioner. *Undantagandes* och det ålderdomliga *anbelangandes* förekommer inte utan s-ändelse.

Ex. Ni kan vända er till oss med frågor *angående/anbelangandes/avseende/beträffande/rörande* restider alla dagar i december *undantagandes* julafton.

56. Modus, tidsaspekt och tempus

I traditionell grammatik talar man om svenskans tre *modus*: indikativ, imperativ och konjunktiv. Modaliteten anger sändarens omdöme om skeendet.

A. Indikativ (faktisk situation)

I. Grundläggande tidsaspekter i nutid och dåtid

Filosofiskt sett kan vi som människor endast vara säkra på två existerande tidstillstånd: nutid och dåtid (där nutiden beroende på sammanhang kan definieras som allt från många år till en bråkdel sekund). Framtiden är däremot en osäker tid som ännu inte har inträffat. De germanska språken utgår i sin grammatik från de säkra tidstillstånden i *två tidssystem: nutid och dåtid*, med *fyra tidsaspekter i vardera systemet: dåtid, nutid, framtid samt dåtid i framtid*. Tillsammans blir det alltså åtta olika tidsaspekter. Observera att denna språklära skiljer mellan dessa *tidsaspekter*, som är de tidsmässiga förhållandena, och *tempus*, som är de verbformer eller verbformskombinationer som kan användas i de olika tidsaspekterna.

Tid →	Nutid			
Aspekt →	Dåtid (i nutid)	Nutid (i nutid)	Dåtid i framtid (i nutid)	Framtid (i nutid)
Tempus → (huvudalternativ)	Perfekt	Presens	Futurum exaktum	Futurum/presens
Exempel →	Du kan inte tala med honom nu, för han <i>har gått</i> .	Han <i>går</i> nu.	Jag planerar att jag <i>ska ha läst</i> boken före klockan 7 i morgon kväll.	Jag <i>ska ringa</i> henne. (Subjektiv framtid) Antalet fall <i>kommer att öka</i> . (Objektiv framtid) Hon <i>tänker genomföra</i> det. (Starkt subjektiv framtid) Planet <i>landar</i> klockan 7 i morgon bitti. (Presens kan användas i objektiv framtid, om framtidsaspekten framgår.)

Tid →	Dåtid			
Aspekt →	Dåtid (i dåtid)	Nutid (i dåtid)	Dåtid i framtid (i dåtid)	Framtid (i dåtid)
Tempus → (huvudalternativ)	Pluskvamperfekt	Preteritum	Futurum exaktum preteritum	Futurum preteritum
Exempel →	Jag ville tala med honom, men han <i>hade gått</i> .	Han <i>gick</i> för en timme sedan.	Jag lovade att jag <i>skulle ha läst</i> boken till dess.	Jag <i>skulle</i> just <i>ringa</i> henne, när hon kom. / Vi trodde att antalet fall <i>skulle öka</i> . (Subjektiv/objektiv framtid i dåtid) Hon <i>tänkte genomföra</i> det. (Starkt subjektiv framtid i dåtid)

II. Pågående tid och brukstid i svenska och engelska

Tidsaspekt

Som framgår av föregående sida utgår svenskan (liksom de flesta andra germanska språk) från åtta olika tidsaspekter i sitt grammatiska system. Fyra av dessa anger olika aspekter av nutid. Dessa fyra nutidsaspekter har sina direkta motsvarigheter i dåtid. Se nedan.

<u>Nutidsaspekter</u>	<u>Exempel</u>	<u>Dåtidsaspekter</u>	<u>Exempel</u>
Nutid i nutid	läser	Nutid i dåtid	läste
Dåtid i nutid	har läst	Dåtid i dåtid	hade läst
Framtid i nutid	ska läsa	Framtid i dåtid	skulle läsa [när ...]
Dåtid i framtid i nutid	ska ha läst [när ...]	Dåtid i framtid i dåtid	skulle ha läst [när ...]

Underordnad tidsaspekt

Inom var och en av de åtta tidsaspekterna förekommer två underordnade tidsaspekter: *pågående tid* respektive *brukstid*. Svenskan har till skillnad från engelskan inga fasta verbformskombinationer för att beteckna pågående tid. Engelskan använder i dessa fall en form av verbet *be* + presens particip av huvud verbet (*ing*-form). Om man vill framhålla den pågående tidsaspekten på svenska, kan man infoga fraser som *just nu* respektive *just då* eller någon tidsform av verbuttrycket *hålla på att*¹ i satsen.

Den pågående tiden avser en pågående handling som ännu inte är avslutad, t.ex. *Jag håller på att läsa läxan*, eller en pågående handling som avbryts av något, t.ex. *Jag höll på att läsa läxan, när du ringde*.

Brukstiden kan avse en vana eller något annat som upprepas samt frekvensen av dessa aktioner, t.ex. *Jag läser tidningen på morgnarna* eller *Jag läser sällan tidningen*. Den kan också ange att handlingen – med avseende på den *underordnade tidsaspekten* – antingen är avslutad, t.ex. *Jag läste tidningen*. *Sedan gick jag och la mig*, eller beständig, t.ex. *Jag bor på Nydalavägen*.

¹ Alternativt och ursprungligen *hålla på med att* (paragraf 24 F)

Nutid i nutid

Den pågående tidsaspekten är naturligt nog allra mest frekvent i presens.

Ex.	Solen <i>skiner</i> (just nu).	The sun <i>is shining</i> .	Pågående tid i nutid i nutid (presens)
Jfr.	Solen <i>skiner</i> varje dag i Kalifornien.	The sun <i>shines</i> every day in California.	Brukstid i nutid i nutid (presens)

Nutid i dåtid

Därefter är den pågående tidsaspekten vanligast i preteritum, där den pågående handlingen ofta sätts i samband med en annan händelse.

Ex.	Jag <i>tittade/ höll på att titta</i> på tv, när hon ringde.	I <i>was watching</i> television, when she called.	Pågående tid i nutid i dåtid (preteritum)
Jfr.	Jag <i>tittade</i> på tv. Sedan gick jag och la mig.	I <i>watched</i> television. Then I went to bed.	Brukstid i nutid i dåtid (preteritum)

Den pågående tidsaspekten är alltså mest frekvent i aspekterna nutid i nutid (presens) och nutid i dåtid (preteritum), men den kan i princip förekomma i alla de åtta grundläggande tidsaspekternas olika tempus.

Framtid i nutid

Aspekten framtid i nutid uttrycks i huvudsatser i de allra flesta fall med tempuset futurum på engelska, medan den på svenska även kan uttryckas med tempuset presens, om framtidsaspekten framgår. Den senare varianten med presens används företrädesvis i objektiv framtid i aspekten brukstid, medan svenskan liksom engelskan normalt använder futurum i subjektiv framtid samt i den underordnade aspekten pågående tid. Pågående tid i framtidsaspekt uttrycks på engelska normalt tillsammans med den objektivt futurumbildande verbformen *will*, medan det subjektivt futurumbildande verbet *be going to*, som ju redan innehåller en ing-form, sällan används tillsammans med andra ing-former.

Ex.	Hon <i>kommer att (hålla på att) arbeta</i> länge än.	She <i>will be working</i> for a long time yet.	Pågående tid i framtid i nutid (futurum)
	Hon <i>kommer att möta</i> dig på stationen.	She <i>will meet</i> you at the station.	Brukstid i framtid i nutid (futurum)
	Hon <i>möter</i> dig på stationen i morgon.	She <i>will meet</i> you at the station tomorrow.	Brukstid i framtid i nutid (sv: pres./ eng: futurum)

Engelskan kan använda *formen pågående presens* (helst i förening med tidsuttryck) för att uttrycka en *snar subjektiv framtid i brukstid*, något som är särskilt vanligt vid *reseverb*. Dessa skulle annars kunna bli kombinerade med det futurumbildande *be going to*, som normalt används vid subjektiv framtid i nutid, i vilket fall den dubbla betydelsen av verbet *go* skulle skapa en språkligt otymplig konstruktion.

Ex.	Hon <i>ska åka</i> tillbaka i kväll.	<i>She is going</i> back this evening.	Brukstid i subjektiv framtid i nutid
	Hon <i>ska resa</i> till Paris i kväll.	<i>She is leaving</i> for Paris this evening.	Brukstid i subjektiv framtid i nutid

Vid övriga verb (ej reseverb) används oftast *be going to* vid *subjektiv framtid i nutid*.

Ex.	Hon <i>ska träffa</i> honom i kväll.	<i>She is going to meet</i> him this evening.	Brukstid i subjektiv framtid i nutid
-----	--------------------------------------	---	--------------------------------------

För objektiv framtid används *will* även för reseverb.

Ex.	Hon <i>kommer att åka/ åker</i> tillbaka i kväll.	<i>She will go</i> back this evening.	Brukstid i objektiv framtid i nutid
	Hon <i>kommer att resa/ reser</i> till Paris i kväll.	<i>She will leave</i> for Paris this evening.	Brukstid i objektiv framtid i nutid

Vid *självklat förväntade händelser* används ibland *will* tillsammans med pågående form i ledig stil utan att speciellt avse pågående tid.

Ex.	Hon <i>kommer att komma/ kommer</i> tillbaka i kväll.	<i>She'll be coming</i> back this evening.	Brukstid i objektiv framtid i nutid
-----	---	--	-------------------------------------

Framtid i dåtid

I tidsaspekten framtid i dåtid använder engelskan normalt endast *be going to* för tempuset futurum preteritum i huvudsatser för både subjektiv och objektiv framtid, vilket gör att konstruktionen med pågående form av preteritum oftast blir det enda alternativet för reseverb i motsvarande situation.

Ex. m. reseverb:	Hon <i>skulle resa</i> till Paris senare på kvällen. <i>She was leaving</i> for Paris later that evening.	Brukstid i subjektiv/objektiv framtid i dåtid (tempus: futurum preteritum) Brukstid i subjektiv/objektiv framtid i dåtid (tempus: pågående preteritum)
Ex. övriga verb:	Hon <i>skulle träffa</i> honom senare på kvällen. <i>She was going to meet</i> him later that evening.	Brukstid i subjektiv/objektiv framtid i dåtid (tempus: futurum preteritum) Brukstid i subjektiv/objektiv framtid i dåtid (tempus: futurum preteritum)

Som framgått av tidigare text i denna punkt används sällan verbet *be going to* (som alltså används i huvudsatser i aspekten framtid i dåtid) tillsammans med andra ing-former för att bilda pågående tid. I bisatser används ibland verbformen *would* för att bilda motsvarande tempus, och då är det vanligare att aspekten pågående tid uttrycks. (Beträffande övrig användning av verbformen *skulle* och engelska motsvarigheter se avsnitt E i denna paragraf.)

Ex. Han sa att han *skulle (hålla på att) arbeta* hela dagen.
He told me that he *would be working* all day.

Pågående tid i subjektiv/objektiv framtid i dåtid (futurum preteritum)
Pågående tid i subjektiv/objektiv framtid i dåtid (futurum preteritum)

Dåtid i nutid

Aspekterna pågående tid och brukstid är alltså underställda de åtta grundläggande tidsaspekterna. Sålunda kan aspekten dåtid i nutid, som uttrycks med tempuset *perfekt*, som betyder *fullbordad* eller *avslutad*, även innehålla en pågående *oavslutad* aspekt. I exemplet nedan med pågående tid i perfekt är pianospelningen avslutad med avseende på de fem timmar som nämns i satsen, men talaren framhåller att spelningen pågick under dessa timmar. I exemplet med brukstid i perfekt är spelningen avslutad utan någon referens till den pågående spelningen. I båda fallen är informationen aktuell i nutid, medan verbaktionen inträffade i dåtid, vilket alltså ger tidsaspekten dåtid i nutid.

Ex. Nu *har* han *hållit på att spela* piano i fem timmar.
He *has been playing* piano for five hours now.

Pågående tid i dåtid i nutid (perfekt)
Pågående tid i dåtid i nutid (perfekt)

Jag *har* redan *spelat* min pianoläxa.
I *have* already *played* my piano lesson.

Brukstid i dåtid i nutid (perfekt)
Brukstid i dåtid i nutid (perfekt)

Dåtid i dåtid

Ovanstående resonemang är också tillämpligt på motsvarande satser i tidsaspekten dåtid i *dåtid*, som uttrycks med tempuset pluskvamperfekt.

Ex. Han *hade hållit på att spela* piano i fem timmar.
He *had been playing* piano for five hours.

Pågående tid i dåtid i dåtid (pluskvamperfekt)
Pågående tid i dåtid i dåtid (pluskvamperfekt)

Jag *hade* redan *spelat* min pianoläxa.
I *had* already *played* my piano lesson.

Brukstid i dåtid i dåtid (pluskvamperfekt)
Brukstid i dåtid i dåtid (pluskvamperfekt)

Dåtid i framtid i nutid samt dåtid i framtid i dåtid

Observera att tempusen perfekt respektive pluskvamperfekt, som används för att uttrycka tidsaspekterna dåtid i nutid respektive dåtid i dåtid, även används för att uttrycka tidsaspekterna dåtid i framtid i nutid respektive dåtid i framtid i dåtid i *underordnade satser*. Samma tidsaspekter kan uttryckas med tempusen futurum exaktum respektive futurum exaktum preteritum i *huvudsatser/ överordnade satser*. (Se vidare punkt IV i detta avsnitt.) Engelskan kan endast använda det objektiva *will* motsvarande de svenska formerna *ska* (subjektiv framtid) och *kommer att* (objektiv framtid) i aspekten dåtid i framtid i nutid, medan verbformerna *should* och *would* (avsnitt E i denna paragraf) motsvarar *skulle* i aspekten dåtid i framtid i dåtid.

1. Huvudsatsens/ den överordnade satsens tidsaspekt dåtid i framtid i nutid uttrycks med tempuset futurum exaktum.

Ex. Jag *ska/ kommer att ha målat* stolen då (innan jag vilar). / I *will have painted* the chair by then (before I rest).

2. Den underordnade satsens tidsaspekt dåtid i framtid i nutid uttrycks med tempuset perfekt.

Ex. Jag ska vila, efter att jag *har målat* stolen. / I am going to rest, after I *have painted* the chair.

3. Den överordnade satsens tidsaspekt dåtid i framtid i dåtid uttrycks med tempuset futurum exaktum preteritum.

Ex. (Jag bestämde att) jag *skulle ha målat* stolen, innan jag vilade. / (I decided that) I *should have painted* the chair, before I rested.

4. Den underordnade satsens tidsaspekt dåtid i framtid i dåtid uttrycks med tempuset pluskvamperfekt.

Ex. (Jag bestämde att) jag skulle vila, efter att jag *hade målat* stolen. / (I decided that) I would rest, after I *had painted* the chair.

Även de rubricerade tidsaspekterna i tempusen futurum exaktum och futurum exaktum preteritum kan ha den underordnade tidsaspekten pågående tid.

Ex. Han <i>kommer att ha gått</i> i timmar, när vi möts.	Pågående tid i dåtid i framtid i nutid (futurum exaktum)
He <i>will have been walking</i> for hours, when we meet him.	Pågående tid i dåtid i framtid i nutid (futurum exaktum)
Jag trodde att han <i>skulle ha arbetat</i> i timmar, när vi kom dit.	Pågående tid i dåtid i framtid i dåtid (futurum exaktum preteritum)
I thought that he <i>would have been working</i> for hours, when we came there.	Pågående tid i dåtid i framtid i dåtid (futurum exaktum preteritum)

III. Aspekten framtid – verben *skola*, *komma att*, *tänka* och *ämna*

I futurum används *ska* för att uttrycka *subjektets* avsikt eller planering inför framtiden, s.k. subjektiv framtid, medan *kommer att* uttrycker *sändarens* uppfattning, tro eller visshet att den framtida aktionen verkligen kommer att äga rum, s.k. objektiv framtid. (Sändare = den talande eller skrivande)

Ex.	Jag <i>ska köpa</i> en cykel i morgon.
Hon <i>ska åka</i> till London på tisdag.	Subjektiv framtid – subjektets avsikt eller planering
Subjektiv framtid – subjektets avsikt eller planering
	Om du upphettar gasen, <i>kommer den att expandera</i> .
Det där <i>kommer aldrig att fungera</i> .
Det <i>kommer att vara</i> fullt med folk på invigningen.	Objektiv framtid som bygger på sändarens kunskap om naturlagar
Objektiv framtid som bygger på sändarens egna erfarenheter
Objektiv framtid som bygger på förhandsinformation som sändaren har
Jfr.	Hennes plan är att hon <i>ska</i> öva. / Jag tror att hon <i>kommer att</i> öva.	Subjektets planering respektive sändarens uppfattning om framtiden.

Infinitivmärket *att* i verbformen *kommer att* föregår det följande infinita verbet på andra predikatets position i satsschemat. I modern svenska utelämnas dock ofta ordet *att*, vilket är analogt med andra hjälpverb (temporala såväl som modala), som ju inte följs av infinitivmärke före huvud verbet.

Ex.	Det där <i>kommer aldrig att fungera</i> .
Det där <i>kommer aldrig fungera</i> .	Satsadverbialiet <i>aldrig</i> placeras mellan predikaten <i>kommer</i> och <i>att fungera</i> .
Denna konstruktion vinner successivt insteg i modern svenska.
Jfr.	Det där <i>brukar aldrig fungera</i> .	Hjälppverb följs normalt inte av infinitivmärke före huvud verbet.

Om aktionen är bestämd av någon annan än subjektet, är betydelsen av *ska* alltid (helt eller delvis) modal. Som modalt hjälpverb kan *skola* uttrycka sändarens subjektiva uppfattning om plikt eller skyldighet, ett antagande grundat på hörsägen eller den talandes uppfattning (paragraf 57 D).

Ex.	Modal betydelse 1: subjektiv plikt/skyldighet
Modal betydelse 2: hörsägen
Modal betydelse 3: sändarens uppfattning | Du <i>ska</i> göra som jag säger.
Han <i>ska</i> ha varit kriminell (enligt ryktet).
Hon <i>ska</i> alltid göra sig till. | Jfr. | Du <i>måste</i> göra som jag säger. – Objektiv plikt
Han <i>lär</i> ha varit kriminell.
Jag <i>upplever</i> att hon alltid gör sig till. |
|-----|--|---|------|--|

I vissa fall avgör sammanhanget om aktionens betydelse är temporal (bestämd av subjektet) eller modal (bestämd av någon annan än subjektet).

Ex.	(Jag anser att) klasserna <i>ska samlas</i> i aulan.
Klasserna (planerar att de) <i>ska samlas</i> i aulan. | Talarens subjektiva uppfattning om plikt/skyldighet (modal subjektiv betydelse)
Subjektets avsikt (temporal subjektiv betydelse) |
|-----|--|---|

Verbformen *kommer att* används när sändaren har goda skäl att tro att något ska inträffa. Som framgår av exempel på föregående sida, kan dessa skäl vara av skilda slag, t.ex. naturlagar, egna erfarenheter eller förhandsinformation. Ibland kan skälet vara att sändaren själv har vidtagit åtgärder för att den aktuella aktionen kommer att inträffa.

Ex. Jag *kommer att stå* vid din sida hela vägen. Den talande garanterar genom eget åtagande det objektiva i framtidsutsagan.
 Min assistent *kommer att möta* dig på Arlanda. Den talande garanterar genom egna åtgärder det objektiva i framtidsutsagan.

Om *ska* används i temporal betydelse utan att satsen uttrycker subjektets avsikt eller planering, är betydelsen alltid samtidigt modal. I jämförelsemeningarna med *kommer att* nedan garanterar sändaren objektiv framtid genom egna kunskaper och erfarenheter, vidtagna åtgärder eller förhandsinformation.

Ex. Det *ska regna* i morgon (enligt SMHI). Framtid + modal betydelse 2, hörsägen eller osäker information (*ska* ≈ 'lär')
 Den här knuten *ska hålla* (enligt min bedömning). Framtid + modal betydelse 3, sändarens bedömning eller uppfattning

Jfr. Det *kommer att regna* i morgon. / Den här knuten *kommer att hålla*. Sändaren garanterar objektiv framtid.

Ibland används *ska* i stället för *kommer att* i ett slags satsförkortning, där användandet av *ska* implicerar ett underförstått åtagande från den semantiska subjektsaktanten, dvs. från den person som ska se till att (den överordnade) satsens handling blir utförd.

Ex. Du *ska* få 100 kronor, om du hjälper mig. Subjektiv framtid med *ska* används trots att subjektet inte står för planeringen.

Om man i stället använder *kommer att* enligt huvudregeln för objektiv framtid, framgår inte åtagandet från den semantiska subjektsaktanten, dvs. de utlovade pengarna kan i princip utbetalas av vem som helst.

Ex. Du *kommer att* få 100 kronor, om du hjälper mig. Objektiv framtid utan personligt åtagande av utbetalning

I satsförkortningar av det slag som beskrivs ovan, ingår alltså två underliggande huvudsatser.

Ex. Jag *ska* ge dig 100 kronor. + Du *kommer att* få 100 kronor. → Du *ska* få 100 kronor.

Förutom verbet *ska* kan även verbet *tänka* användas vid (starkt) subjektiv framtid. (Se tabellerna i början av denna paragraf.)

Ex. Jag *tänker träffa* henne (i morgon). / Han *tänker inte gå* till skolan (nästa vecka).

Presens kan användas i stället för futurum, om framtidsaspekten framgår av sammanhanget. I det allmänna språkbruket används denna konstruktion företrädesvis i objektiv framtid i brukstid. (Beträffande brukstid respektive pågående tid se föregående punkt.)

Ex. Min assistent *möter* dig på Arlanda *i morgon*. Jfr. Min assistent *kommer att möta* dig på Arlanda (i morgon).

I högtidlig och ålderdomlig stil förekommer ofta den ursprungligare formen *skall* i stället för *ska*.

Ex. Du *skall* icke stjäla. Högtidlig och ålderdomlig stil – modal betydelse
Jag *skall* inmundiga en kopp kaffe. Högtidlig och ålderdomlig stil – temporal betydelse

I modern svenska används ibland formen *skall* i formell stil – då med modal betydelse 1, som avser plikt och skyldighet. Den äldre och högtidligare formen används i dessa fall för att inskräpa allvaret i den aktuella plikten eller skyldigheten.

Ex. Ni *skall* infinna er här klockan 6 i morgon bitti. Formell stil – modal betydelse

Långt in på 1900-talet användes ofta verbet *ämna* i stället för *skola* i temporal (starkt) subjektiv betydelse i nutid. Ännu tidigare kunde även verbet *ärna* användas i motsvarande betydelse. Det sistnämnda hjälpverbet blev allt ovanligare i det allmänna språkbruket redan under 1800-talet.

Ex. Han *ämnar besöka* familjen på tisdag. Konstruktion med ålderdomligt temporalt hjälpverb
Han *ärnar besöka* familjen på tisdag. Konstruktion med mycket ålderdomligt temporalt hjälpverb

I talspråket utelämnas ofta rörelseverb som *gå*, *åka* och *resa* efter det futurala hjälpverbet *skola* i såväl nutid som dåtid.

Ex. ”Vart *ska* du?” / ”Vart *skulle* du, när jag såg dig i går?” Jfr. Vart *ska* du *åka*? / Vart *skulle* du *gå*, när jag såg dig i går?

De ålderdomliga verben *ämna* och *ärna* kunde fungera som reflexiva huvudverb med motsvarande betydelse.

Ex. Jag *ämnar mig* till Uppsala. Jfr. Jag *ska resa* till Uppsala. / Jag *tänker resa* till Uppsala.

På engelska motsvaras ungefärligen svenskans *ska* av *am/are/is going to*, medan *kommer att* motsvaras av *will*.

Ex. Jag *ska köpa* en ny bil. I *am going to buy* a new car. (Subjektiv framtid – subjektets planering)
 Hon *kommer att vara* dig trogen. She *will be* true to you. (Objektiv framtid – sändarens uppfattning)

Be going to kan dock även användas i objektiv framtid, om den är nära förestående.

Ex. Tror du att det *kommer att börja regna snart*? Do you think it *is going to rain*?

Som framgår av tidigare text kan svenskan använda presens i stället för futurum i objektiv framtid, något som sällan förekommer i engelskan.

Ex. De *tillkännager* resultaten nästa månad. They *will declare* the results next month.

Vid vissa verb kan dock engelskan använda den pågående tidsformens presens respektive preteritum vid framtidsaspekt – speciellt i satser som innehåller *reseverb* och ett tidsuttryck som avser en snar framtid. Konstruktionen förekommer också mindre frekvent med samma premisser vid andra verb.

Ex. Jag *ska åka* hem i morgon. I *am going* home tomorrow.
 De *skulle anlända* till London följande dag. They *were arriving* at London the following day.

(För övriga jämförelser med engelska vad beträffar framtid i olika tidsaspekter se punkt II i detta avsnitt samt avsnitt E i denna paragraf.)

I svenskan används normalt endast *skulle* som hjälpverb i futurum preteritum för både subjektiv och objektiv framtid. Vid tempusbyte motsvarar alltså dåtidformen *skulle* såväl nutidsformen *ska* som nutidsformen *kommer att*.

Ex. Han sa att han *skulle köpa* en cykel dagen därpå. Futurum preteritum. Motsvarande futurum: (Han säger att han) *ska köpa* ...
 De trodde att staden *skulle ha* fem idrottsarenor följande år. Futurum preteritum. Motsvarande futurum: (De tror att staden) *kommer att ha* ...
 De *skulle gå* och lägga sig, när det ringde på dörren. Futurum preteritum. Motsvarighet i futurum saknas (om inte talaren är synsk).

Preteritumformen *kom att* används inte som temporalt hjälpverb utan har andra betydelser. Se nästa sida.

Även i framtid med dåtidsaspekt kan man använda verbet *tänka* i stället för *skola*, men då endast med (starkt) subjektiv betydelse.

Ex. Han sa att han *tänkte köpa* ett skrivbord följande dag. Subjektiv framtid – subjektets planering eller avsikt

De tidigare nämnda ålderdomliga verben *ämna* (vanligt förekommande t.o.m. 1900-talet) och *ärna* (vanligt förekommande t.o.m. 1800-talet) kunde också användas för framhävande av subjektiv betydelse i futurum preteritum.

Ex. Han sade att han *ämnade köpa* ett skrivbord följande dag. Ålderdomligt språk
Han sade att han *ärnade köpa* ett skrivbord följande dag. Mycket ålderdomligt språk

Om man använder hjälpverbet *komma att* i preteritum eller supinum har det oftast betydelsen 'råka', s.k. *accidentell betydelse*. I denna modala betydelse utsluts aldrig ordet *att*, vilket förekommer i modernt språkbruk vid temporal betydelse, dvs. presensformen *kommer (att)*.

Ex. Jag *kom* indirekt *att bli* skyldig till olyckan. Jfr. Jag *råkade* utan avsikt *bli* skyldig till olyckan.
Han *hade kommit att hamna* bredvid sin chef. Han *hade råkat hamna* bredvid sin chef.

Genom att ovanstående användning av hjälpverbet i preteritum och supinum innebär att aktionen även kunde ha uteblivit, kan *komma att* i dessa verbformer genom en viss betydelseförskjutning också innebära att en oavgränsad aktion inleds, s.k. *ingressiv betydelse*. Denna konstruktion anknyter till det faktum att framtiden i varje givet ögonblick är en osäker tid som ännu inte har inträffat, och kan alltså ses som en kombination av futural och accidentell betydelse.

Ex. Hon *kom* (sedermera) *att bli* chef för hela företaget. Jfr. En process *inleddes*, vilken gjorde henne till chef för hela företaget.
Han *har kommit att inse* att familjen är viktigast. Han *har successivt förstått* att familjen är viktigast.

I futurum preteritum kan man i stället för *skulle* alternativt använda verbkombinationen *skulle komma att* i tre olika fall: vid betoning av accidentell, ingressiv eller objektiv betydelse i aspekten framtid i dåtid. *Komma att* fungerar i dessa fall alltså som ett modalt hjälpverb med accidentell, ingressiv respektive objektiv betydelse – den sistnämnda med anknytning till den objektiva framtid som verbet innebär när det står i presens.

Ex. Han var rädd att han *skulle komma att hamna* bredvid rektorn. Framtid i dåtid med accidentell betydelse
Hon *skulle komma att viga* sitt liv åt konsten. Framtid i dåtid med ingressiv betydelse
Hon berättade att de *skulle komma att genomföra* ett stort projekt. Framtid i dåtid med objektiv betydelse

IV. Tempus i konditionala och temporala bisatser i meningar med framtidsaspekt

I meningar med konditionala och temporala bisatser (villkors- och tidsbisatser) med framtidsaspekt används det futurumbildande hjälp verbet normalt endast i den överordnade satsen.

Ex. Vi *kommer att träffa* er, om vi *är* lediga i morgon. Aspekt: framtid i nutid. Tempus: futurum (överordnad sats), presens (villkorsbisats)
Jag *ska ge* dig en kram, när du *kommer*. Aspekt: framtid i nutid. Tempus: futurum (överordnad sats), presens (tidsbisats)

(Vi bestämde, att) vi *skulle träffa* er, om vi *var* lediga dagen därpå. Aspekt: framtid i dåtid. Tempus: fut. pret. (ö-sats), pret. (villkorsbisats)
(Jag bestämde, att) jag *skulle ge* dig en kram, när du *kom*. Aspekt: framtid i dåtid. Tempus: fut. pret. (ö-sats), pret. (tidsbisats)

Om den subjektiva framtidsaspekten i en reell villkorsbisats är viktig för konsekvensen i den överordnade satsen, kan dock futurumbildande hjälpverb förekomma i bisatsen.

Ex. Om du *ska hålla på* så där, *kommer* du *att råka* illa ut. Aspekt: framtid i nutid. Tempus: futurum (i båda satserna)
(Jag sa, att) om han *skulle hålla på* så där, *skulle* han *råka* illa ut. Aspekt: framtid i dåtid. Tempus: futurum pret. (i båda satserna)

I ovanstående exempel är det alltså viktigt att den subjektiva framtidsaspekten i villkorsbisatsen uppfattas av budskapets mottagare.

Om du *ska hålla på* så där ... ≈ Om du *fortsätter* med det där *i framtiden* ...

I villkorsbisatser med framtidsaspekt kan framtidskonditionalis med verbformen *skulle* användas (avsnitt C III i denna paragraf).

Ex. Hälsa henne, om ni *skulle träffas*! En villkorsbisats med framtidsaspekt kan innehålla verbformen *skulle*.

I tidsbisatser med aspekten *dåtid i framtid* används normalt inte de futurumbildande hjälpverben *ska/kommer att* respektive *skulle*. I denna aspekt finns olika tempusalternativ beroende på om den överordnade satsen eller bisatsen kommer tidsmässigt först. (Se vidare nästa sida.)

Ex. Jag *ska ha städat*, innan jag *tittar* på tv. / Jag *ska titta* på tv, efter att jag *har städat*. Alternativ i nutid
(Jag bestämde att) jag *skulle ha städat*, innan jag *tittade* på tv. / (... att) jag *skulle titta* på tv, efter att jag *hade städat*. Alternativ i dåtid

Verbformerna i aspekten *dåtid i framtid* på föregående sida fördelas alltså enligt nedan. Endast de överordnade satserna innehåller hjälpverbet *skola*, som ger framtidsaspekt, medan den aktivitet som kommer tidsmässigt först (oavsett satstyp) alltid innehåller hjälpverbet *ha*, som ger avslutat betydelse.

Tid	Tidsaspekt	Den överordnade satsens tidsmässiga placering och form	Bisatsens tidsmässiga placering och form
Nutid	Dåtid i framtid	Tidsmässigt <u>före</u> bisatsen: <i>ska ha städat</i>	Tidsmässigt <u>före</u> den överordnade satsen: <i>har städat</i>
		Tidsmässigt <u>efter</u> bisatsen: <i>ska titta/kommer att titta</i> ¹	Tidsmässigt <u>efter</u> den överordnade satsen: <i>tittar</i>
Dåtid	Dåtid i framtid	Tidsmässigt <u>före</u> bisatsen: <i>skulle ha städat</i>	Tidsmässigt <u>före</u> den överordnade satsen: <i>hade städat</i>
		Tidsmässigt <u>efter</u> bisatsen: <i>skulle titta</i>	Tidsmässigt <u>efter</u> den överordnade satsen: <i>tittade</i>

¹ I stället för futurum kan presens användas, om framtidsaspekten framgår klart. Se punkt I i detta avsnitt.

I tabellen med exempelmeningar nedan sammanfattas de tempus som används i framtidsmeningar som innehåller tidsbisatser.

Tid →	Nutid		
Aspekt →	Framtid (i nutid) – överordnad sats tidsmässigt <u>före</u> bisats	Dåtid i framtid (i nutid) – överordnad sats tidsmässigt <u>före</u> bisats	Framtid (i nutid) <i>och</i> dåtid i framtid (i nutid) – överordnad sats tidsmässigt <u>efter</u> bisats
Exempel →	Jag <i>ska städa</i> köket, innan jag <i>tittar</i> på tv.	Jag <i>ska ha städat</i> ¹ köket, innan jag <i>tittar</i> på tv.	Jag <i>ska titta</i> på tv, efter att jag <i>har städat</i> köket.
Tempus →	Överordnad sats: futurum Bisats: presens	Överordnad sats: futurum exaktum Bisats: presens	Överordnad sats: futurum Bisats: perfekt
Tid →	Dåtid		
Aspekt →	Framtid (i dåtid) – överordnad sats tidsmässigt <u>före</u> bisats	Dåtid i framtid (i dåtid) – överordnad sats tidsmässigt <u>före</u> bisats	Framtid (i dåtid) <i>och</i> dåtid i framtid (i dåtid) – överordnad sats tidsmässigt <u>efter</u> bisats
Exempel →	(Jag berättade att) jag <i>skulle städa</i> köket, innan jag <i>tittade</i> på tv.	(Jag bestämde att) jag <i>skulle ha städat</i> ¹ köket, innan jag <i>tittade</i> på tv.	(Jag berättade att) jag <i>skulle titta</i> på tv, efter att jag <i>hade städat</i> köket.
Tempus →	Överordnad sats: futurum preteritum Bisats: preteritum	Överordnad sats: futurum exaktum preteritum Bisats: preteritum	Överordnad sats: futurum preteritum Bisats: pluskvamperfekt

¹ I stället för futurum exaktum respektive futurum exaktum preteritum kan enkelt futurum respektive futurum preteritum användas i de överordnade satserna, om den avslutade dåtidssaspekten framgår på annat sätt, t.ex. *Jag ska städa klart, innan ...* respektive *(Jag bestämde att) jag skulle städa klart, innan ...*

V. Relationen mellan en överordnad sats och dess samtida tidsbisats

När en överordnad sats och en tidsbisats pågår samtidigt och har ett nära samband, kan de underordnande konjunktionerna *när* eller *då* användas, om bisatsens aktivitet är en förutsättning för den överordnade satsens aktivitet. Bisatser med underordnande konjunktioner kan alternativt ställas framför sin överordnade sats.

Ex. Du får ställa frågor, *när/då* vi har vår frågestund.
När/då vi har vår frågestund, får du ställa frågor.

När och *då* är synonyma underordnande tidskonjunktioner.
 Alternativ ordföljd

Om förhållandet är det omvända, dvs. den överordnade satsens aktivitet är en förutsättning för bisatsens aktivitet, används det relativa adverbet *då*. Eftersom relativa adverb syftar tillbaka på sina korrelat, kan bisatsen inte ställas framför den överordnade satsen i detta fall. (Se paragraf 21 F beträffande det historiska sambandet mellan den underordnande tidskonjunktionen *då* och tidsadverbet *då*.)

Ex. Vi har en frågestund, *då* du får ställa frågor.

Då är ett relativt tidsadverb som inleder en relativ bisats.

Jfr. Vi har en frågestund. *Då* får du ställa frågor.

Då är ett demonstrativt tidsadverb som inleder en huvudsats.

VI. Verbkedjor

Hjälpverb kan vara överordnade andra hjälpverb i s.k. verbkedjor, där såväl tempusbildande som modala och övriga hjälpverb kan ingå. (Beträffande olika slag av hjälpverb se paragraf 54 A och 57.)

Ex. Läkaren sa att hon *kunde börja träna*.
 Hon *började kunna träna* redan i augusti förra året.
 Hon *ville kunna börja träna*.
 Hon *har kunnat börja träna*.
 Hon *skulle ha kunnat börja träna*, om lokalen hade varit klar.

Satsen står i preteritum genom det första hjälpverbets form: *kunde*.
 Betydelsen förändras med hjälpverbens inbördes ordning.
 Normalt innehåller en kedja inte mer än tre icke-tempusbildande hjälpverb.
 Verbkombinationen *har kunnat* gör att satsen står i perfekt.
 Verbkombinationen *skulle ha kunnat* gör att satsen står i konditionalis 2.

VII. Preteritum med syftning på nutid

I vissa uttryck används preteritum av verbet *vara* med syftning på nutid.

Ex. Det *var* väl en vacker klänning!

Betydelse: Jag tycker, att det *är* en vacker klänning.

Jfr. That *is* a beautiful dress.

Engelskan använder presens i motsvarande uttryck.

VIII. Tempusförskjutning vid passiv form

Om ett huvudverb i en passiv sats är resultativt, inträffar en tempusförskjutning mellan konstruktioner med *vara* och konstruktioner med *bli* eller *s*-suffix, där de senare innehåller en form av verbet *ha*. Lägga märke till att tidsaspekten är densamma i de motsvarande konstruktionerna. (Se vidare paragraf 55 A.)

Ex. Byggnaden *är reparerad*. = Byggnaden *har blivit reparerad*. / Byggnaden *har reparerats*. Gemensam tidsaspekt: dåtid i nutid
Byggnaden *var reparerad*. = Byggnaden *hade blivit reparerad*. / Byggnaden *hade reparerats*. Gemensam tidsaspekt: dåtid i dåtid

IX. Användning av preteritum respektive perfekt

Som framgår av sammanställningen i början av denna paragraf används preteritum i aspekten dåtid i *dåtid*, medan perfekt används i aspekten dåtid i *nutid*. Den senare aspekten innebär att perfektformens huvudverb fortfarande gäller i nutidssituationen, trots att handlingen utfördes i dåtid.

Ex. Kalle *öppnade* fönstret för en timme sedan. Dåtidstempus. Fönstret kan i nutiden vara öppet *eller* stängt.
Vem *har öppnat* fönstret? Det *drar* så kallt här. Nutidstempus. Fönstret är fortfarande öppet och orsakar drag i den aktuella situationen.

I det första av nedanstående exempel blir perfekt det enda tempusalternativet, när antalet år på bostadsorten ska anges, eftersom Sven fortfarande bor i Stockholm. I de följande två exemplen förutsätts däremot att Sven inte längre bor i Stockholm. I den situationen finns två tempusalternativ. Alternativet med perfekt används, när man vill betona att Sven fortfarande har den erfarenheten, att han har bott i Stockholm, alltså ett slags nutidsaspekt. Om den erfarenheten inte är aktuell i sammanhanget, eller om Sven är avliden, används alternativet med preteritum.

Ex. Sven bor i Stockholm och trivs bra med det. Han *har bott* där i tre år. Aktuell uppgift om boendeort
Sven bor i Sala, men han känner till Stockholm, för han *har bott* där i tre år. Svens erfarenheter och kunskaper är fortfarande aktuella.
Under sin sista tid i Sverige *bodde* Sven i Stockholm i tre år. Svens aktuella erfarenheter åberopas inte.

X. Perfekt och pluskvamperfekt i bisats

När en bisats står i perfekt eller pluskvamperfekt kan *har* respektive *hade* utelämnas. Detta är särskilt vanligt i bisatser som är nödvändiga för den överordnade satsens budskap.

Ex. Det är många som insjuknat i mässlingen. Jfr. Det är många som *har* insjuknat i mässlingen.
Hon undrade vad jag gjort för henne. Hon undrade vad jag *hade* gjort för henne.

XI. Perfekt och pluskvamperfekt i satser med modala hjälpverb

När satser med modala hjälpverb står i perfekt eller pluskvamperfekt, finns två olika varianter i svenskan. Den aktuella treverbskombinationen kan antingen inledas av det temporala hjälp verbet eller av det modala. Vissa verb kan endast ha den ena varianten, och för de verb som kan ha båda innebär oftast de olika varianterna betydelseskilnader. Se exempel i tabellen nedan.

Modalt hjälpverb	Perfekt, modus och tidsaspekt: indikativ, dåtid i nutid		Pluskvamperfekt, modus och tidsaspekt: indikativ, dåtid i dåtid och/eller konjunktiv, dåtid (motsvarande konditionalis II)	
	temporalt + modalt hjälpverb + huvudverb	modalt + temporalt hjälpverb + huvudverb	temporalt + modalt hjälpverb + huvudverb	modalt + temporalt hjälpverb + huvudverb
böra	<i>har bort göra</i> (lågfrekvent)	<i>bör ha gjort</i>	<i>hade bort göra</i> (lågfrekvent)	<i>borde ha gjort</i> (även i nutidsaspekt)
få	<i>har fått göra</i>	---	<i>hade fått göra</i>	---
kunna	<i>har kunnat göra</i> (betydelse 1: förmåga)	<i>kan ha gjort</i> (betydelse 2: möjlighet)	<i>hade kunnat göra</i> (betydelse 1: förmåga)	<i>kunde ha gjort</i> (betydelse 2: möjlighet; endast konditionalt i betydelse 1: förmåga)
lära ¹	---	<i>lärt ha gjort</i>	---	---
måste ¹	<i>har måst göra</i> (betydelse 1: plikt och nödvändighet, lågfrekvent) vanligare: <i>har varit tvungen att göra</i>	<i>måste ha gjort</i> (betydelse 2: stark sannolikhet)	<i>hade måst göra</i> (betydelse 1: plikt och nödvändighet, lågfrekvent) vanligare: <i>hade varit tvungen att göra</i>	<i>måste ha gjort</i> (betydelse 2: stark sannolikhet)
skola	---	<i>ska ha gjort</i> (även icke-modal temporal betydelse: futurum exaktum)	<i>hade skolat göra</i> (lågfrekvent)	<i>skulle ha gjort</i> (även icke-modal temporal betydelse: futurum exaktum preteritum)
vilja	<i>har velat göra</i>	---	<i>hade velat göra</i>	---

¹ Infinitivform saknas i riksspråket.

Beträffande de modala hjälpverbens betydelser se vidare paragraf 57. Beträffande konstruktioner med objektspredikativ som har verbbetydelse, t.ex. *Jag vill ha det gjort*, se paragraf 15 A II.

Talspråksformer

När ett hjälpverb står i supinum, förekommer det i talspråket att även huvud verbet ges supinumform.

Ex. (Jag var besviken på att han inte hade städat.) * Det hade han väl kunnat *gjort*. Korrekt mening: Det hade han väl kunnat *göra*.

Vid dåtidsaspekt eller konditionalis förekommer det även att talaren använder fel tempus av verbet *ha*.

Ex. (Jag var besviken på att han inte hade städat.) * Det *har* han väl kunnat *gjort*. Korrekt mening: Det *hade* han väl kunnat *göra*.

I talspråket är det också vanligt att inte uttala t-suffixet efter vokal i supinum.

Ex. (Jag var besviken på att han inte hade städat.) * Det *har* han väl *kunna*' *gjort*. Korrekt mening: Det *hade* han väl *kunnat* *göra*.

Den lågfrekventa varianten *hade skolat göra* används ibland i (regionalt) talspråk och kan då förutom dubbla supinumformer och fel tempus på verbet *ha* även ha formfel på verbet *skola*: den talspråkliga formen *skullat*, oftast med uttalet *skulla*' utan t-suffix.

Ex. * Så här *har* du *skulla*' *gjort*. Korrekt mening: Så här *hade* du *skolat göra*. (Vanligare: Så här *skulle* du *ha gjort*.)

När verb som har vacklande bruk beträffande användningen av infinitivmärket *att* framför efterföljande verb och således kan fungera som hjälpverb, står i supinum, förekommer motsvarande felaktiga talspråksvarianter med dubbla supinumformer. Om infinitivmärket *att* används, uttalas det i talspråket (till skillnad från bisatsinledaren *att*) ofta som *å* och kan då uppfattas som *och*. Även vid en sådan (omedveten) felaktig tolkning blir det naturligt för talaren att använda två supinumformer, eftersom den samordnande konjunktionen *och* binder samman likvärdiga sats, satsled och satsdelsled.

Ex. * Han har börjat *rökt*. Korrekt mening: Han har börjat *röka*.
* Han har börjat *å rökt*. Korrekt mening: Han har börjat *att röka*.

Beträffande regionala och talspråkliga former av de modala hjälpverben verben *måste* och *lära* se paragraf 57 D.

B. Imperativ (uppmaning)

När imperativformen av ett verb är huvudpredikat i en sats, innebär satsen en uppmaning till mottagaren av budskapet. Uppmaningen sker i aspekten nutid i nutid men kan avse både denna aspekt och aspekten framtid i nutid. I övriga tidsaspekter, alltså sådana där begreppet *dåtid* förekommer, kan satser med imperativformer endast återges som citat. (Beträffande indirekt anföring av imperativsatser se paragraf 48 B.)

Ex. *Sluta* med det där!
Lås dörren! / *Sy* i knappen! / *Skrik* inte!

I verbkonjugation 1 behåller verbet infinitivens a-suffix i imperativ.
 Övriga verbkonjugationer har Ø-suffix i imperativ.

Imperativsatser är de enda fullständiga satser som inte har något subjekt. De har dessutom oftast endast ett predikat, eftersom modala hjälpverb av semantiska skäl inte kan ingå i sådana satser. Några av de huvudverb som ingår i den särskilda grupp som ibland fungerar som hjälpverb (paragraf 57 C), kan dock stå som hjälpverb även i imperativsatser, nämligen *börja*, *fortsätta*, *försöka*, *sluta* och *vägra*. Den finita verbformen imperativ av dessa hjälpverb fungerar då som första predikat i satsen. Det följs av huvud verbet i verbformen infinitiv som är andra predikat i satsen.

Ex. *Fortsätt leta!*
Försök gärna *hjälpa* henne på lektionen i morgon!

Första + andra predikat = finit verb + infinit verb
 En imperativmening kan innehålla alla primära satsdelar utom subjekt.

När de särskilda hjälpverben står i imperativ, förekommer det ibland i talspråket att även huvud verbet ges imperativform.

Ex. * *Sluta gnäll!* Med korrekt form: *Sluta gnälla!*

I exemplet ovan står hjälp verbet *sluta* i imperativ och behåller då sitt a-suffix, eftersom det tillhör konjugation 1. Denna finita verbform – imperativ – ska sedan alltså följas av ett huvudverb i infinitiv, dvs. formen *gnälla* i exemplet.

Talspråksbruket med dubbla imperativformer förekommer särskilt ofta, när det första verbet fungerar som hjälpverb och det andra verbet inte föregås av infinitivmärket *att*. Dubblering kan dock även förekomma, när det första verbet fungerar som huvudverb och infinitivmärket *att* används före det andra verbet. Om *att* då uttalas som *å* i talspråket, kan det förväxlas med *och*. (Se även motsvarande exempel med meningar i perfekt på föregående sida.)

Ex. * *Sluta å gnäll!* Med korrekt form: *Sluta att gnälla!*

Eftersom exempelmeningen ovan konstrueras med en infinitivfras som är objekt (ursprungligen förkortat adverbial) med infinitivmärket *att*, ska verbet *gnälla* stå i infinitiv. (Beträffande infinitivfraser som är objekt se vidare paragraf 54 C.)

C. Konjunktiv (tänkt situation)

Konjunktiv betecknar tänkta situationer, önskningar eller osäkerhet av olika slag.

I. Presens konjunktiv

Presens konjunktiv bildas genom att ett e-suffix läggs till verbstammen på verb med infinitivsuffixet -a, medan verb vars infinitiv slutar på tryckstark vokal (avkortade verb) har Ø-suffix. Formen är inte särskilt levande i modern svenska utan finns mest kvar i fasta uttryck. Formen används vanligen för att uttrycka önskemål eller förhoppningar och kan då alternativt kallas *presens optativ*. Optativ var i klassisk grekiska ett eget modus, men i de germanska och romanska språken har konjunktiven övertagit dess funktioner.

Ex. Länge *leve* kungen. / Gud *välsigne* vårt land. / Gud *vare* med dig. / *Bevare* oss väl. / *Gånge* denna kalk ifrån mig. / *Ske* Din vilja.

Presenskonjunktivformen *vare* lever också kvar i prepositionen *tack vare*, som ingår i orsaksadverbial.

Ex. Vi klarade oss *tack vare* hans insatser. Jfr. Hans insatser *vare* tack. – Ursprunglig konstruktion med presens konjunktiv

I enstaka fall betecknar presens konjunktiv tänkta situationer på motsvarande sätt som preteritum konjunktiv (punkt II på nästa sida). Verbformen uttrycker i sådana fall inte önskemål eller förhoppningar och kan därför inte kallas presens optativ som alternativ.

Ex. *Vare* därmed hur som helst, jag ska likväl tala med honom. Presens konjunktiv som betecknar en tänkt situation i äldre stil

Presenskonjunktivformer kan omskrivas med det modala hjälpverbsformen *må*, som är presens, medan infinitiv saknas. Preteritumkonjunktivformen *måtte* kan användas alternativt för önskemål och förhoppningar, om dessa inte är äldre fasta uttryck. För tänkta situationer kan endast *må* användas.

Ex. <i>Må/måtte</i> kungen <i>leva</i> . / <i>Må/måtte</i> turen <i>vara</i> med dig.	Önskemål och förhoppningar
Ja, <i>må</i> du <i>leva</i> . / <i>Må</i> Din vilja <i>ske</i> .	Önskemål och förhoppningar i fasta uttryck
Det <i>må vara</i> hur som helst med det, jag ska ändå tala med honom.	Tänkt situation

Engelskans presenskonjunktivform sammanfaller med infinitivformen.

Ex. Long *live* the king. / God *bless* our country. / God *be* with you.

II. Preteritum konjunktiv

Preteritum konjunktiv kan användas i villkorsmeningar som gäller tänkta situationer. Särskilda former för preteritum konjunktiv återfinns endast hos starka verb i konjugation 4 och hos vissa ursprungligen starka verb i konjugation 5. Preteritum konjunktiv har länge varit på tillbakagång i modern svenska. I det allmänna språkbruket är det numera endast formen *vore* som är riktigt levande.

Preteritum konjunktiv bildades genom att ett e-suffix ersatte o-suffixet i den plurala preteritumformen hos starka verb.

Ex. *Ginge* det, *vore* det utmärkt.

Om du *hunne* det, *bleve* jag glad.

Hon *sluppe* tigga, om du *gåve* henne pengar.

Något ålderdomlig stil

Ålderdomlig stil

Mycket ålderdomlig stil

Nedanstående tabell visar mönstret för de ålderdomliga verbformerna i ovanstående exempelmeningar. (En fullständigare tabell finns i paragraf 53 G.)

Infinitiv	Preteritum singular	Preteritum plural	Preteritum konjunktiv
gånga	gick	gingo	ginge
vara	var	voro	vore
hinna	hann	hunno	hunne
bliva	blev	blevo	bleve
slippa	slapp	sluppo	sluppe
giva	gav	gåvo	gåve

Preteritum konjunktiv ersätts i modern svensk ofta av konditionalis 1 i den överordnade satsen och av vanligt preteritum, dvs. indikativ, i dess underordnade sats. (Se vidare punkt III i detta avsnitt samt avsnitt D och E beträffande olika varianter av villkorsmeningar.)

Ex. Om det *gick*, *skulle* det *vara* utmärkt.

Om du *hann* det, *skulle* jag *bli* glad.

Hon *skulle slippa* tigga, om du *gav* henne pengar.

Jfr. *Ginge* det, *vore* det utmärkt.

Hunne du det, *bleve* jag glad.

Hon *sluppe* tigga, om du *gåve* henne pengar.

Hos verb med preteritumsuffix i indikativ, dvs. svaga verb samt vissa verb i konjugation 5, sammanfaller konjunktiv- och indikativformerna.

Ex. Om du *ringde* på dörren, *tappade* hon nog hakan.

Vanligare: Om du *ringde* på dörren, *skulle* hon nog *tappa* hakan.

III. Konditionalis och andra tempus i meningar med tänkta villkor

Villkorsmeningar kan förutom olika tidsaspekter även ha olika modus – indikativ (verklig situation), imperativ (uppmaning) och konjunktiv (tänkt situation). I satser som avhandlar tänkta situationer i villkorsmeningar, kan konditionalis användas. Konditionalis finns i tre olika tempus.

- Konditionalis 1 används i den överordnade satsen i villkorsmeningar med tidsaspekten nutid.
- Konditionalis 2 används (främst) i den överordnade satsen i villkorsmeningar med tidsaspekten dåtid.
- Framtidskonditionalis används i bisatsen i villkorsmeningar med tidsaspekten framtid (i nutid och dåtid).

Som framgår av tabellen nedan kan framtidskonditionalis användas i bisatsen även i meningar med reella konsekvenser i den överordnade satsen (i tabellen nedan kallad ö-sats). Det beror på att framtiden i sig kan ses som en tänkt tid, som ännu inte har inträffat.

Tidsaspekt	Modus i bisats/ö-sats	Tempus i bisats	Tempus i ö-sats	Exempelmening
(Nutid i) nutid	Konjunktiv/konjunktiv	Preteritum	Konditionalis 1	Om du <i>ramlade</i> nu, <i>skulle</i> alla ägg <i>gå</i> sönder.
(Nutid i) dåtid	Konjunktiv/konjunktiv	Pluskvamperfekt	Konditionalis 2	Om du <i>hade ramlat</i> i går, <i>skulle</i> alla ägg <i>ha gått</i> sönder.
Framtid i nutid	Konjunktiv/konjunktiv	Framtidskonditionalis	Konditionalis 1	Om du <i>skulle ramla</i> där borta, <i>skulle</i> nog alla ägg <i>gå</i> sönder.
Framtid i nutid	Konjunktiv/indikativ	Framtidskonditionalis	Futurum	Om du <i>skulle ramla</i> , <i>kommer</i> alla ägg <i>att gå</i> sönder.
Framtid i nutid	Konjunktiv/imperativ	Framtidskonditionalis	---	Om du <i>skulle ramla</i> , <i>försök</i> att rädda äggen!

Villkorsmeningar med framtidsaspekt kan även formuleras utan framtidskonditionalis. Nedan redovisas de alternativa bisatser utan framtidskonditionalis som motsvarar de tre sista exemplen med framtidskonditionalis i tabellen ovan. Se även motsvarande exempel på nästa sida.

Ex. Om du *skulle ramla*, *skulle* alla ägg *gå* sönder.

Alt. Om du *ramlade*, *skulle* alla ägg *gå* sönder.

Tänkt villkor i bisatsen – tänkt konsekvens i den överordnade satsen

Bisatsen står i preteritum konjunktiv.

Ex. Om du *skulle ramla*, *kommer* alla ägg *att gå* sönder.

Alt. Om du *ramlar*, *kommer* alla ägg *att gå* sönder.

Tänkt villkor i bisatsen – reell konsekvens i den överordnade satsen

Bisatsen står i presens (indikativ).

Ex. Om du *skulle ramla*, *försök* att rädda äggen!

Alt. Om du *ramlar*, *försök* att rädda äggen!

Tänkt villkor i bisatsen – konsekvensuppmaning i den överordnade satsen

Bisatsen står i presens (indikativ).

En viss oklarhet om villkorsmeningar med framtidsaspekt råder i det allmänna språkbruket, där olika kombinationer av tidsformer förekommer.

Framtidskonditionalis är alltså optionellt i villkorsbisatser med framtidsaspekt. Detta gäller såväl meningar med aspekten framtid i *nutid* som meningar med aspekten framtid i *dåtid*. (Se nästa avsnitts punkt II.) I riksspråket används framtidskonditionalis främst när talaren vill markera att bisatsens utsaga är en oviss eventualitet. Ofta kompletteras då bisatsen med satsadverbial som *händelsevis* eller *eventuellt*. I jämförelseexemplen nedan uttrycks samma budskap utan framtidskonditionalis och utan nämnda satsadverbial i bisatsen.

Ex.	Om du (händelsevis) skulle träffa honom, skulle du nog bli glad.	Bisats: konjunktiv / överordnad sats: konjunktiv
	Om du (händelsevis) skulle träffa honom, kommer du nog att bli glad.	Bisats: konjunktiv / överordnad sats: indikativ
	Om du (händelsevis) skulle träffa honom, hälsa från mig.	Bisats: konjunktiv / överordnad sats: imperativ
Jfr.	Om du träffade honom, skulle du nog bli glad.	Bisats: konjunktiv / överordnad sats: konjunktiv
	Om du träffar honom, kommer du nog att bli glad.	Bisats: indikativ / överordnad sats: indikativ
	Om du träffar honom, hälsa från mig.	Bisats: indikativ / överordnad sats: imperativ

Konditionalis 2, som oftast används i meningar med tänkta villkor i *dåtid*, kan även användas i *nutid*, om *bisatsen* innehåller ett verb som *uttrycker ett tillstånd*. Vid en sådan användning av konditionalis 2 i nutidsaspekt framhåller man det *orealistiska* i den tänkta situationen.

Ex.	Om jag <i>hade varit</i> tjugo år yngre (nu), <i>skulle jag ha utbildat</i> mig till läkare (nu).	Konditionalis 2 i nutidsaspekt understryker realism.
Jfr.	Om jag <i>hade varit</i> mer målinriktad (då), <i>skulle jag ha utbildat</i> mig till läkare (då).	Normal användning av konditionalis 2 i dåtidsaspekt

Om *den överordnade satsen* innehåller ett verb som *uttrycker ett tillstånd*, kan tidsaspekterna vid konditionalis 2 vara olika i de båda satserna, vilket *inte* är möjligt om den överordnade satsen innehåller ett *förändringsverb*.

Ex.	Om du <i>hade följt</i> mina placeringsråd (då), <i>skulle du ha varit</i> rik (nu).	Tillståndsverbet <i>vara</i> i den överordnade satsen
Jfr.	Om du <i>hade följt</i> mina placeringsråd (då), <i>skulle du ha blivit</i> rik (då).	Förändringsverbet <i>bli</i> i den överordnade satsen

Vid tänkta villkorssituationer med nutidsaspekt kan man använda preteritum i stället för konditionalis 1 i den överordnade satsen, något som dock har blivit allt ovanligare i modernt språkbruk, eftersom dessa former sammanfaller med reella villkorsmeningar med dåtidsaspekt.

Ex.	Om jag <i>vann</i> (nu), <i>skulle jag bli</i> glad.	Vanlig tempusanvändning i tänkta villkorsmeningar med nutidsaspekt
	Om jag <i>vann</i> (nu), <i>blev jag</i> glad.	Preteritum ersätter sällan konditionalis 1 i den överordnade satsen i modern svenska.
Jfr.	Om jag <i>vann</i> (då), <i>blev jag</i> glad.	Preteritumanvändningen sammanfaller med <i>reella</i> villkorsmeningar med <i>dåtidsaspekt</i> .

I äldre språk kunde det tänkta i situationen framgå, om preteritumkonjunktivformer (av starka verb) användes. Detta språkbruk är dock på stark tillbakagång (punkt II i detta avsnitt).

Ex. Om jag *vunne* (nu), *bleve* jag glad. Preteritum konjunktiv används sällan i modern svenska.

Att ersätta konditionalis 2 med pluskvamperfekt vid tänkta villkorssituationer med dåtidsaspekt är däremot vanligt i modern svenska. Den senare konstruktionen sammanfaller inte med någon reell aspekt. De två konstruktionerna är ungefär lika vanliga i neutralt språk.

Ex. Om jag *hade vunnit*, *skulle jag ha blivit* glad. Konditionalis 2 kan användas i den överordnade satsen i tänkta villkorsmeningar med dåtidsaspekt.
Om jag *hade vunnit*, *hade jag blivit* glad. Pluskvamperfekt ersätter ofta konditionalis 2 i den överordnade satsen.

Om den konditionala bisatsen inleder meningen, finns alternativet att utelämna den underordnande konjunktionen och i stället använda frågeordföljd. Detta gäller både reella och tänkta situationer i både nutid och dåtid och innebär en tematisering av satsens predikat, dvs. en ytterligare tematisering av bisatsen. Sådana tematiserade bisatser kallas *oinledda* konditionala bisatser (paragraf 34 H).

Ex.	Jag skulle bli glad, om jag slapp göra läxan. Om jag slapp göra läxan, skulle jag bli glad. Slapp jag göra läxan, skulle jag bli glad. Sluppe jag göra läxan, bleve jag glad.	Ordföljd enligt huvudregeln i paragraf 4 med bisatsen efter den överordnade satsen Vanlig bisatsordföljd och bisatsen först i meningen – tematisering av bisatsen Oinledd bisats först i meningen – ytterligare tematisering av bisatsen Oinledd bisats först i meningen och ålderdomliga preteritumkonjunktivformer
-----	--	---

I talspråk används ibland en felaktig form av konditionalis i bisatser med oviss eventualitet i utsagan i villkorsmeningar i *dåtid utan framtidsaspekt*. Den felaktiga formen sammanfaller med konditionalis 2. I de korrekta alternativen i exemplen nedan används i stället pluskvamperfekt i bisatsen.

Ex. talspråk	* Om du skulle ha mött honom, skulle du nog ha blivit förvånad. * Om du skulle ha mött honom, hade du nog blivit förvånad. * Skulle du ha mött honom, skulle du nog ha blivit förvånad. * Skulle du ha mött honom, hade du nog blivit förvånad.	Konditionalis 2 i bisats + konditionalis 2 i överordnad sats Konditionalis 2 i bisats + pluskvamperfekt i överordnad sats Konditionalis 2 i oinledd bisats + konditionalis 2 i överordnad sats Konditionalis 2 i oinledd bisats + pluskvamperfekt i överordnad sats
Korrekta alt.	Om du hade mött honom, skulle du nog ha blivit förvånad. Om du hade mött honom, hade du nog blivit förvånad. Hade du mött honom, skulle du nog ha blivit förvånad. Hade du mött honom, hade du nog blivit förvånad.	Pluskvamperfekt i bisats + konditionalis 2 i överordnad sats Pluskvamperfekt i bisats + pluskvamperfekt i överordnad sats Pluskvamperfekt i oinledd bisats + konditionalis 2 i överordnad sats Pluskvamperfekt i oinledd bisats + pluskvamperfekt i överordnad sats

D. Sammanfattning av villkorsmeningar i indikativ och konjunktiv

I. Ordföljdsvarianter med olika tempus och verbformer i enkel nutids- och dåtidsaspekt

Tid	Modus	Överordnad sats	Bisats
Nutid	Reell situation	Jag blir ledsen,	om jag får anmärkningar.
	Tänkt situation	Jag skulle bli ledsen, / Jag blev (bleve) ledsen,	om jag fick (finge) anmärkningar.
Dåtid	Reell situation	Jag blev ledsen,	om jag fick anmärkningar.
	Tänkt situation	Jag skulle ha blivit ledsen, / Jag hade blivit ledsen,	om jag hade fått anmärkningar.

Tid	Modus	Bisats	Överordnad sats
Nutid	Reell situation	Om jag får anmärkningar,	blir jag ledsen.
		Får jag anmärkningar,	blir jag ledsen.
	Tänkt situation	Om jag fick (finge) anmärkningar,	skulle jag bli ledsen/ blev (bleve) jag ledsen.
		Fick (finge) jag anmärkningar,	skulle jag bli ledsen/ blev (bleve) jag ledsen.
Dåtid	Reell situation	Om jag fick anmärkningar,	blev jag ledsen.
		Fick jag anmärkningar,	blev jag ledsen.
	Tänkt situation	Om jag hade fått anmärkningar,	skulle jag ha blivit ledsen/ hade jag blivit ledsen.
		Hade jag fått anmärkningar,	skulle jag ha blivit ledsen/ hade jag blivit ledsen.

Om bisatsen negeras, finns en ordföljdsvariant, där *inte* ställs framför subjektet i en tematisering av uttrycket *om inte*. Även tidsuttrycket *när inte* kan användas på motsvarande sätt (i reell betydelse).

Ex. Om *inte* människor kan betala sin skatt, är det något fel på systemet. Tematisering av negeringen i villkoret
När *inte* människor kan betala sin skatt, är det något fel på systemet. Motsvarande tematisering i en tidsbisats

Jfr. Om människor *inte* kan betala sin skatt ... / När de *inte* kan betala sin skatt ... Normal bisatsordföljd med *inte* i satsadverbialposition

Observera att ett framförställt *inte* kan fungera som adverbattribut till ett betonat huvudord (paragraf 31 H).

Jfr. Om *inte* de kan betala sin skatt, är det något fel på systemet. *Inte* fungerar som attribut till huvudordet *de*.

II. Tempus i samtliga tidsaspekter

I tabellen nedan har varje exempelmening endast ett tempus i varje sats. Övriga alternativ står inom parentes vid angivandet av tempus.

Tid →	Nutid	
Modus ↓/Aspekt →	Nutid (i nutid)	Framtid (i nutid)
Reella villkor, (indikativ) →	Om man <i>bråkar</i> , <i>åker</i> man ut. Det är regeln som gäller. Bisats: presens Överordnad sats: presens	Det här gäller framöver: Om man <i>bråkar</i> , <i>kommer</i> man att <i>åka</i> ut. Bisats: presens (alt. framtidskonditionalis ¹) Överordnad sats: futurum (alt. presens)
Tänkta villkor, (konjunktiv) →	Om jag <i>bråkade</i> (nu), <i>skulle</i> jag nog <i>åka</i> ut. Bisats: preteritum (preteritum konjunktiv) Ö-sats: konditionalis 1 (alt. preteritum/ preteritum konjunktiv)	Om du <i>skulle bråka</i> i morgon, <i>skulle</i> du <i>åka</i> ut. Bisats: framtidskonditionalis (alt. preteritum/ preteritum konjunktiv) Överordnad sats: konditionalis 1
Tid →	Dåtid	
Modus ↓/Aspekt →	Nutid (i dåtid)	Framtid (i dåtid)
Reella villkor, (indikativ) →	Om man <i>bråkade</i> , <i>åkte</i> man ut. Så var det. Bisats: preteritum Överordnad sats: preteritum	Jag sa att om han <i>bråkade</i> i framtiden, <i>skulle</i> han <i>åka</i> ut. Bisats: preteritum (alt. framtidskonditionalis ¹) Överordnad sats: futurum preteritum
Tänkta villkor, (konjunktiv) →	Om jag <i>hade bråkat</i> (då), <i>skulle</i> jag <i>ha åkt</i> ut. Bisats: pluskvamperfekt Överordnad sats: konditionalis 2 (alt. pluskvamperfekt)	Jag sa att om han <i>skulle bråka</i> i framtiden, <i>skulle</i> han <i>åka</i> ut. Bisats: framtidskonditionalis (alt. preteritum/ preteritum konjunktiv) Överordnad sats: konditionalis 1

¹ I meningar med framtidsaspekt kan alltid framtidskonditionalis användas i villkorsbisatsen. Det innebär ett tänkt villkor, trots att den överordnade satsen kan ha en (utlovad) reell konsekvens. Denna sammankoppling av tänkt villkor och reell konsekvens möjliggörs av att framtiden är en tänkt tid som ännu inte har inträffat.

Beträffande användning av konditionalis 2 i meningar med nutidsaspekt se avsnitt C III.

För övriga kommentarer till tempusalternativen i tabellen ovan se nästa sida.

Kommentarer till tempusalternativen i tabellen på föregående sida

I reella villkorsmeningar kan futurum i den överordnade satsen ersättas av presens, om det klart framgår att utsagan gäller aspekten framtid (avsnitt A I).

Ex. Om man bråkar i morgon, *åker* man ut. Jfr. Om man bråkar i morgon, *kommer* man *att åka* ut.

Vid subjektiv framtidsaspekt kan futurum användas i bisatser med reella villkor, om man vill betona att den subjektiva framtidsaspekten är viktig för den objektiva konsekvensen i den överordnade satsen (avsnitt A III).

Ex. Om du *ska bråka*, kommer du att åka ut. Jfr. Om du *bråkar*, kommer du att åka ut.

Konditionalis 1 ersätts ibland av preteritum (hos vissa verb även av preteritum konjunktiv – avsnitt C III).

Ex. Om jag bråkade (nu), *åkte* jag nog ut. Jfr. Om jag bråkade (nu), *skulle* jag nog *åka* ut.

Konditionalis 2 ersätts ofta av pluskvamperfekt (avsnitt C III).

Ex. Om jag hade bråkat (då), *hade* jag *åkt* ut. Jfr. Om jag hade bråkat (då), *skulle* jag *ha åkt* ut.

Som framgår av tabellen och tidigare text kan framtidskonditionalis användas i villkorsbisatser som har såväl tänkta som reella konsekvenser i meningar med framtidsaspekt, eftersom framtiden i sig är en tänkt tid. Bisatserna med framtidskonditionalis i exemplen nedan har alltså alla tänkta villkor.

Ex. Om han <i>skulle bråka</i> i morgon, <i>skulle</i> han <i>åka</i> ut.	Tänkt konsekvens i framtid i nutid – konditionalis 1
Om han <i>skulle bråka</i> i morgon, <i>kommer</i> han <i>att åka</i> ut.	Reell konsekvens i framtid i nutid – futurum
Om han <i>skulle bråka</i> i morgon, <i>åker</i> han ut.	Reell konsekvens i framtid i nutid – presens med framtidsaspekt
(Jag sa att) om han <i>skulle bråka</i> i morgon, <i>skulle</i> han <i>åka</i> ut.	Reell <i>eller</i> tänkt konsekvens i framtid i <i>dåtid</i> – futurum pret. resp. konditionalis 1

Vanliga alternativ till framtidskonditionalis i det allmänna språkbruket är preteritum respektive presens (avsnitt C III).

Ex. Om han *skulle bråka*, *skulle* han *åka* ut. = Om han *bråkade*, *skulle* han *åka* ut. – Tänkt framtid i nutid // reell/tänkt framtid i dåtid
 Om han *skulle bråka*, *kommer* han *att åka* ut. = Om han *bråkar*, *kommer* han *att åka* ut. – Reell framtid i nutid
 Om han *skulle bråka* i morgon, *åker* han ut. = Om han *bråkar* i morgon, *åker* han ut. – Reell framtid i nutid (presens med framtidsaspekt)

E. Verbformen *skulle* – användning och jämförelse med engelska

Verbformen *skulle* används i en rad olika sammanhang i svenskan. I nedanstående tabell listas de vanligaste användningsområdena med exempel samt jämförelser med engelska. I de engelska översättningarna har endast de vanligaste översättningsalternativen medtagits.

Sammanhang	Exempel	Jämförelse med engelska
Futurum preteritum	Filmen <i>skulle börja</i> när alla hade satt sig.	The film <i>was going to start</i> when everyone was seated.
nära förestående framtid i dåtid	Filmen <i>skulle just börja</i> .	The film <i>was about to start</i> .
(reseverb) i snar framtid i dåtid	Hon <i>skulle komma</i> tillbaka följande dag.	She <i>was coming</i> back the following day.
bestämt eller avtalat i förväg	Vapnen <i>skulle lämnas in</i> före 15 juni.	The weapons <i>were to be handed in</i> before June 15. ¹
i betydelsen 'det var meningen att ...'	Vi <i>skulle vara</i> där i två dagar.	We <i>were supposed to be</i> there for two days.
indirekt (objektsbisats)	Hon berättade, att hon <i>skulle köpa</i> en bil.	She told me that she <i>would buy/ was going to buy</i> a car.
- i betydelse närmare 'borde'	Han tyckte att jag <i>skulle köpa</i> bilen.	He thought that I <i>should buy</i> the car.
- i betydelsen 'kanske skulle'	Jag trodde att de (<i>kanske</i>) <i>skulle ändra</i> sig.	I thought that they <i>might change</i> their minds.
Futurum exaktum preteritum, indirekt	Vi trodde att han <i>skulle ha läst</i> boken till dess.	We thought that he <i>would have read</i> the book by then.
bestämt eller avtalat i förväg	Hon <i>skulle ha betalat</i> räkningen före klockan 12.	She <i>was to have paid</i> the bill before noon. ¹
i betydelsen 'det var meningen att ...'	Vi <i>skulle ha läst</i> boken till måndag.	We <i>were supposed to have read</i> the book by Monday.
i betydelse närmare 'borde'	Vi tyckte att han <i>skulle ha läst</i> boken till dess.	We thought that he <i>should have read</i> the book by then.
Konditionalis 1	Om jag vann en miljon, <i>skulle jag bli</i> glad. ²	If I won a million, I <i>would be</i> glad. ²
Konditionalis 2	Om du hade sett mig, <i>skulle jag ha blivit</i> glad. ²	If you had seen me, I <i>would have been</i> glad. ²
Framtidskonditionalis i bisats ²	Om du <i>skulle se</i> henne i morgon, hälsa från mig!	If you <i>should see</i> her tomorrow, give her my regards!
osannolik händelse ²	Om du (<i>mot förmodan</i>) <i>skulle se</i> henne ...!	If you <i>were to see</i> her tomorrow, give her my regards!
Artighetsfraser (ursprungligen konditionalis/konjunktiv)	Jag <i>skulle vilja ha</i> en kaka. <i>Skulle du kunna skicka</i> mig saltet?	I <i>would like</i> a biscuit, please. <i>Would/could you pass</i> me the salt, please?

¹ I ledigt språk används ofta de närliggande uttrycken med *was/were supposed to* även i dessa fall.

Ex. The weapons *were supposed to be handed in* before June 15.
She *was supposed to have paid* the bill before noon.

Jfr. The weapons *were to be handed in* before June 15.
She *was to have paid* the bill before noon.

² Beträffande de olika verbforms- och ordföljdsvarianterna vid konditionalis se nästa sida.

Verbforms- och ordföljdsvarianter vid konditionalis

Engelskan kan inte som svenskan byta ut konditionalis 1 mot preteritum/ preteritum konjunktiv och konditionalis 2 mot pluskvamperfekt i de överordnade satserna. Som framgår av denna paragrafs avsnitt C, punkt III är alternativet i svenskan att använda pluskvamperfekt i stället för konditionalis 2 betydligt vanligare än alternativet att använda preteritum i stället för konditionalis 1, eftersom det senare alternativet kan sammanfalla med de verbformer som används vid reella situationer. (Beträffande särskilda verbformer i preteritum konjunktiv se denna paragrafs avsnitt C, punkt II.)

Ex.	Om jag vann (vunne) en miljon, <i>skulle jag bli glad</i> .	If I won a million, I <i>would be</i> glad.
	Om jag vann (vunne) en miljon, <i>blev (bleve) jag glad</i> .	If I won a million, I <i>would be</i> glad.
	Om jag hade vunnit en miljon, <i>skulle jag ha blivit glad</i> .	If I had won a million, I <i>would have been</i> glad.
	Om jag hade vunnit en miljon, <i>hade jag blivit glad</i> .	If I had won a million, I <i>would have been</i> glad.

Engelskan kan inte som svenskan använda oinledd konditional bisats som alternativ, om bisatsen endast innehåller *ett* predikat.

Ex.	Om jag <i>vann</i> en miljon, skulle jag bli glad/ blev(-e) jag glad.	If I <i>won</i> a million, I would be glad.
	<i>Vann (vunne)</i> jag en miljon, skulle jag bli glad/ blev(-e) jag glad.	If I <i>won</i> a million, I would be glad.

Oinledd konditional bisats kan däremot användas i engelskan som alternativ vid konditionalis 2, vars bisats innehåller (minst) *två* predikat. Detsamma gäller i bisatser med framtidskonditionalis, som också är en konstruktion med (minst) *två* predikat. Oinledda konditionala bisatser har dock en formell eller ålderdomlig stilgrad i engelskan. (Beträffande framtidskonditionalis se avsnitt C III i denna paragraf.)

Ex.	Om du <i>hade sett</i> mig, skulle jag ha blivit glad/ hade jag blivit glad.	If you <i>had seen</i> me, I would have been glad.
	<i>Hade</i> du <i>sett</i> mig, skulle jag ha blivit glad/ hade jag blivit glad.	<i>Had</i> you <i>seen</i> me, I would have been glad.
	Om du <i>skulle se</i> henne, hälsa från mig!	If you <i>should see</i> her, give her my regards!
	<i>Skulle</i> du <i>se</i> henne, hälsa från mig!	<i>Should</i> you <i>see</i> her, give her my regards!

I formell engelska kan en oinledd konditional bisats även vara efterställd sin överordnade sats, något som knappast förekommer i svenskan.

Ex.	<i>Had</i> you <i>seen</i> me, I would have been glad.	<i>Hade</i> du <i>sett</i> mig, skulle jag ha blivit glad.
	I would have been glad, <i>had</i> you <i>seen</i> me.	Jag skulle ha blivit glad, <i>om</i> du <i>hade sett</i> mig.

Användningsområde för verbformen *skulle*

Futurum preteritum
 Futurum preteritum i nära förestående framtid (i dåtid)
 Futurum preteritum/futurum exaktum preteritum som är bestämd eller avtalad i förväg
 Futurum preteritum/futurum exaktum preteritum i betydelsen 'det var meningen att ...'
 Futurum preteritum som är indirekt, dvs. i en objektsbisats
 Futurum exaktum preteritum som är indirekt, dvs. i en objektsbisats
 Futurum preteritum/ futurum exaktum preteritum i betydelse som gränsar till *borde*
 Futurum preteritum i betydelsen *kanske skulle*

Konditionalis 1 och 2 (i överordnade satser)
 Framtidskonditionalis (i bisats) – *händelsevis*
 Osannolik framtidskonditionalis (i bisats) – *mot förmodan*

Artighetsfraser
 Artighetsfraser med *skulle kunna*

Framtidskonditionalis med verbformen *skulle* (engelska *should* eller *were to*) används optionellt i konditionala bisatser för att uttrycka en oviss framtida händelse eller avsikt med tänkt *eller* reell konsekvens (avsnitt C III och D II i denna paragraf).

Övriga konditionala bisatser med tänkta förutsättningar gäller nutid/dåtid utan framtidsaspekt och hör samman med överordnade satser, vars konsekvenser också är tänkta. Dessa konditionala bisatser innehåller normalt inte ordet *skulle*, som i de fallen är förbehållet de överordnade satserna. En sådan användning av *skulle* i de överordnade satserna är optionell i svenskan, men obligatorisk i engelskan (*would*). Se föregående sida.

Som framgår av denna paragrafs avsnitt A, punkt III används *ska/skulle* normalt inte heller i svenska *tidsbisatser*. Samma princip gäller i engelskan.

Observera att svenska artighetsfraser oftast innehåller ett ”extra” predikat i form av ett modalt hjälpverb, något som är ovanligt i engelskan. Som framgår av det andra exemplet nedan kan däremot det modala hjälp verbet *could* ersätta det konditionalisbildande *would* i betydelsen ’skulle kunna’.

Ex. *Skulle du vilja ha lite mera vin?*
Skulle du kunna skicka mig saltet?

Would you like some more wine?
Could you pass me the salt, please?

Would kan användas i alla artighetsfraser.
Skulle kunna motsvaras alternativt av *could*.

Engelska verbformer som motsvarar *skulle*

was/were going to
was/were about to
was/were (supposed) to
was/were supposed to
would alt. was/were going to
would
should
might

would
should
were to

would
would alt. could

57. Modala hjälpverb och andra icke-tempusbildande hjälpverb

A. Modala hjälpverb

De modala hjälpverben modifierar huvud verbet genom att de uttrycker *subjektets inställning* till satsens budskap eller *sändarens bedömningar och åsikter*. Gränsen mellan modala hjälpverb och övriga icke-tempusbildande hjälpverb är något oklar. De verb som finns listade nedan räknas dock allmänt som modala. Gemensamt för hjälpverb är att efterföljande huvudverb i infinitiv inte föregås av infinitivmärket *att*, vilket däremot är fallet när transitiva huvudverb följs av objekt som är infinitivfraser (paragraf 54 C).

<u>Infinitiv</u>	<u>Presens</u>	<u>Preteritum</u> ¹	<u>Supinum</u>	<u>Konjugation</u> (paragraf 53)
behöva	behöver	behövde	behövt	2a
böra	bör	borde ²	bort	5b
få	får	fick	fått	5e
kunna	kan	kunde	kunnat	5f
nännas	nänns	nändes	nänts	2a
idas	ids	iddes	itts	2a
gitta	gitter	gitte	gittat	2c
---	lär	---	---	---
---	måste	måste	måst	5f
---	må	måtte ³	---	5f
skola	ska/skall ⁴	skulle	skolat	5f
töras ⁵	törs	tordes	torts ⁵	5b
vilja	vill	ville	velat	5f
---	(tör) ⁶	torde	---	5b

¹ Preteritumformen av många av dessa verb fungerar även som preteritum konjunktiv (paragraf 56 C II).

² I ledigt språk används preteritumkonjunktivformen *borde* parallellt med presensformen *bör* även i satser med nutidsaspekt.

³ I önsknings- och förhoppnings- används numera oftast preteritumkonjunktivformen *måtte*, medan presensformen *må* i sådana fall används i äldre stil och fasta uttryck.

⁴ Presensformen *skall* förekommer mest i formellt och ålderdomligt språk. I övriga fall används formen *ska*.

⁵ Infinitivformen *töras* ersätts ofta i modern svenska av *tordas*, från preteritumformen *tordes* – härav också supinumvarianten *tordats*.

⁶ Presensformen *tör* är numera helt ersatt av preteritumkonjunktivformen *torde*, vilken även den upplevs som något ålderdomlig.

Som framgår av sammanställningen på föregående sida saknas böjningsformer hos flera av de traditionella modala hjälpverben, vilket i två fall – *må* och *tör* – kan bero på att verbens betydelser inte skapar behov av de saknade formerna. I fallen med *måste* och *lär* är dock frånvaron av vissa former mer svårförklarlig. *Måste* omskrivs normalt med den synonyma konstruktionen *vara tvungen att* i infinitiv, men regionalt (i norra Sverige) förekommer infinitivformen *måsta*. De olika formerna av *lär* kan i verbets vanligaste modala betydelser (’antagande grundat på hörsägen’ och ’talarens antagande eller uppfattning’) ersättas med motsvarande former av *skola* respektive *kommer att* och *torde*. Verbet har ytterligare en modal betydelse (’lämplighet, nödvändighet eller plikt’), där böjning efter konjugation 2 (*lära, lärde, lärt*, dvs. som huvudverbet) eller konjugation 1 (*lära, lärade, lärat*) förekommer i regionalt talspråk. I presens kvarstår dock alltid formen *lär*. (Se vidare betydelsebeskrivningarna i avsnitt D i denna paragraf.)

B. Verb som gränsar till modala hjälpverb

Nedanstående verb kan i viss mån sägas vara modala, dvs. modifiera huvudverbet genom att uttrycka subjektets inställning till satsens budskap eller sändarens bedömningar och åsikter. I det allmänna språkbruket fungerar de nästan alltid som hjälpverb, om de följs av andra verb. Det innebär att de i modern svenska sällan följs av verb med infinitivmärket *att*.

<u>Infinitiv</u>	<u>Presens</u>	<u>Preteritum</u>	<u>Supinum</u>	<u>Konjugation</u> (paragraf 53)
bruka	brukar	brukade	brukat	1
hinna	hinner	hann	hunnit	4a
orka	orkar	orkade	orkat	1
råka	råkar	råkade	råkat	1
slippa	slipper	slapp	sluppit	4a
våga	vågar	vågade	vågat	1

Ovanstående verb återfinns i betydelsebeskrivningarna av modala hjälpverb i avsnitt D.

C. Verb som alternativt fungerar som hjälpverb

Nedanstående verb har vacklande bruk beträffande användningen av infinitivmärket *att* framför efterföljande verb. Det betyder att de alternativt kan anses fungera som hjälpverb med efterföljande huvudverb i stället för som transitiva huvudverb med infinitivfraser som objekt. Infinitivfraser som följer verben före semikolonet nedan kan i många fall även ses som förkortade infinitivadverbial. (Se exempel och vidare förklaringar i paragraf 54 C.)

börja, fortsätta, försöka, hoppas, lyckas, nödgas, sluta; förmå, glömma, vägra

Dessa verb kan i vissa fall alternativt ses som hjälpverb.

D. De modala och angränsande hjälpverbens betydelser

Måste (infinitivform saknas i riksspråk) kan uttrycka *objektiv* plikt och skyldighet.

Ex. Du *måste* städa klart i dag. Objektiv plikt och skyldighet uttrycks ofta med *måste* i jakande satser.

Måste/behöva kan uttrycka nödvändighet.

Ex. *Behöver/måste* man lämna in en anmälan till den här kursen? Nödvändighet kan uttryckas med båda verben.

Generellt är *måste* skarpare i sin betydelse än *behöva*. *Måste* innebär ett tvång, medan *behöva* är en avledning till substantivet *behov*.

Ex. Du *måste* städa klart i dag. *Måste* uttrycker plikt/skyldighet *och* nödvändighet.
 Du *behöver* städa klart i dag. *Behöva* uttrycker nödvändighet eller behov – ej plikt/skyldighet.
 Jfr. Du *behöver* en mopp och en hink. *Behöva* kan även fungera som huvudverb (avsnitt F i denna paragraf).

Om plikt/skyldighet *och* nödvändighet upphör genom negering, används oftast *behöva*, medan *måste* har en snävare betydelse.

Ex. Du *behöver inte* städa klart i dag. Plikt/skyldighet *och* nödvändighet upphör (kanske därför att behov saknas).
 Du *måste inte* städa klart i dag. Plikt/skyldighet upphör, men nödvändighet eller behov kan kvarstå.

Verbuttrycket **vara tvungen att**, där *att* inleder ett förkortat adverbial (paragraf 53 F VI), kan användas synonymt med *måste* i ovanstående betydelser.

Ex. Du *är tvungen att* städa klart i dag. / *Är man tvungen att* lämna in en anmälan till den här kursen? / Du *är inte tvungen att* städa klart i dag.

Måste kan dessutom i vissa jakande meningar innebära stark sannolikhet.

Ex. Det *måste* vara han som har gjort det. Jfr. Det är *mycket sannolikt att* han har gjort det.

Slippa innebär att en plikt/skyldighet eller nödvändighet upphör som en följd av andra händelser och att detta är en lättnad för subjektet.

Ex. Du *slipper* göra läxan, eftersom läraren är sjuk. Jfr. Du *behöver inte* göra läxan. – Ej självklart en lättnad

Skola kan uttrycka1. *subjektiv* plikt och skyldighet

Ex. Du *ska* göra dina läxor.
 Du *skall* icke bära falskt vittnesbörd mot din nästa.

Jfr. Du *måste* göra dina läxor. – *Objektiv* plikt/skyldighet
 Presensformen *skall* används mest i ålderdomlig och formell stil.

2. ett antagande grundat på hörsägen eller osäker information

Ex. Hon *ska* vara duktig.

Jfr. *Jag har hört*, att hon är duktig.

3. den talandes uppfattningar och bedömningar

Ex. Han *ska* då alltid larva sig.

Jfr. *Jag upplever* att han *brukar* larva sig.

Skola kan uttrycka subjektivitet både som temporalt och modalt hjälpverb. Modala hjälpverb kan dock endast uttrycka subjektets inställning eller sändarens åsikt om subjektivitet respektive objektivitet. (Beträffande *skola* och dess olika funktioner se vidare paragraf 56, avsnitt A II, C III och E.)

Få kan uttrycka

1. påbud

Ex. Man *får* parkera här.
 Man *får inte* parkera här.

Jfr. Det *är tillåtet* att parkera här.
 Det *är förbjudet* att parkera här.

2. en stark önskan om att en viss situation inte ska uppstå/ har uppstått, ofta med inslag av ovanstående förbudsbetydelse

Ex. Det *får inte* hända.

Jfr. *Måtte* det *inte* hända – entydig önskan eller förhoppning

3. skyldighet/nödvändighet som är en följd av något

Ex. De *fick* betala böter (på grund av fortkörning).

Jfr. Fortkörningen *ledde till* att de *blev skyldiga* att betala böter.

Sammanfattning av modala hjälpverb som avhandlar skyldighet (inklusive plikt) och nödvändighet

Skyldighet/nödvändighet i jakande sats

Observera att termerna *objektiv* respektive *subjektiv skyldighet* i kommentarerna nedan endast avser sändarens åsikt om subjektivitet respektive objektivitet.

Ex.	Du <i>måste</i> göra läxan.	Objektiv skyldighet/nödvändighet (enligt talaren/sändaren)
	(Jag tycker att) du <i>ska</i> göra läxan.	Subjektiv skyldighet (enligt talaren/sändaren)
	Du <i>behöver</i> göra läxan.	Nödvändighet och/eller behov – ej skyldighet
	Till slut <i>får</i> väl jag göra läxan åt dig.	Skyldighet/nödvändighet som är en följd av andra händelser

Skyldighet/nödvändighet upphör

I nedanstående exempel upphör skyldighet eller nödvändighet genom negering av en tänkt jakande sats. I de två första exemplen sker detta med adverbet *inte*, medan det i det sista exemplet sker genom att verbet *slippa* har en inneboende negerande innebörd.

Ex.	Du <i>behöver inte</i> göra läxan.	Skyldighet/nödvändighet upphör, ibland genom att behov saknas.
	Du <i>måste inte</i> göra läxan.	Skyldighet upphör men nödvändighet eller behov kan kvarstå.
	Du <i>slipper</i> göra läxan.	Skyldighet/nödvändighet upphör (som en följd av andra händelser) till lättnad för subjektet.

Negerad skyldighet

I nedanstående exempel är det skyldigheten i sig som är negerad. Påbud som gäller en negerad skyldighet kan även kallas förbud.

Ex.	Man <i>ska</i> inte stjäla.	Förbud grundat på moral (= subjektiv skyldighet)
	Man <i>får</i> inte stjäla.	Förbud grundat på juridik (= objektiv skyldighet)

Skola används alltså som modalt hjälpverb i *subjektiv* betydelse både vid skyldighet i jakande sats och vid negerad skyldighet.

Ex.	De tycker att jag <i>ska</i> vara snäll, och att jag <i>inte ska</i> bråka.	Subjektiv skyldighet i jakande sats och vid negerad skyldighet
	Jag <i>måste</i> vara snäll. Jag <i>får</i> inte bråka.	Objektiv skyldighet i jakande sats och vid negerad skyldighet

Icke-modal användning av verbet *få* i speciella konstruktioner

Få kan användas vid *inträdande handling tillsammans med förnimmelsevenen höra, känna, se och veta*. I denna betydelse fungerar *få* inte som ett *modalt* hjälpverb. Konstruktionen har sitt ursprung i ett slags satsförkortning med huvud verbet *få* i betydelsen 'erhålla'.

Ex. Jag *fick veta* att de skulle komma. Jfr. Jag *fick* ('erhöll') information, så att jag *visste* att de skulle komma.

Samma ursprungsbetydelse har *få* i konstruktioner *med resultativa verb i perfekt particip*, vilka som satsdelar är objektspredikativ med verbbetydelse.

Ex. Vi *fick* maten *serverad* (objektspredikativ). Jfr. Vi *fick* ('erhöll') service, så att maten *blev serverad* (predikat 1-2).

Få kan också uttrycka *påverkan* i speciella uttryck som konstrueras med infinitivmärke framför infinitiv verbet. Denna infinitivfras fungerar som ett förkortat adverbial (paragraf 46 D II).

Ex. Hon *fick* mig *att gråta*. Jfr. Hon (s) *fick* (p) mig (ao) *till att gråta* (påverkansadverbial).

Få kan i analogi med ovanstående konstruktion även ha påverkansbetydelse vid objektspredikativ med adjektivbetydelse (paragraf 15 C). I detta fall kan det ersättas av verbet *göra*, vilket är det ursprungliga verbet i motsvarande konstruktion med subjektspredikativ.

Ex. Hon *fick* (= *gjorde*) mig *ledsen* (objektspredikativ). Jfr. Hon *gjorde så att* jag blev *ledsen* (subjektspredikativ).

Bruka uttrycker en vana.

Ex. De *brukar* hälsa på, när de är i närheten. Jfr. De *har för vana* att hälsa på, när de är i närheten.

Bruka har under de senaste århundradena genom betydelseförskjutning successivt blivit ett (modalt) hjälpverb. Som huvudverb med den ursprungliga betydelsen 'använda' upplevs det numera som något ålderdomligt. Denna äldre betydelse lever dock kvar i många substantiv.

Ex. Detta är ett hem för alkoholmissbrukare. Jfr. Detta är ett hem för människor som *använder* alkohol på fel sätt.
De säljer bruksartiklar. De säljer artiklar som man *använder* ofta.
Titta i bruksanvisningen! Titta i häftet som talar om hur man *använder* apparaten!

Böra uttrycker

1. lämplighet

Ex. Du *bör/borde* läsa igenom bruksanvisningen.
 Hon tyckte att han *borde* läsa igenom bruksanvisningen.

Preteritumkonjunktivformen används synonymt med presensformen i ledigt språk.
 I preteritum kan endast *borde* användas.

2. möjlighet/antagande grundat på bedömning av situationen

Ex. Det *bör/borde* gå att fästa den vid ytterväggen.

Jfr. *Efter bedömning tror jag* att det går att fästa den vid ytterväggen.

Kunna uttrycker

1. kunskap och förmåga

Ex. Jag *kan* köra en bandtraktor.

Jfr. Jag *har kunskap och förmåga* att köra en bandtraktor.

2. möjlighet

Ex. Det *kan* ha runnit ut olja i motorrummet.

Jfr. Det *är möjligt* att det har runnit ut olja i motorrummet.

3. ett lämpligt eller genomförbart alternativ (Huvud verbet *gå* kan användas i konstruktioner med liknande betydelse.)

Ex. Man *kan* använda acetone.

Jfr. Det (*f. s.*) går (*p*) att använda acetone (*eg. s.*). / Att använda acetone (*s*) går (*p*).

I betydelse 1 ovan är *kunna* även ett transitivt huvudverb (avsnitt G i denna paragraf).

Idas/gitta betyder 'tycka att det är värt ansträngningen'.

Ex. Han *iddes/gitte* inte ta in möblerna över natten.

Jfr. Han *tyckte* inte, *att det var värt ansträngningen* att ta in möblerna.

Lär (infinitivform saknas i riksspråk) kan uttrycka

1. ett antagande grundat på hörsägen (ungefär som *skola* i modal betydelse 2)

Ex. Han *lär* vara en skicklig bridgespelare. Jfr. *Det sägs* att han är en skicklig bridgespelare.
Han *ska* vara en skicklig bridgespelare (har jag hört).

2. den talandes uppfattning eller antagande (ungefär samma betydelse som det temporala verbet *kommer att* eller det modala *torde*)

Ex. Den metoden *lär* inte fungera. Jfr. Den metoden *kommer* inte *att* fungera. – Objektiv framtid
Den metoden *torde* inte fungera. – Antagande

3. lämplighet, nödvändighet eller plikt

Ex. Du *lär* ordna det här till i morgon. Jfr. Du *bör* ordna det här till i morgon. – Lämplighet
Du *behöver* ordna det här till i morgon. – Nödvändighet
Du *måste* ordna det här till i morgon. – Plikt

Samtliga former utom presensformen *lär* saknas i riksspråk. Betydelse 3 ovan har tidigare mest används i delar av Norrland/norra Svealand (där även preteritumformerna *lärde* eller *lärade* samt supinumformerna *lärt* eller *lärat* ibland förekommer i talspråket). Under de senaste årtiondena har dock denna betydelse (3) börjat användas mer frekvent även i övriga landet – då endast i presens (i likhet med de andra betydelserna).

I talspråk förekommer ofta en tautologi med de båda synonyma modala hjälpverben i betydelse 1 ovan.

Ex. * Det *lär ska* vara så. Jfr. Det *lär* vara så. / Det *ska* vara så (har jag hört).

Ovanstående modala hjälpverb har inte gemensamt historiskt ursprung med huvud verbet *lära*, som betyder 'undervisa' eller 'inhämta kunskap'. (I betydelsen 'inhämta kunskap' har verbet ofta reflexiv form: *lära sig*.) Huvud verbet *lära* kan även ha en hjälpverbsliknande funktion i det fasta transitiva verbuttrycket *lära känna* (*någon*).

Ex. Vi *lärde känna* varandra under militärtjänsten. Ursprunglig konstruktion med en infinitivfras som objekt: Vi *lärde att känna varandra*.

Torde (infinitivform saknas i riksspråk) uttrycker den talandes antagande.

Ex. Hon säger att det *torde* gå bra.
Hon sa att det *torde* gå bra.

Jfr. Hon säger att det *antagligen kommer att* gå bra. – Nutidsaspekt
Hon sa att det *antagligen skulle* gå bra. – Dåtidsaspekt

Samtliga former utom preteritumkonjunktivformen *torde* är obrukliga i riksspråk. Presensformen *tör* används således nästan aldrig i modern svenska utan ersätts av *torde*, som alltså även används i dåtidsaspekt. Också *torde* kan numera upplevas som en något ålderdomlig verbform.

Vilja uttrycker subjektets önskan och vilja.

Ex. Jag *vill* ha grädde till kaffet.

I ålderdomlig eller formell stil kan även **önska** fungera som modalt hjälpverb med samma betydelse. Det används också i modern svenska – oftast i passiv form – för att markera formell artighet i vissa fasta uttryck.

Ex. Konungen *önskade* vara ensam. Ålderdomlig stil
Lägenhet *önskas* hyra. Formell stil

Jfr. Kungen *ville* vara ensam.
Jag/vi *vill* hyra en lägenhet.

Töras (tordas)/våga uttrycker mod och mental styrka.

Ex. *Törs/vågar* du utmana etablissemangen?

Jfr. *Har* du *mod* att utmana etablissemangen?

I modern svenska används oftast infinitivformen *tordas* och ibland supinumformen *tordats*, båda från preteritumformen *tordes*, i stället för de ursprungligare formerna *töras* respektive *torts*.

Ex. Ska han *tordas* göra det?
Han har aldrig *tordats* konfrontera dem.

Jfr. Ska han *töras* göra det? – Ålderdomlig ursprunglig form
Han har aldrig *torts* konfrontera dem. – Alternativ (och ursprunglig) form

Nännas betyder 'ha hjärta att' eller 'förmå sig till att'.

Ex. Han *nändes* inte utkräva hela skulden.

Jfr. Han *hade inte hjärta att* utkräva hela skulden.

Må (presensform; infinitivform saknas i riksspråk) kan uttrycka

1. önskan eller förhoppning

Ex. *Måtte* det gå bra för henne.
Ja, *må* hon leva.

Preteritumkonjunktivformen *måtte* används normalt i denna betydelse.
Presensformen *må* förekommer i denna betydelse mest i äldre fasta uttryck.

2. uppmaning (i betydelsen 'får' ≈ 'äger rätt att' eller 'bör')

Ex. Hundar *må* ej medföras.

Äldre formell stil – endast presensformen används i denna betydelse.

3. möjlighet

Ex. Den som ni utser är välkommen, vem det än *må* vara.

Jfr. Den som ni utser är välkommen, vem det än *kan* vara.

Den ålderdomliga formen **mån**de kan ibland användas i betydelsena 1 och 3 ovan och fungerar som både presens- och preteritumkonjunktivformer.

Ex. Jag önskar/skulle önska att det *mån*de bli så.
Den som ni utser/utsåg, är/var välkommen, vem det än *mån*de vara.

Från verbformen *mån*de kommer det ålderdomliga och regionala adverbet *mån*ne, som används med anknytning till betydelse 3 ovan.

Ex. Kommer hon *mån*ne?

Jfr. Finns det en *möjlighet* att hon kommer?

Orka uttrycker fysisk och psykisk kraft eller förmåga.

Ex. Hon *orkar* inte fortsätta.

Jfr. Hon *har* inte *kraft* att fortsätta.

Hinna uttrycker att tiden är tillräcklig för att genomföra huvudverbets aktion.

Ex. Jag *hinner* laga mat, innan gästerna kommer.

Jfr. Jag *har tid* att laga mat, innan gästerna kommer.

Råka uttrycker en tillfällighet.

Ex. Jag *råkade* höra vad du sa.

Jfr. Jag hörde *händelsevis* vad du sa.

Råka är även ett huvudverb med betydelsen 'träffa'/'möta' eller 'hamna' (avsnitt G i denna paragraf).

Komma att, som i presens är ett tempusbildande hjälpverb, kan i verbformerna preteritum, supinum och infinitiv ha samma modala betydelse som *råka*, s.k. accidentell betydelse.

Ex. Jag *kom att* hamna i hennes gamla lägenhet.
Hon hade *kommit att* förolämpa chefen.
Jag var rädd att jag *skulle komma att* träffa chefen.

Jfr. Jag *råkade* hamna i hennes gamla lägenhet.
Hon hade *råkat* förolämpa chefen.
Jag var rädd att jag *skulle råka* träffa chefen.

Ovannämnda verbformer av *komma att* kan även ha s.k. ingressiv betydelse.

Ex. Han *kom att* sitta i tre olika regeringar.

Jfr. Det *visade sig* att han *skulle* sitta i tre regeringar under sin karriär.

Infinitivmärket *att* i verbet *komma att* placeras före det andra predikatet i satsschemat. I de verbformer som ger accidentell och ingressiv betydelse utelämnas aldrig infinitivmärket *att* till skillnad från den temporala betydelsen i presens.

Ex. Han *kom* oturligt nog *att* bli vald först.

Satsadverbialet *oturligt nog* placeras mellan predikaten *kom* och *att bli vald*.

Jfr. Hon *kommer* säkert *att* göra det.
Hon *kommer* säkert göra det.

Temporal betydelse, objektiv framtid i nutid
Att utelämnas i denna funktion ofta i modern svenska.

I tidsaspekten framtid i dåtid kan infinitivformen *komma att* användas som tillägg till den tempusbildande preteritumformen *skulle* i samtliga tre betydelser: de två modala betydelserna (accidentell och ingressiv) samt den objektiva futurala betydelsen. (Se även utförligare beskrivningar i paragraf 56 A III.)

Ex. Han var orolig för att han *skulle komma att* säga fel namn.
Företaget *skulle komma att* bli världsledande.
Han informerade om att de *skulle komma att* bygga en bro.

Jfr. Han var orolig för att han *skulle råka* säga fel namn. – Accidentell betydelse
Det *visade sig* att företaget *skulle* bli världsledande. – Ingressiv betydelse
Han informerade om att de *skulle* bygga en bro. – Objektiv futural betydelse

E. Passivbildande hjälpverb

De passivbildande hjälpverben *bli* och *vara* kan som alternativ till s-suffix användas i kombination med perfekt particip av transitiva huvudverb. Av dessa verb används *bli* endast i kombination med verb som har *resultativ betydelse*. *Bli* anger då en *förändring* (en process), medan *vara* i motsvarande fall anger *ett resultat* av förändringen. Vid verb med *icke-resultativ betydelse* används endast *vara*, som då anger *ett tillstånd*. (Se vidare paragraf 55 A.)

<u>Slag av passivbildning</u>	<u>Exempel</u>	<u>Motsvarande sats med passiv-s</u>
<i>Bli</i> + perfekt particip av resultativt verb	Patienten <i>blir undersökt</i> .	Patienten <i>undersöks</i> .
<i>Vara</i> + perfekt particip av resultativt verb	Patienten <i>är undersökt</i> .	Patienten <i>har undersökts</i> .
<i>Vara</i> + perfekt particip av icke-resultativt verb	Hon <i>är saknad</i> av många.	Hon <i>saknas</i> av många.

F. Satsförkortningar med huvudverb i hjälpverbsliknande konstruktioner

De finita verben (första predikaten) i nedanstående exempel följs av infinitiver utan infinitivmärke. Dessa finita verbformer fungerar dock inte som hjälpverb utan som huvudverb i olika slag av satsförkortningar.

<u>Slag av satsförkortning</u>	<u>Exempel</u>	<u>Paragraf/avsnitt</u>
Infinitivadverbial efter vissa fenomenverb	Han <i>verkar vara</i> lycklig	Paragraf 14 E
Akusativobjekt med infinitiv efter förnimmelseverb Dito i passiv form	Han <i>hörde</i> henne <i>komma</i> . Hon <i>sågs lämna</i> lokalen.	Paragraf 46 A I Paragraf 46 A III
Akusativobjekt med infinitiv efter tanke- och yttrandeverb Dito i passiv form	De <i>påstod</i> sig <i>ha</i> tillstånd. Hon <i>ansågs vara</i> duktig.	Paragraf 46 B I Paragraf 46 B II
Verbet <i>tillåta/låta</i> + förkortad infinitivfras i objekt	<i>Låt oss sjunga!</i>	Paragraf 46 D I
Verbet <i>be</i> + förkortat adverbial	Vi <i>bad</i> dem <i>komma</i> på lördag.	Paragraf 46 D II
<i>Få</i> + förnimmelseverb i inträdande handling	Jag <i>fick se</i> hela brevet.	Avsnitt D i denna paragraf

G. Verb som kan vara både hjälpverb och huvudverb

Flera *modala och angränsande hjälpverb* kan även fungera som vanliga huvudverb. Nedan ges exempel med de verb som har eller kan ha betydelseförskjutning mellan hjälp- och huvudverb.

<u>Exempel med hjälpverb</u>	<u>Exempel med huvudverb</u>	<u>Betydelse som huvudverb</u>
Du <i>behöver</i> inte fylla i blanketten.	Hon <i>behöver</i> dig.	Som huvudverb alltid med betydelsen 'ha behov av'
Han <i>brukade delta</i> i aktiviteterna.	Han <i>brukade</i> hammaren/jorden.	(Ålderdomligt) huvudverb med betydelsen 'använda' eller 'odla'
Det <i>kan vara</i> så.	Du <i>kan</i> många språk.	Som huvudverb alltid med betydelsen 'ha kunskap om/förmåga till'
De <i>fick</i> inte göra så.	De <i>fick</i> en fin present/ snuva.	Huvudverb med betydelsen 'erhålla' eller 'ådra sig'
Hon <i>råkade välta</i> glaset.	Hon <i>råkade</i> honom. / Hon <i>råkade</i> i olycka.	Huvudverb med betydelsen 'träffa'/'möta' eller 'hamna'
Ja, <i>må</i> hon leva!	Nu <i>mår</i> hon bra. / Nu <i>mår</i> hon.	Huvudverb med betydelsen 'känna sig' eller 'ha det bra'

I paragraf 54 A listas de hjälpverb som kan vara *tempusbildande*. Flera av dessa verb kan även fungera som huvudverb eller som icke-tempusbildande hjälpverb. Se nedan.

Komma (att) kan som tempusbildande hjälpverb i vissa former (främst presens) innebära objektiv framtidsaspekt (paragraf 56 A III), medan *komma att* (utan möjlighet att utelämnas *att*) i vissa former kan fungera som (modalt) hjälpverb med huvudbetydelsen 'händelsevis råka' (avsnitt D i denna paragraf). *Komma* är som huvudverb ett rörelseverb som kan ingå i en rad olika konstruktioner, bl.a. i satser med predikativt attribut (paragraf 17), satser med falsk samordning (paragraf 36) och satser med formellt subjekt (paragraf 39 A).

Skola kan som tempusbildande hjälpverb i olika former innebära reell framtidaspekt (paragraf 56 A III). I formen *skulle* ingår det som tempusbildande hjälpverb i olika slag av konditionalis (paragraf 56 C III). *Skola* är dessutom ett modalt hjälpverb med tre olika betydelser: Det kan uttrycka plikt och skyldighet, ett antagande grundat på hörsägen eller sändarens bedömning (avsnitt D i denna paragraf).

Tänka kan användas som ett tempusbildande hjälpverb med en starkt subjektiv framtidsaspekt (paragraf 56 A III), men är i sin vanligaste betydelse ett huvudverb med betydelserna 'använda hjärnan', 'fundera' eller 'anse'.

Ha ger som tempusbildande hjälpverb en avslutad tidsaspekt, men kan även vara huvudverb med en rad betydelser, bl.a. 'äga'/'inneha', 'vara försedd med', 'hålla'/'behålla' och 'vara skyldig att'.

58. Verbformer med s-suffix

A. Transitiva verb

En aktiv sats med ett transitivt huvudpredikat kan göras passiv genom att detta predikat ges s-suffix (paragraf 5).

Ex. *Per (s) köpte (p) en gitarr (ao) i Stockholm förra veckan.*
Gitarren (s) köptes (p) av Per (agent-advl) i Stockholm förra veckan.

Köpa är ett transitivt verb.
 Transitiva verb kan ges passiv betydelse genom s-suffix.

S-suffix på predikat användes i svenska ursprungligen för att ge dessa passiv betydelse. Två skilda utvecklingslinjer har dock genom århundradena gjort att det finns andra betydelser av predikat som slutar på s. Den ena linjen är kopplad till verb med reciprok (ömsesidig) transitiv betydelse och beskrivs i avsnitt B i denna paragraf, medan den andra linjen har sitt ursprung i en förskjutning av verbens betydelse och funktion – avsnitt C i denna paragraf. (I ledigt språk förekommer s-suffix även på presensparticipformer som är predikativa attribut eller objektspredikativ, för att påvisa verbbetydelse. Se paragraf 55 B IV.)

B. Särskilda reciproka transitiva verb

I. Aktiv transitiv betydelse

Reciproka transitiva verb kan ha ömsesidig betydelse, dvs. det som subjektet kan göra mot objektet kan också vissa objekt göra mot subjektet.

Ex. Vi ser er. Ni ser oss. / Han kramar henne. Hon kramar honom. / Jag kittlar dig. Du kittlar mig.

En särskild grupp reciproka transitiva verb kan förutom vanlig passiv betydelse (punkt II) även ha ömsesidig passiv betydelse (punkt III) och/eller överförd aktiv intransitiv betydelse (punkt IV). Dessa särskilda reciproka verb kan efter sin betydelse och funktion i satsen delas in i tre huvudgrupper.

1. Anknytningsverb: <i>höra, möta, råka</i> (’möta’; ’hitta’), <i>se, träffa</i>	Dessa verb etablerar kontakt mellan subjekt och objekt.
2. Ömhetsverb: <i>krama, kyssa, pussa</i>	Dessa verb innebär (oftast) en kärleksfull beröring.
3. Provokationsverb: a) <i>härma, lura, narra, reta, skrämma</i>
b) <i>bita, killa, kittla, klösa, knuffa, nypa, riva, slå, sparka, sticka, stånga, tränga</i>	Dessa verb innebär (oftast) en mental provokation.
Dessa verb innebär en handgriplighet.

II. Enkel passiv betydelse

Alla transitiva verb – även de reciproka – kan i princip ges enkel passiv betydelse (avsnitt A i denna paragraf). Det innebär att subjektet i den passiva satsen är föremål för agentens aktion.

Ex. Jag *möttes* av en välkomstkommitté. / Hon *kysstes* av sin fästman. / Han *knuffades* av folkmassan.

III. Ömsesidig passiv betydelse

Vid ömsesidig aktiv betydelse är subjekt och ackusativobjekt samma personer. När dessa satsdelar blir agent respektive subjekt i en passiv sats, märks alltså inte bytet. Alternativet med utsagt agentadverbial – *av varandra* – är numera inte vanligt förekommande.

Ex. De kramar varandra. (aktiv sats) / ”De kramas av varandra.” (omodern passiv sats) / Nutida sats med utelämnat agentadverbial: *De kramas*.

Av de tre grupperna särskilda reciproka verb kan två ges ömsesidig passiv betydelse: anknytningsverb och ömhetsverb.

Ex. Vi ser varandra. (aktiv sats) / Passiv sats med utelämnat agentadverbial: <i>Vi ses</i> .	Anknytnings verbet <i>se</i>
De pussar varandra. (aktiv sats) / Passiv sats med utelämnat agentadverbial: <i>De pussas</i> .	Ömhets verbet <i>pussa</i>

I den vanliga avskedshälsningen *vi ses* (= *vi kommer att ses av varandra*) är alltså agentadverbialiet alltid utelämnat i modern svenska. Dessutom används presens i stället för futurum, vilket man kan göra i objektiv framtid, om det av sammanhanget framgår att utsagan har framtidsaspekt. I varianten *vi syns* (*i morgon*) har verbet *synas* passiv betydelse och inte den vanligaste nutida betydelsen som reciprokt verb ’vara synlig’. De inblandade parterna kommer ju inte att bli osynliga. (Beträffande *se/synas* se avsnitt C I i denna paragraf samt paragraf 14 D och 46 A.)

Provokationsverbens s-form har numera endast enkel passiv betydelse (punkt II ovan) eller överförd aktiv intransitiv betydelse (punkt IV på nästa sida). Ett undantag är dock *slå*, som ges ömsesidig passiv betydelse med ett särskilt s-suffix som dubbeltecknas i infinitiv och presens.

Ex. De slår varandra. (aktiv sats) / ”De slås av varandra.” (omodern passiv sats) / Nutida sats med utelämnat agentadverbial: *De slåss*.

Ömsesidighet kan hos andra provokationsverb normalt endast uttryckas med aktiva satser.

Ex. Katterna river varandra. / Hundarna biter varandra. / Affärsmännen försökte lura varandra.

IV. Överförd aktiv intransitiv betydelse

Av de tre grupperna särskilda reciproka verb kan ömhets- och provokationsverben ha en överförd aktiv intransitiv betydelse i sin s-form. Av dessa två grupper är det endast ömhetsverben – samt *slå* med sin särskilda form *slåss* – som även kan ha ömsesidig passiv betydelse (punkt III på föregående sida).

<u>Ex. aktiv intransitiv betydelse</u>	<u>Jfr. ömsesidig passiv betydelse</u>	<u>Jfr. enskild passiv betydelse</u>	<u>Typ av verb</u>
Hon <i>kramas</i> ofta.	De nyförlovade <i>kramas</i> .	Citronen <i>kramas</i> .	Ömhetsverb
Katten <i>rivs</i> .	---	Morötterna <i>rivs</i> .	Provokationsverb
Han <i>slåss</i> aldrig.	Kombattanterna <i>slåss</i> .	Gräset <i>slås</i> .	Det särskilda provokations verbet <i>slå</i>

Några reciproka verb kan ha interaktionsadverbial/objektsadverbial i överförd aktiv intransitiv betydelse. I sådana fall används prepositionen *med* – vid stark motaktion även *mot* (paragraf 23).

Ex. Han *retas med* henne. / Jag *slogs med* honom. / Jag *slogs mot* honom.

Vissa reciproka verbs dubbla funktion som både aktiva och passiva, när de har s-suffix, används ibland i ordvitsar och gåtor.

Ex. Vad är det för likhet mellan en morot och en katt? Svar: Båda *rivs*.

När reciproka verb som kan ha ömsesidig passiv betydelse och överförd intransitiv betydelse, dvs. *kramas*, *kyssas*, *pussas* och *slåss*, har ett subjekt i plural, kan utsagan uppfattas på två sätt. (I avsnitt C II beskrivs motsvarande dubbla betydelser för de reciproka deponensverben *brottas* och *boxas*.)

Ex. De *kramas* ofta. = 'De kramar ofta varandra'. *Kramas* har ömsesidig passiv betydelse.
De *kramas* ofta. = 'De kramar ofta andra människor'. *Kramas* har aktiv intransitiv betydelse.

I talat språk förekommer det (i vissa dialekter) att man hos verb i konjugation 2–5 med lång stamvokal skiljer presensformen i den enkla passiva betydelsen från den ömsesidiga passiva och den överförda aktiva genom att uttala de förra verben med lång vokal och de senare med kort vokal. För verbet *slå* gäller detta även preteritumformen. Som framgått av tidigare text har presensformen av *slå* motsvarande skillnad formaliserad i skriftspråket.

Ex. Morötterna *rivs* [lång vokal]. / Katten *rivs* [kort vokal].
Jag *slogs* [lång vokal] av en tanke. / De *slogs* [kort vokal]. / Jag *slås* av en tanke. / De *slåss*.

C. Deponensverb

I. Icke-reciproka deponensverb

S-suffixet har hos flera verb förlorat sin passiva betydelse genom betydelseförskjutningar under historiens gång. Dessa s.k. deponensverb slutar därför på s i sin aktiva grundform. Dessa verbs ursprungliga form utan s-suffix har numera en annan betydelse än deponensformen eller ingen betydelse alls.

Grundverb: *andas*, *blygas*, *brås*, *dagas* ('bli dag', 'ljusna'), *djävlas/jävlas* (kan väcka anstöt), *dväljas* (ålderdomligt: 'vistas'), *fattas*, *finnas*, *frodas* ('växa ymnigt'; 'utbreda sig'), *färdas*, *handskas*, *hjälpas* (t.ex. *det hjälps inte*), *hoppas*, *hållas* (1. 'ålderdomligt: 'ofta vistas' 2. 'fortsätta [med ngt]), *hövas* (ålderdomligt: 'vara tillbörlig', 'passa sig'), *hämnas*, *idas* ('tycka att det är värt ansträngningen'), *knoppas*, *kräkas*, *kvällas*, *känns* (t.ex. *soffan känns bekväm*), *ledas* ('ha tråkigt'), *lyckas* (1a. 'ha framgång' 1b. 'klara av att' 2. 'utfalla lyckligt'), *lyss* (endast presens, preteritum och imperativ; ålderdomligt: 'lyssna'), *låtsas* (regionalt även *låtsa*), *minnas*, *nalkas*, *nänns* ('ha hjärta att'), *nödgas* ('vara tvungen att'), *randas* (t.ex. *morgonen randas*), *ryktas* ('berättas'; 'sagas ryktesvis'), *rymmas* ('få plats'), *rädas* ('vara rädd'), *skalkas* (ålderdomligt: 'skämta'), *skämmas*, *svettas*, *synas* (1a. t.ex. *vi syns* = 'vi är synliga' 1b. t.ex. *vi syns* = 'vi träffas' 1c. t.ex. *det syns att han är glad* = 'man ser att han är glad' 2. 'förefalla'), *tredskas/trilskas* ('vara omedgörlig'), *trivas*, *tyckas*, *töras/tordas* ('våga'), *vankas* ('tillhandahållas'), *vistas*, *vredgas* ('bli arg'), *vrenskas* ('vara motspänstig'), *våndas* ('ha ångest'), *våras*, *vämjas* ('känna äckel'), *väsas*, *yvas* ('vara stolt'), *åldras*, *ängslas*, *ävlas* (ålderdomligt: 'bemöda sig', 'sträva')

Fast sammansatta verb: *befinnas* ('visa sig [vara]'), *förfaras* ('gå förlorad', 'fördärvas'), *förgås* ('gå under'; 'försmäkta'), *avundas*, *misslyckas*, *vanartas* ('ha dåligt uppförande'), *vanträktas* ('bli sämre än släkten'), *vantrivas*, *vederfaras* ('komma till del', 'få del av') / med adjektiv- eller räkneordsförled: *envisas/envetmas*, *illfänas* ('bråka'), *långledas* ('ha långtråkigt') / med motsatsprefix: *olyckas* (1. 'råka ut för olycka' 2. 'ha otur') / med adverbialförled: *tillbakabildas* / med kombinerat prefix: *förolyckas* // löst sammansatt verb: *vidkänns/känns vid* (1. 'stå för' 2. 'veta av' 3. 'utstå')

Nedan ges exempel på aktiv ursprungsform respektive s-form *före nu gällande betydelseförskjutning* samt den moderna deponensformen. Många deponensverb har dock ett dunklare eller mer komplicerat historiskt ursprung än nedanstående exempel.

<u>Ursprunglig aktiv form</u>	<u>Ursprunglig s-form</u>	<u>Utan agent</u>	<u>Modernt deponensverb</u>
Jag finner ¹ äpplen.	"Äpplen finnes av mig."	Äpplen finnes.	Äpplen finns i kylen. / Det finns äpplen i kylen.
Det minner ² mig.	"Jag minnes av det."	Jag minnes.	Jag minns det mycket väl.
* Jag andas mig ³ .	Jag andas (<i>reflexiv betydelse</i>) ⁴ .	---	Jag andas. / Jag andas frisk luft.

¹ Det intransitiva deponens verbet *finnas* har numera en annan betydelse än det aktiva transitiva verbet *finna*.

² Verbet *minna* upplevs numera som ålderdomligt, medan *minnas* är ett modernt transitivt deponensverb.

³ Det reflexiva verbet **anda sig* ('ta ett andetag') är numera ett icke-existerande verb. ⁴ Jämför t.ex. med det reflexiva verbet *förfasa sig = förfasas*.

Många förändringsverb med prefixet *för-* vilka nästan uteslutande förekommer i passiv form, *gränsar till deponensverben*. De klassificeras dock i denna språklära som en underkategori till de aktiva transitiva verb som kan ha passiv form, eftersom de tydligt har kvar sin passiva betydelse och i de flesta fall alternativt kan omskrivas till passiv form med *bli* + perfekt particip. Några av verben kan i stället alternativt ha aktiv form med reflexivt pronomen.

Med alternativ passiv form (*bli* + perfekt particip): *förbroskas, förbuskas, förbytas, förgrymmas, förgubbas, förhornas, förkalkas, förkapslas, förkolas, förslummas, försoffas, förstockas, förstummas, försumpas, förtröttas, förvedas, förvildas, föryngras, förångas, föråldras*

Med alternativ aktiv reflexiv form (som ersätter omskrivning med *bli*): *förfasas, förpuppas, försonas*

Jfr. Området *förslummas* och ungarna *förvildas*.
Hon *försonades* med tanken efter att först ha *förfasats*.

Med alternativ passiv form: Området *blir förslummat* och ungarna *blir förvildade*.
Med aktiv reflexiv form: Hon *försonade sig* med tanken efter att först ha *förfasat sig*.

Nästan alla ovanstående verb kan även omskrivas till passiv form med verbet *vara*, vilket ger avslutad tidsaspekt, t.ex. *vara försoffad = ha försoffats*.

II. Reciproka deponensverb

Vissa deponensverb förekommer endast i *reciprok* ('ömsesidig') betydelse. Jämför med avsnitt B i denna paragraf.

Grundverb: *boxas, brottas, fajtas* (vardagligt), *gnabbas* ('småkivas'), *kappas* (vardagligt: 'tävla'), *kivas, nappas* (vardagligt: 'ta ett nappatag', 'slåss'), *tampas* (vardagligt: 'slåss', 'kivas'); *samsas, vänslas* ('kela') / fast sammansatta verb: *munhuggas* ('gräla', 'kivas'), *umgås*¹

¹ Um- är i detta fall ett fornnordiskt prefix. Det ursprungliga verbet *umganga* (≈ 'gå omkring med') var reciprok transitivt på samma sätt som *möta* och *träffa*.

Ex. Fornnordiska: "Iak umganger hona. Vir umganges."

Jfr. Nutida svenska: Jag umgås *med* henne. Vi umgås.

I två andra verb, *umbära* ('försaka') och *umgälla* ('sota för'), har prefixet um- däremot samma ursprung som det germanska prefixet und-: det lågtyska unt- med de två betydelseerna 'undan' som i verbet *undvika* ('hålla sig *undan* från något') respektive 'emot' som i det ålderdomliga verbet *undfå* ('ta *emot*').

Ex. Vi fick *umbära* all form av lyx.

Jfr. All form av lyx hölls *undan* från oss.

Jfr. Jag *undviker* det.

Jag håller mig *undan* från det.

Ex. Han fick *umgälla* sina gärningar.

Han fick ta *emot* ett straff för sina gärningar.

Jfr. Hon *undfick* Gud nåd.

Hon tog *emot* Guds nåd.

Beträffande särskilda germanska prefix se vidare paragraf 59 C.

De reciproka deponensverben kan liksom många andra reciproka verb även ha intransitiv betydelse. Hos intransitiva verb med reciprok betydelse används prepositionen *med* vid interaktionsadverbial/objektsadverbial. Vid stark motaktion kan även *mot* användas (paragraf 23).

Ex. Anders blev ledsen, när de *kivades*.
Han/de *kivades med* Helmer.

Kivas har ömsesidig passiv betydelse (endast med plurala subjekt).
Kivas har aktiv intransitiv betydelse (med singulara eller plurala subjekt).

De brukar *umgås*.
Jag/de *umgås ofta med* Helmer.

Umgås har ömsesidig passiv betydelse (endast med plurala subjekt).
Umgås har aktiv intransitiv betydelse (med singulara eller plurala subjekt).

De två motståndarna *fajtades*.
Jag/vi *fajtades med/mot* de andra.

Fajtas har ömsesidig passiv betydelse (endast med plurala subjekt).
Fajtas har aktiv intransitiv betydelse (med singulara eller plurala subjekt).

Två av verben, *boxas* och *brottas*, kan dessutom *självständigt* ha aktiv intransitiv betydelse. Det innebär att de har denna betydelse även *utan* de aktuella prepositionsfraserna (*med någon* eller *mot någon*). När dessa två verb har ett subjekt i plural, kan utsagan uppfattas på två sätt – i likhet med några av verben i avsnitt B IV.

Ex. De *boxas/brottas*. = 'De *boxas/brottas med/mot varandra*'.
De *boxas/brottas*. = 'De *boxas/brottas med/mot andra utövare av sporten*'.

Boxas/brottas har ömsesidig passiv betydelse.
Boxas/brottas har aktiv intransitiv betydelse.

När det gäller verbet *boxas* är språkbruket vacklande. Det kan hos vissa språkbrukare även förekomma som aktivt transitivt verb utan s-suffix.

Ex. "Nästa vecka ska han *boxa* en kuban."

Vanligare: Nästa vecka ska han *boxas mot* en kuban.

I riksspråket förekommer de aktiva formerna *boxa* och *brotta* i de transitiva partikelverben *boxa till* respektive *brotta ned*.

Ex. Hon *boxade till* sin motståndare.
Han *brottade ned* sin motståndare.

Jämför med aktiv intransitiv betydelse: Hon *boxades* mot sin motståndare.
Jämför med aktiv intransitiv betydelse: Han *brottades* med/mot sin motståndare.

Beträffande partikelverb se paragraf 60.

En särskild grupp är *reciproka partikelverb*, som endast kan användas i ömsesidig passiv betydelse.

Vanliga ömsesidiga partikelverb: *följas åt, hjälpas åt, språkas/talas vid, turas om*

Ex. Vi *följdes åt* på vägen, så att vi fick möjlighet att *talas vid*.

Verbpartiklar är normalt betonade i satsmelodin.

En annan särskild grupp är de reciproka deponensverb som har en klar *betydelsegemenskap med motsvarande aktiva verb* – speciellt med de reflexiva formerna. Verb som från ett gemensamt ursprung har deponensformer *och* aktiva former kan kallas *reciproka blandverb*.

Reciproka deponensverb som även har aktiva former: *enas, flockas, samlas, skiljas* / fast sammansatta verb: *förenas, förlikas, församlas, återförenas, återsamlas* // motsvarande aktiva verb: *ena, *flocka, samla, skilja; förena, förlika, återförena, återsamla* / reflexiva former: *ena sig, flocka sig, samla sig, skilja sig; förena sig, förlika sig, församla sig, återförena sig, återsamla sig*

Det ålderdomliga transitiva verbet **flocka* med betydelsen 'samla ihop' är obrukligt i modern svenska. Verben *förlika* och *skilja* var ursprungligen liksom de andra verben transitiva. Ovanstående aktiva transitiva verb kan/kunde endast ha pluralformer eller kollektiver med plural betydelse som objekt, vilket är orsaken till s-formernas speciella funktion som reciproka deponensverb. Numera är endast *ena* och *samla* och deras sammansättningar transitiva verb, vilket innebär att de reflexiva pronomenen i formerna *ena sig* och *samla sig* fungerar som akkusativobjekt i satsen, medan de reflexiva pronomenen i formerna *förlika sig, skilja sig, flocka sig* och *försona sig* är en del av verbet och därigenom ingår i den aktuella satsdelen, dvs. oftast i predikatet.

De transitiva verben *dra* och *ta* kan i sin s-form förutom passiv betydelse även ha överförd aktiv intransitiv betydelse. De förekommer då endast tillsammans med en prepositionsfras som är interaktionsadverbial/reciprokt objektsadverbial: *dras med ngt/ngn* och *tas med ngn*.

Ex. Jag har svårt att *tas med* honom.
De *dras med* gamla skulder.

Jfr. Reciprok (ömsesidig) betydelse: Vi har svårt att *ta* varandra.
Subjektivt upplevd ömsesidighet: Även skulderna *drar* (\approx 'tar energi').

Prepositionen *med* används vid interaktionsadverbial/reciproka objektsadverbial (paragraf 23).

Det förekommer att man i talat språk (i vissa dialekter) skiljer den enskilt passiva betydelsen från den intransitiva genom att uttala de förra verben med lång vokal, medan man uttalar de senare med kort vokal. (Se även motsvarande uttalsskillnader hos vissa reciproka verb i avsnitt B IV i denna paragraf.)

Ex. Han *tas* [lång vokal] hårt av försvaret.
Honom är det inte lätt att *tas* [kort vokal] med.

Enkel passiv betydelse
Aktiv intransitiv betydelse med interaktionsadverbial/objektsadverbial

D. S-suffix i olika konjugationer och verbformer

Konjugation	Infinitiv	Presens	Preteritum	Supinum
1	målas	målas	målades	målats
2	byggas	byggs	byggdes	byggts
3	sys	sys	syddes	sytt
4	skrivs	skrivs	skrevs	skrivits

Verben i konjugation 5 böjs efter den konjugation (2–4) som närmast motsvarar böjningsmönstret för det aktuella verbet.

Ex. Låsen *smordes* noggrant. / De här dokumenten ska *gå* igenom. / Staden *omgavs* av en hög mur.

I äldre officiell och formell stil kunde suffixet -es användas i presens i konjugation 2 och 4 (och för många verb i konjugation 5) i enkel passiv betydelse.

Ex. Instruktioner: Osten *rives*. / Medicinen *intages* med vatten. / Pengar *ilägges*.

Om verb i dessa konjugationer slutar på -s i sin stam, blir -es det enda tänkbara presenssuffixet vid passivering med s även i modern svenska.

Ex. Hennes böcker *läses* fortfarande. / Datorerna *läses* in varje kväll. / De pizzor som inte avhämtats *fryses* in.

Suffixet -es används däremot inte för reciproka verb i *överförd aktiv intransitiv betydelse*, varken i neutral eller gammaldags formell stil.

Ex. Katten *rivs*.

Ej: * Katten *rives*.

De två reciproka verben i konjugation 2 med stamslut -s, *klösa* och *kyssa*, kan inte ha suffixet -es – varken i passiv betydelse eller överförd aktiv intransitiv betydelse – utan måste i förekommande fall omskrivas i presens.

Ex. De älskande *kysser varandra*.

Jfr. De älskande *kramas*.

Ex. Katten *klöser folk*.

Jfr. Katten *rivs*.

Ej: * De älskande *kysses*. Däremot: De älskande *kysstes*. (preteritum)

Ömsesidig passiv betydelse i presens med verb utan -s i stamslutet

Ej: * Katten *klöses*. Däremot: Katten *klöstes*. (preteritum)

Överförd aktiv intransitiv betydelse i presens med verb utan -s i stamslutet

E. Sammanfattning av predikatsverb med s-suffix

Verbslag	Aktiv transitiv betydelse	Enkel passiv betydelse	Ömsesidig betydelse	Aktiv intransitiv betydelse
<u>A. Transitiva verb</u> Exempel →	Hon <i>skrev</i> ett brev.	Brevet <i>skrevs</i> av henne.	---	---
<u>B. Särskilda reciproka verb</u> 1. höra, möta, råka, se, träffa Exempel → 2. krama, kyssa, pussa Exempel → 3. lura, reta / bita, riva m.fl. Exempel → 3b. slå (m. två olika s-former) Exempel →	De <i>ser</i> honom. Ormen <i>kramar</i> bytet hårt. Han <i>lurade</i> oss. En tanke <i>slår</i> mig.	Han <i>ses</i> i vimlet. Bytet <i>kramas</i> hårt av ormen. Vi <i>lurades</i> av honom. Jag <i>slås</i> av en tanke.	Vi <i>ses</i> ofta i veckorna. De älskande <i>kramas</i> . --- De två ovännerna <i>slåss</i> .	--- Folk i Ryssland <i>kramas</i> ofta. Han ljög och <i>lurades</i> ofta. Hon <i>slåss</i> ibland.
<u>C I. Icke-reciproka deponensverb</u> 1. Transitiva Exempel → 2. Transitiva/intransitiva Exempel → 3. Intransitiva Exempel →	Jag <i>avundas</i> dig. Hon <i>andades</i> alpluft. ---	--- --- ---	--- --- ---	--- Hon <i>andades</i> . De har <i>åldrats</i> .
<u>C II. Reciproka deponensverb</u> 1. boxas, brottas Exempel → 2. umgås, kivas, vänslas m.fl. Exempel → 3. följas åt, turas om m.fl. Exempel →	--- --- ---	--- --- ---	De <i>brottades</i> på gatan. Vi <i>umgås</i> . Vi <i>turades om</i> .	Han <i>brottades</i> i VM. Hon <i>umgås</i> med Peter. (Verb + prepositionsfras) ---
<u>Blandverb</u> 1. ena/enas, samla/samlas m.fl. 2. dra/dras, ta/tas	Han <i>enade</i> de stridande. De <i>drar</i> hela lasset.	--- Kvarnhjulet <i>dras</i> av åsnan.	De <i>enades</i> snabbt. ---	--- Han <i>dras</i> med problem. (Verb + prepositionsfras)

59. Sammansatta verb

A. Verb med allmänna adverbprefix och verb med adverbialförled

Förled i sammansatta verb kan i många fall även efterställas som en betonad verbpartikel (paragraf 60). De sammansatta verb som behåller sin betydelse med en sådan efterställd partikel (även om stilgraden förändras) benämns *löst sammansatta* verb. De verb vars förled inte kan efterställas, eller som får en annan betydelse om förledet efterställs, kallas *fast sammansatta* verb.

Fler än 1000 svenska verb har *adverb* eller *prepositioner* som prefix. Eftersom även de ursprungliga prepositioner som är avledningsprefix i dessa verb har en adverbliknande funktion, kan man använda samlingsnamnet *allmänna adverbprefix*. I exemplen nedan har verb ur olika konjugationer sammanfogats med prepositionerna tillika adverbena *av* och *över* samt med rumsadverbet *in*.

Ex. Fast sammansättning: *avböja, avbryta, avfärda, avge – inbringa, infalla, inse, intyga – överblicka, överskatta, överskrida, övertyga*

Lös sammansättning: *avbetala* (= betala av), *avkorta* (= korta av), *avläsa* (= läsa av), *avskilja* (= skilja av) – *inköpa* (= köpa in), *inskjuta* (= skjuta in), *inskola* (= skola in), *inpränta* (= pränta in) – *överföra* (= föra över), *överlämna* (= lämna över), *överta* (= ta över)

Observera att många partikelverb med motsvarande allmänna adverbpartiklar inte kan bilda sammansatta verb genom att partikeln placeras framför grundverbet som prefix. Det gäller t.ex. partikelverben *hålla av, trycka in* och *köra över*. Det sammansatta verbet *avhålla* som bl.a. ingår i den reflexiva konstruktionen *avhålla sig [från något] ≈ 'avstå [från något]'* har andra betydelser än partikelverbet *hålla av ≈ 'tycka om'*. *Avhålla* räknas därför inte som ett löst sammansatt verb utan som ett fast sammansatt verb, medan *hålla av* enbart är ett partikelverb (paragraf 60 C).

Några sammansatta verb har *prepositionsadverbial* som förled. Substantiven i dessa *adverbialförled* står i obestämd form och följer ibland gamla böjningsmönster. *Rygga* i verbet *tillryggalägga* nedan är exempelvis en gammal genitivform av substantivet *rygg*.

Ex. Fast sammansättning: *iakta, iscensätta, omhänderta(-ga), tillbakavisa, tillfredsställa, tillgodose, tillhandahålla, tillkännage, tillryggalägga, tillrättavisa, ådagalägga* ('uppvisa', 'lägga i dagen'), *åsidosätta*

Lös sammansättning: *avdagata(-ga)* (= ta/taga av daga) ('döda'), *ifrågakomma* (= komma i fråga), *ifrågasätta* (= sätta i fråga), *iordningställa* (= ställa i ordning), *omintetgöra* (= göra om intet), *tillrättalägga* (= lägga till rätta), *tillvarata(-ga)* (= ta/taga till vara)

Prepositionsadverbial kan även vara verbpartiklar som inte kan fungera som förled, t.ex. *titta under lugg, hugga i sten* och *hålla till godo* (paragraf 60 F).

Framförställda partiklar i participformer och avledningar från partikelverb

När partikelverb står i particip, placeras partikeln alltid framför grundverbet. Detta gäller både löst sammansatta verb och verb vars partikel inte kan fungera som förled i övriga former. I exemplen nedan härstammar de två sista participformerna från partikelverben *komma bort* och *sticka ut*. De löst sammansatta verben **bortkomma* och **utsticka* existerar inte i normalt språkbruk, men trots det placeras alltså partikeln framför grundverbet i participformerna.

Ex.	Föreläsningen var <i>avkortad</i> .	Perfektparticipform av partikelverbet <i>korta av</i> , tillika det löst sammansatta verbet <i>avkorta</i>
	Han verkade <i>bortkommen</i> .	Perfektparticipform av partikelverbet <i>komma bort</i>
	Lådan hade ett <i>utstickande</i> handtag.	Presensparticipform av partikelverbet <i>sticka ut</i>

Samma princip som ovan gäller för *avledning* från partikelverb vars partikel inte kan fungera som prefix i andra verbformer än particip.

Ex.	Jag hade bara ett <i>ombyte</i> med mig.	Substantivet <i>ombyte</i> är avlett från partikelverbet <i>byta om</i> .
-----	--	---

Beträffande participformer och avledningar av partikelverb se vidare paragraf 60 H.

B. Verb med förled som är adjektiv, substantiv eller verb

Fast sammansatta verb kan ha *adjektiv* som sammansättningsförled.

Ex.	<i>blankpolera, blindtesta, blåneka, finputsas, frisksporta, fullborda, frige, hårdbanta, högtidlighålla, lösgöra, misstänkliggöra, mjuklanda, saliggöra, sjukskriva, skönmåla, svartlista, varsko</i> (<i>var</i> = 'vaksam'), <i>vitkalka, ödmjuka</i> [<i>sig</i>] (<i>öd</i> = fornnordiska <i>auð</i> = 'lätt') / deponens: <i>långledas</i>
-----	---

Till ovanstående grupp kan man även räkna verb med sammansättningsförled som är räkneord eller adjektiviska pronomen.

Ex.	<i>tudela, trefaldiga, fyrdubbla</i>	Förled som är räkneord
	<i>halvsula, mångdubbla, självläka; mångfaldiga; självantända</i>	Förled som är eller kan vara adjektiviska pronomen

Några få *löst sammansatta* verb har förled vars ursprung är *sättsadverbpartiklar* som bildats med t-suffix från adjektiv. I dessa fall används vanligen *adjektivformen som sammansättningsförled*, när partikeln ställs framför grundverbet.

Ex.	<i>klargöra</i> = göra <i>klart</i> , <i>möjliggöra</i> = göra <i>möjligt</i> , <i>nyodla</i> = odla <i>nytt</i> , <i>rengöra</i> = göra <i>rent</i> , <i>snedtända</i> = tända <i>snett</i>
-----	--

För vissa oböjliga adjektiv sammanfaller adverbformen med adjektivformen.

Ex. *extraknäcka* = knäcka *extra*, *felparkera* = parkera *fel* *Extra* och *fel* är både adverb och oböjliga adjektiv.

Om verbpartikeln är en färg, sammanfaller den adverbliknande t-suffixformen med den neutrumform som används för oräknebara färgsubstantiv. Verbpartikeln kan då alternativt ses som objektpartikel (paragraf 60 E). I förekommande fall används dock utrumformen av adjektivet som förled.

Ex. *rödfärga* = färga *rött*, *svartmåla* = måla *svart* *Rött* och *svart* kan alternativt ses som objektpartiklar, dvs. substantiv.

De flesta sättsadverbpartiklar kan inte ställas framför det ursprungliga verbet som förled i adjektivform (eller i någon annan form).

Ex. *hoppa högt*, *hålla snyggt*, *titta snett* Partikelverb som inte är löst sammansatta verb

Beträffande verb med sättsadverbpartiklar se vidare paragraf 60 D.

Fast sammansatta verb kan ha *substantiv* som sammansättningsförled. Detta gäller även redan sammansatta substantiv och verb.

Ex. *bokföra*, *bordlägga*, *bospara*, *bönfalla*, *chockhöja*, *dagdrömma*, *dammsuga*, *datummärka*, *detaljstyra*, *delge*, *eldhärja*, *fotvandra*, *handplocka*, *hushålla*, *julhandla*, *korsfästa*, *lagerkröna*, *lönspara*, *magpumpa*, *marknadsföra*, *matvägra*, *nödlanda*, *patentsöka*, *poststämpla*, *pungslå*, *rotfylla*, *rådfråga*, *sjösätta*, *smutskasta*, *solbada*, *skåpsupa*, *taklägga*, *ugnsbaka*, *vinterbona*, *våldta(-ga)*, *vårstäda* / med sammansatta substantiv: *deltidsarbete*, *grundlagsfästa* / med sammansatta verb: *blixtkalla*, *delbetala* / med både – och: *byggnadsminnesförklara*, *underrederbehandla*

Substantiv som fungerar som verbpartiklar, s.k. objektpartiklar, placeras i normalt språkbruk inte som förled i sammansatta verb – varken de fasta objektpartiklarna eller de utbytbara.

Jfr. *lägga ägg*, *stå modell*, *veta hut* Verb med fasta objektpartiklar
jaga älg, *spela handboll*, *åka buss* Verb med utbytbara objektpartiklar

Beträffande objektpartiklar se vidare paragraf 60 E.

I några få fall kan *fast sammansatta* verb ha andra *verb* som förled.

Ex. *brännmärka*, *krypköra*, *pratsjunga*, *sittstrejka*

C. Verb med särskilda prefix av germanskt ursprung

Ett stort antal verb är avledda med särskilda prefix av germanskt ursprung. De vanligaste av dessa är de *obetonade* be- och för- samt de *betonade* an-, bi-, er-, fort-, gen-, miss-, und-, van- och veder-.

Prefix	an-	be-	bi-	er-	fort-	för-	gen-	veder-	und-	miss-	van-
Betydelse	på/vid	vid/bredvid	vid/bredvid	ur	vidare	för	åter; emot	emot; åter	undan; emot	brist	avsaknad
Exempel	anbringa, angöra	behålla, belägra	bistå, bibringa	erinra, erlägga	fortbilda, fortgå	förfäktat, förse	genljuda; genmäla	vedergälla; vederkvicka	undvika; undfå	misstro, misströsta	vanpryda, vanvårda

De ursprungliga betydelser som anges ovan har ofta gått förlorade, och det är därför i många fall svårt att ange några generella betydelseförändringar av grundverbet vid respektive prefix. De prefixavledda verben kan ibland ses som helt självständiga verb, vars moderna betydelse inte anknyter till grundverbets, t.ex. *tala/betala* och *stå/förstå*. I några fall finns det nästan ingen betydelseförskjutning mellan grundverbet och det prefixförsedda verbet (annat än i stilgrad), t.ex. *fordra/erfordra* och *straffa/bestrafva*. Många verb är inlånade *med* sina respektive prefix. Därför finns det verb som *utan* prefix saknar betydelse, t.ex. *bekymra* och *anmoda*. Man kan dock i några fall urskilja regelbundna betydelseförskjutningar. Se nedanstående punkter.

- Prefixet be- kan i vissa fall göra intransitiva verb transitiva, t.ex. *gråta/begråta*, *lysa/belysa* och *segra/besegra*. (Se vidare paragraf 10 C.)
- Verb med prefixet bi- har oftast anknytning till den ursprungliga germanska betydelsen vid/bredvid, t.ex. *bifoga*, *bipacka* och *biträda*.
- I några fall kan även prefixet för- göra intransitiva verb transitiva, t.ex. *fuska/förfuska*, *jäsa/förjäsa*, *tiga/förtiga* och *tulla/förtulla*.
- För vissa transitiva rörelseverb kan prefixet för- medföra ett avlägsnande, t.ex. *driva/fördriva*, *jaga/förjaga* och *skjuta/förskjuta*.
- I några fall kan prefixet för- ha (moraliskt) negativ betydelse, t.ex. *leda/förleda*, *föra/förföra* och *sova/försova* (*sig*).
- Prefixen fort- och gen- har kvar sina ursprungliga betydelser, t.ex. *fortsätta* ('gå vidare'), *gengälda* ('betala åter') och *genskjuta* (t.ex. 'springa emot').
- Prefixen miss- och van- har alltid negativ eller nedsättande betydelse, t.ex. *misslyckas* och *missta* respektive *vanhelga* och *vanställa*.

De allra flesta verb som är avledda med prefix av germanskt ursprung är *fast sammansatta*. Det finns några få undantag, t.ex. *bistå* ≈ *stå bi*, *anknyta* = *knyta an* och *ankomma* = *komma an* i betydelsen 'bero'. (I betydelsen 'anlända' är *ankomma* ett fast sammansatt verb, medan motsvarande icke vändbara partikelverb, *komma an*, har betydelsen 'anstorma'.)

Andra särskilda prefix av germanskt ursprung förekommer endast i enstaka verb, t.ex. *um-* och *ant-* som är varianter av *und-* (ovan) och som förekommer i verben *umbära* och *umgälla* (paragraf 58 C) respektive *antvarda* (paragraf 53 F V), det obetonade *ent-* som förekommer i verbet *entlediga* (paragraf 53 B) samt det obetonade *ge-*, ett perfektparticipprefix som främst förekommer i verbet *gestalta*. Verb med prefix av germanskt ursprung har också lånats in från engelskan och därvid behållit sin engelska stavning, t.ex. *fore-* i verbet *forechecka* ('möta motståndare långt framme för försvar [i lagspel]').

D. Verb med prefix av latinskt ursprung

Obetonade verbprefix med latinskt ursprung (latinska prepositioner eller prefix) förekommer normalt endast i inlånade verb med suffixet -era. Prefixen behåller sin latinska stavning med undantag för c som blir k (framför hård vokal) och ae som blir e. De latinska prefixen har ibland flera assimilationsvarianter (assimilation = uttalsanpassning till efterföljande ord). Ord med prefixvarianten des- förekommer dock inte i latinet utan har inlånats via franskan.

Latin	Betydelse	Prefix m. varianter	Exempel
a/ab	av, från	ab-, abs-	<i>abdikera</i> ('avsäga sig'), <i>absorbera</i> ('suga upp från'); <i>abstrahera</i> ('bortse från [det konkreta]')
ad	till	ad-, ac-, ag-, al-, an-, ap-, as-, at-	<i>adjungera</i> ('foga till' → 'förordna'), <i>adoptera</i> ('välja till' → 'uppta som eget barn'); <i>ackommodera</i> ('anpassa till'); <i>agglutinera</i> ('klumpa ihop till'); <i>alludera</i> ('anknyta till'); <i>annektera</i> ('fästa till'); <i>appellera</i> ('vädja till'); <i>assimilera</i> ('ombilda till likhet'); <i>attrahera</i> ('driva till')
ante	före	ante-	<i>antecipera</i> ('föregripa'), <i>antedatera</i> ('åsätta tidigare datum')
com-	med, sam-	ko-, kol-, kom-, kon-, kor-	<i>koordinera</i> ('samordna'); <i>kollidera</i> ('sammanstöta'); <i>kombinera</i> ('sammanbinda'), <i>komponera</i> ('sammansätta'); <i>konkurrera</i> ('sammandrabba'); <i>korrespondera</i> ('ge varandra svar')
de	från, bort, undan	de-	<i>deformera</i> ('vanställa'), <i>degenerera</i> ('vansläktas'), <i>deponera</i> ('lägga undan'), <i>deportera</i> ('föra bort')
dis-	isär, åtskils	dis-, des-, di-	<i>diskriminera</i> ('särbehandla'); <i>desarmera</i> ('skilja från vapen'); <i>dirigera</i> ('leda åtskils/var och en')
e/ex	ut, från	e-, ex-	<i>emigrera</i> ('utvandra'), <i>evakuera</i> ('utrymma'); <i>expandera</i> ('utvidga'), <i>exportera</i> ('forsla ut')
in ¹	i, in, till	in-, il-, im-	<i>inhalera</i> ('andas in'), <i>influera</i> ('ha inflytande'); <i>illustrera</i> ('lysa i' → 'belysa'); <i>importera</i> ('forsla in')
inter	bland, mellan	inter-	<i>interfoliera</i> ('blada emellan'), <i>internationalisera</i> ('göra mellanfolklig'), <i>intervenera</i> ('träda emellan')
ob	mot	ob-, of-, op-	<i>obstruera</i> ('bygga mot' → 'hindra'); <i>offerera</i> ('bära fram mot' → 'erbjuda'); <i>opponera</i> ('ställa emot')
per	genom	per-	<i>perforera</i> ('genomborra'), <i>permittera</i> ('sända igenom', 'tillåta')
post	efter	post-	<i>postdatera</i> ('efterdatera'), <i>postponera</i> ('ställa efter' → 'eftersätta', 'ringakta')
prae	före, framför	pre-	<i>preferera</i> ('förespråka'), <i>prenumerera</i> ('betala före'), <i>preparera</i> ('förbereda'), <i>prestera</i> ('stå framför')
pro	för, fram(-för)	pro-	<i>producera</i> ('frambringa'), <i>projicera</i> ('kasta fram' → 'avbilda', 'återge'), <i>provocera</i> ('framkalla')
re-	åter	re-, red-	<i>reducera</i> ('återföra' → 'inskränka'), <i>reformera</i> ('återställa'); <i>redigera</i> ('handla åter' → 'ordna')
se-	isär	se-	<i>segregera</i> ('styra isär' → 'avskilja'), <i>selektera</i> ('välja isär' → 'välja ut'), <i>separera</i> ('få isär')
sub	under, undan	sub-, sug-, sup-, sus-	<i>subskribera</i> ('skriva under'), <i>subtrahera</i> ('dra undan'), <i>suggerera</i> ('påverka det undermedvetna'); <i>supportera</i> ('bära under' → 'understödja'); <i>suspendera</i> ('hänga undan' → 'avskilja [från tjänst]')
trans	(tvärs) över	trans-, tra-	<i>transmittera</i> ('översända'), <i>transportera</i> ('bära över'); <i>tradera</i> ('[muntligt] överlämna')

¹ In- kan i sin andra latinska betydelse, *icke*, fungera som ett negativt prefix, främst hos adjektiv, t.ex. *intolerant* och *informell*. Se paragraf 71 A.

E. Verb med prefix och vissa andra förled av grekiskt ursprung

Obetonade verbprefix och andra obetonade förled med grekiskt ursprung förekommer – liksom de med latinskt ursprung – normalt endast i verb med suffixet -era. Den ursprungliga grekiska stavningen har transkriberats till det latinska alfabetet. (De accenttecken som användes i antik grekiska återges inte vid transkriberingen i denna språklära.) Grekiska förled förekommer inte lika ofta som latinska i ordklassen verb, utan främst i ordklasserna substantiv och adjektiv (paragraf 71). De flesta av verbexemplen nedan är avledningar från ord i dessa två ordklasser. Prefixen i den övre tabellen är ursprungliga grekiska prefix, prepositioner eller adverb, medan sammansättningsförleden i den undre tabellen är ursprungliga adjektiv eller adjektiviska pronomen.

Prefix	Betydelse	Exempel
a-/an-	icke-	<i>anonymisera</i> ('inte uppge namn')
ana-	på, upp m.m.	<i>analysera</i> ('lösa upp')
apo-	bort, undan	<i>apostrofera</i> ('vända bort mot')
dia-	genom, isär	<i>diagnostisera</i> ('göra en genomgång')
kata-	ned	<i>katalogisera</i> ('nedteckna')
meta-	om-, efter	<i>metamorfos</i> ('omvandling'), <i>metastasera</i> ('ge sekundär sjukdom')
para-	bredvid	<i>parallellisera</i> ('ställa bredvid varandra')
pro-	fram(-för), före	<i>problematisera</i> ('lägga fram ngt'), <i>programmera</i> ('skriva i förväg')
syn-/sym-	med, sam-	<i>synkronisera</i> ('ha samma tid'), <i>sympatisera</i> ('ha samma upplevelse')

Förled	Betydelse	Exempel
auto-	själv	<i>automatisera</i> ('göra ngt självgående')
homo-	lik, samma	<i>homogenisera</i> ('göra likartad')
mikro-	liten	<i>mikroskopera</i> ('se ngt litet')
mono-	ensam	<i>monopolisera</i> ('ordna ensamrätt')
pan-	all/allt	<i>panorera</i> ('ta in all utsikt')

Andra liknande förled med grekiskt ursprung förekommer normalt endast i adjektiv och substantiv (paragraf 71). Ibland kan man dock (med lite fantasi) bilda nya verb med sådana förled, t.ex. *antipropagera*, *heteronormera* och *pseudodemokratisera*, vilka innehåller prefixet *anti-* ('mot') samt förleden *hetero-* ('olik') respektive *pseudo-* ('falsk'). Sådana nybildade verb har grav accent, vilket innebär att förledet är betonat.

Det allmänna förstärkningsprefixet *hyper-* ('över') med grekiskt ursprung kan användas som betonat förled i verb, t.ex. *hyperventilera*. Det används dock liksom sin latinska motsvarighet *super-* mest i substantiv och adjektiv.

60. Partikelverb

Vissa verb har en partikel som är en del av verbet. Dessa verbpartiklar finns av fyra olika slag.

Slag av verbpartikel	Beskrivning av respektive partikel	Exempel	Avsnitt i denna paragraf
Allmän adverbpartikel	(Rums-)adverb eller ursprunglig preposition med adverbfunktion	hålla <i>ut/</i> hålla <i>på</i>	C
Sättsadverbpartikel	Sättsadverb, ofta bildat av adjektiv genom t-suffix	hålla <i>öppet</i>	D
Objektspartikel	Substantiv i singular utan obestämd artikel	hålla <i>låda</i>	E
Adverbialpartikel	Prepositionsfras med ett huvudord utan bestämmingar	hålla <i>i gång (igång)</i>	F

A. Fasta och generella partikelverb

Allmänna adverbpartiklar ingår alltid i *fasta* verbkonstruktioner. Det innebär att varje partikel i kombination med ett visst grundverb bildar ett nytt verb.

Ex. *Lägg i smöret! / Lägg på luren! / Lägg av med det! / Lägg till vid kajen! / Lägg om såret! / Lägg ner verksamheten!*

Objekts-, sättsadverb- och adverbialpartiklar ingår antingen i fasta eller *generella* verbkonstruktioner. I de generella konstruktionerna kan partikeln bytas ut inom ett visst urval, utan att verbets grundbetydelse ändras. Objektspartikeln *fia* nedan kan således bytas ut mot t.ex. *golf*, *schack* eller *World of warcraft*.

Ex. Man får inte *hänga läpp (fast partikelverb)*, för att man förlorar när man *spelar fia (generellt partikelverb)*.

I de två sista kolumnerna i tabellen nedan ges som jämförelse även exempel med objekt respektive adverbial som *inte* fungerar som verbpartiklar. Observera att termerna *obestämd/bestämd form* till skillnad från termerna *allmän/specifik betydelse* endast anger om substantivet är omnämnt tidigare.

Markerade ord ↓	Fast partikelverb	Generellt partikelverb – obest. form sing. utan obest. art.	Specifik betydelse – best. form sing./plural	Allmän eller specifik betydelse – obest. form sing. med obest. artikel/ obest. form plural
Adverb/ substantiv	jaga <i>bort</i> (fast adverbpartikel)	jaga <i>älg</i> (utbytbart substantiv)	jaga <i>älgen/ jaga älgarna</i>	jaga <i>en älg</i> (allmän eller specifik betydelse)/ jaga <i>älgar</i> (allm. bet.), jaga <i>två älgar</i> (spec. bet.)
Preposi- tionsfraser	titta <i>under lugg</i> (fast adverbialpartikel)	titta <i>på film</i> (advl m. utbytbart substantiv)	titta <i>på filmen/ titta på filmerna</i>	titta <i>på en film</i> (allmän eller specifik betydelse)/ titta <i>på filmer</i> (allm. bet.), titta <i>på två filmer</i> (spec. bet.)

B. Verbpartikelns placering och betoning

När partikel verbet är finit verb i satsen placeras eventuella satsadverbial mellan grundverbet och partikeln. (Se ordföljdsschemana i paragraf 49.)

- Ex. Han *stiger* ofta *av* här. Verbpartikeln *av* i det första (finita) predikatet *stiger av* står på en plats som motsvarar andra predikatets.
 Jfr. Hon har aldrig *stigit av* här. Verbpartikeln *av* i det andra (infinita) predikatet *stigit av* står tillsammans med sitt grundverb.

I satsmelodin är verbpartikeln normalt betonad.

- Ex. Jag tror att hon *tycker om* det. *Om* är en betonad verbpartikel, som ingår i predikatet *tycker om*.
 Jfr. Jag undrar vad hon *tycker om det*. *Om* är en vanlig obetonad preposition i adverbialet *om det*, som följer predikatet *tycker*.

Jämför också med motsvarande meningar på engelska, där det svenska partikel verbet motsvaras av ett enkelt grundverb.

- Ex. I think that she *likes* it. Det svenska verbet *tycka om* motsvaras av det engelska verbet *like*.
 Jfr. I wonder what she thinks *about it*. Det svenska adverbialet *om det* motsvaras av det engelska adverbialet *about it*.

Verbpartikeln kan dock tappa sin betoning i satsmelodin, om den följs av ett betonat objekt eller adverbial.

- Ex. – Jag tror att han tycker *om* henne. Verbpartikeln *om* är betonad i satsen.
 – Ja, det gör han, men han tycker mer om *dig*. Sammanhanget kräver en betoning av objektet *dig*, vilket innebär att verbpartikeln inte betonas.

I äldre svenska placerades verbpartikeln ofta *efter* objektet. Denna ordföljd finns kvar i vissa fasta eller generella uttryck.

- Ex. *Lägg* manken *till*! Verbet *lägga* med den allmänna adverbpartikeln *till* (ursprunglig ordklass: preposition)
 Vi får *se* tiden *an*. Verbet *se* med den inlånade germanska adverbpartikeln *an* (ursprunglig ordklass: preposition)
 De *la* locket *på*. Verbet *lägga* med den allmänna adverbpartikeln *på* (ursprunglig ordklass: preposition)
Släpp fångarna *loss*! Verbet *släppa* med den allmänna adverbpartikeln *loss* (ursprunglig ordklass: rumsadverb)
 Det *gör* mig *ont*. Verbet *göra* med sättsadverbpartikeln *ont* (ursprunglig ordklass: sättsadverb)

I några andra generella eller fasta verbkonstruktioner står ett sättsadverb (som i generella konstruktioner alltså är utbytbart inom ett urval) mellan grundverbet och partikeln. En sådan sättsadverbbestämning betonas ofta i satsmelodin, vilket innebär att verbpartikeln ofta blir obetonad i dessa fall.

Ex. Det *gick vilt/rätt till*. / Vi *ligger illa/bra till*. / Det har inte *slagit väl ut*. Sättsadverb som placeras före verbpartikeln är ofta betonade.

Som framgår av paragraf 29 A kan de flesta adverb (inte minst sättsadverb) alternativt satsadverbialplaceras, vilket inte är detsamma som för de fasta verbkonstruktionerna i exemplen ovan, eftersom de senare behåller sin ordföljd även om partikelverbet står som infinit verb i satsen.

Ex. Det *gick vilt till* på festen. Den finita verbformen *gick vilt till* från den generella verbkonstruktionen *gå vilt till*.
Det har *gått vilt till* på festen. Den infinita verbformen *gått vilt till* från den generella verbkonstruktionen *gå vilt till*.

Jfr. Han *gick av* tåget *hastigt*. / Han *gick hastigt av* tåget. Alternativa placeringar av sättsadverbialet *hastigt – gick av* är finit verb
Han har *gått av* tåget *hastigt*. / Han har *hastigt gått av* tåget. Alternativa placeringar av sättsadverbialet *hastigt – gått av* är infinit verb

Partikelverbet, tillika fenomenverbet, *se ut* har motsvarande fast placering av *adjektiv*, t.ex. *hon ser fin ut* (paragraf 14 E).

Ständigt reflexiva partikelverb (paragraf 62 B) kan indelas i två grupper: de med analog ordföljd, t.ex. *krya på sig* (med partikeln *före* det reflexiva pronomenet), och de med typegen ordföljd, t.ex. *ta sig fram* (med partikeln *efter* det reflexiva pronomenet). De alternativa adverbplaceringar som beskrivs ovan gäller även de båda slagen av ständigt reflexiva partikelverb, men endast de med typegen ordföljd kan ingå i generella konstruktioner med sättsadverb.

Ex. De *bär sig konstigt åt*. / De har *burit sig konstigt åt*. *Bära sig konstigt åt* är en generell verbkonstruktion (med utbytbart sättsadverb).

Jfr. Han *kryade på sig snabbt*. / Han *kryade snabbt på sig*. Alternativa placeringar av sättsadverbialet *snabbt* vid verbet *krya på sig*
Hon *tog sig fram snabbt*. / Hon *tog sig snabbt fram*. Alternativa placeringar av sättsadverbialet *snabbt* vid verbet *ta sig fram*

Hos transitiva ständigt reflexiva partikelverb med analog ordföljd kan objektet ofta ha alternativa placeringar (paragraf 63).

Ex. Hon *hade på sig hatten* i kyrkan. / Hon *hade hatten på sig* i kyrkan. Alternativa placeringar av objektet *hatten* vid verbet *ha på sig*

Verbpartiklar kan normalt inte ha fundamentalsposition i satsen. Vissa adverbpartiklar kan dock alternativt fungera som rumsadverbial (paragraf 20 A).

Ex. *Upp* (ur den stora tårtan) hoppade en ung kvinna. *Upp* fungerar som rumsadverbial i satsen – inte som partikel i verbet *hoppa upp*.

C. Allmänna adverbpartiklar (partiklar som är adverb eller ursprungliga prepositioner med adverbfunktion)

Svenskan har många hundra olika verb med allmänna adverbpartiklar. De grundverb (utan partiklar) som ingår i dessa partikelverb är vanligtvis högfrekventa. De ursprungliga adverb som kan ingå, är normalt rumsadverb, medan ursprungliga prepositioner i dessa fall har ett slags adverbfunktion.

Nedan ges exempel med tre grundverb med olika ursprungliga prepositioner och adverb.

- Ex. Partikelverb med grundverbet *hålla*: *hålla av, hålla efter, hålla i, hålla in, hålla inne, hålla kvar, hålla med, hålla ner, hålla om, hålla på, hålla samman, hålla till, hålla upp, hålla uppe, hålla ut*
- Partikelverb med grundverbet *gå*: *gå an, gå av, gå av och an, gå bort, gå förbi, gå hem, gå i, gå ifrån, gå igenom, gå in, gå med, gå ner, gå om, gå på, gå samman, gå till, gå under, gå upp, gå ut, gå åt, gå över*
- Partikelverb med grundverbet *röra*: *röra i, röra ner, röra om, röra samman, röra till, röra upp, röra ut*

Som framgår av tidigare text, är verbpartiklar normalt betonade i satsmelodin.

- Ex. Jag *håller av* dig, men jag *håller inte med* dig.
Om vi *håller ut*, kan vi ta reda på var de *håller till*.

Går du med på att *gå hem*?

Golvbrädan *gick av* när vi skulle *gå in*.

Det är lätt att *röra upp* damm, när man *rör om* i hinken.

För vissa verb med allmänna adverbpartiklar kan partikeln placeras framför grundverbet som prefix. Om partikelverbet därvid har bibehållen betydelse (även om stilgraden i många fall förändras), är det ett *löst sammansatt verb*, t.ex. *gå samman* = *sammangå*. Andra partikelverb med allmänna adverbpartiklar får en annan betydelse, om partikeln placeras som prefix, t.ex. *gå an* (1. 'gå för sig' 2. 'bråka', 'väsnas') ≠ *angå* ('gälla', 'röra', 'avse'). I detta exempel är *gå an* enbart ett partikelverb, medan *angå* är ett *fast sammansatt verb*. En hel del verb med allmänna adverbpartiklar kan dock inte ha sin partikel som prefix, t.ex. *hålla ut* och *gå hem*. (Se vidare paragraf 59 A och avsnitt G i denna paragraf).

Några prepositioner börjar alternativt med obetonad vokal. Den längre formen används oftast när prepositionerna står självständigt, dvs. när de fungerar som fasta adverbpartiklar i verb eller ingår i delade prepositionsfraser. Dessutom används den längre formen i sammansatta adverb och prepositioner.

<u>Kortare prepositionsform</u>	<u>Längre prepositionsform</u>	<u>Exempel med adverbial</u>	<u>Exempel med partikelverb</u>	<u>Exempel med sammansättning</u>
<i>mellan</i>	<i>emellan</i>	mellan husen	sitta emellan	däremellan
<i>mot</i>	<i>emot</i>	mot huset	gå emot	inemot
<i>från</i>	<i>ifrån</i>	från huset	säga ifrån	utifrån
<i>genom</i>	<i>igenom</i>	genom huset	få igenom	varigenom
Ex.	Hon stod som en åsna <i>mellan två hötappar</i> . Han lutade sig <i>mot staketet</i> . Vi har ännu inte fått varorna <i>från grossisten</i> . Jag fick reda på det <i>genom mina kontakter</i> på byrån.	Sammanhållet prepositionsadverbial med den kortare formen <i>mellan</i> Sammanhållet prepositionsadverbial med den kortare formen <i>mot</i> Sammanhållet prepositionsadverbial med den kortare formen <i>från</i> Sammanhållet prepositionsadverbial med den kortare formen <i>genom</i>		
	<i>De där elstolparna ska du inte gå in emellan</i> . <i>En sådan opinion ska du nog inte gå emot</i> . <i>Vad har du fått det ifrån?</i> <i>Vilken dörr gick du in igenom?</i>	Delat prepositionsadverbial med den längre formen <i>emellan</i> Delat prepositionsadverbial med den längre formen <i>emot</i> Delat prepositionsadverbial med den längre formen <i>ifrån</i> Delat prepositionsadverbial med den längre formen <i>igenom</i>		
	Det var barnen som fick <i>sitta emellan</i> . Vem <i>tog emot</i> paketet? Nu måste vi <i>säga ifrån</i> . Vi <i>gick igenom</i> reglerna.	Partikelverb med den längre formen <i>emellan</i> Partikelverb med den längre formen <i>emot</i> Partikelverb med den längre formen <i>ifrån</i> Partikelverb med den längre formen <i>igenom</i>		
	Jag satt <i>mittemellan</i> de två stridande. Hans fru var <i>däremot</i> trevlig. <i>Varifrån</i> kommer du? <i>Däri</i> <i>genom</i> kunde vi klara oss.	Sammansatt preposition med den längre formen <i>emellan</i> Sammansatt adverb med den längre formen <i>emot</i> Sammansatt adverb med den längre formen <i>ifrån</i> Sammansatt adverb med den längre formen <i>igenom</i>		

Vissa andra prepositioner har också alternativ med längre, sammansatta former, främst *av/utav*, *utan/förutan* och *i/uti*. Dessa längre former används normalt inte som verbpartiklar i riksspråket, utan de är endast synonyma prepositionsvarianter, vilka ofta upplevs som ålderdomliga eller regionala.

D. Sättsadverbpartiklar

Sättsadverbpartiklar är ofta adverb som har bildats av adjektiv genom t-suffix (paragraf 22 A). Många verb med sättsadverbpartiklar är generella, dvs. det ingående grundverbet och/eller partikeln är utbytbara inom ett visst urval. Observera att det är en tolkningsfråga var gränsen går mellan verbkonstruktioner med betonade sättsadverbpartiklar och verb som följs av vanliga sättsadverb.

<p>Ex. Du måste <i>hålla snyggt</i> i stugan.
Jag <i>hoppade högt</i> när jag fick beskedet.
Konkurrenterna <i>tittar snett</i>, för att vi <i>håller öppet</i> så länge.
Du måste <i>hålla rent/ hålla snyggt</i> omkring dig.
Hon <i>ringde runt</i> till alla och <i>lovade runt</i>.</p>	<p><i>Hålla snyggt</i> kan tolkas som ett partikelverb (predikat 2 i satsen).
<i>Hoppa högt</i> kan tolkas som ett partikelverb (predikat i den överordnade satsen).
Sättsadverbpartiklar är liksom andra verbpartiklar normalt betonade i satsmelodin.
Exempel på utbytbara sättsadverbpartiklar
Exempel på utbytbara ingående verb med likbetydande sättsadverbpartikel</p>
<p>Jfr. Du måste <i>hålla hårt</i> i repet.
För att klara hindret <i>hoppade</i> han <i>långt</i> och <i>högt</i>.</p>	<p>Grundverbet <i>hålla</i> (predikat 2) + sättsadverbet <i>hårt</i> (adverbial i satsen)
Grundverbet <i>hoppa</i> (predikat) + sättsadverben <i>långt</i> och <i>högt</i> (adverbial i satsen)</p>

För vissa verb med sättsadverbpartikel kan konstruktioner med objektspredikativ användas som alternativ (paragraf 15).

<p>Ex. Hon <i>gjorde rent</i> (i lägenheten). – <i>Sättsadverbpartikel</i>
 Han <i>höll</i> inte <i>snyggt</i> i stugan. – <i>Sättsadverbpartikel</i></p> | <p>Jfr. Hon <i>gjorde lägenheten ren</i>. – <i>Objektspredikativ (adjektiv)</i>
 Han <i>höll</i> inte stugan <i>snygg</i>. – <i>Objektspredikativ (adjektiv)</i></p> |
|---|--|

Några adverb som också kan vara oböjliga adjektiv, kan fungera som sättsadverbpartiklar, t.ex. *göra fel*, *jobba extra* och *sitta stilla*.

Ex. De <i>gjorde fel</i> (generellt sättsadverbpartikelverb).	Jfr. De åkte till <i>fel</i> (adjektiv) adress.

För färger sammanfaller t-suffixformen i partikeln med den neutrumform som används för substantiv, t.ex. *måla vitt*, *äta grönt*, *se rött* och *jobba svart*. Dessa färgbeteckningar kan alltså alternativt ses som substantiv. De fungerar då inte som sättsadverbpartiklar utan som objektspartiklar (nästa avsnitt).

Ex. Jag <i>ser rött</i>, när jag hör om folk som <i>jobbar svart</i>.	Även "färgpartiklarna" är normalt betonade i satsmelodin.

För vissa verb kan sättsadverbpartikeln placeras framför grundverbet som ett förled i adjektivform, t.ex. *göra möjligt* = *möjliggöra* och *tända snett* = *snedtända* (paragraf 59 B och avsnitt G i denna paragraf).

E. Objektspartiklar (partiklar som är substantiv)

En objektspartikel är ett substantiv med objektsfunktion. Sådana partiklar kan ingå i fasta eller generella verbkonstruktioner. De generella konstruktionerna har utbytbara partiklar, medan de fasta konstruktionerna är idiomatiska uttryck, dvs. de är fasta fraser där betydelsen inte behöver framgå av de enskilda lexemen. Objektspartikeln står i båda fallen normalt i *obestämd form singular utan obestämd artikel*.

Ex. *fylla år, hålla låda, hålla hus, hänga läpp, lägga ägg, sätta bo, veta hut* Fasta uttryck har en enskild betydelse med respektive objektspartikel.
dricka vin/öl, jaga älg/fasan, köra bil/mc, spela fotboll/schack Generella uttryck kan ha ett urval substantiv som objektspartiklar.

Objektspartikeln är normalt betonad i satsmelodin på samma sätt som adverbpartiklarna. Se exempelmeningarna nedan i den vänstra spalten. Jämför med meningarna i den högra spalten, som har vanliga akkusativobjekt, där objektet har specifik betydelse och inte är automatiskt betonat. De substantiv som är akkusativobjekt kan stå i bestämd form. Vid obestämd form singular måste räknebara akkusativobjekt till skillnad mot verbpartiklarna ha obestämd artikel.

Ex. Vi brukar spela <i>boll</i> (<i>objektspartikel</i>) på torsdagar.	Jfr.	Spela <i>bollen</i> (<i>akkusativobjekt</i>) till mig!
De jagar <i>älg</i> (<i>objektspartikel</i>) i skogarna här omkring.		De jagade <i>en älg</i> (<i>akkusativobjekt</i>) i skogen.
Kan du köra <i>bil</i> (<i>objektspartikel</i>)?		Kan du köra <i>bilen</i> (<i>akkusativobjekt</i>) till garaget?

Analogt med konstruktionerna med transitiva verb kan även många *intransitiva* verb – i fasta eller generella konstruktioner – ha en partikel bestående av ett substantiv i obestämd form singular utan obestämd artikel.

Ex. <i>gå högvakt, jobba natt, prata strunt, sitta barnvakt, stå modell, åka tåg</i>	Exempel på uttryck med neutralt stilvärde
<i>bada näck, bolla gris, kura skymning, sova räv (= 'låtsas sova'), stå pall</i>	Exempel på uttryck med vardagligt stilvärde

I slangspråk och regionalt talspråk förekommer motsvarande bildningar med *både transitiva och intransitiva verb*.

Ex. "fylla moppe" – Transitivt verb med objektspartikel	Betydelse: 'bli femton år gammal'
"slaska mule" – Ursprungligt intransitivt verb med objektspartikel	Betydelse: 'kyssas'

Prepositionsfraser kan i vissa fall tolkas som objektsadverbial (paragraf 10 och 23 G). En sådan tolkning skulle teoretiskt även kunna gälla de adverbialpartiklar som beskrivs i nästa avsnitt. Det finns dock oftast inte något behov av att kategorisera adverbialpartiklar på det sätt som görs i exemplet nedan.

Ex. Jag lyssnar <i>på radio</i> .	<i>På radio</i> är fokuseringsadverbialpartikel alternativt objektsadverbialpartikel.
Jfr. Jag lyssnar <i>på ett program</i> .	<i>På ett program</i> är fokuseringsadverbial alternativt objektsadverbial.

Vissa verb med objektpartiklar i fasta uttryck följs obligatoriskt av prepositionsfraser som innehåller en bestämd preposition.

- Ex. Kan du *ta reda på* det? Partikelverbet *ta reda* följs obligatoriskt av prepositionsfraser med *på*.
 Vi *lägger märke till* bristerna vid den första granskningen. Partikelverbet *lägga märke* följs obligatoriskt av prepositionsfraser med *till*.

Ibland kan vissa predikativa attribut betonas i satsmelodin på samma sätt som en verbpartikel, speciellt i fasta uttryck (paragraf 18 F).

- Ex. De tyckte om att bada *nakna* (predikativt attribut). Jfr. De tyckte om att bada *näck* (objektpartikel).

I några få verb står objektpartikeln i bestämd form singular i stället för den vanliga obestämda formen. Sådana partikelverb har oftast tillkommit i svenska språket under de senaste två århundradena. Även i dessa fall kan objektpartiklarna vara fasta eller utbytbara.

- Ex. Vi *tog tåget/flyget* till konferensen. Generellt partikelverb med utbytbar objektpartikel i bestämd form
 De *gav järnet* under hela konserten. Fast partikelverb med objektpartikel i bestämd form

F. Adverbialpartiklar (partiklar som är prepositionsadverbial)

I vissa fasta eller generella konstruktioner hör ett prepositionsadverbial till verbet. Adverbialets huvudord är normalt ett substantiv, vilket liksom objektpartikeln (föregående avsnitt) oftast står i *obestämd form singular utan obestämd artikel* och liksom övriga partiklar normalt är betonad i satsen.

- Ex. Jag kan inte *sticka under stol* med att jag har svårt att *komma i håg*. Substantivet är normalt betonat.

Fasta adverbialpartikelverb är idiomatiska, dvs. varken det ingående verbet eller prepositionsfrasen är utbytbara. Sådana partikelverb har ibland äldre kasusböjning av prepositionsfrasens substantiv, som *väga*, *syne* och *orda* i exemplen nedan.

- Ex. *gå till väga*, *hugga i sten*, *ligga till last*, *se i syne*, *ta till orda*, *titta under lugg*, *vara på gång* Fasta (idiomatiska) partikelverb

Generella adverbialpartikelverb har ingående grundverb och/eller huvudord i prepositionsfrasen som är utbytbara inom ett visst urval.

- Ex. *kolla/titta på tv/ på film*, *slåss/gnabbas på skoj/ på allvar*, *åka/resa med flyg/ med tåg* Generella partikelverb

I vissa fall kan adverbialpartikeln placeras framför grund verbet, dvs. verbet är löst sammansatt, t.ex. *iordningställa* = *ställa i ordning* (avsnitt G i denna paragraf).

Hos vissa adverbialpartikelverb sammanskrivs prepositionerna *i*, *om* och *över* med sitt huvudord i prepositionsfrasen. Dessa numera lexikaliserade sammanskrivningar (som för vissa verb är optionella) har i många fall sin grund i att huvudordets ursprungliga betydelse har gått förlorad för moderna språkbrukare. Se nedanstående exempel.

<u>Adverbialpartikelverb</u>	<u>Urspr. betydelse av prep.-frasens huvudord</u>	<u>Partikelverbets urspr. betydelse</u>	<u>Slag av partikelverb</u>
hinna/komma/springa <i>ifatt</i> (även: <i>i fatt</i>)	fatt = tag	'få tag i'	generellt
komma <i>igen</i>	gen = åter	'komma åter'	fast
gå <i>igen</i>	betydelse som ovan	'gå åter (t.ex. som spöke)'	fast
ha/klubba/slå <i>ihjäl</i>	hjäl = Hiel, dödsgudinna i nordisk mytologi	'skicka i döden'	generellt
koppla/spara/vara <i>ihop</i> ¹	hop = grupp; samling	t.ex. 'vara i grupp'	generellt
komma <i>ihåg</i> (även: <i>i håg</i>) ¹	håg = sinne, tanke	'(få något) att komma i sinnet'	fast
cykla/simma/springa <i>ikapp</i> (även: <i>i kapp</i>) ²	kapp = kamp	t.ex. 'springa i kamp (med ngn)'	generellt
falla/ramla/slå <i>ikull/omkull</i> ¹	kull = topp, huvud	t.ex. 'ramla på huvudet'	generellt
bända/gå/spricka <i>itu</i>	tu = två	t.ex. 'gå i två delar'	generellt
flytta/hålla/skriva <i>isär</i> ¹	<i>sär</i> var dativ av det refl. pron. <i>sig</i>	t.ex. 'hålla (delarna) för sig'	generellt
gå/hoppa/skutta <i>ombord</i>	bord = fartygssida	'ta sig till andra sidan om bordet'	generellt
lägga/ligga/placera <i>omlott</i>	lott = (an)del	'... på en del (av andra stycket)'	generellt
bli/komma/vara <i>överens</i>	ens = på samma linje	'tycka likadant'	generellt

¹ I perfekt particip och avledningar placeras verbpartiklar alltid framför grund verbet som prefix eller sammansättningsförled (avsnitt H). För de markerade partiklarna används då oftast former utan prepositionen *i*, t.ex. *hopsparad/hopkoppling*, *kullslagen/kullåkning*, *särskriven/särskrivning* samt *hågkomst* men *ihågkommen*.

² Genom betydelseförskjutning är *springa ikapp*, *cykla ikapp* m.fl. sekundärt även synonyma med *springa ifatt*, *cykla ifatt* m.fl.

Ex. Jag sprang *ikapp* honom på gatan.

Med ursprunglig adverbialpartikel: Jag sprang *ifatt* honom på gatan.

De sammanskrivna prepositionsfrasernas huvudord i adverbialpartiklarna är i några fall inte ursprungliga substantiv. I exemplen ovan gäller detta det fornsvenska adverbet *gen*, det ålderdomliga räkneordet *tu*, den fornsvenska reflexiva pronomenformen *sär* och det ålderdomliga adjektivet/adverbet *ens*.

I vissa adverbialpartikelverb – ofta tillkomna under de senaste århundradena – står prepositionsfrasens substantiv i *bestämd* form singular.

Ex. Hon <i>gick i taket</i> , när hon fick veta vad som hänt.
Ni har verkligen inte <i>legat på latsidan</i> .
Han <i>var på kanelen/pickalurven/fyllan</i> . | Det fasta partikel verbet <i>gå i taket</i> med bestämd form av substantivet
Det fasta partikel verbet <i>ligga på latsidan</i> med bestämd form av substantivet
Generellt partikelverb med utbytbara substantiv i bestämd form. |
|---|--|

I modern svenska finns en tendens i talspråket att i likhet med ovanstående verb använda bestämd form singular i stället för obestämd form i vissa fasta adverbialpartikelverb.

Ex. * Jag kan inte <i>sticka under stolen</i> med det.	Korrekt mening: Jag kan inte <i>sticka under stol</i> med det.

Närbesläktade med adverbialpartikelverben är konstruktionerna med verb som följs av ett *obetonat* fast prepositionsadverbial med ett reflexivt pronomen som huvudord. I sådana idiomatiska ordkombinationer betonas i stället verbet i satsmelodin.

Ex. Jag måste <i>röra på mig</i> .
Hon <i>håller på sig</i> . | Verbkonstruktionen med fast adverbial består av ett <i>betonat</i> grundverb + en <i>obetonad</i> prepositionsfras.
Verbkonstruktionen med fast adverbial består av ett <i>betonat</i> grundverb + en <i>obetonad</i> prepositionsfras. |
|--|--|

Ovanstående fasta verbkonstruktioner ska inte förväxlas med de ständigt reflexiva partikelverb som har samma ordföljd, men innehåller en betonad preposition (paragraf 62).

Ex. Vad ska jag <i>ha på mig</i> ?
Han brukar <i>komma av sig</i> . | Reflexivt partikelverb med ett <i>obetonat</i> grundverb + en <i>betonad</i> preposition + ett <i>obetonat</i> reflexivt pronomen
Reflexivt partikelverb med ett <i>obetonat</i> grundverb + en <i>betonad</i> preposition + ett <i>obetonat</i> reflexivt pronomen |
|--|--|

Adverbialpartikelverb, verb med fasta adverbial och reflexiva partikelverb är alltså tre olika slag av verb med sinsemellan olika betoning av kombinationen ingående verb + prepositionsfras.

Ex. Hon <i>såg i syne</i> .
Hon <i>höll på sig</i> .
Hon <i>kom av sig</i> . | Adverbialpartikel verbet <i>se i syne</i> har ett betonat huvudord i prepositionsfrasen.
Verbet med fast adverbial, <i>hålla på sig</i> , består av ett betonat grundverb med ett obetonat fast adverbial.
Det reflexiva partikel verbet <i>komma av sig</i> har en betonad partikel. |
|--|---|

Jämför också med adverbialpartikel verbet *hålla isär* på föregående sida, vilket innehåller den fornsvenska reflexiva pronomenformen *sär*. Detta verb är ett otvetydigt adverbialpartikelverb med ett betonat huvudord i den sammanskrivna prepositionsfrasen.

G. Framförställd verbpartikel

Hos partikelverb kan partikeln ibland placeras framför grundverbet som prefix eller sammansättningsförled. Om verbet därvid behåller sin betydelse är det *löst sammansatt*. I vissa fall kan verbet med framförställd partikel få en annan betydelse än det med efterställd partikel. Verbet med efterställd partikel är i så fall inte löst sammansatt utan enbart ett partikelverb, medan verbet med framförställd partikel räknas till de *fast sammansatta* verben (paragraf 59).

Ett löst sammansatt verb med framförställd allmän adverbpartikel har oftast en högre stilgrad än motsvarande partikelverb. Hur mycket stilgraden ändras varierar från verb till verb. I exemplen nedan ökar skillnaden i stilgrad mellan de båda verbslagen successivt.

Ex. *lämna över/ överlämna, smaka av/ avsmaka, ta med/ medta, köpa in/ inköpa, fylla i/ ifylla, lura ifrån/ frånlura*

För verb med sättsadverbpartiklar är stilgraden endast obetydligt högre än för motsvarande sammansatta verb. Den efterställda partikeln är sättsadverb, medan sammansättningsförledet har adjektivform. *Fel* i exemplen nedan kan fungera både som sättsadverbpartikel och som förled i adjektivform. (Som tidigare påpekats är det en oklar gräns mellan de sättsadverb som i vissa fall kan anses ingå som betonade partiklar i verb, och de sättsadverb som fungerar som vanliga sättsadverbial i satsen.)

Ex. *göra rent/ rengöra, göra möjligt/ möjliggöra, odla nytt/ nyodla, parkera fel/ felparkera*

Även för adverbialpartikelverb är stilgraden ungefär densamma hos motsvarande löst sammansatta verb. I dessa fall kan dock stilgraden variera åt båda hållen.

Ex. *lägga till rätta/ tillrättalägga, sätta i fråga/ ifrågasätta, ta till vara/ tillvarata*

När partikelverbet har en annan betydelse än verbet med framförställd partikel, tillhör det sistnämnda alltså de fast sammansatta verben.

Ex.	Jag önskar att huvudvärken <i>går över</i> . / Det här <i>övergår</i> mitt förstånd.	<i>gå över</i> ≠ <i>övergå</i>
	Hon vet inte vad hon ska <i>göra av</i> allt skräp. / Det är svårt att <i>avgöra</i> vem som är bäst.	<i>göra av</i> ≠ <i>avgöra</i>
	Hur <i>står</i> det <i>till</i> ? / Han <i>tillstår</i> inte något av det han anklagas för.	<i>stå till</i> ≠ <i>tillstå</i>

I många fall kan partikeln dock inte placeras framför grundverbet som prefix respektive sammansättningsförled. (Beträffande participformer och avledningar se nästa sida.) Observera också att verb med objektpartiklar endast kan vara just partikelverb.

Ex. *gå hem, hålla om, springa efter – hoppa högt, röra runt, titta snett – hugga i sten, hålla till godo, ta till orda – fylla år, hålla låda, hänga läpp*

H. Participformer och avledningar

Om ett partikelverb kan ha participform, placeras partikeln framför grundverbet som ett prefix eller ett sammansättningsförled. *Presens* particip av sådana verb kan fungera som adjektiv, substantiv eller verb, medan *perfekt* particip kan fungera som adjektiv eller verb. I det sistnämnda fallet kan perfektparticipformen ingå som en del av satsens predikat vid passiv form. (Beträffande verbens participformer se paragraf 55.)

Ex.	Händelserna var <i>uppskakande</i> .
Det blev ett bra <i>överlämnande</i> .
Han kom <i>inrusande</i> i salen.	Adjektiv – presens particip av partikelverbet <i>skaka upp</i>
Substantiv – presens particip av det löst sammansatta verbet <i>lämna över/ överlämna</i>
Verb – samtida participiell satsförkortning med presens particip av partikelverbet <i>rusa in</i>
	Hon var en mycket <i>avhållen</i> person.
Smeten <i>blev omrörd</i> .	Adjektiv – perfekt particip av partikelverbet <i>hålla av</i>
Verb – passiv form, omskrivning med bli + perfekt particip av partikelverbet <i>röra om</i>
Jfr.	Smeten <i>rördes om</i> .	Verb – passiv form med s-suffix

Verbpartikeln placeras på samma sätt hos suffixavledda adjektiv och substantiv. (Beträffande avledningssuffix se paragraf 70 A.)

Ex.	Han är <i>uthållig</i> .
Firman hade en <i>utkörning</i> . | Adjektiv bildat med avledningssuffixet -ig på partikelverbet <i>hålla ut</i>
Substantiv bildat med avledningssuffixet -ning på partikelverbet <i>köra ut</i> |
|-----|---|---|

När det gäller verb med sättsadverbpartiklar har både participformer, som ju antingen är verbböjningar eller avledningar, och övriga avledningar oftast den ursprungliga adjektivformen som förled i stället för sättsadverbet med t-suffix.

Ex.	Lägenheten var noggrant <i>rengjord</i> .
Ett <i>klargörande</i> är nödvändigt.
Man genomförde en <i>rundringning</i> . | Jfr. Hon hade <i>gjort rent</i> i lägenheten.
Jag vill <i>göra klart</i> för dig att reglerna gäller.
Man <i>ringde runt</i> till kunderna. |
|-----|---|---|

När det gäller avledningar finns det dock flera undantag till ovanstående regel. I nedanstående exempel har således de ursprungliga sättsadverbpartiklarna kvar adverbsuffixet -t. (Presensparticipformerna *öppethållande* respektive *högtflygande* är avledningar som är substantiv respektive adjektiv.)

Ex.	Det var ett långt <i>öppethållande</i> !
Han hade <i>högtflygande</i> planer. | Jfr. Vi <i>håller öppet</i> alla dagar 6–23.
Han ville <i>flyga högt</i> . |
|-----|--|---|

61. Reflexiva verb (utan partikel)

A. Transitiva verb som kan ha reflexiv betydelse

Många transitiva verb kan förutom vanliga icke-reflexiva objekt även ha reflexiva objekt. Det gäller såväl enkla verb som fast sammansatta verb.

Ex.	Jag lägger <i>pappret</i> på bordet.	Det transitiva verbet <i>lägga</i> med ett icke-reflexivt akkusativobjekt
	Jag lägger <i>mig</i> på sängen.	Det transitiva verbet <i>lägga</i> med ett reflexivt akkusativobjekt
	Hon överskattade <i>hans förmåga</i> .	Det fast sammansatta transitiva verbet <i>överskatta</i> med ett icke-reflexivt akkusativobjekt
	Hon överskattade <i>sig själv</i> .	<i>Överskatta</i> har i detta exempel <i>framhävt/betonat</i> reflexivt akkusativobjekt (paragraf 74 D I).

Transitiva verb med reflexiv betydelse har ofta ett *obetonat* personligt pronomen som objekt, vilket kan placeras i direkt anslutning till huvudpredikatet. Vid rak ordföljd innebär detta ett undantag till objektets placering (enligt schemat i paragraf 4 A) i satser med satsadverbial och endast *en* predikatsposition. Detsamma gäller för obetonade personliga pronomen som är objekt vid icke-reflexiv betydelse (paragraf 12).

Ex.	Han <i>roar sig</i> inte på krogen.	Reflexiv betydelse – <i>ett</i> predikat. Det <i>obetonade</i> objektet är placerat <i>före</i> satsadverbialet.
	Han har inte <i>roat sig</i> på krogen.	Reflexiv betydelse – <i>två</i> predikat. Det <i>obetonade</i> objektet är placerat <i>efter</i> satsadverbialet.
Jfr.	Det <i>roar henne</i> inte.	Icke-reflexiv betydelse – <i>ett</i> predikat. Det <i>obetonade</i> objektet är placerat <i>före</i> satsadverbialet.
	Det har inte <i>roat</i> henne.	Icke-reflexiv betydelse – <i>två</i> predikat. Det <i>obetonade</i> objektet är placerat <i>efter</i> satsadverbialet.
	Det <i>roar</i> inte <i>publiken</i> .	Icke-reflexiv betydelse – <i>ett</i> predikat. <i>Objektet som är substantiv</i> är alltid placerade <i>efter</i> satsadverbialet.

Några transitiva verb som kan ha reflexivt objekt har alternativa former med prepositionen *på* framför det ursprungliga objektet, vilket begränsar dessa verbs aktionsradie. Sådana prepositionsfraser kan beroende på sammanhang tolkas som partsadverbial eller objektsadverbial (paragraf 23 E). Sådana partsadverbial/objektsadverbial kan inte placeras före satsadverbial, även om de förra är obetonade.

Exempel med obetonat reflexivt objekt

Han *flyttade sig* inte.
Hon *rör sig* sällan.
Jag *sträckte mig* lyckligtvis inte.

Exempel med objekt som är substantiv

Han *flyttade* inte *bilen*.
Hon *rör* sällan *sin man*.
Jag *sträcker* alltid *lakanen*.

Ex. m. reflexivt partsadverbial/objektsadverbial

Han *flyttade* inte *på sig*.
Hon *rör* sällan *på sig*.
Jag *sträcker* gärna *på mig*.

B. Enkla verb som är ständigt reflexiva

Hos de ständigt reflexiva verben är det reflexiva pronomenet en del av verbet. Det innebär att de utan sitt reflexiva pronomen har en annan betydelse eller ingen betydelse alls.

Ex. Han *gifte sig*. Verbet *gifta sig* är ständigt reflexivt och existerar inte utan sitt reflexiva pronomen.
De *kände sig* skyldiga. Verbet *känna sig* är ett ständigt reflexivt verb, som har en annan betydelse utan sitt reflexiva pronomen.

Jfr. De *kände* värmen. / De *kände* henne. Det transitiva verbet *känna* har andra betydelser än det ständigt reflexiva verbet *känna sig*.

Det reflexiva pronomenet i de ständigt reflexiva verben hör till predikatet och är således inte objekt i satsen.

Ex. Han gifte *sig* (*predikatets reflexiva pronomen*) med *henne* (*interaktionsadverbial/objektsadverbial*).

Nedanstående jämförelse med engelska förtydligar de primära satsdelarna.

Språk ↓	Subjekt	Predikat	Ackusativobjekt (engelska)/ objektsadverbial (svenska) ¹
Engelska	He	married	her.
Svenska	Han	gifte sig	med henne.

¹ Det svenska objektsadverbialet kan alltså även tolkas som interaktionsadverbial (paragraf 23).

I satser med verb som alltid har reflexiv form måste det reflexiva pronomenet placeras direkt efter huvud verbet. Jämför det ständigt reflexiva *känna sig* med det enkla transitiva verbet *känna*. Vid det senare verbet kan det reflexiva objektet både ha obetonad och betonad placering.

Ex. Jag *känner mig* inte bra. De ständigt reflexiva verbens pronomen placeras alltid direkt efter huvudpredikatet.

Jfr. Jag *känner dig* inte. Transitivt verb med obetonat objekt som placeras före satsadverbial mot huvudregeln (paragraf 12)
Jag *känner* inte dig. Transitivt verb med betonat objekt som placeras efter satsadverbial enligt huvudregeln (paragraf 4 A)

Fler exempel på ständigt reflexiva verb finns i paragraf 63.

C. Sammansatta verb som är ständigt reflexiva

De ständigt reflexiva sammansatta verben kan liksom övriga sammansatta verb vara *löst* eller *fast sammansatta* (paragraf 59).

De verb vars prefix kan efterställas som verbpartikel utan att verbets betydelse ändras, kallas löst sammansatta. Detta gäller även om verbets stilgrad ändras. Verben med partikel är i sådana fall reflexiva partikelverb (paragraf 62) med samma betydelse som det sammansatta verbet.

<p>Ex. Han <i>utgav sig</i> för att vara polis. = Han <i>gav sig ut</i> för att vara polis.
Vi <i>förhörde oss</i> om saken. = Vi <i>hörde oss för</i> om saken.</p>	<p>Det ständigt reflexiva verbet <i>utge sig</i> är löst sammansatt.
Det ständigt reflexiva verbet <i>förhöra sig</i> är löst sammansatt.</p>
<p>Jfr. Förlaget <i>utgav</i> tre nya böcker. = Förlaget <i>gav ut</i> tre nya böcker.
Vi <i>förhörde</i> dem i tre timmar.</p>	<p>Det icke-reflexiva verbet <i>utge</i> är också löst sammansatt.
Det icke-reflexiva verbet <i>förhöra</i> är fast sammansatt.</p>

De verb vars prefix inte kan efterställas kallas fast sammansatta.

<p>Ex. Hon <i>överilade sig</i>, när hon tog beslutet.
De <i>förlovade sig</i>.</p> | <p>Det ständigt reflexiva verbet <i>överila sig</i> är fast sammansatt.
Reflexiva verb med obetonade prefix (för- eller be-) är normalt fast sammansatta.</p> |
|---|---|

De verb vars prefix ger en annan betydelse om det efterställs som partikel, är även de fast sammansatta. Verben med partikel är i dessa fall reflexiva partikelverb med egen betydelse. Sådana verb kan ha två olika ordföljder: den typegna med det reflexiva pronomenet före partikeln och den analoga med det reflexiva pronomenet efter partikeln (paragraf 62 B). I vissa fall förekommer båda ordföljderna med samma grundverb och partikel (paragraf 63).

Ex. De <i>inställde sig</i> för tjänstgöring.	Det ständigt reflexiva verbet <i>inställa sig</i> ('infinna sig') är fast sammansatt.
<p>Jfr. De <i>stälde sig in</i> hos chefen.
De <i>stälde in sig</i> på ett hårt jobb.</p>	<p><i>Ställa sig in</i> ('vara inställsam [mot]') är ett ständigt reflexivt partikelverb med typegen ordföljd.
<i>Ställa in sig</i> ('förvänta sig') är ett ständigt reflexivt partikelverb med analog ordföljd.</p>
<p>Jfr. De <i>inställde</i> resan. = De <i>stälde in</i> resan.
De <i>stälde in</i> rätt kanal på radion.</p>	<p>Det transitiva verbet <i>inställa</i> ('återkalla', 'inhibera') är löst sammansatt.
I denna betydelse är <i>ställa in</i> ('manövrera till rätt läge') normalt ett transitivt partikelverb.</p>

Hos några verb har det reflexiva pronomenet kommit att ingå i den fasta sammansättningen, t.ex. *försiggå*. Två andra verb innehåller för övrigt samma tre komponenter: det ständigt reflexiva sammansatta verbet *förgå sig* ('handla överilat'; 'våldföra sig') och det ständigt reflexiva partikel verbet *gå för sig*.

62. Reflexiva partikelverb

Vissa partikelverb (paragraf 60) kan fungera reflexivt. Sådana *reflexiva partikelverb* indelas i samma två grupper som de reflexiva verben i föregående paragraf, nämligen *vanliga transitiva partikelverb som kan ha reflexiv betydelse* och *partikelverb som är reflexiva i sin grundform*. Inom den första gruppen – vanliga transitiva partikelverb – har verben alltid samma ordföljd i satsen, medan det inom den andra gruppen – ständigt reflexiva partikelverb – finns två ordföljdsvarianter. Den ena varianten är analog med vanliga transitiva partikelverb, s.k. *analog ordföljd*, medan den andra varianten är specifik för de ständigt reflexiva partikelverben, s.k. *typegen ordföljd*.

A. Transitiva partikelverb som kan ha reflexiv betydelse

Satser med vanliga transitiva partikelverb har huvudsatsordföljd enligt paragraf 4– 8. Se exempel nedan med partikelverben *hålla i* och *göra bort*.

Subjekt	Predikat	Sats- adverbial	Predikatspartikel	Ackusativ- objekt	Övriga adverbial
Jag	håller	inte	i	mig	under färden.
Subjekt	Predikat 1	Sats- adverbial	Predikat 2 inklusive predikatspartikel	Ackusativ- objekt	Övriga adverbial
Du	har	kanske	gjort bort	dig	nu.

Dessa verb kan alltså även ha icke-reflexivt objekt.

Ex. Jag *håller* inte *i* dig under färden. *Hålla i* är ett transitivt partikelverb. *Dig* är ackusativobjekt i satsen.
Du har *gjort bort* mig nu. *Göra bort* är ett transitivt partikelverb. *Mig* är ackusativobjekt i satsen.

Några verb – t.ex. *klä på/ klä av, ta på/ ta av, ta med, hänga på/ hänga av* och *sätta på* – kan fungera både som vanliga transitiva partikelverb (detta avsnitt) och som ständigt reflexiva partikelverb (nästa avsnitt). I det senare fallet kan de fungera transitivt och i de flesta fall även intransitivt. (Se utförligare beskrivning i paragraf 63.)

Ex. Han *sätter på* kaffet. *Sätta på* är ett transitivt partikelverb. *Kaffet* är ackusativobjekt i satsen.
Jfr. Han *sätter på* sig kläderna. *Sätta på sig* fungerar som ett transitivt ständigt reflexivt partikelverb. *Kläderna* är ackusativobjekt.
Han *sätter på* sig ordentligt. *Sätta på sig* fungerar som ett intransitivt ständigt reflexivt partikelverb.

B. Partikelverb som ständigt reflexiva

Ständigt reflexiva partikelverb kan vara transitiva och/eller intransitiva (till skillnad från de ständigt reflexiva verben *utan* partikel som alltid är intransitiva). De har utan sitt reflexiva pronomen antingen en avvikande betydelse eller inte någon betydelse alls. Ständigt reflexiva partikelverb förekommer i två olika ordföljdsvarianter. Den ena gruppen har i sin grundform samma ordföljd som de vanliga transitiva partikelverben (avsnitt A) med predikatets reflexiva pronomen placerad *efter* verbpartikeln, s.k. *analog ordföljd*, medan den andra gruppen har predikatets reflexiva pronomen placerad *före* verbpartikeln, s.k. *typegen ordföljd*. Dessa båda ordföljdsvarianter tycks ha uppkommit dels genom att det å ena sidan har bildats ständigt reflexiva partikelverb i analogi med vanliga transitiva partikelverb, dels genom att det å andra sidan har funnits en önskan att särskilja ständigt reflexiva partikelverb från vanliga transitiva partikelverb. Det finns ingen regel för vilka verb som ska tillhöra den ena eller den andra varianten.

I. Ständigt reflexiva verb med sitt reflexiva pronomen *efter* verbpartikeln (analog ordföljd)

Den här gruppen av ständigt reflexiva partikelverb har samma ordföljd som de vanliga transitiva partikelverben på föregående sida vad beträffar partikel och reflexivt pronomen. Skillnaden är dock att det reflexiva pronomenet inte är objekt i satsen med ständigt reflexiva partikelverb utan en del av huvudpredikatet på samma sätt som vid verb med ständigt reflexiv form utan partikel. I exemplet nedan används verben *få för sig* och *komma av sig*.

Subjekt	Predikat	Sats-adverbial	Predikats-partikel	Predikatets refl. pron.	Akusativ-objekt	Övriga adverbial
Han	får	ofta	för	sig	en massa saker	i diskussionerna.
Hon	kom	sällan	av	sig		under recitationerna.

II. Ständigt reflexiva verb med sitt reflexiva pronomen *före* verbpartikeln (typegen ordföljd)

I den här gruppen av ständigt reflexiva partikelverb, som alltså har sitt reflexiva pronomen *före* verbpartikeln, kommer det reflexiva pronomenet att hamna också *före* satsadverbialen, om det endast finns *ett* predikat i satsen. Jämför med placeringen av objekt som är obetonade personliga pronomen (paragraf 12). I exemplet nedan används verben *bry sig om* och *lägga sig i*.

Subjekt	Predikat	Predikatets refl. pron.	Sats-adverbial	Predikats-partikel	Akusativ-objekt	Övriga adverbial
Hon	bryr	sig	inte	om	människor	i andra länder.
Du	lägger	dig	ofta	i	saker	utanför din kompetens.

63. De olika reflexiva verbslagen – sammanfattning och kommentarer

I nedanstående tabell ges exempel på olika slag av reflexiva verb.

Reflexiva verb (utan partikel)		Reflexiva partikelverb		
Transitiva verb som kan ha reflexivt objekt	Ständigt reflexiva verb (intransitiva)	Transitiva partikelverb som kan ha reflexivt objekt ¹	Ständigt reflexiva partikelverb ¹	
			Analog ordföljd	Typegen ordföljd
hejda sig kamma sig påminna sig roa sig rätta sig sminka sig sätta sig tvätta sig värma sig	bete sig dumma sig förlita sig förlova sig gifta sig känna sig skynda sig vila sig överila sig	fixa till sig göra av sig göra bort sig hålla i sig skämma ut sig sminka på/av sig smutsa ner sig ställa upp sig veckla ut sig	få för sig ha på sig kasta ifrån sig komma av sig ta för sig känna på sig snappa åt sig spotta upp sig krya på sig	bry sig om bryta sig in bära sig åt känna sig för ta sig för lägga sig i ställa sig in ta sig fram ge sig iväg ²

¹ Transitiva och/eller intransitiva verb

² Verb med *adverbial*partiklar har objekt respektive reflexivt pronomen *före* partikeln. Se kommande sidor.

I satser med de transitiva verb som inte är ständigt reflexiva är det reflexiva pronomenet objekt.

Ex. Jag kammar *mig* (*refl. ao*). Jfr. Jag kammar *henne* (*icke-refl. ao*). Transitivt verb som *kan* ha reflexivt objekt
De höll *i sig* (*refl. ao*). De höll *i mig* (*icke-refl. ao*). Transitivt partikelverb som *kan* ha reflexivt objekt

I satser med ständigt reflexiva verb är det reflexiva pronomenet en del av predikatet och alltså inte objekt i satsen. De ständigt reflexiva verben utan partikel är intransitiva. Vissa av dessa intransitiva verb kan dock vara knutna till en prepositionsfras som kan tolkas som objektsadverbial (paragraf 10 och 23 G). Bland de ständigt reflexiva *partikel*verben finns däremot både transitiva och intransitiva verb representerade.

Ex. Vi (*s*) förlitade oss (*predikat med reflexivt pronomen*) på honom (*tanke-advl/ ao-advl*). Ständigt reflexivt verb utan partikel
Hon (*s*) har på sig (*predikat med partikel + reflexivt pronomen*) sin gröna kappa (*ao*). Ständigt refl. partikelverb med analog ordföljd
Jag (*s*) bryr mig om (*predikat med reflexivt pronomen + partikel*) dig (*ao*). Ständigt refl. partikelverb med typegen ordföljd

Vissa transitiva verb får en annan betydelse om de följs av ett reflexivt pronomen. Dessa nya verb ingår i gruppen ständigt reflexiva verb.

Ex.	Han rör henne inte.	Transitivt verb med obetonat personligt pronomen som objekt
	Han rör inte <u>henne</u> .	Transitivt verb med betonat personligt pronomen som objekt
	Han rör <u>sig</u> inte i de kretsarna.	Ständigt reflexivt verb med tillhörande reflexivt pronomen

Transitiva partikelverb som *klä på/klä av*, *ta på/ta av*, *hänga på/hänga av*, *sätta på* och liknande kan i en annan form även vara ständigt reflexiva. Som ständigt reflexiva partikelverb kan de fungera både transitivt och intransitivt.

Ex.	Hon <i>klär på</i> mig.	<i>Klä på</i> är ett transitivt partikelverb med <i>mig</i> som akkusativobjekt.
	Hon <i>klär på</i> sig.	<i>Klä på</i> är ett transitivt partikelverb med ett reflexivt akkusativobjekt.
	Hon <i>klär på</i> sig.	Alternativt kan man se <i>klä på sig</i> som ett intransitivt ständigt reflexivt partikelverb.
	Hon <i>klär på</i> sig ytterkläderna.	<i>Klä på sig</i> är ett transitivt ständigt reflexivt partikelverb med <i>ytterkläderna</i> som akkusativobjekt.
	Jag <i>hängde av</i> ytterrocken.	<i>Hänga av</i> är ett transitivt partikelverb med <i>ytterrocken</i> som akkusativobjekt.
	Jag <i>hängde av</i> mig.	I denna sats är det naturligt att se <i>hänga av sig</i> som ett intransitivt ständigt reflexivt partikelverb.
	Jag <i>hängde av</i> mig ytterrocken.	<i>Hänga av sig</i> är ett transitivt ständigt reflexivt partikelverb med <i>ytterrocken</i> som akkusativobjekt.

Ovanstående partikelverb kan i sin icke-reflexiva form upplevas ha dubbla akkusativobjekt i vissa konstruktioner. I dessa fall är det dock naturligt att endast se det andra objektet i satsen som direkt föremål för verbaktionen (akkusativobjekt), medan det första objektet är indirekt föremål (dativobjekt).

Ex.	De <i>tog av</i> honom (<i>do</i>) stövlarna (<i>ao</i>).	Jfr.	Han <i>tog av sig</i> stövlarna. – Ständigt reflexivt partikelverb med akkusativobjekt
	Vi <i>klädde på</i> barnen (<i>do</i>) varma tröjor (<i>ao</i>).		De <i>fråntog</i> honom stövlarna. – Sammansatt verb med dativ- och akkusativobjekt
			De <i>klädde på sig</i> varma tröjor. – Ständigt reflexivt partikelverb med akkusativobjekt
			Vi <i>gav</i> barnen varma tröjor. – Enkelt verb med dativ- och akkusativobjekt

Några få andra transitiva partikelverb kan på samma sätt som ovanstående verb alternativt vara ständigt reflexiva. Sådana verb kan dock varken vara transitivt reflexiva eller intransitivt ständigt reflexiva.

Ex.	De <i>tog med</i> utrustningen.	<i>Ta med</i> är transitivt partikelverb och <i>utrustningen</i> är akkusativobjekt.
	De <i>tog med sig</i> utrustningen.	<i>Ta med sig</i> är ett ständigt reflexivt partikelverb och <i>utrustningen</i> är akkusativobjekt.
	Ej: * De <i>tog med sig</i> .	<i>Ta med</i> kan inte ha reflexivt objekt. / <i>Ta med sig</i> kan inte vara intransitivt.

Bland de ständigt reflexiva partikelverben finns i några få fall både den analoga och den typegna ordföljden representerade för samma grundverb och verbpartikel. Dessa olika ordföljder ger olika betydelser av verbet.

Ex.	Vad ska han <i>ta sig för</i> ?
Han kan nog <i>ta för sig</i> .	Ungefärlig betydelse: 'Vad ska han göra i den här situationen?'
Ungefärlig betydelse: 'Han kan nog hävda sig.'
Jfr.	Vad ska han <i>företa sig</i> ?
Måtte han inte <i>förta sig</i> .	Partikel verbet <i>ta sig för</i> har sitt ursprung i det löst sammansatta <i>företa sig = ta sig före/för</i> .
Det fast sammansatta reflexiva verbet <i>förta sig</i> betyder ungefär 'överanstränga sig'.

Bland de ständigt reflexiva partikelverben finns både transitiva och intransitiva verb. Verbets reflexiva pronomen är ju som framgått på föregående sidor inte objekt i satsen utan är en del av predikatet. Satsar med transitiva ständigt reflexiva partikelverb med *analog* konstruktion har ofta två ordföljdsalternativ, av vilka det första av nedanstående alternativ följer huvudregeln om ordföljd i paragraf 4 och innebär en presentation av objektet. Det andra alternativet innebär en viss tematisering av objektet, vilket kan jämföras med en fullständig tematisering av objektet, vilket uppnås genom omvänd ordföljd.

Ex.	Han kastade ifrån sig boken.
Han kastade boken ifrån sig.
Boken/den kastade han ifrån sig. | Ackusativobjektet <i>boken</i> är placerat <i>efter</i> verbpartikeln och verbets reflexiva pronomen.
Ackusativobjektet <i>boken</i> är placerat <i>före</i> verbpartikeln och verbets reflexiva pronomen.
Ett fullständigt tematiserat substantiv ersätts ofta av ett personligt pronomen. |
|-----|--|---|

Intransitiva verb med adverbialpartiklar kan vara ständigt reflexiva; t.ex. *ge sig till känna* och *sätta sig i rörelse*, och transitiva adverbialpartikelverb, t.ex. *lägga till rätta* och *räkna till godo*, kan ha reflexivt objekt. Reflexiva pronomen/ackusativobjekt placeras i dessa fall direkt efter grund verbet.

Ex.	Hon gav <i>sig</i> till känna.
Hon la <i>sig</i> till rätta. / Hon la <i>håret</i> till rätta. | <i>Ge sig till känna</i> är ett intransitivt ständigt reflexivt adverbialpartikelverb.
<i>Lägga till rätta</i> är ett transitivt adverbialpartikelverb som kan ha reflexivt objekt. |
|-----|---|--|

I många uttryck framhålls ett reflexivt objekt genom ett tillägg av det framhäande pronomenet *själv/självst/själva*. Syftet med det är i vissa fall att skilja dessa objekt från fasta reflexiva pronomen. Tillägget görs dock ofta i framhäande syfte även om motsvarande ständigt reflexiva verb inte existerar. Det framhäande pronomenet betonas i dessa fall på samma sätt som en verbpartikel. (Beträffande pronomenet *själv* se vidare paragraf 72 L och 74 D I.)

Ex.	Hon sköter <i>sig själv</i> . / Det säger <i>sig självst</i> . / Vi serverar <i>oss själva</i> .
Hon sköter <i>blommorna</i> . / Det säger <i>inget</i> . / Vi serverar <i>dem</i> . | Transitiv konstruktion med betonat framhäande av det reflexiva objektet
Vanlig transitiv konstruktion utan reflexivt ackusativobjekt |
|-----|---|---|

Jfr.	Hon <i>sköter sig</i> .	Av de ursprungliga grundverben i exemplen kan endast <i>sköta</i> ingå i ett ständigt reflexivt verb, <i>sköta sig</i> .

64. Substantivböjning

Modern svenska har två grammatiska *genus*: *utrum* (en-ord) och *neutrum* (ett-ord). Fornsvenskan hade tre *genus*: maskulinum, femininum och neutrum. Dessa *genus* hade sinsemellan skilda kasusböjningar i nominativ, genitiv, dativ och akkusativ för både singular och plural. Två av dessa *genus* – maskulinum och femininum – smälte under medeltiden samman till *utrum*, medan *neutrum* kvarstod. Även den komplicerade kasusböjningen försvann successivt under denna period, och i modern svenska återstår endast genitivsuffixet *-s* (samt rester av äldre böjningsmönster i fasta uttryck, t.ex. dativformen *syne* i uttrycket *se i syne* och genitivformen *väga* i uttrycket *gå till väga*). *Maskulinum* och *femininum* är numera underkategorier till *utrum* och betecknar en-ord som har biologiskt *genus* och därigenom kan ersättas av pronomenen *han* respektive *hon*. Övriga en-ord tillhör underkategorin *reale* och kan ersättas av pronomenet *den*. (Beträffande personliga pronomen se paragraf 74.)

A. Substantivdeklinationer

Med utgångspunkt i pluralböjning kan de svenska substantiven delas in i fem grupper, s.k. deklinationer.

Deklination 1: pluralsuffix **-or** / Vanligt förekommande substantiv: *En-ord* som slutar på *-a*

Ex. en lamp|*a* – två lampor en flick|*a* – två flickor en bodeg|*a* – två bodegor

Deklination 2: pluralsuffix **-ar** / Vanligt förekommande substantiv: *En-ord* som *inte* slutar på *-a*, därav drygt *hälften* av de *enstaviga*

Ex. en hund – två hundar en bull|*e* – två bullar en tidning – två tidningar

Deklination 3: pluralsuffix **-er** (i vissa fall **-r**) / Bl.a. övr. *enstaviga en-ord* samt *en-ord* med *betoning på sista stavelsen* o. dito *ett-ord* med *vokalslut*

Ex. en kund – två kunder en student – två studenter ett skafferi – två skafferier

Deklination 4: pluralsuffix **-n** / Vanligt förekommande substantiv: *Ett-ord* som *slutar med obetonad vokal*

Ex. ett kvitto – två kvitton ett hjärta – två hjärtan ett intresse – två intressen

Deklination 5: pluralsuffix **-Ø** (nollplural) / Vanligt förekommande substantiv: *Ett-ord* som slutar på *konsonant* och *en-ord* med suffixet *-are*.

Ex. ett hus – två hus ett attentat – två attentat en murare – två murare

B. Deklination 1

De allra flesta utrumsubstantiv (en-ord) som slutar på obetonat -a hör till den första deklinationen. Se generellt böjningsmönster nedan.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en penna	pennan	pennor	pennorna
en matta	mattan	mattor	mattorna
en väninna	väninnan	väninnor	väninnorna

Två ord har alternativ form i singular: *toffla/toffel* och *ådra/åder*

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en toffla/toffel	tofflan/toffeln	tofflor	tofflorna
en ådra/en åder	ådran/ådern	ådror	ådrorna

Två utrumsubstantiv som inte slutar på -a har suffixet -or i plural: *ros* och *våg* (på havet). *Våg* som används till vägning hör till deklination 2.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en ros	rosen	rosor	rosorna
en våg	vågen	vågor	vågorna

Trots att *musa* har utrumgenus och slutar på -a får ordet suffixet -er och inte -or i plural: *muser*. Utrumgenus och slut på obetonat -a har också sidoförmerna *timma* och *lusta*, som i plural alltid böjs efter de mer frekventa formerna *timme* och *lust*: *timmar* och *luster*. *Kollega* och *prisma* har förutom de regelbundna pluralformerna *kollegor* och *prismor* även sidoförmerna *kolleger* och *prismer*. *Prisma* kan förutom utrumgenus även ha neutrumgenus och tillhöra deklination 4: *ett prisma – flera prismar*. När det gäller *bräda* kan pluralformen *brädor* användas individualiserande, t.ex. *de där två brädorna*, medan formen *bräder* oftast används för mängder, t.ex. *ett parti bräder*. *Historia* och *materia* har pluralformerna *historier* respektive *materier*. (Beträffande övriga böjningsformer av dessa ord se avsnitt C.) Några substantiv som har utrumgenus och inte slutar på -a har alternativt suffixet -or i plural, t.ex. *en vad – flera vader* alternativt *vador* och *en has – flera hasar* alternativt *hasor*. Generellt förekommer stora regionala variationer när det gäller substantivböjning. I talspråket i stora delar av Sverige används pluralsuffixet -er genomgående i stället för -or, t.ex. ”*flicker*” och ”*lamper*” i stället för *flickor* och *lampor*.

Substantiv med fullständiga parallella böjningsmönster

Vissa substantiv har parallella former, varav en slutar på -a och tillhör deklination 1, medan alternativformen antingen tillhör deklination 2 eller 3. I dessa fall finns alltså fullständiga böjningsalternativ, av vilka vissa är regionalt färgade. Många språkbrukare blandar också former från olika deklinationer.

Exempel i deklination 1 → en socka – sockor en ärta – ärtor en greja – grejor en ända – ändor (pluralformen endast för 'stuss')

Parallellformer i deklination 2/3 → en sock – sockar en ärt – ärter en grej – grejer en ände – ändar

C. Deklination 2 och 3

Enstaviga utrumsubstantiv som slutar på konsonant – deklination 2 eller 3

Drygt hälften av alla enstaviga utrumsubstantiv (en-ord) som slutar på konsonant tillhör deklination 2. Se böjningsmönster nedan.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en bil	bilen	<i>bilar</i>	<i>bilarna</i>
en kung	kungen	<i>kungar</i>	<i>kungarna</i>
en sten	stenen	<i>stenar</i>	<i>stenarna</i>

Den resterande delen tillhör med några få undantag deklination 3. (Som framgår av föregående avsnitt tillhör *ros* och *[havs-]våg* deklination 1.)

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en bön	bönen	<i>böner</i>	<i>bönerna</i>
en film	filmen	<i>filmer</i>	<i>filmerna</i>
en vakt	vakten	<i>vakter</i>	<i>vakterna</i>

Det är mycket svårt att definiera vilka enstaviga utrumsubstantiv med konsonantslut som tillhör deklination 2 respektive 3. Generellt innehåller deklination 3 fler ord av lånordskaraktär än deklination 2. Å andra sidan innehåller deklination 3 också många ord av germanskt ursprung, bl.a. de med de gamla substantivsuffixen -d eller -t (t.ex. *längd* och *vikt*). På nästa sida listas ett stort antal utrumsubstantiv med konsonantslut. De utgör ett urval som avspeglar antalsförhållandena mellan deklinationerna.

Exempel på enstaviga utrumsubstantiv som slutar på konsonant i deklination 2

app, ask, asp, back, bak, balk, biff, bil, bit, björk, björn, blogg, bluff, blus, bock, bod, bog, bok (’ett slags träd’), *bom, borg, borrh*¹, *boss, bov, box, brits, brud, bugg, brunn, buss, byk, bål, båt, böj, chatt, dag, dal, damm, dask, deg, del, disk, dolk, dom* (kort o-ljud), *dragg, drill, drink, drul, dubb, duk, dvärg, dörr, ek, eld, en, famn, filt, fimp, fink, fisk, flik, flock, fläkt, fog, frack, frans, frys, fräs, fyr, fäll, för, gam, gast, gir, giv, gjord, glass, gran, gast, grav, gren, grill, grind, grip, gris, grogg, gud, gård, gök, gös, haj, hals, hamn, hasp, hatt, hind, hink, hiss, hjord, hjort, hoj, hop, hud, hund, håv, häck, häll, här, hög, hög, höst, id, il, is, jul, kalv, kam, kart, kick, kil, kilt, kis* (k-ljud), *kjol, klack, klaff, klapp, kloss, klubb, knall, knapp, knekt, knopp, knut, knöl, kock, korg, kork, korv, kram, krans, krock, krog, krok, kropp, kuf, kull, kung, kvark, kvarn, kvart, kvast, kvist, kåk, käft, köl, lag, lans, lapp, lax, lind, lock, lund, lek, lem, logg, lom, lort, lov, lugg, lur, låt, läpp, lök, lönn, man* (långt a-ljud), *med, mes, miss, mops, mudd, mård, mås, märr, mäss, napp, narr, nit*², *nos, nål, orm, ost, pall, pik, pil, port, prick, puck, puff, puss, putt, påg, päls, pöl, ram, rasp, ratt, rem, ren, ring, rink, rock, rost, ruff, rygg, råk, räv, rök, sax, sej, sik, sil, sill, sits, slant, sked, skock, skog, skrud, skruv, skräll, skunk, skål, sladd, slang, slatt, slejff, slev, slits, släng, smäll, snut, sol, sork, spark, spets, spik, spis, spov, stam, stav, stek, sten, stig, stil, stock, stol, stork, storm, stropp, strut, stump, stör, svamp, svans, såg, säck, säng, söm, tagg, tall, tapp, tax, tik, tipp, tjuv, tok, torsk, trall, tråd, träff, träl, tupp, udd, val, valk, vall, varg, vev, vik, vind, vink, visp, vits, vår, väg, vägg, värd, väv, ål, ås, älg, älv, äng, örn*

Nationaliteter/folkslag och dylikt: *dansk, mas, ryss, svensk, turk, tysk*

Exempel på enstaviga utrumsubstantiv som slutar på konsonant i deklination 3

akt, alp, art, bar, bets, bikt, bild, bomb, brant, bukt, bön, chans, coach, dam, dans, dejt, dikt, djonk, doft, dogm, dom (långt å-ljud), *dos, drift, drog, dräkt, dyn, ed, fajt, fas, fest, fez, film, fint, flod, flöjt, form, frakt, fras, fred, fresk, fris, front, frukt, färg, färs, gard, gas, gen, gest, gift, ginst, glob, grad, grej, grund, grupp, gränd, gräns, gäst, hajk, härd, jakt, jon, kaj, kant, kast, katt, klass, kind, kis* (tje-ljud), *kod, koj, kon, kraft, kramp, kräm, kub, kund, kurs, kust, kår, kör, trust, lack*³, *last, led, lord, lukt, läkt, lögn, lön, mark, mast, min, myt, nerv, nisch, norm, nyck, ort, paj, palm, park, pjäs, plan, plats, plym, pol, pool, por, post, pott, pärs, rad, ras, risk, rymd, rytm, räd, räfst, röst, sak, sats, scen, schism, sfär, skatt, släkt, slänt, smak, sond, sorg, sort, spalt, spor, sprej, stab, stank, start, stat, strejk, strid, strof, stund, stäpp, svit, syn, synd, sång, sås, takt, tant, tejp, term, tes, text, tid, tje, ton, trakt, trend, tron, trupp, trust, tsar, tub, tur, tvist, typ, tös, vad, vas, volt, vrist, våd, vän, zon, ärt, ätt*

Med avledningssuffixen -d eller -t: *bredd, bygd, brygd, dygd* (från *duga*), *färd* (från *fara*), *halt* (från *hålla*), *hälft* (från *halv*), *höjd* (från *hög*), *ledd* (från *led*), *längd* (från *lång*), *makt* (urspr. från tyska *mögen*), *mängd* (från *mången*), *nämnd* (från *nämna*), *saft* (från *sav*), *sikt* (från *se*, urspr. *sea/sia*), *slakt* (från *slå*, urspr. *slaga*), *slätt, stöld* (från *stjåla*), *sådd, tyngd* (från *tung*), *vakt* (från *vaka*), *vidd, vinst, vikt* (från *väga*), *växt* / I sammansättningar: *-fart* (från *fara*, ex. *infart, utfart*), *-flykt* (från *flyga* respektive *fly*, ex. *utflykt* respektive *massflykt*), *-gift* (från *giva*, ex. *utgift, hemgift*), *-täkt* (från *taga*, ex. *vattentäkt, våldtäkt*)

Nationaliteter/folkslag och dylikt: *balt, bask, britt, est, fris, got, grek, göt, kopt, kurd, lett, mor, rom, sard, sikh, tjeck*

¹ Även *ett borrh* i dekl. 5 ² ’En sorts bult’ eller ’blanklott’; i betydelsen ’intresse och iver’ även *ett nit* i dekl. 5

³ Även *ett lack* i dekl. 5

I deklination 2 eller 3 optionellt: *bark* ('typ av segelbåt'), *dress*, *farm*, *nit* ('blanklott'), *rist* ('galler' m.m.), *räls*, *sarg*, *tusch*, *vamp* ('manslukerska'), *vers*
Även *kur* i betydelsen 'skjul', 'regntak' m.m. tillhör båda deklinationerna, medan *kur* i betydelse 'behandling' och 'uppvaktning' tillhör deklination 3.

Vissa enstaviga utrumsubstantiv är homonymer (likljudande och likstavade ord) som tillhör deklination 2 i en betydelse och deklination 3 i en annan.

Homonym	Betydelse i deklination 2 med plural -ar	Betydelse i deklination 3 med plural -er
<i>bal</i>	packe	danstillställning
<i>bank</i>	sandbank m.m.	penninginrättning eller förråd
<i>bas</i>	lägre tonområde eller arbetsförman	grund, utgångspunkt
<i>fil</i>	verktyg av stål med räfflad yta	körfält eller lagrade data
<i>form</i>	behållare	skapnad
<i>gång</i>	liten väg	tillfälle
<i>kamp</i>	häst (ålderdomligt)	strid
<i>kris</i>	dolk	svår situation
<i>kult</i>	rorkult m.m.	dyrkan
<i>mask</i>	krälände ryggradslöst djur; insektslarv	(ansikts-)förklädnad
<i>not</i>	rörligt fiskredskap av nät	musiktecken, anteckning eller skrivelse
<i>pris</i> ¹	nypa snus	fångst, byte
<i>roll</i>	flygrotation	(teater-)karaktär
<i>test</i> ²	hårtofs	prov
<i>vad</i>	rörligt fiskredskap av nät, not	bakre del av underben
<i>vals</i>	cylinder	dansmusik eller lögn
<i>slav</i>	träl	folkslag

¹ Beträffande *ett pris* se deklination 5.

² I betydelse 'prov' även *ett test* i deklination 5

Många andra enstaviga homonymer med konsonantslut har olika betydelser vid olika genustillhörighet, t.ex. *en bak/ ett bak*, *en damm/ ett damm*, *en kast/ ett kast*, *en lag/ ett lag*, *en lock/ ett lock*, *en ras/ ett ras*, *en spann/ ett spann*, *en vad/ ett vad* och *en val/ ett val*.

Utrumsubstantiven i exemplen i föregående stycke tillhör deklination 2 utom *en ras* och *en vad* (i betydelsen 'underben'), som tillhör deklination 3. Neutrumsubstantiven återfinns som de flesta sådana med konsonantslut i deklination 5 med nollplural (avsnitt E).

Enstaviga utrumsubstantiv med dubbelteckning i plural – deklination 3

Tre enstaviga utrumsubstantiv som slutar på -t i deklination 3 har dubbeltecknad konsonant (och därigenom kort vokal) i plural: *get*, *gnet* ('lusägg') och *nöt*.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en get	geten	getter	getterna
en gnet	gneten	gnetter	gnetterna
en nöt	nöten	nötter	nötterna

Enstaviga utrumsubstantiv med omljud i plural – deklination 3

Följande enstaviga utrumsubstantiv har omljud i plural: *and*, *bot*, *brand*, *hand*, *natt*, *rand*, *son*, *stad*, *strand*, *stång*, *tand* och *tång*. Dessutom kan *spång* och *spann* ('hink'), som i riksspråket vanligen tillhör deklination 2 (*spångar* och *spannar*), alternativt ha pluralformerna *spånger* och *spänner*.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en hand	handen	händer	händerna
en son	sonen	söner	sönerna
en stång	stången	stänger	stängerna

Enstaviga utrumsubstantiv med omljud och dubbelteckning i plural – deklination 3

Tre enstaviga utrumsubstantiv har omljud och dubbeltecknad konsonant i plural: *bok* (i betydelsen 'en bok som man läser i'), *fot* och *rot*. Utrumsubstantivet *bok* i betydelsen 'ett träslag' tillhör deklination 2 med pluralformen *bokar*.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en bok	boken	böcker	böckerna
en fot	foten	fötter	fötterna
en rot	roten	rötter	rötterna

Sammansatta utrumsubstantiv med omljud i plural – deklination 3

Ett tvåstavigt och ett trestavigt ord, vilka ursprungligen var sammansättningar med *stav* respektive *mot*, har också omljud i plural: *bokstav* och *ledamot*.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en bokstav	bokstaven	bokstäver	bokstäverna
en ledamot	ledamoten	ledamöter	ledamöterna

Bokstav betecknade ursprungligen en stav (ett streck i en runa) som ristats på en skiva av bokträ.

Mot har i ovanstående sammansättning betydelsen 'möte' eller 'mötesplats'. *Ledamot* betydde alltså ursprungligen 'ledernas (vägarnas) mötesplats'. Genom betydelseförskjutning kom ordet efter en tid att beteckna en person som begav sig till denna mötesplats.

Enstaviga neutrums substantiv med omljud i plural – deklination 3

Ett enstavigt neutrums substantiv tillhör deklination 3 och har omljud i plural: *land* i betydelsen 'nation' eller 'territorium'. Samma böjningsmönster gäller i vissa sammanhang även *stånd* i betydelsen 'socialgrupp'.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett land	landet	länder	länderna
ett stånd	ståndet	ständ	ständerna

Land i betydelsen 'jordstykke' tillhör deklination 5 med nollplural enligt huvudregeln (ett *land* – *landet* – flera *land* – *landen*).

Stånd i betydelsena 'flyttbar salubod', 'fast uppehållsort för vilt' och 'erektion' tillhör också deklination 5 med nollplural (ett *stånd* – *ståndet* – flera *stånd* – *ständerna*).

Även i betydelsen 'socialgrupp' tillhör *stånd* alternativt deklination 5. I vissa fasta historiska uttryck används dock alltid böjning efter deklination 3 med omljud, t.ex. *rikets ständer*.

Enstaviga utrumsubstantiv som slutar på vokal – deklination 2 eller 3

Enstaviga utrumsubstantiv som slutar på vokal består av tre olika pluralgrupper.

1. I andra deklinationen med -ar i plural: *bro, by, fru, ho, lo, mo, sjö, sky, slå*¹, *så* ('större öppet kärl'), *å, ö*

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en fru	frun	fruar	fruarna
en å	ån	åar	åarna

2. Ord av lånordskaraktär i tredje deklinationen med -er i plural: *fe, gnu, kö, vy*

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en fe	fen	feer	feerna
en kö	kön	köer	köerna

3. I tredje deklinationen med endast -r i plural: *klo, ko, mö, rå*², *sko, slå*¹, *tå, vrå*

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en klo	klon	klor	klorna
en tå	tån	tår	tårna

¹ *Slå* i betydelsen 'förstärkningsstycke' har pluralsuffixet -ar. I betydelsen 'ödledjur' har *slå* (= *ormslå*) pluralsuffixet -r.

² *Rå* i betydelsen 'rundhult' har alltid pluralsuffixet -r. I betydelsena 'hjorddjur' och 'mytiskt väsen' har *rå* alternativt neutrumgenus i deklination 4 med pluralsuffixet -n.

Enstaviga substantiv som slutar på vokal kan alltså även vara neutrum och tillhör då normalt deklination 4, t.ex. *ett bi – två bin*. Undantag är några ord som betecknar sorter. Se nästa sida. Lägg också märke till att neutrumsubstantiv som slutar på betonad vokal normalt får suffixet -et i bestämd form singular, medan motsvarande utrumsubstantiv endast får suffixet -n, t.ex. *en fru – frun, en fe – fen* och *en ko – kon* respektive *ett skri – skriet* och *ett sto – stoet*.

Enstaviga neutrums substantiv som även används som ämnesnamn – deklination 3

Till deklination 3 hör enstaviga ett-ord som i grunden har en oräknebar ämnesbetydelse, men som kan vara räknebara i betydelsen 'sorter av ett ämne', t.ex. *te, tyg, gift, garn, vin, salt, gryn*. Övriga enstaviga ett-ord tillhör normalt deklination 4 (med vokalslut) eller deklination 5 (med konsonantslut).

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett te	teet	teer	teerna
ett salt	saltet	salter	salterna

Dessutom kan *ett frö*, som normalt har pluralformen *frön* (deklination 4), även ha pluralformen *fröer* i betydelsen 'frösor'.⁷

Utrums substantiv som slutar på obetonat -e – deklination 2 och i vissa fall deklination 3

Utrums substantiv som slutar på obetonat -e tillhör oftast deklination 2. Vid böjning till bestämd form singular och till plural bortfaller -e.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en hare	haren	harar	hararna
en granne	grannen	grannar	grannarna
en pojke	pojken	pojkar	pojkar

Vissa utrums substantiv som slutar på obetonat -e tillhör deklination 3, framför allt sådana på -ie eller -je, t.ex. *aktie, furie, kanalje, linje, orgie, pinje, prärie, radie* och *vikarie*. Några ord på -nde tillhör också deklination 3: *fiende, frände* samt *bonde*, som har omljud i plural. Följande ord med slut-e kan också nämnas: *genre* (uttal singular: sjanger, plural: sjangrer), *oboe* (uttalas även med stumt e) samt *same*. Beträffande ord med suffixet -else se nästa sida.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en aktie	aktien	aktier	aktierna
en linje	linjen	linjer	linjerna
en fiende	fienden	fiender	fienderna
en bonde	bonden	<i>bönder</i>	<i>bönderna</i>

Substantiv med det obetonade avledningssuffixet -else – deklination 3

Suffixet -else innebär normalt att substantivet har utrumgenus. Ett undantag är dock *fängelse* som har neutrumgenus i riksspråket.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en bakelse	bakelsen	bakelser	bakelserna
en händelse	händelsen	händelser	händelserna
<i>ett fängelse</i>	<i>fängelset</i>	fängelser	fängelserna

Utrums substantiv som slutar på obetonat -el eller -er – deklination 2 och i vissa fall deklination 3

Utrums substantiv som slutar på obetonat -el eller -er har bortfall av e i *ändelsen* i bestämd form singular och bortfall av e i *stamslutet* i plural. Dessa ord tillhör ofta deklination 2. (Beträffande utrums substantiv med avledningssuffixet -er som betecknar nationalitet o. dyl. se avsnitt E.)

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en artikel	artikeln	artiklar	artiklarna
en nyckel	nyckeln	nycklar	nycklarna
en eker	ekern	ekrar	ekrarna
en vinter	vintern	vintrar	vintrarna

Regionalt (främst i södra Sverige) kan ovanstående ordtyper ha bortfall av e i *stamslutet* i stället för *ändelsen* även i bestämd form singular.

Ex. ”*Nycklen* är borta.”

Rikssvenska: *Nyckeln* är borta.

Två utrums substantiv i deklination 2 som slutar på obetonat -er har omljud i plural: *moder* och *dotter*. I neutral stil har *moder* oftast den obestämda singularformen *mor*. (Utrums substantiven *fader* och *broder* tillhör deklination 5. Se avsnitt E.)

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en moder/mor	modern	mödrar	mödrarna
en dotter	dottern	döttrar	döttrarna

I talspråket böjs ibland vissa substantiv som i singular inte slutar på -er efter mönstret från föregående sida.

Ex. **Minutrarna* gick fort.

Med korrekt form: *Minuterna* gick fort.

Finger har alternativa regionala deklinationstillhörigheter: 2 och 5. I riksspråket böjs oftast singular efter deklination 5 och plural efter deklination 2.

Deklination 2: en finger – fingern – *fingrar* – *fingrarna*

Regionalt böjningsmönster – de kursiverade pluralformerna används i riksspråket.

Deklination 5: *ett finger* – *fingret* (– finger – fingren)

Äldre regionalt böjningsmönster – de kursiverade singularformerna används i riksspråket.

Vissa utrumsubstantiv som slutar på obetonat -el eller -er tillhör deklination 3, t.ex. *cykel* (långt y: 'kretslopp' i dekl. 3; kort y: 'ett slags fordon' i dekl. 2), *djungel*, *fabel*, *floskel*, *formel*, *muskel*, *möbel*, *regel*, *variabel*, *fiber*, *neger*, *kaliber* (även i dekl. 2), *manöver* (även i dekl. 2), *parabel* och *psykiater*.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en fabel	fabeln	fabler	fablerna
en fiber	fibern	fibrer	fibrerna

Utrumsubstantiv som slutar på obetonat -en – deklination 2 och i något fall deklination 3

Många utrumsubstantiv som slutar på obetonat -en har liksom de som slutar på -el och -er bortfall av e i stamslutet i plural men två olika mönster för bestämd form singular, där *fröken*, *braxen* och *kulmen* har nollsuffix för bestämd form singular, medan övriga endast har bortfall av stamslutets e. *Botten* har båda mönstren som alternativ. De aktuella substantiven tillhör deklination 2 med *sägen* som undantag i deklination 3. *Kulmen* saknar plural. (Beträffande de grekiska lånorden *cyklamen* och *hymen* respektive *examen* och *tentamen* se avsnitt H.)

Mönster	Singular		Plural	
	Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
Bortfall av stamslutets e vid böjning	en socken, en öken	<i>socknen</i> , <i>öknen</i>	socknar, öknar	socknarna, öknarna
Som ovan men i deklination 3	en sägen	<i>sägnen</i>	sägner	sägnerna
Nollsuffix för bestämd form singular	en fröken, en braxen	<i>fröken</i> , <i>braxen</i>	fröknar, braxnar	fröknarna, braxnarna
Som ovan men utan plural	en kulmen	<i>kulmen</i>	---	---
Med alternativ för bestämd form singular	en botten	<i>botten</i> / <i>bottnen</i>	bottnar	bottnarna

Substantiv som slutar på obetonat -el, -er eller -en kan även ha neutrumgenus och tillhöra deklination 5, t.ex. *ett medel*, *ett mönster* och *ett bäcken*.

Utrums substantiv med de obetonade avledningssuffixen -ing, -ling, -ning eller -is – deklination 2

Substantiv med avledningssuffixet -is har vardaglig karaktär, t.ex. *kompis* (ursprung: ’kompanjon’), *kändis* (’känd person’) och *loppis* (’loppmarknad’).

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en mening	meningen	meningar	meningarna
en älskling	älsklingen	älsklingar	älsklingarna
en körning	körningen	körningar	körningarna
en bästis	bästisen	bästisar	bästisarna

Substantiv med det vardagliga avledningssuffixet -is kan även tillhöra deklination 5 med nollplural, t.ex. *ett dagis* (’dagem’).

Utrums substantiv med det obetonade avledningssuffixet -an – ingen egen plural

Utrums substantiv med det obetonade avledningssuffixet -an har nollsuffix i bestämd form singular. Flera av dem saknar pluralformer, t.ex. *anstiftan*, *början*, *dyrkan*, *fostran*, *fruktan*, *längtan*, *tvekan*, *vägran* och *väntan*. *Gisslan* har nollsuffix även i plural men saknar bestämd form i plural.

Andra utrums substantiv med det obetonade avledningssuffixet -an har alternativformer som används i plural, s.k. suppletiv pluralbildning. De flesta sådana substantiv har alternativformer med avledningssuffixet -ning, vilket ger utrumgenus med böjning efter deklination 2. Substantiv med dessa alternativformer är t.ex. *anmälan*, *ansökan*, *antydning*, *befordran*, *fordran*, *förfrågan*, *inbjudan*, *påverkan*, *samverkan*, *tävling*, *undran*, *verkan*, *åverkan* och *önskan*.

Några få av de aktuella substantiven har alternativformer med suffixet -ande, vilket ger neutrumgenus i deklination 4. Substantiv med dessa alternativformer är t.ex. *anhållan*, *anmodan* och *strävan*.

Mönster	Singular		Plural	
	Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
Ingen plural	en början	början	---	---
Endast obestämd plural	en gisslan	gisslan	gisslan	---
Suppletiv pluralbildning med -ning	en anmälan/ en anmälning	anmälan/anmälningen	anmälningar	anmälningarna
Suppletiv pluralbildning med -ande	en anhållan/ ett anhållande	anhållan/anhållandet	anhållanden	anhållandena

Utrums substantiv med det obetonade avledningssuffixet -or – deklination 3

Hos dessa ord har singularformen det obetonade suffixet -or. I plural flyttas huvudbetoningen till detta suffix. Singular bestämd form har endast suffixet -n.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en <u>dator</u>	<u>dator</u> n	dator <u>er</u>	dator <u>er</u> na
en <u>motor</u>	<u>motor</u> n	motor <u>er</u>	motor <u>er</u> na
en <u>professor</u>	<u>professor</u> n	professor <u>er</u>	professor <u>er</u> na

Övriga utrumsubstantiv med obetonad slutstavelse som slutar på konsonant – deklination 2

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en fik <u>us</u>	fiku <u>s</u> en	fiku <u>s</u> ar	fiku <u>s</u> arna
en konu <u>ng</u>	konu <u>ng</u> en	konu <u>ng</u> ar	konu <u>ng</u> arna
en potat <u>is</u>	potat <u>is</u> en	potat <u>is</u> ar	potat <u>is</u> arna

Pajas tillhör alternativt deklination 3: *flera pajasar* eller *flera pajaser*.

Några utrumsubstantiv som slutar på obetonat -on, -ar eller -ul har bortfall av stammens obetonade slutstavelsevokal i plural.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en afton	aftonen	aftnar	aftnarna
en morgon	morgonen	morgnar	morgnarna
en sommar	sommaren	somrar	somrarna
en djävul	djävulen	djävlar	djävlar

G-ljudet i *morgon* och dess böjningsformer bortfaller ofta i talspråket, särskilt i plural. I ord som slutar på obetonat -ar, t.ex. *sommar*, bortfaller alternativt e i suffixet -en för bestämd form singular i ledig stil: *sommarn*. I andra fall är ett sådant bortfall första alternativ i SAOL, t.ex. för ämnesnamnet *koppar*: *kopparn* alt. *kopparen*. Jämför också med motsvarande bortfall vid substantiv som slutar på obetonat -er eller -el, t.ex. *åker*n och *nyckel*n.

Neutrumsubstantiv som slutar på vokal + -um (-eum eller -ium) – deklination 3

Neutrumsubstantiv som slutar på -eum och -ium tappar den obetonade latinska ändelsen -um i bestämd form singular och i plural.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett museum	museet	museer	museerna
ett akvarium	akvariet	akvarier	akvarierna

Ord som slutar på -eum har normalt ett betonat e före um-ändelsen, men ska inte skrivas med accent i sina böjningsformer.

Ex. **Vasamuséet* och **Leninmausoléet* är kända turistmål.

Korrekt stavning: *Vasamuseet* och *Leninmausoleet*

I talspråket påverkar ibland uteslutningen av um-ändelsen i böjningsformerna även grundformen för ord som slutar på -ium.

Ex. Hans **akvarie* befinner sig i ett första **stadie*.

Korrekta former: *akvarium* och *stadium*

Den latinska um-ändelsen utesluts också vid fogen i sammansättningar för ord som slutar på -ium. Dessa slutar då i stället på -ie, t.ex. *akvariefisk* och *mellanstadielärare*. Några ord som slutar på -eum tar den latinska genitivändelsen -ei som fog i sammansättningar, t.ex. *museiföremål*. Vissa ämnesnamn har alternativt kvar den latinska um-ändelsen i bestämd form, t.ex. *natrium* – *natriet* alternativt *natriumet* och *magnesium* – *magnesiet* alternativt *magnesiumet*. (Neutrumsubstantiv med latinskt ursprung som slutar på *konsonant* + -um tillhör deklination 5 med nollplural, t.ex. *ett centrum* – *flera centrum*. Se avsnitt E i denna paragraf. Beträffande latinska pluralformer, t.ex. *centra*, se avsnitt H i denna paragraf.)

Två utrumsubstantiv av lånordskaraktär med betoningsförskjutning i plural – deklination 3

Två utrumsubstantiv med lånordskaraktär får betoningsförskjutning till sista stamstavelsen i plural. *Farao* får även stamförändring i plural.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en <u>kon</u> sul	<u>kon</u> suln	<u>kon</u> suler	<u>kon</u> sulerna
en <u>far</u> ao	<u>far</u> aon	<u>far</u> aoner	<u>far</u> aonerna

Utrums substantiv som slutar på obetonat -o eller -u – deklination 3 med pluralsuffixet -r

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en trio	trion	trior	triorna
en video	videon	videor	videorna
en bastu	bastun	bastur	basturna
en hustru	hustrun	hustrur	hustrurna

För de ord i denna kategori som har lånordskaraktär är pluralsuffixet -r enligt ovan den vanligaste rekommendationen i SAOL, t.ex. *videor* och *desperador*. I det allmänna språkbruket förekommer dock ofta det engelska pluralsuffixet -s hos detta slags ord, t.ex. *videos* och *desperados* (avsnitt G i denna paragraf).

Utrums substantiv av lånordskaraktär som slutar på obetonat -i eller -y – deklination 3 med pluralsuffixet -er

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en kolibri	kolibrin	kolibrier	kolibrierna
en kuli	kulin	kulier	kulierna
en jury	jury	juryer	juryerna
en ponny	ponnyn	ponnyer	ponnyerna

För ord i denna kategori är pluralsuffixet -er enligt ovan den vanligaste rekommendationen i SAOL, t.ex. *kiwier*, *bikinier* och *royaltyer*. Liksom hos lånorden i den föregående kategorin förekommer dock det engelska pluralsuffixet -s ofta i det allmänna språkbruket – speciellt hos de nämnda exemplen: *kiwis*, *bikinis* och *royalties*.

För båda ovanstående kategorier gäller att språkbrukare som använder s-plural i allmänhet undviker bestämd form plural, men former som **videosarna* och **desperadosarna* respektive **kiwisarna* och **bikinisarna* kan förekomma i talspråket.

Beträffande s-plural för lånordssubstantiv i allmänhet (från ovanstående och andra kategorier) se vidare avsnitt G i denna paragraf.

Några substantiv av lånordskaraktär som slutar på obetonat -ia eller -io – deklination 3 med pluralsuffixet -er

Några ord av lånordskaraktär som slutar på obetonat -ia eller -io bildar plural med -er och bortfall av singularformens slutvokal. Dessa ord har utrumgenus med *scenario* som undantag. *Historia* och *materia* har alternativ i bestämd form singular. Se nedan.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en historia	historian/historien	historier	historierna
en materia (materie)	materian/materien	materier	materierna
en impressario	impressarion	impressarier	impressarierna
ett scenario	<i>scenariot</i>	scenarier	scenarierna

De flesta övriga utrumsubstantiv som slutar på obetonat -ia tillhör regelenligt deklination 1 med suffixet -or i plural (och bortfall av singularformens slutvokal), t.ex. *aria* – *arior*, *gloria* – *glorior*, *hostia* (’nattvardsbröd’) – *hostior*, *kafeteria/cafeteria* – *kafeterior/cafeterior*, *loggia* (’utåt öppet, veranda-liknande utrymme i byggnad’) – *loggior*, *promemoria* – *promemior* och *razzia* – *razzior*. Samma regelbundna pluralböjning har även växtnamn som *akacia*, *aralia*, *begonia*, *dahlia*, *fresia*, *fuchsia*, *hortensia*, *magnolia*, *petunia*, *saintpaulia* och *salvia*.

Det fåtal övriga utrumsubstantiv som slutar på obetonat -io tillhör regelenligt deklination 3 med suffixet -r i plural, t.ex. *portfolio* (i betydelsen ’samlad portfölj i motsvarande undervisningsmetod’) – *portfolior*, *radio* – *radior* (oftast *radioapparater*) och *studio* – *studior*.

Utrumsubstantiv med de bibetonade avledningssuffixen -dom eller -lek – deklination 2

Dessa utrumsubstantiv har grav accent i riksspråket. Uttalet av avledningssuffix i ord med grav accent varierar efter dialekt och kontext mellan stark och svag bibetoning. (Beträffande grav accent med stark respektive svag bibetoning se paragraf 78 A.)

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en helgedom	helgedomen	helgedomar	helgedomarna
en sjukdom	sjukdomen	sjukdomar	sjukdomarna
en kärlek	kärleken	kärlekar	kärlekarna
en storlek	storleken	storlekar	storlekarna

Utrums substantiv med de bibetonade avledningssuffixen **-nad, -het eller -skap** – deklination 3

Suffixet **-nad** uttalas oftare än andra avledningssuffix med svag bibetoning, kanske beroende på likheten med *böjningssuffixet -ad*.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en kostnad	kostnaden	kostnader	kostnaderna
en vålnad	vålnaden	vålnader	vålnaderna
en dumhet	dumheten	dumheter	dumheterna
en nyhet	nyheten	nyheter	nyheterna
en dårskap	dårskapen	dårskaper	dårskaperna
en kunskap	kunskapen	kunskaper	kunskaperna

Suffixet **-skap** kan också ge neutrumgenus (avsnitt E).

Utrums substantiv med betoning på slutstavelsen – deklination 3

Utrums substantiv med betoning på slutstavelsen har ofta lånordskaraktär och tillhör normalt deklination 3.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en akademi	akademin	akademier	akademierna
en portmonnä	portmonnän	portmonnäer	portmonnäerna
en idé	idén	idéer	idéerna
en ridå	ridån	ridåer	ridåerna
en gardin	gardinen	gardiner	gardinerna
en linjal	linjalen	linjaler	linjalerna

Utrums substantivet *personal* ('grupp av anställda på en arbetsplats') fungerar ofta som ett oräknebart kollektivsubstantiv, t.ex. *vårt företags personal*. Det kan emellertid också vara räknebart som kollektivsubstantiv i deklination 3, t.ex. *de tre företagens respektive personaler*. I talspråk används det ofta felaktigt som ett räknebart arts substantiv med nollplural, t.ex. **tre personal*. Korrekta alternativ är t.ex. *tre anställda*, *tre medarbetare* eller *tre [personer] ur personalen*.

I modern svenska har de utrumsubstantiv som slutar på vokal endast suffixet **-n** i bestämd form singular. I äldre svenska förekom dock ofta suffixet **-en** för två- och flerstaviga substantiv som slutar på betonad vokal. Detta bruk finns i viss mån kvar i formella och traditionella sammanhang.

Ex. Svenska Akademiens ordlista

Normalt uttal och stavning i neutral stil: Svenska Akademiens ordlista

Inanimata utrumsubstantiv med betonade slutled inlånade från grekiska – deklination 3

De inlånade slutleden i den övre tabellen är enstaviga, medan de i den nedre är tvåstaviga med betoning på den sista stavelsen. (Beträffande betydelser av inlånade grekiska och latinska elementord se paragraf 71.)

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en paradox	paradoxen	paradoxer	paradoxerna
en telefon	telefonen	telefoner	telefonerna
en kryptogam	kryptogamen	kryptogamer	kryptogamerna
en telegraf	telegrafen	telegrafer	telegraferna
en analys	analysen	analyser	analyserna
en synonym	synonymen	synonymer	synonymerna
en isotop	isotopen	isotoper	isotoperna

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en epidemi	epidemin	epidemier	epidemierna
en biografi	biografin	biografier	biografierna
en demokrati	demokratien	demokratier	demokratierna
en trilogi	trilogin	trilogier	trilogierna
en symmetri	symmetrin	symmetrier	symmetrierna
en ekonomi	ekonomin	ekonomier	ekonomierna
en sympati	sympatin	sympatier	sympatierna
en laparoskopi	laparoskopin	laparoskopier	laparoskopierna
en filosofi	filosofin	filosofier	filosofierna
en dystopi	dystopin	dystopier	dystopierna

Vissa slutled som inlånats från grekiska förekommer i utrumsubstantiv som nästan uteslutande används i singular, t.ex. *bigami* och *kleptomani*. Sådana ord kan ändå (teoretiskt) sägas tillhöra deklination 3.

Utrums substantiv med de betonade avledningssuffixen -ad, -ans/-ens, -ion, -ism eller -itet – deklination 3

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en promenad	promenaden	promenader	promenaderna
en leverans	leveransen	leveranser	leveranserna
en konferens	konferensen	konferenser	konferenserna
en generation	generationen	generationer	generationerna
en cynism	cynismen	cynismer	cynismerna
en teknikalitet	teknikaliteten	teknikaliteter	teknikaliteterna

Animata utrumsubstantiv med de betonade avledningssuffixen -an, -and, -ant/-ent, -at, -tris, -ist, -är eller -ör samt med de betonade slutleden -fil, -log, -pat eller -sof – deklination 3

Denna kategori betecknar yrken, titlar och andra animata epitet. Beträffande avledningssuffixen -at och -ent i inanimata neutrumsubstantiv se avsnitt E.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en partisan	partisanen	partisaner	partisanerna
en doktorand	doktoranden	doktorander	doktoranderna
en auskultant	auskultanten	auskultanter	auskultanterna
en student	studenten	studenter	studenterna
en kandidat	kandidaten	kandidater	kandidaterna
en servitris	servitrisen	servitriser	servitriserna
en humanist	humanisten	humanister	humanisterna
en pensionär	pensionären	pensionärer	pensionärerna
en charmör	charmören	charmörer	charmörerna
en anglofil	anglofilen	anglofiler	anglofilerna
en biolog	biologen	biologer	biologerna
en psykopat	psykopaten	psykopater	psykopaterna
en antroposof	antroposofen	antroposofer	antroposoferna

I talspråk och ledigt skriftspråk bortfaller ibland e i suffixet -en för bestämd form singular för substantiv med betonad slutstavelse som slutar på r.

Ex. ”Jag träffade *direktörn*.”

I neutral och formell stil: Jag träffade *direktören*.

Neutrumsubstantiv med det betonade avledningssuffixet -eri – deklination 3

Böjningsmönstret gäller även några neutrumsubstantiv med annan vokal än e före den betonade slutstavelsen -ri.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett bedrägeri	bedrägeriet	bedrägerier	bedrägerierna
ett bryggeri	bryggeriet	bryggerier	bryggerierna
ett måleri	måleriet	målerier	målerierna
ett skaffereri	skafferiet	skafferier	skafferierna
ett konditori	konditoriet	konditorier	konditorierna

Övriga neutrumsubstantiv med betonad slutvokal – deklination 3

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett kafé	kaféet	kaféer	kaféerna
ett parti	partiet	partier	partierna
ett relä	reläet	reläer	reläerna

Neutrumsubstantiv med betonad slutvokal har ofta lånordskaraktär och tillhör generellt deklination 3. Undantag till denna huvudregel är *tabu*, som tillhör deklination 4: *flera tabun*. Även *etui* och *paraply* kan alternativt böjas efter deklination 4: *flera etuier* eller *etuin* och *flera paraplyer* eller *paraplyn*.

Neutrumsubstantiv vars betonade slutstavelse slutar med konsonant tillhör generellt deklination 5 med nollplural, t.ex. *ett recept* – *flera recept*. *Hormon* och *majestät* kan dock alternativt böjas efter deklination 3: *ett hormon* – *flera hormon* eller *hormoner* och *ett majestät* – *flera majestät* eller *majestäter*.

Traktat i betydelsen ’fördrag, pakt, avtal’ är normalt ett neutrumsubstantiv med nollplural i deklination 5 enligt huvudregeln, medan det i den ovanligare betydelsen ’[religiös] småskrift’, ’pamflett’ ofta är ett utrumsubstantiv i deklination 3. Genus- och deklinationstillhörighet kan dock variera i båda betydelseerna: *ett* eller *en traktat* – *flera traktat* eller *traktater*.

Utrums substantiv med stumt slut-e – deklination 3

Substantiv som är lånord (oftast från franska) med stumt slut-e kan vara utrum eller neutrum. Normalt tillhör då utrumsubstantiven deklination 3, medan neutrumsubstantiven tillhör deklination 5 med nollplural. (Ett) *gage* kan dock alternativt böjas efter deklination 3.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en entente	ententen	ententer	ententerna
en juice	juicen	juicer	juicerna
en mouche	mouchen	moucher	moucherna
en robe	roben	rober	roberna
en vaudeville	vaudevillen	vaudeviller	vaudevillerna
<i>ett gage</i>	<i>gaget</i>	<i>gage/gager</i>	<i>gagen/gagerna</i>

Juice kan både vara ett ämnesnamn (som ju saknar plural) och beteckna sorter (med plural). För samtliga substantiv med stumt slut-e gäller att denna vokal endast är stum i obestämd form singular.

Betydelse av några av de inlånade orden

entente: 'sammanslutning mellan stater' / *mouche*: 'skönhetsmärke i ansiktet' / *robe*: 'lång festklänning' / *vaudeville*: 'lustspel med inlagda visor'

Två enstaviga neutrumsubstantiv som i vissa betydelser tillhör deklination 3

Ett prov – betydelse 'varuprov', 'blodprov' m.m. i deklination 3 *eller* 5 (t.ex. *ta två prover* eller *ta två prov*)
– betydelse 'försök', 'experiment' och 'kunskapstest' i deklination 5 (t.ex. *genomgå tre svåra prov*)

Ett pris – betydelse 'saluvärde' i deklination 3 (t.ex. *höja sina priser*)
– betydelse 'belöning', 'utmärkelse' i deklination 3 *eller* 5 (t.ex. *vinna två priser* eller *vinna två pris*)

Neutrumsubstantivet *pris* har förutom ovanstående två betydelser även betydelsen 'beröm', som är ett abstrakt ämnesnamn och därför saknar plural. Som utrumsubstantiv har (en) *pris* två betydelser: 'nypa snus' i deklination 2 (t.ex. *tre prisar*) och 'fångst', 'byte' i deklination 3 (t.ex. *tre priser*).

Substantiv i deklination 2 och 3 som huvudsakligen förekommer i plural

Exempel i deklination 2

agnar ('fröskal', 'blomfjäll'; 'avfall vid tröskning', 'boss'), *kalsingar* (vardagligt), *pengar* (i sin huvudbetydelse 'kapital'), *stadgar* (i betydelsen 'statuter'), *stålar* (vardagligt: 'pengar'), *svear* ('folk från Mellansverige i äldre tid'), *värkar* (vid förlossning)

– vissa sammansättningar med små⁻¹, t.ex. *småbröder/småsysstrar*, *småbyar*, *småskvättar*, *småslantar*, *småtimmarna* (endast bestämd form plural, 'timmarna efter midnatt'), *småungar*

– vissa andra sammansättningar, t.ex. *apostlahästar*, *korpgluggar*, *kringelkrokar*, *livsandar*, *sötebrödsdagar*

– i vissa idiomatiska uttryck, t.ex. (slå ned sina) *bopålar*, (ta i med) *hårdhandskarna*, (å någons) *vagnar*

Exempel i deklination 3

animalier ('födoämnen från djurriket'), *annaler* ('årsböcker'), *avgaser*, *bronker* ('lufttrör'), *choser* ('tillgjorda åthävor'), *dubier* ('tvivel'), *effekter* (i betydelsen 'tillhörigheter', 'resgods'), *environger* ('omgivningar'), *genitalier*, *griller* ('underliga idéer'), *kalsonger*, *kläder*, *kontanter*, *kravaller*, *mamelucker*, *marter* ('plågor'), *memoarer*, *pantalonger* (ålderdomligt: 'långbyxor'), *ränker* ('onda anslag'), *skrupler* ('samvetsbetänkligheter'), *specerier* ('torra livsmedel, t.ex. mjöl och gryn'), *subsidiar* ('understöd'), *textilier* ('produkter av vävning, stickning eller virkning'), *utensilier* ('tillbehör'), *vegetabilier* ('födoämnen från växtriket'), *viktualier* (ålderdomligt: 'livsmedel')

– sammansättningar med -fasoner, t.ex. *busfasoner*, *divafasoner*, *gangsterfasoner*, *snobbfasoner*

– vissa sammansättningar med små⁻¹, t.ex. *småbutiker*, *smådetaljer*, *småförseelser*, *smågrupper*, *småpartier*, *smårätter*, *småskulder*, *småstöder*

– vissa andra sammansättningar, t.ex. *gatuoroligheter*, *hemlandstoner*, *levnadsomkostnader*, *mästartakter*, *samvetsbetänkligheter*, *skumraskmetoder*, *stadsprivilegier* (historiskt), *statsfinanser*, *tusenbröder* ('små abborrar'), *vargatider* ('svåra tider')

¹ Att använda den plurala adjektivformen *små* som sammansättningsförled för substantiv som står i singular, var inte tänkbart i äldre svenska. Under de senaste hundra åren har dock den allmänna acceptansen för ett sådant språkbruk successivt ökat, och allt fler sammansättningar med små- används även i singular betydelse i det allmänna språkbruket. Former som *en småflicka* (deklination 1), *en småpojke* (deklination 2), *en småbonde* (deklination 3), *ett småärende* (deklination 4) och *ett småhus* (deklination 5) är numera vanliga.

Stavningsregler för substantiv i deklination 2 med m eller n efter betonad eller starkt bibetonad kort vokal

Som huvudregel dubbeltecknas m efter betonad eller starkt bibetonad vokal *endast* före vokal. Undantag i deklination 2 är de obestämda singularformerna (en) *damm* och (en) *ramm*, böjningsformer av (en) *dom* ('bedömning'; 'domslut') samt substantiv med det bibetonade *avledningssuffixet -dom*, som liksom det enskilda substantivet (en) *dom* inte dubbeltecknas vid böjning. I tabellen nedan är stavningsundantagen kursiverade.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en dröm	drömmen	drömmar	drömmarna
en drummel	drummeln	drumlar	drumlarna
en <i>damm</i>	dammen	dammar	dammarna
en dom	<i>domen</i>	<i>domar</i>	<i>domarna</i>
en visdom	<i>visdomen</i>	<i>visdomar</i>	<i>visdomarna</i>

N enkeltecknas ibland i slutet av ord efter kort betonad vokal men dubbeltecknas före suffix för plural och bestämd form.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en mun	munnen	munnar	munnarna

Talspråksformer vid bestämd form

I talspråket förekommer ibland att suffixet -en för bestämd form singular bortfaller vid vissa ord som slutar på vokal + n. Regionalt kan detta även gälla ord som slutar på konsonant + n.

Ex. Hon sa åt mig att öppna **mun*.
Han gick till **järnvägsstation*.
Vi ska träffas nere vid **hamn*.

Med korrekt form: Hon sa åt mig att öppna *munnen*.
Med korrekt form: Han gick till *järnvägsstationen*.
Med korrekt form: Vi ska träffas nere vid *hamnen*.

I ålderdomligt regionalt talspråk kan samma princip gälla vid ord som slutar på vokal + -nd, där d bortfaller i talspråksuttalet.

Ex. * Har'u hunni' bunni' *hunn*'?

Med korrekta former: Har du hunnit binda *hunden*?

D. Deklination 4

Neutrumsubstantiv med obetonad slutvokal

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett äpple	äpplet	äpplen	äpplena
ett hjärta	hjärtat	hjärtan	hjärtana
ett piano	pianot	pianon	pianona
ett kolli	kollit	kollin	kollina
ett rally	rallyt	rallyn	rallyna

Det grekiska lånordet (*ett*) *drama* böjs vanligen oregelbundet efter deklination 3: flera *dramer*.

Regionalt i Syd- och Västsverige förekommer (efter mönster från äldre svenska) nollplural för alla två- och flerstaviga neutrumsubstantiv som slutar på obetonad vokal, både för rotmorfem och avledningar. (Beträffande avledningar se vidare nästa sida.)

Ex. ”Ta hand om dina *kvitto!*”

”Ni måste se över säkerheten på era *bygge.*”

Rikssvenska: Ta hand om dina *kvitton!*

Rikssvenska: Ni måste se över säkerheten på era *byggen.*

I neutrumsubstantiven *öga* och *öra* byts den obetonade slutvokalen a till o framför pluralsuffixet -n: *ögon* respektive *öron*. Den bestämda formen i plural böjs dessutom oregelbundet efter deklination 5 med suffixet -en: *ögonen* respektive *öronen*.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett öga	ögat	<i>ögon</i>	<i>ögonen</i>
ett öra	örat	<i>öron</i>	<i>öronen</i>

I talspråket används ofta regelbunden bestämd form plural med a-suffix.

Ex. Öppna **ögon*a, men håll för **öron*a!

Korrekt mening: Öppna *ögonen*, men håll för *öronen*!

Neutrums substantiv med de obetonade avledningssuffixen -ande/-ende, -e eller -sle

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett yttrande	yttrandet	yttranden	yttrandena
ett beteende	beteendet	beteenden	beteendena
ett sänke	sänket	sänken	sänkena
ett bindsle	bindslet	bindslen	bindslena

Substantiv med presensparticipsuffixen -ande och -ende har neutrumgenus och tillhör deklination 4, om de inte är animata, dvs. är (eller har sitt ursprung i) substantiverade attribut, i vilket fall de har utrumgenus och tillhör deklination 5 med nollplural.

Ex. *ett uppträdande / ett leende / ett boende* flera uppträdanden / flera leenden / flera boenden Deklination 4

Jfr. *en ordförande / en gående / en boende* flera ordförande / flera gående / flera boende Deklination 5

I talspråket böjs ofta även utrumsubstantiv med suffixen -ande och -ende efter deklination 4 i plural. Som framgår av föregående sida böjs motsvarande neutrums substantiv regionalt i Syd- och Västsverige efter deklination 5.

Ex. ”De hade ordnat med bekväma *boende* åt alla.” Regional form Med rikssvensk form: De hade ordnat med bekväma *boenden* åt alla.
 Det var två **gåenden* som råkade illa ut. Felaktig form Med korrekt form: Det var två *gående* som råkade illa ut.

Enstaviga neutrums substantiv som slutar på vokal

bi, skri, bo, sto, fly (’insekt’, ’del av myr’ m.m.), *rå*¹, *sjå* (endast singular), *strå, fä, knä, trä, frö*¹, *rö* (’strå av vass’), *spö* – ämnesnamn (utan plural): *hö*

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett bi	biet	bin	bina
ett sto	stoet	ston	stona

¹ *Rå* (’hjorddjur’ eller ’naturväsen’) har alternativt utrumgenus och pluralsuffixet -r. *Frö* kan i betydelsen ’frösorser’ ha pluralformen *fröer*. Se avsnitt C.

I deklination 4 får substantiv med betonad slutvokal -et i bestämd form singular, medan de med obetonad slutvokal endast får -t. I talspråk uttalas den bestämda formen i singular ibland utan e även för dem med *betonat* vokalslut, särskilt efter o, ä och ö. För *knä* har detta bruk gjort insteg även i skriftspråk.

Ex. ett bo – *boet*, ett strå – *strået*, ett bi – *biet*, ett frö – *fröet*
ett bo – **bot*, ett strå – **stråt*, ett bi – **bit*, ett frö – **fröt*

Suffix för bestämd form singular: -et
Felaktiga bestämda talspråksformer

ett knä – *knäet* eller *knät*

Knä har alternativa bestämda former även i skriftspråket.

Jfr. ett foto – *fotot*, ett gummi – *gummit*, ett möte – *mötet*, ett beteende – *beteendet*

Obetonad slutvokal ger t-suffix i bestämd form singular.

Några två- eller flerstaviga neutrums substantiv med betonad slutvokal

Två- eller flerstaviga neutrums substantiv med betonad slutvokal hör normalt till deklination 3 (föregående avsnitt). Undantag i deklination 4 är *tabu* (som alternativt har obetonad slutvokal) samt *etui* och *paraply* (som alternativt tillhör deklination 3). *Tabu* har mot huvudregeln för neutrums substantiv med betonad slutstavelse inte suffixet -et i bestämd form singular, vilket beror på att alternativet med obetonad slutvokal tidigare var vanligast i riksspråk.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett tabu	tabut	tabun	tabuna
ett etui	etuiet	etuin/etuiet	etuina/etuierna
ett paraply	paraplyet	paraplyn/paraplyer	paraplyna/paraplyerna

Även för *etui* och *paraply* uttalas ofta den bestämda formen i singular utan e i talspråket.

Ex. Ge mig **paraplyt!* / Lägg gitarren i **etuit!*

Med korrekta former: Ge mig *paraplyet.* / Lägg gitarren i *etuiet.*

Regionalt har paraply utrumgenus: *en* paraply – flera paraplyer.

Substantiv i deklination 4 som huvudsakligen förekommer i plural

Några sammansättningar i deklination 4 förekommer huvudsakligen i plural: *hängslen*, *landamären* (ålderdomligt: 1. 'gränser' 2. 'bygder') och *vägförhållanden* samt vissa sammansättningar med små-, t.ex. *småstycken*.

E. Deklination 5

Neutrumsubstantiv som slutar på konsonant

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett bord	bordet	bord	borden
ett lejon	lejonet	lejon	lejonen
ett träd	trädet	träd	träden

Ovanstående mönster med nollplural gäller normalt även neutrumsubstantiv som slutar på konsonant och har betonad slutstavelse.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett kalas	kalaset	kalas	kalasen
ett recept	receptet	recept	recepten
ett staket	staketet	staket	staketen

Vidstående mönster gäller även neutrumsubstantivet (*ett*) *poäng* med betydelsen 'enhet för värdering'. Även dess alternativa (och vanligare) genustillhörighet i utrum (*en*) *poäng* har nollplural, vilket är mot huvudregeln. (*En*) *poäng* med betydelsen 'viktig eller lustig punkt' tillhör däremot deklination 3, vilket är det vanliga för utrumsubstantiv med betoning på sista stavelsen (avsnitt C).

Vissa substantiv som slutar på de obetonade stavelserna -el, -en eller -er har neutrumgenus och tillhör deklination 5.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett exempel	exemplet	exempel	exemplen
ett tecken	tecknet	tecken	tecknen
ett hinder	hindret	hinder	hindren

Substantiv som slutar på obetonat -el, -en eller -er kan även ha utrumgenus och tillhöra deklination 2 eller 3 (avsnitt C). Observera att utrumsubstantiv som slutar på obetonat -el eller -er inte har samma mönster (i riksspråket) för e-bortfall i bestämd form singular som motsvarande neutrumsubstantiv.

Ex. ett äckel – äcklet (deklination 5)
ett fönster – fönstret (deklination 5)

Jfr. en nyckel – nyckeln (deklination 2) / en regel – regeln (deklination 3)
en åker – åkern (deklination 2) / en fiber – fibern (deklination 3)

Ett stall i betydelsen 'en byggnad för hästar eller lok' och *ett jack* i betydelsen 'vägguttag för telefon' böjs alternativt efter deklination 2, medan *ett intervall* och *ett mirakel* alternativt böjs efter deklination 3. Betydelseerna 'en stränghållare' eller 'en medarbetargrupp' (för *stall*) respektive 'ett hack' (för *jack*) har regelbunden böjning efter deklination 5. *Ett härad* ('äldre förvaltnings- eller rättsområde') har två alternativa pluralböjningar: *härad* och *häraden*.

<p>Ex. SJ har tre <i>lokstall/lokstallar</i> i området. / Nu för tiden installeras inte så många <i>jack/jackar</i> för telefoner. Det sades att flera <i>mirakel/mirakler</i> hade skett. / Hon besökte fångarna med jämna <i>intervall/intervaller</i>. Vi har monterat <i>fem stall</i> i dag, två på gitarrer och tre på fioler. / Hon fick <i>två jack</i> i pannan vid olyckan. Han hade begått brott i två <i>härad</i> (deklination 5)/ <i>härad</i> (deklination 3)/ <i>häraden</i> (oregelbunden plural).</p>	<p>Alternativ plural i deklination 2 Alternativ plural i deklination 3 Endast i deklination 5 Med tre pluralalternativ</p>
--	---

I talspråket ges ibland bestämd form plural av vissa ord ett extra -a i böjningssuffixet efter mönster från deklination 4. För en del ord vars grundform slutar på obetonat -er, är detta bruk vanligare, liksom vid några högfrekventa ord vars grundform slutar på n. I det sistnämnda fallet bortfaller oftast ändelsen -en. Samma talspråksmönster används också ofta för de två substantiv i deklination 4 som har suffixet -en i bestämd form plural, dvs. *öga* och *öra*.

<p>Ex. Har ni satt upp <i>*staketena</i> runt <i>*husena</i> ännu? <i>*Fönstrena</i> öppnades och <i>*papprena</i> blåste iväg. <i>*Barna</i> har spring i <i>*bena</i>. Har du problem med <i>*ögon</i> eller <i>*öron</i>?</p>	<p>Relativt låg talspråksfrekvens. Korrekta former: <i>staketen</i> och <i>husen</i> Relativt hög talspråksfrekvens. Korrekta former: <i>fönstren</i> och <i>pappren</i> Relativt hög talspråksfrekvens. Korrekta former: <i>barnen</i> och <i>benen</i>. Relativt hög talspråksfrekvens. Korrekta former: <i>ögonen</i> och <i>öronen</i></p>
---	---

Talspråket har ibland d-bortfall efter vokal i slutet av substantiv. Detta bruk är dock på stark tillbakagång i modern svenska.

<p>Ex. Ge mig ett <i>*brö!</i> / Han stod vid ett <i>*trä</i> i skogen</p>	<p>Med korrekta former: Ge mig ett <i>bröd!</i> / Han stod vid ett <i>träd</i> i skogen.</p>
--	--

Om talspråksformer enligt ovan används böjs de aktuella substantiven efter deklination 4 (med talspråksformer utan e i bestämd form singular). I exemplen får därigenom *ett träd* (t.ex. *en gran* eller *en björk*) samma böjningsmönster som *ett trä* (t.ex. *ett slagträ*).

Ex. * Ett brö – det där bröt – flera brön – de där bröna / * ett trä – det där trät – flera trän – de där träna

Huvud har två pluralalternativ, varav det ena är regelbundet och det andra är bildat efter talspråksformen **huve*.

<p>ett huvud – det där huvudet – flera huvud – de där huvuden * ett huve – det där huvet – flera huven – de där huvena ett huvud – det där huvudet – flera huvuden – de där huvudena</p>	<p>Regelbunden böjning, deklination 5 Regelbunden böjning av talspråksform, deklination 4 Denna kombinerade oregelbundna böjning är vanligast i riksspråket.</p>
--	--

Neutrums substantiv med det starkt betonade avledningssuffixet -skap

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett grevskap	grevskapet	grevskap	grevskapen
ett redskap	redskapet	redskap	redskapen

Substantiv med det starkt betonade avledningssuffixet -skap kan även vara utrum och tillhöra deklination 3, t.ex. *en kunskap – flera kunskaper*.

Neutrums substantiv med de betonade slutleden -skop, -gram och -tek samt de betonade avledningssuffixen -at och -ent/-ang

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett mikroskop	mikroskopet	mikroskop	mikroskoperna
ett telegram	telegrammet	telegram	telegrammen
ett diskotek	diskoteket	diskotek	diskotekerna
ett pensionat	pensionatet	pensionat	pensionaterna
ett konvent	konventet	konvent	konventerna
ett arrangemang	arrangemanget	arrangemang	arrangemangen

Suffixet -ang är en försvenskad stavning av det franska uttalet av suffixet -ent.

Animata substantiv med de betonade avledningssuffixen -ent och -at (yrken, titlar m.m.) har utrumgenus och tillhör deklination 3, t.ex. *en patient* och *en advokat*. Även några *inanimata* substantiv med suffixen -ent/-ang har utrumgenus och tillhör deklination 3, t.ex. *en kontinent* och *en komplimang*.

Neutrums substantiv som slutar på konsonant + det obetonade suffixet -um

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett centrum	centrumet	centrum	centrumen
ett spektrum	spektrumet	spektrum	spektrumerna

Observera att neutrums substantiv som slutar på *vokal + -um* böjs efter deklination 3 i ett särskilt mönster, t.ex. *ett decennium – flera decennier* (avsnitt C). Se också alternativa latinska böjningsformer som *ett centrum – flera centra* i avsnitt H.

Neutrums substantiv med stumt slut-e

Neutrums substantiv med stumt slut-e hör normalt till deklination 5. De har ofta slutstavelsen -age, som i rikssvenskan uttalas [ɑ:f], dvs. med samma sje-ljud som i det engelska ordet *fish*. Alternativt kan uttalet [ɑ:ʂ] användas, dvs. samma sje-ljud som ljudkombinationen *rs ger* i rikssvenskan, t.ex. i *fors*. (De båda ljuden är närliggande, men [ʃ] ligger något närmare tje-ljudet [ç] än [ʂ] gör.) Substantiv med slutstavelsen -age (med stumt slut-e) kan också vara utrum och tillhöra deklination 3, t.ex. (*en*) *page* och (*en*) *passage*. Hos de två- eller flerstaviga orden fungerar -age oftast som avledningssuffix (paragraf 70 A I), medan de enstaviga är inlånade direkt från franskan. För substantiv med stumt slut-e i grundformen gäller att detta e uttalas vid böjning (ej vid nollplural).

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
ett bandage	bandaget	bandage	bandagen
ett dränage	dränaget	dränage	dränagen
ett gage	gaget	gage/gager	gagen/gagerna

(Ett) *gage* böjs alternativt efter deklination 3.

Avslutande sje-ljud i substantivens grundform uttalas allmänt [ʃ] eller [ʂ] i rikssvenskan, dvs. med de ljud som beskrivs ovan. I delar av södra Sverige är dock uttalet [fj] vanligast i sådana fall, dvs. samma ljud som inleder *ske* i rikssvenskan. Ett *inledande* sje-ljud uttalas således vanligen [fj] i större delen av Svealand, i Götaland samt i södra Norrland. I bl.a. norra Norrland och Värmland används generellt uttalet [ʂ] för alla sje-ljud. (Se vidare paragraf 78 D.)

Utrums substantiv med de obetonade avledningssuffixen -are eller -iker

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en läkare	läkaren	läkare	läkarna
en pennvässare	pennvässaren	pennvässare	pennvässarna
en allergiker	allergikern	allergiker	allergikerna

(En) *officerare* har alternativformen (*en*) *officer* i singular. I plural används endast formen *officerare*.

Substantiv med suffixet -are kan dels beteckna yrken, titlar m.m., t.ex. *lärare*, *murare* och *plåtslagare*, dels apparater och verktyg av olika slag, t.ex. DVD-spelare, hålslagare och passare, medan de med suffixet -iker är animata, t.ex. *astmatiker*, *dyslektiker* och *elektriker*. Observera att utrumsubstantiven i deklination 5 normalt har böjningssuffixet -na i bestämd form plural. I avledningssuffixet -are bortfaller då e. I talspråk bortfaller ibland e i suffixet -are även i bestämd form singular.

Ex. Jag ska tala med **läkarn*. / Får jag låna **pennvässarn*?

Korrekta former: *läkaren* och *pennvässaren*

Utrums substantiv med det obetonade avledningssuffixet -er som betecknar nationalitet, folkslag eller folkgrupp

I många av dessa ord föregås avledningssuffixet -er av ett i, vilket också förekommer i motsvarande beteckningar för nation eller område. Det gäller t.ex. för Belgien, Somalia och Tunisien i exemplen nedan.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en belgier	belgiern	belgier	belgierna
en somalier	somaliern	somalier	somalierna
en tunisier	tunisiern	tunisier	tunisierna

I vissa fall föregås avledningssuffixet -er av ett i, trots att det inte förekommer i motsvarande beteckningar för nation eller område. Det gäller t.ex. för Iran, Laos och Qatar i exemplen nedan.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en iranier	iraniern	iranier	iranierna
en laotier	laotiern	laotier	laotierna
en qatarier	qatariern	qatarier	qatarierna

I några fall föregås avledningssuffixet -er inte av ett i. Det gäller t.ex. för den berbiska folkgruppen, de ursprungliga danskarna och majoritetsbefolkningen i nuvarande Iran (tidigare Persien).

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en berber	berbern	berber	berberna
en daner	danern	daner	danerna
en perser	persern	perser	perserna

Ett undantag är *neger*, som böjs efter deklination 3: flera *negrer*. Ordet bör undvikas i modern svenska, men kan användas i historiska sammanhang.

Utrums substantiv med avledningssuffixet *-er* som *inte* betecknar nationalitet eller dylikt böjs normalt efter deklination 2 med bortfall av *e* i plural (avsnitt C). Detsamma gäller oftast utrums substantiv som har den obetonade slutstavelsen *-er* utan att denna stavelse fungerar som avledningssuffix. I de fall då plural-suffixet *-ar* blir svåruttalat rekommenderar SAOL nollplural hellre än det främmande pluralsuffixet *-s* (avsnitt G).

Ex. I den lilla staden fanns flera *teatrar*.
De värvade två nya *centrar* till fotbollslaget.
Företaget skaffade sig många nya *partner* (hellre än *partners*).
De behövde fem *adaptrar* (hellre än *adapter* eller *adapters*).
Företaget fick tre nya *ordrar*. / Generalen utdelade tre *order*.

Den obetonade slutstavelsen *-er* ger pluralsuffixet *-ar* hos många utrums substantiv. Pluralsuffixet *-ar* vållar oftast inga uttalsproblem trots *e*-bortfallet. Pluralsuffixet *-ar* skulle vara mycket svåruttalat vid *e*-bortfall ("partnrar"). Gränsfall mellan *-ar* och andra pluralformer för många svenska språkbrukare. *Order* har vanligtvis dessa två olika pluralformer beroende på betydelse.

Utrums substantiv med avledningssuffixen *-ande* eller *-ende*

Substantiv med presensparticipsuffixen *-ande* eller *-ende* har utrumgenus endast om de är animata (avsnitt D). Sådana utrumord kan antingen fungera som substantiverade attribut (och föregås av bestämda artiklar i bestämd form) eller endast ha sitt *ursprung* i substantiverade attribut. I det sistnämnda fallet har de böjningssuffix i bestämd form på samma sätt som övriga grundsubstantiv. För vissa ord, som *studerande* i exemplen nedan, är bruket vacklande.

Slag av substantiv	Singular		Plural	
	Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
Grundsubstantiv	en ordförande	ordföranden	ordförande	ordförandena
Substantiverat attribut/ grundsubstantiv	en studerande	den studerande/ studeranden	studerande	de studerande/ studerandena
Substantiverat attribut	en boende	den boende	boende	de boende

I talspråk förekommer ofta sammanblandningar av böjningsmönstren för ovanstående slag av utrums substantiv med motsvarande neutrums substantiv. Omvänt böjs neutrums substantiv med suffixen *-ande* och *-ende* efter deklination 5 med nollplural regionalt i Syd- och Västsverige.

Ex. Föreningen har haft tre **ordföranden* på ett halvår.
"Vi har fått två fina *erbjudande*."

Med korrekt form: Föreningen har haft tre *ordförande* (deklination 5) på ett halvår.
Med rikssvensk form: Vi har fått två fina *erbjudanden* (deklination 4).

Sammansättningar i deklination 5 som mest förekommer i plural

Vissa sammansättningar i deklination 5 förekommer mest i plural: *arbetstagen* (i uttrycket *att vara i arbetstagen*), *barnaår* och *ordalag* samt några sammansättningar med *små-*, t.ex. *smårum*.

Två utrumsubstantiv med omljud i plural: broder/bror och fader/far

Två utrumsubstantiv som slutar på -er har nollplural med omljud: *broder* och *fader*. I vardaglig och neutral stil används oftast alternativformerna *bror* och *far*. I båda dessa fall har den längre ursprungsformen ett betydligt högre stilvärde än den kortare alternativformen, som i riksspråket endast förekommer i obestämd form singular.

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en broder/ en bror	brodern	bröder	bröderna
en fader/ en far	fadern	fäder	fäderna

Fyra enstaviga utrumsubstantiv med omljud i plural

Fyra enstaviga utrumsubstantiv har nollplural med omljud. Till skillnad från övriga utrumsubstantiv i deklination 5 får de suffixet -en även i bestämd form plural. Tre av dessa ord har lång stamvokal i singular och kort vokal med dubbeltecknad stamslutskonsonant i plural. Det fjärde av de enstaviga utrumsubstantiven med omljud, (*en*) *man*, har kort stamvokal i alla former. I likhet med några andra ord som slutar på -n framför betonad eller bibetonad kort vokal, dubbeltecknas inte n i obestämd form – varken i singular eller plural. Framför böjningssuffix som inleds med vokal dubbeltecknas n dock alltid i sådana fall. (Se vidare stavningsregler i paragraf 78 A.)

Singular		Plural	
Obest. form	Best. form	Obest. form	Best. form
en gås	gåsen	gäss	gässen
en lus	lusen	löss	lössen
en mus	musen	möss	mössen
en man	mannen	män	männen

Mus i betydelsen 'litet råttjur' böjs alltid efter ovanstående mönster. I den starkt vardagliga betydelsen 'kvinnligt könsorgan' är böjning efter konjugation 2 vanligast: *en mus* – *flera musar*. I betydelsen 'pekdon för dator' är bruket vacklande: *en (dator-)mus* – *flera (dator-)möss* eller *(dator-)musar*.

Efter kvantitetsattribut används ibland formen *man* i plural som enhetssubstantiv i betydelsen '(mans-)personer', t.ex. *sysselsätta åtta man*. I betydelsen '(mans-)person i trupp eller arbetsstyrka' används ibland pluralformen *mannar*, t.ex. *tala med mannarna*.

F. Sammanställning över substantiv med omljud i plural

Deklination, genus m.m.	Substantivgrupp	Mönster			
		Singular		Plural	
		Obestämd form	Bestämd form	Obestämd form	Bestämd form
3, utrum	<i>and, brand, hand, rand, strand, tand, natt, stad; stång, tång; bot, son</i>	en and en stång en bot	anden stången boten	änder stänger böter	änderna stångerna böterna
3 alternativt 2 (utan omljud), utrum	<i>spann ('hink', 'ämbar'), spång</i>	en spann en spång	spannen spången	spannar/spänner spångar/spånger	spannarna/spännerna spångarna/spångerna
3, utrum; dubbelteckning i plural	<i>bok, fot, rot</i>	en bok en fot	boken foten	böcker fötter	böckerna fötterna
3, utrum; sammansatta substantiv	<i>bokstav, ledamot</i>	en bokstav en ledamot	bokstaven ledamoten	bokstäver ledamöter	bokstäverna ledamöterna
3, neutrum	<i>land ('nation'; 'territorium'), stånd (ålderdomligt: 'socialgrupp')</i> ¹	ett land ett stånd	landet ståndet	länder stånd/ständer	länderna stånden/ständerna
3, utrum	<i>bonde</i>	en bonde	bonden	bönder	bönderna
2, utrum	<i>dotter, moder/mor</i>	en dotter en moder/en mor	dottern modern	döttrar mödrar	döttrarna mödrarna
5, utrum	<i>broder/bror, fader/far</i>	en broder/en bror en fader/en far	brodern fadern	bröder fäder	bröderna fäderna
5, utrum; avvikande mönster i bestämd form plural	<i>man, gås, lus, mus</i>	en man en gås en lus	mannen gåsen lusen	män gäss löss	männen gässen lössen

¹ *Stånd* ('socialgrupp') böjs normalt på samma sätt som övriga betydelser av ordet, nämligen efter deklination 5: ett *stånd* – flera *stånd*. Det är endast i historiska sammanhang som böjning efter deklination 3 med omljud används, t.ex. *Rikens ständer*, som från 1600-talet var det officiella namnet på ständsriksdagen.

Omljud har uppstått genom uttalspåverkan från intilliggande (oftast efterföljande) vokal vid böjning eller avledning. I modern svenska innebär omljud *vokalväxling från a/å till ä, från o till ö och från u till y eller ö*. Omljud förekommer i plural av substantiv, t.ex. *stad* – *städer*, *son* – *söner* och *mus* – *möss*, i adjektivkomparation, t.ex. *lång* – *längre* och *tung* – *tyngre* samt i avledningar, t.ex. *glad* – *glädje* och *full* – *fylla*. *Omljud* ska inte förväxlas med *avljud* som är en i grunden avsiktlig vokalväxling som förekommer vid böjning av starka verb, t.ex. *binda* – *band* – *bundit*. (Avljud förekommer också i vissa fall vid avledning, t.ex. *att bära* en börda och *att vrida* ett vred.)

G. Plural med -s

Många lånord, särskilt de från engelska, som upplevs som främmande genom sin stavning eller betoning, har en stark tendens att ta pluralsuffixet -s efter mönster från engelska.

Ex. auditions, dummies, evergreens, fans, gags, happenings, hits, mods, musicals, royalties, slogans, trailers, tweets

S-plural passar inte in i de svenska substantivens böjningsmönster och bör därför undvikas. Svenska Akademiens ordlista (SAOL) ger ofta förslag på alternativa svenska pluralböjningar.

Ex. en dummy – flera dummyer / en happening – flera happeningar / en hit (hitt) – flera hittar

Tendensen att ge lånord s-plural gäller inte två- eller flerstaviga utrumsubstantiv *med betoning på sista stavelsen*. Dessa ord tillhör alltid deklination 3 (avsnitt C i denna paragraf). En betoningsförskjutning kan därför i vissa fall underlätta böjningen av engelska lånord.

Ex. en musikal (svenskt uttal) – flera musikaler Jfr. en musical (engelskt uttal) – flera musicals

I tre fall är benägenheten att ge engelska lånord s-plural särskilt stor hos svenska språkbrukare.

1. Substantivet har en stam som (för svenska språkbrukare) ger ovanliga konsonantkombinationer vid svenska pluralformer.

Ex. en trailer – flera trailrar Den försvenskade pluralformen ger uttalskombinationen [jlr]. Jämför: flera trailers
en hipster – flera hipstrar Den försvenskade pluralformen ger uttalskombinationen [pstr]. Jämför: flera hipsters

2. Substantivet slutar på obetonat -i eller -y.

Ex. en bikini – flera bikinier Den försvenskade pluralformen känns otymplig. Jämför: flera bikinis
en royalty – flera royaltyer Den försvenskade pluralformen känns otymplig. Jämför: flera royalties

3. Substantivet gäller par eller kollektiver som sällan eller aldrig används i singular.

Ex. chips, cornflakes, jeans, pumps, shorts, tics

Om engelsk plural tillämpas, bör dess stavningsregler följas, såsom i ett av exemplen ovan: *en royalty – flera royalties*.

För substantiv som slutar på -er och som har utrumgenus föreslår SAOL i flera fall nollplural (deklination 5), när det svenska pluralsuffixet -ar är svårt att uttala. Dessa ord böjs då på samma sätt som de substantiv i deklination 5 som betecknar folkslag.

Ex. en partner – flera partner Jämför: en somalier – flera somalier

Ett relativt höfrekvent tyskt lånord som brukar ges s-plural är *schlager*. SAOL föreslår *schlagrar* eller *schlager* (Ø-suffix) som pluralform.

Substantivet *baby*, som ju faller under kategori 2 på föregående sida, har en vardaglig sidoförm: *bäbis* (alternativt *bebis*). Denna form passar väl in i svensk substantivböjning och hör till deklination 2.

Ex. en bäbis – flera bäbisar Jämför: en fegis – flera fegisar

När substantivet betecknar ett par eller ett kollektiv, kan man tolka pluralsuffixet som en del av ordstammen. Därigenom blir det naturligt att använda suffixet -en i bestämd form plural.

Ex. chips-en, cornflakes-en, jeans-en

Samma suffix för bestämd form plural används ibland vid ord som inte är par eller kollektiv, om dessa ord är enstaviga.

Ex. tanks-en, tricks-en

I modernt språk kan s-formen hos några neutrums substantiv uppfattas som singular och därigenom också som plural (nollplural enligt deklination 5).

Ex. ett chips – flera chips, ett mods – flera mods, ett odds – flera odds, ett tricks/trix – flera tricks/trix

Hos flera något äldre lånord från engelskan har utvecklingen gått ännu längre, och det inlånade ordets s-form betecknar numera entydigt singular.

Ex. Utrums substantiv i deklination 2: en keps – flera kepsar, en pyjamas – flera pyjamasar, en räls – flera rälsar
Neutrums substantiv i deklination 5: ett kex – flera kex, ett tips – flera tips, ett muffins (alternativt: *en* muffins) – flera muffins

Generellt sett är försvenskning av form, uttal och stavning den bästa lösningen, när det gäller problemet med plural av engelska lånord. Så kan t.ex. *audition* (engelskt uttal) uttalas på svenska med betoning på sista stavelsen i analogi med *generation*, *station* m.fl. Den svenska pluralformen blir då *auditioner*.

H. Numerus och species av vissa grekiska och latinska lånord

Ibland används pluralsuffixet -a vid lånord från latinet som slutar på konsonant + ändelsen -um. Detta latinska pluralsuffix används också ofta vid ordet *medium* (som slutar på *vokal* + ändelsen -um) i betydelsen 'kanal för informationsspridning'. De pluralformer som redovisas i avsnitt C (deklinations 3) och avsnitt E (deklinations 5) passar dock bättre in i det svenska språkmönstret och är därför att föredra. De rekommenderade pluralformerna innebär att lånord med *vokal* före -um har suffixet -er i plural (och bortfall av ändelsen -um), medan lånord med *konsonant* före -um har nollplural.

Ex. ett visum, centrum, forum, spektrum – flera visa, centra, fora, spektra
ett medium – flera media

Bättre alternativ: flera visum, centrum, forum, spektrum
Bättre alternativ: flera medier

De latinska pluralformer som redan är etablerade i svenska kan (enligt denna språklära) lämpligen användas som oräknebara substantiv. Se exempel i den vänstra spalten nedan. I räknebar betydelse bör i stället de försvenskade pluralformerna användas. Se exempel i den högra spalten nedan.

<p>Ex. <i>Massmedia</i> utnyttjas ofta av politiker. <i>Fakta</i> talar sitt tydliga språk. Boken innehåller intressant <i>kuriosa</i>. <i>Narkotika</i> dödar många människor.</p>	<p>Teve och radio är två olika <i>massmedier</i>. Två <i>faktum</i> talar för detta. Boken innehåller många intressanta <i>kuriosum</i>. Det gäller speciellt dessa fyra farliga <i>narkotikum</i>.</p>
---	---

De ursprungliga latinska singular- och pluralformerna *datum* respektive *data* har i modern svenska skilda betydelser, där (*ett*) *datum* är ett räknebart substantiv med betydelsen 'dygnsangivelse', medan *data* är ett oräknebart substantiv med betydelsen '(siffer-)uppgifter', 'värden'.

Ex. Han studerade inkommande *data*.
Vi har fått tre nya *datum* för styrelsemötena.

Några av de ovanstående ursprungliga latinska pluralformerna, som denna språklära rekommenderar att användas som oräknebara, fungerar i det allmänna språkbruket som singulara ämnesnamn med utrumgenus, medan andra har kvar sin plurala betydelse.

<p>Ex. <i>Narkotikan</i> hittades gömd i bagageutrymmet. / <i>Kuriosan</i> var det mest intressanta i boken. <i>Fakta</i> är i detta fall <i>entydiga</i>. / <i>Massmedia</i> har blivit <i>informerade</i>. / Inkommande <i>data</i> var <i>intressanta</i>.</p>	<p>Utrum singular Plural</p>
---	----------------------------------

För några andra inlånade ord är de ursprungliga singularformerna helt obrukliga i modern svenska, och endast de ursprungliga pluralformerna används. I dessa fall är orden singulara ämnesnamn med utrumgenus.

Ex. Den överblivna *kosmetikan* reades. / *Prestandan* på den testade bilen var god. / *Rekvisitan* till pjäsen var inte klar. Utrum singular

För vissa latinska lånord med det obetonade stamslutet -en används ibland plural som innebär förändring av stamslut till -in och tillägg av pluralsuffixet -a. Om dessa substantiv har neutrumgenus, som t.ex. *pronomem*, passar det bättre in i det svenska språkmönstret att böja dem efter deklination 5 med nollplural. Om de däremot har utrumgenus, som t.ex. *examen*, kan den latinska pluralformen användas. Man kan dock alternativt tillämpa nollplural även på dessa utrumsubstantiv. Nollplural tillämpas också alltid på de grekiska lånorden *cyklamen* (en växt) och *hymen* ('slidkrans' eller 'äktenskap', ursprungligen äktenskapets gud grekisk mytologi). För de aktuella utrumsubstantiven sammanfaller den bestämda formen med den obestämda i såväl singular som plural.

Ex.	<i>ett pronomem, specimen</i> – flera <i>pronomina, specimina</i> <i>en examen, tentamen, diktamen</i> – flera <i>examina, tentamina, diktamina</i>	Bättre alternativ: flera <i>pronomem, specimen</i> (deklination 5) Alternativ: flera <i>examen, tentamen, diktamen</i> (deklination 5)
	En <i>tentamen</i> / den här <i>tentamen</i> var svår. // Många <i>tentamina</i> / de här <i>tentamina</i> var svåra. Vi hade en <i>tentamen</i> / två <i>tentamen</i> . // Den här <i>tentamen</i> / de här <i>tentamen</i> var svår/svåra.	Sammanfall av bestämda och obestämda former Alternativ med sammanfall av samtliga fyra former
	Han köpte en <i>cyklamen</i> / två <i>cyklamen</i> . // Den där <i>cyklamen</i> / de där <i>cyklamen</i> var dyr/dyra.	Sammanfall av samtliga fyra former

Neutrumsubstantivet *lexikon* böjs i första hand regelbundet med nollplural efter deklination 5, men har ibland pluralsuffixet -a efter mönster från grekiska. Även *ett stadion* (alternativt: *en stadion*) är inlånat från grekiska men böjs alltid efter deklination 5 i plural. Generellt bör grekiska och latinska/italienska pluralformer undvikas i möjligaste mån.

Ex.	<i>ett lexikon</i> – flera <i>lexika</i> <i>ett schema, stigma, tema, trauma</i> – flera <i>schemata, stigmata, temata, traumata</i> <i>ett konto</i> – flera <i>konti</i> , <i>ett solo</i> – flera <i>sol</i> , <i>ett tempo</i> – flera <i>tempi</i> <i>en cello</i> – flera <i>celli</i> , <i>en cembalo</i> – flera <i>cembali</i> <i>ett onus</i> – flera <i>onera</i> (<i>onus</i> = 'påлага', 'skatt')	Bättre alternativ: flera <i>lexikon</i> (deklination 5) Bättre alternativ: flera <i>scheman, stigman, teman, traum</i> (dekl. 4) Bättre alternativ: flera <i>konton, solon, tempon</i> (deklination 4) Bättre alternativ: flera <i>cellor, cembalor</i> (deklination 3) Bättre alternativ: flera <i>onus</i> (deklination 5)
-----	---	--

I äldre svenska fick latinska lånord oftast ingen ändelse för bestämd form, vilket hade sin grund i att latinet saknar bestämd artikel. Sådana obestämda former med bestämd betydelse kan finnas kvar hos vissa latinska lånord även i modern svenska.

Ex.	<i>Praxis</i> säger att de ska <i>frias</i> . / Spänn <i>triceps</i> . – Obestämd form	Jfr. <i>Lagstiftningen</i> säger att de ska <i>frias</i> . / Spänn <i>muskeln</i> . – Bestämd form
-----	--	--

I formella och akademiska sammanhang används ibland på samma sätt obestämda former i bestämd betydelse för latinska lånord som *dekanus* ('ordförande för en sektion vid universitet'), *registrator* ('tjänsteman som registrerar handlingar') och *rektor*. I jämförelseexemplet nedan står de båda sistnämnda orden i stället i bestämd form, vilket är naturligt i neutral och ledig stil. (*Dekanus* har endast s.k. suppletiv bestämd böjning från sin kortform *dekan*: *dekanen*.)

Ex.	Ansökan lämnas till <i>registrator</i> och beslut fattas av <i>rektor</i> .	Jfr. Ansökan lämnas till <i>registratorn</i> och beslut fattas av <i>rektorn</i> .
-----	---	--

I. Egennamns genus och numerus

Egennamn är liksom de egentliga substantiven antingen utrum eller neutrum.

Namn på människor och djur är alltid utrum, vilket framgår av adjektivens och participformernas kongruensböjning.

Ex. *Mattias är glad. / Molly blev överraskad. / Deras hund Tjifen är väluppfostrad. / Ego Boy var överlägsen och vann loppet klart.*

Namn på gator samt sjöar och vattendrag är också utrum.

Ex. *Kungsgatan är lång. / Höbergsgränd är smal. / Vättern är djup. / Den evigt blåa Donau rinner genom fyra huvudstäder.*

Namn på hav är neutrum, om inte det sista ledet har utrumgenus. *Atlanten* böjs också grammatiskt logiskt efter det bestämda utrumsuffixet.

Ex. *Skagerack var mörkblått i natten. / Karibiska havet var lugnt denna dag. / Sydvästra Östersjön låg blank. / De seglade över den böljande Atlanten.*

Neutrum

Utrum

Övriga geografiska namn som länder, landskap, städer m.m. är normalt neutrum singular. Detta gäller även när ordet eller dess sista led har utrumgenus eller står i plural. Plurala namn på bergskedjor och ögrupper som inte är nationer böjs dock efter grammatiskt numerus.

Ex. *Spanien är varmt så här års. / Filippinerna var fattigt. / Härjedalen är naturskönt. / Vi bygger det nya Göteborg. / Anderna är höga. / De vackra Azorerna ligger i Atlanten utanför Portugal.*

Singular neutrum

Plural

Namn på företag, institutioner, föreningar m.m. är normalt neutrum. Om det sista ledet är ett beskrivande ord i bestämd form med utrumgenus, behålls dock detta genus. Initialord har normalt neutrumgenus.

Ex. *Electrolux är stort. / Nordea har varit aggressivt i sin marknadsföring. / Expo är intresserat av hans förehavanden. / Försäkringskassan har blivit sträng i sina bedömningar. / Pingstkyrkan har varit framgångsrik i Ryssland. / ABB är expansivt i Asien. / HSB blev tillbakapressat i förhandlingarna. / Det mäktiga LO protesterade.*

Neutrum

Utrum

Neutrum

Adjektiv i predikativ ställning efter egennamn som uppfattas som kollektiver böjs i modern svenska allt oftare efter innehållsplural, t.ex. *HSB blev tillbakapressade* i förhandlingarna. (Se vidare paragraf 68 A.)

J. Plural av enhetssubstantiv

Många måttenheter har nollplural, trots att de skulle ha synliga suffix enligt huvudreglerna för pluralbildning av substantiv. De aktuella substantiven har utrumgenus i deklination 1–3 eller neutrumgenus (och slutar på vokal) i deklination 4. Det gäller bl.a. utrumsubstantiven *meter, mil, tum, fot, liter, spänn* (vardagligt: 'krona'), *procent, promille, karat, bar, candela, lumen* och *lux* samt neutrumsubstantiven *kilo, hekto* och *öre*.

Ex. Det är *tre mil* till närmaste vårdcentral. / Flaskan innehåller *75 centiliter*. / Ge mig *hundra spänn*. / Avgiften har gått upp med *35 procent*. / Guldhalten i ringen är *21 karat*. / Luftrycket var *1012 millibar*. / Den här LED-lampan genererar bara *136 lumen*. / Hon gick ned *fem hekto*.

Några enhetssubstantiv med nollplural kan i överförd konkret betydelse ha pluralsuffix enligt reglerna för respektive deklination.

Plural av abstrakta måttenheter

Han vägde *92 kilo*.
Loppet var på *5 000 meter*.
Hon köpte *två liter* mjölk.
Supen kostade *15 öre* på Halta Lottas krog.

Plural i överförd konkret betydelse

Han ville bli av med några *kilon* runt magen.
Det var jobbiga *metrar* kvar till mål.
Det stod två *litrar* på bordet.
Vi räknar inte detta i kronor och *ören*.

Vissa måttenheter har pluralsuffix enligt regeln för respektive deklination. Det gäller bl.a. *krona, grad* och *kalori* samt de äldre måtten *aln, famn* och *kanna*.

Ex. Glassen kostar *tjugo kronor*. / Det är *tio grader* ute. / Du får äta *1 500 kalorier* om dagen. / Vi köpte *tre alnar* sidentyg. / Djupet var *sju famnar*.

Alla tidsenheter har också suffix enligt huvudreglerna för pluralbildning.

Ex. Utrumsubstantiv i deklination 1–3: *Sju sekunder / Tolv minuter / Tre timmar / Fyra veckor / Åtta månader / Två decennier*

Neutrumsubstantiv deklination 5: *Sex dygn / Tre kvartal / Nio år*

Nollplural enligt huvudregeln

(*Ett sekel*) kan dock alternativt ha pluralsuffixet -er mot huvudregeln för deklination 5.

Ex. Socialdemokraterna regerade i *fyra sekel/fyra sekler*.

Alternativa pluralformer

Enhetssubstantiv som är bildade av egennamn saknar pluralsuffix. Det gäller bl.a. utrumsubstantiven *ampere, bel, hertz, newton, joule, ohm, pascal, volt, watt* och *ångström*.

Ex. Strömstyrkan var *15 ampere*. / Ljudnivån översteg *90 decibel*. / Tyngdkraften var *400 newton*. / Energimängden i drycken var *500 joule*. / Trycket ökade med *10 pascal*. / Spänningen i de största ledningarna är *380 000 volt*. / Lampan har en effekt på *7 watt*.

Vissa utländska valutor med utrumgenus har i svenskan försetts med pluralsuffix efter svenskt mönster. (Flera av de valutor som förekommer i de olika exemplen nedan är ersatta med *euro*.)

Ex. *Dinarer/drakmer/forinter/loriner/rupier* Svensk pluralbildning (*Drakma* mot huvudregeln för utrumord som slutar på -a)

I några andra fall har utländska valutor med utrumgenus främmande pluralsuffix.

Ex. *Francs/pence/lire/pesetas* Främmande pluralbildning

Många utländska valutor med utrumgenus har nollplural.

Jfr. *Escudo/mark/schilling/euro/rubel/dollar/cent/peso/baht/rand* Inget synligt pluralsuffix (Alternativt *rubler* om enstaka mynt)

Bland räkneorden har de jämna tiopotenstalen över tio, dvs. (ett) *hundra*, (ett) *tusen*, (en) *miljon*, (en) *miljard*, (en) *biljon* osv., substantiviska drag och kan bl.a. ta vissa kvantitetsattribut (i motsats till andra grundtal). De jämna tiopotenstalen med utrumgenus (fr.o.m. *miljon*) har pluralsuffix efter deklination 3, medan *hundra* (mot regeln för neutrumsubstantiv med vokalslut) och *tusen* (i enlighet med regeln för neutrumsubstantiv med konsonantslut) har nollplural. Den ålderdomliga varianten (ett) *hundra* kan fungera som ett självständigt substantiv och har då pluralsuffix efter deklination 4.

Ex. *Flera hundra barn / Många tusen liter / Åtskilliga miljoner träffar / Hundratal miljoner kronor // Ålderdomligt: Flera hundraden voro samlade.*

De jämna tiopotenstalen med utrumgenus (fr.o.m. *en miljon*) kan ingå i särskilda substantiviska räkneordsfraser som anger värdegrad. Sådana fraser kan användas som alternativ till fraser med framförställda värdegradsadverbial (paragraf 27), vilka kan bestämma alla räkneord (jämförelseexemplen nedan).

Ex. *En dryg miljon* (träffar) / *En knapp miljard* (människor) I de särskilda fraserna kan adjektiven *dryg* och *knapp* ingå.

Jfr. *Nästan tjugo personer / Över tretusen liter / Exakt 4 721 elever / Drygt fem miljoner träffar / Knapp två miljarder människor*

K. Genitiv

Genitiv uttrycker ägande eller tillhörighet och bildas normalt genom s-suffix på substantivet.

Ex.	Jag fick använda <i>Anitas</i> cykel.	Ägande
	Det var något fel på <i>cykelns</i> växel.	Tillhörighet

De räknebara substantiven kan ha s-suffix på alla fyra formerna av bestämdhet och numerus.

Ex.	En sådan <i>bils</i> avgaser är betydligt ofarligare.	Obestämd form singular
	<i>Bilens</i> prestanda påverkas inte.	Bestämd form singular
	Systemet ingår nu i många <i>bilars</i> standardutrustning.	Obestämd form plural
	De äldre <i>bilarnas</i> konstruktion gör dock att effekten reduceras.	Bestämd form plural

För egennamn kan s-suffixet utan efterföljande huvudord användas för att beteckna familj, bostad, företag m.m. Vissa företagsnamn förekommer endast utan sitt ursprungliga (eller tänkta) huvudord.

Ex. Vi besökte *Anderssons* (familj). / Vi träffas utanför *Anderssons* (bostad, konditori ... etc.). / Hon jobbar på *Allers* (förlag). – Fast genitivform

Ord som slutar på s-ljud, dvs. s, x och z, har inget extra s i genitiv – varken i tal eller skrift.

Ex. Din *pjäs* framgång gladdde oss. / *Lars* insatser var minimala. / En *lax* vikt överstiger sällan 20 kg. / Vi lånade *Gonzalez* skottkärra.

Om det föreligger risk för missförstånd, kan dock en avslutande apostrof användas för att beteckna genitiv i skrift.

Ex.	Samuels bror är äldre än <i>Tomas'</i> .	Tomas' = Tomas bror
Jfr.	Samuels bror är äldre än <i>Tomas</i> .	Tomas = Tomas själv

Ord som slutar på s-ljud i tal men på stumt e i skrift, får s-suffix i skrift men uttalas på samma sätt som orden ovan, dvs. som grundformen.

Ex. Er *services* kvalité har imponerat på oss. / *Tereses* inlägg i debatten var viktigt. / *Nices* klimat är mycket behagligt.

På engelska markeras motsvarande former med en apostrof, som placeras före s-genitiven i singular. För substantiv med plural-s markeras genitiv endast med en avslutande apostrof. Dessa mönster används vid animata ägare, medan inanimata ägare normalt tar of-genitiv (paragraf 13 F).

<u>Engelska</u>	<u>Typ av genitivattribut</u>	<u>Svenska</u>
The <i>boy's</i> bike	animat singular	<i>Pojkens</i> cykel
The <i>boys'</i> bikes	animat med s-plural	<i>Pojkarnas</i> cyklar
<i>Women's</i> liberation	animat, ej s-plural	<i>Kvinnors</i> frigörelse
The walls <i>of the house</i>	inanimat singular	<i>Husets</i> väggar (väggarna <i>på huset</i>)
The walls <i>of the houses</i>	inanimat plural	<i>Husens</i> väggar (väggarna <i>på husen</i>)

För ord i singular som slutar på väsljud, dvs. [s], [z], [ʃ] och [ʒ], uttalas s-genitiven [-iz] på engelska. På svenska uttalas inte genitivformen annorlunda än grundformen efter substantiv som slutar på s-ljud, vilket har framgått av tidigare text. Efter ord som slutar på sje-ljud uttalas dock genitiv-s, om detta sje-ljud föregås av vokal, t.ex. *en duschs funktion*.

Ex. <i>Thomas's</i> mother (uttal av genitiv: -iz)	Jfr. <i>Thomas</i> mamma (uttal av genitiv: som grundformen)
<i>Alice's</i> house (uttal av genitiv: -iz)	<i>Alices</i> hus (uttal av genitiv: som grundformen)
<i>George's</i> guitar (uttal av genitiv: -iz)	<i>Georges</i> gitarr (genitiv av engelskt uttalat namn: som grundformen)
<i>Posh's</i> microphone (uttal av genitiv: -iz)	<i>Poshs</i> mikrofon (uttal av genitiv: -s)

Det engelska bruket att använda apostrof har spritt sig till en del företagsnamn m.m. på svenska.

Ex. * <i>Björn's</i> elfirma / * <i>Lotta's</i> blogg	Korrekta former: <i>Björns</i> elfirma / <i>Lottas</i> blogg
---	--

Om ägandet respektive tillhörigheten gäller två eller flera substantiv gemensamt, bör man markera detta med s-suffix för varje enskilt substantiv. Enligt Språkrådet kan undantag göras för etablerade konstellationer, om meningen inte kan missuppfattas. Man kan också sammanfoga substantiven med bindestreck och på så vis markera en enhet som endast behöver ett gemensamt s-suffix.

Ex. Jag såg <i>Victorias och Daniels</i> bröllop på tv.	Alternativ för etablerat par: Jag såg <i>Victoria och Daniels</i> bröllop på tv.
Hon gillar <i>John Lennons och Paul McCartneys</i> sånger.	Alternativ med bindestreck: Hon gillar <i>Lennon-McCartneys</i> sånger.

Geografiska namn som slutar på vokal har normalt inget s-suffix i fasta förbindelser av namnkaraktär. Detta gäller också vissa andra geografiska namn, t.ex. Kalmar och Gibraltar. För ortnamn som slutar på -stad är bruket av s-genitiv i motsvarande förbindelser vacklande.

Ex. *Sala* silvergruva, *Uppsala* län, *Malmö* kommun, *Visby* stift, *Svedala* hembygdsförening; *Kalmar* Nyckel, *Gibraltar* sund
Karlstads kommun/ *Karlstad* flygplats, *Ystads* Allehanda/ *Ystad* Saltsjöbad

Hos fasta förbindelser av namnkaraktär som tillkommit under det senaste halvsekle är bruket vacklande även för geografiska namn som slutar på vokal.

Ex. Utan genitiv-s: *Skåne* län Med genitiv-s: *Dalarnas* län

I övriga fall får ovanstående geografiska namn s-suffix i genitiv som vanligt.

Ex. *Salas* befolkning, *Uppsalas* gatunät, *Malmö*s parkområden, *Visbys* turister, *Svedalas* föreningar, *Kalmars* läge, *Gibraltars*apor

Genitiv av förkortningar som inte är sammandragningar brukar markeras med ett kolon före s-suffixet. Om förkortningen är ett utläsbart ord, kan man alternativt använda s-suffix utan föregående kolon.

Ex. *AIK:s* supportrar, Sverker *d.ä.:s* son; *Unicef:s/Unicefs* nya ambassadör, *Sida:s/Sidas* hjälpprogram

I äldre svenska följdes prepositionen *till* av genitivform av substantivet, något som lever kvar i en lång rad (mer eller mindre frekventa) fasta uttryck.

Ex. till *ankars*, till *blods*, till *bords*, till *buds*, till *bruks*, till *dels*, till *doms*, till *döds*, till *finnandes*, till *fjälls*, till *fots*, till *freds*, till *hands*, till *havs*, till *heders*, till *hinders*, till *kojs*, till *kungs*, till *lags*, till *lands*, till *livs*, till *låns*, till *mans*, till *minnes*, till *mods*, till *måls*, till *mötes*, till *nöds*, till *reds*, till *råds*, till *sinnes*, till *sjöss*, till *skogs*, till *skänks*, till *storms*, till *svars*, till *synes*, till *sägandes*, till *sängs*, till *sömns*, till *tals*, till *torgs*, till *tåls*, till *vardags*, till *viljes*, till *väders*, till *äventyrs*, till *övers*

Som framgår av inledningen av denna paragraf hade svenskan tidigare kasusböjning efter numerus och tre olika genus i var och en av deklinationerna. Rester av de gamla genitivformerna finns kvar i vissa namn och som fogar vid sammansättningar samt i fasta uttryck efter prepositionen *till*.

Ex. *Falu* rödfärg, *Trollhätte* kanal/ *mannaminne*, *kvinnöyrken*, *sidospår*, *varukorg*, *gatukök* Gamla genitivformer i namn/sammansättningar
till *fullo*, till *godo*, till *spillo*; till *fånga*, till *handa*, till *känna*, till *råga*, till *rätta*, till *väga*; till *salu* Gamla genitivformer efter prepositionen *till*

I namn och fasta uttryck kan inlånade grekiska och latinska genitivformer förekomma.

Ex. *Jesu* lidande, *Kristi* Himmelsfärdsdag, *Bacchi* Vapen, *Orphei* Drängar, Jungfru *Marie* nycklar; till dags *dato* Inlånade genitivformer

65. Species av substantiv

A. Obestämd form

I. Presentation av substantiv

Obestämd form singular med obestämd artikel – en eller ett – framför (det räknebara) substantivet respektive obestämd form plural används när det gäller något okänt eller något som man inte har talat om tidigare.

Ex.	Utanför affären stod <i>en kvinna</i> .	Tidigare icke omnämnt utrumsubstantiv i singular
	Hon gick in och köpte <i>ett frimärke</i> .	Tidigare icke omnämnt neutrums substantiv i singular
	Hon köpte också <i>cigarretter</i> .	Tidigare icke omnämnt substantiv i plural

II. Substantiv med possessivattribut

Obestämd form singular eller plural av substantiv används efter genitiv och possessiva pronomen. Substantiven som är huvudord i sådana nominalfraser står alltså i obestämd form men får bestämd betydelse genom possessivattributen.

Ex.	Brandkårens <i>uppgifter</i> ...	<i>Brandkårens</i> är ett possessivattribut som är genitiv av ett egentligt substantiv.
	Sandras <i>tröja</i> ...	<i>Sandras</i> är ett possessivattribut som är genitiv av ett egennamn.
	Allas <i>ansvar</i> ...	<i>Allas</i> är ett possessivattribut som är genitiv av ett substantiviskt pronomen.
	Dina <i>pengar</i> ...	<i>Dina</i> är ett possessivattribut som är ett adjektiviskt possessivt pronomen.

I äldre svenska användes ofta efterställda possessiva pronomenattribut. De föregicks då normalt av substantiv i *bestämd form* (paragraf 13 G).

Jfr.	<i>Gården</i> deras ska säljas. / Jag saknar <i>systrarna</i> mina.	Substantiv i bestämd form + possessivattribut
------	---	---

Possessivattribut som är genitiv av substantiv kan ofta ersättas av adverbialattribut, varvid nominalfrasens huvudord kan få *bestämd form*.

Ex.	Trädets <i>krona</i> ... / Skogens <i>fåglar</i> ...	Possessivattribut (genitivattribut) + substantiv i obestämd form
Jfr.	<i>Kronan</i> på trädet ... / <i>Fåglarna</i> i skogen ...	Substantiv i bestämd form + adverbialattribut

III. Substantiv vars attribut är relationella, kvantitativa eller interrogativa pronomen

Obestämd form singular eller plural används efter många adjektiviskt förenade pronomenen, t.ex. de allmänt indefinita eller antalsangivande pronomenen *någon/något/några*, de negerande *ingen/inget/inga*, de jämförande eller expressiva *sådan/sådant/sådana*, de jämförande *likadan/likadant/likadana* och *samma*, de selektiva *viss/visst/vissa* och *somlig/somligt/somliga*, totalitetspronomenen *samtlig/samtligt/samtliga*, de distributiva *varje, var/vart, varannan/vartannat* och *var/vart tredje, var/vart fjärde* osv. samt de interrogativa eller expressiva *vilken/vilket/vilka* och de interrogativa *hurdan/hurdant/hurdana*.

Ex. Sådana <i>människor</i> vill jag inte umgås med.	<i>Sådana</i> är (i detta exempel) ett jämförande pronomen (inom gruppen relationella pronomen).
Vi går till samma <i>tandläkare</i> .	<i>Samma</i> är ett jämförande pronomen (inom gruppen relationella pronomen).
Det här kan ta några <i> dagar</i> .	<i>Några</i> är (i detta exempel) ett myckenhetspronomen (inom gruppen kvantitativa pronomen).
Vi har inga <i> biljetter</i> kvar.	<i>Inga</i> är ett negerande pronomen (inom gruppen kvantitativa pronomen).
Det gäller endast i vissa <i> fall</i> .	<i>Vissa</i> är ett selektivt pronomen (inom gruppen kvantitativa pronomen).
De vill ha in samtliga <i> dokument</i> .	<i>Samtliga</i> är ett totalitetspronomen (inom gruppen kvantitativa pronomen).
Hon kommer hit varje <i> dag</i> .	<i>Varje</i> är ett distributivt pronomen (inom gruppen kvantitativa pronomen).
Vilken <i> motorbåt</i> är snabbast?	<i>Vilken</i> är (i detta exempel) ett interrogativt pronomen.
Vilken <i> motorbåt</i> han har!	<i>Vilken</i> är (i detta exempel) ett expressivt pronomen (inom gruppen relationella pronomen).
Hurdant <i> väder</i> har ni i dag?	<i>Hurdant</i> är ett interrogativt pronomen.

De allmänt indefinita pronomenen *någon/något/några* används ofta i stället för obestämda artiklar i frågor och negerade satser (detta avsnitts punkt VI).

Ex. Finns det *någon bank* här? Jfr. Det finns *en bank* här.

Ordnande och demonstrativa pronomen följs i allmänhet av *bestämd* form (avsnitt B i denna paragraf) med nedanstående undantag.

Nästa följs till skillnad från andra ordnande pronomen alltid av *obestämd* form. (Se vidare punkt II i avsnitt B.)

Ex. Det går nog bättre *nästa gång*. *Nästa* är ett ordnande pronomen.

Denna/detta/dessa följs (i riksspråket) till skillnad från övriga demonstrativa pronomen av *obestämd* form. (Se vidare punkt IV i avsnitt B.)

Ex. Jag kan inte acceptera *detta beteende*. *Detta* är ett demonstrativt pronomen.

Beträffande totalitetspronomen *all/allt/alla* och *båda/bägge* se punkt III i avsnitt B.

IV. Substantiv med allmän betydelse

För att uttrycka allmän betydelse (generisk betydelse) används ofta *obestämd form plural*. Om *bestämd form av singular eller plural* används, måste den allmänna betydelsen framgå av sammanhanget (som i jämförelseexemplen nedan till höger).

Ex. Älgar är ofarliga djur.	Jfr. Älgarna i Sverige är i allmänhet ofarliga.
Kvinnor bör vara jämställda med män.	Älgen (som art) är i allmänhet ofarlig.
	Kvinnorna bör vara jämställda med männen i ett modernt samhälle.
	Kvinnan bör vara jämställd med mannen i ett modernt samhälle.

Ibland kan räknebara substantiv i singular ha *allmän betydelse*. De föregås då normalt inte av obestämd artikel.

Ex. Det här är en arbetsplats utan stämpelklocka.	Substantiv med allmän betydelse – ingen obestämd artikel
Jfr. Kontoret har fått en ny stämpelklocka.	Substantiv med specifik betydelse – obestämd artikel

I verb med fasta eller generella objekts- eller adverbialpartiklar (paragraf 60 E–F) är det vanligast att substantiven i dessa partiklar står i *obestämd form singular utan obestämd artikel*.

Ex. Han fyllde år på juldagen. / De måste lära sig att veta hut.	Substantiv som är objektspartiklar i fasta uttryck
De brukar jaga älg/vildsvin varje år. / Hon spelar piano/trumpet i en trio.	Utbytbara substantiv som är objektspartiklar i generella uttryck
Där högg du i sten. / Nu är vi på gång.	Substantiv som ingår i adverbialpartiklar i fasta uttryck
De tittade på tv/film. / Vi reste med tåg/buss.	Utbytbara substantiv som ingår i adverbialpartiklar i generella uttryck

För några räknebara substantiv används i vissa sammanhang alltid *obestämd form singular utan obestämd artikel* för att uttrycka allmän betydelse. Det finns inte någon regel för vilka substantiv som har obestämd form *singular* i stället för det vanligare alternativet obestämd form *plural* i sådana fall.

Ex. Vi åt prinskorv till lunch.	Obestämd form singular
De åt köttbullar till lunch.	Obestämd form plural
Vi drack vin och åt hummer.	Obestämd form singular
De drack vin och åt räkor.	Obestämd form plural

När singulara substantiv som anger *yrke, religionstillhörighet, nationalitet eller annan liknande grupptillhörighet* har *allmän betydelse* som predikativ vid kopulaverben *vara, bli* och *förbli* samt efter verbuttryck av typen *arbeta som, vara verksam som* eller *fungera som*, används obestämd form singular *utan obestämd artikel*.

Ex.	Hon vill bli <i>läkare</i> .	Yrke
	Är du <i>muslim</i> ?	Religionstillhörighet
	Han är <i>engelsman</i> .	Nationalitet
	Hon förblev <i>vegetarian</i> hela livet.	Annan grupptillhörighet
	Stefan arbetar som <i>ingenjör</i> .	Yrke eller liknande efter uttrycket <i>arbeta som</i>
	Han fungerade som <i>moderator</i> .	Yrke eller liknande efter uttrycket <i>fungera som</i>

Vid *specifik singular betydelse* måste däremot obestämd artikel användas.

Ex.	Jag såg <i>en sjuksköterska</i> på bussen.	Andra verb än ovan nämnda ger ofta specifik betydelse, vilket kräver obestämd artikel även på svenska.
	Han är <i>en duktig snickare</i> .	Attribut ger normalt specifik betydelse i singular även efter kopulaverb.

Engelskan saknar oftast motsvarande distinktion mellan allmän och specifik betydelse och har då obestämd artikel i båda fallen.

Ex.	She wants to be <i>a doctor</i> .	Allmän betydelse (yrke)	Jfr. sv.	Hon vill bli <i>läkare</i> .
	Are you <i>a Muslim</i> ?	Allmän betydelse (religionstillhörighet)		Är du <i>muslim</i> ?
	He is <i>an Englishman</i> .	Allmän betydelse (nationalitet)		Han är <i>engelsman</i> .
	She remained <i>a vegetarian</i> all her life.	Allmän betydelse (annan grupptillhörighet)		Hon förblev <i>vegetarian</i> hela livet.
	Stefan works as <i>an engineer</i> .	Allmän betydelse (efter uttrycket <i>arbeta som</i>)		Stefan arbetar som <i>ingenjör</i> .
	I saw <i>a nurse</i> on the bus.	Specifik betydelse (annat verb än kopulaverb)		Jag såg <i>en sjuksköterska</i> på bussen.
	He is <i>a skilled carpenter</i> .	Specifik betydelse (yrkessubstantiv med attribut)		Han är <i>en duktig snickare</i> .

Efter verb/verbuttryck som *appoint* ('utnämna till'), *elect* ('välja till') och *serve as* kan även engelskan ha substantiv i obestämd form *utan obestämd artikel*.

Ex.	I was appointed <i>Chief Executive Officer (CEO)</i> . / She was elected <i>President</i> . / He served as <i>moderator</i> .
-----	---

V. Oräknebara substantiv i obestämd form

Ämnesnamn i obestämd form föregås inte av obestämd artikel. För övriga oräknebara substantiv i obestämd form gäller huvudregeln från föregående punkt: Substantiv i obestämd form singular står utan obestämd artikel i allmän betydelse och med obestämd artikel i specifik betydelse.

Ex.	Det låg <i>snö</i> på marken. / Det låg <i>vit snö</i> på marken. Han var intresserad av <i>politik</i> . Han tyckte inte de förde <i>en bra politik</i> . De förde <i>en politik som han inte gillar</i> .	Ämnesnamn står alltid utan obestämd artikel. Övrigt oräknebart substantiv i allmän betydelse utan obestämd artikel Övrigt oräknebart substantiv i specifik betydelse med obestämd artikel Övrigt oräknebart substantiv i specifik betydelse med obestämd artikel
-----	--	---

VI. Obestämd form i frågor och negerade satser

I satser med negerande satsadverbial och i frågor används oftast det allmänt indefinita *någon* eller *något* i stället för obestämd artikel. För substantiv i plural används *några*. Även ämnesnamn, som ju inte föregås av obestämd artikel i jakande påståendesatser (punkt V ovan), kan ta attributen *någon* eller *något*.

Ex.	Ser du <i>någon bil</i> ? / Ser du <i>några bilar</i> ? / Finns det <i>någon is</i> ? Jag ser inte <i>någon bil</i> . / Jag ser inte <i>några bilar</i> . / Det finns inte <i>någon is</i> .	Fråga – singular/plural respektive oräknebar singular Negerad sats – singular/plural respektive oräknebar singular
Jfr.	Jag ser <i>en bil</i> på gatan. / Jag ser <i>bilar</i> på gatan. / Det finns <i>is</i> i kylan.	Jakande sats – singular/plural respektive oräknebar singular

Om den obetonade obestämda artikeln används i en negerad sats, får substantivet normalt en allmänt kollektiv betydelse. I sådana fall betonas ofta substantivet i satsmelodin. Om den obetonade obestämda artikeln däremot används i en fråga, får substantivet oftast en specifik betydelse.

Ex.	Jag ser inte <i>en bil</i> på gatan. Har du sett <i>en bil</i> köra förbi här?	Den negerade satsen gäller oftast bilar i allmänhet – allmänt kollektiv betydelse Frågan gäller oftast en speciell bil – specifik betydelse
-----	---	--

Om orden *en* eller *ett* betonas i satsmelodin, kommer dessa att uppfattas som *räkneord*. Det gäller alla typer av satser.

Ex.	Jag ser inte <u><i>en</i></u> <i>bil</i> på gatan. (Jag ser flera.) / Ser du <u><i>en</i></u> <i>bil</i> på gatan (i motsats till flera)? / Jag ser <u><i>en</i></u> <i>bil</i> på gatan (i motsats till flera).
-----	--

Som betonad verbpartikel i fasta eller generella uttryck står substantivet normalt i obestämd form singular utan obestämd artikel (punkt IV i detta avsnitt).

Ex.	Han brukar inte köra <u><i>bil</i></u> till jobbet.	Objektspartikel i generellt uttryck
-----	---	-------------------------------------

B. Bestämd form

I. Redan presenterade substantiv

Bestämd form singular respektive *bestämd form plural* används för substantiv som är omnämnda tidigare eller som på annat sätt är kända för mottagaren.

<p>Ex. De gav mig en ljuslykta och en ring. Jag behöll <i>ringen</i> men lämnade tillbaka <i>ljuslyktan</i>. Hon skrev ett brev till sin mor. Därefter satte hon på ett frimärke och lade <i>brevet</i> ifrån sig. Vi köpte stolar på IKEA. Niklas hade hyrt en släpvagn, som vi lastade <i>stolarna</i> på.</p>	<p>Tidigare omnämnda substantiv (singular utrum) Tidigare omnämnt substantiv (singular neutrum) Tidigare omnämnt substantiv (plural)</p>
--	--

Himlen är grå. / Vi går in i *köket*. / Öppna *portarna*!

Specifika substantiv som redan är kända av budskapets mottagare

När ett substantiv som står i bestämd form föregås av adjektivattribut, verbattribut eller vissa kvantitets- eller pronomenattribut, inleds nominalfrasen normalt av en bestämd artikel, vilket ger s.k. *dubbel bestämd form*, något som är ett utmärkande drag i svenskan. (Se vidare paragraf 75 D.)

Ex. *Den* trygga famnen ... / *Det* smittande skrattet ... / *De* fyra sädesslagen ... / *Den* undre halvan

II. Substantiv med ordnande pronomenattribut eller ordningstalsattribut

Bestämd form singular respektive *bestämd form plural* används vanligen i nominalfraser med ensamstående attribut som är *ordnande pronomen*, t.ex. *ena/andra, första/sista, högra/vänstra, norra/södra/östra/västra* och *förra* (men inte efter *nästa*) eller *ordningstal*. De ordnande pronomen som alternativt kan klassificeras som verb, t.ex. *sistliden* och *följande*, ingår inte i denna grupp. De följs i stället av obestämd eller bestämd form enligt huvudregeln för species (bestämmdhet) i punkt I ovan, t.ex. *följande år* respektive *det följande året*. I punkt I framgår även att nominalfraser med attribut och bestämd form av substantiv som huvudregel föregås av bestämd artikel. Om sändaren upplever att nominalfraser med de aktuella ordnande pronomenen eller ordningstalen ingår i fasta eller generella uttryck eller vedertagna egennamn, kan emellertid den bestämda artikeln utelämnas optionellt (paragraf 75 D).

<p>Ex. Förra <i>gången</i> gick det bättre. / Sista <i>tåget</i> går klockan fyra. / Tredje <i>gången</i> svarade hon ja. / Södra <i>flygeln</i> byggdes om. Alt. <i>Den</i> förra <i>gången</i> gick det bättre. / <i>Det</i> sista <i>tåget</i> går klockan fyra. / <i>Den</i> tredje <i>gången</i> svarade hon ja. / <i>Den</i> södra <i>flygeln</i> byggdes om.</p>
--

Om de ordnande pronomenen/ ordningstalen föregås av obestämd artikel eller attribut som regelenligt följs av obestämd form, gäller *obestämd form*.

Jfr. *Mitt* förra *jobb* var spännande. / Ge mig *en andra chans/ en sista chans!* / Det byggdes aldrig *någon* södra *flygel*.

III. Substantiv med vissa kvantitetsattribut

Totalitetspronomenet *båda* med alternativformen *bägge* följs av *bestämd form plural*, eftersom dess användning förutsätter att huvudordet är känt. Liksom i punkt II gäller dock *obestämd form*, om pronomenet står tillsammans med attribut som regelenligt följs av obestämd form.

Ex. Båda *barnen* går i skolan.

Alternativ: *Bägge barnen* går i skolan.

Jfr. *Hans* båda *barn* går i skolan.

Possessiva pronomen följs av obestämd form av substantiv (avsnitt A II i denna paragraf).

Kvantitetsattribut med totalitetspronomenen *all/allt/alla* kan följas av *obestämd eller bestämd form* av substantiv beroende på graden av presentation.

Ex. Alla *barn/barnen* badade efter maten.

Den bestämda formen är vanligast när substantivet redan är känt eller presenterat.

Bestämd form singular används efter de svagt böjda pronomenen *hela* (totalitetspronomen) och *halva* (myckenhetspronomen), om de står som enda attribut. Liksom för många andra pronomen gäller dock *obestämd form*, om *hela* och *halva* står tillsammans med attribut som regelenligt följs av obestämd form.

Ex. Har du ätit *hela äpplet?* / Han latar sig *halva tiden*.

De enkla attributen *hela* och *halva* följs av bestämd form av substantiv.

Jfr. Du är *min hela värld*. / Hon åt upp *mitt halva äpple*.

Possessiva pronomen följs av obestämd form av substantiv (avsnitt A II).

IV. Substantiv med demonstrativa pronomenattribut

Bestämd form singular respektive *bestämd form plural* används efter de demonstrativa pronomenen *den här/ det här/ de här* och *den där/ det där/ de där* samt de betonade *den/det/de*.

Ex. Ta den där *jackan!* / Jag vill ha det *skärpet*. / Smaka på de här *bullarna!*

De demonstrativa pronomenen *denna/detta/dessa*, som ju kan vara synonyma med *den här/ det här/ de här*, följs i riksspråket av *obestämd form*. I stora delar av södra och västra Sverige används dock *bestämd form* även efter dessa pronomen (paragraf 75 E).

Ex. Denna *boken* är inte vederhäftig. / Dessa *apparaterna* är ändamålsenliga.

Böjningsmönster i flertalet syd- och västsvenska dialekter

Jfr. Denna *bok* är inte vederhäftig. / Dessa *apparater* är ändamålsenliga.

Böjningsmönster i riksspråket

V. Substantiv i särskilda determinativa konstruktioner

I särskilda determinativa konstruktioner (paragraf 75 F) används *den/det/de* + eventuella attribut + *substantiv i obestämd form* + en attributiv relativ bisats.

Ex. Jag har förlorat *den trygga famn* som jag haft i så många år.
Den första gång (som) jag såg dig var en sommardag.
Det halva äpple som ligger i kylskåpet är ruttet.

Attributet *trygga* är ett adjektiv. (Jfr punkt I i detta avsnitt.)
 Attributet *första* är ett ordnande pronomen. (Jfr punkt II i detta avsnitt.)
 Attributet *halva* är ett myckenhetspronomen. (Jfr punkt III i detta avsnitt.)

VI. Substantiv vars attribut har suffixet -dera

Flera olika slag av pronomen (samt den obestämda artikeln *en/ett*) kan ta suffixet -dera, som motsvarar frasen *av dem*. Samtliga ord med suffixet -dera är anaforiska eller deiktiska pronomen, dvs. de syftar på ett substantiv som redan omnämnts eller framgår av talsituationen. Det innebär att det aktuella substantivet oftast inte behöver omnämnas. I situationer med flera val kan dock ett förtydligande krävas, och då används bestämd form av substantivet.

Ex. Vilkendera *tavlan* valde hon?
 Hon ville inte ha någondera *tavlan*.
 Ingendera *tavlan* tilltalade henne.
 Bäggedera *tavlorna* tilltalar mig.
 Hon måste välja endera *tavlan*.

Vilkendera är ett interrogativt pronomen.
Någondera är ett allmänt indefinit pronomen.
Ingendera är ett negerande pronomen.
Bäggedera är ett totalitetspronomen.
Endera är ett selektivt pronomen.

VII. Substantiv i vissa fasta eller generella verbpartiklar

I några verb med fasta eller generella partiklar (paragraf 60 E–F) används *bestämd form singular* av substantiv. Som framgår av punkt IV i avsnitt A i denna paragraf är dock *obestämd form* det vanligaste i sådana partikelverb. Se jämförelseexemplen i kolumnen längst till höger nedan.

Slag av partikelverb

Substantiv i bestämd form – endast i vissa fall

Substantiv i obestämd form – vanligast

Verb med fast objektpartikel
 Verb med fast adverbialpartikel
 Verb med generell objektpartikel

Ex. Vi ger *järnet*.
 Hon gick *i taket*.
 Han tog *bussen/flyget/tåget* till Stockholm.

Jfr. Vi står *pall*.
 Hon gick *i barndom*.
 Han åkte *buss/flyg/tåg* till Stockholm.

Beträffande obestämd och bestämd form av substantiv vid det framhävande pronomenet *själv* se paragraf 72 L.

66. Böjningsmönster för adjektivens positivformer

Adjektivens starka respektive svaga böjningsformer används enligt nedan. (Se paragraf 68 för utförligare beskrivning.)

Stark böjning, dvs. skilda former i utrum singular, neutrum singular och plural, används attributivt vid substantiv med obestämd betydelse samt predikativt.
Svag böjning, dvs. a-suffix oavsett genus och numerus (alternativt -e i maskulinum singular), används attributivt vid substantiv med bestämd betydelse.

A. Grundläggande böjningsmönster

Nedanstående böjningsmönster kan tillämpas generellt på alla grundadjektiv med undantag för några kategorier som är oböjliga (avsnitt D).

Utrum singular	Neutrum singular	Plural/ svag böjning	Alternativ för maskulinum singular vid svag böjning
fin	fint	fina	fine
envis	envist	envisa	envise
underbar	underbart	underbara	underbare

M efter kort vokal som är betonad, starkt bibetonad eller svagt bibetonad i avledning, dubbeltecknas endast före vokal. (Se stavningsregler i paragraf 78 A.)

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjn.	Alt. maskulinum
dum	dumt	dumma	dumme
långsam	långsamt	långsamma	långsamme

N dubbeltecknas inte före neutrumsuffixet -t i enlighet med huvudregeln i svenska att aldrig dubbelteckna n före d och t.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjn.	Alt. maskulinum
sann	sant	sanna	sanne

Ett avslutande n enkeltecknas ibland efter kort vokal som är betonad, starkt bibetonad eller svagt bibetonad i avledning, men dubbeltecknas framför vokal.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjn.	Alt. maskulinum
allmän	allmänt	allmänna	allmänne

Obetonat e i slutstavelserna -el och -er bortfaller i plural och svag böjning.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjn.	Alt. maskulinum
enkel	enkelt	enkla	enkle
vacker	vackert	vackra	vackre

Adjektiv som slutar på obetonat -en får ändelsen -et i neutrum (+ e-bortfall i plural/ svag böjning). Stavningsregeln för m tillämpas i förekommande fall.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjn.	Alt. maskulinum
mogen	moget	mogna	mogne
ljummen	ljummet	ljumna	---

Hos adjektivet *gammal* bortfaller obetonat a på motsvarande sätt i plural och svag böjning, vilket också innebär att m enkeltecknas i dessa former enligt stavningsregeln för m.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjn.	Alt. maskulinum
gammal	gammalt	gamla	gamle

Ett avslutande -d efter betonad lång vokal ersätts med ändelsen -tt i neutrum. Neutrumformen får därigenom kort vokal.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjn.	Alt. maskulinum
god	gott	goda	gode
bred	brett	breda	brede

Ovanstående böjning i neutrum gäller även adjektiv som slutar på -dd efter betonad eller starkt bibetonad kort vokal.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjn.	Alt. maskulinum
högljudd	högljutt	högljudda	högljudde

Beträffande neutrumformer av *vissa enstaviga adjektiv som slutar på vokal + -d, -dd eller -t* samt adjektiv som slutar på *den betonade ändelsen -id* se tre sidor framåt i detta avsnitt. Beträffande adjektiv som slutar på *det svagt bibetonade böjningssuffixet -ad* se perfekt particip i avsnitt F i denna paragraf.

Ett avslutande -d efter konsonant bortfaller i neutrum.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjn.	Alt. maskulinum
hård	hårt	hårda	hårde
mild	milt	milda	milde

Enstaviga adjektiv med lång vokal direkt före t får genom t-suffix kort vokal i neutrum.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjn.	Alt. maskulinum
vit	vitt	vita	vite
het	hett	heta	hete

Två- eller flerstaviga adjektiv som slutar med lång (betonad) vokal före t får däremot inget extra t i neutrum.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjn.
absolut	absolut	absoluta
konkret	konkret	konkreta

Adjektiv som slutar på -t efter konsonant kan inte få något extra t i neutrum.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjn.	Alt. maskulinum
svart	svart	svarta	svarte
intressant	intressant	intressanta	intressante

Enstaviga adjektiv med vokalslut får dubbeltecknat t som neutrumsuffix.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjn.	Alt. maskulinum
fri	fritt	fria	frie
ny	nytt	nya	nye

Ovanstående böjningsmönster gäller dock inte *bra*, som är oböjligt i positivform (avsnitt D i denna paragraf).

Adjektiven *blå* och *grå* har dubbeltecknat t i neutrum i enlighet med regeln på föregående sida, men de har optionellt nollsuffix i plural och svag böjning. Detta bruk är mycket gammalt och har att göra med att bokstaven å har sitt ursprung i ett långt a-ljud.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjning
blå	blått	blåa <i>eller</i> blå
grå	grått	gråa <i>eller</i> grå

Ex. Hennes ögon är *blåa/blå*. / Hennes ögon är *gråa/grå*.
Jag tar den *blåa/blå* skjortan. / Jag tar den *gråa/grå* skjortan.

Alternativa pluralformer
Alternativa former vid attributiv bestämd betydelse

Adjektivet *disträ* saknar neutrumform i riksspråket, vilket även gäller adjektivet *kry* i många svenska dialekter. Dessa adjektiv betecknar liksom många av adjektiven på nästa sida normalt en animat egenskap, vilket har bidragit till att utrumformen har ansetts tillräcklig. (Några få animata substantiv har dock neutrumgenus. Beträffande böjning av adjektiv utan neutrumformer vid sådana substantiv se nästa sida.)

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjn.	Alt. maskulinum
disträ	---	disträa	disträe
kry	(krytt)	krya	krye

Stumt slut-e i adjektiv ger vacklande bruk beträffande böjning. I talspråk har de böjda formerna länge varit dominerande och de senaste decennierna har de blivit vanligare även i skriftspråk, där sådana adjektiv tidigare oftast varit oböjliga. Om böjning sker i skrift, utelämnas vanligen stumt slut-e i neutrum, medan det ofta kvarstår i plural.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjning
beige	beige <i>eller</i> beig ^t	beige <i>eller</i> beigea (beiga)
cerise	cerise <i>eller</i> ceris ^t	cerise <i>eller</i> cerisea (cerisa)
orange	orange <i>eller</i> orang ^t	orange <i>eller</i> orangea (oranga)

Ex. Ett *beige* tak ... / Taket är *beige*.
Ett *beigt* tak ... / Taket är *beigt*.
Två *beige* tak ... / Taken är *beige*. // Det *beige* taket ...
Två *beigea* tak ... / Taken är *beigea*. // Det *beigea* taket ...

Traditionellt oböjt adjektiv med stumt slut-e i neutrum
Denna böjningsform har under senare tid vunnit insteg i skriftspråket.
Traditionellt oböjt adjektiv med stumt slut-e i plural respektive i svag böjning
Denna böjningsform har under senare tid vunnit insteg i skriftspråket.

Vissa enstaviga adjektiv som slutar på vokal + -d, -dd eller -t saknar neutrumformer¹. De flesta av dessa betecknar i första hand mänskliga egenskaper och därför har utrumformen ansetts tillräcklig. Av samma skäl saknas neutrumformer hos de flesta två- eller flerstaviga adjektiv med den betonade slutstavelsen -id. Undantag är *solid* och *valid*, som ju oftast används för att beskriva inanimata substantiv. Beträffande *fadd*, som också oftast används om inanimata substantiv men saknar neutrumform, är orsaken till det möjligen att man inte har velat förvanska det från franskan inlånade *fade* alltför mycket.

Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjning	Alt. maskulinum	Betydelseförklaringar
pryd	---	pryda	pryde	överdrivet eller tillgjort sedesam
snöd	---	snöda	snöde	gemen, lumpen
vred	---	vreda	vrede	arg
fadd	---	fadda	---	smaklös, jolmig; intetsägande
rädd	---	rädda	rädde	
flat	---	flata	flate	plan, slät; snopen, förlägen
kåt	---	kåta	kåte	
lat	---	lata	late	
frigid	---	frigida	---	<i>om kvinna</i> : oförmögen att få orgasm; ointresserad av sex
gravid	---	gravida	---	
morbid	---	morbida	morbide	psykiskt osund, makaber
paranoid	---	paranoida	paranoide	sjukligt misstänksam
perfid	---	perfida	perfide	illvillig, lömsk, nedrig
rigid	---	rigida	rigide	stel, styv; fastlåst i åsikter eller föreställningar
timid	---	timida	timide	blygsam, försynt, försagd
solid	solitt	solida	---	tät och fast, massiv; stadig; pålitlig; grundlig
valid	valitt	valida	---	som äger giltighet

Utrumformen används ibland i predikativ placering vid animata subjekt som är neutrum, medan attributiv placering i sådana fall undviks – med möjligt undantag för de tre av ovanstående adjektiv som slutar på t.

Ex. Oppositionsrådet är ju *paranoid*. / Fruntimret verkar *vred*. I predikativ ställning kan utrumformen användas vid animata subjekt i neutrum.
 ”Han är ett *lat* barn.” / ”Hon är ett *kåt*² fruntimmer².” I motsvarande attributiv ställning kan möjligen de adjektiv som slutar på -t användas.

¹ Adjektiv som saknar neutrumformer kan inte heller avledas till adverb genom t-suffix (paragraf 69 och paragraf 70 A IV).

² Adjektivet *kåt* kan uppfattas som nedsättande eller anstötligt. Även substantivet *fruntimmer* kan ibland uppfattas som nedsättande.

B. Adjektivet *liten*

Adjektivet *liten* har ett speciellt böjningsmönster.

Stark böjning			Svag böjning		
Utrum	Neutrum	Plural	Singular	Alt. maskulinum	Plural
liten	litet	små	lilla	lille	små

Ex.	En <i>liten</i> häst ... / Hästen är <i>liten</i> .	Stark böjning, utrum singular
	Ett <i>litet</i> papper ... / Pappret är <i>litet</i> .	Stark böjning, neutrum singular
	Tre <i>små</i> grisar ... / Grisarna är <i>små</i> .	Stark böjning, plural
	Den <i>lilla</i> hästen ... / Det <i>lilla</i> pappret ...	Svag böjning, singular (utrum och neutrum)
	Den <i>lille</i> gossen ...	Svag böjning, alternativ maskulinum
	De <i>små</i> grisarna ...	Svag böjning, plural

I regionalt talspråk kan den tautologiska pluralformen ”*småa*” förekomma.

C. Adjektivet och pronomenet *egen*

Egen är i sin huvudbetydelse ’enskilt tillhörande’ ett framhävande pronomen som traditionellt böjs starkt efter possessivattributiv. I sin bibetydelse ’konstig’, ’udda’ är *egen* ett adjektiv, som böjs svagt när det står attributivt efter possessivattribut – enligt regeln för adjektiv.

Ex.	Hans <i>egen</i> hund ... / Hans <i> eget </i> hus ...	Traditionell betydelse: En hund/ ett hus <i> som enskilt tillhör </i> honom ...
	Hans <i>egna</i> hund ... / Hans <i>egna</i> beteende ...	Traditionell betydelse: Hans <i>konstiga</i> hund/beteende ...
Jfr.	Hans första <i>egna</i> hund ...	Efter andra attribut än possessivattribut används alltid svag böjning i båda betydelserna.

I modern svenska har det blivit allt vanligare att genomgående böja även pronomenbetydelsen efter adjektivmönster (vilket också är det vanliga mönstret för andra adjektiviska pronomen). Numera får därför ofta sammanhanget avgöra vilken av de båda ovanstående betydelserna som är aktuell.

Ex.	Han har sin <i>egna</i> metod.	Huvudbetydelse i modern svenska: en metod <i> som enskilt tillhör </i> honom / alternativ betydelse: en <i>udda</i> metod
-----	--------------------------------	---

D. Oböjliga adjektiv

Adjektiven *bra*, *kvitt* och *sams* är oböjliga.

Kvitt ('befriad från' eller 'utjämnad') har sitt ursprung i ett latinskt ord med betydelsen 'lugn' och används liksom *sams* ('enig'; 'i sämja') endast predikativt. *Kvitt* kan ingå i transitiva verbkonstruktioner som *göra sig kvitt*, *vara kvitt* och *bli kvitt* (paragraf 53 F VI), medan *sams* även kan fungera som adverb i partikel verbet *hålla sams*. *Kvitt* hör till de karakteriserande adjektiv som normalt inte kompareras (paragraf 1 A III).

Ex. Vi är *kvitt* ('utjämnade'). / Nu är jag *kvitt* ('befriad från') alla falska vänner.
Hon blev *sams* med honom i går. / De hade varit *osams* i månader. / Nu är de *mer sams* än någonsin. / Vi får se om de kan *hålla sams*.

Bra, som har sitt ursprung i det italienska *bravo*, har i motsats till nästan alla andra oböjliga adjektiv inte omskrivande komparation (paragraf 67 C).

Ex. Du var *bra* och alla dina lagkamrater var *bra*, men motståndarna var *bättre*.

Adjektiv med obetonad slutvokal är oböjliga. (Nära kan dock *kompareras* med suffix. Se paragraf 67 B.) Bland exemplen nedan har även de adjektiviska pronomenen *ena*, *enda* och *sista* medtagits för överskådlighetens skull. Observera att de vardagliga allmänt förstärkande adjektiven nedan kan väcka anstöt (i högre eller lägre grad för de enskilda orden).

Ex. i neutral stil: *ense/oense*, *enstaka*, *extra*, *fyrfota*, *gyllene*, *gängse*, *lila*, *noga*, *nära*, *omaka*, *ordinarie*, *redo*, *rosa*, *solo*, *stilla*, *udda*, *vice*, *ynka*, *äkta*

i ålderdomlig/formell stil: *allena* ('ensam'), *arla* ('tidig'), *grannlaga* ('taktfull'; 'ömtålig/känslig/delikat'), *laga/olaga* ('rättmätig'/'orättmätig'),
legio ('oräkneliga'), *prima/sekunda* ('förstklassig'/'inte förstklassig'), *reda* ('konkret'; 'rejäl'), *ringa* ('obetydlig'),
sakta (som adjektiv numera mest i uttrycket *i sakta mak*), *urbota* ('som inte kan sonas'), *övermaga* ('dumdryg')

i sammansättningar med -handa: *allehanda*, *enahanda*, *mångahanda*, *varjehanda*

i sammansättningar med -tida: *nutida*, *samtida*, *sentida*, *förtida*, *urtida*, *fortida*, *medeltida*, *framtida*

i vardaglig stil: *groggy*, *mysko*, *reko* samt de allmänt förstärkande adjektiven *himla*, *jädra*, *jäkla*, *jävla/djävla*, *sabla* m.fl.

adjektiviska pronomen: *ena*, *enda*, *sista*

Av exemplen på föregående sida används *allena*, *ense*, *legio*, *redo* och *solo* normalt endast predikativt, medan *arla*, *ena*, *enda*, *enstaka*, *extra*, *gängse*, *nära*, *reda*, *sakta*, *sista*, *urbota*, *vice* och *ynka* endast har attributiv placering, vilket naturligt nog även gäller de allmänt förstärkande adjektiven *himla*, *jädra* m.fl.

Ex. Parterna var inte *ense*. / Våra problem är *legio*. / Är du *redo* för uppgiften? / Hon är *solo*. Predikativ placering
De träffades i *arla* morgonstund. / En *extra* polisstyrka kallades in. / Jag fick betalt i *reda* pengar. / Det var ett *himla* liv. Attributiv placering

Följande adjektiv kan även fungera som adverb: *allena* (då med betydelsen 'endast'), *arla*, *extra*, *noga*, *nära*, *sakta* och *stilla*. Adverbet *stilla* har den något ålderdomliga alternativformen *still*, som i modern svenska är mest frekvent som förstärkning av imperativmeningar, genom att detta adverb då står utan ändelsen -a på samma sätt som imperativformerna av verb från konjugation 2–5.

Ex. Du kan inte leva av kärlek *allena*. / Hon jobbar *extra*. / Han sitter *nära/stilla*. Adverb
Hon var *allena* när hon bad en *stilla* bön. / *Extra* hjälp behövdes till min *nära* vän. Adjektiv
Stå *still!* / Sitt *still!* / Ligg *still!* Adverbformen *still* förstärker imperativen.

De allmänt förstärkande (och i vissa sammanhang stötande) *himla*, *jädra*, *sabla* m.fl. kan fungera som värderande adjektiv- och adverbbestämmande adverb. Även *extra* och *urbota* kan ha denna funktion. *Urbota* används dock endast vid negativ värdering.

Ex. Det var *extra/urbota/himla/jädra/sabla* dumt. / Det var *extra/urbota/himla/jädra/sabla* dumt gjort. Negativ värdering av adjektiv/adverb
Det var *extra/himla/jädra/sabla* bra. / Det var *extra/himla/jädra/sabla* bra gjort. Positiv värdering av adjektiv/adverb

Nära kan fungera som värdegradsadverb.

Ex. Han är *nära* (*värdegradsadverb*) två meter lång. Jfr. Han stod *nära* (*rumsadverb*). / Han är en *nära* (*adjektiv*) släkting.

De adjektiviska pronomenen *enda*, *ena* och *sista* kan liksom räkneorden *första* och *andra* ha särskilda maskulinformer: *ende*, *ene* och *siste* respektive *förste* och *andre*. De ursprungliga maskulinformerna *förste* och *andre* används numera könsneutralt i vissa titlar o. dyl. (paragraf 1 A IV).

Ex. Han är den *ende/enda* från Sverige som blivit vald till *förste vice* ordförande. *Ende* är maskulinum, *enda* och *förste* könsneutrala, *vice* oböjligt
Hon är den *enda* från Sverige som blivit vald till *förste vice* ordförande. *Enda* är femininum alt. könsneutralt, *förste* och *vice* som ovan

Första respektive *andra* kan alternativt fungera som motpoler till *sista* (ordnande pronomen) respektive *ena* (ordnande/jämförande pronomen), medan de självständiga formerna *först* och *sist* fungerar som adverb.

Några adjektiv som ursprungligen är substantiv eller adverb är oböjliga. Dessa ord har alltså inte försetts med adjektivsuffix vid ordklassbytet.

Ex. *biff, ding, fel, haj, kul¹, näck, paj, slut; finemang, piggelin, solokvist* Ursprungliga substantiv²
fjärran, framåt, förbi, lagom Ursprungliga adverb³

Framåt kan som enda oböjliga adjektiv i denna grupp användas utan restriktioner.

Ex. *En framåt tjej ... / ett framåt barn ... / två framåt tjejer ...* Attributiv placering i utrum, neutrum respektive plural
Hon är framåt. / Barnet är framåt. / De är framåt. Predikativ placering i utrum, neutrum respektive plural

Alla ovanstående adjektiv med ursprung i substantiv har vardaglig stilkaraktär utom *fel*. Attributivt kan *fel* användas i *allmän* betydelse men det ersätts i *specifik* betydelse av *felaktig/felaktigt/felaktiga* (för utrum singular/ neutrum singular/ plural och svag böjning). Predikativt kan båda alternativen användas.

Ex. *Det är fel adress/ fel tåg/ fel principer.* Attributiv placering med allmän betydelse
Det är en felaktig adress/ ett felaktigt beteende/ flera felaktiga yttranden. Attributiv placering med specifik betydelse
Beteendet är fel. / Beteendet är felaktigt. Alternativ vid predikativ placering

Biff, förbi, haj, näck, paj och *solokvist* används mest predikativt. *Näck* används också som substantivisk verbpartikel i det vardagliga uttrycket *bada näck*, medan *biff* nästan uteslutande används i det likaledes vardagliga uttrycket *saken är biff*. *Fjärran* används mest attributivt, t.ex. *ett fjärran land*, men kan även stå som subjektspredikativ vid adverbialersättande objektskonstruktioner (paragraf 18 D), t.ex. *det är mig fjärran*.

Alla adjektiv i denna grupp kan stå predikativt som bestämningar till substantiv i såväl utrum som neutrum och plural. Av dem som kan stå attributivt används *ding, finemang, kul, lagom, piggelin* och *slut* i sådan ställning mest i utrum. För neutrum och plural används då oftast olika omskrivningar.

Ex. *Vi såg en kul film.* Jfr. *Vi såg ett roligt inslag/ två roliga filmer.*
Han är en piggelin kille. *Han är ett piggt barn. / Vi träffade två pigga tjejer.*

¹ *Kul* har ett omtvistat ursprung. Det kan vara inlånat från romani, där ordet är ett adjektiv och adverb med betydelsen 'fullständig/fullständigt', eller ha sitt ursprung i substantivet *kula*. Jämför med engelskans *have a ball* ('ha kul'). Från detta engelska uttryck kommer däremot odiskutabelt det vardagliga böjliga adjektivet *ball* med de ungefärliga betydelserna 'rolig' respektive 'tuff', 'häftig'.

² Några andra adjektiv som ursprungligen är substantiv kongruensböjs, t.ex. *knäpp* (en *knäpp* tjej, ett *knäppt* förslag, två *knäppa* killar).

³ De ursprungliga adverbena *bråttom* och *loss* kan följa verbet *vara* och då tolkas som adverb eller adjektiv, t.ex. *det är bråttom* och *vi är loss*. Beträffande övriga adverb (som entydigt fungerar som adverbial i satsen) efter verben *vara, bli* och *förbli*, t.ex. *vi är ute* och *det var illa*, se paragraf 53 F VI och 72 J.

Adjektiv som slutar på -s och har obetonad slutstavelse är oböjliga. Det gäller såväl ord med neutral stilkaraktär som ord med vardaglig dito.

Ex. i vardaglig stil: *bakis, bundis, byxis, poppis, rudis, skakis, tjänis; hyvens, lajbans, smaskens; herrans, satans* / i neutral stil: *gratis; stackars*

Av ovanstående adjektiv används *herrans* och *satans* (vilka kan väcka anstöt) samt *stackars* endast attributivt, där de alternativt kan ses som substantiv i genitiv, medan *bundis* och *tjänis* endast används predikativt. Även det vardagliga *enstaviga* adjektivet *less* är oböjligt med enbart predikativ placering.

Ex. Det var ett *herrans/satans* liv. / Man fick två *stackars* räkor på mackan. Dessa adjektiv kan ses som adjektivattribut *eller* som genitivattribut.
De är *tjänis* och *bundis*. / Vi är *less* ('trötta') på det här. Dessa adjektiv kan endast ha predikativ placering.

Även sammansatta adjektiv som slutar på -s och har obetonad eller bibetonad slutstavelse är oböjliga. Dessa adjektiv kan indelas i två grupper, av vilka den ena även kan ses som substantiv i genitiv eller fungera som sammansättningsförled, och den andra även kan vara adverb.

Ex. *medelålders, urminnes, tvåplans, tredörrars, femrums, sexvåningars* Adjektiv som alternativt kan ses som substantiv i genitiv
gammaldags, invärtes/utvärtes, motvalls, rättskaffens, utsocknes Adjektiv som även kan fungera som adverb

Inlånade adjektiv som har kvar sin karaktär av främmande ord brukar inte böjas.

Ex. Från engelska: *all right* ('bra'; 'rätt'), *allround* ('allsidig'), *camp* ('gammalmodig på ett moderiktigt sätt'), *crazy* ('tokig'), *fit* ('vältränad'),
gay ('homosexuell'), *hip/hipp* ('inne', 'modern'), *okay/okej* ('helt i sin ordning'), *selfmade* ('som själv har arbetat sig upp'),
tiptop/tiptopp ('som är i mycket gott skick'), *topless* ('som är utan överdel'), *up-to-date* ('modern')

Från franska: *à jour/ajour* ('informerad om det aktuella läget'), *blasé* ('övermätt och likgiltig'), *cendré* ('askblond'),
comme-il-faut ('passande'; 'korrekt'), *jalu* ('svartsjuk'; 'avundsjuk'), *passé* ('förlegad'), *renons* ('blottad [på]')

Från spanska: *macho* ('överdrivet manlig') Från tyska: *kaputt* ('helt förstörd') Av omstritt ursprung: *pirum* ('berusad')

All right, okay/okej och *comme-il-faut* kan även vara adverb. *Okay/okej*, som även kan skrivas i sin ursprungliga form *OK*, kan dessutom vara både affirmerande interjektion och substantiv.

Ex. Det där är inte *okay*. / Du uppträder inte *okay*. Oböjligt adjektiv respektive adverb
Hon gav projektet sitt *okay*. Substantiv med betydelsen 'godkännande'
– Ska vi åka och fiska? – *Okay*. Affirmerande interjektion

E. Adjektiv som är perfektparticipformer

Adjektiv som är perfektparticipformer böjs efter utrum och neutrum singular samt plural/ svag böjning och dessutom efter de olika verbkonjugationerna.

Konjugation	Utrum	Neutrum	Plural/ svag böjning	Alt. maskulinum
1	road	roat	roade	---
2a	böjd	böjt	böjda	böjde
2b	döpt	döpt	döpta	döpte
3	sydd	sytt	sydda	sydde
4	avhållen	avhållet	avhållna	avhållne

Konjugation 1 har e-suffix vid svag attributiv böjning och kan därför inte ha särskild form i maskulinum.

Ex. Den *roade/böjde/döpte/sydd/avhållne* gamle mannen. Adjektiv som är avledda från verb i konjugation 2–4 kan ha särskild maskulinform.

Verb i konjugation 5, som ju har sina respektive ursprung i de övriga konjugationerna, faller med utgångspunkt från sina supinumformer naturligt in i respektive böjningsmönster.

Ex. Han hade en *välsjord* trut. Vissa verb i konjugation 5a och b böjs naturligt efter mönster från konjugation 2a.
 Gräsmattan var *eftersatt*. Vissa verb i konjugation 5a och b böjs naturligt efter mönster från konjugation 2b.
 Han kände sig *missförstådd*. Konjugation 5e böjs normalt efter mönster från konjugation 3.

Verbet *gå* har dock perfektparticipformerna *gången/gånget/gångna*, vilka utgår från det ursprungliga verbet *ganga* (senare *gånga*) i stället för det moderna verbet och dess supinumform *gått*. På motsvarande sätt utgår perfektparticipformerna av verbet *ge* från det något ålderdomligare *giva*.

Ex. Han var mycket *nedgången*, så utgången av matchen var *given*.

Även perfektparticipformer som entydigt fungerar som predikat i satsen (och således är verb och inte adjektiv) böjs enligt ovanstående mönster.

Jfr. Maten är *serverad*. / Kaffet är *serverat*. / Biffarna är *serverade*. Predikaten är *serverad/serverat/serverade* motsvarar *har serverats*.

(Beträffande tolkning av perfektparticipformer som adjektiv respektive verb se paragraf 55 A.)

F. Adjektiv som är presensparticipformer

Om presensparticipformer av verb har en helt eller delvis överförd bildlig betydelse i förhållande till den ursprungliga verbbetydelsen, kan de tolkas som adjektiv.

Ex. *betydande, bländande, förstående, intagande, lysande, spännande, tillmötesgående* Dessa former kan fungera som adjektiv.

Presensparticipformer är oböjliga. Om de fungerar som adjektiv, kan de placeras både attributivt och predikativt.

Ex. Hon skapade *ett betydande verk*. / Han var *en tillmötesgående man*.
Hennes verk var *betydande*. / Han var mycket *tillmötesgående*.
Attributiv placering – adjektivattribut
Predikativ placering – subjektspredikativ

Många presensparticipformer kan dock normalt endast användas attributivt. Sådana former fungerar som *verbattribut* och har kvar sin direkta (eller ursprungliga) verbbetydelse.

Jfr. *arbetande, cyklande, leende, ridande, spelande, sjungande, skrattande* Dessa former kan normalt inte fungera som adjektiv.

Även de presensparticipformer som endast kan fungera som verbattribut är oböjliga.

Jfr. I gathörnet stod *ett sjungande barn*. / Mötet bevakades av *ridande poliser*.
Attributiv placering – verbattribut

Presensparticipformer som har verbbetydelse kan inte placeras predikativt¹, eftersom svenskan i motsats till engelskan inte markerar pågående tid med sådana predikatskonstruktioner (paragraf 56 A II).

Jfr. The man *is singing*. / The woman *is smiling*. / The children *are laughing*.
Mannen *sjunger*. / Kvinnan *ler*. / Barnen *skrattar*.
Pågående presens med perfekt particip av verb.
Svenskan har endast denna presensform av verb.

¹ Fraser med *adjektivattribut*, t.ex. *en spännande bok* kan ersättas av fraser med *subjektspredikativ*, t.ex. *en bok som är spännande*, medan fraser med *verbattribut*, t.ex. *en cyklande man* endast kan ersättas av fraser med *predikat*, t.ex. *en man som cyklar*. Svenskan kan *inte* som i engelskan ha predikat med verb i pågående form, t.ex. **mannen är cyklande*. Pågående form motsvaras i svenska endast av enkel brukstid, eventuellt med tillagd tidsmarkör, t.ex. *mannen cyklar (just nu)*. Presensparticipformen kan däremot stå som *predikativt attribut* med verbbetydelse, t.ex. *hon gick leende fram till honom*. (Presensparticipformer kan även fungera som substantiv och adverb. Se paragraf 55 B. Beträffande olika slag av participattribut se paragraf 13 A och E.)

67. Komparationsmönster för adjektiv och myckenhetspronomen

Många adjektiv kan kompareras med suffix (-are och -ast respektive -re och -st) och dessutom alternativt med *omskrivande komparation* (*mer* och *mest*). Adjektiv avledda med suffixet -isk, de flesta oböjliga adjektiv samt participformer har enbart omskrivande komparation (avsnitt E–I i denna paragraf).

A. Adjektiv med komparationssuffixen -are och -ast – regelbunden komparation

Positiv	Komparativ	Superlativ
stark	starkare	starkast
fin	finare	finast

Observera att ovanstående mönster även kan tillämpas på två- och flerstaviga adjektiv (i exemplen nedan avledda med suffixen -vis, -ant respektive -lig).

Positiv	Komparativ	Superlativ
envis	envisare	envisast
intressant	intressantare	intressantast
förunderlig	förunderligare	förunderligast

Obetonat e i slutstavelse bortfaller vid komparering.

Positiv	Komparativ	Superlativ
vacker	vackrare	vackrast
enkel	enklare	enklast
mogen	mognare	mognast

Ett avslutande m efter kort vokal som är betonad, starkt bibetonad eller svagt bibetonad i avledning, dubbeltecknas före vokal (paragraf 78 A).

Positiv	Komparativ	Superlativ
dum	dummare	dummast
långsam	långsammare	långsammast

B. Adjektiv med komparationssuffixen -re och -st samt omljud – kort regelbunden komparation

Åtta vanliga adjektiv har komparationssuffixen -re och -st samt omljud. (*Hög* har redan ”omljudet” ö i sin grundform.) Även adjektivet – tillika adverbet – *nära* (med något oregelbunden komparation) kan alternativt ha ett liknande komparationsmönster.

Positiv	Komparativ	Superlativ
låg	lägre	lägst
lång	längre	längst
trång	trängre	trängst
grov	grövre	grövst
stor	större	störst
ung	yngre	yngst
tung	tyngre	tyngst
hög	högre	högst

Positiv	Komparativ	Superlativ
nära	närmare/närmre	närmast/närmst

C. Adjektiv med komparationssuffixen -re och -st samt byte av ordstam – oregelbunden komparation

Fyra adjektiv har helt oregelbunden komparation, dvs. de två jämförelseformerna har ett annat rotmorfem i stammen än grundformen. (Beträffande komparationsalternativet *värre*, *värst* se paragraf 72 J.)

Positiv	Komparativ	Superlativ
gammal	äldre	äldst
bra/god	bättre	bäst
dålig	sämre/(värre)	sämst/(värst)
liten	mindre	minst

Ovanstående betydelse av *god* ('bra'), t.ex. *en god bok*, är något ålderdomlig. *God* i betydelsen 'välsmakande', t.ex. *en god sockerkaka*, kompareras regelbundet: *godare*, *godast*. Även talspråksformen *go* kompareras regelbundet: *goare*, *goast*. *Go* kan ha en allmänt positiv betydelse, t.ex. *en go' unge*.

D. Komparerbara myckenhetspronomen – oregelbunden komparation

Fyra pronomen som uttrycker myckenhet (antal respektive mängd) kan också kompareras. (Beträffande dessa pronomen se vidare paragraf 72 F.)

Positiv	Komparativ	Superlativ
många	fler/flera	flest
mycket	mer/mera	mest
få	färre	(färst)
lite	mindre	minst

E. Adjektiv med suffixet -isk – omskrivande komparation

Adjektiv med suffixet -isk har alltid omskrivande komparation (perifrastisk komparation), dvs. de kompareras med *mer* (alternativt *mera*) och *mest*.

Positiv	Komparativ	Superlativ
typisk	mer typisk	mest typisk
fantastisk	mer fantastisk	mest fantastisk
individualistisk	mer individualistisk	mest individualistisk

Vid omskrivande komparation behålls böjningsmönstret från positivformen, t.ex. *mer* eller *mest typisk*, *mer* eller *mest typiskt* och *mer* eller *mest typiska*.

F. Oböjliga adjektiv – omskrivande komparation

Adjektiv som är oböjliga i sin positivform har alltid omskrivande komparation med undantag för *nära* (avsnitt B) och *bra* (avsnitt C).

Positiv	Komparativ	Superlativ
äkta	mer äkta	mest äkta
rudis	mer rudis	mest rudis
allround	mer allround	mest allround
framåt	mer framåt	mest framåt

G. Adjektiven *lik*, *värd* och *rätt* – omskrivande komparation

Även adjektiven *lik*, *värd* och *rätt* har alltid omskrivande komparation, trots att de inte är oböjliga.

Positiv	Komparativ	Superlativ
lik	mer lik	mest lik
värd	mer värd	mest värd
rätt	mer rätt	mest rätt

H. Adjektiv som är perfektparticipformer – omskrivande komparation samt i vissa fall alternativt komparationssuffix

Perfektparticipformer som fungerar som adjektiv har omskrivande komparation i alla de fyra böjningsmönster som finns för svenska verb.

Konjugation	Positiv	Komparativ	Superlativ
1	road	mer road	mest road
2	böjd	mer böjd	mest böjd
3	brydd	mer brydd	mest brydd
4	drucken	mer drucken	mest drucken

Vissa perfektparticipformer från konjugation 2 och 4 kan dock alternativt kompareras med suffix, om participformen primärt upplevs som ett adjektiv.

Konjugation	Positiv	Komparativ	Superlativ
2	nöjd	nöjdare/ mer nöjd	nöjdast/ mest nöjd
4	frusen	frusnare/ mer frusen	frusnast/ mest frusen

I. Adjektiv som är presensparticipformer – omskrivande komparation

Presensparticipformer som fungerar som adjektiv har alltid omskrivande komparation.

Positiv	Komparativ	Superlativ
spännande	mer spännande	mest spännande

68. Sambandet mellan adjektiv och substantiv

Adjektiv är beskrivningar och karaktäriseringar av substantiv eller substantiviska pronomen och kan vara *böjliga* eller *oböjliga* (paragraf 66). I denna paragraf behandlas böjningsmönstret hos de böjliga adjektivens positivformer i avsnitt A–C och motsvarande superlativformer i avsnitt D. Komparativformer som bildas med suffix är alltid oböjliga, medan både komparativ- och superlativformer hos adjektiv med omskrivande komparation följer positivformernas mönster (paragraf 67). I satsen kan adjektiven placeras antingen *predikativt* eller *attributivt* (paragraf 1 A III). Om böjliga adjektiv står predikativt, gäller alltid s.k. *stark böjning* (avsnitt A i denna paragraf). Vid attributiv placering finns två alternativ: Om substantivet/ det substantiviska pronomenet har *obestämd betydelse*, böjs adjektivet även då starkt (punkt I i avsnitt B i denna paragraf), men om substantivet/ det substantiviska pronomenet har *bestämd betydelse*, gäller s.k. *svag böjning* av adjektivet (punkt II och III i avsnitt B i denna paragraf).

A. Predikativ placering av adjektiv

Böjliga adjektiv har som subjekts- och objektspredikativ samt predikativt attribut, dvs. i *predikativ* ställning, alltid *stark böjning*, vilket för positivformen av grundadjektiv innebär *grundform för utrum*, *t-suffix för neutrum* och *a-suffix för plural*. För perfektparticipformer gäller samma böjningsmönster med undantag för konjugation 1 som har *e-suffix för plural*.

Substantivets numerus och genus →	Singular utrum	Singular neutrum	Plural
Böjningssuffix vid stark böjning →	Suffix: -	Suffix: -t	Suffix: -a (-e för konj. 1)
Böjliga grundadjektiv	snygg	snyggt	snygga
Perfekt particip, konjugation 1, -ad	bildad	bildat	bildade
Perfekt particip, konjugation 2a, -d	berömd	berömt	berömda
Perfekt particip, konjugation 2b, -t	kränkt	kränkt	kränkta
Perfekt particip, konjugation 3, -dd	avskydd	avskytt	avskydda
Perfekt particip, konjugation 4, -en	sprucken	sprucket	spruckna

Observera att mönstret för perfektparticipformer gäller för såväl adjektivbetydelse som verbbetydelse av sådana former (paragraf 55 A).

Perfektparticipformer från verb i konjugation 5 faller naturligt in i mönstret från någon av de andra konjugationerna (paragraf 66 E).

Vid predikativ placering gäller stark böjning av adjektivet oavsett om det substantiv eller substantiviska pronomen som beskrivs eller karaktäriseras, har obestämd eller bestämd betydelse.

Ex.	En stol/ stolen/ min stol/ den är <i>trasig</i> . Ett glas/ glaset/ mitt glas/ det är <i>trasigt</i> . Många stolar/ stolarna/ mina stolar/ de är <i>trasiga</i> .	Subjektspredikativ i utrumform Subjektspredikativ i neutrumform Subjektspredikativ i pluralform
	De målade en vägg/ väggen/ min vägg/ den <i>grön</i> . De målade ett hus/ huset/ mitt hus/ det <i>grönt</i> . De målade två väggar/ väggarna/ mina väggar/ dem <i>gröna</i> .	Objektspredikativ i utrumform Objektspredikativ i neutrumform Objektspredikativ i pluralform
	En man/ mannen/ hennes man/ han gick <i>glad</i> vägen fram. Två män/ männen/ fogdens män/ de gick <i>glada</i> vägen fram.	Predikativt attribut i utrumform Predikativt attribut i pluralform
	En kund/ kunden/ vår kund/ hon var <i>intresserad</i> . Ett företag/ företaget/ hennes företag/ det var <i>intresserat</i> . Många kunder/ kunderna/ våra kunder/ de var <i>intresserade</i> .	Subjektspredikativ i utrumform för perfekt particip i konjugation 1 Subjektspredikativ i neutrumform för perfekt particip i konjugation 1 Subjektspredikativ i pluralform för perfekt particip i konjugation 1
	En son/ sonen/ deras son/ han är mycket <i>bortskämd</i> . Ett barn/ barnet/ deras barn/ det är mycket <i>bortskämt</i> . Många barn/ barnen/ deras barn/ de är mycket <i>bortskämda</i> .	Subjektspredikativ i utrumform för perfekt particip i konjugation 2a Subjektspredikativ i neutrumform för perfekt particip i konjugation 2a Subjektspredikativ i pluralform för perfekt particip i konjugation 2a

Stark böjning kallas ibland (något oegentligt) även *obestämd form* av adjektiv, eftersom den *attributivt* används tillsammans med substantiv med obestämd betydelse (avsnitt B I i denna paragraf).

I predikativ ställning böjs adjektiv ibland efter subjektets betydelse snarare än dess grammatiska form, när ett subjekt i neutrum har animat betydelse. Motsvarande betydelseanpassning sker däremot aldrig vid attributiv placering.

Ex.	Statsrådet var <i>arg</i> . Barnet var <i>ledsen</i> .	Grammatiskt korrekt alternativ: Statsrådet var <i>argt</i> . Grammatiskt korrekt alternativ: Barnet var <i>ledset</i> .
Jfr.	* Ett <i>ledsen</i> barn ...	Korrekt form: Ett <i>ledset</i> barn ...

Predikativt placerade adjektiv som är bestämningar till det singulara oräknebara kollektiva substantivet *folk* ('folk i allmänhet') kongruensböjs analogt efter synonymen *människor*, dvs. efter plural, s.k. *innehållsplural*.

Ex. Folk var *oroliga*. *Folk* i betydelsen 'folk i allmänhet' följs av predikativ i pluralform mot huvudregeln.
Jfr. Människor var *oroliga*. *Människor* följs av predikativ i pluralform enligt huvudregeln.

I talspråk och ledigt språk böjs ofta predikativt placerade adjektiv som är bestämningar till det oräknebara substantivet *folket* med *specifik* betydelse efter samma mönster som det ospecifika *folk* ovan.

Ex. "Folket var *oroliga*." Bättre generellt alternativ för kollektiver i neutrum singular: Folket var *oroligt*.

I modern svenska följs även andra kollektiver i singular allt oftare av predikativt placerade adjektiv som böjs efter innehållsplural, något som ännu inte kan sägas vara godkänt i vårdat skriftspråk.

Ex. "Styrgruppen var *oeniga*." Bättre alternativ för kollektiver i utrum singular: Styrgruppen var *oenig*.

Geografiska egennamn som betecknar länder, landskap, städer m.m. är normalt neutrum singular (paragraf 64 I). Böjning efter innehållsplural sker dock ofta när sådana egennamn betecknar kollektiver som idrottslag o. dyl.

Ex. "Sverige var *tillbakapressade* i första halvlek." Bättre alternativ: Sverige var *tillbakapressat* i första halvlek.

Det generella singulara pronomenet *man* kan innehållsmässigt uppfattas som plural. Predikativt placerade adjektiv som är bestämningar till detta pronomen ska dock alltid böjas efter utrum singular.

Ex. * Man var *sena* på bollen. Med korrekt form: Man var *sen* på bollen.

I talspråket i stora delar av Norrland kongruensböjs inte adjektiv i plural vid predikativ placering. De böjs däremot oftast efter neutrum i motsvarande fall.

Ex. * Vi är *snäll* här i Norrland. Med korrekt form: Vi är *snälla* här i Norrland.
Jfr. Det är *snällt* att vi hjälper turisterna på fjället. Neutrumböjningen påverkas normalt inte av det regionala talspråket.

B. Attributiv placering av adjektiv

När adjektivets positivform är attribut, kombineras det med substantivet enligt olika böjningsmönster. Den generella regeln för böjliga adjektivattribut är att de böjs *starkt* tillsammans med substantiv som har *obestämd betydelse*, medan de böjs *svagt* tillsammans med substantiv som har *bestämd betydelse*.

I. Stark böjning av adjektiv + obestämd form av substantiv

Beträffande mönster för stark böjning av adjektiv se föregående avsnitt. Rubrikens böjningsmönster tillämpas, när adjektivet + substantivet föregås av

- obestämd artikel – *en/ett* – eller räkneord
- myckenhetspronomen, t.ex. *många* och *få* respektive *mycket* och *lite*
- totalitetspronomenen *samtlig/samtligt/samtliga*
- de selektiva pronomenen *viss/visst/vissa* och *somlig/somligt/somliga*
- de distributiva pronomenen *varje, var/vart* och *varenda/vartenda*
- de allmänt indefinita pronomenen *någon/något/några*
- de negerande pronomenen *ingen/inget/inga*
- de jämförande pronomenen *sådan/sådant/sådana* (även expressiva) och *annan/annat/andra*
- de interrogativa eller expressiva pronomenen *vilken/vilket/vilka*

Exempel med utrum

En *skön* säng ...
 En *viss* *rostig* bil ...
 Samtlig/somlig *dyr* utrustning ...
 Varje/var/varenda *god* gärning ...
 Någon/ingen/vilken *förspilld* idé ...
 En sådan/ en annan *insnöad* åsikt ...

Exempel med neutrum

Ett *skönt* bad ...
 Ett *visst* *rostigt* fordon ...
 Samtligt/somligt *dyrt* material ...
 Varje/vart/vartenda *gott* uppsåt ...
 Något/inget/vilket *förspillt* uppslag ...
 Ett sådant/ ett annat *insnöat* förslag ...

Exempel med plural

Två *sköna* sängar ... / Många/få *sköna* sängar ...
 Vissa *rostiga* bilar ...
 Samtliga/somliga *dyra* inköp ...

 Några/inga/vilka *förspillda* idéer ...
 Sådana/andra *insnöade* åsikter ...

I regionalt talspråk förekommer att pronomenet *sådan/sådant/sådana* (med talspråksformerna *sån/sånt/såna*) även påverkar de oböjliga rumsadverben *här* och *där*, t.ex. * *en sån härn grej*, * *ett sånt därnt sätt* och * *såna därna tjejer*.

II. Svag böjning av adjektiv + bestämd form av substantiv

Svag böjning (bestämd form) av adjektivet innebär oftast *a-suffix* i både singular och plural, dvs. samma suffix som enbart används för plural vid stark böjning (avsnitt A i denna paragraf). Observera att substantiv i bestämd form som har adjektivattribut, som regel föregås av bestämd artikel, *den/det/de* (paragraf 75 D). Det innebär att substantivet i dessa fall får *dubbel bestämd form*, något som är speciellt för svenskan.

Ex. *Den snabba hästen ... / Det fina trädet ... / De gamla gårdarna ...* Bestämd artikel används normalt före adjektiv + substantiv i bestämd form.

Liksom vid stark böjning i plural har dock perfektparticipformer från konjugation 1 e-suffix i stället för a-suffix. Detta beror historiskt på att man har velat undvika att ha två intilliggande suffix med vokalen a och då ersatt den andra med den mindre uppmärksamhetskrävande vokalen e.

Ex. *Den avgudade idolen ... / Det omtalade priset ... / De vördade relikerna* E-suffix i stället för a-suffix efter suffixet -ad

Jfr. *Det största lejonet ... / Det starkaste lejonet ...* Motsvarande byte av suffixvokal från a till e i adjektivets bestämda superlativform
Elefanterna ... / ”Fåglarne” ... I äldre svenska kunde motsvarande byte av vokal från a till e även ske i substantivsuffixet -na.

Adjektiv som är bestämmingar till maskulina substantiv i singular kan alternativt ha e-suffix (något som naturligt nog inte gäller perfektparticipformer från konjugation 1 som ju redan har e-suffix). Bruket att på så sätt skilja på maskulinum och femininum är på tillbakagång i modern svenska.

Ex. *Den uppkäftige pojken ... / Den uppkäftiga pojken ...* Maskulinändelse respektive könsneutral ändelse på adjektivet
Den uppkäftiga flickan ... Femininändelse alternativt könsneutral ändelse

Den förkylda pojken ... / Den förkylda pojken ... Maskulinändelse respektive könsneutral ändelse på perfekt particip i konjugation 2a
Den förkylda flickan ... Femininändelse alternativt könsneutral ändelse

Den älskade pojken ... / Den älskade flickan ... Könsneutral ändelse är det enda alternativet för perfekt particip i konjugation 1.

Kombinationen adjektiv + substantiv i bestämd form föregås alltså normalt av bestämd artikel. Om substantivet med sitt attribut är ett fast uttryck, t.ex. ett egennamn eller ett känt begrepp, utelämnas dock oftast den bestämda artikeln.

Ex. *Gula floden, Höga kusten / Vita huset, Stora Bråfallet / Svarta pantrarna, Klippiga bergen* I egennamn utelämnas oftast den bestämda artikeln.
stora karln, fina fisken / gamla börshuset, veka livet / små grodorna, gula sidorna Detsamma gäller vissa andra fasta uttryck.

I nominalfraser som består av bestämd artikel + adjektiv + *animata* substantiv i bestämd form, kan de senare utelämnas i vissa fall. Därvid bildas ett *substantiverat attribut* (paragraf 13 H).

Ex. Hon har inte träffat *den rätte*. Maskulinändelse på det substantiverade adjektivet
 Han har inte träffat *den rätta*. Femininändelse (alternativt könsneutral ändelse) på det substantiverade adjektivet

I äldre svenska kunde e-suffix för maskulinum även tillämpas vid substantiv i plural, om pluralen endast gällde maskulina substantiv. Sådana gamla former lever kvar i vissa fasta uttryck, vilka kan innehålla såväl attribut + substantiv som substantiverade attribut.

Ex. De tre *wise* männen fann Jesus i stallet. Adjektivattributet *wise* har e-suffix framför substantivet *männen* (maskulinum plural).
 Däröfver tvista *de lärde*. Fast uttryck med substantiverat attribut i plural
 Det gick dåligt för "*de svenske*". Substantiverat attribut i plural från ett referat av en herrlandskamp

Substantiverade attribut ska inte förväxlas med *anatoriska ellipser* (paragraf 43), där substantiv som omnämns i sammanhanget inte behöver upprepas.

Ex. Vill du ha den stora saxen eller *den lilla*? Det bestämda substantivet *saxen* behöver inte upprepas i en ellips.

Mönstret med svag böjning av adjektiv + bestämd form av substantiv tillämpas också när adjektivet + substantivet föregås av de demonstrativa pronomenen *den här/ det här/ de här, den där/ det där/ de där* eller *den/det/de*. I kombination med adjektiv måste de enkla demonstrativa pronomenen *den/det/de* vara betonade i satsmelodin. De skiljs på så sätt från de obetonade bestämda artiklarna. De tvådelade demonstrativa pronomenen kan i motsvarande ställning vara antingen betonade eller obetonade.

Ex. Hon köpte *den där gamla bilen/ det där stora huset/ de där gamla bilarna*.
 Jag vill ha *den här gamla bilen/ det här stora huset/ de här gamla bilarna*.
 Han menade inte ha den gamla bilen (utan den andra)/ det stora huset (utan i det andra)/ de gamla bilarna (utan de som står där borta).

I talspråk förekommer det att även de oböjliga rumsadverben *här* och *där*, som ingår i de tvådelade pronomenen, böjs svagt efter mönster från adjektiven.

Ex. * Jag vill ha *den dära glassen*. Korrekt mening: Jag vill ha *den där glassen*.
 * Vi köpte *de (dom) hära grejerna*. Korrekt mening: Vi köpte *de (dom) här grejerna*.

III. Svag böjning av adjektiv + obestämd form av substantiv med bestämd betydelse

Rubrikens böjningsmönster tillämpas, när adjektivet + substantivet föregås av

- possessiva pronomen / genitiv av substantiv eller substantiviska pronomen
- det ordnande pronomenet *nästa*
- det jämförande pronomenet *samma*
- de demonstrativa pronomenen *denna/detta/dessa* (dock ej övriga demonstrativa pronomen)

Ovanstående ord ger substantivet bestämd betydelse, vilket är förklaringen till att adjektivet böjs svagt tillsammans med dem.

Ex. Min *energislå* bil ... / Ditt *fina* hus ... / Våra *trogna* vänner ... / Någons *galna* idé ... / Grannens *höga* staket ... / Postens *nya* bilar ...
 Nästa *internationella* bidrag ... / Samma *gamla* visa ...
 Denna *viktiga* dag ... / Detta *högtidliga* tillfälle ... / Dessa *fantastiska* maskiner ...

De demonstrativa pronomenen *denna/detta/dessa* används i riksspråket oftast anaforiskt (tillbakasyftande) utpekande i skriftspråk. De betydelsemässigt synonyma *den här/ det här/ de här*, som följs av bestämd form av substantivet, används däremot ofta utpekande i talspråk och återgivet tal.

Ex.	Hon firade sin födelsedag. Det var på <i>denna stora dag</i> ...	Tillbakasyftande demonstrativt pronomen i skriftspråk
Jfr.	<i>Den här gamla bilen</i> har gått länge.	Demonstrativt pronomen i talspråk/ återgivet tal

I stora delar av Syd- och Västsverige används *denna/detta/dessa* även i utpekande betydelse i talspråk och följs liksom övriga demonstrativa pronomen av bestämd form av substantiv (punkt II på föregående sida). Detta regionala språkbruk är ur grammatisk synpunkt således mer enhetligt.

Jfr.	<i>Det här gamla rucklet</i> har stått länge.	Demonstrativt pronomen i talspråk/ återgivet tal
	<i>Detta gamla rucklet</i> har stått länge.	Motsvarande språkbruk i stora delar av Syd- och Västsverige

Som framgått av tidigare text kan adjektiv ha ett särskilt e-suffix för maskulinum. Detta gäller också pronomenen *denna*, *samma* och *nästa*. Liksom för adjektiv är bruket att skilja på maskulinum- och femininumformer av pronomen på tillbakagång i modern svenska.

Ex.	Denne <i>gamle</i> man hade vi inte mött tidigare.	Jfr.	Denna <i>gamla</i> kvinna hade vi inte mött tidigare.
	Näste man var <i>samme gamle</i> man som vi mött tidigare.		Nästa kvinna var <i>samma gamla</i> kvinna som vi mött tidigare.

C. Sammanfattning av positivformens kongruensböjning

Adjektivets böjning ¹	Adjektivets placering och substantivets betydelse	Substantivets form	Exempel
Stark , dvs. grundform för utrum, <i>t</i> -suffix för neutrum och <i>a</i> -suffix för plural	Adjektiv: <i>predikativ</i> placering Substantiv: <i>obestämd eller bestämd</i> betydelse	obestämd/bestämd	En villa/ min villa/ villan/ den är <i>dyr</i> . De målade en villa/ villan <i>gul</i> . Ett hus/ mitt hus/ huset/ det är <i>dyrt</i> . De målade ett hus/ huset <i>gult</i> . Många hus/ våra hus/ husen/ de är <i>dyra</i> . De målade två hus/ husen <i>gula</i> .
	Adjektiv: <i>attributiv</i> placering Substantiv: <i>obestämd</i> betydelse	obestämd	En <i>stor</i> katt ... / Ett <i>stort</i> djur ... / Två <i>stora</i> katter ... En <i>viss</i> rosig cykel ... / Ett <i>visst</i> rostigt fordon ... / Vissa <i>rostiga</i> cyklar ... Varje <i>god</i> gärning ... / Varje <i>gott</i> uppsåt ... / --- Ingen <i>mogen</i> frukt ... / Inget <i>moget</i> äpple ... / Inga <i>mogna</i> frukter ... En <i>annan</i> ny idé ... / Ett <i>annat</i> nytt samarbete ... / Andra <i>nya</i> idéer ... Vilken <i>stolt</i> kvinna ... / Vilket <i>stolt</i> folk ... / Vilka <i>stolta</i> kvinnor ...
Svag , dvs. <i>a</i> -suffix i både singular och plural samt alternativt <i>e</i> -suffix för singular maskulinum	Adjektiv: <i>attributiv</i> placering Substantiv: <i>bestämd</i> betydelse	bestämd form med extra bestämd artikel	<i>Den fula ankungen</i> ... / <i>Det fula knepet</i> ... / <i>De fula fiskarna</i> ... // <i>Den glade gubben</i> ... / <i>Den glada gumman</i> ...
	i egennamn och kända begrepp	best. (utan best. art.)	<i>Gamla stan</i> ; <i>roliga timmen</i> ... / <i>Vita havet</i> ; <i>veka livet</i> ... / <i>Franska alperna</i> ...
	i substantiverade adjektiv eller ellipser	--- (med best. artikel)	Hon har inte träffat <i>den rätte</i> . / Han har inte träffat <i>den rätta</i> . Vill du ha den böjda nagelsaxen eller <i>den raka</i> ?
	vid de demonstrativa pronomen <i>den/det/de</i> här, <i>den/det/de</i> där och <i>den/det/de</i> ; vid <i>denna/detta/dessa</i> ²	bestämd	Den här <i>gamla tröjan</i> ... / Det här <i>gamla linn</i> et ... / De här <i>gamla tröjorna</i> ... Den där <i>gamla tröjan</i> ... / Det där <i>gamla linn</i> et ... / De där <i>gamla tröjorna</i> ... Jag vill inte ha <i>den gamla tröjan</i> / <i>det gamla linn</i> et/ <i>de gamla tröjorna</i> .
	vid possessiva pronomen eller genitiv	obestämd	<i>Denna vackra byggnad</i> ... / <i>Detta vackra hus</i> ... / <i>Dessa vackra byggnader</i> ... <i>Min nya vän</i> ... / <i>Ert nya staket</i> ... / <i>Våra nya grannar</i> ... <i>Marias stora dag</i> ... / <i>Företagets stora anläggningar</i> ...
	vid <i>nästa</i> och <i>samma</i>	obestämd	<i>Nästa svenska storstjärna</i> ... / <i>Samma fina serve-returer</i> ...
	vid attributiv nödvändig relativ bisats – determinativ betydelse ²	obestämd form med bestämd artikel (determinativt pron.)	<i>Den svarta bil</i> som rånarna använde, hittades senare utbränd. <i>Det ödsliga kontor</i> som rånades, saknade övervakningskameror. <i>De halvautomatiska vapen</i> som användes vid rånet, var stulna.
	i tilltal med substantiv	obestämd	Kom hit, <i>gamle skojare</i> ! / Sitt ner, <i>unga dam</i> ! / Flyg, <i>lilla fågel</i> !

¹ Beträffande varianter och undantag för positivformens kongruensböjning se paragraf 66.

² Beträffande demonstrativa och determinativa pronomen och de efterföljande substantivens form se vidare paragraf 75 E och F.

D. Superlativformens kongruensböjning

Predikativ placering

- Ex. Lisa är *snabbast*. / Det där lejonet är *snabbast*. / Vi är *snabbast*.
 Anna är *mest nöjd*. / Vårt företag är *mest nöjt*. / Vi är *mest nöjda*.
 Jfr. Per är *mest framåt*. / Ert företag är *mest framåt*. / De är *mest framåt*.

Superlativformer som bildats med suffix är oböjliga vid predikativ placering. Vid omskrivande komparation används positivformens böjningsmönster. Oböjliga adjektiv har normalt omskrivande komparation.

Attributiv placering framför substantiv med obestämd betydelse

Superlativer som bildats med suffix står i grundform när de är attribut till substantiv i obestämd form (med obestämd betydelse). Sådana nominalfraser kan inte innehålla obestämd artikel. (Beträffande substantiv i obestämd form med bestämd betydelse i determinativa konstruktioner se nästa sida.)

- Ex. Han har *störst ego* av alla. Substantiv med adjektivattribut i *superlativform utan obestämd artikel*
 Du har *minst chans* att lyckas, om ... Substantiv med adjektivattribut i *superlativform utan obestämd artikel*
- Jfr. Du har *en liten chans* att lyckas, om ... Substantiv i *räknebar betydelse* med adjektivattribut i *positivform* och *med obestämd artikel*
 Du har *liten chans* att lyckas, om ... Substantiv i *oräknebar betydelse* med adjektivattribut i *positivform utan obestämd artikel*

Räkneordet/pronomenet *första* och pronomenet *sista* påminner i sin grundform och betydelse om superlativ men kan liksom adjektiv i positivform användas som attribut till substantiv tillsammans med obestämd artikel. Formerna *först* och *sist* är adverb med enbart superlativform.

- Jfr. Det här ett *första* utkast till skrivelsen. / Du får ett *sista* försök. *Första* är ett räkneord/ ordnande pronomen. *Sista* är ett ordnande pronomen.
 De kom *först* av alla. / Hon stod *sist* i kön. *Först* och *sist* kan vara såväl tids- som rumsadverb.

Attributiv placering framför substantiv med bestämd betydelse

Vid attributiv placering framför substantiv i bestämd form har superlativformen a-suffix eller e-suffix och föregås normalt av bestämd artikel.

- Ex. Det starkaste kaffet ... Superlativer som har bildats med suffixet -ast har e-suffix i bestämd form.
 Den bästa matchen ... Superlativer som har bildats med suffixet -st har a-suffix i bestämd form.
 Den bäste tenoren ... Superlativer med a-suffix kan optionellt ha e-suffix i maskulinum.

Liksom vid attributiv placering av positivformen kan den eljest obligatoriska bestämda artikeln utelämnas vid fasta eller generella uttryck (paragraf 75 D). Samma mönster används ibland i talspråket med superlativformen *värsta* i allmänt förstärkande betydelse (paragraf 72 J).

Ex. Vem ska hjälpa mig om inte *bästa kompisen*? / Jag talade med *högsta hönset*. Fasta eller generella uttryck
Han gav henne *värsta chokladasken*. ≈ Han gav henne *en mycket stor chokladask*. Allmän förstärkning med *värsta*

Den bestämda formen av superlativ kombineras ibland med substantiv i obestämd form, något som har sitt ursprung i konstruktioner med underförstådda attributiva relativa bisatser, som alltså ger substantivet bestämd betydelse (avsnitt B III i denna paragraf). Till skillnad från konstruktioner med *utsagda* attributiva bisatser utelämnas alltid den bestämda artikeln, när substantivet och dess framförställda superlativattribut har *underförstådda* attributiva bisatser.

Exempel med underförstådd attributiv relativ bisats

Bästa resultat hade klass 5C.
Lämna däckan vid *närmaste gummiverkstad*.

Exempel med utsagd attributiv relativ bisats

Det bästa resultat som uppnåddes i tävlingen hade klass 5C.
Lämna däckan vid *den närmaste gummiverkstad* (som) du kan hitta.

Jämför med nedanstående superlativ i grundform framför substantiv med obestämd betydelse (föregående sida).

Jfr. *Bäst resultat* uppnår du, om du gör så här.

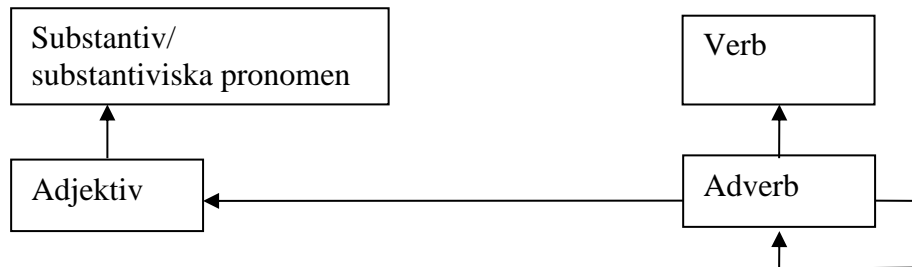
Superlativer av adjektiv med omskrivande komparation böjs efter positivformens mönster. De adjektiv som har a-suffix i bestämd form vid omskrivande komparation kan alternativt ha e-suffix i maskulinum.

Ex.	Den mest typiska stilen ...	Alla böjliga grundadjektiv kan ha a-suffix i bestämd form vid omskrivande komparation.
	Den mest typiske mannen ...	Böjliga grundadjektiv kan alternativt ha e-suffix vid substantiv i maskulinum.
	Den mest roade åskådaren ...	Perfektparticipformer av verb med mönster från konjugation 1 har e-suffix i bestämd form
	Det mest böjda stålröret ...	Perfektparticipformer av verb med mönster från konjugation 2 har a-suffix i bestämd form
	Den mest sedda filmen ...	Perfektparticipformer av verb med mönster från konjugation 3 har a-suffix i bestämd form
	Den mest omskrivna händelsen ...	Perfektparticipformer av verb med mönster från konjugation 4 har a-suffix i bestämd form
	Den mest omskrivne mannen ...	De perfektparticipformer som har a-suffix kan alternativt ha e-suffix vid substantiv i maskulinum

Jfr.	Den mest udda skildringen ...	Oböjliga grundadjektiv har inget suffix i bestämd form.
	Den mest spännande filmen ...	Presensparticipformer är oböjliga och har inget suffix i bestämd form.

69. Adjektivens och adverbens skilda funktioner i satsen

Adjektiv är bestämmningar till substantiv eller deras ersättningsord, substantiviska pronomen. Adverb är som *adverbial* i satsen ofta starkt knutna till verb (härav namnet adverb = 'till verb'). Graderande, värderande och jämförande adverb kan dock bestämma adjektiv eller andra adverb. Se skiss nedan.

De flesta adjektiv böjs efter sina substantiv/ substantiviska pronomen (paragraf 68), medan adverb är oböjliga. (Några adverb kan dock kompareras. Se paragraf 72 H.) Många *sättsadverb* och *värderande adverb* bildas av adjektiv genom t-suffix (paragraf 70 A IV), något som formmässigt sammanfaller med adjektivets starka böjning i neutrum. Bestämningarna i adjektiv- och adverbfraserna nedan är graderande, värderande och jämförande adverb.

<u>Adjektiv</u>	<u>Verbanknutet sättsadverb</u>	<u>Adjektivbestämmande adverb</u>	<u>Adverbbestämmande adverb</u>
Han är <i>snabb</i> .	Han springer <i>snabbt</i> .	Han är <i>mycket/otroligt/lika</i> snabb.	Han springer <i>mycket/otroligt/lika</i> snabbt.
Lodjuret är <i>snabbt</i> .	Lodjuret springer <i>snabbt</i> .	Lodjuret är <i>mycket/otroligt/lika</i> snabbt.	Lodjuret springer <i>mycket/otroligt/lika</i> snabbt.
De är <i>snabba</i> .	De springer <i>snabbt</i> .	De är <i>mycket/otroligt/lika</i> snabba.	De springer <i>mycket/otroligt/lika</i> snabbt.

Vissa adverb kan också bestämma myckenhetspronomen och räkneord, vilka båda kan ha en adjektivliknande attributiv funktion i satsen.

Ex. Det var <i>ganska/fantastiskt/lika</i> många gäster.	Myckenhetspronomen kan föregås av graderande, värderande eller jämförande adverb.
Det var <i>knappt/ungefär/drygt</i> 800 personer.	Räkneord kan föregås av värdegradsadverb (paragraf 27).

Ovanstående text och skiss gäller adverbens funktion som fristående *adverbial* eller huvudordsbestämmande *adverb/adverbial* i de nämnda frastyperna. Förutom dessa funktioner kan vissa adverb även vara *attribut* till substantiv eller substantiviska pronomen i nominalfraser, s.k. *adverbattribut* (paragraf 13).

Ex. Flickan <i>här</i> har inte fått hjälp.	<i>Här</i> är adverbattribut till substantivet <i>flickan</i> .
---	---

70. Substantiv-, adjektiv- och adverb bildning

A. Suffixavledning

- Vissa avledningssuffix är *produktiva* i modern svenska, vilket innebär att nya ord fortfarande kan bildas med dem, t.ex. det adjektivbildande -ig i *trendig* (från *trend*). Andra avledningssuffix, t.ex. det inlånade adjektivbildande -ös i ord som *skandalös* (från *skandal*), är *inte* produktiva i modern svenska.
- Ibland förekommer variationer av avledningssuffix med samma ursprung, vilket bl.a. kan bero på ljudassimilering (anpassning till närstående ljud), t.ex. *bredd* (från *bred*) respektive *vakt* (från *vaka*), där suffixet -d har bytts mot -t efter tonlös konsonant. En annan orsak är att avledda ord ibland har lånats in från olika språk, vilket har påverkat stavningen, t.ex. *miniatyr*, där det romanska suffixet -ur (jämför *signatur*) har bytts mot -yr efter franskt uttal.

I. Substantivbildning med suffix

Substantiv kan bildas av adjektiv, verb och andra substantiv genom tillägg av avledningssuffix. Semantiskt kan de avledda substantiven indelas i tre huvudgrupper: de som betecknar en *verbhandling*, de som betecknar *egenskaper eller tillstånd* samt *övriga substantiv*. Inom den tredje gruppen kan levande varelser som man tillskriver en själ klassificeras som *animata substantiv*. I tabellen nedan och på följande sidor ges exempel på substantivbildande suffix.

Suffix	Exempel	Kommentarer
-ing/-ning (verbhandling)	(en) utlåning, vattning, segling, lagring/ (en) buggning, lagning, körning, utvisning	Suffixet -ing är vanligast efter verbstam på n eller konsonant + n, l eller r. Suffixvarianten -ning är vanligast efter övriga verbstammar. Utrumgenus.
-ing/-ning/-ling (övriga substantiv)	(en) tuffing, värsting/ vekling, älskling/ (en) mundering, sanning/ inrättning, tidning	Adjektiv- eller verbstam. Animata substantiv har suffixen -ing eller -ling. För inanimata övriga substantiv används suffixen -ing/-ning enligt ovan.
-ande/-ende (verbhandling)	(ett) erbjudande, lidande, supande, velande/ (ett) boende, beroende, beteende, leende	Suffixet -ande förekommer efter verb som har a-suffix i infinitiv. Suffixet -ende förekommer efter avkortade verb. Inanimat betydelse ger neutrumgenus.
-ande/-ende (animata substantiv)	(en) målsägande, ordförande, studerande/ (en) boende, flyende, gående, närstående	Animat betydelse ger utrumgenus. Suffixen -ande respektive -ende används enligt ovan. Se även paragraf 55 B I.
-skap	(en) boskap, fiendskap, kunskap, vetenskap/ (ett) budskap, grannskap, mästerskap, sällskap	Substantiv med suffixet -skap kan vara konkreta eller abstrakta och ha utrum- eller neutrumgenus (ingen regel).
-het	(en) blindhet, givmildhet, girighet, utbrändhet/ (en) berömdhet, myndighet, nyhet, tillfällighet	Suffixet -het läggs till adjektiv. Både de substantiv som betecknar egenskaper/ tillstånd och övriga substantiv har utrumgenus.
-lek	(en) kärlek, grovlek, storlek, tjocklek// väderlek	Utrumgenus. Det fåtal substantiv som har suffixet -lek har oftast adjektivstam.

Suffix	Exempel	Kommentarer
-else	(en) <i>ingivelse, smädelse, tillåtelse, vistelse/</i> (en) <i>bakelse, företeelse, upprättelse//</i> (ett) <i>fängelse</i>	Suffixet -else har verbstam. Substantiven betecknar direkt eller indirekt verbhandling och har utrumgenus (med <i>fängelse</i> som enda vanliga undantag).
-nad	(en) <i>byggnad, fyllnad, lydnad, marknad, vördnad/</i> (en) <i>skepnad, vålnad</i>	Substantiv med suffixet -nad har utrumgenus och kan vara konkreta eller abstrakta. Några få är animata.
-sel	(en) <i>införsel, klädsel, känsel, trivsel/ blygsel, yrsel//</i> (ett) <i>betsel, stängsel</i>	Substantiv med suffixet -sel har oftast verb- eller adjektivstam och utrumgenus. Några få ord har neutrumgenus.
-sle	(ett) <i>bindsle, bränsle, gömsle, hängsle, skrymsle</i>	Substantiv med suffixet -sle har verbstam och neutrumgenus.
-sla	(en) <i>känsla, rädsla</i>	Ett fåtal substantiv har suffixet -sla och utrumgenus.
-d/-t	(en) <i>bredd</i> (från <i>bred</i>), <i>höjd</i> (hög), <i>längd</i> (lång)/ (en) <i>bygd</i> (från <i>bygga</i>), <i>dygd</i> (duga), <i>färd</i> (fara)/ (en) <i>hälft</i> (från <i>halv</i>) respektive <i>vakt</i> (från <i>vaka</i>)	Avledningar med suffixet -d från adjektiv Avledningar med suffixet -d från verb Motsvarande avledningar med suffixet -t efter tonlös konsonant
-a/-ja	(en) <i>ilska, styrka, sälta, lättja, kättja/ fluga, rotvälta/</i> (en) <i>hoppa, husa, skripta, slarva, toka</i>	Avledningar från adjektiv och verb med suffixen -a/-ja har utrumgenus. Animata substantiv med suffixet -a betecknar normalt femininum.
-e	(en) <i>glädje, vrede/</i> (ett) <i>bygge, fiske, läte//</i> (en) <i>kämpe, like, namne, vilde</i>	Suffixet -e i utrumavledningar från adjektiv och neutrumavledningar från verb. Animata substantiv har dock alltid utrumgenus.
-is	(en) <i>bästis, doldis, fegis, kändis, tjockis/ fräckis/</i> (en) <i>gnuggis, kondis</i> ('kondition'), <i>loppis, skådis/</i> (ett) <i>dagis, grattis, kondis</i> ('konditori'), <i>lekis</i>	Avledningar med -is har vardaglig karaktär. De från adjektiv har utrumgenus och ofta animat betydelse. De från substantiv (normalt förkortade sammansättningar eller avledningar) kan ha utrum- eller neutrumgenus.
-are	(en) <i>DVD-spelare, hammare, lastare, pennvässare/</i> (en) <i>godtemplare, murare, stekare, västeråsare</i>	Avledningar med -are är normalt någon form av verktyg/apparater eller animata substantiv som anger yrke eller annan form av grupptillhörighet.
-or/-tor	(en) <i>moderator/ professor// motor/ vibrator</i>	Suffixet -or är ursprungligen latin och motsvarar till en del suffixet -are.
-er/-ier	(en) <i>basker, berber, litauer/ belgier, georgier, irakier/</i> (en) <i>controller, partner// container, mixer, timer</i>	Avledningar med -er/-ier betecknar i svenskan ofta folkslag o. dyl. Suffixet -er i engelska lånord (nedre raden) motsvarar det svenska -are.
-(ik)er/ -(i)ker	(en) <i>fysiker, musiker, optiker, taktiker/</i> (en) <i>akademiker, allergiker, psykiatriker, symfoniker</i>	Animata avledningar till lånordssubstantiv med den betonade slutstavelsen -ik (t.ex. <i>fysik</i>) eller -i (t.ex. <i>akademi</i>)
-ör/-tör/-itör ¹⁺³	(en) <i>charmör, montör/ reparatör/ servitör//</i> (en) <i>flottör, longör, parlör, triör</i>	Det från franska inlånade suffixet -ör (-eur) motsvarar -are och kan liksom andra sådana suffix användas i såväl animata som inanimata substantiv.
-är/-iär ¹⁺³	(en) <i>proletär/ finansiär, garderobiär// sekretär</i>	Även det från franska inlånade suffixet -är (-aire) motsvarar -are.
-ett ¹	(en) <i>bajonett, bukett, dubblett, epålett, kotlett//</i> (en) <i>cigarrett, diskett, kassett// Anett(-e), Jeanett(-e)</i>	Detta suffix har sitt ursprung i flera olika romanska liknande suffix, bl.a. ett som uttrycker diminutiv, dvs. litenhet eller förtrolighet (nedre raden).

Suffix	Exempel	Kommentarer
-ska (femininsuffix med många varianter)	(en) skådespelerska, sjuksköterska, städerska/ (en) miljonärska/ majorska/ frisörska/ studentska/ (en) norska/ fransyska/ parisiska/ portugisiska	Femininsuffix har använts dels för att beteckna en kvinna med ett yrke el. dyl., t.ex. <i>frisörska</i> , dels för att beteckna frun till en yrkesman, t.ex. <i>majorska</i> . Det senare har varit ur bruk åtminstone i 60 år. Även många andra femininvarianter är numera förlegade. <i>Sjuk-</i> och <i>undersköterska</i> används dock som titel för båda könen. Feminina varianter som fortfarande används är t.ex. <i>vårdinna</i> , <i>servitris</i> , <i>grevinna</i> och <i>prinsessa</i> samt varianter som betecknar nationstillhörighet m.m. (punkt III i detta avsnitt).
-inna	(en) författarinna, lärarinna, prostinna, värdinna	
-tris/-itris ¹	(en) aktris, direktris, redaktris, skulptris/ servitris	
-essa/-issa ¹⁺²	(en) baronessa, prinsessa/ diakonissa, vokalissa	
-ös ¹⁺³	(en) dansös, kåsös, massös, sminkös, sufflös	
-ist ¹	(en) aktivist, humanist, impressionist, turist	Avledningar med det ursprungligen romanska suffixet -ist är animata.
-ant/-and ^{1/} -ent/-end ¹ -ang ¹⁺³	(en) spekulant/ doktorand/ dirigent/ promovend// (en) konsonant/ reprimand/ komponent/ dividend// (ett) departement/ arrangemang// (en) komplimang	Dessa suffix har latinskt/romanskt ursprung. Substantiv med suffixen -ant/-and är ofta animat utrum och ibland inanimat utrum, medan de med suffixen -ent/-end kan vara animat utrum eller inanimat neutrum/utrum.
-ans ^{1/} -ens ¹	(en) kondoleans, leverans, substans/ ordonnans// (en) diligens, konvergens, stringens/ amanuens	Dessa suffix har latinskt ursprung. Substantiv som har avletts med dem är oftast inanimata med ett fåtal exempel på motsatsen.
-at ¹	(ett) certifikat, destillat, habitat, referat/ (en) apparat/ (en) advokat, delegat, kandidat, magnat, renegat	Detta suffix har latinskt ursprung (-atus) och innebär oftast neutrumgenus för inanimata substantiv men alltid utrumgenus för animata substantiv.
-ad ¹	(en) palissad, kanonad, marinad, promenad	Avledningar med det ursprungligen romanska suffixet -ad är inanimata.
-in ¹	(en) doktrin, latrin, medicin/ (ett) vaccin/ (en) jakobin, karolin, konkubin, rabbin	Detta suffix har latinskt ursprung (-inus) och innebär oftast utrumgenus för inanimata substantiv och alltid för animata substantiv.
-tion ^{1/} -ition ^{1/} -sion ¹	(en) aktion, generation, konsumtion, sektion/ (en) addition, edition, koalition, position/ (en) explosion, illusion, kollision, revision	Dessa suffix med latinskt ursprung förekommer i fler än tusen svenska realsubstantiv. De är vanliga i alla germanska och romanska språk, t.ex. ty. och eng. <i>generation</i> , fr. <i>génération</i> , it. <i>generazione</i> och sp. <i>generación</i> .
-itet ¹	(en) aktivitet, kvantitet, immunitet, specialitet	Lat. ursprung (-itas) – Jfr. ty. <i>aktivität</i> , eng. <i>activity</i> och fr. <i>activité</i> .
-ism ¹	(en) mekanism, organism, rasism, terrorism/ (en) darwinism, gaullism, kalvinism, marxism	Detta suffix, som har latinskt ursprung (-ismus), ger utrumgenus och kan fogas till en rad ordstammar inklusive egennamn (nedre raden).
-eri ¹	(ett) draperi, glasmåsteri, kåseri, måleri, raseri	Detta suffix med romanskt ursprung innebär neutrumgenus.
-iss ¹	(en) fideikommiss, kompromiss, premiss, remiss	Suffix med lat. ursprung (-issum). Jfr. eng. <i>compromise</i> och fr. <i>compromis</i> .
-ess ¹	(en) delikatess, nobless, finess, process	Detta suffix har sitt ursprung i flera olika romanska liknande suffix.
-ur ^{1/} -yr ¹⁺³	(en) signatur, struktur/ miniatyr, tortyr	Suffix med latinskt ursprung (-ura) – stavas ibland efter franskt uttal med y
-age ¹	(ett) bagage, dränage/ (en) massage, passage	Detta suffix är inlånat från franska och ger oftast inanimata substantiv.

¹ Suffix med latinskt/romanskt ursprung som ger betonad slutstavelse ² Betonad stavelse + svenskt femininsuffix, ett obetonat -a ³ Försvenskad stavning av franskt uttal

II. Adjektivbildning med suffix

Adjektiv kan avledas från verb, substantiv och andra adjektiv. I texten nedan beskrivs de vanligaste betydelsemönstren. Termen *referent* avser det substantiv eller det substantiviska pronomen som adjektivet beskriver.

- *Verbavledda* adjektiv kan ha *aktiv* eller *passiv* betydelse. Aktiv betydelse innebär att referenten kan tänkas vara subjekt till det verb som adjektivet är avlett från, t.ex. *han pratar* → *han är pratsam*. Passiv betydelse innebär att referenten kan tänkas vara objekt till det verb som adjektivet är avlett från, t.ex. *hon äter mat* → *maten är ätbar*.
- *Substantivavledda* adjektiv kan vara *klassificerande* (paragraf 1 A III). Det innebär att de betecknar klart avgränsade referenter, t.ex. en *medicinsk* utredning eller en *statlig* tjänst. I en andra grupp av substantivavledda adjektiv är *referenten försedd med det som substantivet betecknar*, t.ex. *gropig* eller *blåögd*. Slutligen kan *referenten likna det som substantivet betecknar* i avledningar som gränsar till sammansättningar, t.ex. *pojaktig* eller *slumpartad*.
- Hos *adjektivavledda adjektiv* föreligger oftast den egenskap som anges i det ursprungliga adjektivet i *hög grad*, t.ex. *renlig* och *dyrbar*. Hos avledningar som gränsar till sammansättningar kan den även föreligga endast i *viss utsträckning*, t.ex. *gulaktig*.

I tabellen nedan och på följande sidor ges exempel på adjektivbildande suffix.

Suffix	Exempel	Kommentarer
-sk	bondsk, glupsk, glömsk, inbilsk, utländsk/ dansk, finsk, fransk, iransk, spansk	Alla adjektivsuffix som slutar på -sk har sitt ursprung i ett latinskt suffix (-icus), som finns i många varianter i romanska och germanska språk, t.ex. ty. <i>spanisch</i> och <i>magnetisch</i> , eng. <i>Spanish</i> och <i>magnetic</i> , fr. <i>magnétique</i> och it. <i>magnetico</i> .
-isk	exemplarisk, magnetisk, rytmisk, syntetisk/ idealistisk, materialistisk, optimistisk, surrealistisk/ akademisk, allergisk, energisk, symfonisk/ etisk, juridisk, matematisk, politisk, teknisk/ bosnisk, indisk/ algerisk, turkisk/ namibisk, somalisk	← Adjektivsuffixet -isk på substantiv med suffixet -ist ← Adjektivsuffixet -isk på substantiv med det ersatta betonade suffixet -i ← Adjektivsuffixet -isk på substantiv med det ersatta betonade suffixet -ik ← Adjektivsuffixet -isk på geografiska egennamn med de ersatta suffixen -ien/-iet/-ia
-ansk ¹ / -(i)ansk ¹ / -iansk ¹	afrikansk, koreansk, mexikansk, spartansk/ brasiliansk, siciliansk/ colombiansk, nigeriansk/ edvardiansk, freudiansk, gustaviansk, oskariansk	← Adjektivsuffixet -ansk på geografiska egennamn med ersatt vokal i stamslutet ← Adjektivsuffixet -(i)ansk på geografiska egennamn med de ersatta suffixen -ien/-ia ← Adjektivsuffixet -iansk på egennamn som inte är geografiska
-ensisk ²	australiensisk, kanadensisk, lundensisk, kretensisk	← Adjektivsuffixet -ensisk på geografiska egennamn
-alisk ²	fysikalisk, infernalisk, musikalisk, teatralisk	← Adjektivsuffixet -alisk används inte på egennamn.
-esk ¹	burlesk, chevaleresk, grotesk, pittoresk	← Adjektivsuffixet -esk har sitt ursprung i det italienska suffixet -esco.

Suffix	Exempel	Kommentarer
-ig	<i>febrig, fransig, grinig, regnig, stenig</i>	Adjektiv med suffixet -ig avleds oftast från substantiv.
-lig	<i>aptitlig, fientlig, laglig, rolig, slutlig/ ersättningslig, förståelig, löslig, prydlig, pålitlig</i>	Adjektiv med suffixet -lig avleds från substantiv (övre raden) eller verb (nedre raden).
-sam	<i>följsam, gynnsam, hjälpsam, retsam/ allvarsam, bekymmersam, kyrksam, tursam</i>	Adjektiv med suffixet -sam avleds från verb (övre raden) eller substantiv (nedre raden).
-bar	<i>avtagbar, bildbar, flyttbar, godtagbar, märkbar/ anpassningsbar, beskattningsbar, försäkringsbar/ redbar, ryktbar/ dyrbar</i>	Adjektiv med suffixet -bar avleds ofta från verb (övre raden), ibland från substantiv med suffixen -ing/-ning (andra raden) samt i några få fall från andra substantiv eller från adjektiv (tredje raden).
-is	<i>bakis, bergis, bundis, byxis, skakis, sotis</i>	Suffixet -is har vardagligt stilvärde och kan ha stammar från olika ordklasser.
-ans/-ens	<i>nedrans, våldans/ smaskens, hyvens³</i>	Dessa likaledes vardagliga suffix är ofta alternativ till suffixet -ig.
-abel²/ -ibel²	<i>acceptabel, kapabel, operabel, tolerabel/ disponibel, kompatibel, penibel, reversibel</i>	Adjektivsuffixen -abel och -ibel har latinskt ursprung (-abilis respektive -ibilis). Jämför eng. <i>acceptable</i> respektive <i>reversible</i> och fr. <i>acceptable</i> resp. <i>réversible</i> .
-iv¹/ -(t)iv¹	<i>aggressiv, explosiv, intensiv, naiv, passiv/ aktiv, figurativ, laborativ, negativ, primitiv</i>	Adjektivsuffixet -iv har latinskt ursprung (-ivus). Jämför tyska <i>intensiv</i> , engelska <i>intensive</i> och franska <i>intensif</i> (maskulinum) respektive <i>intensive</i> (femininum).
-at¹	<i>delikat, desperat, obstinat, intrikat, rabiät</i>	Adjektivsuffixet -at har latinskt ursprung (-atus). Jämför eng. <i>delicate</i> , fr. <i>délicat</i> .
-al¹	<i>banal, brutal, lojal, kollegial, social</i>	Adjektivsuffixet -al har latinskt ursprung (-alis). Jämför eng. <i>brutal</i> och fr. <i>brutal</i> .
-ell¹/ -iell¹/ -uell¹	<i>funktionell, hormonell, konventionell, nationell/ essentiell, existentiell, principiell, provinsiell/ eventuell, intellektuell, procentuell, spirituellt</i>	Det latinska adjektivsuffixet -alis (se ovan) motsvaras ofta av -el resp. -elle i franskan, vilket har lånats in som suffixet -ell i svenskan. Jämför tyska <i>funktional</i> , engelska <i>functional</i> och franska <i>fonctionnel</i> (mask.) respektive <i>fonctionnelle</i> (fem.).
-an¹	<i>human, momentan, profan, spontan</i>	Adjektivsuffixet -an har latinskt ursprung (-anus). Jämför eng. <i>humane</i> , fr. <i>humain</i> .
-in¹	<i>alpin, feminin, genuin, maskulin</i>	Adjektivsuffixet -in har latinskt ursprung (-inus). Jämför eng. <i>feminine</i> , fr. <i>feminin</i> .
-ant¹/ -ent¹	<i>bastant, genant, insinuant, observant/ konsekvent, latent, potent, transparent</i>	Adjektivsuffixen -ant och -ent har latinskt ursprung (-antis respektive -entis). Jämför eng. <i>observant</i> respektive <i>consequent</i> och fr. <i>observant</i> respektive <i>consequent</i> .
-ös¹/ -iös¹/ -uös¹	<i>generös, mirakulös, porös, skandalös/ graciös, minutiös, spatiös, tendentiös/ incestuös, luxuös, monstruös, promiskuös</i>	Adjektivsuffixet -ös har sitt ursprung i latin (-osus) och är inlånat från franskan (femininformen -euse) med försvenskad stavning (liksom suffixet -är nedan). Jämför engelska <i>miraculous</i> och franska <i>miraculeux</i> (mask.) resp. <i>miraculeuse</i> (fem.).
-är¹/ -iär¹	<i>linjär, ordinär, populär/ pekuniär, polisjär</i>	Detta suffix har latinskt ursprung (-aris). Jfr. eng. <i>popular</i> och fr. <i>populaire</i> (sv. -är).

¹ Dessa suffix med latinskt/romanskt ursprung innebär betonad slutstavelse. För suffixet -iv är dock bruket vacklande för många adjektiv, t.ex. *passiv* eller *passiv*, vilket har sitt ursprung i att man har markerat skillnaden mellan motsatspar (t.ex. aktiv/passiv, positiv/negativ, intensiv/extensiv) genom att betona den första stavelsen.

² Dessa suffix med latinskt/romanskt ursprung innebär betoning på den näst sista stavelsen. ³ Från finska *hyvä* ('bra')

Perfekt particip

Perfektparticipformer bildas från verb men kan efter betydelse och funktion i många fall kategoriseras som ordklassen adjektiv. Detta är särskilt vanligt i sammansättningar, på vilka ges exempel efter snedstrecken i tabellen nedan. Beträffande böjningsmönster för de olika konjugationerna se paragraf 68 A. Verb i konjugation 5, t.ex. *anse* i exemplen nedan, faller naturligt in i mönstret hos någon av de andra konjugationerna.

Suffix	Exempel	Konjugationsmönster
-ad	<i>begåvad, intresserad/ sparsmakad, äggformad</i>	Konjugation 1
-d	<i>känd, nöjd/ lättskrämd, svansprydd</i>	Konjugation 2a
-t	<i>blåst, förryckt/ svårläst, snabbtänkt</i>	Konjugation 2b
-dd	<i>ansedd, brydd/ formsydd, tungrodd</i>	Konjugation 3
-en	<i>drucknen, frusen/ nödbjuden, självskrivnen</i>	Konjugation 4

Vid adjektivbildning fungerar de aktuella ändelserna således som avledningssuffix – till skillnad från de perfektparticipformer som fungerar som verb, där samma ändelser i stället fungerar som böjningssuffix. Många perfektparticipformer kan beroende på sammanhang tolkas dels som verb, dels som adjektiv.

Ex. Han är *blåst*. ≈ Han är *ointelligent*. Adjektiv
 Han är *blåst*. ≈ Han är *lurad*. Verb i passiv konstruktion Jfr. Han har blivit blåst/lurad.

Presens particip

Även presensparticipformer bildas från verb. Vissa sådana former kan efter betydelse och funktion kategoriseras som ordklassen adjektiv.

Suffix	Exempel	Ursprungsverb
-ande	<i>spännande, graverande</i>	Verb med suffixet -a (<i>spänna</i>) respektive -era (<i>gravera</i>)
-ende	<i>förstående, anslående</i>	Avkortade verb (<i>förstå</i> respektive <i>anslå</i> från de avkortade grundverben <i>stå</i> respektive <i>slå</i>)

Presensparticipformer kan på samma sätt som perfektparticipformerna ovan i vissa fall beroende på sammanhang tolkas dels som verb, dels som adjektiv.

Ex. En *inkännande* kvinna ... Verbtolkning: En kvinna som *känner in* omgivningen ... Adjektivtolkning: En *empatisk* kvinna ...

Beträffande participformer och de olika ordklasser som dessa kan tillhöra se vidare paragraf 55.

Suffixavledning som gränsar till sammansättningar

Vissa adjektivsuffix har helt eller delvis kvar sin ursprungliga betydelse som enskilda adjektiv. De kan därför alternativt uppfattas som slutled i sammansättningar. I tabellerna nedan exemplifieras sådana gränsfall.

a) Suffix som har adjektivform men inte fungerar som enskilda adjektiv

Suffix	Exempel	Kommentarer
-aktig	<i>delaktig, flickaktig, lögnaktig, tvivelaktig/ gulaktig, lösaktig/ läraktig, slösaktig</i>	Adjektiv med suffixet -aktig avleds oftast från substantiv (övre raden), men kan även avledas från adjektiv och verb (nedre raden).
-artad	<i>chansartad, farsartad, krisartad, panikartad/ elakartad, storartad/ välartad, urartad/ vanartad</i>	Adjektiv med suffixet -artad avleds oftast från substantiv (övre raden), men kan även avledas från adjektiv och adverb samt ha prefix (nedre raden).
-mässig	<i>beslutsmässig, marknadsmässig, reflexmässig</i>	Adjektiv med suffixet -mässig avleds från substantiv.
-enlig	<i>lagenlig, planenlig, tidsenlig, ändamålsenlig</i>	Adjektiv med suffixet -enlig avleds från substantiv.

b) Suffix som även fungerar som enskilda adjektiv

Suffix	Exempel	Kommentarer
-riktig	<i>följdriktig, moderiktig, språkriktig, fotriktig/ körriktig, skrivriktig, sovriktig/ uppriktig</i>	Adjektiv med suffixet -riktig avleds oftast från substantiv (övre raden), men kan även avledas från verb samt adverbet <i>upp</i> (nedre raden).
-värd	<i>aktningvärd, avundsvärd, fruktansvärd, minnesvärd/ avsevärd, tänkvärd, älskvärd, önskvärd</i>	Adjektiv med suffixet -värd avleds från substantiv (övre raden) eller verb (nedre raden).
-vänlig	<i>barnvänlig, framstegsvänlig, publikvänlig, trallvänlig</i>	Adjektiv med suffixet -vänlig avleds från substantiv.
-lik	<i>drömlig, hundlik, jättelik, änglalik</i>	Adjektiv med suffixet -lik avleds från substantiv.
-lös	<i>glädjelös, hopplös, skamlös, smaklös</i>	Adjektiv med suffixet -lös avleds från substantiv.
-full	<i>fantasifull, hoppfull, hånfull, svekfull</i>	Adjektiv med suffixet -full avleds från substantiv.
-rik	<i>glädjeric, inflytelserik, segerrik, syrerik</i>	Adjektiv med suffixet -rik avleds från substantiv.
-betonad ¹	<i>nöjesbetonad, konjunkturbetonad, säsongsbetonad</i>	Adjektiv med suffixet -betonad avleds från substantiv.

¹ *Betonad* fungerar som enskilt ord normalt som verb, men liksom fallet är med många andra perfektparticipformer bildas oftast adjektiv när *-betonad* står som slutled i sammansättningar. (Att betrakta ovanstående suffix som slutled i sammansättningar är alltså den gemensamma alternativa tolkningen.)

III. Suffix för substantiv och adjektiv bildade från geografiska egennamn

Svenskan har inte något enhetligt sätt att bilda substantiv som betecknar invånare i geografiska och politiska områden. Suffixavledningar kan ske med e-suffix, t.ex. *en finne* och *en skotte*, med suffixen -er eller -ier, t.ex. *en litauer* och *en perser* respektive *en egyptier* och *en iranier*, med det betonade suffixet -an, t.ex. *en amerikan* och *en ghanan*, med olika varianter av det betonade suffixet -es, t.ex. *en kines* och *en kongoles* samt med olika varianter av suffixet -are, t.ex. *en ukrainare* och *en stockholmare* respektive *en kanadensare* och *en australiensare*. Bland den rika floran av suffixavledda substantiv kan även nämnas varianterna *en spanjor*, *en portugis*, *en monegask*, *en polack*, *en montenegrin* och *en cypriot* samt *en europé* och *en asiat*. Ibland används i stället olika slags kortformer, t.ex. *en dansk*, *en kazak*, *en kurd* och *en sloven*. I vissa fall är den animata ordbildningen snarare en sammansättning, som de med slutledet -man, t.ex. *en engelsman* och *en fransman*. Några av de invånare som bebor områden som har slutledet -land betecknas med suffixet -ländare, t.ex. *en irländare* och *en thailändare*, medan andra får suffixet -länning, t.ex. *en islänning* och *en gotlänning*.

Vad gäller invånare skiljer man traditionellt på maskulinum och femininum, t.ex. *en dansk* och *en danska*, något som under senare år har mött ideologiskt motiverad kritik. De särskilda femininformerna används dock ännu i hög grad. Ett speciellt problem är former med suffixet -man, eftersom dessa i plural även betecknar en könsblandad population. I talspråk kan man höra alternativa former utan detta suffix, t.ex. * *tre norskar* i stället för *tre norrmän*.

Adjektiv i plural/ svag böjning sammanfaller oftast med feminina animata substantiv, t.ex. *en danska i den danska huvudstaden*. I förekommande fall sammanfaller även substantiv som betecknar språk oftast med femininformen, t.ex. *en polska som talar polska*. Två undantag bland de mest frekventa feminina animata substantiven gäller Frankrike och Spanien: *en fransyska i den franska huvudstaden talar franska* och *en spanjorska i den spanska huvudstaden talar spanska*.

I tabellen nedan och på kommande sidor redovisas invånare, adjektiv och språk för några geografiska och/eller politiska områden.

Stat eller område	Manlig invånare, i plural även könsblandat	Kvinnlig invånare, även i plural endast kvinnor	Adjektiv i utrum/neutrum/ /plural och svag böjning	Anknutet/anknutna språk (i urval)
Europa	en europé – européer	en europeiska – europeiskor	europeisk/europeiskt/europeiska	---
Sverige	en svensk – svenskar	en svenska – svenskor	svensk/svenskt/svenska	svenska
Norge	en norrman – norrmän	en norska – norskor	norsk/norskt/norska	norska
Danmark	en dansk – danskar	en danska – danskor	dansk/danskt/danska	danska
Finland	en finne – finnar	en finska – finskor	finsk/finskt/finska	finska
	en finländare – finländare	en finländska – finländskor	finländsk/finländskt/finländska	finska/svenska
Island	en islänning – islänningar	en isländska – isländskor	isländsk/isländskt/isländska	isländska

Stat eller område	Manlig invånare, i plural även könsblandat	Kvinnlig invånare, även i plural endast kvinnor	Adjektiv i utrum/neutrum/ /plural och svag böjning	Anknutet/anknutna språk (i urval)
Estland	en est – ester, <i>även</i> en estländare – estländare	en estniska – estniskor	estnisk/estniskt/estniska	estniska
Litauen	en litauer – litauer	en litauiska – litauiskor	litauisk/litauiskt/litauiska	litauiska
Tyskland	en tysk – tyskar	en tyska – tyskor	tysk/tyskt/tyska	tyska
Belgien	en belgier – belgier, <i>även</i> en belgare – belgare	en belgiska – belgiskor	belgisk/belgiskt/belgiska	flamländska, franska
Frankrike	en fransman – fransmän, <i>vard.</i> en fransos – fransoser	en fransyska – fransyskor	fransk/franskt/franska	franska
Monaco	en monegask – monegasker	en monegaskiska – monegaskiskor	monegaskisk/monegaskiskt/monegaskiska	franska
Storbritannien	en britt – briter	en brittiska – brittiskor	brittisk/brittiskt/brittiska	engelska
England	en engelsman – engelsmän	en engelska – engelskor	engelsk/engelskt/engelska	engelska
Wales	en walesare – walesare	en walesiska – walesiskor	walesisk/walesiskt/walesiska	engelska/walesiska
Skottland	en skotte – skottar	en skotska – skotskor	skotsk/skotskt/skotska	engelska/skotska
Irland <i>hist.</i>	en irländare – irländare	en irländska – irländskor	irländsk/irländskt/irländska	engelska
	en irer – irer	en iriska – iriskor	irisk/iriskt/iriska	iriska
Spanien	en spanjor – spanjorer	en spanjorska – spanjorskor	spansk/spanskt/spanska	spanska
Portugal	en portugis – portugiser	en portugisiska – portugisiskor	portugisisk/portugisiskt/portugisiska	portugisiska
Tjeckien	en tjeck – tjecker	en tjeckiska – tjeckiskor	tjeckisk/tjeckiskt/tjeckiska	tjeckiska
Slovakien	en slovak – slovaker	en slovakiska – slovakiskor	slovakisk/slovakiskt/slovakiska	slovakiska
Serbien	en serb – serber	en serbiska – serbiskor	serbisk/serbiskt/serbiska	serbiska (serbokroatiska)
Monte Negro	en montenegrin – ...-iner	en montenegrinska – ...-inskor	montenegrinsk/montenegrinskt/...-inska	montenegrinska
Kroatien	en kroat – kroater	en kroatiska – kroatiskor	kroatisk/kroatiskt/kroatiska	kroatiska (serbokroatiska)
Albanien	en alban – albaner	en albanska – albanskor	albansk/albanskt/albanska	albanska
Grekland	en grek – greker	en grekiska – grekiskor	grekisk/grekiskt/grekiska	grekiska
Turkiet	en turk – turkar	en turkiska – turkiskor	turkisk/turkiskt/turkiska	turkiska
Cypern	en cypriot – cyprioter	en cypriotiska – cypriotiskor	cypriotisk/cypriotisk/cypriotiska	grekiska, turkiska

Stat eller område	Manlig invånare, i plural även könsblandat	Kvinnlig invånare, även i plural endast kvinnor	Adjektiv i utrum/neutrum/ /plural och svag böjning	Anknutet/anknutna språk (i urval)
Asien	en asiat – asiater	en asiatiska – asiatiskor	asiatisk/asiatiskt/asiatiska	---
Kazakstan	en kazak – kazaker	en kazakiska – kazakiskor	kazakisk/kazakiskt/kazakiska	kazakiska
Iran	en iranier – iranier	en iranska – iranskor	iransk/iranskt/iranska	persiska
<i>hist.</i> Persien	en perser – perser	en persiska – persiskor	persisk/persiskt/persiska	
Sri Lanka	en (sri-)lankes – (sri-)lankeser	en (sri-)lankesiska – ...-esiskor	(sri-)lankesisk/lankesiskt/lankesiska	singalesiska
Kina	en kines – kineser	en kinesiska – kinesiskor	kinesisk/kinesiskt/kinesiska	kinesiska
Japan (<i>Japan</i>)	en japan (<i>japan</i>) – japaner	en japanska – japanskor	japansk/japanskt/japanska	japanska
Afrika	en afrikan – afrikaner	en afrikanska – afrikanskor	afrikansk/afrikanskt/afrikanska	---
Egypten	en egyptier – egyptier	en egyptiska – egyptiskor	egyptisk/egyptiskt/egyptiska	arabiska, <i>hist.</i> egyptiska
Elfenbenskusten (Côte d'Ivoire)	en ivorian – ivorianer	en ivorianska – ivorianskor	ivoriansk/ivorianskt/ivorianska	franska
Ghana	en ghanan – ghananer	en ghananska – ghananskor	ghanansk/ghananskt/ghananska	engelska
Kamerun	en kamerunare – kamerunare, <i>äv.</i> en kamerunier – kamerunier	en kamerunska – kamerunskor	kamerunsk/kamerunskt/kamerunska	franska, engelska
Kongo	en kongoles – kongoleser	en kongolesiska – ...-lesiskor	kongolesisk/kongolesiskt/kongolesiska	franska
Amerika	<i>gemensam beteckning:</i>	<i>gemensam beteckning:</i>	<i>gemensam beteckning:</i>	---
Amerikas förenta stater (USA)	en amerikan – amerikaner, <i>även</i> en amerikanare – amerikanare	en amerikanska – amerikanskor	amerikansk/amerikanskt/amerikanska	engelska
Kanada	en kanadensare – kanadensare, <i>vard.</i> en kanadick – kanadicker	en kanadensiska – ...-ensiskor	kanadensisk/kanadensiskt/kanadensiska	engelska, franska
Mexiko	en mexikan – mexikaner	en mexikanska – mexikanskor	mexikansk/mexikanskt/mexikanska	spanska
Brasilien	en brasilianare – brasilianare, <i>vard.</i> en brasse – brassar	en brasilianska – brasilianskor	brasiliansk/brasilianskt/brasilianska	portugisiska
Oceanien	---	---	---	---
Australien	en australiensare – ...-sare, <i>även</i> en australier – australier	en australiensiska – ...-siskor, <i>även</i> en australiska – ...-iskor	australiensisk/australiensiskt/...-siska, <i>även</i> australiensk ... <i>samt</i> australisk ...	engelska
Nya Zeeland	en nyzeeländare – nyzeeländare	en nyzeeländska – ...-skor	nyzeeländsk/nyzeeländskt/...-ska	engelska

IV. Adverbbildning med suffix

Sättsadverb och värderande adverb kan bildas av adjektiv genom t-suffix. På så vis kan nyord bildas via nytillkomna adjektiv (som adjektivet *funkig* och adverbet *funkigt* i exemplen nedan). Dessa adverb bildar alltså en öppen undergrupp inom den eljest slutna ordklassen adverb.

Ex. Hon spelar *funkigt*. / Hon är *fantastiskt* duktig. Sättsadverbet *funkigt* respektive det adjektivbestämmande värderande adverbet *fantastiskt*
 Jfr. Musiken är *funkig*. / Hon är *fantastisk*. Adjektiven är subjektspredikativ i satserna.

En grupp adverb har bildats genom att suffixet -en har lagts till adjektiv som slutar på suffixet -lig.

Ex. *antagligen, dagligen, egentligen, följaktligen, lagligen, muntligen, möjligen, nyligen, onekligen, oupphörligen, personligen, rikligen, rimligen, sannerligen, skriftligen, skäligen, slutligen, synbarligen, troligen, tydligen, tämligen, uppenbarligen, uttryckligen, verkligen, vänligen*

Många av ovanstående adverb kan fungera som satsadverbial.

Ex. De skulle *egentligen* ha kommit i går. Motsättningsadverb som fungerar som satsadverbial

Vissa rums- och sättsadverb har bildats av ordgrupper med suffixet -s. De ursprungliga ordgrupperna har formen av sammansatta substantiv.

Ex. *halvvägs, inombords, inomskärs, långskepps, nästgårds, medsols/motsols, skavfötters (skafföttes), utomlands*

Några rumsadverb har formen av superlativ med suffixet -st. De motsvarar omskrivande superlativ av vissa rumsadverb (paragraf 72 G och H).

Ex. *överst – nederst/underst, främst – bakerst/akterst, hiterst – borterst, mellerst/mitterst*
 Jfr. *längst upp – längst ner, längst fram – längst bak, närmast hitåt – längst bort, mest i mitten*

De adverbbildande suffixen -falt, -ledes, -lunda, -sides, -stans, -städes, -vart och -vis var ursprungligen slutled i sammansättningar. I modern svenska har dock den ursprungliga betydelsen av dessa suffix mer eller mindre gått förlorad. Se exempel nedan och på nästa sida.

Med vissa räkneord kan gradadverb bildas med suffixet -falt.

Ex. *trefalt, tiofalt, hundrafalt, tusenfalt*

Adverb med suffixet -vart är riktningsspecificerande rumsadverb. De adverb som har väderstreck som ordstam används främst till sjöss.

Ex. *ingenbart, någonbart; nordbart, ostbart, sydbart, västbart*

Adverb som har bildats med suffixen -sides, -stans respektive -städes fungerar som rumsadverb. Numera upplevs adverb med suffixet -städes som ålderdomliga i de flesta fall, medan övriga adverb kan användas i neutral stil.

Ex. <i>avsides, hinsides, insides, jämsides, långsides</i>	Allmänt beskrivande rumsadverb
<i>annanstans, ingenstans, någonstans, varstans</i>	Pronominella rumsadverb (paragraf 26)
<i>allestädes, annorstädes, därstädes, flerstädes, härstädes, ingenstädes, sammastädes</i>	Ålderdomliga pronominella rumsadverb

Adverb som bildades med suffixen -ledes respektive -lunda var samtliga ursprungligen sättsadverb. I modern svenska fungerar vissa av dem fortfarande som entydiga sättsadverb, medan de resterande även kan ha andra funktioner (som ibland är den nutida huvudbetydelsen).

Ex. sättsadverb: *brevledes, båtledes, flygledes, landledes, tågledes* m.fl., *sidledes*; något ålderdomliga sättsadverb: *annorledes, likaledes, sammaledes*; ålderdomligt tilläggsadverb: *ävenledes*; slutsatsadverb (+ ålderdomligt sättsadverb): *således*; tidsadverb (+ ålderdomligt sättsadverb): *framledes*

sättsadverb: *någorlunda, sammalunda*; sättsadverb och adjektiv: *annorlunda*;
sättsadverb och negerande satsadverb: *ingalunda*; slutsatsadverb (+ sättsadverb i ålderdomlig stil): *sålunda*

Även adverb med suffixet -vis (*ett vis = 'ett sätt'*) fungerade ursprungligen som sättsadverb. I modern svenska har många av dem andra funktioner. De flesta av dessa adverb har bildats antingen av adjektiv med t-suffix (som alltså fått det ytterligare suffixet -vis) eller av substantiv. (I det senare fallet kräver sammansatta substantiv samt vissa andra substantiv ett foga-s vid avledningen, som alltså ursprungligen var en sammansättning.)

Ex. *anständigtvis, beklagligtvis, försiktigtvis, givetvis, lyckligtvis, möjligtvis, naturligtvis, nödvändigtvis, rimligtvis, tillfälligtvis, tydligtvis*
avslutningsvis, bitvis, exempelvis, förslagsvis, försöksvis, gradvis, händelsevis, litervis, månadsvis, nationsvis, ryktesvis, stötvis, undantagsvis

Många adverb med suffixet -vis kan fungera som satsadverbial.

Ex. Hon är <i>lyckligtvis</i> oskadd.	Värderande adverb som fungerar som satsadverbial
De kommer <i>troligtvis</i> i morgon.	Sannolikhetsadverb som fungerar som satsadverbial
Det förklarar <i>delvis</i> hans oro.	Gradadverb som fungerar som satsadverbial

B. Sammansättningar

I. Olika slag av sammansättningar

Sammansättningar bildas genom att två eller flera enkla ord fogas samman till en fast enhet som i sin tur fungerar som ett ord.

För sammansatta *substantiv* gäller att det sista ledet i sammansättningen är ett substantiv som anger huvudbetydelsen av ordet.

Ex. ett kallbad (adjektivet *kall* + *bad*), en bortamatch (adverbet *borta* + *match*), en symaskin (verbet *sy* + *maskin*)

Om ett sammansatt substantiv består av två eller flera substantiv, anger även då det sista ledet huvudbetydelsen och därmed också ordets genus.

Ex. ett daghem (en dag + ett hem), en hustomte (ett hus + en tomte) Sammansättningar som består av två substantiv

För sammansatta *adjektiv* gäller samma huvudprincip som ovan: det sista ledet är ett adjektiv som avgör huvudbetydelsen av det sammansatta ordet.

Ex. tonsäker (substantivet *ton* + *säker*), genomtrevlig (prepositionen *genom* + *trevlig*), brådmogen (adjektivet *bråd* + *mogen*)

Vissa adjektivsammansättningar utgör dock undantag till regeln att det sista ledet anger huvudbetydelsen. Sådana sammansättningar innehåller i stället två betydelsemässigt likvärdiga adjektiv. I många fall är sammansättningarna fasta uttryck, vilket innebär att ordningsföljden mellan adjektiven inte kan ändras.

Ex. På det *svartvita* fotografiet kunde man inte urskilja den *blågula* flaggan. Fasta likvärdiga adjektivsammansättningar
Hon hade en *fulsnygg blågrön/grönblå* tröja. En fast och en vändbar likvärdig adjektivsammansättning

Sammansatta adverb kan bestå av ett adverb + en preposition, t.ex. *varför*, *därmed*, *bakifrån* och *upptill*. Många sådana sammansatta adverb bestående av adverb + preposition kan även fungera som *sammansatta prepositioner*, t.ex. *framåt* och *utför*. I andra fall fungerar motsvarande sammansättningar *entydigt som prepositioner*, t.ex. *inför* och *utmed*.

Adverb kan även vara lexikaliserade sammanskrivningar med ord från olika ordklasser, t.ex. *alltså*, *dessutom*, *liksom* och *häromdagen*. Se vidare punkt VI i detta avsnitt.

Beträffande *sammansatta verb* se paragraf 59. Beträffande *sammanskrivna interjektioner* se paragraf 1 A XII, 22 C och 47.

II. Mönster för förled som är substantiv

I vissa fall bortfaller förledets obetonade slutvokal vid sammansättningen. I andra fall krävs fogemorfem (interfix), vilka ursprungligen var kasusböjningar i genitiv. Dessa fogemorfem ersätter i vissa fall förledets obetonade slutvokal, medan det i andra fall är ett rent tillägg.

Ex. skolbyggnad = skol(a) + byggnad, backsippa = back(e) + sippa
kyrk~~o~~musik = kyrk(a) + o + musik, varu~~h~~us = var(a) + u+ hus
stridsyxa = strid + s + yxa, skattelättnad = skatt + e + lättnad

Förledets slutvokal bortfaller vid sammansättningen.
Fogemorfemen -o- respektive -u- ersätter förledets slutvokal.
Fogemorfemen -s- respektive -e- läggs in mellan orden.

Nedan redovisas de vanligaste fogemönstren för förled som är substantiv i sammansättningar med andra substantiv.

Fogemönster	Exempel	Ingående ord	Kommentarer
inget fogemorfem	en barnvakt, en prisskillnad, ett klassrum, ett telefonsamtal	ett barn + en vakt, ett pris + en skillnad, en klass + ett rum, en telefon + ett samtal	Ibland kan förled som normalt inte följs av fogemorfem ha andra mönster, t.ex. barnsben och barnatro.
-s-	en blodshämnd, en stridsyxa, ett bordsben, ett kvartssamtal	ett blod + en hämnd, en strid + en yxa, ett bord + ett ben, en kvart + ett samtal	Vissa förled följs alltid av foge-s, medan andra har varierande mönster, t.ex. blodshämnd respektive blodprov.
-e-	en skattenivå, en lönesumma, ett familjedrama, ett lånetak	en skatt + en nivå, en lön + en summa, en familj + ett drama, ett lån + ett tak	Vissa förled följs alltid av foge-e, medan andra har varierande mönster, t.ex. skattenivå respektive skattsedel.
-a-	en barnavård, en fåraherde, ett fiskafänge, ett föräldrapar	ett barn + en vård, ett får + en herde, en fisk + ett fänge, en förälder + ett par	Detta ålderdomliga mönster lever endast kvar i vissa sammansättningar. Jämför t.ex. barnkalas och fårskin.
obetonat -a eller -e utgår	en mattfrans, en påssjuka, ett hjärnsläpp, ett pojkrum	en matta + en frans, en påse + en sjuka, en hjärna + ett släpp, en pojke + ett rum	I modern svenska utgår -a mer sällan än tidigare, t.ex. det äldre <i>såpbubbla</i> och det nyare <i>såpastjärna</i> ¹ .
obetonat -a ersätts av -e	en räntebana, en färjehamn, ett oljetråg, ett reseminne	en ränta + en bana, en färja + en hamn, (en) olja + ett tråg, en resa + ett minne	Ibland kan man genom mönstret skilja på olika betydelser vid sammansättningar, t.ex. hjärtsvikt respektive hjärtevän.
obetonat -a ersätts av -o	en farozon, en kvinnokropp, ett hälsoråd, ett kyrkomöte	en fara + en zon, en kvinna + en kropp, en hälsa + ett råd, en kyrka + ett möte	Vissa ord har varierande mönster, t.ex. farhåga och kyrkklocka. Nyinlånade ord behåller ofta -a, t.ex. pizzadeg.
obetonat -a ersätts av -u	en varubil, en gatumiljö, ett varuhus, ett gatukök	en vara + en bil, en gata + en miljö, en vara + ett hus, en gata + ett kök	Ålderdomligt mönster som lever kvar i sammansättningar med främst vara och gata (även t.ex. gathörn och gatsten).
obetonat -a eller -e ersätts av -s	en olyckskorp, en riksgräns, ett arbetsvillkor	en olycka + en korp, ett rike + en gräns, ett arbete + ett villkor	Mönstret förekommer som allmän regel hos några få ord men är vanligt vid flerordssammansättningar. Se nästa sida.

¹ Sammansättningar med språksubstantiv av typen svenskälärare (i stället för svensklärare) kan ännu inte sägas vara helt accepterade i vårt skriftspråk.

Substantivförled bildas från den obestämda singularformen med några få undantag, t.ex. *mödravård* och *brödrapar*, vars förled är bildade från pluralformerna *mödrar* respektive *bröder*. Böjning kan också förekomma hos vissa förled som är adjektiv (punkt IV i detta avsnitt), t.ex. *lillasyster* och *storebror*.

Användandet av fogemorfem och/eller bortfall av obetonad slutvokal följer i svenskan oftast inte några enhetliga regler. Vissa mönster kan dock urskiljas. Ett sådant mönster är att några av de avledningssuffix som bildar substantiv mycket ofta ger ett foge-s när dessa substantiv bildar förled i sammansättningar, bl.a. de bibetonade suffixen -dom, -het, -lek, -ing/-ning/-ling, -nad och -skap samt de betonade suffixen -ion och -itet.

Ex. lagringsplats, tidningsbud, älsklingsrätt, barndomsvän, sjukdomsbild, kärleksliv, storleksförhållande, nyhetsankare, trygghetslarm, levnadsbana, marknadsplats, kunskapskrav, landskapsarkitekt, diskussionsklubb, kollisionsspår, stationshus, kvalitetskontroll, integritetsskydd

Mönstren för substantivförled i sammansatta substantiv med fogemorfem eller bortfall av obetonat slut-a eller -e gäller även vid sammansättningar med verb och adjektiv samt oftast vid avledningar med adjektivsuffix. (Beträffande sammansatta verb se vidare paragraf 58.)

Ex. skatteplanera, hälsoundersöka, hjärntvätta (hjärna + tvätta)	Substantiv + verb
marknadsföra, nyhetsförmedla, kvalitetssäkra, pensionspara	Avledda substantiv + verb
sammetslen, arbetskygg, familjevänlig, kvinnofientlig	Substantiv + adjektiv
njutningslysten, kärlekskrank, levnadsglad, graviditetsledig	Avledda substantiv + adjektiv
arbetslös, känslös, hjärtlig (hjärta + -lig), pojaktig (pojke + -aktig)	Substantiv + adjektivavledningssuffix
egendomslös, seglingsbar, vördnadsfull, pensionsmässig	Avledda substantiv + adjektivavledningssuffix

Ett annat mönster som kan urskiljas är att ett slutled som läggs till ett redan sammansatt substantiv oftast föregås av fogemorfem. Det finns dock ett antal undantag till detta mönster, vilka i vissa fall beror på uttalsförhållanden, men i övrigt endast är en följd av den variation och inkonsekvens som präglar svenskan när det gäller sammansättningar med substantiv i förleden.

Ex. handbollsplan, jordgubbskräm, genomsnittresultat, förskolebarn	Fogemorfem mellan andra och tredje led
bollplan, gubbröra, snittyta, skolbarn	Samma slutled med endast ett förled (utan fogemorfem)
råkostdiet, glasögonbåge, lilltånagel, glasfiberisolering	Undantag utan fogemorfem mellan andra och tredje led

Ett tredje mönster gäller de substantivförled som förekommer både *med* och *utan* fogemorfem. I sådana fall är det relativt vanligt att ord *utan fog* har ett slutled med allmän tillhörighet till förledet, medan ord *med fog* tydligare betecknar ägande. (Genitiv är det historiska ursprunget till fogemorfem.)

Ex. *Med fog*: smittoämnet \approx smittans ämne, landsfadern \approx landets fader; *utan fog*: smittskyddet \approx skyddet mot smitta, landvinningen \approx vinningen av land

Ett uteblivet fogemorfem mellan andra och tredje led i en substantivsammansättning kan i vissa fall markera att det är dessa led som utgör det betydelsebärande slutledet i sammansättningen, t.ex. *folkhögskola*, som ju är en *högskola för folk*, inte en *skola för en folkhög*. På motsvarande sätt kan man tänka sig att *favoritsportkläder* (utan foge-s) är de sportkläder man favoriserar, medan *favoritsportskläder* (med foge-s) är de kläder som används i ens favoritsport.

I några fall markerar sammansättningsmönstret tydliga betydelseskilnader mellan substantiven i förleden.

Ex.	andefattig – andtruten	'en ande' respektive 'en anda'
	massafabrik – massmöte	'en pappersmassa' respektive 'en massa, en mängd'
	villospår – villatomt	'en villa, en villfarelse' respektive 'en villa, ett slags hus'

Vissa lånord tar de latinska genitivändelserna -ei eller -i som fog i sammansättningar, t.ex. *museichef* och *plenisal* (förled: *plenum* 'allmän sammankomst'). Andra enstaka sammansättningar har mönster från tyskan, t.ex. *bilderbok* och *furstendöme* (pluraländelser) samt *wienerbröd* (animat avledning).

III. Ordklasser som kan vara förled i sammansatta substantiv

Förutom substantiv (föregående punkt) kan adjektiv, verb, adverb, prepositioner och räkneord vara förled i sammansatta substantiv.

Ex.	glesbygd, fattighus, stormästare; rikeman, lilltå, storasyster	adjektiv (i vissa fall böjda) + substantiv
	blandsaft, hyrköp, krypgrund, sittmöbel, städjobb, väntsal	verb (utan a-suffix) + substantiv
	framfart, hemmamatch, nerköp, närkontakt, uppsving, utelag	adverb + substantiv
	genomströmning, mellanakt, pålaga, underställ, överfart	preposition + substantiv
	andraspråk, femtekolonn, fjärdedel, trerummare, tusenlapp	räkneord + substantiv

IV. Ordklasser som kan vara förled i sammansatta adjektiv

Förutom substantiv (punkt II) är andra adjektiv vanliga förled i sammansatta adjektiv, t.ex. *blåvit* och *sötsur*. (Se vidare punkt I i detta avsnitt.) Även verb förekommer som förled i ett flertal sammansättningar, t.ex. *körduglig* och *slitstark*. (Verbstammen används vid sammansättningen, dvs. a-suffix utelämnas.) Andra ordklasser som kan förekomma som förled i adjektivsammansättningar är adverb, t.ex. *hemmablind* och prepositioner, t.ex. *övermäktig*.

I några få fall kan pronomen fungera som förled i såväl substantiv- som adjektivsammansättningar. Sådana förled brukar avgränsas med bindestreck, t.ex. substantivet *vi-tänkande* och adjektivet *jag-svag*.

V. Sammansättningar med två- eller flerordsförled

Om det sammansatta ordets förled ursprungligen består av två eller flera enskilda ord är huvudregeln att hela det nya ordet sammanskrivs (på samma sätt som i andra sammansättningar). Förledet, som i ordinära sammansättningar med två enskilda ord normalt är oböjt, har i dessa fall oftare inre böjning.

Ex. fyrfärgstryck, svartvinbärssaft, tvåfamiljshus, varmkorvgubbe	Sammansättningar utan inre böjning
näradödenupplevelse, rödakorsarbetare, sexveckorssemester, svartabörshaj	Sammansättningar med inre böjning

I förekommande fall gäller regeln om sammanskrivning även för participsammansättningar, t.ex. *tillmötesgående* och *överhuvudtaget*.

Ovanliga eller svårförståeliga flerordssammansättningar brukar i stället markeras med ett bindestreck mellan förledets andra (sista) ord och slutledet. Detsamma gäller om förledet består av ord på ett främmande språk

Ex. på gatan-pris, utanför kroppen-upplevelse; cut off-metoden, on line-tjänst

Om sammansättningar av ovanstående typ anses vara etablerade i svenskan, kan man alternativt sammanskriva dessa, t.ex. *onlinetjänst*.

Att sätta bindestreck före slutledet är dock det enda alternativet om förledet består av namn som skrivs med initialversal.

Ex. Birgit Nilsson-stipendiet, Los Angeles-bo, Raoul Wallenberg-stiftelsen, Röda korset-arbetare

Om förledet består av fler ord än två, kan man för tydlighets skull sätta bindestreck mellan alla ord i sammansättningen.

Ex. allt-i-allo-jobb, berg-och-dal-bana, de-och-vi-tänkande, gör-det-själv-bok, mun-mot-mun-metoden, tio-i-topp-lista

Även för ovanstående sammansättningar gäller att man alternativt kan sammanskriva dem, om de anses vara tillräckligt etablerade, t.ex. *bergochdalbana*. Ett annat alternativ som kan användas om förledsuttrycket är tillräckligt etablerat är att endast sätta bindestreck framför slutledet, t.ex. *gör det själv-bok*.

VI. Adverbsammansättningar

Många adverbsammansättningar har ett *adverb som förled* och en *preposition som slutled*. Sådana sammansättningar kan indelas i två grupper, varav den ena har något av de enkla pronominella adverbena *här/hit, där/dit* eller *var/vart* som förled. Vid sammansättningen bildas nya pronominella adverb.

Ex. härmed (här + med), ditåt (dit + åt), varför (var + för) Enkelt pronominellt adverb + preposition → sammansatt pronominellt adverb

Den andra gruppen har något av rumsadverbena *ut/in, upp/ner, bort/hem, fram/bak, ovan/under* eller *innan/utan* som förled och bildar vid sammansättningen nya rumsadverb. (Rumsadverbena *ovan/under* och *innan/utan* kan i andra fall tillhöra andra ordklasser.)

Ex. nertill (ner + till), bakpå (bak + på), underifrån (under + ifrån) Rumsadverb + preposition → sammansatt rumsadverb

I några få fall kan sammansatta rumsadverb i överförd betydelse fungera som tidsadverb.

Ex. Vi får se hur det blir *framöver* (*tidsadverbial*). Det ursprungliga rumsadverbet *framöver* fungerar som tidsadverbial i satsen.

En stor del av de adverbsammansättningar som består av adverb + preposition kan även fungera som prepositioner.

Ex. Ljudet kommer *inifrån* (*preposition*) huset. Prepositionsfrasen *inifrån huset* är rumsadverbial i satsen.
Ljudet kommer *inifrån* (*rumsadverb*). Rumsadverbet *inifrån* är rumsadverbial i satsen.

Vissa prepositionsfraser med ovanstående slag av sammansatta prepositioner kan i överförd betydelse fungera som tidsadverbial i satsen.

Ex. Vi kommer att bli klara *framåt* (*preposition*) hösten. Prepositionsfrasen *framåt hösten* är tidsadverbial i satsen.
Fortsätt *framåt* (*rumsadverb*) i bussen! Rumsadverbet *framåt* är rumsadverbial i satsen.

Observera att många sammansättningar med adverb + preposition endast kan fungera som prepositioner.

Ex. Sökandet skedde *utefter* skogsvägen. / Vi stod *inför* stora problem. Sammansättningarna *utefter* och *inför* är entydiga prepositioner.

En utförligare beskrivning av sammansatta rumsadverb finns i paragraf 20 A. Beträffande olika slag av sammansatta pronominella verb se paragraf 26.

Sammansatta adverb kan även ha väderstreckssubstantiv som förled. Om efterledet är prepositionen *ifrån* bildas ett riktningsangivande rumsadverb.

Ex. Mistralvinden kommer *norrifrån*. / Vi seglade in i hamnen *västerifrån*. Riktningangivande rumsadverb

Om efterledet i sammansättningen med väderstreckssubstantiv är adverbet *ut* eller prepositionen/adverbet *över* bildas rumsadverb som kan vara såväl riktnings- som befintlighetsangivande. (Beträffande övriga väderstreckskrelaterade ord se paragraf 72 G III.)

Ex. Jag reste *söderöver* för att söka lyckan. / Många flydde *västerut* vid kriget slut. Riktningangivande rumsadverb
De bor någonstans *norröver*. / Det sägs att hon befinner sig *österut*. Befintlighetsangivande rumsadverb

Ett antal beskrivande befintlighetsangivande adverb kan optionellt sammanskrivas med något av de pronominella adverbena *här* eller *där* som förled.

Ex. *härute* (även *här ute*), *därinne* (även *där inne*), *härhemma* (även *här hemma*), *därborta* (även *där borta*)

På motsvarande sätt kan adverbet *helst* optionellt sammanskrivas med de pronominella adverbena *var*, *vart* eller *när* som förled och bilda pronominella generaliserande adverb: *varhelst* (även *var helst*), *varthelst* (även *vart helst*) och *närhelst* (även *när helst*).

De båda leden i sammansatta adverb kan ha sitt ursprung i en rad olika ordklasser, t.ex. *alltså* (pronomen + sättsadverb), *bredvid* (ursprungligen substantiv, 'jämbredd' + preposition), *dessutom* (pronomen + preposition), *dessvärre* (pronomen + sättsadverb), *likaledes* (jämförelseadverb + substantiv), *liksom* (adjektiv + pronomen), *mittemot* (substantiv + preposition), *också* (tilläggsadverb + sättsadverb) och *ändå* (generaliserande adverb + tidsadverb).

Liksom flera av de sammansättningar som beskrivs på föregående sida, kan några sammansättningar av ovanstående slag även fungera som prepositioner.

Ex. Hon stod tätt *bredvid* (adverb). / Hon stod tätt *bredvid* (preposition) mig. // De stod *mittemot* (adverb). / De stod *mittemot* (preposition) oss.

Några adverb är lexikaliserade sammanskrivningar med prepositionsfraser som slutled, t.ex. *häromkvällen* och *därvidlag*.

Några adverb består av optionellt sammanskrivna lexikaliserade prepositionsfraser, t.ex. *efterhand*, *förresten* och *fördenskull*, som alltså även kan särskrivas: *efter hand*, *för resten* och *för den skull*.

Beträffande de sammanskrivna adverbena *kanske*, *kanhända* och *måhända* med verb som slutled se paragraf 31 D och paragraf 44 D.

71. Latinska och grekiska elementord i sammansättningar och avledningar

Den här avdelningen av språkläran (paragraf 64–77) beskriver i första hand andra ordklasser än verb. Av utrymmesskäl är dock tabellexemplen i denna paragraf ibland verb som substantiv (och ord från andra ordklasser) kan avledas från, t.ex. *prester* → *prestation*.

A. Latinska prefix i inlånade ord

Prefixen är obetonade i de svenska lånorden och behåller sin ursprungliga latinska stavning med undantag för c som blir k (framför hård vokal) och ae som blir e. Många av prefixen har variantformer, vilka har bildats genom assimilation, dvs. uttalsanpassning till efterföljande ord.

Latin	Betydelse	Prefix med varianter	Exempel
a/ab	av, från	ab-/abs-	<i>abnorm</i> ('avvikande från normen'); <i>abstinens</i> ('avhållsamhet')
ad	till	ad-/ac-/ag-/al-/ an-/ap-/as-/at-	<i>adoption</i> ('tillval'); <i>acklimatisera</i> ('anpassa till'); <i>agglutinera</i> ('foga till'); <i>alludera</i> ('anknyta till'); <i>annektera</i> ('fästa till'); <i>appellera</i> ('driva till'); <i>assistera</i> ('ställa till förfogande'); <i>attrahera</i> ('dra till')
ante	före	ante-	<i>antecedentia</i> ('föregående öden'), <i>antedatering</i> ('åsättande av <i>tidigare</i> datum')
com-	med, sam-	ko-/kol-/kom-/kon-/kor-	<i>koordination</i> ; <i>kollega</i> ; <i>kombinera</i> ; <i>kongruens</i> ('samstämmighet'); <i>korrespondens</i> ('svar till varandra')
de	från, bort, ned	de-	<i>deformera</i> , <i>degenerera</i> , <i>degradering</i> , <i>deponi</i> ('undanläggning'), <i>deportera</i> , <i>deprimera</i> ('trycka ned')
dis-	isär, åtskils	dis-/di-	<i>diskriminering</i> ('särbedömning'), <i>diskret</i> ('som kan särskilja'), <i>dirigera</i> ('leda åtskils')
e/ex	ut, från	e-/ex-	<i>ejakulera</i> ('kasta ut'), <i>emigration</i> ('utvandring'), <i>evakuera</i> ('utrymma'); <i>expandera</i> ('utvidga'), <i>export</i>
in	i, in, till	in-/il-/im-	<i>injicera</i> ('kasta in'), <i>inseminera</i> ; <i>illustrera</i> (eg. 'lysa i'); <i>immigration</i> , <i>imponera</i> (eg. 'placera [ngt] i')
in-	icke-	in-/il-/im-	<i>inaktiv</i> , <i>ineffektiv</i> , <i>inkompetent</i> , <i>inofficiell</i> ; <i>illitterat</i> , <i>illojal</i> ; <i>immateriell</i> ('som inte har materia')
inter	bland, mellan	inter-	<i>interaktion</i> , <i>interfoliera</i> ('blada emellan'), <i>internationell</i> ('mellanstatlig'), <i>intermezzo</i> ('mellanspel')
ob	mot	ob-/of-/op-	<i>obstinat</i> ('motsträvig'), <i>obstruktion</i> (eg. 'motbygge'); <i>offerera</i> ('bära fram emot'); <i>opposition</i>
per	genom	per-	<i>perfekt</i> ('genomförd', 'fullbordad'), <i>perforering</i> ('genomborring'), <i>permittera</i> ('släppa igenom')
post	efter	post-	<i>postludium</i> ('efterspel'), <i>postponera</i> ('ställa efter'), <i>postskriptum</i> (PS) ('efterskrift')
prae	före, framför	pre-	<i>predestinera</i> , <i>preferens</i> , <i>prenumerera</i> , <i>preparera</i> , <i>presidera</i> (eg. 'sitta före'), <i>prester</i> (eg. 'stå framför')
pro	för, fram	pro-	<i>process</i> ('framåtgång'), <i>projicera</i> ('kasta fram'), <i>promemoria</i> ('för minnet'), <i>provocera</i> ('framkalla')
re-	åter	re-/red-	<i>reaktion</i> , <i>reducera</i> (eg. 'återföra'), <i>reformation</i> ('återställande'), <i>retur</i> ; <i>redigera</i> (eg. 'handla åter')
se-	isär (avskild)	se-	<i>segregera</i> ('sära folkhop'), <i>sekatör</i> ('ngt som tar isär'), <i>sekret</i> ('som är avskilt'), <i>separera</i> ('sära')
sub	under, bort	sub-/sug-/sup-/sus-	<i>subtrahera</i> ('dra bort'); <i>suggerera</i> ('kollra bort'); <i>support</i> ('understöd'); <i>suspendera</i> ('hänga undan')
trans	(tvärs) över	trans-/tran-/tra-	<i>transport</i> ('överbärande'); <i>transkription</i> ('skrift som är överförd'); <i>tradition</i> (eg. 'överlämning')

B. Grekiska prefix i inlånade ord

Grekiska	Betydelse	Prefix m. varianter	Exempel
a-	icke-	a-/an-	ateist (' <i>icke</i> gudstroende'); <i>anonym</i> (' <i>icke</i> namngiven'), <i>analfabet</i> ('ngn som <i>inte</i> kan alfabetet')
ana	upp m.m.	ana-	<i>analys</i> (' <i>upplösning</i> '), <i>anatomi</i> (eg. ' <i>uppskäring</i> '); <i>analog</i> ('motsvarande', eg. 'som finns i läran')
	tillbaka	ana-	<i>anafor</i> (' <i>tillbakasyftning</i> '), <i>anagram</i> ('bokstavsomkastning', eg. ' <i>baklängesskrift</i> ')
anti ¹	mot	anti-/ant-	<i>antipati</i> ('upplevelse av <i>motvilja</i> '), <i>antibiotika</i> (' <i>mot</i> [bakteriernas] liv'), <i>antagonist</i> (' <i>motståndare</i> ')
apo	bort, iväg, undan	apo-	<i>apostel</i> ('ngn som sänds <i>iväg</i> '), <i>apotek</i> (eg. 'plats där man läger <i>undan</i> saker')
dia	genom	dia-	<i>diagnos</i> (' <i>genomgång</i> '), <i>diameter</i> ('mått <i>igenom</i> [cirkelns mitt]')
	isär	dia-	<i>dialekt</i> (' <i>särskiljande</i> tal'), <i>diaspora</i> ('folkförskingring', ' <i>särspridande</i> ')
epi	in; på; efter	epi-	<i>episod</i> (' <i>inpass</i> '), <i>epidemi</i> (eg. 'ngt som är <i>på</i> folket'), <i>epilog</i> (' <i>efterord</i> ')
hypo	under	hypo-	<i>hypotes</i> ('ngt som ställs som <i>underlag</i> '), <i>hypotenus</i> ('ngt som sträcker sig <i>under</i> [kateterna]')
isos	lika	iso-	<i>isobar</i> ('[linje för] <i>samma</i> tryck'), <i>isotop</i> ('variant av atom', eg. ' <i>samma</i> plats')
kata	ned	kata-/kat-	<i>katastrof</i> ('vändning <i>nedåt</i> '), <i>katalog</i> (' <i>nedteckning</i> '), <i>katoder</i> ('plats att sitta <i>ned</i> vid')
meta ²	om-, efter	meta-	<i>metafor</i> (' <i>omflyttning</i> '), <i>metamorfos</i> (' <i>omvandling</i> '), <i>metastas</i> (' <i>omplacering</i> ' [av tumör])
para ³	bredvid	para-/par-	<i>paranoia</i> (' <i>vid sidan av</i> förnuftet'), <i>paragraf</i> (eg. 'skrift <i>bredvid</i> '), <i>parallell</i> (' <i>bredvid</i> varandra')
peri	omkring	peri-	<i>periskop</i> (' <i>omkringskådare</i> '), <i>periferi</i> ('ngt som går <i>runt omkring</i> ')
pro ⁴	(fram-)för, före	pro-	<i>profet</i> ('ngn som talar <i>i förväg</i> '), <i>prolog</i> (' <i>förord</i> '), <i>program</i> ('skrift som gjorts <i>i förväg</i> ')
syn-	med, sam-	syn-/sym-	<i>synkronisera</i> ('göra så att saker sker <i>samtidigt</i> '); <i>sympati</i> (' <i>samma</i> upplevelse')

¹ Det grekiska prefixet *anti-* ('mot') förväxlas ibland med det latinska prefixet *ante-* ('före').

² Prefixet *meta-* ('om-', 'efter') används även för att beteckna verksamheter och företeelser som har sig själva som objekt, t.ex. *metaspråk* och *metahandling*. Den betydelsen, där prefixet är betonat, har möjligen samband med den sällsamma användningen av *meta* i en senare utgivning av ett verk av Aristoteles. I det ursprungliga verket fanns ett avsnitt om tillvarons innersta väsen. Det avsnittet, som kom efter ett avsnitt om fysik, saknade rubrik. Utgivaren av det senare verket gav då avsnittet rubriken *meta ta fysika* ('efter fysiken'). *Metafysik* har efter detta kommit att beteckna den gren inom filosofin som behandlar verklighetens grundläggande natur.

³ Det grekiska prefixet *para-* ('bredvid', 'vid sidan av') ska inte förväxlas med det latinska rotmorfemet *para*, som har sitt ursprung i verbet *parare* ('skydda mot'), och som förekommer i ord som *parasoll* ('skydd mot sol') och *paraply* ('skydd mot regn').

⁴ Prefixet *pro-* i betydelsen 'för', 'framför' kan ha både grekiskt och latinskt ursprung (det senare vanligast).

De allmänna förstärkningsprefixen *hyper-* (grekiska) och *super-* (latin), båda med grundbetydelsen 'över', samt det närliggande prefixet *ultra-* (latin) med grundbetydelsen 'utöver' förekommer i t.ex. *hypertoni* ('höjt blodtryck'), *supersonisk* ('överljuds-') och *ultramarin* ('mörkblå'). De kan även kombineras med ord från andra språkstammar än prefixets. I det senare fallet, där kombinationer kan göras med ganska stor frihet (särskilt för det latinska *super-*), är prefixen betonade, t.ex. i adjektiv som *hypermodern*, *supersnabb* och *ultralätt* respektive i substantiv som *hyperaktivitet*, *supermakt* och *ultraljud*.

C. Latinska rotmorfem inlånade från verb

I nedanstående tabell listas några latinska verb som är ursprung till inlånade svenska substantiv, adjektiv och verb. Två latinska verbformer, infinitiv och perfekt particip neutrum, har tagits med, eftersom det normalt är från någon av dessa former de inlånade orden har bildats.

Latinskt verb		Betydelse i infinitiv	Exempel
Infinitiv	Perf. part.		
capere	captum	ta, fånga, fatta	<i>kapabel</i> ('duglig', eg. 'fattbar'); <i>acceptera</i> ('ta till sig'), <i>koncept</i> (eg. 'sammanfattning')
cedere	cessum	gå, skrida	<i>procedur</i> ('hur man går fram'); <i>procession</i> ('ngt som skrider fram'), <i>successiv</i> ('pågående')
cludere	clusum	stänga, (för-)sluta	<i>inkludera</i> ('innesluta'), <i>exkludera</i> ('utesluta'); <i>inklusive</i> , <i>exklusive</i>
dare	datum	ge	<i>addera</i> ('tillägga, ytterligare ge'); <i>datum</i> (eg. 'givet') ¹ , <i>addition</i> , <i>edition</i> ('utgivning')
facere	factum	göra	<i>officiell</i> ('som görs i tjänsten'); <i>faktum</i> (eg. 'gjort'), <i>effekt</i> ('det som är utfört/färdiggjort')
formare	formatum	forma, iordningställa	<i>reformera</i> ('återställa'), <i>deformera</i> ('vanställa'); <i>format</i> , <i>transformator</i> ('ngt som omformar')
fundere	fusum	kasta, sprida, breda ut	<i>konfundera</i> ('sammanblanda'); <i>fusion</i> (eg. 'utspridning'), <i>refusera</i> ('kasta tillbaka')
iacere	iactum	kasta	<i>projicera</i> ('kasta fram'), <i>injicera</i> ('kasta in'); <i>injektion</i> , <i>objekt</i> ('ngt som kastas emot, som blottställs')
mittere	missum	sända	<i>emittera</i> ('sända ut'), <i>remittera</i> ('återsända'), <i>transmittera</i> ('översända'); <i>missionär</i> ('ngn som är sänd')
movere	motum	röra (sig), flytta	<i>promovera</i> (eg. 'flytta fram'); <i>motor</i> ('ngt som gör så att det rör sig'), <i>motion</i> ('[kropp]-rörelse')
pellere	pulsum	driva	<i>appellera</i> ('driva till sig'), <i>repellera</i> ('driva tillbaka'); <i>impuls</i> ('snabbt inkommande drift')
ponere	positum	sätta, ställa, lägga	<i>imponera</i> ('[av-]sätta ett intryck'), <i>exponera</i> ('ställa ut'); <i>position</i> ('läge'), <i>deposition</i> ('undanläggning')
portare	portatum	bära, forsla	<i>exportera</i> ('forsla ut'), <i>importera</i> ('forsla in'), <i>transportera</i> ('forsla över'); <i>portabel</i> ('bärbar')
premere	pressum	trycka	<i>deprimera</i> ('trycka ned'), <i>komprimera</i> ('trycka samman'); <i>expressiv</i> ('uttrycksfull'), <i>kompression</i>
regere	rectum	styra, leda; rikta	<i>regera</i> , <i>dirigera</i> ('leda åtskils'), <i>korrigera</i> ('rikta samman'); <i>rektor</i> ('styrare'), <i>direktion</i> , <i>korrekt</i>
scribere	scriptum	skriva	<i>skribent</i> ('skrivare'), <i>preskribera</i> (eg. 'föreskriva'); <i>inskriftion</i> ('inskrift'), <i>preskription</i>
sedere	sessum	sitta	<i>residens</i> (eg. där man blir sittande), <i>sediment</i> ('ngt som sitter [kvar]'); <i>session</i> ('sittning')
trahere	tractum	dra	<i>attrahera</i> ('dra till sig'), <i>subtrahera</i> ('dra bort'); <i>traktor</i> ('ngt som drar'), <i>extrakt</i> ('utdrag')
videre	visum	se	<i>vidimera</i> ('bevittna'), <i>video</i> (eg. 'jag ser'); <i>visum</i> (eg. 'sett'), <i>vision</i> ('syn'), <i>visuell</i> ('som kan ses')
volvere	volutum	rulla, rotera, välva	<i>Volvo</i> ('jag rullar'), <i>revolver</i> ('ngt som har roterande magasin'); <i>revolution</i> ('omvälvning')

¹ Jämför med äldre svensk datering, t.ex. *detta brev är givet å Kalmar slott den första Mars 1734.*

D. Inlånade grekiska rotmorfer

a) I tabellen nedan ges exempel på inlånade grekiska rotmorfer som kan fungera som substantivled eller adjektivled i sammansättningar och avledningar. Dessa rotmorfer är främst ursprungliga substantiv men i några fall ursprungliga verb och i ett fall ursprungligt adjektiv. Se fotnoter på nästa sida. Majoriteten av de svenska exemplen är sammansättningar, men i några fall är exemplet ett ensamt rotmorfer med avledningssuffix. Observera också att de inlånade rotmorfemen ibland är bildade på andra former av de grekiska orden än de som anges i den vänstra kolumnen.

Grekiska	Betydelse	Svenska grundformer	Exempel
agogos	ledare	-agog	demagog ('folkledare'), pedagog ('barnledare')
anthropos	människa	antropo-, -antrop	antroposofi ('människovishet'), filantrop ('vän till människa')
astron; aster	stjärna; stjärnblomma	astro-; aster-	astrologi ('stjärnlära'), astronom ('stjärnordnare'); asterisk ('liten stjärna')
baros	tyngd, tryck	baro-, -bar	barometer ('tryckmätare'), isobar ('[linje för] samma tryck')
biblion	bok	biblio-	bibliografi ('bokförteckning'), bibliotek ('boksamling')
bios	liv	bio-	biologi ('livslära'), biograf (eg. 'livsskrivare'), biotop ('livsställe')
demos	folk	dem-, demo-, -demi	demagog ('folkledare'), demokrati ('folkstyre'), epidemi (eg. 'ngt som är på folket')
diskos	skiva ¹	disk-/disko-	diskett ('liten skiva'), diskotek ('skivsamling')
doxa	mening, åsikt, lära	-dox/-doxi	paradox ('ngt som är mot åsikten/meningen'), ortodoxi ('renlärighet')
gea	jord	geo-	geografi ('jordbeskrivning'), geologi ('jordlära'), geometri ('jordmätning')
gramma	skrivtecken	grammo-, -gram	grammofon ('ngt som ger ljud fr. skrivtecken'), telegram ('skrivtecken fr. fjärran')
graphein ²	skriva	grafo-, -graf/-grafi,	grafologi ('skriftlära'), telegraf ('fjärrskrivare'), biografi ('levnadsbeskrivning')
gamos	äktenskap	-gam/-gami	kryptogam ('växt som har] dold fortplantning'), polygami ('månggifte')
genea/genos	släkt/art, slag	genea-, -gen	genealogi ('släktlära'), homogen ('som är av samma slag')
hydor	vatten	hydro-	hydrofon ('[apparat för avlyssning av] ljud under vatten'), hydrologi ('vattenlära')
kratein ²	härska, styra	-krat/-krati	autokrat ('självhärskare'), demokrati ('folkstyre')
khroma	färg	kromo-, -krom	kromosom (eg. 'färgad kropp'), polykrom ('mångfärgad')
khronos	tid	krono-, -krom	kronometer ('tidmätare'), synkron ('samtidig')
logos	ord, tal; lära (subst.)	logo-, -log/-logi	logoped ³ ('tal-ledare'), biologi ('livslära'), geolog ('jordlär person')
lysis	lösning	-lys	analys (upplösning), katalys (eg. 'nedlösning' = 'nedbrytning')
mania	galenskap	-man/-mani	pyroman ('ngn som är galen i eld'), kleptomani ('sjuklig lust att stjäla')
metron	mått	meter, -metri	kilometer ('tusen måttenheter'), geometri ('jordmätning')
nemein ²	ordna, styra	-nom/-nomi	agronom ('åkerordnare'), ekonomi ('hushållsstyrning')

Grekiska	Betydelse	Svenska grundformer	Exempel
oikos	hus, boning	eko- ⁴	<i>ekologi</i> ('naturområdeslära', eg. 'boningslära'), <i>ekonom</i> ('hushållsordnare')
onoma	namn	-onym	<i>anonym</i> ('som inte har namn'), <i>synonym</i> ('samma namn'), <i>pseudonym</i> ('falskt namn')
pais	barn	ped- ⁵	<i>pediatrik</i> ('barnläkekonst'), <i>pedagog</i> ('barnledare')
pathos	lidande (sjukdom)	pato-, -pat/-pati	<i>patologi</i> ('sjukdomslära'), <i>psykopati</i> ('själssjukdom')
	upplevelse, stark känsla	pat-, -pati	<i>patetisk</i> ⁶ ('som har stark känsla'), <i>sympati</i> ('samma upplevelse')
philos	vän	fil-/filo-, -fil	<i>filantrop</i> ('vän till människa'), <i>filosof</i> ('vän av vishet'), <i>bibliofil</i> ('bokvän')
phobos	ovilja	-fob/-fobi	<i>xenofob</i> ('ngn som har ovilja mot främlingar'), <i>hydrofobi</i> ('vattenskräck')
phone	ljud	fon-/fono-, -fon/-foni	<i>fonem</i> ('språkljud'), <i>fonologi</i> ('ljudlära'), <i>megafon</i> ('storljudare'), <i>symfoni</i> ('samljud')
photos	ljus	fot-, foto-	<i>foton</i> ('ljuspartikel'), <i>fotografi</i> ('ljusskrift')
psykhe	själ	psyk-, psyko-	<i>psykisk</i> ('själslig'), <i>psykologi</i> ('själslära')
soma	kropp	soma-, -som	<i>somatisk</i> ('kroppslig'), <i>leptosom</i> ('som har smal kropp')
skopein ²	se	-skop/-skopi	<i>teleskop</i> ('skådare av fjärran'), <i>mikroskopi</i> ('syn av smått')
sophia	vishet	sof-, -sof/-sofi	<i>sofism</i> ('tillkrånglad vishet'), <i>filosof</i> ('vän av vishet'), <i>teosofi</i> ('vishetslära om gud')
stereos	fast kropp	stereo-	<i>stereofoni</i> ('ljud som har kropp, dvs. djupverkan'), <i>stereotyp</i> ('ngt som har fast form')
theke	förvaringsrum; samling	-tek	<i>apotek</i> ('allmänt förvaringsrum'), <i>bibliotek</i> ('boksamling'), <i>diskotek</i> ('skivsamling')
theos	gud	te-, teo-	<i>ateist</i> ('person som inte tror på gud'), <i>teologi</i> ('gudslära'), <i>teokrati</i> ('präststyre')
thermos	varm	termo-, -term ⁷	<i>termometer</i> ('värmemätare'), <i>isoterm</i> ('[linje för] samma temperatur')
tele	fjärran	tele-	<i>telefon</i> ('ljud från fjärran'), <i>telegrafi</i> ('skrift från fjärran')
topos	plats	topo-, -top	<i>topografi</i> ('platsbeskrivning'), <i>isotop</i> ('variant av atom', eg. 'samma plats')

¹ Substantivet *disk* används dels specifikt för 'bordsskiva för betjäning av kunder', dels allmänt för 'skiva', t.ex. *hårddisk* (data.), *diskblomma* (bot.) och *diskbräck* (med.).

² Några inlånade substantivled har sitt ursprung i verb: *graphein* = skriva → *graf* = skrift, *skrivare* och *graf* = beskrivning; *kratein* = härska, *styra* → *krat* = härskare och *krati* = styre; *nemein* = ordna, *styra* → *nom* = ordnare och *nomi* = ordning; *skopein* = se → *skop* = skådare och *skopi* = syn.

³ Rotmorfemet *ped* ('barn') i *logoped* ('tal-ledare') kan ses som en förkortning av *pedagog* ('barnledare').

⁴ Kortformen *eko-* kan i modern svenska avse dels *ekologi*, dels *ekonomi*, t.ex. *ekomat* ('ekologisk mat') respektive *ekobrott* ('ekonomisk brottslighet'). Det inlånade substantivledet *eko-* från *oikos* med ursprungsbetydelsen 'hus', 'boning', som förekommer i dessa ord, har inget samband med det inlånade enskilda substantivet *eko* ('återkastat ljud'), som har fått sitt namn efter en nymf i den grekiska mytologin, *Ekho*, som endast kunde upprepa vad andra sade.

⁵ Förväxlingar kan ske med morfemet *ped*, som i ord med grekiskt ursprung betyder 'barn', t.ex. i *pediatrik* och *pedagogik*, medan det i ord med latinskt ursprung betyder 'fot', t.ex. i *pedal* och *pedikyr*. Det från grekiska inlånade morfemet *ped* har inte sitt ursprung i nominativformen *pais* ('barn') utan i genitivformen *paidos*.

⁶ Adjektivet *patetisk* har under det senaste seklet vandrat från en positiv huvudbetydelse ('högstämmd', 'gripande') till en negativ ('melodramatisk', 'löjeväckande'). Detta har delvis skett genom påverkan från engelska, där ordet *pathetic* startade sin klassresa nedåt tidigare än i svenska.

⁷ Detta inlånade substantivled har sitt ursprung i ett adjektiv: *thermos* = varm → *term/termo* = värme.

b) Exempel på förled som är inlånade grekiska adjektiv eller adjektiviska pronomen

Grekiska	Betydelse	Svensk form	Exempel
autos	själv, egen	auto-	<i>autograf</i> ('egenskrift'), <i>autonomi</i> ('självstyre')
heteros	olika	hetero-	<i>heterogen</i> ('som är av <i>olika</i> slag'), <i>heterosexualitet</i> ('drift till <i>motsatt</i> kön')
homoiios	samma, lik	homo- ¹ , hom-	<i>homogen</i> ('som är av <i>samma</i> slag'), <i>homonym</i> (' <i>samma</i> namn'),
kryptos	hemlig, dold	krypto-	<i>kryptogam</i> ('som har <i>dold</i> fortplantning'), <i>kryptogram</i> (' <i>hemliga</i> skrivtecken')
makros	stor	makro-	<i>makrokosmos</i> (' <i>stora</i> världsalltet'), <i>makroskopisk</i> (' <i>stor</i> så att den syns för blotta ögat')
mikros	liten	mikro-	<i>mikroskop</i> ('synare av <i>smått</i> '), <i>mikrofon</i> (' <i>litet</i> ljud')
monos	ensam	mono-	<i>monopol</i> (' <i>egen</i> försäljning'), <i>monolog</i> (' <i>eget</i> tal')
neos	ny, ung	neo-	<i>neologi</i> (' <i>ny</i> [teologisk] lära') – Övriga sammansättningar har icke-grekiska andraled.
orthos	rätt, rak	orto- ²	<i>ortodox</i> ('som har <i>rätt</i> lära'), <i>ortografi</i> (' <i>rätt</i> skrivning')
pas	all	pan-	<i>panorama</i> (' <i>all</i> utsikt'), <i>panteism</i> ('[tro som säger att] gud finns i <i>allt</i> ')
polys	mycket, många	poly-	<i>polygon</i> (' <i>månghörning</i> '), <i>polyteism</i> (' <i>mångguder</i> ')
pseudos	falsk	pseudo-, pseud-	<i>pseudonym</i> (' <i>falskt</i> namn') – Övriga sammansättningar har icke-grekiska andraled.

¹ Det från grekiska inlånade rotmorfemet *homo* ('samma', 'lik') ska inte förväxlas med det latinska rotmorfemet *homo* ('människa').

² *Ortopedi* ('rak fostran') är ett ord vars ursprung lätt misstolkas. Det innehåller de från grekiska inlånade rotmorfemen *orto* ('rätt', 'rak') och *ped* ('barn'). Ordet syftar ursprungligen på en strävan att ge barn och ungdomar en rak hållning. Det har alltså ingenting att göra med det från latin inlånade rotmorfemet *ped* ('fot'). Se även fotnot 5 på föregående sida.

Flera av de ord som har inlånade morfem med ursprung i latin och grekiska består av en kombination med ett morfem från vardera språket, s.k. hybridord. Exempel på sådana ord är *television*, som består av det grekiska *tele* ('fjärran') + det latinska *vision* ('syn'), *automobil*, det grekiska *auto* ('själv') + det latinska *mobil* ('rörlig'), *klaustrofobi*, det latinska *klastrum* ('stängt rum') + det grekiska *fobi* ('skräck', 'ovilja'), *neonatal*, det grekiska *neo* ('ny') + det latinska *natal* ('född') samt *asocial*, det grekiska *a-* ('icke-') + det latinska *social* ('samhällelig').

De inlånade förleden är normalt obetonade, när de ingår i ord vars andraled har ursprung i samma språk. I motsats till hybridorden i stycket ovan är dock många prefix och andra förled betonade i sammansättningar med ord från andra språkstammar, t.ex. *makromolekyl* och *makronivå*, *neoklassicism* och *neokolonial*, *paratyfus* och *paramilitär* samt *pseudohändelse* och *pseudovetenskaplig*.

Se även motsvarande exempel i avsnitt B i denna paragraf, där de allmänna förstärkningsprefixen *hyper-* (grek. 'över') och *super-* (lat. 'över') samt det närliggande prefixet *ultra-* (lat. 'utöver') är betonade när de kombineras med ord från andra språkstammar.

E. Latinska och grekiska räkneord i inlånade ord

	Latin		Exempel	Grekiska	Exempel
	Grundtal	Ordningstal			
1	unus	primus	union; premiär	heis	--- ¹
2	duo ²	secundus	duett; sekundär	dyo	diftong
3	tres	tertius	trio; tertiär	tria	trilogi
4	quattor	quartus	kvadrat; kvartal	tettares	tetraeder
5	quinque	quintus	kvintett	pente	pentagram
6	sex	sextus	sexa ³ ; sextett	hex	hexameter
7	septem	septimus	september ⁴ ; septima ⁵	hepta	heptagon
8	octo	octavus	oktober ⁴ ; oktav ⁵	okto	oktan ⁶
9	novem	nonus	november ⁴ ; nona ⁵	ennea	---
10	decem		deciliter ⁷	deka	dekalog ⁸
100	centum		centimeter ⁷	hekaton	hektogram ⁷
1000	mille		milligram ⁷	khilioi	kilometer ⁷

För *en halv* används dels *hemi-* från grekiska *hemisys*, t.ex. i *hemisfär* ('halvklot'), och dels (vanligare) det latinska prefixet *semi-*, t.ex. i *semifinal*.

¹ För 1 används i stället *mono-* från grekiska *monos* ('ensam', 'enda'), t.ex. i *monokel* ('glas avsett för ett öga') och *monoton* ('enformig', eg. 'entonig').

² För 2 förekommer också det latinska *bi-* ('tve-', 'dubbel'), t.ex. i *bigami* ('tvegifte') och *biplan* ('flygplan med dubbla vingpar').

³ *Sexa* = 'lätt aftonmåltid' (som skulle intas omkring klockan 6)

⁴ *September–december* var månad 7–10 i den romerska kalendern.

⁵ Tonintervall 1–9 i en skala anges enligt följande: *prim*, *sekund*, *ters*, *kvart*, *kvint*, *sext*, *septima*, *oktav*, *nona* (s.k. inklusiv räkning, där *prim* även är startton).

⁶ Namnet har sitt ursprung i de åtta kolatomer som finns i en oktan-molekyl.

⁷ I det internationella måttenhetssystemet gäller för 10, 100 och 1000 att prefix bildade på de latinska räkneorden anger bråkdelar, medan prefix bildade på de grekiska räkneorden anger det ursprungliga värdet.

⁸ Dekalogen = de tio budorden (från Andra Mosebok i Bibeln)

Prefix som anger högre eller lägre tiopotenser än ovan nämnda, har i olika omgångar (med allt högre respektive lägre potenser) fått mer eller mindre fantasifulla namn i det internationella måttenhetssystemet (SI). Nedan redovisas de närmast följande prefixen (efter de ovan nämnda). Dessa prefix anger var tredje tiopotens. Observera att namnen på prefixen fr.o.m. 10^{15} syftar på tusenpotenser och inte på tiopotenser. Således innebär t.ex. *peta-*, som är bildat från grekiska *pente* ('fem'), $1000^5 = 10^{15}$.

10^6 mega- (fr. grek. 'stor')	10^9 giga- (fr. grek. 'jätte')	10^{12} tera- (fr. grek. 'monster')	10^{15} peta- (fr. grek. 'fem')	10^{18} exa- (fr. grek. 'sex')
10^{-6} mikro- (fr. grek. 'liten')	10^{-9} nano- (fr. grek. 'dvärg')	10^{-12} piko- (fr. ital. 'liten')	10^{-15} femto- (fr. da. 'femton')	10^{-18} atto- (fr. da. 'arton')

72. Komparation, gradering, myckenhet, jämförande lägesangivning, likhet och framhävande

Adjektiv som uttrycker en graderingsbar egenskap kan kompareras. Detta gäller även fyra specifika pronomen (avsnitt F) samt vissa adverb (avsnitt H).

A. Komparativ och superlativ

Komparativ används vid jämförelse mellan *två* parter, vilka kan stå i singular eller plural. I grundläggande jämförande betydelse hör komparativformen samman med den jämförande konjunktionen/prepositionen *än* – antingen explicit eller implicit. Komparativformen står dock alltid utan konjunktionen *än* i *bestämd* attributiv ställning (då jämförelsen redan är gjord) samt i fraser där adjektivet bestäms av ett gradadverb som anger successiv förändring.

Ex.	Den här bilen är <i>snabbare än</i> din bil.	Komparativform + <i>än</i>
	Den här bilen är <i>snabbare (än</i> den andra).	Det jämförande uttrycket med konjunktionen <i>än</i> kan vara underförstått.
	Den här bilen är <i>snabbare än alla andra</i> .	Jämförelse mellan <u>två</u> parter – <i>alla andra</i> är sammanförda till <u>en</u> av dessa parter.
	Jag vill ha <i>en snabbare bil än</i> den här.	Jämförelsen kan göras med komparativformen i attributiv ställning i obestämd form.
	Jag tar <i>den snabbare bilen</i> .	Vid bestämd form är jämförelsen redan gjord, vilket innebär att <i>än</i> inte kan användas.
	Hon har <i>blivit allt duktigare</i> på att läsa.	Successiv förändring över tid med adverbet <i>allt</i> , vilket innebär att <i>än</i> inte kan användas.

Superlativformen används vid jämförelse mellan *två eller flera* parter.

Ex.	Den här bilen är <i>snabbast</i> (av våra båda bilar).	Jämförelse mellan <i>två</i> parter
	Den här bilen är <i>snabbast</i> (av de tre bilarna).	Jämförelse mellan <i>tre</i> parter
	De här bilarna är <i>snabbast</i> (av de olika bilgrupperna).	En enskild part kan bestå av substantiv i plural.

Adjektiv kan stå predikativt eller attributivt. Om superlativformen står attributivt har den liksom positivformen en särskild svag böjning vid substantiv med bestämd betydelse (paragraf 68), medan komparativformen är oböjlig. Den bestämda artikeln (den, det, de) används på samma sätt som vid positiv, dvs. den är obligatorisk, om det inte är fråga om egennamn, kända begrepp eller fasta uttryck.

Ex.	Han hade <i>den snabbare bilen</i> av de båda. / Hon valde <i>den dyraste kappan</i> .	Bestämd artikel enligt huvudregeln
	Det skedde under <i>yngre stenåldern</i> . / Det här är <i>bästa sättet</i> .	I kända begrepp och fasta uttryck kan den bestämda artikeln utelämnas.

Komparativ och superlativ anger sinsemellan inte alltid olika grader av ett adjektiv, utan används i stället i olika konstruktioner. Således är t.ex. den bil som är *snabbare* än alla andra också *snabbast* av alla. Jämför med engelska ”Which car is *faster*?” som ofta motsvarar ”Vilken bil är *snabbast*?”.

B. Klassificerande komparativ

Klassificerande komparativ av adjektiv kan användas när en grupp delas upp i två mindre grupper. Formen står alltid attributivt.

- Ex. En *större* hackspett och en *mindre* hackspett ... / I de *lägre* åldrarna respektive i de *högre* åldrarna ... Klassificerande komparativ
 Jfr. En *godare* soppa (än den här) har jag aldrig ätit. / En *större* synd (än denna) kan man inte begå. (Underförstådd) jämförande komparativ

C. Absolut komparativ

Absolut komparativ av adjektiv används attributivt och har den ursprungliga betydelsen *ganska* + *positivformen*. För vissa adjektiv har dock formen absolut komparativ används så ofta i förskönande omskrivningar eller underdrifter, att den ibland uppfattas som ungefär likvärdig med positivformen.

- Ex. En *äldre* dam ... *En äldre dam* är (i ursprunglig betydelse) *ganska gammal* men inte så gammal som *en gammal dam*.
 En *bättre* middag ... *En bättre middag* är (i ursprunglig betydelse) *ganska bra* men inte så bra som *en bra middag*.
 En *större* stad ... *En större stad* är *ganska stor* men inte så stor som *en stor stad*.

D. Absolut superlativ

Absolut superlativ av adjektiv används attributivt och innebär inte någon direkt jämförelse utan används i betydelsen *mycket* + *positivformen*. Substantivet i den aktuella nominalfrasen har bestämd betydelse men står i obestämd form i denna konstruktion, eftersom en nödvändig relativ bisats är underförstådd (paragraf 68 B III). Den bestämda artikeln (*den, det* respektive *de*) används normalt i dessa fall med undantag för fasta uttryck (paragraf 75 D). Konstruktioner med absolut superlativ har en något ålderdomlig stilgrad med undantag för vissa fasta uttryck.

- Ex. I vaggan låg *den gulligaste* lilla unge. Betydelse: I vaggan låg en *mycket gullig* liten unge.

En underförstådd nödvändig relativ som-bisats ger (enligt äldre språkbruk) *bestämd artikel* + *obestämd form* (av substantiv med bestämd betydelse).

- Ex. I vaggan låg *den gulligaste lilla unge (som) man kan tänka sig*.

I fasta uttryck kan alltså den bestämda artikeln utelämnas.

- Ex. Det säger jag i *största* förtroende. Betydelse: Det säger jag i *mycket stort* förtroende.

E. Särskilda komparationsmönster

Adjektivet *dålig* har två olika komparationsmönster, av vilka *sämre/sämst* vanligtvis används, medan *värre/värst* mest används vid komparering av *allmänt negativa* adjektiv. Vid negativ förändring från ett *allmänt positivt* utgångsläge används oftast *sämre/sämst*. (Se även avsnitt K i denna paragraf.)

Ex. Resultatet, som var <i>dåligt</i> redan förra året, är i år ännu <i>sämre</i> .	Normal komparation av adjektivet <i>dålig</i>
Läget, som var <i>stabilt</i> tidigare, har nu blivit <i>sämre</i> .	Allmänt negativ förändring från ett positivt utgångsläge
Läget, som var <i>katastrofalt</i> redan förra året, är i år ännu <i>värre</i> .	Allmänt negativ förändring från ett negativt utgångsläge

I ledigt språk används komparationsformerna *värre* och *värst* i fasta uttryck med verben *vara* och *bli*, som i dessa fall ersätter verb som anger allmänna omständigheter (paragraf 53 F VI). I sådana fasta uttryck, som alltid har subjektet *det*, fungerar satsdelen som följer predikatet inte som predikativ (adjektiv) utan som sättsadverbial (adverb).

Ex. Det var <i>värre</i> , det.	Ungefärlig betydelse: 'Detta innebär problem.'
Det blir <i>värre</i> , det.	Ungefärlig betydelse: 'Detta kommer att innebära problem.'
Det var <i>värst</i> !	Ungefärlig betydelse: 'Detta är uppseendeväckande.'

I talspråk kan den bestämda superlativformen *värsta* användas attributivt framför substantiv i bestämd form i nominalfraser utan bestämd artikel. Adjektivet *värsta* har då allmänt förstärkande betydelse, som kan vara *negativ eller positiv*. (Se vidare avsnitt K i denna paragraf.)

Ex. "Han är ju <i>värsta</i> bilmarodören."	Ungefärlig betydelse: 'Han är en mycket dålig bilförare.'
"Vi åt på <i>värsta</i> restaurangen."	Ungefärlig möjlig betydelse: 'Vi åt på en stor och fin restaurang.'

Adjektivet *liten*, med pluralformen *små* i positiv och formen *mindre* i komparativ, har även en alternativ pluralform i komparativ, *smärre*, som endast används attributivt. I modern svenska har den plurala betydelsen gått förlorad.

Ex. Det var <i>ett mindre</i> problem.	I modern svensk även: Det var <i>ett smärre</i> problem.
Det var <i>två smärre</i> problem.	I modern svenska även: Det var <i>två mindre</i> problem.

Adjektivet *yppersta* existerar numera endast i superlativform och kan endast stå attributivt i bestämd form.

Ex. Varorna var av <i>yppersta</i> kvalitet.
--

Med termen *grundadjektiv* avses alla adjektiv som inte är participformer. För de grundadjektiv som kan ha komparationssuffix (paragraf 67) används ibland alternativt omskrivande komparation med *mer* (alternativt *mera*) och *mest*, utan att det i de flesta fall innebär någon betydelskillnad. Frekvensen av sådan omskrivande komparation i det allmänna språkbruket har ett klart samband med adjektivets längd, dvs. antal stavelser, och betoning. Se nedan.

Enstaviga adjektiv har normalt inte omskrivande komparation.

Ex. Han är *snällare* än du. Ersätts sällan av: "Han är *mer snäll* än du." (Satsen innehåller ett enstavigt adjektiv.)

Hos tvåstaviga adjektiv förekommer omskrivande komparation mest om betoningen ligger på den andra stavelsen.

Ex. Hon är *roligare* än många andra. Ersätts sällan av: "Hon är *mer rolig* än många andra." (Tvåstavigt adjektiv, betoning på första stavelsen)
 Hon är *formellare* än de flesta. Ersätts ofta av: Han är *mer formell* än de flesta. (Tvåstavigt adjektiv, betoning på andra stavelsen)

Även hos flerstaviga adjektiv är frekvensen av omskrivande komparation i neutral stil beroende av vilken stavelse som är betonad. Ju senare i ordet betoningen ligger, desto vanligare blir omskrivande komparation.

Ex. Hon är *underbarare* än någonsin. Ersätts ibland av: Hon är *mer underbar* än någonsin. (Trestavigt adjektiv, betoning på första stavelsen)
 Han är *fundersammare* än tidigare. Ersätts ofta av: Han är *mer fundersam* än tidigare. (Trestavigt adjektiv, betoning på andra stavelsen)
 Hon är *familjärare* än vanligt. Ersätts oftast av: Hon är *mer familjär* än vanligt. (Trestavigt adjektiv, betoning på sista stavelsen)

Att använda *mer* (eller *mera*) för att bilda komparativ är dock regel för alla adjektiv när komparativformen följs av ett jämförande uttryck som innehåller ett adjektiv i positivform.

Ex. Han är *mer dum* än farlig. Enstavigt adjektiv som jämförs med ett annat adjektiv i positivform

Observera att svenska i motsats till engelska inte har några fasta komparationsregler kopplade till adjektivens längd.

Ex. Du ser *underbarare* ut än någonsin. Trestaviga grundadjektiv kan kompareras med suffix.

Jfr. You look *more wonderful* than ever. På engelska måste alla trestaviga adjektiv ha omskrivande komparation.

När adjektivet är en sammansättning, används oftast omskrivande komparation.

Ex. Hon är *restrött*, men jag tror att jag är *mer restrött*.
Den nya regeringen förde en *mer tyskvänlig* politik (än den tidigare regeringen).

Om sammansättningens förled är ett förstärkningsord, kan det inte kvarstå vid komparation.

Ex. Jag tycker att min cykel är *urgammal*, men din är ju ännu *äldre*. / Hans förslag är *jättebra*, men ditt är *bättre*.

Gradadverben *mycket* och *lite* kan användas framför både positiv- och komparativformer. (Se även avsnitt I i denna paragraf.)

Ex. De här problemen är *mycket svåra* att lösa. De är till och med *lite svårare* än de tidigare.
De här problemen är *lite svåra* att lösa. De är i alla fall *mycket svårare* än de tidigare.

Övriga gradadverb används antingen vid positiv eller komparativ. Exempel på vanliga gradadverb som kan användas framför adjektivens positivformer är *ganska*, *lagom* och *väldigt* samt de talspråkliga gradadverben *bra* (äldre, väletablerad talspråksform) och *fett* (nyare talspråksform). Framför adjektivens komparativformer kan gradadverb som *avsevärt*, *betydligt*, *väsentligt*, *åtskilligt* och *ännu* användas.

Ex. Matchen var <i>ganska/lagom/väldigt</i> spännande. Jag var <i>bra/fett</i> sugen på att vara med.	Gradadverb som kan föregå positivformer
Klimatet har blivit <i>avsevärt/betydligt/väsentligt/åtskilligt/ännu</i> varmare.	Gradadverb som kan föregå komparativformer

De gradadverb som används vid adjektivens positivformer kan även användas i adverbfraser med positivformen av det komparerbara gradadverbet *mycket* som huvudord. Sådana adverbfraser kan gradera adjektivens komparativformer. På motsvarande sätt kan de gradadverb som används vid adjektivens komparativformer även användas i adverbfraser med komparativformen *mer/mera* som huvudord. De sistnämnda adverbfraserna kan gradera adjektivens positivformer vid omskrivande komparation.

Ex. Jag mår <i>väldigt mycket bättre</i> nu.	Gradadverbet <i>väldigt</i> bestämmer gradadverbet <i>mycket</i> i en fras som bestämmer adjektivet <i>bättre</i> .
Han var <i>åtskilligt mer formell</i> denna gång.	Gradadverbet <i>åtskilligt</i> bestämmer gradadverbet <i>mer</i> i en fras som bestämmer adjektivet <i>formell</i> .

Värderande adverb används endast vid positivformer.

Ex. Hon var *strålande* glad och *fantastiskt* trevlig.

F. Komparerbara myckenhetspronomen

Fyra komparerbara adjektiviska myckenhetspronomen används för att beteckna *antal* av *räknebara* substantiv respektive *mängd* av *oräknebara* substantiv.

Exempel på antalsbeteckning

Många båtar har anlöpt hamnen i år.
Få båtar har anlöpt hamnen i år.

Fler(-a) båtar har anlöpt hamnen i år än förra året.
Färre båtar har anlöpt hamnen i år än förra året.

Flest båtar i trafik hade Viking Line.
”*Färst båtar* i trafik hade Silja Line.”

Exempel på mängdbeteckning

Mycket snö har fallit denna vinter.
Lite snö har fallit denna vinter.

Mer(-a) snö har fallit denna vinter än den förra.
Mindre snö har fallit denna vinter än den förra.

Mest snö fick Dalarna.
Minst snö fick Blekinge.

Superlativformen *färst* används sällan i modern svenska. I stället används omskrivning med *minst antal*, *minst med* eller liknande uttryck.

Ex. Det var *få* besökare på alla evenemang. Allra *minst med besökare* hade folkdansen.

Adjektiviska pronomen kan endast stå attributivt. Antalsformerna kan dock även stå predikativt, och räknas då i stället som adjektiv i denna språklära.

Ex. Trots att felbokningarna procentuellt räknat är *få*, är de *fler* än förra året. Felbokningarna är alltså för *många*, och vi hoppas att de blir *färre* nästa år.

De moderna myckenhetspronomenen *många* (för antal) och *mycket* (för mängd) hade ursprungligen fullständig böjning: *mången* (utrum), *månget* (neutrum) och *många* (plural) respektive *mycken* (utrum), *mycket* (neutrum) och *myckna* (svag böjning vid bestämd form). Samtliga extraformer har numera ålderdomlig eller skriftspråklig prägel. Den avkortade neutrumformen *mångt* förekommer nästan bara som självständigt substantiviskt pronomen med generell betydelse i det fasta uttrycket *mångt och mycket*. I äldre engelska användes uttrycket *many a* motsvarande ’mången/månget’.

Ex. *Mången kvinna* har fallit för hans charm. / *Månget problem* hade kunnat lösas, om vi hade varit mer förutseende. / *Mycken oro* vållades av det uteblivna beskedet. / *Det myckna snöandet* har lett till stora trafikproblem. / *I mångt och mycket* bedrev hon verksamheten som sin egen firma.

Jfr. *Many a woman* (’mången kvinna’) has fallen for his charm.

Mängdpronomen *mycket* och *lite* används för oräknebara substantiv (ämnesnamn och oräknebara kollektiver). De används även för vissa räknebara substantiv i singular eller plural, när dessa har kollektiv betydelse. (Det finns ingen regel för vilka substantiv som står i singular och vilka som står i plural i denna betydelse. Se paragraf 65 A IV.) I talspråket används dessutom dessa mängdpronomen ibland för plurala substantiv som normalt inte har kollektiv betydelse, men som i sammanhanget kan upplevas ha det.

<p>Ex. Det var <i>mycket trafik</i> på vägarna. Det kostade oss <i>mycket pengar</i>. De åt <i>mycket ärtor</i> och <i>mycket sparris</i> till köttet.</p>	<p>Singularformen <i>trafik</i> har alltid oräknebar kollektiv betydelse. Pluralformen <i>pengar</i> har oftast oräknebar kollektiv betydelse. Pluralformen <i>ärtor</i> och singularformen <i>sparris</i> i oräknebar ämnesbetydelse</p>
<p>Jfr. ”Det var <i>mycket flickor</i> där.”</p>	<p>Korrekt form vid räknebar betydelse: Det var <i>många flickor</i> där.</p>

Komparativformen *flera* kan också vara ett antalspronomen med absolut betydelse. I denna betydelse kan inte alternativformen *fler* användas.

<p>Ex. Han har <i>flera</i> gånger sagt att han inte vill skiljas.</p>	<p>Jfr. Han har <i>åtskilliga</i> gånger sagt att han inte vill skiljas.</p>
--	--

Liksom hos flera andra pronomen som ursprungligen är adjektiviska, har pluralformerna *många* och *få* i självständig form *animat* betydelse, dvs. de avser människor (eller andra ”besjälade” individer). Detsamma gäller komparativformerna *fler(-a)* och *färre* samt superlativformen *flest* i bestämd form.

Ex. *Många* vill träffa ministern. / *Få* har större kunskaper. / *Fler(-a)* än du har sagt det. / Allt *färre* använder fast telefon. / *De flesta* tjänar mer än jag.

På motsvarande sätt har neutrumformerna *mycket* och *lite(-t)* i självständig form *generell* icke-individualistisk betydelse.

<p>Ex. <i>Mycket</i> hade kunnat göras bättre. / De är glada för <i>lite/litet</i>.</p>	<p>Se avsnitt J i denna paragraf beträffande alternativformen <i>litet</i>.</p>
---	---

Lite har den något ålderdomliga alternativformen *föga*, vilken kan användas självständigt i vissa uttryck.

<p>Ex. Jag visste <i>föga</i> vad det innebar.</p>	<p>Självständig (neutrum-)form med generell betydelse</p>
--	---

Även komparativen *mindre* och *mer(-a)* samt superlativen *minst* och *mest* i bestämd form neutrum har generell betydelse, när de står självständigt.

Ex. De vill ofta ha *mer(-a)*. / De nöjer sig inte med *mindre*. / Han är missnöjd med *det mesta*. / Han blir arg för *det allra minsta*.

Mycket och *lite* kan också vara adverb (avsnitt J i denna paragraf).

G. Jämförande lägesangivande adjektiv eller pronomen och besläktade ord

I. Attributivt placerade adjektiv/pronomen med enbart komparativ- och superlativformer

Några jämförande lägesangivande adjektiv har endast två former, varav den ena liknar komparativ och den andra superlativ. Denna grupp av adjektiv kan alternativt ses som ordnande pronomen.

Komparativ	Superlativ	Motsatsens komparativ	Motsatsens superlativ
inre	innersta	yttre	yttersta
övre	översta	undre/nedre	understa/nedersta
främre	främsta	bakre/aktre	bakersta/aktersta
hitre	hitersta	bortre	bortersta
mittre	mittersta/mellersta	---	---

Dessa adjektiv/pronomen kan endast placeras attributivt och är oböjliga. Vid bestämd form kan den fristående bestämda artikeln utelämnas utan att innebörden eller stilgraden förändras nämnvärt.

Ex. En *övre* gräns ... / Den *övre* gränsen ... \approx *Övre* gränsen ...
 En *översta* gräns ... / Den *översta* gränsen ... \approx *Översta* gränsen ...

Superlativformen *främsta* kan dock ha en särskild form i maskulinum.

Ex. Han var den *främste* representanten för myndigheten.

De ord som dessa komparativ- och superlativformer kan härledas ifrån är prepositioner eller adverb. Se nedanstående exempel.

Ex. Farkosten svävade *över* (*preposition*) marken. Jfr. Det var en *övre* gräns. / Han klättrade till den *översta* avsatsen.
 Hon var *framme* (*adverb*) vid resmålet. Han stod vid den *främre* stolpen. / Hon var den *främsta* representanten.

Om superlativformerna i tabellen ovan står i grundform, dvs. utan a-suffix, fungerar de som positionsangivande *rumsadverb*.

Ex. Ditt papper ligger *underst* (*rumsadverbial*). Jfr. Ta det *understa* (*adjektivattribut/pronomenattribut*) pappret.

II. Attributivt placerade adjektiv/pronomen med enbart bestämd positivform

Några jämförande lägesangivande adjektiv, som alternativt kan ses som ordnande pronomen, kan endast stå attributivt i bestämd form.

Ex. Tryck på den *högra/vänstra* knappen. Dessa två adjektiv/pronomen är avledda från substantiv som anger lateralitet.
Han bor i de *norra/östra/södra/västra* stadsdelarna. Dessa adjektiv/pronomen är avledda från substantiv som anger väderstreck. Se nedan.

III. Substantiv, pronomen, adjektiv och adverb relaterade till väderstreck

De ursprungliga väderstrecken har ändelsen -er (där formen *norr* är en sammandragning av den ursprungliga formen *norder*). De kortare formerna utan ändelsen -er har två fall av vokalförändring (*öster* – *ost*, *söder* – *syd*). Beträffande användning av respektive former se exempelmeningarna nedan.

Ordklass	Betydelse/användning	N	Ö	S	V
Substantiv	Väderstreck + område i detta väderstreck	norr	öster	söder	väster
	Enbart väderstreck (+ mellanlägen)	nord	ost/öst	syd	väst
	Vind	nordan	östan	sunnan	västän
Adverb	Position (t.ex. <i>väster</i> om en plats)	norr	öster	söder	väster
	Riktning (+ mellanlägespositioner)	nord	ost/öst	syd	väst
	Sammansättningar; riktning och/eller position	norr-/öster-/söder-/väster-ifrån (riktning), -ut, -över (riktning <i>eller</i> position)			
Pron./adj.	Ordnande betydelse; attributiv placering	norra	östra	södra	västra
Adjektiv	Allmän betydelse; attributiv eller predikativ placering	nordlig	ostlig/östlig	sydlig	västlig

Ex. Han bor på/i *väster*.
USA ligger i *väster/väst*.
Så var det i Vilda *Västern*/ Fjärran *Östern*/ soliga *Södern*.
Sverige ligger i *Norden*.
Västän (*västänvinden*) är nyckfull.
Mariefred ligger *väster* (*väst*) om Stockholm.
De seglade *väst* mot Stockholm.
Solen gick ner i *nordväst*. / Byn ligger *sydväst* om Umeå.
De drog *västerut*. / Lägret ligger *västerut*.
Reparationer pågår i den *västra/nordvästra* flygeln.
Det blåste en *västlig* vind. / Vindarna är *sydvästliga*.

Endast denna variant används för att beteckna ett område.
Båda substantivvarianterna kan användas vid väderstrecksangivning.
Områdesbeteckningarna (ej formen *norr*) kan ha bestämd form i egenamn.
Detta geografiska namn i bestämd form är avlett från *nord(-er)*.
Beteckningar för vind kan stå självständigt eller vara sammansatta med *-vind*.
Varianten inom parentes är ovanlig vid lägesangivning.
Denna icke sammansatta adverbvariant kan användas för att beteckna riktning.
Mellanlägen kan endast anges med dylika substantiv- respektive adverbvarianter.
Denna adverbsammansättning kan ange riktning eller position.
Denna variant är jämförande och står attributivt i oböjlig bestämd form.
Böjliga adjektiv med allmän betydelse kan stå attributivt eller predikativt.

H. Komparation av adverb/adverbial

Adverbena räknas till de oböjliga ordklasserna. Undantag till detta är att vissa adverb som uttrycker sätt, frekvens, grad eller läge kan kompareras.

Positiv	Komparativ	Superlativ	Kommentarer
snabbt	snabbare	snabbast	Adverb som bildats av adjektiv genom t-suffix kompareras som dessa.
sakta	saktare	saktast	Även några grundadverb kan kompareras med suffix.
ofta	oftare	oftast	
länge	längre	längst	
nära	närmare/närmre	närmast/närmst	Tidsadverbet <i>länge</i> kompareras på samma sätt som adjektivet <i>lång</i> . <i>Nära</i> är även adjektiv och har då samma komparationsmönster.
gärna	hellre	helst	Fem adverb har oregelbunden komparation: gradadverbet <i>gärna</i> , gradadverbena <i>mycket</i> och <i>lite</i> , som även kan vara pronomen med samma komparationsmönster, sättsadverbet <i>bra</i> , som även är adjektiv med samma komparationsmönster, samt sättsadverbet <i>illa</i> , som kompareras på samma sätt som adjektivet <i>dålig</i> .
mycket	mer (<i>alternativt</i> mera)	mest	
lite	mindre	minst	
bra/väl	bättre	bäst	
illa	sämre/(värre)	sämst/(värst)	Vid övriga komparerbara adverb används <i>mer(-a)</i> och <i>mest</i> .
sällan	mer(-a) sällan	mest sällan	
högt upp/uppe	högre upp/uppe	högst upp/uppe	Vissa rumsadverb som anger läge eller riktning i förhållande till en referenspunkt har en form av omskrivande komparation, där adverbena <i>högt</i> , <i>djupt</i> respektive <i>långt</i> och deras komparationsformer kombineras med dessa rumsadverb (paragraf 20 A).
djupt ner/nere/in/inne	djupare ner(-e)/in(-ne)	djupast ner(-e)/in(-ne)	
långt in(-ne)/ut(-e)/upp(-e)/ ner(-e)/bort(-a)/fram(-me)/bak	längre in(-ne)/ut(-e)/ upp(-e) ... etc.	längst in(-ne)/ut(-e)/ upp(-e) ... etc.	

Adverb som bildats av adjektiv genom t-suffix har alltså gemensamma komparationsformer med dessa adjektiv.

Ex. Gasellen är *snabb*, men geparden är *snabbare*. Adjektivkomparation
Gasellen springer *snabbt*, men geparden springer *snabbare*. Adverbkomparation

Illa/dåligt kompareras normalt med *sämre* och *sämst*, medan *värre* och *värst* oftast inte är komparativformer av *illa/dåligt* utan mest används som allmänt komparerande negativa gradadverb. Se utförligare beskrivning i avsnitt J i denna paragraf.

Ex. Elvira mår *illa*. Lisa mår *sämre*. Positiv- respektive komparativform av sättsadverbet *illa*
Han skrek *värre* än på länge. Allmänt negativ adverbkomparation av (*att skrika*) *hemskt*, *gällt*, *högt* m.fl.

I. Kvantitetsorden *mycket* och *lite*

Mycket och *lite* är förutom myckenhetspronomen även gradadverb.

Ex. Det föll *mycket* snö. / Det föll *lite* snö.
Mycket har hänt. / *Lite* har hänt.
 Det snöade *mycket*. / Det snöade *lite*.
 Det var *mycket* kallt. / Det var *lite* kallt.
 Han skottade *mycket* energiskt. / Han skottade *lite* energiskt.

Adjektiviska myckenhetspronomen (attribut i nominalfraser)
 Substantiviska myckenhetspronomen (subjekt i respektive sats)
 Verbbestämmande gradadverb (fristående adverbial i respektive sats)
 Adjektivbestämmande gradadverb (bestämningar i adjektivfraser)
 Adverbbestämmande gradadverb (bestämningar i adverbfraser)

Lite har både som pronomen och adverb två olika betydelser beroende på om det används betonat eller obetonat. Se nedanstående tabell.

<u>Kvantitetsord</u>	<u>Betydelse som pronomen</u>	<u>Betydelse som gradadverb</u>
<i>mycket</i>	'en stor mängd'	'i hög grad', 'extra'
<i>lite</i> – betonat	'en liten mängd'	'inte så (mycket)', 'i låg grad'
<i>lite</i> – obetonat	'en del', 'en icke försumbar mängd'	'ganska (mycket)', 'något'
<u>Ordklass</u>	<u>Exempel</u>	<u>Betydelse</u>
Pronomen	Kan jag få <i>mycket</i> mjölk? Kan jag få <i>lite</i> mjölk? Kan jag få <i>lite</i> <u>mjölk</u> ?	Kan jag få <i>en stor mängd</i> mjölk? Kan jag få <i>en liten mängd</i> mjölk? Kan jag få <i>en icke försumbar mängd</i> mjölk?
Adverb	Uppgiften var <i>mycket</i> svår. Uppgiften var bara <i>lite</i> svår. Uppgiften var <i>lite</i> <u>svår</u> .	Uppgiften var <i>i hög grad</i> svår. Uppgiften var <i>inte så</i> svår. Uppgiften var <i>ganska</i> svår.

I modernt talspråk kan det betonade gradadverbet *lite* användas i samma betydelse som det obetonade. Detta var ursprungligen menat i skämtsamt ironisk betydelse, men hos alla sådana uttryck kan den skämtsamma eller ironiska betydelsen förblekna med tiden.

Ex. Uppgiften var *lite* svår. Utan förtydligande tillägg kan adjektivfrasen även tolkas som ironi med betydelsen *ganska svår* eller t.o.m. *mycket svår*.

På engelska kan man skilja på betonad och obetonad form av såväl mängdpronomenet *lite* som antalspronomenet *få* genom att använda den obestämda artikeln vid obetonad betydelse.

Ex.	She got <i>little</i> help.	She has <i>few</i> friends.	Hon fick <i>inte så mycket</i> hjälp.	Hon har <i>få</i> vänner.	Betonat
	She got <i>a little</i> help.	She has <i>a few</i> friends.	Hon fick <i>en del</i> hjälp.	Hon har <i>ett antal</i> vänner.	Obetonat

Mängdpronomenen *mycket* och *lite* är historiskt sett neutrumformer av *mycken* respektive *liten* med böjningsmönster enligt nedan. Eftersom det handlar om mängdangivelser – inte antalsangivelser – saknas pluralformer. Formerna *mycken* och *myckna* upplevs numera som ålderdomliga. (Se exempel i avsnitt F i denna paragraf.) Formerna *liten* och *lilla* används i modern svenska nästan uteslutande som adjektiv (dessa ords ursprungliga ordklass).

Utrum: *mycken/liten* Neutrum: *mycket/litet* Attributivt vid bestämd betydelse: *myckna/lilla*

Som framgår av ovanstående är det neutrumformerna som ligger till grund för de moderna pronomenen/adverben *mycket* och *lite*, av vilka formen *lite* har tappat sitt t-suffix i enlighet med gängse talspråksuttal. I högre stil kan dock t-suffixet användas när *lite* är ett självständigt mängdpronomen.

Ex. Jag är nöjd med *lite*. / Jag är nöjd med *litet*. Neutral stil respektive högre stil

Myckenhetspronomenen *mycket* och *lite* kan liksom flera andra myckenhetspronomen bestämmas av gradadverb – i detta fall även av gradadverben *mycket* och *lite*.

Ex.	– Jag vill ha <i>mycket lite</i> senap.	<i>Mycket</i> är gradadverb till det betonade myckenhetspronomenet <i>lite</i> .
	– Oj, det där blev <i>lite mycket</i> senap.	<i>Lite</i> är obetonat gradadverb till myckenhetspronomenet <i>mycket</i> .

Man kan skriva om ovanstående utsagor med hjälp av betydelsetabellen på föregående sida.

– Jag vill ha *mycket lite* senap. ≈ – 'Jag vill ha en *extra liten mängd* senap.'
 – Oj, det där blev *lite mycket* senap. ≈ – 'Oj, det där blev en *ganska stor mängd* senap.'

Myckenhetspronomenen *mycket* och *lite* är komparerbara (avsnitt F i denna paragraf).

Ex. Jag vill ha *mycket* senap på hamburgaren, Kajsa vill ha ännu *mer*, och *mest* vill Robin ha.
 Jag vill ha *lite* senap på hamburgaren, Kajsa vill ha ännu *mindre*, och *minst* vill Robin ha.

J. Adjektivet *dålig* och adverbet *illa* – sammanfattning

Adjektivet *dålig* kongruensböjs på samma sätt som andra böjliga adjektiv.

Ex.	Lönen är <i>dålig</i> . Avtalet är <i>dåligt</i> . Arbetsförhållandena är <i>dåliga</i> .	Grundform för utrum, t-suffix för neutrum – ej att förväxla med <i>adverbsuffixet</i> -t samt a-suffix för plural vid predikativ placering
	Den <i>dåliga</i> lönen räckte inte långt. Det <i>dåliga</i> avtalet innebar problem. De <i>dåliga</i> förhållandena bekymrade oss.	A-suffix för såväl utrum som neutrum och plural vid attributiv placering i bestämd form

Adverbet *illa* kan ofta ersättas av adverbet *dåligt*, som bildas med adverbsuffixet -t på adjektivet *dålig*.

Ex.	Han hör <i>illa</i> . Han hör <i>dåligt</i> .	<i>Illa</i> är ett sättsadverb. <i>Dåligt</i> är liksom många andra sättsadverb bildat genom t-suffix på adjektiv.
-----	--	---

I vissa uttryck används *illa* mer frekvent än *dåligt* och vice versa.

Ex.	Det luktar <i>illa</i> . Du städar <i>dåligt</i> . Hon mår <i>illa</i> . Hon mår <i>dåligt</i> .	<i>Det luktar dåligt</i> är mindre vanligt. <i>Du städar illa</i> är mindre vanligt. Som adverbbestämning till verbet <i>må</i> används ofta <i>illa</i> vid somatiskt illamående. Som adverbbestämning till verbet <i>må</i> används ofta <i>dåligt</i> vid själsliga kval.
-----	---	---

Både adjektivet *dålig* och adverbet *illa/dåligt* kompareras *sämre* och *sämst*.

Ex.	Många resultat var <i>dåliga</i> , men Pernillas resultat var <i>sämst</i> . Flera i klassen mår <i>illa</i> , men Alexandra mår <i>sämst</i> .	Adjektiv Adverb
-----	--	--------------------

Talspråksformerna **dåligare* och **dåligast* bör undvikas.

Alternativen *värre* och *värst* är oftast inte en komparation av *dålig* eller *illa*, utan uttrycker snarare än försämring av något som redan från början var *allmänt negativt*, t.ex. *en omfattande alkoholkonsumtion* (en nominalfras som grammatiskt bestäms av adjektiv) eller *att skrika* (ett verb som grammatiskt bestäms av adverb).

Ex. Hans drickande har blivit *värre*. *Värre* är adjektiv.
Barnet skriker *värre* än på länge. *Värre* är adverb.

Vid försämring av en från början *positiv* situation används normalt *sämre* respektive *sämst* för såväl adjektiv som adverb.

Ex. Tidigare var han duktig i skolan, men nu är han *sämst* (*adjektiv*) i klassen. / Det gick bra en tid, men nu sköter han sig *sämre* (*adverb*).

Som adjektiv i attributiv ställning kan *värre* och *värst* gradera huvudordets negativa innebörd.

Ex. En *värre* katastrof har sällan inträffat. / Jag undrar om det inte är den *värsta* katastrofen hittills.

Illa/värre/värst kan användas som sättsadverb tillsammans med *vara* (och i vissa fall *bli*) i uttryck som anger allmänna omständigheter (paragraf 53 F VI).

Ex. Det var *illa*. (Det är *illa*.) *Ungefärlig betydelse: 'Det är inte bra.'*
Det var *värre*. (Det är *värre*.) / Det blir *värre*. *Ungefärlig betydelse: 'Då har vi problem.' / 'Det blir svårt.'*
Det var *värst*. *Ungefärlig betydelse: 'Nu blir jag förvånad/imponerad.'*

I talspråk används superlativformen *värst* ibland som adjektiv med svag böjning i attributiv ställning utan bestämd artikel framför substantiv i bestämd form. Det har då en allmänt förstärkande funktion, som inte behöver vara negativ. Dessa uttryck har trots substantivets bestämda form obestämd betydelse.

Ex. Han fick *värsta smällen*. *Betydelse: 'Han mottog ett kraftigt slag.'*
Hon fick *värsta komplimangen*. *Betydelse: 'Hon fick en mycket fin komplimang.'*

Den bestämda artikeln, som ju normalt förekommer framför adjektiv + substantiv i bestämd form, utesluts som regel i fasta eller generella uttryck. I detta fall förskjuts betydelsen från allmänt förstärkande till specifikt negativ, om substantivuttrycket i stället föregås av bestämd artikel.

Ex. Hon fick *den värsta komplimangen* (av alla klumpiga komplimanger). *Försämrande betydelse (av något redan negativt)*

Jfr. Hon fick *värsta komplimangen*. *Allmän förstärkning (som i detta fall är positiv i sin betydelse)*

Uttryck med verbet *likna* och adjektivet *lik*, som endast kan stå predikativt, anger *ungefärlig* likhet. I motsvarande betydelse i attributiv ställning används det jämförande adjektiviska pronomenet **liknande**. Liksom andra presensparticipformer kongruensböjs det inte. Jämförelsen, som i detta fall avser huvudordet till attributet *liknande*, fullbordas med en relativ bisats, i vilken predikatet ofta utelämnas i en anaforisk ellips. I motsvarande konstruktioner med verbet *likna* och adjektivet *lik* kan i stället ackusativobjektets huvudord utelämnas i en anaforisk ellips.

Ex. Han hade en *liknande* upplevelse som du (hade). Jfr. Hans upplevelse *liknar* din (upplevelse). / Hans upplevelse *är lik* din (upplevelse).
De bor i ett *liknande* hus som hon (bor i). Deras hus *liknar* hennes (hus). / Deras hus *är likt* hennes (hus).

Om sammanhanget tillåter det, kan hela den relativa bisatsen utelämnas i en anaforisk ellips.

Ex. Han hade en *liknande* upplevelse (som du) (hade). Jfr. Hans upplevelse *liknar* din (upplevelse). / Hans upplevelse *är lik* din (upplevelse).

Till skillnad från satser med verbet *likna* och adjektivet *lik* kan meningar med pronomenet *liknande* endast beskriva inanimata substantiv, dvs. saker och företeelser, inte levande varelser.

Ex. Hans syster *är lik* din (syster). / Hans syster *liknar* din (syster). Ej: * Du har en *liknande* syster (som han har).

Vissa fasta uttryck med adjektivet *lik* anger inte ungefärlig likhet som i exemplen ovan och på föregående sida. De har i stället den ungefärliga innebörden 'ingen förändring'. I dessa uttryck placeras ett reflexivt ackusativobjekt *före* adjektivet *lik* i huvudpredikatsledet. De kopulaverb som är aktuella är *vara* och *förbli*, eftersom dessa kan användas för att ange *tillstånd* i betydelsen 'ingen förändring' till skillnad mot *bli* som anger just *förändring*.

Ex. Hon *är sig lik*. / Allt *är sig likt*. / Ni *är er lika*. Uttryck med *vara* som anger ett tillstånd, 'ingen förändring'
Hon *förblir sig lik*. / Allt *förblir sig likt*. / Ni *förblir er lika*. Uttryck med *förbli* som anger ett fortsatt tillstånd, 'ingen förändring'

Ordföljden i ovanstående exempel motsvarar den placering som ackusativobjektet hade i äldre svenska när det kombinerades med andra huvudpredikatsled med kopulaverb + adjektiv.

Ex. Han *var sin far lik*. / Hon *var drottningen tillgiven*. Ålderdomlig stil
Jfr. Han *var lik sin far*. / Hon *var tillgiven drottningen*. Neutral stil

Observera att en betydelseförskjutning alltså har skett i de moderna fasta reflexiva uttrycken, t.ex. *hon är sig lik*, vilka anger att det inte har skett någon förändring, medan ovanstående ålderdomliga uttryck med samma placering av ackusativobjektet anger ursprunglig ungefärlig likhet, t.ex. *hon är dig lik*.

Om jämförelsen har en högre grad av likhet ('nästan identisk') används det jämförande pronomenet **likadan/likadant/likadana** vid *substantiv*. (Beträffande detta adjektiviska pronomens ursprung som en kombination av det jämförande adverbet *lika* och det pronomina adjektivet *dan* se paragraf 73 E.) *Likadan* följs i ursprunglig form av en relativ bisats. Predikatet i den relativa bisatsen kan utelämnas i en anaforisk ellips, om det är detsamma som den överordnade satsens predikat, vilket oftast är fallet. Även andra ord samt hela den relativa bisatsen kan utelämnas i anaforiska ellipser.

Ex.	Hon har en <i>likadan</i> tröja som du (har). Jag ska köpa en <i>likadan</i> tröja (som du) (har köpt). Min syster ska köpa två <i>likadana</i> (tröjor).	I likställande uttryck utelämnas ofta predikatet i den relativa bisatsen. Den relativa bisatsen kan utelämnas helt, om den är underförstådd. Även substantivet (huvudordet i ackusativobjektet) kan utelämnas, om det är underförstått.
-----	---	---

Likadan kan även ha predikativ placering och fungerar då som ett adjektiv. I dessa fall utelämnas vanligtvis både predikatet och huvudordet i subjektet i den relativa bisatsen, eftersom det senare oftast redan är omnämnt. Den relativa bisatsen kan även utelämnas helt, om den är underförstådd.

Ex.	Mitt staket är <i>likadant</i> som ditt (staket) (är). Hans bil är svårstartad och min är <i>likadan</i> .	Huvudordet i den relativa bisatsens subjekt kan ofta utelämnas vid predikativ placering. Hela den relativa bisatsen kan utelämnas i en anaforisk ellips.
-----	---	---

Samtliga regler och exempel på föregående sidor beträffande adjektivet *lik* kan även tillämpas på dess motsats *olik*, vars pluralform **olika** dessutom kan stå attributivt som ett slags motsats till *liknande* och *likadan*.

Ex.	– Har du en <i>liknande/likadan</i> erfarenhet som hon?	– Nej, vi har helt <i>olika</i> erfarenheter av detta.
-----	---	--

Om motsvarande jämförelse avser *adjektiv eller adverb* används adverbet **lika** efter samma mönster som vid substantivjämförelser med *likadan*.

Ex.	Hon är <i>lika</i> duktig som du (är). Han målar <i>lika</i> vackert som du (gör). <i>Det är lika bra</i> att du går hem. ”Att du går hem är <i>lika bra</i> som något annat alternativ (är).”	Jämställande av adjektiv Jämställande av adverb Fast uttryck med formellt subjekt och med utelämnad relativ bisats Teoretisk ursprunglig konstruktion utan formellt subjekt och med relativ bisats
-----	---	---

Två jämförande adjektiv- eller adverbfraser med attributet *lika* kan fungera som tvådelat predikativ (för adjektiv) respektive adverbial (för adverb) och därvid ange gradlikhet mellan två *olika* egenskaper eller färdigheter hos ett subjekt. I dessa fall står det tvådelade predikativet/adverbiallet på temaposition med en inskjuten relativ bisats. Sådana meningar med **lika ... lika** har samma principiella uppbyggnad som meningar med *ju ... desto* (paragraf 34 G VII).

Ex. *Lika duktig* som du är på att köra bilen, *lika dålig* är du på att hålla den ren.

Om den likställande jämförelsen avser *verb* används sättsadverbet **likadant** (som bildats genom t-suffix på det ursprungliga adjektivet *dan*). Predikatet i den relativa bisatsen kan utelämnas i en anaforisk ellips, om det är detsamma som den överordnade satsens predikat, vilket oftast är fallet.

Ex. Hon skriver *likadant* som du (gör). Predikatet *gör* ('skriver') i den relativa bisatsen är detsamma som den överordnade satsens predikat.

Den relativa bisatsen kan utelämnas helt i en anaforisk ellips, dvs. om den är underförstådd i sammanhanget, på samma sätt som vid konstruktioner med pronomenet *liknande*, pronomenet *likadan* och adverbet *lika*.

Ex. Hon skriver *likadant* (som du) (gör). Utelämnandet av hela den relativa bisatsen kräver ett sammanhang.

I samtliga fall där jämförelsen görs med en relativ bisats utan predikat kan det relativa pronomenet *som* i stället uppfattas som en preposition, och följs då av objektsform av personliga pronomen, något som med tvekan kan godkännas i ledig stil.

<p>Ex. Han hade en liknande upplevelse som <i>henne</i>. Hon har en likadan tröja som <i>mig</i>. Hon är lika duktig som <i>oss</i>. Han skriver lika oläsligt som <i>dig</i>. Hon skriver likadant som <i>dig</i>.</p>	<p>Jfr. Han hade en liknande upplevelse som <i>hon</i> (<i>hade</i>). Hon har en likadan tröja som <i>jag</i> (<i>har</i>). Hon är lika duktig som <i>vi</i> (<i>är</i>). Han skriver lika oläsligt som <i>du</i> (<i>gör</i>). Hon skriver likadant som <i>du</i> (<i>gör</i>).</p>
---	--

Vid reflexiv possessiv betydelse i tredje person bör alltid de reflexiva pronomenen användas om predikatet utelämnas, eftersom jämförelsen annars kan tolkas som gällande någon annan än subjektet.

<p>Ex. Hon har en likadan tröja som <i>sin</i> syster.</p>	<p>Jfr. Hon har en likadan tröja som <i>hennes</i> syster <i>har</i>.</p>
--	---

Jämförelsemeningen ovan till höger kan alltså missuppfattas, om predikatet i den relativa bisatsen utelämnas. Om jämförelsen däremot inte har reflexiv possessiv betydelse, bör man i motsvarande fall genomgående använda genitivformen av aktuellt substantiv för att undvika missförstånd.

<p>Ex. Hon har en likadan tröja som <i>hennes</i> syster. Hon har en likadan tröja som <i>Marias</i> syster.</p>	<p>Tvetydig mening. Har subjektets syster eller någon annans syster en likadan tröja? Entydig icke-reflexiv possessiv betydelse</p>
---	--

I paragraf 34, avsnitt K, punkt III finns en sammanställning över jämförande uttryck.

L. Det adjektiviska pronomenet *själv*

Som bundet attribut till substantiv har det adjektiviska *allmänt framhävande* pronomenet *själv* två alternativa placeringar. Framförställt böjs det svagt (bestämd form), medan det böjs starkt (obestämd form) som efterställt attribut. Substantivet står alltid i bestämd form. Vid *inanimata* huvudord har det framhävande pronomenet de ungefärliga betydelseerna 'blotta ...', 'enbart ...' eller '... i sig', '... som sådan/sådant/sådana'. De efterställda attributen *själv/själv* används i dessa fall oftast vid singulara abstrakta substantiv. (Därför finns det inget exempel med efterställt attribut till huvudord i plural nedan.)

Ex. <i>Själva</i> förordningen är det inget fel på.	Framförställt attribut med svag böjning – huvudord i utrum
Hon är besviken på <i>själva</i> livet.	Framförställt attribut med svag böjning – huvudord i neutrum
<i>Själva</i> texterna är inte anstötliga.	Framförställt attribut med svag böjning – huvudord i plural
Dygden <i>själv</i> var deras belöning.	Efterställt attribut med stark böjning – huvudord i utrum
Livet <i>själv</i> innehåller många glädjeämnen.	Efterställt attribut med stark böjning – huvudord i neutrum

Vid allmänt framhävande av *animata* huvudord används den *efterställda* varianten även i plural. *Själv/själva* har då samma delbetydelse som i exemplen ovan ('... i sig', '... som sådan/sådant/sådana') *eller* den ungefärliga betydelsen 'och ingen annan'/'och inga andra'.

Ex. Åtgärderna har vidtagits av presidenten <i>själv</i> .	Efterställt attribut med stark böjning – animat huvudord i utrum
Ledamöterna <i>själva</i> har inte tillfrågats.	Efterställt attribut med stark böjning – animat huvudord i plural

Jfr. Åtgärderna har vidtagits av presidenten <i>och ingen annan</i> .	Ovanstående placering av <i>själv</i> kan ge denna betydelse.
Ledamöterna <i>som sådana</i> har inte tillfrågats.	Ovanstående placering av <i>själv</i> kan i vissa fall ge denna ungefärliga betydelse.

Den *framförställda* varianten vid *allmänt framhävande* av *animata* huvudord kan däremot endast användas i ledig stil och då det framgår att det inte gäller intryck av hög status. Som framförställt attribut kan nämligen *själva* vara *starkt* framhävande och betyda ungefär 'ingen mindre än'. I nedanstående exempel tolkas sändarens budskap så att *presidenten* är ett högstatussubstantiv, medan *samordnaren* har neutral status.

Ex. <i>Själva</i> presidenten var där. \approx <i>Ingen mindre än</i> presidenten var där.	Starkt framhävande av huvudord med hög status
Är det du som är <i>själva</i> samordnaren? \approx Är det du som <i>fungerar som</i> samordnare?	Allmänt framhävande av huvudord med neutral status

Själva kan vid *animata* huvudord även ha alternativformen *själve* i maskulinum.

Ex. <i>Själve</i> presidenten var där. / Är det du som är <i>själve</i> samordnaren?	Alternativ vid maskulinum
--	---------------------------

Vid starkt framhävande av animata huvudord används ibland den bestämda superlativformen *självaste*, som har starkt talspråklig karaktär.

Ex. ”*Självaste* presidenten var där.” ≈ *Ingen mindre än* presidenten var där. Starkt framhävande av huvudord med hög status

Pronomenet *själv* kan presenteras som ett fristående attribut med stark böjning till ett *animat* subjekt genom adverbialplacering. Vid en sådan adverbialplacering kan *själv* antingen inta positionen *satsadverbial* (viss presentation) eller positionen *övriga adverbial* (full presentation). Om pronomenet intar den sistnämnda positionen har det sättsadverbialfunktion med betydelsen ’på egen hand’.

Ex. Hon har betalat hela kalaset *själv*. Övrig adverbialplacering (full presentation) – framhävande av huvudpredikatet

Jfr. Hon har betalat hela kalaset *på egen hand*. Ovanstående placering av *själv* ger denna ungefärliga betydelse.

Om pronomenet *själv* har satsadverbialplacering, är två tolkningar möjliga: ett framhävande av ett animat substantiv med betydelsen ’och ingen annan’ eller en sättsadverbialfunktion som innebär ett framhävande av huvudpredikatet med betydelsen ’på egen hand’.

Ex. Hon har *själv* betalat hela kalaset. Satsadverbialposition (viss presentation) – framhävande av subjekt *eller* huvudpredikat

Jfr. Hon *och ingen annan* har betalat hela kalaset. Ovanstående placering av *själv* kan ge denna ungefärliga betydelse.
Hon har betalat hela kalaset *på egen hand*. Ovanstående placering av *själv* kan alternativt ge denna ungefärliga betydelse.

Vid omvänd ordföljd kan motsvarande fristående attribut tematiseras och har då en avgränsande adverbialfunktion med den ungefärliga betydelsen ’för sin del’/’å sin sida’.

Ex. *Själva* har vi jobbat med planeringen. Fundamentsposition (tematisering) – avgränsningsadverbialfunktion

Jfr. *För vår del* har vi jobbat med planeringen. Ovanstående placering av *själv* ger denna ungefärliga betydelse.

I (regionalt) talspråk används ibland *själv* som ett subjektspredikativ synonymt med adjektivet *ensam* (vars betydelse ibland ligger nära pronomenet *själv*).

Ex. * Han var alldeles *själv* i huset. Korrekt mening: Han var alldeles *ensam* i huset.

Nedan fungerar pronomenet *själv* som ett fristående attribut med sättsadverbialfunktion, medan adjektivet *ensam* i jämförelsen är predikativt attribut.

Ex. Min lilla dotter brukar äta *själv*. / De små barnen äter *själva*. Själv/själva ≈ ’på egen hand’

Jfr. Hon brukar äta *ensam*. / De brukar äta *ensamma*. Ensam/ensamma ≈ ’utan sällskap’

Själv används också som efterställt attribut vid betonade/framhävda reflexiva objekt eller adverbial (paragraf 63 och 74 D I).

Ex. Du försöker alltid gynna *dig själv*. / Facket motarbetar *sig självt*. / Vi såg *oss själva* på skärmen. Framhävda reflexiva objekt
Han talade *för sig själv*. / Det går inte *av sig självt*. / Vi kan inte förhandla *med oss själva*. Framhävda reflexiva adverbial

I talspråket behandlas ibland dessa reflexiva uttryck som oböjliga.

Ex. Talet ska multipliceras *med sig *själv*. Med korrekt form: Talet ska multipliceras *med sig självt*.

Sammanfattning

Funktion och position	Exempel	Betydelse
Framförställt attribut till inanimat substantiv	<i>Sjelva framträdandet</i> var inte bra.	Framträdandet i sig ...
Efterställt attribut till inanimat abstrakt substantiv	Hon försöker framstå som <i>dygden själv</i> .	Dygden i sig ... (dygden personifierad)
Efterställt attribut till animat substantiv	<i>Kungen själv</i> har skrivit talet till invigningen.	Kungen och ingen annan ...
Framförställt attribut till animat substantiv i ledig stil	Är du <i>själva städaren</i> ?	Den som fungerar som städare ...
Framförställt attribut till animat högstatussubstantiv	<i>Sjelva kungen</i> har skrivit talet till invigningen.	Ingen mindre än kungen ...
Satsadverbialplacering	<i>Kungen</i> har <i>själv</i> skrivit talet till invigningen.	Kungen på egen hand ... /och ingen annan ...
Placering som <i>övrigt adverbial</i>	<i>Kungen</i> har skrivit talet till invigningen <i>själv</i> .	Kungen på egen hand ...
Fundamentsposition	<i>Sjelv</i> har <i>kungen</i> skrivit talet till invigningen.	Kungen å sin sida ...
Efterställt attribut vid reflexivt framhävande	Kungen hörde sig <i>själv</i> på radio.	(Nödvändig markör)

Vid animat högstatussubstantiv som subjekt kan alltså placeringen av pronomenet *själv* ange en betydelse i en skala från 'ingen mindre än' (starkt framhävande av subjekt med hög status) via 'och ingen annan' (allmänt framhävande av subjekt) till 'på egen hand' (framhävande av predikat).

Position i satsen	Funktion	Betydelse	Exempel
Framförställt attribut	Starkt framhävande av animat substantiv	'ingen mindre än'	Sjelva ministern ...
Efterställt attribut	Allmänt framhävande av animat substantiv	'och ingen annan'	Ministern själv ...
Satsadverbialplacering	Allmänt framhävande av animat substantiv/ alternativt: framhävande av huvudpredikat	'och ingen annan'/ alt. 'på egen hand'	Ministern vill själv bestämma.
Övrig adverbialplacering	Framhävande av huvudpredikat	'på egen hand'	Ministern vill bestämma själv.

Jämförelse med engelska

Position och betydelse på svenska	Svenska	Engelska
Framförställt attribut: '... i sig', '... som sådant'	<i>Själva framträdandet</i> var inte bra.	<i>The actual performance</i> wasn't good.
Framförställt attribut: 'blotta ...', 'enbart ...'	<i>Själva idén</i> om segregering är fel.	<i>The very thought</i> of segregation is wrong.
Efterförställt attribut: '... och ingen annan'	<i>Statsministern själv</i> tog beslutet.	<i>The prime minister himself</i> made the decision.
Framförställt attribut: 'ingen mindre än ...'	<i>Själva</i> ("självaste") <i>statsministern</i> kommer.	<i>The prime minister himself</i> will attend. / <i>None other than the prime minister</i> will attend.
Fristående subjektsattribut: '... på egen hand ...'	<i>Statsministern</i> tar beslut <i>själv</i> .	<i>The prime minister</i> makes <i>his own</i> decisions.
Dito i fundamentalsposition: '... för sin del'	<i>Själv</i> har <i>han</i> inga kommentarer.	<i>He</i> has no comment <i>on his part</i> .
Framhävande av reflexiva objekt eller av reflexiva huvudord i adverbial	Hon såg <i>sig själv</i> på skärmen. / Vi kan inte förhandla med <i>oss själva</i> .	She watched <i>herself</i> on the screen. / We can't negotiate with <i>ourselves</i> .

Engelskan saknar genomgående särskilda reflexiva pronomen. Lägg också märke till att engelskan i motsats till svenskan använder samma pronomen för icke framhävda objekt som för framhävda. I engelskan betonas de framhävda objekten i tal, medan avsikten måste framgå på annat sätt i skrift.

Ex. Hon skadade *sig*. She hurt *herself*. Icke framhävt objekt
 Hon skadade *sig själv*. She hurt herself. Framhävt objekt

Engelskan gör dock liksom svenskan skillnad på framhävda och icke framhävda reflexiva pronomen i adverbial.

Ex. Han tog grejerna *med sig*. He took the stuff *with him*. Icke framhävt huvudord i adverbial
 Han muttrade *för sig själv*. He muttered *to himself*. Framhävt huvudord i adverbial

Böjning	Numerus och genus	Svenska		Engelska motsvarigheter
		Attribut	Framhävda reflexiva objekt eller framhävda reflexiva pronomen i adverbial	Attribut (efterställda i förekommande fall), reflexiva objekt eller framhävda reflexiva pronomen i adverbial
Stark	Singular, utrum	själv	mig själv, dig själv, sig själv	myself, yourself, himself, herself, itself
	Singular, neutrum	självt	sig självt	itself
	Plural	själva	oss själva, er själva, sig själva	ourselves, yourselves, themselves
Svag	Singular/plural	själva	---	---

73. Interrogativa pronomen och adverb

Interrogativa pronomen eller interrogativa adverb används i s.k. öppna frågor, dvs. frågor som inte kan besvaras med ja/jo eller nej.

Ex. *Vad* ser du? / *Varför* åker du bil till jobbet?

Öppna frågor med interrogativt pronomen respektive adverb

Jfr. Ser du? / Åker du bil till jobbet?

Ja-eller-nej-frågor

Interrogativa pronomen och adverb kan vara *självständiga*, som i exemplen ovan, eller *förenade*, som i exemplen nedan. Om de är förenade, följs de av ett eller flera ord, som tillsammans med pronomenet eller adverbet bildar en fras. En sådan fras är fundament i frågesatsen.

Ex. *Vilken kjol (subjekt)* är snyggast? / *Hur gammal (subjektspredikativ)* är du? / *Hur många barn (ackusativobjekt)* har ni?

Samma pronomen och adverb, självständiga eller förenade, används även vid indirekta frågor (paragraf 35 H) och i generaliserande uttryck (paragraf 35 I). Pronomenet *vad* används dessutom som generellt determinativt pronomen samt i en del fasta uttryck (paragraf 35 J).

A. Identitetsfrågeord

I. Animat identitet – *vem/vilka*

Frågor som rör identitet kan antingen vara *animata*, dvs. gälla en människa, ett (fiktivt) väsen eller ett djur vilket bedöms ha personliga egenskaper, eller *inanimata*, dvs. gälla en sak, en företeelse eller ett djur vilket inte bedöms ha personliga egenskaper. Vid animata frågor används de substantiviska pronomenen **vem**, som är utrum singular, respektive **vilka**, som är plural. (Vissa typurvalspronomen, t.ex. *vad (...)* för *en*, kan också användas självständigt för animat identitet. Se vidare avsnitt D III i denna paragraf.) Som satsdelar kan *vem/vilka* vara subjekt, objekt eller subjektspredikativ. De kan också vara huvudord i en prepositionsfras som är adverbial i satsen. Observera att endast frågor som försöker fastställa en persons identitet är animata – inte frågor som gäller någons yrke, etnicitet, namn eller dylikt. I det senare fallet är frågan inanimat (punkt III i detta avsnitt).

Ex. *Vem* ser du?

Vem är ackusativobjekt.

Vem är det där?

Vem är subjektspredikativ.

Vem är *dum*?

Vem är subjekt. Adjektivet *dum* i subjektspredikativet står i utrumform.

Vem ska du gå *till*? / *Till vem* ska du gå?

Vem är huvudord i rumsadverbialet *till vem*. (Beträffande prepositionens placering se paragraf 6 C.)

Vem av er ska hjälpa mig?

Vem av er är subjekt. Adverbialattributet *av er* förtydligar att det rör sig om ett specifikt urval.

Vilka har gjort detta?

Vilka används i plural.

II. Animat ägaridentitet – *vems/vilkas*

Formerna **vems** (singular) respektive **vilkas** (plural) är possessivattribut i nominalfraser och används förenade med sina respektive huvudord (substantiv).

Ex.	<i>Vems cykel</i> står där?	<i>Vems cykel</i> är subjekt.
	<i>Vems (cykel)</i> är den där cykeln?	Huvudordet till possessivattributet <i>vems</i> kan utelämnas i en anaforisk ellips (paragraf 43).
	<i>Vilkas ärenden</i> går du?	<i>Vilkas ärenden</i> är ackusativobjekt.
	<i>Vems ord</i> tror du på? / På <i>vems ord</i> tror du?	Nominalfrasen <i>vems ord</i> bildar med prepositionen <i>på</i> tankeadverbialet <i>på vems ord</i> .

III. Inanimat identitet – *vad*

Vid inanimat betydelse används **vad**, som är neutrum singular och oböjligt. De efterfrågade substantiven kan dock även vara utrum singular eller stå i plural. Som satsdel kan *vad* vara subjekt, objekt eller subjektspredikativ samt ingå i prepositionsfraser som är olika slags adverbial.

Ex.	<i>Vad</i> är så <i>litet</i> ? – En fingerborg	<i>Vad</i> är subjekt. Adjektivet <i>litet</i> i subjektspredikativet står i neutrum.
	<i>Vad</i> har du i handen? – Två brev	<i>Vad</i> är ackusativobjekt.
	<i>Vad</i> är det där? – Ett pennstrykmått	<i>Vad</i> är subjektspredikativ.
	<i>Vad</i> tittar du på? – Ett nyhetsreportage	<i>Vad ... på</i> är delat fokuseringsadverbial/objektsadverbial.

Egennamn är i sig inanimata. Om man däremot känner till någons namn, kan detta användas för att identifiera den personen.

Ex.	<i>Vad</i> heter du? – Alexia	Ett egennamn är ett inanimat substantiv.
Jfr.	<i>Vem</i> kommer där borta? – Alexia	Ett egennamn kan användas för att beteckna ett animat substantiv.

Vid inanimat ägaridentitet finns ingen särskild genitivform. I stället används omskrivning – ofta med prepositionsadverbial. Frågor om *animat* ägaridentitet, som ju har en särskild form, får därigenom flera alternativ (punkt I och II i detta avsnitt).

Ex.	<i>Vad</i> hör de här skruvarna <i>till</i> ?	<i>Vad ... till</i> är delat anknytningsadverbial.
Jfr.	<i>Vem</i> tillhör de här skorna?	<i>Vem</i> är subjekt.
	<i>Vems skor</i> är det där? / <i>Vems</i> är de där skorna?	<i>Vems skor</i> respektive det elliptiska <i>vems</i> är subjektspredikativ i satsen.

Svenskan använder genomgående neutrum singular, t.ex. *vad*, i generell betydelse (paragraf 77 och avsnitt B och C på nästa sida).

B. Frågeord för nominalbisatser – *vad*

Det frågande pronomenet **vad** kan användas för att efterfråga subjekt eller objekt/predikativ. I svaret kan dessa satsdelar bestå av nominalfraser (avsnitt A III på föregående sida) eller av *nominalbisatser* (detta avsnitt). Nominalbisatser är det gemensamma namnet för *allmänt underordnade bisatser* och *interrogativa bisatser*. Sådana bisatser kan ha ungefär samma funktioner i den överordnade satsen som nominalfraser (paragraf 33).

Ex.	<i>Vad</i> var roligt i filmen?	– Det var <i>att man kände igen sig i många situationer</i> .	Subjektsfråga som besvaras med en allmänt underordnad bisats
	<i>Vad</i> läste du?	– Jag läste <i>att bensenpriserna kommer att stiga</i> .	Objektsfråga som besvaras med en allmänt underordnad bisats
	<i>Vad</i> frågade du?	– Jag frågade <i>om hon ville dansa</i> .	Objektsfråga som besvaras med en interrogativ bisats
Jfr.	<i>Vad</i> var roligt i filmen?	– Det var <i>den underbara situationskomiken</i> .	Subjektsfråga som besvaras med en nominalfras
	<i>Vad</i> läste du?	– Jag läste <i>en artikel/ något intressant</i> .	Objektsfråga som besvaras med en nominalfras
	<i>Vad</i> frågade du?	– Jag frågade <i>något</i> . / Jag frågade <i>en hel del</i> .	Objektsfråga som besvaras med en nominalfras

De nominalfraser som motsvarar interrogativa bisatser består vanligtvis av substantiviska pronomen, som *något* och *en hel del* i jämförelseexemplet ovan.

C. Frågeord för huvudpredikat/huvudpredikatsled – *vad*

Det interrogativa pronomenet **vad** används också i generell betydelse när huvudpredikat eller huvudpredikatsled efterfrågas. Ett frågande pronomen i fundamentalsposition kan emellertid inte helt ersätta ett huvudpredikat i satsbyggnaden, varför en form av det pronomina verbet *göra* måste läggas till för att markera huvudpredikatets position. Som framgår av avsnitt A III på föregående sida kan det självständiga pronomenet *vad* avse såväl singular som plural. På motsvarande sätt kan såväl ett huvudpredikat eller ett huvudpredikatsled som flera huvudpredikat eller flera huvudpredikatsled efterfrågas.

Ex.	– <i>Vad</i> gjorde ni på semestern?	Preteritumformen <i>gjorde</i> markerar det efterfrågade (huvud-)predikatets position i satsschemat.	
	– <i>Vad</i> har ni gjort på semestern?	Supinumformen <i>gjort</i> markerar det efterfrågade huvudpredikatets position i satsschemat.	
	– <i>Vad</i> brukar ni göra på semestern?	Infinitivformen <i>göra</i> markerar det efterfrågade huvudpredikatets position i satsschemat.	
	– Vi reste. / Vi har rest. / Vi brukar resa.		Svarsexempel med <u>ett</u> huvudpredikat,
	– Vi solade och badade. / Vi har solat och badat. / Vi brukar sola och bada.		med samordnade huvudpredikat,
	– Vi besökte släktingar i Italien. / Vi har besökt släktingar i Italien. / Vi brukar besöka släktingar i Italien.		med <u>ett</u> huvudpredikatsled,
	– Vi brukar resa till Italien, där vi först bor en vecka i Rom. Därefter brukar vi tillbringa ett par dagar i ...		med flera huvudpredikatsled

D. Adjektiviskt förenade urvalsfrågeord

Vid urval finns tre slag av frågor.

- *Allmänt urval* används när valmöjligheterna inte är specifikt utsagda. Den svarande bestämmer själv vilka svarsalternativ som är möjliga.
- *Specifikt urval* används när valmöjligheterna är specifikt utsagda och begränsade.
- *Typurval* efterfrågar speciella slag av substantiv inom ett visst område och kan sägas vara en underkategori till båda ovanstående kategorier.

I detta avsnitt beskrivs endast urval med de adjektiviskt förenade pronomenen *vilken/vilket/vilka* och *vad (...) för*. Urvalsfrågor med de självständiga pronomenen *vem/vilka* och *vad* beskrivs i avsnitt A, B och C i denna paragraf. Vid framhävande av specifikt urval, som kan efterfrågas med pronomenen *vem/vilka* och *vad* samt *vilken/vilket/vilka*, kan man lägga till ett tillhörighetsadverbial, t.ex. *vem av dem*, *vad av följande* och *vilken av väskorna*.

I. Allmänt urval – *vilken/vilket/vilka / vad (...) för*

De interrogativa pronomenen **vilken/vilket/vilka** (utrum/neutrum/plural) står förenade med substantiv i obestämd form, vilka är huvudord i satsdelen. Dessa pronomen kan användas vid *alla tre kategorier av urvalsfrågor*. Vid *allmänt urval* är de det enda vanliga alternativet, om de ingår i en nominalfras som är *subjekt* i frågesatsen. Som framgår av exemplen nedan, är svarsalternativen inte specifikt utsagda eller begränsade vid allmänt urval.

Ex.	<i>Vilken grupp</i> har spelat in den här låten? – <i>Oasis</i>	<i>Vilken grupp</i> (utrum) är subjekt i satsen.
	<i>Vilket lag</i> vann Allsvenskan förra året? – <i>IFK Göteborg</i>	<i>Vilket lag</i> (neutrum) är subjekt i satsen.
	<i>Vilka dieter</i> fungerar bäst för dig? – <i>LCHF och 5-2-metoden</i>	<i>Vilka dieter</i> (plural) är subjekt i satsen.

Om nominalfrasen som det interrogativa pronomenet ingår i är *någon annan satsdel än subjekt*, används det förenade pronomenet **vad (...) för** ibland som alternativ (med något lägre stilvärde) till *vilken/vilket/vilka* vid allmänt urval. I dessa fall är prepositionen *för* och dess huvudord normalt skilda från det inledande frågeordet *vad* och placeras i positionen före *övriga adverbial* i huvudsatsschemat. Om *vad för* står odelat framför sitt huvudord, uppfattas frågan däremot ofta som typurval. I nedanstående exempel är nominalfraserna med de frågande pronomenen och deras huvudord ackusativobjekt i respektive sats.

Ex.	<i>Vilket kontonummer</i> har du?	Uppfattas normalt som allmän urvalsfråga
	<i>Vad</i> har du <i>för kontonummer</i> ?	Uppfattas ofta som allmän urvalsfråga – men kan alternativt uppfattas som typurvalsfråga
	<i>Vad för kontonummer</i> har du?	Uppfattas ofta som typurvalsfråga – men kan alternativt uppfattas som allmän urvalsfråga

Jfr. *Vad för slags/ Vilket slags kontonummer* har du? Entydig typurvalsfråga – punkt III i detta avsnitt

Det beror på språksammanhang och/eller satsmelodi om en fråga uppfattas som gällande allmänt urval eller typurval.

Ex. Vad har du för kontonummer? = Vilket kontonummer har du? Allmänt urval
 Vad har du för kontonummer? = Vad för slags (ovanligt) kontonummer har du? Typurval

Frågor med typurval kan i vissa sammanhang även uppfattas som nedsättande – ofta beroende på tonfall vid talat språk.

När det interrogativa pronomenet *vad för* ingår i satsens *subjekt*, kan det inte delas (något som däremot kan ske när det ingår i andra satsdelar).

Ex. *Vilken grupp* har spelat in den här låten? Subjektet *vilken grupp* uppfattas normalt som gällande allmänt urval.
Vad för grupp har spelat in den här låten? Subjektet *vad för grupp* uppfattas ofta som gällande typurval.

Jfr. *Vad för typ/ Vilken typ av grupp* har spelat in den här låten? Subjektet *vad för typ av grupp* är entydigt en typurvalsfråga.

Om pronomenet *vad (...)* för ingår i nominalfrasen i en *prepositionsfras*, är den senare frasen normalt delad. Om även pronomenet *vad (...)* för är delat, placeras det delade pronomenets preposition *för* direkt framför prepositionsfrasens huvudord. Generellt gäller att det odelade *vad för* oftare uppfattas som gällande typurval än det delade *vad (...)* för.

Ex. *Vilket gymnasieprogram* går du på? Uppfattas oftast som allmän urvalsfråga – men kan användas som typurvalsfråga
Vad går du på för gymnasieprogram? Uppfattas ofta som allmän urvalsfråga – men kan alternativt uppfattas som typurvalsfråga
Vad för gymnasieprogram går du på? Uppfattas ofta som typurvalsfråga – men kan alternativt uppfattas som allmän urvalsfråga

Nominalfraserna *vilket program* respektive *vad (...) för program* i exemplen ovan ingår i prepositionsadverbialen *på vilket program* respektive *på vad för program*. I vissa fall kan en frågeställare välja att låta sådana odelade prepositionsfraser inleda frågesatsen. (Se vidare paragraf 6 C beträffande placering av prepositionen i frågor där frågeorden bildar en prepositionsfras.)

Ex. *På vilket gymnasieprogram* går du? Uppfattas oftast som allmän urvalsfråga – men kan användas som typurvalsfråga
På vad för gymnasieprogram går du? Uppfattas ofta som typurvalsfråga – men kan alternativt uppfattas som allmän urvalsfråga

Jfr. *Vilket gymnasieprogram* går du på? Prepositionen i frågeordens prepositionsfras (i detta fall *på*) placeras oftast på adverbialplats.
Vad för gymnasieprogram går du på? Prepositionen *för* ingår i det lexikaliserade interrogativa pronomenet *vad för*.

II. Specifikt urval – *vilken/vilket/vilka / vilkendera/vilketdera*

Vilken/vilket/vilka används även vid *specifikt urval*. Eftersom huvudordet då är omnämnt tidigare eller på annat sätt underförstått, kan det utelämnas i en ellips. Om huvudordet på så vis är utelämnat, kan det specifika urvalet förtydligas genom tillhörighetsadverbialt **av dem**.

- Ex. Där står tre motorcyklar.
Vilken (motorcykel) är din? Huvudordet *motorcykel* (singular utrum) är omnämnt tidigare och kan utelämnas.
 Här hänger massor av kostymer.
Vilka (kostymer) tänker du behålla? Huvudordet *kostymer* (plural) är omnämnt tidigare och kan utelämnas.
 Det står tre hus på tomten.
Vilket av dem är ditt? Huvudordet *hus* (singular neutrum) är utelämnat. Det specifika urvalet förtydligas genom tillägget *av dem*.

Om man vill accentuera att en fråga gäller ett specifikt urval och samtidigt omnämna de substantiv som urvalet gäller, kan man kombinera *vilken av/vilket av/vilka av* med aktuella substantiv i bestämd form.

- Ex. *Vilken av motorcyklarna* är din? Både det specifika urvalet och urvalsmängden förtydligas.

Vid tidigare omnämnt eller på annat sätt underförstått huvudord kan även pronomen **vilkendera** användas i stället för den förtydligande nominalfrasen *vilken av dem*. I neutrum används **vilketdera**, medan motsvarande pluralform saknas. Suffixet *-dera* är ursprungligen en böjningsform av tredje person plural, *de*, och motsvarar alltså prepositionsfrasen *av dem*.

- Ex. Det finns två olika regler. *Vilkendera* gäller? Vilkendera = 'Vilken av dem'
 Vi har tre alternativ. *Vilketdera* är bäst? Vilketdera = 'Vilket av dem'

Ibland, t.ex. i situationer med flera val, kan man behöva förtydliga vilket tidigare omnämnt substantiv som avses, och då kan ovanstående pronomen förenas med detta substantiv i *bestämd form singular*. Sådana nominalfraser kan alltså ersätta de likaledes förtydligande nominalfraserna *vilken/vilket av + aktuella substantiv i bestämd form plural* vid specifikt urval.

- Ex. *Vilkendera regeln* gäller? Vilkendera regeln = Vilken av (de här) reglerna
Vilketdera alternativet ska vi välja? Vilketdera alternativet = Vilket av (de här) alternativen

III. Typurval – *vilken sorts/vilka sorters / vilket/vilka slags/slag av / vad (...) för (slags/en/någon/ett/något/ena/några) m.fl.*

Denna kategori, där speciella slag av substantiv efterfrågas, är inte avgränsad mot de andra två kategorierna utan är snarare en underkategori till båda. Eftersom typurvalsfrågor efterfrågar substantiv med speciella egenskaper, gränsar denna kategori av urvalsfrågor till egenskapsfrågor (avsnitt E).

Om man vill förtydliga att frågan gäller typurval, kan man använda tilläggsorden *slag av, slags, sorts, typ av* el. dyl. före det förenade huvudordet: t.ex. **vilken sorts, vilken typ av, vilket slag av (slags)** (där tilläggsorden styr kongruensböjningen av *vilken*) eller **vad för sorts/ vad för typ av/ vad för slag av (slags)**. Om urvalsfrågan gäller flera typer kan pluralformerna **vilka/vad för sorters/typer av/slag av (slags)** användas.

Ex. <i>Vad för slags lärare är hon?</i>	Svarsexempel: <i>ekonomilärare</i> (förled i sammansättning) / <i>lärare i ekonomi</i> (adverbialattribut)
<i>Vilken typ av diabetes har han?</i>	Svarsexempel: <i>åldersdiabetes</i> (förled i sammansättning) / <i>diabetes typ 2</i> (namnattribut)
<i>Vilken sorts hyvlar använder ni till det här?</i>	Svarsexempel: <i>putshyvlar</i> (förled i sammansättning) / <i>hyvlar från Bosch</i> (adverbialattribut)
<i>Vilka sorters hyvlar använder ni till det här?</i>	Svarsexempel: <i>skrubbyvlar</i> och <i>putshyvlar</i> (förled i sammansättningar)

Man kan dock använda både **vilken/vilket/vilka** och **vad för** utan tillägg vid typurval. I dessa fall avgör språksammanhang och/eller tonfall hur frågan ska tolkas. Speciellt *vad för* uppfattas ofta efterfråga typurval, något som överensstämmer med denna frågekonstruktions ursprungliga betydelse.

Ex. <i>Vad för bil kör du i jobbet?</i>	En vanlig tolkning av denna fråga är att <i>en viss typ av bil</i> efterfrågas.
---	---

Om det förenade frågeuttrycket inte är subjekt i satsen, kan prepositionen *för* och dess huvudord skiljas från det frågande pronomenet *vad* och placeras i positionen före *övriga adverbial* i huvudsatsschemat i paragraf 4 A.

Ex. <i>Vad kör du för bil i jobbet?</i>	<i>Vad för bil</i> är akkusativobjekt och <i>för bil</i> är skilt från det interrogativa pronomenet <i>vad</i> .
---	--

Jfr. <i>Vad för människa gör på det viset?</i>	<i>Vad för människa</i> är subjekt och kan därför inte delas.
--	---

Som framgår av tidigare text kan *vad ... för* (med något lägre stilvärde) användas synonymt med *vilken/vilket/vilka* även i satser med allmänt urval som inte avser typ. Frågor med *vad ... för* kan dock i högre grad än de med *vilken/vilket/vilka* uppfattas som gällande typurval.

Ex. <i>Vilka kläder hade du på festen?</i>	Fråga med neutralt stilvärde som beroende på kontext kan avse allmänt urval, specifikt urval <i>eller</i> typurval.
<i>Vad hade du för kläder på festen?</i>	Fråga med något lägre stilvärde som beroende på kontext kan avse typurval <i>eller</i> allmänt urval.

Varianterna **vad (...) för en/ett** och **vad (...) för någon/något/några** kan användas förenat med aktuellt substantiv (dvs. som adjektiviskt förenade pronomen) i stället för den enklare formen *vad (...) för*. I talspråk/ledigt språk finns också pluralvarianten **vad (...) för ena**. De längre formerna uppfattas entydigt som gällande typurval och har generellt ett något lägre stilvärde än det kortare *vad (...) för*. De kan dessutom i vissa fall uppfattas som nedsättande.

I adjektiviskt förenad form har varianterna med *en/ett/ena* högre frekvens i det allmänna språkbruket än de med *någon/något/några*, förutom vid substantiv som är ämnesnamn, där *någon/något* vanligtvis används.

Ex.	<i>Vad är det där för en pajas/ någon pajas?</i>	<i>Vad för en pajas/ vad för någon pajas</i> är subjektspredikativ i satsen.
	<i>Vad är det där för ett beteende/ något beteende?</i>	Varianterna med <i>en/ett/ena</i> har högre frekvens än de med <i>någon/något/några</i> .
	<i>Vad är det där för ena bilar/ några bilar?</i>	<i>Vad för ena (bilar)</i> har ett lägre stilvärde än övriga former.
	<i>Vad är det där för någon mat/ något kött?</i>	Vid förening med substantiv som är <i>ämnesnamn</i> används normalt <i>vad för någon/något</i> .
	<i>Vad för en pajas/ någon pajas</i> gör på det viset?	Som subjekt <u>måste</u> en nominalfras som utgör frågeord ha odelad förenad form.
	<i>Vad för en bil/ någon bil</i> är det där?	När en nominalfras som utgör frågeord inte är subjekt <u>kan</u> den även ha odelad förenad form.

Alla ovanstående varianter utom *vad (...) för ett* kan också användas självständigt och fungerar då som *substantiviska* pronomen. Liksom för många andra pronomen har då utrum singular, dvs. *en* och *någon*, och plural, dvs. *ena* och *några*, animat betydelse, medan neutrum singular, dvs. *något*, har generell betydelse. Eftersom dessa konstruktioner avser typurval, upplevs de ofta som nedsättande – speciellt i animat betydelse.

Ex.	<i>Vad är det där för en/någon?</i>	Som självständigt substantiviskt pronomen har <i>vad (...) för en/någon</i> singular animat betydelse (jfr <i>vem</i>).
	<i>Vad är det där för ena/några?</i>	Som självständigt substantiviskt pronomen har <i>vad (...) för ena/några</i> plural animat betydelse (jfr <i>vilka</i>).
	<i>Vad är det där för något?</i>	Som självständigt substantiviskt pronomen har <i>vad (...) för något</i> generell betydelse (jfr <i>vad</i>).

För de pronomen som kan vara både substantiviska och adjektiviska gäller alltså att *äkta självständiga former i utrum och plural är animata*, medan *motsvarande neutrumformer har generell betydelse*. (Se vidare paragraf 77.)

I samtliga frågeuttryck uttalas *någon/något/några* oftast *nån* (kort å-ljud), *nåt* (kort å-ljud) respektive *nåra* (långt å-ljud) i ledigt talspråk.

Ex.	<i>Vad är det där för nån pajas?</i>	Som påpekats ovan är alternativet med <i>en</i> mer frekvent i förenad form, t.ex. <i>vad för en pajas</i> .
	<i>Vad är det där för nån/nåra?</i>	I självständig animat betydelse är alternativen med <i>nån/nåra (någon/några)</i> lika frekventa som <i>en/ena</i> .
	<i>Vad är det där för nåt?</i>	I självständig generell betydelse är <i>nåt (något)</i> det enda alternativet.

E. Egenskapsfrågeord – *hur**dan*/*hur**dant*/*hur**dana* / *hur*

När egenskaper (adjektiv) efterfrågas används pronomenen **hur***dan*/**hur***dant*/**hur***dana* + *aktuellt substantiv* vid förenad form.

Ex.	<i>Hur</i> <u><i>dan</i></u> semester hade ni?	Förenad form = attributiv placering av det interrogativa pronomenet – utrum
	<i>Hur</i> <u><i>dant</i></u> väder har ni i dag?	Förenad form – neutrum
	<i>Hur</i> <u><i>dana</i></u> uppsatser skrev hon?	Förenad form – plural

I modern svenska används ofta kortformen **hur** som alternativ till *hur**dan*/*hur**dant*/*hur**dana* i predikativt självständig form. Den predikativt självständiga formen av detta avkortade interrogativa adjektiviska pronomen är i sin ursprungliga längre form ett *elliptiskt* självständigt pronomenattribut.

Ex.	<i>Hur</i> var er semester?	Självständig form = predikativ placering av det interrogativa pronomenet
	<i>Hur</i> är vädret i dag?	Självständig form
	<i>Hur</i> var hennes uppsatser?	Självständig form

Jfr.	<i>Hur</i> <u><i>dan</i></u> (semester) var er semester?	Självständig attributiv form i ursprunglig anaforisk ellips – utrum
	<i>Hur</i> <u><i>dant</i></u> (väder) är vädret i dag?	Självständig attributiv form i ursprunglig anaforisk ellips – neutrum
	<i>Hur</i> <u><i>dana</i></u> (uppsatser) var hennes uppsatser?	Självständig attributiv form i ursprunglig anaforisk ellips – plural

I äldre svenska användes formerna *hur**udan*/*hur**udant*/*hur**udana* både förenat och självständigt.

Ex.	<i>Hur</i> <u><i>udant</i></u> väder hava ni i dag? / <i>Hur</i> <u><i>udant</i></u> är vädret i dag?	Den ålderdomliga längre formen innehåller den tidigare adverbformen <i>huru</i> .
-----	---	---

Ursprungligen består ovanstående frågeord av det interrogativa sättsadverbet *hur* (*huru* i äldre svenska) och adjektivet *dan* (i betydelsen 'beskaffad') i en konstruktion liknande den som beskrivs i nästa avsnitts punkt I (även om det då är *gradadverb*et *hur* i kombination med ett adjektiv). I ovanstående fall kan *dan* sägas fungera som ett *pronominellt adjektiv*, eftersom det kan ersätta övriga adjektiv. (Samma bakgrund har även pronomenen *likadan*, dvs. jämförelseadverbet *lika* + *dan*, och *sådan*, dvs. sätts- och gradadverbet *så* + *dan*.) Kombinationen *hur* + *dan*, dvs. *hur**dan*/*hur**dant*/*hur**dana*, bildar i modern grammatik interrogativa förenade eller elliptiskt självständiga *adjektiviska pronomen*, av vilka de självständiga kan ha kortformen *hur*. Det ursprungliga *sättsadverb*et *hur* fungerar alltså i denna kortform som ett *pronomen*. Adjektiviska pronomen kan som attribut endast stå självständigt i ellipser (paragraf 1 A V). Som framgår av jämförelseexemplen ovan har även den självständiga kortformen *hur* sitt ursprung i en elliptiskt självständig konstruktion.

F. Frågeord som gäller mått, gradering eller myckenhet av adjektiv och substantiv

I. Gradadverbet *hur* förenat med adjektiv

- Adjektivfraser efterfrågas: *antingen* måttnominalfras (+ adjektiv) *eller* graderande/värderande/jämförande adverb + adjektiv

Vid frågor som gäller mått eller gradering av adjektiv används gradadverbet *hur* förenat med ett adjektiv.

<u>Frågeexempel</u>	<u>Svarexempel med måttnominalfras (+ adj.)</u>	<u>Svarexempel med adverb + adj.</u>
<i>Hur gammal</i> är du? (utrum)	<i>Femtio år (gammal).</i>	<i>Lika gammal.</i>
<i>Hur högt</i> är huset? (neutrum)	<i>300 meter (högt).</i>	<i>Extremt högt.</i>
<i>Hur långa</i> är köerna? (plural)	<i>Cirka tjugo meter (långa).</i>	<i>Mycket långa.</i>

Frågeord som består av adjektivfrasen *hur* + adjektiv är subjektspredikativ i satsen.

Om subjektet i satserna av ovan angivet slag är ett substantiv, kan man som alternativ använda en nominalfras bestående av gradadverbet *hur* + adjektivattribut + substantiv.

<u>Frågeexempel</u>	<u>Svarexempel med måttnominalfras (+ adj.)</u>	<u>Svarexempel med adverb + adj.</u>
<i>Hur lång kö</i> är det?	<i>Cirka tjugo meter (lång).</i>	<i>Mycket lång.</i>
<i>Hur högt torn</i> har de byggt?	<i>300 meter (högt).</i>	<i>Extremt högt.</i>
<i>Hur gamla barn</i> har du?	<i>Två och fem år (gamla).</i>	<i>Ganska gamla.</i>

Frågeord som består av en nominalfras med gradadverbet *hur* + adjektiv + substantiv kan vara subjektspredikativ i satsen, som *hur lång kö* i exemplet ovan, eller ackusativobjekt, som *hur högt torn* och *hur gamla barn* i exemplen ovan.

Konstruktionerna i detta avsnitt kan ibland också användas som alternativ till satser med frågande adverbial (avsnitt G III i denna paragraf).

Ex. <i>Hur lång tid (tidsadverbial)</i> ska vi vänta?	Jfr. <i>Hur länge (tidsadverbial)</i> ska vi vänta?
<i>Hur många meter (rumsadverbial)</i> har du sprungit?	<i>Hur långt (sätts-/rumsadverbial)</i> har du sprungit?

II. Gradadverbet *hur* förenat med antalspronomen

- Nominalfraser efterfrågas: *antingen* (värdegradsadv. +) räkneord + substantiv
eller (graderande/värderande/jämförande adverb +) antalspronomen + substantiv

Vid kvantitetsfrågor som gäller *räknebara* substantiv kan gradadverbet *hur* användas förenat med ett antalspronomen (*många* eller *få*) i en adjektivisk pronomenfras, vilken i sin tur är attribut till en nominalfras.

<u>Frågeexempel</u>	<u>Svarsex. m. (värdegradsadv. +) räkneord (+ subst).</u>	<u>Svarsex. m. (adv. +) antalspron. (+ subst.)</u>
<i>Hur många nya fordon</i> har registrerats?	(<i>Cirka femton (nya fordon).</i>	(<i>Lika många (nya fordon).</i>
<i>Hur få närvarotillfällen</i> kan vi tillåta?	(<i>Exakt fem (närvarotillfällen).</i>	(<i>Ganska få (närvarotillfällen).</i>

Frågeord som är uppbyggda av *hur* + antalspronomen + substantiv bildar en satsdel. I det första av ovanstående frågeexempel är *hur många nya fordon* subjekt i satsen. I det andra exemplet är *hur få närvarotillfällen* akkusativobjekt i satsen.

Många och *få* kan även vara *självständiga animata* substantiviska antalspronomen.

<u>Frågeexempel</u>	<u>Svarsex. m. (värdegradsadv. +) räkneord (+ subst).</u>	<u>Svarsex. m. (adv. +) antalspron. (+ subst.)</u>
<i>Hur många</i> kom till mötet i går?	(<i>Cirka femton (personer).</i>	(<i>Inte så många (personer).</i>
<i>Hur få</i> kan vi ha i kursen?	<i>Fem (deltagare).</i>	(<i>Ganska få (deltagare).</i>

När räkneord + enhetssubstantiv (som tillsammans bildar en måttnominalfras) efterfrågas kan *hur* förenat med antalspronomen + enhetssubstantiv motsvara både punkt I och punkt III i detta avsnitt.

Ex. <i>Hur många år</i> är du?	Tjugo (år).	Fråga: Hur + antalspronomen + enhetssubstantiv (denna punkt)
Jfr. <i>Hur gammal</i> är du?	Tjugo år (gammal).	Fråga: Hur + adjektiv (punkt I på föregående sida)
Ex. <i>Hur många liter mjölk</i> dricker du?	Två (liter mjölk).	Fråga: Hur + antalspronomen + enhetssubstantiv med innehållsattribut (denna punkt)
Jfr. <i>Hur mycket mjölk</i> dricker du?	Två liter (mjölk).	Fråga: Hur + mängdpronomen + mängdsubstantiv (punkt III på nästa sida)

III. Gradadverbet *hur* förenat med mängdpronomen

- Nominalfraser efterfrågas: *antingen* måttnominalfras + mängds substantiv
eller (graderande/värderande/jämförande adverb +) mängdpronomen + mängds substantiv

Vid kvantitetsfrågor som gäller *oräknebara* substantiv kan det interrogativa gradadverbet *hur* förenas med något av mängdpronomenen *mycket* eller *lite* i en adjektivisk pronomenfras som är attribut till det oräknebara substantivet i en nominalfras. *Mycket* och *lite* kan även vara *självständiga generella* substantiviska pronomen med *hur* som gradadverb i en nominalfras. De kan i svaren också korsvis fungera som gradadverb + pronomen: *mycket lite* och *lite mycket* (paragraf 72 I).

<u>Frågeexempel</u>	<u>Svarsex. m. måttnominalfras (+ mängds subst.)</u>	<u>Svarsex. m. (adv. +) mängdpron. (+ subst.)</u>
<i>Hur mycket (mjölk)</i> har gått åt?	<i>Två liter (mjölk).</i>	<i>(Lika) mycket (mjölk).</i>
<i>Hur lite (ris)</i> äter du egentligen?	<i>En halv portion (ris).</i>	<i>(Mycket) <u>lite</u> (ris).</i>

Frågeord som består av nominalfrasen *hur* + mängdpronomen + eventuellt substantiv bildar en satsdel. I ovanstående frågeexempel är *hur mycket (mjölk)* subjekt i satsen, medan *hur lite (ris)* är akkusativobjekt i satsen.

Det interrogativa adverbet *hur* fungerar som ett *gradadverb* när det står *förenat*. I detta avsnitt bildar de förenade frågeordsfraserna satsdelarna subjekt, objekt eller subjektspredikativ. Beträffande *adverbialfrågor* med det *förenade gradadverbet hur* respektive med det *självständiga sättsadverbet hur* se avsnitt G III i denna paragraf.

G. Adverbialfrågeord

I. Rumsadverben *var* och *vart*

Var betyder på 'vilken plats' (befintlighet), medan **vart** betyder 'till vilken plats' (riktning).

Ex. <i>Var bor</i> du nu för tiden?	Rumsadverbet <i>var</i> används vid positions verbet <i>bo</i> , som uttrycker befintlighet.
<i>Vart åker</i> du på helgerna?	Rumsadverbet <i>vart</i> används vid rörelse verbet <i>åka</i> , som uttrycker riktning.

I talspråket används ibland det riktningsfrågande *vart* i stället för det befintlighetsfrågande *var*.

Ex. * <i>Vart</i> bor du?	Med korrekt form: <i>Var</i> bor du?

II. Rumsadverben *varifrån* och *varåt/vartåt* samt orsaksadverbet *varför*

Det enkla interrogativa adverbet *var* kan bilda sammansatta interrogativa adverb med olika prepositioner som efterled. Dessa sammansatta adverb motsvarades ursprungligen alltid av de frågande adverbial som bildas av en preposition i kombination med pronomenet *vad*. Med undantag för det högfrekventa orsaksadverbet **varför** och de högfrekventa rumsadverben **varifrån** ('från vilken plats') och **varåt** med den något modernare sidoförmen **vartåt** ('åt vilket håll') är sammansättningar med *var-* obrukliga som interrogativa pronomen i modern svenska.

Ex.	* <i>Vari</i> ska du lägga sakerna? / * <i>Vartill</i> ska du använda tången? / * <i>Varmed</i> har du brutit upp låset?	Ålderdomliga obrukliga former
	<i>Vad</i> ska du lägga sakerna <i>i</i> ? / <i>Vad</i> ska du använda tången <i>till</i> ? / <i>Vad</i> har du brutit upp låset <i>med</i> ?	Neutral stil med delat prepositionsadverbial
	<i>I vad</i> ska du lägga sakerna? / <i>Till vad</i> ska du använda tången? / <i>Med vad</i> har du brutit upp låset?	Neutral stil med sammanhållet adverbial

Adverbet *varför* kan numera enbart fungera som orsaksadverbial i satsen, medan den sammanhållna prepositionsfrasen *för vad* enbart används för andra adverbialslag med prepositionen *för*. Den delade prepositionsfrasen *vad ... för* kan användas i båda fallen.

Ex.	<i>Varför</i> gjorde du så? / <i>Vad</i> gjorde du så <i>för</i> ?	Orsaksadverbial
Jfr.	<i>För vad</i> jobbar din organisation? / <i>Vad</i> jobbar din organisation <i>för</i> ?	Avsiktsadverbial

När rumsadverbet *varifrån* har *konkret* betydelse, motsvaras det i modern svenska normalt av ett prepositionsadverbial med det enkla rumsadverbet *var* i stället för det ursprungliga pronomenet *vad*. I prepositionsadverbial med *abstrakt* rumslig betydelse är språkbruket vacklande mellan *vad* och *var*. De båda frågeordens har ett högfrekvent gemensamt talspråksuttal, *va*, vilket ibland innebär att varken talare och lyssnare är säkra på vilket frågeord som använts.

Ex.	<i>Varifrån</i> kommer du? = <i>Var</i> kommer du <i>ifrån</i> ?	Konkret rumslig betydelse
	<i>Varifrån</i> har du fått den idén? = <i>Var</i> har du fått den idén <i>ifrån</i> ?	Abstrakt rumslig betydelse
	<i>Varifrån</i> har du fått den idén? = <i>Vad</i> har du fått den idén <i>ifrån</i> ?	Alternativ vid abstrakt rumslig betydelse

Rumsadverbet *varåt/vartåt* kan i modern svenska inte ersättas av prepositionsfrasen *åt vad*. Det motsvaras i stället av prepositionsfrasen *åt vilket håll*.

Ex. *Vartåt* lutar det? = *Vilket håll* lutar det *åt*? = *Åt vilket håll* lutar det?

Beträffande pronominella adverb inklusive interrogativa adverb se paragraf 26. Beträffande betydelse och användning av rumsadverb inklusive interrogativa rumsadverb se paragraf 20. Beträffande användning av sammanhållna respektive delade prepositionsadverbial se paragraf 6 C.

III. Sätts- och gradadverbet *hur* samt tidsadverbet *när*

När det interrogativa adverbet **hur** står *självständigt* betyder det 'på vilket sätt' och är då alltså ett *sättsadverb*.

Ex. *Hur* gör hon? / *Hur* kör han? / *Hur* mår du? *Hur* är ett interrogativt sättsadverb.

Ovanstående självständiga adverb ska inte förväxlas med den förkortade självständiga formen *hur* som i ledig och neutral stil används i stället för pronomenet *hurdan/hurdant/hurdana* (avsnitt E i denna paragraf).

Jfr. *Hur* är vädret? = *Hurdant* är vädret? *Hur* kan vara en kortform av det interrogativa pronomenet *hurdan/hurdant/hurdana*.

När **hur** står *förenat* fungerar det som ett *gradadverb*. Det kan då tillsammans med sättsadverb bilda interrogativa adverbfraser som efterfrågar *graderande*, *värderande* eller *jämförande adverb* + *sättsadverb* (= *sättsadverbfraser*).

Ex. – *Hur högt* hoppar hon? – Hon hoppar *ganska högt* (*sättsadverbial bestående av gradadverb + sättsadverb*).
– *Hur snabbt* springer en gepard? – Den springer *fantastiskt snabbt* (*sättsadverbial bestående av värderande adverb + sättsadverb*).

Interrogativa adverbfraser med *hur* + *sättsadverb* kan också efterfråga specifika mått, något som besvaras med *måttnominalfraser* i olika konstruktioner. Måttnominalfraser består av *kvantitetsattribut* + *enhetssubstantiv* (paragraf 2 D I).

Ex. – *Hur högt* hoppar hon? – Hon hoppar *175 cm högt* (*sättsadverbial med måttadverbialbestämning*).
– *Hur snabbt* springer en gepard? – Den springer *120 km i timmen* (*tidsadverbial med måttadverbialbestämning*).

Ovanstående slag av efterfrågan kan ibland besvaras med *fristående* måttnominalfraser, vilka kan tolkas på två sätt i satsanalysen.

Ex. – *Hur högt* hoppar hon? – Hon hoppar *175 cm* (*ackusativobjekt* eller *förkortat adverbial* [utan sättsadverbet *högt*]).

Även gradadverb som *mycket* och *gärna* kan förenas med gradadverbet *hur*. Frågor med sådana gradadverbfraser kan besvaras med gradadverbfraser. (*Mycket* kan vara såväl gradverb som mängdpronomen. Se paragraf 72 I samt avsnitt F III i denna paragraf.)

Ex. – *Hur mycket* har du jobbat? – Jag har jobbat *otroligt mycket* (*gradadverbial bestående av värderande adverb + gradadverb*).
– *Hur gärna* vill du vinna matchen? – Det vill jag *mycket gärna* (*gradadverbial bestående av gradadverb + gradadverb*).

Vid frågor som avser tidpunkt eller tidsperiod används oftast det självständiga interrogativa adverbet **när**.

Ex. – *När ska vi åka?* – Klockan halv två. / Under förmiddagen. / På tisdag. Frågande tidsadverbial som avser tidpunkt eller tidsperiod

Vid frågor om specifika klockslag m.m. kan **hur dags** användas optionellt med *när*.

Ex. – *Hur dags ska vi åka?* – Klockan halv två. Frågande tidsadverbial som avser tidpunkt

Klocktids-, datum- och årtalsangivelser är räkneordsfraser (paragraf 2 D VI), som kan användas för att besvara tidsadverbialfrågor. Sådana räkneordsfraser kan ses som ursprungliga tidsadverbialbisatser.

Ex.	<i>Vi ska åka, när klockan är halv två/ när det är den tredje maj/ när det är år 2024.</i>	Ursprungliga tidsadverbialbisatser
	<i>Vi ska åka klockan halv två/ den tredje maj/ år 2024.</i>	Räkneordsfraser (förkortade tidsadverbialbisatser)
	<i>Vi ska åka halv två/ tredje maj/ 2024.</i>	Räkneordsfraser (ytterligare förkortade tidsadverbialbisatser)

Vid övriga tidsfrågor kan gradadverbet **hur** tillsammans med vissa tidsadverb bilda interrogativa tidsadverbfraser.

Ex.	<i>Hur länge ska det här fortgå?</i>	Frågande tidsadverbial, varaktighet
	<i>Hur ofta/sällan går ni ut på restaurang?</i>	Frågande tidsadverbial, frekvens
	<i>Hur sent/tidigt kom du hem i går?</i>	Frågande tidsadverbial, tidpunkt i relativ kontext

Detta avsnitt behandlar frågeord som efterfrågar *adverbial*. Det förenade gradadverbet *hur* kan också ingå i nominal- eller adjektivfraser som efterfrågar mått, gradering eller myckenhet av substantiv och adjektiv. Sådana frågeordsfraser och deras svar fungerar i stället som subjekt, objekt eller subjektspredikativ i satsen (avsnitt F i denna paragraf).

Jfr.	<i>Hur gammal är du?</i>	Adjektivfras bestående av <i>hur</i> + adjektiv
	<i>Hur många barn har du?</i>	Nominalfras bestående av <i>hur</i> + förenat antalspronomen + substantiv
	<i>Hur mycket vin har du druckit?</i>	Nominalfras bestående av <i>hur</i> + förenat mängdpronomen + substantiv
	<i>Hur många var där?</i>	Nominalfras bestående av <i>hur</i> + självständigt (animat) antalspronomen
	<i>Hur mycket vill du ha?</i>	Nominalfras bestående av <i>hur</i> + självständigt (generellt) mängdpronomen

H. Sammanfattning och jämförelse med engelska

Slag av efterfrågan	Exempel på svenska	Exempel på engelska
A. Identitet I. Animat identitet II. Ägaridentitet III. Inanimat identitet	<i>Vem (subjekt) står där borta? / Vem (objekt) ser du?</i> <i>Till vem (prep.advl) ska du ge blommorna?</i> <i>Vilka (plural) var på festen?</i> <i>Vems (sing.)/ Vilkas (plur.) rättigheter försvarar du?</i> <i>Vad låg på golvet?</i>	<i>Who is standing over there? / Who/whom do you see?</i> <i>To whom are you going to give the flowers?</i> <i>Who were at the party?</i> <i>Whose rights are you defending?</i> <i>What was on the floor?</i>
B/C. Nominalbisats/predikat	<i>Vad frågade han? / Vad ska du göra?</i>	<i>What did he ask? / What are you going to do?</i>
D. Urval I. Allmänt urval II. Specifikt urval Dito, animat III. Typurval	<i>Vilken storlek har du? / Vad har du för storlek?</i> <i>Vilken bok/ Vilkendera (boken)/ Vilken av dem väljer du?</i> <i>Vem av dem väljer du? / Vilka av dem väljer du?</i> <i>Vilken sorts/ Vad för slags/sorts dator har ni?</i>	<i>What size are you?</i> <i>Which book/ Which (one) of them do you choose?</i> <i>Which (one/ones) of them do you choose?</i> <i>What kind of/ What sort of computer have you got?</i>
E. Egenskap	<i>Hurdant väder är det? / Hur/Hurdant är vädret?</i>	<i>What is the weather like?</i>
F. I. Mått/gradering av adjektiv II. Antal/gradering av substantiv III. Mängd/gradering av substantiv	<i>Hur lång är hon?</i> <i>Hur många gånger försökte du? / Hur många dog?</i> <i>Hur mycket bläck använde du? / Hur mycket åt du?</i>	<i>How tall is she?</i> <i>How many times did you try? / How many people died?</i> <i>How much ink did you use? / How much did you eat?</i>
G. Adverbial Rums- Tids- Sätts- Mått/grad av tid av sätt av grad Orsaks- Övriga prepositions-	<i>Var är du?</i> <i>Vart går du?</i> <i>Varifrån kommer du? / Var kommer du ifrån?</i> <i>Vartåt/ Varåt/ Åt vilket håll gick de?</i> <i>När slutar vi?</i> <i>Hur dags slutar vi? / (Vid) vilken tid slutar vi?</i> <i>Hur gör man det?</i> <i>Hur ofta går ni på bio?</i> <i>Hur noggrant kan du göra det?</i> <i>Hur mycket älskar du mig?</i> <i>Varför säger du så?</i> <i>Hur kommer det sig att du säger så?</i> <i>Första alternativ: Vad ska du laga den med?</i> <i>Andra alternativ: Med vad ska du laga den?</i>	<i>Where are you?</i> <i>Where are you going?</i> <i>Where do you come from?</i> <i>In what direction did they go?</i> <i>When do we finish?</i> <i>(At) what time do we finish?</i> <i>How do you do it?</i> <i>How often do you go to the pictures?</i> <i>How thoroughly can you do it?</i> <i>How much do you love me?</i> <i>Why do you say so?</i> <i>How come you say so?</i> <i>Första alt.: With what are you going to mend it?</i> <i>Andra alt.: What are you going to mend it with?</i>

I. Förenklat frågeordsschema för SFI/Sv2

Det som frågan gäller	Frågeord	Exempel
Personer	Vem ...? (singular)	<i>Vem kommer där borta? / Vem har du frågat?</i>
	Vilka ...? (plural)	<i>Vilka kommer där borta? / Vilka har du bjudit till festen?</i>
Ägare	Vems (singular) + substantiv ...?	<i>Vems motorcykel är det där?</i>
	Vilkas (plural) + substantiv ...?	<i>Vilkas motorcyklar är det där?</i>
Saker/satser	Vad ...?	<i>Vad har du i väskan? / Vad hände? / Vad har du sagt?</i>
Urval av substantiv	Vilken + substantiv ...? (en-ord)	<i>Vilken dag är det i dag?</i>
	Vilket + substantiv ...? (ett-ord)	<i>Vilket museum ska vi besöka?</i>
	Vilka + substantiv ...? (plural)	<i>Vilka sjukdomar har du haft?</i>
Verb	Vad ...?	<i>Vad gör du? / Vad vill du göra? / Vad har du gjort?</i>
Sätt	Hur ...?	<i>Hur mår du? / Hur kör du egentligen? / Hur bygger man ett hus?</i>
Adjektiv, modernt alternativ	Hur ...?	<i>Hur är stämningen? / Hur är vädret? / Hur är skolans datorer?</i>
Adjektiv, äldre alternativ (+ enda alternativ om frågeordet är förenat)	Hurdan ...? (en-ord)	<i>Hurdan är stämningen? / Hurdan stämning är det?</i>
	Hurdant ...? (ett-ord)	<i>Hurdant är vädret? / Hurdant väder är det?</i>
	Hurdana ...? (plural)	<i>Hurdana är läroböckerna? / Hurdana läroböcker har ni?</i>
Antal av substantiv	Hur många + substantiv ...?	<i>Hur många barn har ni? / Hur många lotter har du köpt?</i>
Mängd av substantiv	Hur mycket + substantiv ...?	<i>Hur mycket vatten har du druckit? / Hur mycket kött ska jag köpa?</i>
Antal, endast personer	Hur många ...?	<i>Hur många har klarat provet? / Hur många kommer på mötet?</i>
Allmän mängd	Hur mycket ...?	<i>Hur mycket har du druckit? / Hur mycket kostar det?</i>
Mått eller grad	Hur + adjektiv ...?	<i>Hur lång är hon? / Hur gammal är din pappa? / Hur snabb är du?</i>
	Hur + sättsadverb ...?	<i>Hur högt kan hon hoppa? / Hur snabbt kan du springa?</i>
	Hur + tidsadverb ...?	<i>Hur länge ska vi hålla på? / Hur ofta tränar du?</i>
Plats	Var ...? (på en plats)	<i>Var är du? / Var ligger restaurangen?</i>
	Vart ...? (till en plats)	<i>Vart går du? / Vart ska de resa?</i>
	Varifrån ...? (från en plats)	<i>Varifrån kommer du?</i>
Tid	När ...?	<i>När börjar lektionen?</i>
Orsak	Varför ...?	<i>Varför är du arg?</i>

74. Personliga och possessiva pronomen samt det generaliserande pronomenet *man*

A. Former

Person ↓	Personliga pronomen			Possessiva pronomen	
	Subjektsform	Objektsform	Reflexiv obj. form	Grundform	Reflexiv form
1:a singular	jag	mig		min, mitt, mina	
2:a singular	du	dig		din, ditt, dina	
3:e singular	han	honom	sig	hans	sin, sitt, sina
	hon	henne		hennes	
	den	den		dess	
	det	det		dess	
1:a plural	vi	oss		vår, vårt, våra	
2:a plural	ni	er		er, ert, era	
3:e plural	de	dem	sig	deras	sin, sitt, sina

Till tredje person singular kan man också räkna det substantiviska pronomenet *man*, som har generaliserande animat betydelse. *Man* har objektsformen *en*, den possessiva grundformen *ens* samt de reflexiva former som hör till tredje person: *sig* och *sin/sitt/sina*. Regionalt används formen *en* även som subjekt. Sedan början av 2000-talet har feministiska rörelser också förordat en sådan användning av *en* i stället för *man*, eftersom det senare könsneutrala pronomenet har sitt ursprung i det maskulina substantivet *man* (något som även gäller substantivet *människa*, som ursprungligen hade feminingenus).

Ex. Ibland försöker de ta ifrån *en ens* rättigheter.
Man måste ta för *sig* och bevaka *sina* intressen.
 ”*En* gör så gott *en* kan.”

Objektsform: *en* / possessiv grundform: *ens*
 Subjektsform: *man* / reflexiv objektsform: *sig* / possessiv reflexiv form: *sina*
 Riksspråk: *Man* gör så gott *man* kan.

I vardaglig stil i riksspråket kan *en* med pluralformen *ena* även användas i allmänt indefinit animat betydelse i vissa uttryck.

Jfr. Vardaglig stil: Vilken lustig *en*! / Vilka lustiga *ena*!

Neutral stil: Vilken lustig *figur/person*! / Vilka lustiga *figurer/personer*!

Andra substantiviska pronomen med singular eller plural animat betydelse eller med singular generell betydelse syftar också på tredje person och har därigenom de reflexiva formerna *sig* och *sin/sitt/sina*. De som har animat betydelse kan normalt ha genitiv-s (possessivform).

Jfr. *Vem* har lämnat *sina* skor på gården? / *Allt* har *sin* tid. / *Ingen* sköter *sig* förutom Karin.
Vems ansvar är det? / Det måste vara *någons* ansvar. / Det är *allas* ansvar.

Substantiviska pronomen med reflexiva former
 Possessivform av substantiviska pronomen

B. Personliga pronomen

Subjekts- och objektsformer

Ibland används felaktigt subjektsformer i stället för objektsformer. Detta förekommer särskilt i nedanstående tre fall.

1. Vid objekt i tredje person singular – allra vanligast förekommande i maskulinum (Se kommentar längre ned på denna sida.)

Ex.	Jag såg <i>*han</i> i går.	Med korrekt form: Jag såg <i>honom</i> i går.
	Jag såg <i>*hon</i> i går.	Med korrekt form: Jag såg <i>henne</i> i går.

2. Vid objekt som är korrelerat till subjekt i en nödvändig relativ bisats – förekommer i alla personer – vanligast i 3:e person (Se även paragraf 35 D IV.)

Ex.	Jag träffade <i>*hon</i> som jobbar på Konsum.	Med korrekt form: Jag träffade <i>henne</i> som jobbar på Konsum.
	Här kommer en hälsning från <i>*vi</i> som är kvar.	Med korrekt form: Här kommer en hälsning från <i>oss</i> som är kvar.

3. I skriftspråket vid objekt i 3:e person plural – vars subjekts- och objektsformer oftast sammanfaller uttalsmässigt (Se under rubriken *uttal* i detta avsnitt.)

Ex.	– Vad ska vi göra av alla gamla kläder?	Med korrekt form: Skänk <i>dem</i> till Frälsningsarmén.
	– Skänk <i>*de</i> till Frälsningsarmén.	

Orsaken till att användning av subjektsform i stället för objektsform är vanligast i 3:e person singular maskulinum är att *han* ursprungligen även var ackusativform. Motsvarande ackusativform för femininum var *hana* eller *hona*. Den nuvarande talspråksanvändningen av subjektsform i stället för objektsform även i femininum är alltså snarare analog med maskulinum än historiskt motiverad. Parallellt används regionalt än i dag de gamla förkortade talspråksformerna för ackusativ (*e)n* (maskulinum) och *na* (femininum). Särskilt den förkortade femininformen har en hög frekvens i regionalt talspråk.

Ex.	Jag såg'en i går. / Jag ska hjälpa'n.	Maskulinum
	Jag såg'na i går. / Jag ska hjälpa'na.	Femininum

Formerna *honom* respektive *henne* användes med forntidens kasussystem endast i dativ. Vid slutet av medeltiden började dessa former även att användas i ackusativ, och därigenom fick vi dagens system med subjektsform för nominativ och objektsform för ackusativ och dativ.

Reflexiva former

Särskilda reflexiva objektsformer förekommer endast i tredje person. I första och andra person används de vanliga objektsformerna även i reflexiv betydelse.

Ex. Jag sätter mig. / Du sätter dig. / Hon sätter sig.

Sätta är ett transitivt verb som kan ha reflexivt objekt.

Som framgår av paragraf 61 är vissa verb ständigt reflexiva. Det innebär att de inte har någon betydelse (eller i vissa fall en annan betydelse) utan sitt reflexiva pronomen.

Ex. Vi gifter oss. / Ni gifter er. / De gifter sig.

Gifta sig är ett ständigt reflexivt verb.

Pronomenet *hen*

Under början av detta sekel etablerades det nya könsneutrala personliga pronomenet *hen* i det svenska språket. Pronomen tillhör annars normalt de slutna ordklasserna (paragraf 1 D). Ordet *hen* har i allt högre grad kommit att användas i stället för uttrycket *han eller hon*, vilket kan vara praktiskt, t.ex. i könsneutrala texter och avtal, eller när man vill behålla spänningen i en situation genom att inte avslöja en aktuell persons könstillhörighet.

Ex. Om ägaren inte åtgärdar problemet, får *hen* böta.
I kväll ska vi presentera vinnaren. *Hen* kommer hit klockan åtta.

Hen ersätter *han eller hon* i en könsneutral text.
Spänningen förstärks genom det könsneutrala pronomenet.

Formen *hen* används även som objektsform, medan *hens* används som icke-reflexiv possessivform.

Ex. Vinnaren kommer hit i kväll. Vi kommer att presentera *hen* på scenen klockan åtta.
Hyresgästen och *hens* tillhörigheter ska vara ute ur lägenheten senast 15 april.

Att helt ersätta både *han* och *hon* med *hen* (ett förslag som fanns i den ursprungliga politiska feministiska debatten) är dock opraktiskt, eftersom ord som *karl* och *pojke* respektive *kvinn*a och *flicka* ändå finns kvar i språket. När man väl har avslöjat könstillhörigheten på det animata substantiv som pronomenet ersätter, finns det ingen anledning att försöka dölja den.

Ex. Det står *en man* här utanför. ”*Hen* verkar skum”.

Tydligare alternativ: *Han* verkar skum.

Andra pronomen med animat könsneutral betydelse i tredje person singular

Som framgår av nästa paragrafs avsnitt F kan även det självständiga *determinativa* (framåtsyftande) pronomenet *den* användas i animat könsneutral betydelse. Pronomenet har i denna betydelse possessivformen (genitivformen) *dens*, som dock har använts allt mindre i det allmänna språkbruket under senare år.

Ex. *Den* som har gjort det här ska få betala.
Det är *dens* skyldighet som har orsakat skadan att betala.

Den kan avse maskulinum ("en *han*") eller femininum ("en *hon*").
Även *dens* avser maskulinum *eller* femininum.

Det generaliserande *man*, det allmänt indefinita *någon* och det negerande *ingen* är könsneutrala men har inte bestämd betydelse.

Ex. *Man* får 500 kronor, om man vinner tävlingen.
Någon kommer att få 500 kr.
Ingen kommer att få 500 kr.

Generaliserande animat könsneutral betydelse
Allmänt indefinit animat könsneutral betydelse
Negerande animat könsneutral betydelse

Talspråksformer och uttal

Mig, *dig* och *sig* uttalas normalt *mej*, *dej* och *sej* i modern svenska, medan både *de* (subjektsform) och *dem* (objektsform) oftast uttalas *dom* (kort å-ljud). Den stavning som här använts för att beteckna uttal av dessa former förekommer även i ledigt skriftspråk.

Ex. Svara *mej*, du. Var är *dom* nu?
Jfr. Svara *mig*, du. Var är *de* nu?

Ledigt skriftspråk
Neutralt skriftspråk

Regionalt förekommer uttalet *di* av formen *de* (pronomen och bestämd artikel), något som dock är på tillbakagång i de aktuella dialekterna.

Ex. Jag har talat med mina bröder. "Di kommer på lördag."
Gruppen *Di sma undar jardi* kommer att delta i festivalen.

Denna regionala variant gäller subjektsformen av det personliga pronomenet.
Även den plurala bestämda artikeln har formen *di* regionalt.

Det (i alla betydelser) uttalas oftast *de*, en form som inte kan användas utan apostrof i skriftspråk, eftersom den annars skulle kunna tolkas som plural.

Ex. Är *de' de'* här du kallar kärlek?
Jfr. Är *det det* här du kallar kärlek?

Återgivet talspråk för det personliga pronomenet *det* och det demonstrativa pronomenet *det här*.
Neutralt skriftspråk

C. Possessiva pronomen

De särskilda reflexiva formerna i 3:e person används när ett huvudord i ett objekt eller ett adverbial är knutet till subjektet.

Ex. Åsa glömde *sin väska* i parken. Objekt som är knutet till subjektet
 Åsa hade nya, fina pennor *i sin väska*. Adverbial som är knutet till subjektet

Om grundformerna i 3:e person används i motsvarande sammanhang betyder detta att objektet/adverbialet är knutet till någon annan än subjektet.

Ex. Jenny hade en bra väska. Åsa använde *hennes väska*. Objekt knutet till någon annan än subjektet – i detta fall Jenny
 Åsa köpte nya pennor och la dem *i hennes väska*. Adverbial knutet till någon annan än subjektet – i *hennes väska* = i *Jennys väska*

Reflexiv form kan aldrig användas i subjektet, utan där kan endast grundform förekomma.

Ex. *Hennes nya pennor* var dyra. / Åsa och *hennes mamma* letade efter väskan i parken.

Om det reflexiva pronomenet ingår i en förkortad att-bisats, behåller pronomenet normalt sin reflexiva form. Detta beror på att både sändare och mottagare kan uppfatta den underförstådda bisatsens subjekt. (Beträffande meningar med förkortade att-bisatser se paragraf 46.)

Ex. Jag har sagt åt dem att de ska ta ut *sina* pengar. *Sina* är reflexivt possessivt pronomen till bisatsens subjekt *de*.
 Jag har sagt åt dem att ta ut *sina* pengar. Dativobjektet *dem* indikerar ett underförstått subjekt *de* i den förkortade satsen.

Strikt grammatiskt är *jag* subjekt i ovanstående exempel med förkortad bisats, och därigenom borde inte den reflexiva formen *sina* användas utan snarare grundformen *deras*. En sådan mening leder dock ofta till missförstånd, eftersom konstruktionen starkt går tillbaka på en underförstådd bisats.

Ex. Jag har sagt åt dem att ta ut *deras* pengar. *Deras pengar* kan uppfattas som en tredje parts pengar.

På motsvarande sätt kan i stället grundformen av possessiva pronomen behållas vid förkortade att-bisatser efter dativobjekt. I dessa fall är det även möjligt att använda den reflexiva formen vid satsförkortningen, eftersom det inte föreligger någon risk för missförstånd.

Ex. Han bönföll mig att jag skulle rädda *hans* företag. *Hans* är possessivt grundpronomen i bisatsen.
 Han bönföll mig att rädda *hans (sitt)* företag. Dativobjektet *mig* indikerar en underförstådd bisats med subjektet *jag*.

I talspråket används ibland grundformerna i stället för de reflexiva, vilket kan ses som en anglicism, eftersom engelskan saknar särskilda reflexiva former av possessiva pronomen. För undvikande av missförstånd är det emellertid viktigt att upprätthålla svenskans betydelsebärande skillnad mellan grundformer och reflexiva former av possessiva pronomen i tredje person. Som framgår av nedanstående exempel kan missförstånd lättare uppstå på engelska än på svenska i dessa fall, under förutsättning att de svenska reglerna tillämpas korrekt. Om de svenska reglerna inte tillämpas konsekvent, kommer däremot fler missförstånd uppstå på svenska än på engelska.

Ex. Hon hämtade *hennes* väska och gick. Betydelse: Hon hämtade en väska som tillhörde någon annan (tidigare nämnd) person.
 Hon hämtade *sin* väska och gick. Betydelse: Hon hämtade en väska som tillhörde henne själv.

Jfr. She picked up *her* bag and left. På engelska avgör sammanhanget om det possessiva pronomenet är reflexivt eller ej.

I icke-reflexiv betydelse fungerar såväl personliga pronomen som possessiva pronomen semantiskt olika i första och andra person jämfört med tredje person – både singular och plural. I första och andra person fungerar de oftast deiktiskt, dvs. deras betydelse framgår av den direkta talsituationen eller det återgivna talet, medan de i tredje person oftast fungerar anaforiskt, dvs. de syftar tillbaka på någon eller något som tidigare nämnts. Denna skillnad avspeglar sig i struktur och ordbildning. Som framgår av tidigare text förekommer de särskilda reflexiva formerna endast i tredje person, medan de possessiva icke-reflexiva formerna i tredje person i motsats till övriga former av possessiva pronomen inte är adjektiviska pronomen utan ursprungligen är genitivformer av personliga pronomen. De har alltså ett genitiv-s på samma sätt som flera andra substantiviska pronomen kan ha, även om tre av de fyra formerna inte kan fås genom s-suffix på subjektformen av det personliga pronomenet. Språkhistoriskt är *hans* genitiv av den tidigare akkusativformen *han*, *hennes* av den tidigare dativformen *henne*, *dess* av den tidigare akkusativformen *den* och *deras* av den fornsvenska akkusativformen *dera* (*Pera*).

Ex. Det är inte *mitt* fel. *Mitt* är neutrumform av det adjektiviska personliga pronomenet *min*.
 Det är inte *hennes* fel. *Hennes* är genitiv av det substantiviska personliga pronomenet *henne*.

Jfr. Det måste vara *någons* fel. *Någons* är genitiv av det substantiviska allmänt indefinita pronomenet *någon*.

I 3:e person singular av possessiva pronomen kan speciella svårigheter uppstå vid studier i svenska som andra språk, eftersom *de substantiviska grundformerna skiftar beroende på ägare*, medan *de adjektiviska reflexiva formerna skiftar beroende på det ägda*. Många andra språk har inte detta system.

Ex. *Hans/hennes* trädgård ... *Hans/hennes* hus ... *Ägaren* är maskulinum respektive femininum.
 Han/hon gillar *sin* trädgård. Han/hon gillar *sitt* hus. *Det ägda* är utrum (reale) respektive neutrum.

Formen *dess*

I modern svenska används i neutral stil ofta omskrivning med adverbialattribut i stället för possessivattribut med *dess*.

Ex. Har du sett deras nya bil? Jag tycker inte om *dess* färg. Högre stil
 Har du sett deras nya bil? Jag tycker inte om *färgen på den*. Neutral stil

Stilvarianter av *vår* och *er*

I vardagligt språk används ibland formerna *våran* och *vårat* respektive *eran* och *erat* i stället för *vår* och *vårt* respektive *er* och *ert*. (Formerna *våran* och *eran* är ursprungliga akkusativformer från äldre svenska.)

Ex. *Våran* gård är större än *eran*. Varianter i vardaglig stil av utrumformerna *vår* och *er*
 Det här är inte *vårat* ansvar. Det är *erat*. Varianter i vardaglig stil av neutrumformerna *vårt* och *ert*

Jfr. *Vår* gård är större än *er*. Utrumformer i neutral stil
 Det här är inte *vårt* ansvar. Det är *ert*. Neutrumformer i neutral stil

För *er/ert/era* fanns i äldre svenska formerna *eder/edert/edra*. Dessa längre former användes i högre stil långt in på 1900-talet, och används i vissa traditionella sammanhang än i dag.

Ex. Vi hoppas att ni är nöjda med *edert* besök. Ålderdomlig stil
 Vi hoppas att ni är nöjda med *ert* besök. Neutral stil

Beträffande den speciella possessivformen *ers/eders* se paragraf 74 E.

Talspråksvarianter i tredje person

I regionalt talspråk och barnspråk förekommer olika varianter av de substantiviska possessivformerna i tredje person. Nedanstående possessivvarianter bygger på subjektsformerna av personliga pronomen + en extra *es*-ändelse som har hämtats från formen *hennes*.

Ex. Det är **hanses/*honses/*domses* fel. Med korrekta former: Det är *hans/hennes/deras* fel.

D. Jämförelser med engelska

I. Reflexiva personliga pronomen

Slag av refl. konstruktion → Person ↓	Obetonat objekt		Adverbial med obetonat pronomen		Betonat/framhävt objekt eller adverbial	
	Svenska	Engelska	Svenska	Engelska	Svenska	Engelska
1:a singular	mig	myself	mig	me	mig själv	myself
2:a singular	dig	yourself	dig	you	dig själv	yourself
3:e singular, maskulinum	sig	himself	sig	him	sig själv	himself
3:e singular, femininum	sig	herself	sig	her	sig själv	herself
3:e singular, icke-animat	sig	itself	sig	it	sig själv/-t	itself
1:a plural	oss	ourselves	oss	us	oss själva	ourselves
2:a plural	er	yourselves	er	you	er själva	yourselves
3:e plural	sig	themselves	sig	them	sig själva	themselves

Slag av reflexiv konstruktion	Exempel på svenska	Exempel på engelska
Reflexivt obetonat objekt	Jag skadade <i>mig</i> .	I <u>hurt</u> <i>myself</i> .
	Vi försvarade <i>oss</i> .	We defended <u>ourselves</u> .
Reflexivt betonat objekt	Hon såg <i>sig själv</i> på skärmen.	She watched <u>herself</u> on the screen.
	Vi försvarade <i>oss själva</i> .	We defended <u>ourselves</u> .
Adverbial med obetonat reflexivt pronomen	Han drog vagnen <i>efter sig</i> .	He pulled the cart <u>behind him</u> .
	Ni kan se kyrkan <i>framför er</i> .	You can see the church <u>in front of you</u> .
Adverbial med framhävt reflexivt pronomen	Hon pratade <i>om sig själv</i> .	She talked <u>about herself</u> .
	Behåll hemligheten <i>för dig själv</i> .	Keep the secret <u>to yourself</u> .

Engelskan använder alltså samma reflexiva pronomen för obetonade som för betonade eller framhävda objekt. I vissa fall kan därför satsbetoningen vara avgörande för betydelsen vid muntlig framställning. I skrift kan motsvarande distinktion inte upprätthållas utan förtydligande tillägg.

Ex. Vi försvarade oss. We defended ourselves. Predikatsverbet framhävs.
 Vi försvarade oss själva. We defended ourselves. Det reflexiva objektet framhävs.

Svenskans ständigt reflexiva verb motsvaras normalt av icke-reflexiva verb i engelskan.

Ex. De *kände sig* glada. *Känna sig* – ständigt reflexivt fenomenverb på svenska
They *felt* happy. *Feel* – icke-reflexivt fenomenverb på engelska

Jfr. De *kände* vinden mot kroppen. *Känna* – icke-reflexivt förnimmelseverb
They *felt* the wind against their bodies. *Feel* – icke-reflexivt förnimmelseverb

De svenska enkla ständigt reflexiva verben är alltid intransitiva, medan deras icke-reflexiva engelska motsvarigheter ibland är transitiva.

Ex. Vi *gifte oss*. / Jag gifte mig *med henne*. *Gifta sig* – ständigt reflexivt intransitivt verb på svenska
We *married*. / I *married her*. *Marry* – icke-reflexivt verb som kan fungera transitivt på engelska

Många konstruktioner med reflexiva objekt i svenskan motsvaras av intransitiva konstruktioner i engelskan.

Ex. De *lutade sig* mot muren. *Luta* – i detta fall i transitiv konstruktion på svenska
They *leant* against the wall. *Lean* – i detta fall i intransitiv konstruktion på engelska

Ibland motsvaras ett svenskt reflexivt personligt pronomen av ett possessivpronomen + substantiv på engelska, speciellt när det gäller kroppsdelar eller personliga tillhörigheter.

Ex. Hon *kammade sig*. *Kamma* – transitivt verb som kan ha obetonat reflexivt objekt
She *combed her hair*. *Comb* – transitivt verb som oftast inte har obetonat reflexivt objekt

När svenskan använder adverbialattribut, kan engelskan använda självständiga possessiva pronomen (se punkt II på nästa sida) tillsammans med of-genitiv, om huvudordet står i obestämd form. Konstruktionen var ursprungligen en felaktig tautologi men är numera korrekt engelska.

Ex. Han är en vän *till mig*. He is a friend *of mine*. (Ursprunglig – numera felaktig – form: a friend *of me*)

Det fristående framhävande pronomenattributet *själv/självst/själva* motsvaras ofta av *myself, yourself* etc. (Se vidare paragraf 72 L.)

Ex. Jag har gjort det *själv*. / Vi har målat stugan *själva*. I have done it *myself*. / We have painted the cottage *ourselves*.

II. Possessiva pronomen

Slag av poss. pron. → Person ↓	Svenska						Engelska	
	Icke-reflexivt			Reflexivt			Förenad form	Självständig form
	Utrum	Neutrum	Plural	Utrum	Neutrum	Plural		
1:a singular	min	mitt	mina	min	mitt	mina	my	mine
2:a singular	din	ditt	dina	din	ditt	dina	your	yours
3:e sing., maskulinum	hans			sin	sitt	sina	his	his
3:e sing., femininum	hennes						her	hers
3:e sing., icke-animat	dess						its	---
1:a plural	vår	vårt	våra	vår	vårt	våra	our	ours
2:a plural	er	ert	era	er	ert	era	your	yours
3:e plural	deras			sin	sitt	sina	their	theirs

De svenska reflexiva formerna i tredje person har ingen motsvarighet i engelskan.

Ex. Tom erbjöd *sin* cykel. John tog emot *hans* cykel. Tom offered *his* bike. John accepted *his* bike.

Engelskan har till skillnad från svenskan olika former för förenade respektive elliptiskt självständiga possessiva pronomen.

Ex. Det här är *min* handduk, men den andra är inte *min*. This is *my* towel, but the other one is not *mine*.
 – Är det här *din* penna? – Is this *your* pen?
 – Nej, den är *din*. – No, it is *yours*.

I aktiva satser där *subjektet* är ägare (i vid mening) till ett substantiv i ett objekt eller ett adverbial, använder svenskan ofta bestämd form av detta substantiv, medan engelskan vanligen använder ett possessivt pronomen + substantiv. Detta gäller speciellt när det aktuella substantivet är en kroppsdel eller en personlig tillhörighet. I vissa halvfasta uttryck använder svenskan singular av det ägda substantivet även vid plurala subjekt, medan engelskan i dessa fall använder plural av det aktuella substantivet.

Ex. Hon bröt *benet*. Ackusativobjektet är en kroppsdel som tillhör subjektet. She broke *her* leg.
 Han tog av sig *jackan*. Ackusativobjektet är subjektets personliga tillhörighet. He took off *his* jacket.
 De tvättade sig i *ansiktet*. Halvfast uttryck med objekt i singular (svenska) respektive plural (engelska). They washed *their* faces.

E. *Du-reformen* och tidigare tilltalsformer

Under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet genomfördes successivt den s.k. *du-reformen* på initiativ av bl.a. Dagens Nyheter och Socialstyrelsens dåvarande generaldirektör Bror Rexed. Reformen innebar att alla enskilda personer kunde tilltalas med det personliga pronomenet *du* med tillhörande former (objektsformen *dig* och de possessiva pronomenen *din/ditt/dina*) samt att man oftast kunde påkalla dessa personers uppmärksamhet genom att enbart använda förnamn. Före reformen varierade bruket vid tilltal över tid och mellan olika samhällsgrupper och i olika landsändar. Som exempel kan nämnas att *du* användes allmänt mellan vuxna i idrottskretsar redan på 1940-talet, trots att detta var mycket ovanligt i större delen av det övriga samhället. Tilltal med *du* var också traditionellt vanligare i vissa delar av landet, t.ex. i Dalarna. I stort sett följdes dock de regler som listas nedan och på följande sidor vid tiden strax före *du-reformens* genomförande.

Du användes inom familjen och mellan barn/yngre ungdomar. Utanför familjen använde vuxna *du* endast mellan nära vänner samt till barn/yngre ungdomar. I en grupp vuxna måste någon föreslå s.k. titelbortläggning, innan *du* kunde användas. Detta förslag skulle enligt tradition komma från den som var äldst i sällskapet.

Barn/yngre ungdomar tilltalade och påkallade uppmärksamhet av vuxna genom att använda *farbror* respektive *tant*. Om de vuxna var bekanta till barnet, användes dessa tilltal tillsammans med för- eller efternamn, av vilka förnamnet ansågs vara mer familjärt.

Ex. Vet <i>farbror</i> vad klockan är?	Barn till okänd man
Vet <i>tant</i> vad klockan är?	Barn till okänd kvinna
<i>Farbror Svensson</i> , vill <i>farbror Svensson</i> ha mer kaffe?	Barn till bekant man
<i>Tant Svensson</i> , vill <i>tant Svensson</i> ha mer kaffe?	Barn till bekant kvinna
<i>Farbror Lennart</i> , vill <i>farbror Lennart</i> ha mer kaffe?	Barn till närmare bekant man
<i>Tant Britta</i> , vill <i>tant Britta</i> ha mer kaffe?	Barn till närmare bekant kvinna

Vuxna kunde tilltala och påkalla uppmärksamhet av andra bekanta vuxna, som dock inte var nära vänner, med titel (vilken kunde följas av efternamn) eller med efternamn föregånget av *herr* respektive *fru* (för gift kvinna) eller *fröken* (för ogift kvinna). Titlar hade utanför arbetslivet successivt börjat användas allt mindre redan före *du-reformen*.

Ex. <i>Ingenjör Persson</i> , vill <i>ingenjörn</i> titta på de här ritningarna?	Vuxen till vuxen i artigt tilltal (på arbetsplatsen)
<i>Herr Andersson</i> , kan <i>herr Andersson</i> komma hit?	Vuxen till vuxen man i artigt tilltal
<i>Fru Andersson</i> , kan <i>fru Andersson</i> komma hit?	Vuxen till vuxen gift kvinna i artigt tilltal
<i>Fröken Andersson</i> , kan <i>fröken Andersson</i> komma hit?	Vuxen till vuxen ogift kvinna i artigt tilltal

Vuxna kunde i samma situation (dialog med andra bekanta vuxna som inte var nära vänner) i stället använda tilltalsordet *ni*, vilket var något mindre artig men fullt socialt acceptabelt.

Ex. *Herr Andersson*, kan *ni* komma hit?
Fru/fröken Andersson, kan *ni* komma hit?

Vuxen till vuxen man i neutralt tilltal
 Vuxen till gift/ogift vuxen kvinna i neutralt tilltal

Vuxna kunde även tilltala andra vuxna med *han* respektive *hon*, vilket vid denna tid ansågs mindre respektfullt och därför mest användes av överordnade gentemot underordnade. Dessa tilltal började dock bli ovanliga redan en tid före du-reformen.

Ex. *Herr Andersson*, kan *han* komma hit?
Fru/fröken Andersson, kan *hon* komma hit?

Överordnad vuxen till underordnad vuxen man i mindre respektfullt tilltal
 Överordnad vuxen till underordnad gift/ogift vuxen kvinna i mindre respektfullt tilltal

Överordnade vuxna kunde tilltala eller påkalla uppmärksamhet av underordnade vuxna män med enbart efternamnet, vilket även det ansågs mindre respektfullt.

Ex. *Andersson*, vet *ni* inte hur *ni* ska göra?
Andersson, vet inte *Andersson* hur *Andersson* ska göra?
Andersson, vet *han* inte hur *han* ska göra?

Överordnad vuxen till underordnad vuxen man i mindre respektfullt tilltal
 Överordnad vuxen till underordnad vuxen man i mindre respektfullt tilltal
 Överordnad vuxen till underordnad vuxen man i än mindre respektfullt tilltal

I motsvarande situation kunde överordnade vuxna tilltala eller påkalla uppmärksamhet av underordnade vuxna kvinnor med enbart förnamnet. Detta var en tydlig markering av klasskillnad och var ganska ovanligt redan i början av 1960-talet.

Ex. *Stina*, vet inte *Stina* hur *Stina* ska göra?
Stina, vet *hon* inte hur *hon* ska göra?

Överordnad vuxen till underordnad vuxen kvinna i mindre respektfullt tilltal
 Överordnad vuxen till underordnad vuxen kvinna i än mindre respektfullt tilltal

Det är viktigt att påpeka att ovanstående text gäller situationen under 1960-talet strax före du-reformen. Tilltal med enbart efternamn eller pronomenet *han* för män respektive endast förnamn eller pronomenet *hon* för kvinnor var vanligt i många sociala sammanhang på 1800-talet och en bit in på 1900-talet och ansågs då i dessa sammanhang inte oartig eller respektlöst. Som exempel kan nämnas att sådana tilltal då ofta användes mellan gifta makar och av svärföräldrarna gentemot dessa makar samt mellan jämbördiga vuxna i de lägre samhällsklasserna.

Vid vuxnas kontakt med obekanta vuxna personer kunde *herrn* respektive *damen* eller *fröken* användas vid tilltal och vid påkallande av uppmärksamhet.

Ex. Ursäkta, <i>herrn</i> , vet <i>herrn</i> vad klockan är? <i>Damen/fröken!</i> Ursäkta, <i>damen/fröken</i> tappade sin handske.	Vuxen till okänd vuxen man Vuxen till okänd vuxen kvinna/okänd mycket ung vuxen kvinna
---	---

Vuxna tilltalade och påkallade uppmärksamhet av överordnade med titel.

Ex. <i>Direktörn</i> , kan <i>direktörn</i> vara vänlig och titta här? Önskar <i>konsulinnan</i> mer te?	Vuxen till överordnad vuxen Vuxen till överordnad vuxen kvinna
---	---

Vid tilltal i ungdomsskolan användes normalt *magistern* till manliga lärare och *fröken* till kvinnliga lärare, även om andra tilltal som *adjunkten* och *lektorn* förekom. Att *fröken* användes som tilltal var en kvarleva från en äldre tid då endast ogifta kvinnor arbetade som lärare. Även för en del andra kvinnliga yrkeskategorier kunde tilltalet *fröken* användas, t.ex. växeltelefonister och servitriser.

Ex. <i>Magistern</i> , jag vill lämna tillbaka <i>magisterns</i> bok. <i>Fröken</i> , kan <i>fröken</i> hjälpa mig? <i>Fröken</i> , får jag besvara <i>fröken</i> om mera is?	Skolelev till manlig lärare Skolelev till kvinnlig lärare Restaurangbesökare till servitris
---	---

Än i dag används de traditionella titlarna *magistern* respektive *fröken* i ungdomsskolan vid påkallande av uppmärksamhet, medan *du* används vid tilltal.

Vid tiden före och även en tid efter du-reformen användes den speciella possessivformen *ers* vid tilltal av personer av mycket hög social status, t.ex. *ers nåd* (till högadliga personer) och *ers excellens* (till stats- och utrikesministern samt riksmarskalken). För kungligheter användes (och används i viss mån fortfarande) *ers majestät* till kungen och drottningen och *ers kungliga höghet* till prinsar och prinsessor. Beträffande kungligheter se vidare nästa sida.

Vid tilltal i skrift användes stor initialbokstav för såväl ovanstående högstatustilltal som för *ni* (med tillhörande former) i singular betydelse. Om *ni* i plural betydelse syftade på personer som individuellt skulle ha tilltalats med *ni* eller med titel, användes stor bokstav även i plural. För de possessiva pronomenen *er/ert/era* användes långt in på 1900-talet ofta de äldre, längre formerna *eder/edert/edra*, speciellt i högstatussammanhang.

Ex. Vi önskar att <i>Ni</i> som kund ska bli nöjd med <i>Er</i> produkt. / Vi önskar att <i>Ni</i> som kunder ska bli nöjda med <i>Era</i> produkter. Vi hoppas att <i>Eder</i> vistelse skall bli till belåtenhet. Vi tillskriver <i>Ers excellens/ Eders excellens</i> för att be om tillstånd att genomföra evenemanget.	Singular/plural Äldre form Nyare/äldre form
--	---

I vår tid är det vanligt att i artighetssyfte använda stor initialbokstav för både *ni* och *du* i skrift, t.ex. i reklam, jobbsökningar eller inlagor till myndigheter. Språkrådet, som inte tar ställning i valet av tilltalspronomen, har dock följande rekommendationer.

Vid tilltal i skrift till en person:

- Skriv alltid *du* med liten bokstav.
- Skriv alltid *Ni* med stor bokstav.

Vid tilltal i skrift till flera personer:

- Skriv *ni* med liten bokstav i de fall man muntligt skulle tilltala var och en med *du*.
- Skriv *Ni* med stor bokstav i de fall man muntligt skulle tilltala var och en med *Ni*.

Den sista punkten ovan kan utökas till att gälla de fall man skulle tilltala var och en med *Ni* eller någon annan artig form av tilltal. Det innebär alltså att om man muntligt skulle tilltala individer i en grupp med exempelvis *herrn* respektive *damen*, ska man också skriva *Ni* med stor bokstav vid skriftligt tilltal av fler än en person ur denna grupp.

Även efter du-reformen ansågs det i stora kretsar inte lämpligt att tilltala medlemmar av kungahuset med *du*. Det vanligaste alternativet har under hela perioden sedan dess varit tilltal med tredje person, t.ex. *kungen*, *drottningen* och *kronprinsessan* – ibland varierat med tilltalet *ni*. Under de senaste åren har dock hovet officiellt förklarat att kungafamiljen inte tar illa upp när *du* används som tilltal. I högtidliga officiella tal används fortfarande tilltal med *ers majestät* (pluralform: *ers majestäter*) för kungen och drottningen respektive *ers kungliga höghet* (pluralform: *ers kungliga högheter*) för kronprinsessan, prinsar och prinsessor. Av de skäl som anges i Språkrådets rekommendationer ovan bör initialversal användas vid tilltal i skrift, t.ex. *Kungen* eller *Kronprinsessan*. För kungligheter gäller dessutom en speciell regel som innebär att *alla* ord i ett tilltal ska skrivas med inledande versal: *Ers Majestät* och *Ers Kungliga Höghet*. (Man bör alltså inte alltså skriva *Ers majestät* eller *Ers kungliga höghet*.)

Några decennier efter du-reformen började en del personer inom servicesektorn, t.ex. i butiker och restauranger, att i artighetssyfte tilltala individuella kunder med *ni*, något som fortfarande förekommer. Som framgår av tidigare text i detta avsnitt var detta tilltal dock inte det artigaste alternativet i rikssvenskt språkbruk före du-reformen, då man i stället använde *herrn/damen* till okända och *herr/fru/fröken* + *efternamn* eller *titel* + *efternamn* till bekanta (som inte var nära vänner).

Det förekommer också i många andra sammanhang än i dag att äldre personer individuellt tilltalas med *ni* eller *herrn/damen*, av vilka det första alternativet alltså är det minst artiga i traditionell rikssvenska.

75. Pronomenen och artiklarna *den/det/de* samt besläktade pronomen

A. Personliga pronomen som ersättningsord för nominalfraser – *den/det/de/dem*

De personliga pronomenen *den/det/de* fungerar som ersättningsord för nominalfraser. Endast *de* har särskild objektsform: *dem*. (Beträffande uttal och talspråksformer se föregående paragrafs avsnitt B.) Singularformerna *den* och *det* ersätter normalt endast icke-animata nominalfraser med huvudord i reale respektive neutrum, medan pluralformerna *de/dem* även kan ersätta animata nominalfraser.

Ex.	Jag har en resväska. <i>Den (s)</i> är blå. Ser du <i>den (ao)</i> ?	Reale
	Vi har köpt ett akvarium. <i>Det (s)</i> står där inne. Tycker du om <i>det (ao)</i> ?	Neutrum
	Hon har två kristallvaser. <i>De (s)</i> är vackra. Har du sett <i>dem (ao)</i> ?	Plural – inanimat betydelse
	Han har två söner. <i>De (s)</i> är tvillingar. Känner du <i>dem (ao)</i> ?	Plural – animat betydelse
	<i>De</i> (\approx man) säger att ekonomin är på väg upp.	<i>De</i> kan även fungera ungefär som det generaliserande pronomenet <i>man</i> .

Ett personligt pronomen som är subjektspredikativ i satsen står normalt i subjektsform. Om det är korrelerat vid presentation med *det är X som* (paragraf 42) och *som* är objekt i den nödvändiga relativa bisatsen, ställs dock även subjektspredikativet i objektsform (paragraf 35 D I).

Ex.	Är det säkert att det var <i>de (sp)</i> som var där?	Jfr.	Nej, det var <i>vi (sp)</i> som var där.
	Är det säkert att det var <i>dem (sp)</i> (<i>som</i>) hon träffade.		Nej, det var <i>oss (sp)</i> (<i>som</i>) hon träffade.

B. Generellt personligt pronomen – *det*

I. Generellt ersättningsord

Ett generellt *det* kan syfta på andra fraser än nominalfraser samt på satsled och hela satser. Även allmänna företeelser kan åsyftas. Sådana kan vara *utan referens*. Det betyder att ett generellt *det* kan syfta på en allmän företeelse som inte är omnämnd tidigare.

Ex.	Vad är <i>det (subjekt)</i> ? Vad vill du?	Subjektet <i>det</i> syftar på <i>en allmän företeelse</i> , i detta fall en påkallad uppmärksamhet.
	Jag vill åka och shoppa. Vill du också <i>det (ackusativobjekt)</i> ?	Ackusativobjektet <i>det</i> syftar på de samordnade verben <i>åka och shoppa</i> .
	Ja, <i>det (ackusativobjekt)</i> vill jag. Att shoppa är kul.	Ackusativobjektet <i>det</i> syftar på de samordnade verben <i>åka och shoppa</i> .
	Ja, <i>det (subjektspredikativ)</i> är <i>det (subjekt)</i> verkligen.	Predikativet <i>det</i> syftar på adjektivet <i>kul</i> , subjektet <i>det</i> på infinitivfrasen <i>att shoppa</i> .
	Vi åker på en gång. <i>Det (subjekt)</i> tycker jag.	Subjektet <i>det</i> syftar på satsen <i>vi åker på en gång</i> .

II. Formellt subjekt eller objekt

Ex.	<i>Det</i> finns bananer i kylskåpet.	Sats med existensangivande verb	Jfr.	Utan formellt subjekt: Bananer finns i kylskåpet.
	<i>Det</i> är trevligt att umgås med dem.	Sats med infinitivfras		Utan formellt subjekt: Att umgås med dem är trevligt.
	<i>Det</i> viskades i korridorerna.	Sats i passiv form		Utan formellt subjekt: Man viskade i korridorerna.
	Han ansåg <i>det</i> troligt att de hade åkt.	Sats med tankeverb och infinitivfras		Utan formellt objekt: * Han ansåg att de hade åkt troligt.

Beträffande formellt subjekt se paragraf 39, formellt objekt paragraf 41.

III. Opersonligt subjekt

Det fungerar som subjektsplatshållare vid verb som förekommer i satser utan aktant, t.ex. *blåsa*, *storma*, *regna*, *snöa*, *dagas* och *skymma* (paragraf 2 B IV).

Ex. *Det* blåser mycket vid kusten. Satsen innehåller ingen subjektsaktant, eftersom det inte är utsagt vem eller vad som blåser.

C. *Det* i kombination med verbet *vara*

Verbet *vara* kan ersätta de verb som uttrycker position eller existens i satser med formellt subjekt. I dessa fall fungerar alltså *vara* som positions- eller existensangivande verb och inte som kopulaverb.

Ex.	<i>Det är</i> en nalle i sängen.	Jfr.	<i>Det ligger</i> en nalle i sängen.
	<i>Det är</i> ett lejon på bilden.		<i>Det finns</i> ett lejon på bilden.

När uttrycket *det är* – i likhet med exemplen ovan – kan ersättas av *det finns* eller *det* i kombination med positionsangivande predikat som *står*, *sitter* och *ligger*, motsvaras det på engelska av *there is* i singular respektive *there are* i plural (paragraf 39 A).

Pronomenet *det* i uttrycket *det är* (eller *det var*, *det har varit* osv.) har alltså flera olika funktioner. (Se också olika betydelser av *vara* i paragraf 53 F VI.)

Ex.	Varför är du orolig?	<i>Det är</i> en man här utanför.	<i>Det</i> är formellt subjekt (punkt B II i denna paragraf och paragraf 39).
	Vem är det?	<i>Det är</i> ingen jag känner.	<i>Det</i> är subjekt och syftar på en allmän företeelse (punkt B I i denna paragraf; paragraf 14 C).
	Är du rädd för honom?	Ja, <i>det är</i> jag.	<i>Det</i> är subjektspredikativ och syftar på satsledet <i>rädd för honom</i> (punkt B I; paragraf 47 B).
	Hur är det med larmet?	<i>Det är</i> påkopplat.	<i>Det</i> är subjekt och syftar specifikt på substantivet <i>larmet</i> (avsnitt A i denna paragraf).

D. Bestämda artiklar – *den/det/de*

Den bestämda artikeln används i svenska endast framför attribut till substantiv i bestämd form (eller determinativ obestämd form med bestämd betydelse – avsnitt F i denna paragraf). Till skillnad från de personliga pronomenen har pluralformen *de* ingen särskild objektsform, och singularformerna *den/det* används liksom pluralformen *de* även vid animata huvudord. De bestämda artiklarna är i nämnda fall obligatoriska med undantag för namn och kända begrepp (nästa sida). Svenskan har alltså normalt *dubbel bestämd form* i dessa fall, dvs. *både* bestämd artikel *och* bestämd ändelse på substantivet.

Ex.	<i>Den</i> sofistikerade damen valde <i>den</i> röda kappan.	Dubbel bestämd form, utrum
	<i>Det</i> unga modelejonet köpte <i>det</i> exklusiva guldarbandet.	Dubbel bestämd form, neutrum
	<i>De</i> vilda ungarna hoppade i <i>de</i> antika fåtöljerna.	Dubbel bestämd form, plural

Förutom adjektiv kan attributen vara räkneord, adjektiviska pronomen och participformer med verbbetydelse.

Ex.	Jag har invändningar mot <i>den fjärde punkten</i> . / <i>De tre kompanjonerna</i> kom in i rummet.	Attribut som är räkneord
	Vi måste välja <i>det sista alternativet</i> . / <i>De många gästerna</i> samlades på gårdsplanen.	Attribut som är pronomen
	<i>Den mutade tjänstemannen</i> avslöjades. / Vi är bekymrade över <i>de stigande bostadspriserna</i> .	Attribut som är verbparticip

Om den bestämda artikeln ingår i en nominalfras med ett attribut framför *animata* substantiv (i utrum eller plural) eller substantiv med *generell* abstrakt betydelse (i neutrum) kan substantiven i vissa fall utelämnas. Nominalfrasens huvudord blir då ett *substantiverat attribut* (paragraf 13 H). Om det substantiverade attributet syftar på ett animat substantiv i plural med generell betydelse kan även den bestämda artikeln optionellt utelämnas. I princip skulle alla attribut till animata substantiv eller substantiv med generell abstrakt betydelse kunna bilda substantiverade attribut, men i det allmänna språkbruket är det endast vissa attribut som frekvent ingår i sådana konstruktioner.

Ex.	<i>Den studerande</i> köpte kurslitteratur.	= 'Den studerande <i>mannen/kvinnan/personen ...</i> '	Specifik singular animat betydelse
	<i>De gamla</i> ville prata med mig.	= 'De gamla <i>släktingarna/gästerna/personerna ...</i> '	Specifik plural animat betydelse
	<i>Det goda</i> ska segra.	= 'Goda <i>företeelser</i> i allmänhet ...'	Generell ämnesabstrakt betydelse
	<i>De gamla</i> behöver hjälp. = <i>Gamla</i> behöver hjälp.	= 'Gamla <i>människor</i> i allmänhet ...'	Generell plural animat betydelse

Konstruktionerna med substantiverade attribut ovan ska inte förväxlas med anaforiska ellipser (paragraf 43), där substantiv från en närliggande nominalfras har utelämnats. Anaforiska ellipser kräver alltså att det aktuella substantivet omnämns i sammanhanget.

Jfr.	– Köpte du den röda cykeln eller <i>den svarta</i> ? / – Jag köpte <i>den röda</i> .	Substantivet <i>cykeln</i> är nämnt i en närliggande nominalfras.
------	--	---

Om attributet är ett böjligt grundadjektiv eller en perfektparticipform ur verbkonjugationerna 2–4, kan man genom att använda genusböjning skilja på maskulinum och femininum. Detta gäller både attribut före bestämd form av substantiv och substantiverade attribut. I det sistnämnda fallet har dock maskulinformen betydligt högre frekvens än femininformen i det allmänna språkbruket. I femininum används i stället vanligen den oförkortade frasen.

Ex.	<i>Den gamle</i> hade ännu krafter kvar.	<i>Den gamle mannen</i> ...	Maskulinum
	<i>Den blinda</i> trevade efter sin käpp.	<i>Den blinda kvinnan</i> ...	Femininum

Substantiverade attribut kan även innehålla superlativformer. Dessa har då generell betydelse.

Ex.	Det kan hända <i>den bästa/ den bäste</i> .	Utrumform ger generell singular animat betydelse
	<i>De fattigaste</i> (i samhället) drabbas.	Pluralform ger generell plural animat betydelse
	<i>Det bästa</i> vore om alla kunde komma i tid.	Neutrumform ger generell ämnesabstrakt betydelse

Om kombinationen av attribut och substantiv i bestämd form bildar ett fast eller generellt uttryck, t.ex. ett *egennamn* som i exemplen i vänsterspalten nedan, används normalt inte den bestämda artikeln. (Exempel på fasta och generella uttryck som inte är egennamn finns i paragraf 68 B II och C.) I jämförelse-exemplen till höger nedan är motsvarande nominalfraser inte fasta eller generella uttryck och innehåller då obligatoriskt bestämd artikel.

Ex.	De lärer sig med <i>Röda rosen</i> i inbördeskriget. Presidenten bor i <i>Vita huset</i> . Indianerna jagades i <i>Klippiga bergen</i> .	Jfr.	Jag köpte <i>den gula rosen</i> . Kör till <i>det svarta huset</i> därborta! Vi beundrade <i>de höga bergen</i> i landskapet.
-----	--	------	---

Substantiverade attribut kan stå i genitiv och vara attribut till substantiv i en ny nominalfras. När det gäller egennamn och fasta uttryck är bruket av bestämd artikel i en sådan nominalfras vacklande.

Ex.	Han sov <i>den oskyldiges sömn</i> . Hon var ombud för <i>De Handikappades Riksförbund</i> . De tillhör <i>Handelsanställdas förbund</i> .	Denna typ av nominalfraser har ofta karaktär av fasta uttryck. Egennamn <i>med</i> bestämd artikel Egennamn <i>utan</i> bestämd artikel
-----	--	---

I vissa fasta eller generella nominalfraser med ordnande attribut kan den bestämda artikeln *alternativt* utelämnas (paragraf 65 B II).

Ex.	<i>Första gången</i> är alltid svårast. / Jag träffade <i>högsta chefen</i> . / Vi täckte <i>norra flanken</i> .
Alt.	<i>Den första gången</i> är alltid svårast. / Jag träffade <i>den högsta chefen</i> . / Vi täckte <i>den norra flanken</i> .

E. Demonstrativa pronomen – *den/det/de, den/det/de där, den/det/de här, denna/detta/dessa*

Vid utpekande med förenade demonstrativa pronomen i en viss talsituation (talspråk eller återgivet tal), s.k. *deiktisk* funktion, används *den/det/de* eller de tvådelade pronomenen *den där/ det där/ de där* för utpekande av *icke närliggande substantiv*, medan man oftast använder de tvådelade pronomenen *den här/ det här/ de här* i motsvarande fall för utpekande av *närliggande substantiv*. Beroende på sändarens avsikt kan demonstrativa pronomen vara obetonade eller betonade. I deiktisk funktion är dock de demonstrativa *den/det/de* alltid betonade, medan de obetonade *den/det/de*, som används före attribut + substantiv med bestämd betydelse, i motsvarande fall fungerar som bestämda artiklar (avsnitt D).

Ex.	Titta på <u>den</u> gamla hästen!	Betonat deiktiskt pronomen	Titta på <i>den</i> <u>gamla</u> hästen/ gamla <u>hästen</u> !	Obetonad bestämd artikel
	Titta på <i>den</i> <u>där</u> gamla hästen!	Betonat deiktiskt pronomen	Titta på <i>den där</i> <u>gamla</u> hästen/ gamla <u>hästen</u> !	Obetonat deiktiskt pronomen
	Titta på <i>den</i> <u>här</u> gamla hästen!	Betonat deiktiskt pronomen	Titta på <i>den här</i> <u>gamla</u> hästen/ gamla <u>hästen</u> !	Obetonat deiktiskt pronomen

De förenade demonstrativa pronomenen *denna/detta/dessa* används mest *anatoriskt (tillbakasyftande)* i *skriftspråk och formellt talspråk*. Till skillnad från ovanstående demonstrativa pronomen följs *denna/detta/dessa* av obestämd form av substantiv i riksspråket.

Ex. De firar nationens födelse den 4 juli. *Denna dag* 1776 undertecknades ... Anaforiskt utpekande i skriftspråk och formellt talspråk

Denna/detta/dessa används även i formellt talspråk i stället för *den här/ det här/ de här* vid *deiktiskt* utpekande av närliggande substantiv. Observera att termen *närliggande* inte behöver tolkas rumsligt konkret.

Ex.	Vi har samlats vid <i>den här statyn/ denna staty</i> ...	Deiktiskt urvalsutpekande av närliggande substantiv i neutralt respektive formellt talspråk
	Vi har valt just <i>den här dagen/ denna dag</i> för att ...	Utpekande av <i>tidsmässigt</i> närliggande substantiv i neutralt respektive formellt talspråk

Den där/ det där/ de där används också som obetonade pronomen vid *indirekt anatoriskt* utpekande i vardaglig till neutral stil (exempelmeningarna nedan). Att betydelsen är *indirekt* anatorisk innebär att utpekandet syftar på ett tidigare nämnt substantiv som inte behöver vara omnämnt i direkt anslutning till utsagan. I jämförelseexemplen nedan är pronomen *den där/ det där/ de där* i stället betonade och kan då endast ha deiktiskt utpekande betydelse på samma sätt som de betonade pronomenen *den/det/de*.

Ex.	Har hon gift sig med <i>den där</i> mannen/ <i>den där</i> <u>rika</u> mannen (som vi talade om förut)?	Jfr.	Jag väljer <i>den där</i> boken. ≈ Jag väljer <u>den</u> boken.
	Träffar han <i>det där</i> fruntimret/ <i>det där</i> <u>hemska</u> fruntimret (som vi talade om förut)?		Jag väljer <i>det där</i> äpplet. ≈ Jag väljer <u>det</u> äpplet.
	Köpte du <i>de där</i> hylsnycklarna/ <i>de där</i> <u>dyra</u> hylsnycklarna (som vi talade om förut)?		Jag väljer <i>de där</i> skorna. ≈ Jag väljer <u>de</u> skorna.

I (*direkt*) *anatoriskt utpekande* betydelse används ofta *den/det/de* i stället för *denna/detta/dessa* i vardaglig och neutral stil. I denna betydelse kan de demonstrativa pronomen vara betonade eller obetonade, beroende på sammanhang.

Ex.	Vittnet nämnde den 11 mars, och åklagaren frågade om det var <i>den dagen</i> som ...	Tillbakasyftande betonat <i>den</i> i vardaglig till neutral stil
	Vittnet nämnde den 11 mars, och åklagaren frågade om det var <i>denna dag</i> som ...	Tillbakasyftande betonat <i>denna</i> i formell stil
	Det hände den 11 mars. Jag tänker ofta på <i>den dagen</i> . Å, <i>denna förbannade dag</i> .	Tillbakasyftande obetonade <i>den</i> respektive <i>denna</i>

Om det *anatoriska* utpekandet är ett *expressivt utpekande* (på liknande sätt som nominalfraser med *en sådan/ ett sådant/ sådana*), används de *betonade den/det/de* i såväl tal- som skriftspråk. I dessa fall kan *den/det/de* varken ersättas av *den där/ det där/ de där* eller av *denna/detta/dessa*.

Ex.	Hon ska bli klar med sin nya bok nästa år. <i>Den boken</i> ser jag fram emot att läsa.	Anatoriskt expressivt utpekande pronomen

I stora delar av Syd- och Västsverige används *denna/detta/dessa* i deiktisk och anatorisk utpekande betydelse även i vardagligt talspråk och följs liksom *den här/ det här/ de här* av bestämd form av substantiv.

Ex.	<i>Denna bilen</i> har gått länge.	Deiktiskt utpekande av närliggande substantiv i vardaglig till neutral stil i Syd- och Västsverige
Jfr.	<i>Den här bilen</i> har gått länge.	Deiktiskt utpekande av närliggande substantiv i vardaglig till neutral stil i riksspråket
	<i>Denna bil</i> har gått länge.	Deiktiskt utpekande av närliggande substantiv i formell stil i riksspråket

Bestämda former av substantiv efter *denna/detta/dessa* används alltså regionalt i talspråk och i viss mån regionalt även i skriftspråk. Eftersom övriga demonstrativa pronomen följs av bestämd form av substantiv, är detta bruk mer enhetligt ur grammatisk synpunkt (paragraf 68 B).

Utrumformen *denna* kan liksom många adjektiv och några andra pronomen ha en särskild form i maskulinum: *denne*.

Ex.	I hörnet stod hennes bror. Det var <i>denne</i> man som ...	Maskulinform – Särskilda maskulinformer är normalt optionella i modern svenska.
	I hörnet stod hennes bror. Det var <i>denna</i> man som ...	Könsneutral form
	I hörnet stod hennes syster. Det var <i>denna</i> kvinna som ...	Femininform/ könsneutral form

Utrumformen *denna* och dess maskulinform *denne*, neutrumformen *detta* samt pluralformen *dessa* kan även användas *självständigt* som substantiviska pronomen, om de relaterade nominalfraserna omnämnts tidigare. Att substantiviska självständiga pronomen kan ha *anatorisk funktion* (paragraf 1 A V), ska inte förväxlas med att förenade pronomen kan ingå i *anatorisk ellips* (paragraf 43). *Denna/detta/dessa* kan alltså stå äkta självständigt, även om de i sådana fall kan upplevas som formella och något ålderdomliga. I den mån de används i *animat* betydelse har pluralformen *dessa* och den särskilda maskulinformen *denne* klart högre frekvens än femininformen *denna* i det allmänna språkbruket. Se exempel på nästa sida.

Denna/denne kan användas självständigt med animat betydelse – särskilt i skriftspråk. I en sådan självständig betydelse används maskulinformen *denne* betydligt oftare än femininformen *denna* i det allmänna språkbruket. Den animata betydelsen inskränker sig i detta fall till människor.

Ex.	Han träffade sin bror, innan <i>denne</i> åkte till Australien.	Skriftspråklig konstruktion
	Hon träffade sin syster, innan <i>denna</i> åkte till Australien.	Numera en ovanlig skriftspråklig konstruktion

Denna/denne används för att syfta på objekt eller adverbial i föregående sats. Om personliga pronomen i stället används, kan dessa även syfta på subjektet i föregående sats, och meningarna blir därigenom tvetydiga.

Ex.	Han träffade sin bror, innan <i>han</i> åkte till Australien.	Det personliga pronomenet <i>han</i> kan syfta på den överordnade satsens subjekt eller objekt.
	Hon träffade sin syster, innan <i>hon</i> åkte till Australien.	Det personliga pronomenet <i>hon</i> kan syfta på den överordnade satsens subjekt eller objekt.

Om subjektet och objektet i ovanstående exemplars överordnade sats är av olika kön, kan däremot personligt pronomen användas alternativt med självständigt animat demonstrativt pronomen, utan att missförstånd uppstår.

Ex.	Hon träffade sin bror, innan <i>han</i> åkte till Australien.	Alternativ i talspråklig och neutral stil
	Hon träffade sin bror, innan <i>denne</i> åkte till Australien.	Alternativ i skriftspråklig och formell stil

De animata självständiga *denna* och *denne* kan stå i genitiv och fungerar då som possessivt förenade pronomen. Även i detta fall används maskulinformen oftare än femininformen.

Ex.	Hon samtalade med Winston Churchill och <i>dennes</i> medarbetare.	Skriftspråklig konstruktion
	Hon samtalade med Margaret Thatcher och <i>dennas</i> medarbetare.	Mindre frekvent skriftspråklig konstruktion

Dennes kan också användas utan huvudord i den icke-animata betydelsen *denna månad*.

Ex.	Vi ska träffas den artonde <i>dennes</i> .	Försvenskning av det tyska efterställda genitivattributet <i>dieses</i> (<i>Monats</i>)

Neutrumformen *detta* har i självständig position *generell* betydelse liksom många andra pronomen i neutrumform (paragraf 77). Pluralformen *dessa* har i motsvarande position specifik plural betydelse, vilken kan vara animat eller inanimat.

Ex.	Hon umgicks med Winston Churchill i två dagar. <i>Detta</i> var en stor händelse i hennes liv.	Generell betydelse
	De närmade sig de strejkande, men <i>dessa</i> ville inte lyssna.	Specifik animat betydelse
	Om personliga pronomen i stället används, kan <i>dessa</i> syfta på subjektet i föregående sats.	Specifik inanimat betydelse

Sammanfattning: Demonstrativa pronomen kan beroende på sändarens avsikt vara obetonade eller betonade i satsmelodin, t.ex. *titta på den där pajasen* respektive *titta på den där pajasen*. De demonstrativa pronomenen *den där/ det där/ de där* är dock alltid obetonade i indirekt anaforisk betydelse, medan *den/det/de* alltid är betonade i deiktisk betydelse samt i anaforiskt expressiv betydelse. *Adjektiviska* demonstrativa pronomen kan ha deiktisk och/eller anaforisk funktion, medan *substantiviska* demonstrativa pronomenen alltid har anaforisk funktion. Se tabell nedan.

Funktion	Pronomen och substantivform	Exempel
Deiktiskt utpekande adjektiviska pronomen alternativ 1 alternativ 2 (endast betonat) av närliggande substantiv (i neutral stil) i formell stil regionalt i Sydvästsverige (i alla stilarter)	den/det/de där + bestämd form	Jag tänker köpa <i>den där tavlan</i> .
	(betonat) den/det/de + bestämd form	Jag tänker köpa <i>den tavlan</i> .
	den/det/de här + bestämd form	Jag tänker köpa <i>den här tavlan</i> .
	denna/detta/dessa + obestämd form	Jag tänker köpa <i>denna tavla</i> .
Anaforiskt utpekande adjektiviska pronomen i neutral till högre stil i vardaglig till neutral stil regional variant i Sydvästsverige (i alla stilarter)	denna/detta/dessa + obestämd form	Bolsjevikerna stormade Vinterpalatset. <i>Denna byggnad</i> användes senare av interimregeringen som ...
	den/det/de + bestämd form	Bolsjevikerna stormade Vinterpalatset. <i>Den byggnaden</i> användes senare av interimregeringen som ...
	denna/detta/dessa + bestämd form	Bolsjevikerna stormade Vinterpalatset. <i>Denna byggnaden</i> användes senare av interimregeringen ...
Indirekt anaforiskt utpekande adjektiviska pronomen (endast obetonat)	(obetonat) den/det/de där + bestämd form	Skaffade du <i>den där</i> tygborsten (som vi talade om tidigare)?
Anaforiskt expressivt utpekande adjektiviska pronomen (endast betonat)	(betonat) den/det/de + bestämd form	De planerar att bygga en bro av balsaträ. <i>Den bron</i> skulle jag vilja se.
Anaforiskt utpekande självständiga eller possessivt förenade <i>substantiviska</i> pronomen (i högre stil) animat singular, maskulinum animat singular, femininum (lågfrekvent) animat singular, maskulinum, genitiv animat singular, femininum, genitiv (lågfrekvent) plural, inanimat plural, animat generell betydelse	denne	Han ska träffa sin bror, när <i>denne</i> kommer.
	denna	Hon ska träffa sin syster, när <i>denna</i> kommer.
	dennes + obestämd form	När han har träffat herr A., ska han hälsa på <i>dennes fru</i> .
	dennas + obestämd form	När hon har träffat fru B., ska hon hälsa på <i>dennas man</i> .
	dessa	Om ni har snökedjor, bör <i>dessa</i> användas.
	dessa	Om ni ska träffa fångarna, bör <i>dessa</i> vara fastkedjade.
	detta	Internerna är fastkedjade. <i>Detta</i> kan inte accepteras.

F. Determinativa pronomen – *den/det/de/dem*

Determinativa pronomen fungerar *framåsyftande* och kan vara förenade eller självständiga. I *förenad* ställning kan *den/det/de* alternativt ses som bestämda artiklar. I *självständig* ställning har utrumformen *den* och pluralformerna *de/dem* animat betydelse, medan neutrumformen *det* har generell syftning.

Förenade determinativa pronomen – *den/det/de*

Den traditionella konstruktionen med *förenat determinativt pronomen + substantiv i obestämd form + attributiv relativ bisats* (vilken vanligen har inledningen *som* eller *vars*) är inte särskilt frekvent i modern svenska, där vanlig *bestämd form* av substantivet i stället ofta används. I talspråk förekommer hybridformen *determinativt pronomen + substantiv i bestämd form* före den attributiva bisatsen. I jämförelseexemplen nedan, där vanlig bestämd form av substantivet används, skiljs den icke-nödvändiga relativa bisatsen från den attributiva genom att den förra föregås av ett kommatecken. Avsaknaden av kommatecken före en relativ bisats kan alltså beteckna att den är attributiv, men en sådan skillnad kan ju endast upprätthållas i skrift. Vid muntlig kommunikation avgörs tolkningen ofta av sammanhanget, men utan förtydligande tillägg kan missförstånd uppstå i vissa situationer (paragraf 68 B III).

Ex.	Skänk bort <i>de kläder</i> som inte används!
”Skänk bort <i>dom kläderna</i> som inte används!”	Betydelse: ’Det finns många klädesplagg. Skänk bara bort dem som inte används.’
Talspråkvariant av ovanstående exempel
Jfr.	Skänk bort <i>kläderna</i> , som inte används!
Skänk bort <i>kläderna</i> som inte används!	Traditionell betydelse: ’Skänk bort alla kläder. De används ju i alla fall inte.’
Tänkbar modern betydelse: ’Det finns många klädesplagg. Skänk bara bort dem som inte används.’

En *nödvändig* relativ bisats i determinativa konstruktioner är alltid en *attributiv* bestämning till sitt korrelat – till skillnad från en *icke-nödvändig* relativ bisats, som ligger på samma nivå som sin överordnade sats i satsanalysen (paragraf 35 A).

Ex.	Han tog den nyckel som låg överst.	Före en nödvändig relativ bisats sätts normalt inget kommatecken.
Jfr.	Han tappade bort nyckeln, vilket inte var bra.	Före en icke-nödvändig relativ bisats sätts oftast kommatecken.

Om den attributiva relativa bisatsen inte avslutar den överordnade satsen, kan man tydliggöra satsstrukturerna och underlätta läsförståelsen genom att sätta kommatecken *efter* den attributiva relativa bisatsen (den första exempelmeningen nedan). Alternativt kan man helt utelämna kommatecken (den andra exempelmeningen), speciellt i korta meningar (som i exemplen), där läsförståelsen inte påtagligt försämras av det utelämnade kommatecknet.

Ex.	Den matta <i>som låg överst</i> , var ganska sliten.
Den matta <i>som låg överst</i> var ganska sliten.
”Den matta, <i>som låg överst</i> , var ganska sliten.” | Attributiv nödvändig relativ bisats med avslutningen markerad
Attributiv nödvändig relativ bisats utan kommatecken
Språkrådet rekommenderar <u>inte</u> kommatecken <u>före</u> en nödvändig relativ bisats. |
|-----|---|--|

Självständiga determinativa pronomen – *den/det/de/dem*

Som *självständiga* determinativa pronomen har *den* (utrum) och *de/dem* (plural) *animat* betydelse, medan *det* (neutrum) har *generell* syftning. Ett självständigt determinativt pronomen följs alltid av en nödvändig relativ bisats, som i satsanalysen fungerar som attribut i nominalfrasen.

Ex. <i>Den</i> som skräpar ner ska städa.	<i>Självständigt determinativt</i> pronomen med <i>singular animat</i> betydelse
<i>De</i> som skräpar ner ska städa. / Kontakta <i>dem</i> som har drabbats!	<i>Självständiga determinativa</i> pronomen med <i>plural animat</i> betydelse
<i>Det</i> som har hänt är inte bra.	<i>Självständigt determinativt</i> pronomen med <i>generell</i> syftning

Beträffande *vad* som generellt determinativt pronomen se paragraf 35 J.

Det självständiga determinativa *den* var under lång tid det enda könsneutrala pronomenet med definit animat betydelse i tredje person singular i svenskan. Under de senaste decennierna har svenskan dock fått ett könsneutralt personligt pronomen genom nyordet *hen*, som ju har definit animat betydelse i tredje person singular (paragraf 74 B).

Ex. <i>Den</i> som vinner tävlingen får 500 kronor.	Definit animat betydelse: <i>han eller hon</i> – determinativ syftning
Jfr. När vinnaren är utsedd, kommer <i>hen</i> att få 500 kronor.	Definit animat betydelse: <i>han eller hon</i> – anaforsisk syftning

Genitivformen *dens*

Den har i självständig determinativ betydelse en särskild förenad genitivform: *dens*. Det relativa pronomen som följer genitivformens huvudord syftar i dessa fall på det determinativa pronomenets självständiga grundform. Bruket av genitivformen *dens* har varit i avtagande under en lång tid, och ordet är numera lågfrekvent i vardagsspråk.

Ex. Det är <i>dens</i> ansvar som använde apparaten senast.	<i>Som</i> syftar på den självständiga grundformen av <i>dens</i> .
<i>Den</i> som använde apparaten senast är ansvarig.	Vanlig omskrivning av närmast ovanstående exempel

Pluralformen *deras* uppfattas i motsvarande position normalt som ett possessivt pronomen utan determinativ betydelse.

Jfr. Det är <i>deras</i> ansvar, som använde apparaten senast.	Den relativa bisatsen uppfattas normalt som icke-nödvändig.
Det är <i>deras</i> ansvar, eftersom de använde apparaten senast.	Vanlig tolkning av närmast ovanstående exempel

Jämförelser med andra pronomenslag i liknande konstruktioner

I nominalfraser bestående av *den/det/de + substantiv i bestämd form + en infinitivfras eller att-bisats* är pronomenen demonstrativa, enligt denna språklära. Alternativt kan de ses som determinativa. De ursprungliga nominalfraserna – substantiv i bestämd form med infinitivattribut/attributiva bisatser – föregås inte av pronomen och kan därför ses som etablerade utan framförstådda attribut (paragraf 13), vilket talar för att pronomenattributen är demonstrativa (med ett slags underförstådd anaforisk funktion) snarare än determinativa. I exemplen nedan framgår också att några latinska substantivlån alternativt inte har något suffix i bestämd form singular (paragraf 64 H) och att anaforiska *expressivt* demonstrativa pronomen är betonade (föregående avsnitt).

Ex.	Jag har <i>äran att gratulera</i> . Hon hade <i>felet att hon gärna fuskade i spel</i> .	Ursprunglig nominalfras: substantiv i bestämd form med infinitivattribut Ursprunglig nominalfras: substantiv i bestämd form med attributiv bisats
	Jag har <i>den äran att gratulera</i> . Hon hade <i>det felet att hon gärna fuskade i spel</i> . Han accepterar inte <i>det faktum att han är avstängd</i> .	Obetonat pronomen (<i>den</i>) + ursprunglig nominalfras Obetonat pronomen (<i>det</i>) + ursprunglig nominalfras Samma konstruktion med lånordssubstantiv utan suffix för bestämd form (paragraf 64 H)
Jfr.	Jag gratulerar. <i>Den äran</i> har jag. Hon fuskade gärna i spel. <i>Det felet</i> hade hon.	Betonat anaforiskt expressivt demonstrativt pronomen + substantiv i bestämd form Betonat anaforiskt expressivt demonstrativt pronomen + substantiv i bestämd form

Vid *indirekt* anaforiskt utpekande kan pronomenen *den där/ det där/ de där + substantiv i bestämd form* användas i nominalfraser med attributiva bisatser. Eftersom sådana konstruktioner i grunden är anaforiska, är pronomenen demonstrativa, inte determinativa – trots likheten i konstruktion.

Ex.	Jag vill låna <i>den där sågen</i> som du köpte i går.	De demonstrativa pronomenen <i>den där/ det där/ de där</i> följs av substantiv i bestämd form.
-----	--	---

I nedanstående exempelmeningar följs de kursiverade pronomenen av nödvändiga bisatser, men de är inte självständigt determinativa. De kursiverade pronomenen fungerar i stället som personliga pronomen med *anaforisk* syftning (avsnitt A och B i denna paragraf). Om de nödvändiga relativa bisatserna är attributiva kan sådana pronomen i många fall alternativt ses som ellipser, dvs. förkortningar av konstruktioner med *förenade* pronomen. Observera att det personliga pronomenet *den* endast kan ersätta substantiv i reale till skillnad från det självständigt determinativa *den*, som har animat betydelse.

Ex.	Jag ska prata med barnen, eftersom det är <i>de</i> som har skräpat ner. Han körde omkull i kurvan, och det var <i>det</i> som inte fick hända. Hon bor i en av de där stugorna, närmare bestämt i <i>den</i> som är röd.	Personligt animat <i>de</i> alternativt ellips med demonstrativt <i>de (barnen)</i> Personligt generellt <i>det</i> (följt av en nödvändig icke-attributiv relativ bisats) Personligt icke-animat <i>den</i> alternativt ellips med determinativt <i>den (stuga)</i>
Jfr.	<i>Den</i> som bor i stugan ska städa.	Självständigt determinativt animat <i>den</i>

G. Sammanfattning och jämförelse med engelska av *den/det/de/dem*

Ordklass/satsdel	Svenska	Engelska
Personliga pronomen, ersättning för nominalfraser	Den (s) är röd. Ser du den (ao)? Det (s) är stort. Ser du det (ao)? De (s) är tvillingar. Känner du dem (ao)?	It is red. Can you see it ? It is big. Can you see it ? They are twins. Do you know them ?
Pronomenet <i>det</i> , generellt ersättningsord	(... att dansa.) Gillar du också det (ao)? – Ja, det (s) är kul.	Do you also like that/it ? – Yes, that/it is fun. (betonat: that, obetonat: it)
Pronomenet <i>det</i> , formellt subjekt - vid existens- eller positionsverb - vid infinitivfraser/nominalbisatser	Det finns ett äpple/ två äpplen i kylskåpet. Det är härligt att leva/ att du lever.	There is an apple/ There are two apples in the fridge. It is wonderful to be alive/ that you are alive.
Pronomenet <i>det</i> , opersonligt subjekt	Det regnar.	It is raining.
Bestämda artiklar före bestämd form av adjektiv m.m. + substantiv	Den röda tröjan ... / Den unge pojken ... / Det stora huset ... / De unga sönerna ...	The red sweater ... / The young boy ... / The big house ... / The young sons ...
Best. artiklar före substantiverade attr. - i specifik singular betydelse - dito, maskulinum - dito, femininum - i specifik plural betydelse - i allmän plural betydelse - i allmän ämnesabstrakt betydelse	Den gående verkade vara ... Den gamle hade ännu kraft ... Den blinda trevade efter ... De gamla ville prata om ... De rika (i samhället) borde ... Det övernaturliga är inte ...	The walking <i>man/woman</i> seemed to be ... The old <i>man</i> still had the power ... The blind <i>woman</i> fumbled for ... The old <i>men/women/people</i> wanted to talk about ... The rich (in society) ought to ... The supernatural is not ...
Bestämda artiklar i ellips	Jag väljer den gula/ det gula/ de gula.	I choose the yellow <i>one/ the</i> yellow <i>ones</i> .
Demonstrativa pronomen, deiktiskt eller anaforiskt utpekande	Jag vill läsa den boken. Jag vill ha det äpplet. Hon valde de kläderna.	I want to read that book. I want that apple. She chose those clothes.
Determinativa pronomen - förenade former m. attributiv relativ bisats (utrum/neutrum/plural) - jfr. <i>icke-nödv.</i> dito (alt. attributiv) - självständig animat singularform - självständig animat pluralform - självständig generell syftning	Släng den bok/ det häfte/ de böcker som är trasig/trasigt/trasiga! Släng böckerna , som är trasiga! Den som finner bollen får behålla den. De som skräpar ner får böta. / Vi är de som ... Det som sker är hemskt.	Throw away the book/ the booklet/ the books <i>that is/are</i> torn! Throw away the books, <i>which</i> are torn! The one that/who finds the ball gets to keep it. Those who litter will be fined. / We are the ones that/who ... What happens is terrible.

76. Pronomenen *någon* och *ingen*

A. Någon/något/några

I *förenad* ställning är *någon/något/några* allmänt indefinita pronomen (punkt I) eller indefinita antalspronomen (punkt II). I *självständig* ställning har *någon/några* indefinit *animat* betydelse, medan *något* har indefinit *generell* betydelse (punkt III). De animata genitivformerna *någons/någras* tillhör dock de förenade pronomenen. *Något* kan även vara gradadverb (punkt V), medan *några* regionalt kan vara synonymt med pronomenet/adjektivet *få* (punkt IV).

I. Adjektiviskt förenade allmänt indefinita pronomen – *någon/något/några*

a) Interrogativa satser och negerade satser

I interrogativa och negerade satser motsvarar *någon* och *något* de obestämda artiklarna *en* och *ett*, vilka används i jakande påståendesatser (paragraf 65 A VI). Svenskan saknar obestämd artikel i plural, men *några* används i motsvarande funktion i interrogativa och negerade satser.

Ex.	Har du köpt <i>någon</i> limpa? / Jag har inte köpt <i>någon</i> limpa.	Singular utrum	Jfr.	Jag har köpt <i>en</i> limpa.
	Har du fått <i>något</i> brev? / Jag har inte fått <i>något</i> brev.	Singular neutrum		Jag har fått <i>ett</i> brev.
	Har de lämnat <i>några</i> meddelanden? / De har inte lämnat <i>några</i> meddelanden.	Plural		Vi har lämnat meddelanden.

Någon och *något* kan även användas vid *ämnesnamn* i interrogativa och negerade satser.

Ex.	Har du <i>någon</i> ull? / Jag har inte köpt <i>något</i> vetemjöl.	Singular utrum/neutrum	Jfr.	De producerar ull/vetemjöl.
-----	---	------------------------	------	-----------------------------

b) Konditionala bisatser och bisatser som anger en generell omständighet

I konditionala bisatser och bisatser som anger en generell omständighet finns alternativet att i stället för de obestämda artiklarna *en* och *ett* använda *någon* och *något* även i jakande satser. I plural, där svenskan saknar obestämd artikel, kan man alternativt använda *några* i de aktuella bisatserna.

Ex.	På <i>de</i> stationer där det fanns <i>en</i> lärare fungerade det bättre.	Den obestämda artikeln <i>en</i> i bisats som anger generell omständighet
	På <i>de</i> stationer där det fanns <i>någon</i> lärare fungerade det bättre.	Alternativ med <i>någon</i> i bisats som anger generell omständighet
	<i>Om</i> ni har frågor, ska jag gärna besvara dem.	Plural utan obestämd artikel i konditional bisats
	<i>Om</i> ni har <i>några</i> frågor, ska jag gärna besvara dem.	Alternativ med <i>några</i> i konditional bisats

c) Allmänt oklar syftning

Om syftningen är oklar både för sändare och mottagare, kan *någon/något/några* med starkt försvagad kvantitetsbetydelse även användas i jakande satser. Pluralformen *några* uppfattas dock ofta som ett indefinit antalspronomen (punkt II nedan), om den försvagade kvantitetsbetydelsen inte framhålls, t.ex. med hjälp av typorden *slags* eller *sorts*.

Ex. Du blir kanske själv läkare *någon gång*.
De tillhör *något gäng*.
Vi stod vid *några (slags) byggnader*.

Ett obestämt tillfälle i framtiden
En icke närmare definierad sammanslutning
Byggnader av obestämd art

d) Specifikt urval

Vid specifikt urval (paragraf 73 D I) kan de förtydligande formerna *någondera* (= 'någon av dem') för utrum och *någotdera* (= 'något av dem') för neutrum användas, medan motsvarande pluralform saknas. Det aktuella substantivet är omnämnt tidigare eller framgår av talsituationen. I vissa sammanhang kan *någondera* eller *någotdera* ändå behöva förenas med det aktuella substantivet för att förtydliga satsen, och då används bestämd form av substantivet.

Ex. Jag har två tröjor att välja på, men jag vill inte ha *någondera*.
Jag vill inte ha *någondera tröjan*.

Någondera står ofta utan det åsyftade substantivet.
Substantivet står i bestämd form efter det förenade pronomenet.

I talspråket används inte alltid den inre böjningen för neutrum.

Ex. Jag har inte sökt **någondera* jobbet.

Med korrekt form: Jag har inte sökt *någotdera* jobbet.

II. Adjektiviskt förenade indefinita antalspronomen– *någon/något/några*

Någon/något/några kan även vara indefinita antalspronomen utan försvagad kvantitetsbetydelse. I denna betydelse, där pluralformen *några* har högre frekvens i det allmänna språkbruket än singularformerna, räknas de till de antalsangivande myckenhetspronomenen.

Ex. Efter *någon* timme var vi klara.
Det kan ta *något* år.
Ta *några* apelsiner också!

Ungefär en timme
Ungefär ett år
3–5 apelsiner (antalsvariationer efter sammanhang)

III. Substantiviska allmänt indefinita pronomen – *någon/några/något/någonting*

När utrumformen *någon* eller pluralformen *några* står *äkta* självständigt, dvs. utan att något förenat substantiv är underförstått i sammanhanget, har de *animat* betydelse.

Ex. Jag ser att *någon* kommer där borta. *Någon* har singular animat betydelse = 'någon människa' ('någon levande varelse').
Ett vittne såg *några* vandalisera skolan. *Några* har plural animat betydelse = 'några människor'.

Jämför med frågorna i nedanstående exempel, där utrum- och pluralformerna har inanimat betydelse och står som anaforiska ellipser, dvs. de är adjektiviska förenade pronomen vars huvudord kan utelämnas, eftersom dessa huvudord redan är omnämnda i sammanhanget.

Jfr. Jag vill inte ha *någon* *efterrätt*. Vill du ha *någon*? Utrumformen *någon* med inanimat betydelse är i självständig ställning en ellips.
Jag har inte köpt *några* *servetter*. Har du *några*? Pluralformen *några* med inanimat betydelse är i självständig ställning en ellips.

När neutrumformen *något* står *äkta* självständigt har den *generell betydelse*, liksom många andra självständiga neutrumformer av pronomen (paragraf 77). *Något* kan i självständig generell betydelse ersättas av *någonting*.

Ex. Har du hört *något*? / Har du hört *någonting*? *Något* i självständig generell betydelse = *någonting*.

I jämförelseexemplet nedan är däremot den självständiga formen *något* ett adjektiviskt pronomen med icke-generell betydelse i en anaforisk ellips. I sådana fall kan *något* inte ersättas av *någonting*.

Jfr. Jag har inte *något* *papper*. Har du *något*? Neutrumformen *något* i icke-generell betydelse är i självständig ställning en ellips.

Den generella självständiga neutrumformen *något* och dess synonym *någonting* kan användas tillsammans med adjektiv i en satsförkortning av en relativ bisats. Adjektivet är i dessa fall ofta betonat satsmelodin.

Ex. – Vad vill du se? – Jag vill se *något* *roligt*. Jfr. Jag vill se *något* *som är roligt*.
– Vad vill du se? – Jag vill se *någonting* *roligt*. Jag vill se *någonting* *som är roligt*.

Adjektivet fungerar i ovanstående exempel som ett s.k. *generellt adjektivattribut*. Sådana attribut är alltså förkortningar av relativa bisatser (paragraf 13 A).

När de animata självständiga pronomenen *någon* och *några* respektive det generella självständiga pronomenet *något/någonting* betonas i satsmelodin, framhävs betydelsen 'fler än ingen' respektive 'mer än inget'.

Ex. Det var väl i alla fall någon/några där? Självständigt indefinit pronomen i *animat singular* respektive *animat plural* betydelse
Något/någonting ska du väl ha? Självständigt indefinit pronomen i *generell* betydelse

Genitiv

De självständiga animata *någon* och *några* kan stå i genitiv, liksom många andra animata substantiviska pronomen. I generell betydelse är genitivformer inte särskilt frekventa, men när de förekommer används vanligen formen *någontings*. Pronomen i genitiv tillhör de *förenade* pronomenen.

Ex. Jag tycker att det borde vara *någons* ansvar. / Det är *någras* önskan att vi ska spara pengarna. Genitivformer med animat betydelse
 I dag är det "Kanelbullens dag". Det är nästan alltid *någontings* dag. Genitivform med generell betydelse

Possessivt förenade substantiviska pronomen kan liksom adjektiviska pronomen stå självständigt i anaforiska ellipser.

Ex. Ansvaret måste vara *någons*. Jfr. Ansvaret måste vara *någons* (*ansvar*). / Det måste vara *någons ansvar*.

Talspråksformer

I samtliga fall då *någon/något/några* respektive *någonting* fungerar som pronomen (punkt I – III) används ofta formerna *nån* (kort å), *nåt* (kort å), *nåra* (långt å) och *nånting* (kort å) i talspråket. Dessa former, speciellt formen *nånting*, kan även ses i ledigt skriftspråk. I regionalt talspråk förekommer också neutrumformen *någe* (långt å) med varianten *nå* (normalt obetonad med kort å), ofta i självständig form.

Ex. "Har du *nån* soppselev?" / "Fick du *nåt* brev?" / "Kan du *nåra* roliga historier?" Förenade allmänt indefinita pronomen i utrum/neutrum/plural
 "Det kan ta *nån* timme/ *nåt* år/ *nåra* veckor." Förenade indefinita antalspronomen i utrum/neutrum/plural
 "Var det *nån* som skrek?" / "Var det *nåra* som bråkade?" / "Nåt/nånting hände." Självständig *animat singular/ animat plural/ generell* betydelse
 "Har det hänt *någe*?" / "Har det hänt *nå*?" Självständig *generell* betydelse
 "Jag vill se *nåt roligt/ någe roligt/ nå roligt/ nånting roligt*." Självständig *generell* betydelse i satsförkortning
 "Det var väl i alla fall nån/nåra där?" Självständig *animat* betydelse ('fler än ingen')
 "Nåt/någe/nånting ska du väl ha?" Självständig *generell* betydelse ('mer än inget')

IV. Regionalt antalspronomen/adjektiv – *några*

I regionalt talspråk kan pluralformen *några* vara synonym med antalspronomenet/adjektivet *få*.

Ex. ”Vi är så *några/nåra* som ska jobba i kväll.”

Riksspråk: Vi är så *få* som ska jobba i kväll.

V. Gradadverb – *något*

a) Med betydelsen ’alls’

I negerade satser kan den neutrala formen *något*, oftast med (de regionala) talspråksformerna *nå* eller *någe*, fungera som adjektivbestämmande gradadverb med betydelsen ’alls’ eller ’över huvud taget’. Detta gradadverb kan vara obetonat eller betonat i satsmelodin.

Ex. ”Hon var inte *nå* arg.”
”Försäljarna var inte *nå* trevliga.”

Jfr. Hon var *inte alls* arg. – Betonat gradadverb, adjektiv i utrum singular
De var *inte alls* trevliga. – Betonat gradadverb, adjektiv i plural

”Hon var inte *nå* arg.”
”De var inte *nå* trevliga.”

Hon var *inte alls* arg. – Betonat adjektiv i utrum singular
De var *inte alls* trevliga. – Betonat adjektiv i plural

Ovanstående gradadverb (med betydelsen ’alls’) betonas särskilt ofta vid bestämning av adjektiv i neutrumform, eftersom man kan vilja undvika sammanblandning med den förkortade konstruktion som beskrivs under punkt III i detta avsnitt.

Ex. ”Det var inte *nå* roligt.”

Jfr. Det var *inte alls* roligt. – Betonat gradadverb, adjektiv i neutrum singular

Jfr. ”Det var inte *nå* roligt.”

Med betonat adjektiv kan meningen betyda: ’Det som hände var inte något som var roligt.’

b) Med betydelsen ’lite’

Något kan förenat även fungera som gradadverb med betydelsen ’lite’/’en smula’. I graderande betydelse används inte formerna *nåt*, *någe* eller *nå* i talspråket, vilket sammanhänger med att *något* i denna betydelse har ett ganska högt stilvärde.

Ex. En *något* sliten rock ... / Gå *något* åt vänster!

B. Ingen/inget/inga

I. Förenad ställning

I förenad ställning är *ingen/inget/inga* adjektiviska negerande pronomen.

Ex. Hon har *ingen framtid*, *inget hopp* och *inga pengar*.

Utrum, neutrum respektive plural

Liksom hos pronomenen *någon/något* och *vilken/vilket* m.fl. kan förtydligande singularformer med suffixet *-dera* användas vid specifikt urval: *ingendera* ('ingen av dem') för utrum och *ingetdera* ('inget av dem') för neutrum. Motsvarande pluralform saknas. Vid ytterligare förtydligande av det specifika urvalet används bestämd form av aktuellt substantiv.

Ex. Jag fick välja mellan tre klubbor, men jag tog *ingendera*.
Jag fick välja mellan två fodral, men jag tog *ingetdera*.
Ingendera symaskinen var något att ha.
Ingetdera jobbet passade mig.

Utrumformen *ingendera* syftar på utrumsubstantivet *klubba*.
Neutrumformen *ingetdera* syftar på neutrumsubstantivet *fodral*.
Utrumsubstantivet *symaskinen* står vid förening i bestämd form.
Neutrumsubstantivet *jobbet* står vid förening i bestämd form.

Den inre böjningen för neutrum iakttas inte alltid i talspråket.

Ex. **Ingendera* skärpet var tillräckligt långt.

Med korrekt form: *Ingetdera* skärpet var tillräckligt långt.

Den neutrala formen *inget*, oftast med talspråksuttal *inge'*, kan fungera som adjektivbestämmande gradadverb med betydelsen 'inte alls' eller 'inte ... över huvud taget'.

Ex. Han var *inge'* glad. / Lägret var *inge'* kul. / Flickorna var *inge'* trevliga.

De självständiga animata formerna *ingen* och *inga* (punkt II på nästa sida) kan liksom många andra substantiviska pronomen ha genitivform, av vilka singularformen *ingens* är mest frekvent i det allmänna språkbruket. Substantiviska pronomen i genitiv tillhör de *förenade* pronomenen. Förenade substantiviska pronomen kan liksom de adjektiviska stå självständigt i anaforiska ellipser, dvs. huvudordet kan utelämnas om det redan är omnämnt.

Ex. Det här är tydligen *ingens ansvar/ ingas ansvar*.
Ansvaret är tydligen *ingens (ansvar)*.

Singularformen *ingens* är mer frekvent än pluralformen *ingas*.
Anaforiskt elliptiskt självständig form – ej äkta självständig form

II. Självständig ställning

I äkta självständig ställning är *ingen/inget/inga* substantiviska pronomen, av vilka utrumformen *ingen* och pluralformen *inga* har *animat* betydelse. Eftersom antalet individer som avses i båda fallen är noll, kan man oftast använda de båda formerna synonymt. I det allmänna språkbruket är singularformen *ingen* mer frekvent än pluralformen *inga*. Neutrumformen *inget* har i äkta självständig ställning generell betydelse, och kan i sådana fall ersättas av *ingenting*. (Många andra ursprungliga adjektiviska pronomen kan liksom *ingen/inget/inga* även fungera som substantiviska pronomen, varvid *utrumformer* och *pluralformer* alltid får *animat* betydelse, medan *neutrumformer* alltid får *generell* betydelse.)

Ex. *Ingen* har hjälpt mig. / *Inga* har hjälpt mig.
Inget blir gjort. / *Ingenting* blir gjort.

Ingen (singular) och *inga* (plural) i självständig animat betydelse
Inget i självständig generell betydelse = *ingenting*

Den generella självständiga neutrumformen *inget/ingenting* används också tillsammans med adjektiv i en satsförkortning av en relativ bisats. (Motsvarande konstruktion med den generella självständiga neutrumformen *något/någonting* beskrivs mer ingående i punkt III i föregående avsnitt.)

Ex. Det (som hände) var *inget/ingenting* roligt.

Jfr. Det (som hände) var *inget/ingenting* som var roligt.

De förenade adjektiviska pronomenen *ingen/inget/inga* (punkt I på föregående sida) kan stå självständigt i anaforiska ellipser. När dessa pronomen står elliptiskt självständigt, har de inte som de äkta självständiga pronomenen animat eller generell betydelse.

Jfr. – Budget? Nej, jag har *ingen* (= *ingen budget*).
– Konto? Nej, jag har *inget* (= *inget konto*).
– Pengar? Nej, jag har *inga* (= *inga pengar*).

Elliptiskt självständigt adjektiviskt pronomen (singular utrum)
Elliptiskt självständigt adjektiviskt pronomen (singular neutrum)
Elliptiskt självständigt adjektiviskt pronomen (plural)

Talspråksformen *inge'* för neutrum kan användas både förenat och självständigt, medan den något ålderdomliga neutrumformen *intet* mest används självständigt. I formell och ålderdomlig stil och i fasta uttryck kan dock *intet* även användas förenat.

Ex. ”Han har *inge'* hyfs.”
”Jag ser *inge'* härifrån.”

Skriftspråklig form: Han har *inget* hyfs.
Skriftspråklig form: Jag ser *inget* (= *ingenting*) härifrån.

Därav blev det *intet*.
Jag var på *intet* sätt hjälpt av hans agerande.
Intet öga var torrt.

Självständig ställning (*intet* = *inget* = *ingenting*) – något ålderdomlig stil
Förenad ställning (*intet* = *inget*) – formell och ålderdomlig stil
Förenad ställning (*intet* = *inget*) – fast (ålderdomligt) uttryck

C. Ingen/inget/inga respektive inte ... någon/något/några

I. Användning i huvudsats

Om påståendehuvudsatser med rak ordföljd eller frågehuvudsatser innehåller två eller flera predikat, kan de inte ha de negerande pronomenen *ingen*, *inget* eller *inga* som objekt eller subjektspredikativ – varken förenat eller självständigt. De ersätts i förekommande fall av *inte ... någon/något/några*. Man får på så sätt rätt rytm i huvudsatser med negationen efter det första predikatet.

<p>Ex. Hon ser <i>ingen</i>. (självständigt) / Hon har <i>ingen koll</i>. (förenat)
Hon ser <i>inte någon</i>. / Hon har <i>inte någon koll</i>.</p> <p>Hon har <i>inte sett någon</i>. / Hon verkar <i>inte ha någon koll</i>.</p> <p>Ser du <i>ingen</i>? / Har du <i>ingen koll</i>?
Ser du <i>inte någon</i>? / Har du <i>inte någon koll</i>?</p> <p>Har du <i>inte sett någon</i>? / Har du <i>inte haft någon koll</i>?</p>	En påståendehuvudsats med <u>ett</u> predikat kan ha pronomenet <i>ingen</i> i objektet. Alternativt kan satsadverbet <i>inte</i> och pronomenet <i>någon</i> användas. I motsvarande satser med <u>två</u> predikat kan endast <i>inte ... någon</i> användas. En frågehuvudsats med <u>ett</u> predikat kan ha pronomenet <i>ingen</i> i objektet. Alternativt kan satsadverbet <i>inte</i> och pronomenet <i>någon</i> användas. I motsvarande frågesatser med <u>två</u> predikat kan endast <i>inte ... någon</i> användas.

Objekt/subjektspredikativ med *ingen*, *inget* eller *inga* kan dock användas som *fundament* i påståendesatser med två eller flera predikat.

<p>Ex. <i>Ingen</i> har jag sett.
<i>Inte någon</i> har jag sett.</p> | <p>Påståendehuvudsats med <u>två</u> predikat med objektet <i>ingen</i> som fundament
Alternativ med <i>inte någon</i></p> |
|---|--|

Vid partikelverb kan *ingen/inget/inga* i äkta *självständig* betydelse alternativt användas som objekt.

Ex. Han tycker om <i>ingen</i>. ≈ Han tycker <i>inte</i> om <i>någon</i>.	Huvudsats med partikelverbet <i>tycka om</i>

I äldre svenska fanns ett ordföljdsalternativ med det andra predikatet sist i satsen (samma ordföljd som fortfarande används i tyska). Därigenom kunde de negerande pronomenen *ingen*, *inget* eller *inga* satsadverbialplaceras efter det första predikatet. Sådana konstruktioner är dock inte vanliga i modern svenska.

<p>Ex. ”Han vill <i>ingen mat</i> ha.”
Jfr. Han vill <i>inte ha någon mat</i>.</p> | <p>Ålderdomligt språk
Neutral stil</p> |
|--|--|

I *subjektet* kan båda alternativen användas i alla typer av satser.

Ex. *Ingen* har setts här. / Här har *ingen* setts. Påståendehuvudsats med två predikat och *ingen* som subjekt
Inte någon har setts här. / Här har *inte någon* setts. Alternativ med *inte någon*

II. Användning i bisats

De negerande pronomenen *ingen*, *inget* eller *inga* kan i modern svenska inte vara objekt eller subjektspredikativ i en bisats, vare sig de står förenat eller självständigt. De ersätts i sådana fall av *inte ... någon/något/några*. Man får på så sätt rätt rytm i bisatsen med negationen före det första predikatet.

Ex. Hon har *ingen mat*. / Hon äger *inget*. Huvudsatser med förenat respektive självständigt pronomen
 Hon svälter, eftersom hon *inte har någon mat*. / De säger att hon *inte äger något*. Motsvarande bisatser

I äldre svenska fanns ett ordföljdsalternativ med predikaten sist i bisatsen. Därigenom kunde de negerande pronomenen *ingen*, *inget* eller *inga* (förenade eller självständiga) placeras före det finita (första) predikatet. Sådana konstruktioner är dock inte vanliga i modern svenska.

Ex. ”Hon svält, eftersom hon *ingen mat hade fått*.” Förenat pronomen i ålderdomlig konstruktion
 ”Hon sa att hon *inget ville ha*.” Självständigt pronomen i ålderdomlig konstruktion

Den äldre konstruktionen med verben sist i bisatsen återfinns numera mest i fasta uttryck.

Ex. Han försäkrade *att han inget ont (hade) gjort*. Att-bisats med förenat negerande pronomen + (finit verb) + infinit verb

Beträffande *relativa* bisatser i fasta uttryck från äldre svenska med *det finita verbet sist* se paragraf 35 H I.

D. Reflexiva former

De självständiga allmänt indefinita pronomenen *någon/några* (med animat betydelse) respektive *något* (med generell betydelse) och de självständiga negerande pronomenen *ingen/inga* (med animat betydelse) respektive *inget* (med generell betydelse) är tredje person och har tillhörande reflexiva former.

Ex. *Ingen/inga* sköter *sig* så bra som han. / *Inget* har hakat upp *sig*. Reflexiva objektsformer
Någon har lämnat *sin* tröja på golvet. / *Något* har satt *sina* spår hos henne. Reflexiva possessivformer

77. Sammanfattning av pronomen med generell betydelse

Svenskan använder alltid *neutrumform* för pronomen med *generell* betydelse. Se exempel i nedanstående tabell.

Slag av pronomen	Med specifik betydelse				Med generell betydelse (neutrum singular)
	Animat	Reale	Neutrum	Plural	
Personliga	han – hon – hen	den	<i>det</i>	de	<i>det</i>
Självständiga determinativa	den	---	---	de (endast animat betydelse)	<i>det</i>
Självständiga identitetsinterrogativa	vem	(vad)	<i>vad</i>	vilka (animat) / (inanimat: vad)	<i>vad</i>
Relativa	vilken		<i>vilket</i>	vilka	<i>vilket</i>
Förenade allmänt indefinita	någon		<i>något</i>	några	---
Självständiga allmänt indefinita	någon	---	---	några (endast animat betydelse)	<i>något</i> (= någonting)
Förenade negerande	ingen		<i>inget</i>	inga	---
Självständiga negerande	ingen	---	---	inga (endast animat betydelse)	<i>inget</i> (= ingenting)
Ex. på förenade kvantitativa	all		<i>allt</i>	alla	---
Ex. på självständiga kvantitativa	---	---	---	alla (endast animat betydelse)	<i>allt</i>

- Ex. – *Vad* ska vi göra i kväll?
 – Tja, vill du göra *något*?
 – Jag vet inte. Nästan *allt* är bättre än *inget*.
 – *Vad* tycker du om att gå på bio och sedan gå och fika?
 – *Det* låter roligt.
 – Vi har lite ont om pengar, *vilket* ju alltid är ett problem.
 – *Vad* sägs om att spara lite pengar och promenera i stället för att ta en taxi?
 – Ja, *det* man inte har i plånboken får man ha i benen.

Interrogativt pronomen – huvudpredikatsled efterfrågas
 Allmänt indefinit pronomen
 Totalitetspronomen respektive negerande pronomen
 Interrogativt pronomen – (möjlig) satsfråga
 Personligt pronomen
 Relativt pronomen
 Interrogativt pronomen – (möjlig) satsfråga
 Determinativt pronomen

Pronomen i neutrum med generell betydelse (som *de* i exemplen ovan och *de* i det första exemplet nedan) står alltid i *äkta självständig* position, vilken inte ska förväxlas med *elliptiskt självständig* position (jämförelseexemplen nedan).

- Ex. *Det här* var dåligt. Man måste skilja på *mitt* och *ditt*.
 Jfr. Vilket mönster ska vi välja? Ska vi ta *det här*?
 Vems är armbandet? Är det *ditt*?

Det här, *mitt* och *ditt* kräver inga huvudord – *äkta* självständiga pronomen
Det här = 'det här mönstret' – anaforskt *elliptiskt* självständigt pronomen
Ditt = 'ditt armband' – anaforskt *elliptiskt* självständigt pronomen

78. Stavning av vissa ord och fonem samt uttal av vissa ord och grafem

A. Lång och kort vokal

Grundläggande stavningsregel: *Lång* betonad vokal i grundformen av ett ord följs av en konsonant. *Kort* betonad vokal i grundformen av ett ord följs av två eller flera konsonanter. I exemplen nedan markeras lång vokal med understrykning och kort vokal med en prick under vokalen.

Ex. mat – matt, vek – veck, sil – sill, nys – nyss, väg – vägg, sura – surra, åla – ålla K dubbeltecknas ck efter mönster från medeltidstyska.
 minut, banal, kalas, pilot; bukett, perenn, sigill, kuliss, korall Dessa ord har betoningen på slutstavelsen.

Observera att de konsonanter som följer efter en betonad kort vokal inte behöver vara av samma slag.

Ex. ask, fest, prins, kult, byst, påsk, tält, höst, palats, tälja, gunst, äldre En betonad kort vokal kan följas av två eller flera olika konsonanter.

Släktskapsregel: Böjningsformer stavas i kongruens med grundformen.

Ex. Vi har <u>ställt</u> påsen med vårt <u>tält</u> där.	Böjningsformen <u>ställt</u> stavas efter grundformen <u>ställa</u> . <u>Tält</u> är en grundform.
Jag <u>minns</u> inte när Daniel blev <u>prins</u> .	Böjningsformen <u>minns</u> stavas efter grundformen <u>minnas</u> . <u>Prins</u> är en grundform.
Han halkade när det var <u>halt</u> och blev <u>halt</u> .	Böjningsformen <u>halt</u> stavas efter grundformen <u>hal</u> . <u>Halt</u> är en grundform.
Vädret var behagligt <u>svalt</u> , men flyktingarna <u>svalt</u> .	Böjningsformen <u>svalt</u> stavas efter grundformen <u>sval</u> . <u>Svalt</u> kommer från grundformen <u>svälta</u> .
Hon har suttit <u>tyst</u> och <u>myst</u> en lång stund.	Böjningsformen <u>myst</u> stavas efter grundformen <u>mysa</u> . <u>Tyst</u> är en grundform.

I **sammansatta ord** är den första möjliga stavelsen betonad med en nedåtgående ton och den sista möjliga stavelsen starkt bibetonad med en uppåtgående ton i rikssvenska. Detta slag av ordaccent kallas grav accent med stark bibetonning. Båda de aktuella stavelserna i sådana ord räknas som betonade.

Ex. ask-fat, ask-kopp, plog-bil, plog-bill, hemma-bygge, kanon-skötare, glas-ögon-fodral, järn-väg-s-tjänst-e-mann-a-utbildning

På nästa sida beskrivs ordaccenten i sammansatta ord i rikssvenska och i några dialektområden.

Det finns ett stort antal regionala varianter av ordaccenter i sammansatta ord, vilka i rikssvenska alltså alltid har två betonade stavelser, varav den första är nedåtgående huvudbetonad och den andra uppåtgående starkt bibetonad. I skånska och flera andra sydsvenska dialekter, i gotländska och i dalmål är endast den första möjliga stavelsen betonad – i dessa fall med en något avbruten uppåtgående ton. Därefter sjunker tonen på den följande stavelsen för att sedan hållas konstant. I bergslagsmål och andra dialekter i det s.k. gnällbältet (södra Dalarna samt stora delar av Västmanland, Närke och Södermanland) är den första möjliga stavelsen betonad med en böjd uppåtgående ton och den sista möjliga stavelsen starkt bibetonad med en nedåtgående ton i en avbruten linje. I vissa dialekter i övre Norrland är endast den sista möjliga stavelsen betonad – i detta fall med en nedåtgående ton.

I rikssvenska uttalas sammansatta egennamn alternativt med en ordaccent som motsvarar icke-sammansatta ord. Det kan gälla såväl dubbelnamn som vanliga sammansättningar, t.ex. *Britt-Lis* respektive *Åberg*. Den alternativa ordaccenten kan i dessa fall vara akut, dvs. motsvara rikssvenskans accent i verbformen *läser*, eller vara grav med svag bibetoning, dvs. motsvara rikssvenskans accent i verbformen *talar*. Uttalet av de aktuella egennamn varierar hos talare av rikssvenska, utan att någon riktigt tydlig regel kan skönjas. En del språkbrukare kan således uttala namnet *Åberg* med akut accent, medan de uttalar namnet *Lindberg* med grav accent. Den grava accenten kan i sådana fall – förutom att ha svag bibetoning som i icke-sammansatta ord, t.ex. *talar* – även ha stark bibetoning som i vanliga sammansatta ord, t.ex. *tipsvinst*.

Ordaccenterna i de exemplifierade dialekterna beskrivs grafiskt nedan – dels i ett vanligt sammansatt ord, dels i ett sammansatt egennamn. Färgsymboliken är: röd — = huvudbetoning, blå — = stark bibetoning, grön — = svag bibetoning samt svart — = obetonad stavelse. Inom prosodin räknas huvudbetoning och stark bibetoning till de betonade stavelserna, medan svag bibetoning räknas som obetonad stavelse. Observera att talare normalt markerar ett enskilt ord med en nedåtgående ”avslutningskrok”. En sådan är inte markerad i grafiken nedan, utan orden är återgivna som i en oavslutad uppräknings.

Talområde	Ordaccent i <i>järnvägsstation</i>	Ordaccent i <i>Lindgren</i>
Rikssvenska		
Skåne m.fl., Gotland och Dalarna (ej Bergslagen)		
Gnällbältet		
Övre Norrland		

Bokstaven j (som inte förekommer efter lång vokal i svenska ord) dubbeltecknas normalt inte efter kort vokal. I smeknamn och återgivet barnspråk kan dock dubbelteckning förekomma.

Ex. paj, hej, boj, röj, kaja, feja, jojo, böja / *ex. med dubbel-j*: ”Jojje” (smeknamn), ”støjje” (återgivet barnspråk, ’större’), ”gojje-mojje” (joller)

Bokstaven v, som vanligtvis inte förekommer efter kort vokal, dubbeltecknas i barnspråk, slangspråk och i dialektala ord.

Ex.	Jag såg en ”vovve”.	Barnspråk för <i>hund</i>
	Har du blivit smittad med ”kovve”?	Slang för virusinfektionen <i>covid-19</i>
	”Huvva”, vad kallt det är!	Utropsord som främst förekommer i norra Sverige

Bokstaven x räknas som två konsonanter (k + s).

Ex.	sax, kex, fux, lyx, kaxe, sexa, fixa, häxa	En vokal som följs av x är alltid kort.
-----	--	---

Betonade vokaler uttalas normalt inte med kort ljud **före konsonantkombinationen rd** [ɖ] i rikssvenska. **Före konsonantkombinationen rt** [t] gäller däremot oftast de vanliga uttalsreglerna för vokalljud. I den tredje exempelraden nedan visas dock två vanligt förekommande undantag i rikssvenskt uttal.

Ex. Det var en *hård* (lång vokal, ord i grundform) arbetsdag, och det var skönt när den var *gjord* (lång vokal, böjningsform av *göra*).
Besökstiden var *kort* (kort vokal, ord i grundform), men det var ett *kärt* (lång vokal, böjningsform av *kär*) återseende.
Han stannade *tvärt* (kort vokal mot huvudregeln, böjningsform av *tvär*). Äpplena var bara *kart*. (Slutstavelsen -art uttalas ofta med lång vokal.)

Framför slutstavelsena **-la, -ja, -na och -ra samt -le, -ne och -re** dubbeltecknas normalt ett konsonantljud, om det föregås av en kort betonad vokal.

Ex. traggla, vittja, vittna, huttra, äpple, vittne, bättre

Av **historiska skäl** följer stavningen av vissa andra ord inte de huvudregler som anges i detta avsnitt. Hos några sådana ord är det ett slags släktskapsregel som ligger till grund för stavningen, t.ex. *terrass* nedan, vars dubbelteckning av bokstaven r går tillbaka på det latinska ordet *terra* (’jord’).

Ex.	cykel (’trampfordon’), hade, säga [ˈsɛjɑ]	Några ord har kort betonad vokal som ursprungligen uttalades som lång vokal.
	ballong, kassett, kollaps, terrass	Vissa ord har av språkhistoriska skäl dubbeltecknad konsonant även efter obetonad vokal.
	chip, hit (’populär sång’), set (’sats, uppsättning’)	Vissa ord som är inlånade från engelska kan behålla enkelteckning efter kort betonad vokal.

M och n efter kort vokal

Huvudregel för m: M efter kort vokal som är betonad, starkt bibetonad eller svagt bibetonad i avledning, dubbeltecknas endast före vokal.

Ex. kam, hem, lim, rum, gym kammen, hemmet, limmet, rummet, gymmet	Substantiv som slutar på m i grundform har enkeltecknat m. Med böjningsändelse som inleds med vokal får dessa substantiv dubbeltecknat m.
himmel – himlen, sommar – somras	M dubbeltecknas inte framför konsonant.
dum, grym – dumt, grymt – dumma, grymma glömma, rymma – glöm, rym – glömt, rymt	Ovanstående stavningsregel tillämpad på adjektiv Ovanstående stavningsregel tillämpad på verb
långsam – långsamt – långsamma	Ovanstående stavningsregel tillämpad på adjektiv med bibetonat avledningssuffix

Undantag till huvudregeln är *damm*, *lamm*, *ramm*, ord besläktade med *dom* (kort o-ljud) och *Rom* samt avledningssuffixen *-dom* och *-döme*.

Ex. en <i>damm</i> , ett <i>lamm</i> , en <i>ramm</i> en <i>domare</i> , en <i>romare</i> ; <i>rikedomar</i> , ett <i>kungadöme</i>	Dessa substantiv har dubbeltecknat m mot huvudregeln. Släktskap med <i>dom/Rom</i> samt suffixen <i>-dom/-döme</i> ger enkeltecknat m mot huvudregeln.
romersk; döma	Ovanstående undantag gäller även adjektiv och verb.

N enkeltecknas i slutet av vissa ord efter kort vokal som är betonad respektive starkt eller svagt bibetonad i avledning, men dubbeltecknas då framför vokal.

Ex. en <i>man</i> – <i>mannen</i> ; en <i>mun</i> – <i>munnen</i> Jfr. en <i>brunn</i> – <i>brunnen</i> ; <i>tenn</i> – <i>tennet</i>	Dessa substantiv har enkeltecknat n i sin grundform men dubbeltecknat n framför vokal. Dessa substantiv har dubbeltecknat n i sin grundform.
Ex. <i>kan</i> – <i>kunna</i> ; <i>allmän</i> – <i>allmänna</i> Jfr. <i>vinn</i> – <i>vinner</i> ; <i>sann</i> – <i>sanna</i>	Vissa verb- respektive adjektivformer har enkeltecknat n i slutet av ordet. Många verb- och adjektivformer har dubbeltecknat n med enbart nedanstående undantag.

N dubbeltecknas inte före d och t.

Ex. <i>kunna</i> – <i>kunde</i> ; <i>sann</i> – <i>sant</i>	Även denna stavningsregel bryter mot släktskapsregeln.
---	--

Vokalers och konsonanters längd

I svenskan innehåller alla betonade och starkt bibetonade stavelser ett långt ljud. De obetonade och de svagt bibetonade stavelserna innehåller endast korta ljud. I exemplen med inramade bokstäver illustreras tidsåtgången av den horisontala längden. (Stavseläängd och ordaccenter utgår från rikssvenskt uttal.)

En betonad stavelse kan bestå av ett avslutande långt vokalljud eller ett långt vokalljud + ett kort/ två korta konsonantljud.

Ex. med avslutande långt vokalljud

bi

b	i
---	---

med långt vokalljud + ett kort konsonantljud

sil

s	i	l
---	---	---

med långt vokalljud + två korta konsonantljud (böjningsform av *hel*)

helt

h	e	l	t
---	---	---	---

betonad stavelse med långt vokalljud följt av obetonad stavelse (akut accent)

muren

m	u	r	e	n
---	---	---	---	---

betonad stavelse med långt vokalljud följt av *svagt* bibetonad stavelse (grav accent i icke-avlett eller icke-sammansatt ord)

tryne

t	r	y	n	e
---	---	---	---	---

betonad stavelse följt av *starkt* bibetonad stavelse, båda med långt vokalljud + ett kort konsonantljud (grav accent i sammansatt ord)

trädgren

t	r	ä	d	-	g	r	e	n
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Om vokalljudet i den betonade stavelsen är kort följs det av ett långt konsonantljud.

Ex.	<i>sill</i>	s	i	ll		
	<i>prins</i>	p	r	i	n	s
	<i>finess</i>	f	i	n	e	ss

Om det långa konsonantljud som ska följa en kort vokal i en betonade stavelse, inte går att förlänga rent akustiskt, görs i stället en paus framför detta ljud. Aktuella konsonantljud i sådana fall är de s.k. *klusilerna*. De bildas genom avspärning av luftströmmen, vilket sedan följs av ett explosivt ljud. Klusilerna i svenska är de labiala klusilerna b och p, de velara klusilerna g och k samt de dentala klusilerna d och t (med de supradentala varianterna [d̥] och [t̥]).

I exemplet nedan har *tack* ett kort vokalljud i en betonad stavelse (den enda stavelsen), vilket alltså enligt svenskans uttalsregler innebär att det korta vokalljudet ska följas av ett långt konsonantljud. Eftersom k-ljudet är en klusil gör talaren en paus före detta ljud för att markera lång konsonant. I jämförelseexemplet har *tak* omvänt ett långt vokalljud som regelenligt följs av ett kort konsonantljud.

Ex.	<i>tack</i>	t	a	-	ck	Jfr.	<i>tak</i>	t	a	k
-----	-------------	---	---	---	----	------	------------	---	---	---

De supradentala klusilerna [d̥] och [t̥] förekommer endast som uttalsvarianter av konsonantkombinationerna rd respektive rt, t.ex. i *värd* respektive *sort*. Dessa uttalsvarianter används i rikssvenska och de flesta dialekter med tungspets-r (finlandssvenska undantaget). Betonade vokaler uttalas normalt inte med kort ljud före konsonantkombinationen rd i rikssvenska, t.ex. *bard, gard, ord, bord, jord, mord, bård, gård, hård, vård, värd* och *skörd* samt även t.ex. *ackord, biljard* och *leopard*. Undantag är bl.a. *kurd, absurd* och *hird* ('äldre livvakt'), vilka inte uttalas supradentalt. Före konsonantkombinationen rt gäller oftast den vanliga uttalsregeln om kort betonad vokal före två konsonanter i grundformen av ett ord, t.ex. *kvalt, svart; hjort, kort, ort, port; bort, kort, sort, sport; spurt; snärt, stjärt, ärt; ört* samt även t.ex. *expert, offert* och *rapport*. Undantag är några ord med slutstavelsen -art, bl.a. *art, kart, part* och *smart*.

Ex.	<i>sort</i>	s	o	-	rt [t̥]	Ex. undantag	<i>kart</i>	k	a	rt [t̥]		
Ex.	<i>värd</i>	v	ä	-	rd [d̥]	Ex. undantag	<i>kurd</i>	k	u	r	d	Ej supradentalt

I många andra språk kan en betonad stavelse innehålla ett kort vokalljud tillsammans med enbart korta konsonantljud, något som alltså knappast förekommer i svenskan. Invandrare med exempelvis arabiska, kurdiska och somaliska som modersmål kan ta med sig ett sådant mönster när de talar svenska. Det är anledningen till att s.k. rinkebysvenska ibland kan uppfattas som stackato-artad.

B. J-ljudet

I inledningen av ett antal svenska ord förekommer tvåbokstavskombinationerna dj-, hj- och lj-, som alla betecknar j-ljud. Under medeltiden uttalades dessa ord med den numera stumma första konsonanten. Den ursprungliga svenska stavningen (och uttalet) var i de flesta fall di-, hi- respektive li-. Den stumma konsonanten i dessa svenska ord uttalas ofta i motsvarande ord i andra germanska språk. Se exempel i tabellen nedan.

Svenska	Danska	Tyska	Engelska
djup	dyb	tief	deep
djur	dyr	Tier	deer ('rådjur')
djärv	djærv	---	daring
djävul	djævel	Teufel	devil
hjord	hjord	Herde	herd
hjort	hjort	Hirsch	---
hjul	hjul	---	wheel
hjälm	hjelm	Helm	helmet
hjälpa	hjælpe	helfen	help
hjalte	helt	Held	hero ¹
hjärna	hjerne	Hirn	---
hjärta	hjerte	Herz	heart
ljud	lyd	Laut	loud (adj. 'högljudd')
ljuga	lyve	lügen	lie
ljum	lunken	lau	lukewarm
ljus	lys	Licht	light

¹ Det är oklart om orden *hjalte*, *helt* och *Held* från den germanska språkgruppen har samma ursprung som ordet *hero* som kommer från den romanska språkgruppen.

Beträffande adverbialpartikeln *ihjäl* se paragraf 60 F.

Den inledande tvåbokstavskombinationen gj- har inte samma historiska bakgrund som bokstavskombinationerna ovan och saknar oftast motsvarigheter utanför de nordiska språken: *gjorde/gjort/gjord* (från *göra*), *gjord* (oftast *sadelgjord*), *gjuse* (oftast *fiskgjuse*) och *gjuta*.

De svenska vokaler kan indelas i två grupper: de *hårda*, som är **a, o, u** och **å**, och de *mjuka*, som är **e, i, y, ä** och **ö**. Dessa grupper har betydelse för stavning och uttal av ord med j-ljud (detta avsnitt), tje-ljud (avsnitt C) och sje-ljud (avsnitt D).

Under medeltiden skedde en ljudskridning som innebar ett förändrat uttal av konsonantljudet g framför mjuk vokal i inledningen av ord. I icke-initial placering förblev uttalet oförändrat, t.ex. *hage*, liksom framför hård vokal, t.ex. *gata, god, gul* och *gå*. Sådana ord påverkades således inte av ljudskridningen. Med undantag för de ord med stum konsonant i inledningen som beskrivs på föregående sida, stavas ett inledande j-ljud framför hård vokal normalt med j, t.ex. *jaga, jo* och *jul*. (Inledningen jä- saknas i rikssvenska.) Ett inledande g framför mjuk vokal betecknar genom ljudskridningen ofta ett j-ljud. Se exempel nedan.

Ex. ge, gedigen, gehör, gel, gelike, gemak, gemen, gemyt, gemål, gen, general, generera, genital, genitiv, genom, gentleman, genua (ett slag av segel), genuin, genus, geografi, gepard, gering ('skarv mellan trästycken i vinkel'), german, gestalt, gesäll, get, gift, giga (instrument), gigg (1. ett slags åkkrärra 2. 'skeppsbåt'), gikt, gilla, gille, gillra, gin, ginnungagap ('gapande och bottenlöst svalg', från nordisk mytologi), gipa, gippa ('låta segel slå över'), gips, gir, girera, girig, girlang, giro, gissa, gissel, gissla, gisslan, gisten, gitarr, gitta, giva, gyckel, gylf, gyllene, gylta ('ung sugga'), gym, gymnasium, gymnastik, gynekolog, gynna, gyro ('roterande hjul eller snurra'), gytter, gyttja, gäcka, gädga, gäl, gäld, gäll, gälla, gäng, gård, gårde, gärna, gärning, gäska, gäss (från *gås*), gäst, göda, gök, göl ('liten skogssjö'), gömma, göpa ('lodjur'), göra, gördel, gös, göt

Som framgår av texten ovan skedde ljudskridningen från g-ljud till j-ljud framför mjuka vokaler under medeltiden. T.o.m. 1800-talet tillämpades samma uttalsregel även på de flesta lånord och andra nya ord. Fr.o.m. 1900-talet har många lånord och andra nyare ord behållit sitt uttal med g-ljud. För vissa ord finns i dag båda uttalsvarianterna.

Ex. Dessa ord uttalas med g- eller j-ljud: gebit, gems, gentiana, giffel, giga- (miljardprefix), gigant, gigolo, ginst, gitter ('gallerverk av trådar')

Jfr. Endast med g-ljud: gecko, gegga, geisha, gejsler, gem, gepäck, gerilla, geschäft, getto, gibbonapa, gig ('spelning'), giljotin, gimmick, ginseng

Stavningen av j-ljud med g framför mjuk vokal gäller endast ord som historiskt har uttalats med g-ljud. I annat fall gäller stavning med j. Av de äldre svenska orden är det då främst inledningen jä- som finns representerad.

Ex. Äldre svenska ord: jägare, jäkt, jämföra, jämkä, jämmer, jämn, jänta, järn, järpe, järv (ett slags mårddjur), jäsa, jätte, jävig + jökkel

Inlånade och/eller nyare ord: jehu, jenka (dans), jeppe, jet, jidder, jigg (dans), jihad, jingel, jippo, jitterbugg (dans), jiujitsu, jycke, jänkare

Observera att verbet *säga* oftast uttalas med j-ljud (och kort betonad vokal) mot gängse regler, men i enlighet med parallellformen *säja*.

I nyare lånord från engelska används ibland bokstaven y för att beteckna j-ljud, vilket också successivt har blivit den internationellt vedertagna transkriptionen för j-ljudet. I dessa fall kan stavningen med y användas framför såväl hårda som mjuka vokaler (naturligt nog dock inte framför å, ä eller ö).

Ex. yard, yen (japansk myntenhet), yoga, yoghurt, yuccapalm, yuppie

Hos egennamn finns de båda stavningsalternativen g och j representerade i inledande j-ljud framför mjuk vokal.

Ex. Egennamn med g: Georg, Gerd/Gert, Göran, Gösta, Göta/Göte; Georgien, Gästrikland, Gävle, Göteborg
Egennamn med j: Jens, Jerry, Jesus, Jill, Jim, Jöns; Jemen, Jerusalem, Jylland, Jämtland, Jönköping

Dessutom kan stavning med y för j-ljud användas i mans- och kvinnonamn (ofta i nytillkomna utländska namn) samt i utländska geografiska egennamn. Liksom i exemplen högst upp på denna sida kan det då gälla placering framför såväl hårda som mjuka vokaler (men inte gärna framför å, ä eller ö).

Ex. Egennamn med y: Yasmin (vanl. Jasmin), Yohanna (vanl. Johanna); Yeti (Snömannen); Yemen (alternativt Jemen), Yokohama, Yucatanhalvön

En rad svenska ord slutar på vokal + bokstavskombinationen -rg eller -lg. I dessa fall uttalas g med ett j-ljud.

Ex. arg, karg, kvarg, sarg, varg, berg, borg, korg, sorg, ärg, dvärg, färg, märg; alg, svalg, talg, helg, älg, bälg, fälg, säl (en videart)

Om motsvarande ljudkombination i slutet av grundformen av ord följs av ytterligare en vokal, stavas dessa ord vanligen i stället med r + j respektive l + j.

Ex. varje, färja (ett slags båt), härja, värja, börja, smörja, sörja ('slask'; 'gyttja'); lilja, olja, kolja, tälja, bölja, dölja, skölja Undantag: bärga

Släktskapsregeln gäller vid böjning och oftast vid avledning av ord från de två ovanstående kategorierna.

Ex. *färga* från *färg*, *bärga* från *bälg*; *sälj* från *sälja*, *smörj* från *smörja*

Vid avledning med omljud gäller dock inte släktskapsregeln.

Ex. *sörja* från *sorg*, *svälja* från *svalg*

C. Tje-ljudet

Som framgår av föregående avsnitt kan de svenska vokalerna indelas i två grupper: de *hårda*, som är **a, o, u** och **å**, och de *mjuka*, som är **e, i, y, ä** och **ö**. Dessa grupper har betydelse för stavning och uttal av ord med j-ljud (föregående avsnitt), tje-ljud (detta avsnitt) och sje-ljud (nästa avsnitt).

Under medeltiden skedde en ljudskridning som innebar ett förändrat uttal av konsonantljudet k framför mjuk vokal i inledningen av ord. I icke-initial placering förblev uttalet oförändrat, t.ex. *veke*, liksom framför hård vokal, t.ex. *kall, ko, kulle* och *kål*. Sådana ord påverkades således inte av ljudskridningen. Ett inledande tje-ljud framför hård vokal stavas som huvudregel med tj i svenskan, t.ex. *tjat, tjog* och *tjut*. (Inledningen tjå- saknas i rikssvenska.)

Ett inledande k framför mjuk vokal betecknar genom ovan nämnda ljudskridning ofta ett tje-ljud. Se exempel nedan.

Ex. kedja, kejsare, kela, kemi, keramik, kerub, kesa, kid, kika, kikna, kil, kila, killing, kind, kines, kinin, kink, kisa, kippa, kiropraktik, kirurg, kisa, kisel, kista, kitslig, kitt, kittel, kittla, kivas, kyckling, kyffe, kyla, kyndelmässa (en kyrklig högtid), kynne, kypare, kyrka, kysk, kyss, käbbel, käck, käft, kägla, käk, kälke, källa, källare, kält ('tjat'), kämpa, känna, känga, känguru, käpp, kär, käril ('svagt käril'), käril, kärna, kärr, kärra, kärv, kärve, kättare, kätte, kätting, kättja, kök, köl, köld, kön, köpa, köra, körsbär, körsnär, körtel, körvel, kött

Ljudskridningen från k-ljud till tje-ljud framför mjuka vokaler i svenskan inträffade alltså under medeltiden. T.o.m. 1800-talet tillämpades samma uttalsregel ofta på lånord och andra nya ord. Fr.o.m. 1900-talet har många lånord och andra nyare ord behållit sitt uttal med k-ljud framför mjuk vokal. För vissa ord från de nämnda grupperna finns i dag båda uttalsvarianterna.

Ex. Dessa ord uttalas med k- eller tje-ljud: kex/käx, kilo, kinematograf, kiosk, kirskål, kymig

Jfr. Dessa ord uttalas endast med k-ljud: kebab, keff ('dålig'), kefir, kelim (en österländsk vävteknik), kelp (ett slags brunalger), kelter (ett folkslag), kendo (en japansk kampsport), kennel, kentaur (ett slags fantasivarelse), keps, keratin (ett äggviteämne), keso, ketchup, kibbutz, kick, kidnappa, kilt, kimono, kindergarden, kinky ('sexuellt avvikande'), kippa ('judisk kalott'), kir, kit ('uppsättning'), kitsch ('smaklös konst'), kiwi, kymrer ('en keltisktalande person'), kyrillisk ('fornkyrkslavisk'), kö, kör ('en samling sångare')

Genom att många senare lånord och andra nyare ord har behållit uttalet med k-ljud framför mjuk vokal, har det bildats homografer (skilda lexem som stavas lika) som inte är homofoner (skilda lexem som uttalas lika).

Ex. Med tje-ljud: *kör* (från *köra*) och *kön* (hane eller hona) Med k-ljud: *kör* ('en samling sångare') och *kön* (bestämd form av *kö*)

Stavning av tje-ljud med k framför mjuk vokal i inledningen av ord gäller endast ord som historiskt har uttalats med k-ljud. I annat fall gäller stavning med tj. Av de äldre svenska orden är det då främst inledningen tjä- som finns representerad.

Äldre ord: tjäder, tjäle, tjäna, tjära, tjärn + tjim (i *tjo och tjim*), tjuv (variant av *tjuv*), tjöt (från *tjuta*)

Inlånade och/eller nyare ord: tjejj, tjenare/tjena (variant av *tjänare*), tji ('ingenting'), tjing (1. 'förtur' 2. 'hej'), tjinuski (ett slags kolasås)

I två svenska ord används stavningen kj, vars ursprung är den äldre stavningen med ki.

Ord med stavningen kj: kjol/kjortel, kjusa ('liten dal')

Den moderna formen *kjol* är en kortform av den ålderdomliga formen *kjortel*.

Som tidigare påpekats stavas tje-ljudet framför hård vokal som huvudregel med tj i svenskan.

Ex. tja, tjabbig ('missunnsam'), tjack (vardagligt: 1. 'flicka' 2. 'narkotika'), tjacka (vardagligt: 'köpa'), tjafs, tjalla (vardagligt: 'ange, skvallra'), tjat, tjattra, tjoa, tjock, tjog, tjomme (vardagligt: 'mansperson'), tjonga ('slå en boll hårt utan precision'), tiorva ('trassla'), tjuder ('kreatursbindsel'), tjuga (1. 'högafl' 2. vardagligt: '20-kronorssedel'), tjur, tjusa, tjut, tjuv

I lånord som har kommit till svenskan via engelska kan tje-ljudet stavas med ch. Sådana ord kan även ha hämtats från spanska, ibland direkt och ibland via engelska. Ord som inlånats från franska med stavningen ch ska i princip uttalas med sje-ljud, men har ibland (genom påverkan från engelska) variantformer med tje-ljud. I samtliga fall kan stavningen med ch användas framför såväl hårda som mjuka vokaler (men naturligt nog inte framför å, ä eller ö).

Ex. charter, chatta, check, chilipeppar, chilla, chinchilla, chinos (ett slags herrbyxor), chintz (ett slags mönstrad bomullstyg), chipp/chip (1. 'kort slag i golf', 'lös spark i fotboll' 2. en elektronisk komponent), chips ('flottyrkokta tunna potatisskivor'), choke, chopper (ett slags motorcykel), chorizo (ett slags korv); enchilada, machete; ranch, sketch, stretch / Med t-förslag på tje-ljudet: macho / Alternativt med sje-ljud: chans, cheddarost, chic, chuck; lunch

Stavning med c, ci eller cc kan förekomma i italienska lånord.

Ex. cembalo / Med t-förslag på tje-ljudet: ciabatta, cappuccino

Hos egennamn förekommer olika stavningar och uttal.

Ex. Tje-ljud med k: Kerstin/Kersti Tje-ljud med kj: Kjerstin, Kjell	Detta traditionella svenska kvinnonamn är en form av <i>Kristina</i> . <i>Kjell</i> är en modernare form av det fornnordiska mansnamnet <i>Kettil</i> ('hjälm').
Tje-ljud med k: Kina, Kinnekulle, Köpenhamn, Köping Tje-ljud med tj: Tjeckien / Med t-förslag: Tjetjenien	<i>Kina</i> var känt i Sverige redan under ljudskridningen. Jämför med t.ex. <i>Kiribati</i> nedan. Dessa områden har aldrig uttalats med k-ljud på svenska.
Jfr. Med k-ljud: Kennet/Kent/Kenny/Ken, Kevin; Kenya, Kemi, Kirgizistan, Kiribati, Kiruna, Köpenick	Dessa mansnamn är inlånade från engelska under de senaste århundradena. Namnet <i>Kiruna</i> har sitt ursprung i finska/meänkieli.

Liksom hos exemplen föregående sida kan tje-ljudet stavas med ch i egennamn framför såväl hårda som mjuka vokaler (men inte gärna framför å, ä eller ö).

Ex. Charles, Chalmers, Chile

Språkhistorisk bakgrund till vissa ord som inleds med k-ljud + den mjuka vokalen i

1. Diminutivformer/smekordsformer: Diminutiv är en grammatisk term för former som uttrycker litenhet och/eller förtrolighet. Många språk har särskilda diminutivformer av substantiv. Tyskan har t.ex. suffixen -chen och -lein i ord som *Gretchen* (från *Greta*) och *Brüderlein* (från *Bruder*). Svenskan har inga särskilda diminutivsuffix, men diminutivuttal kan förekomma. Ett exempel på ett sådant uttal är ordet *kille* ('pojke'), som kan härledas från *killling* (med den ursprungliga betydelsen 'unge', numera främst 'getunge'). *Kille* uttalades ibland med k-ljud när man ville uttrycka förtrolighet – ett uttal som så småningom blev det gängse. Det gamla svenska kortspelet *kille*, som är döpt efter en slangform av kortfiguren *Harlekin*, uttalas däremot enligt huvudregeln med tje-ljud. Ett slags diminutiv är också smekordsformen *killa* som uttalas med k-ljud, och som kan härledas från *kittla* (med tje-ljud).

2. Sociolekterna knoparmoj och månsing: I äldre tider kunde sotare använda särskilda ord i ett hemligt språk som kallades knoparmoj. Hos västgöta-knallarna förekom också särskilda ord i ett språk som kallades månsing. Sådana språkliga variationer, som alltså utmärker en social grupp, kallas sociolekter. De nämnda sociolekterna hämtade ord från bl.a. tyska och romani (romernas språk). Exempel på slangord i det svenska språket som i sin tur är hämtade från dessa sociolekter, är *kirra* ('ordna') och *kis* ('pojke'), som båda uttalas med k-ljud.

3. Ljudhärmande uttal: Ljudhärmande uttal med k-ljud framför mjuk vokal förekommer i ordet *kiss*, som har betydelseorna 'lockrop till katt' och 'urin', samt i de båda betydelseornas avledningar *kisse* ('katt') och *kissa* ('urinera').

D. Sje-ljudet

Det har framgått av de två föregående avsnitten att de svenska vokalerna kan indelas i två grupper: de *hårda*, som är **a, o, u** och **å**, och de *mjuka*, som är **e, i, y, ä** och **ö**. Dessa grupper har betydelse för stavning och uttal av ord med j-ljud (avsnitt B), tje-ljud (avsnitt C) och sje-ljud (detta avsnitt).

Under medeltiden skedde en ljudskridning som innebar ett förändrat uttal av konsonantkombinationen sk framför mjuk vokal i inledningen av ord. I icke-initial placering förblev uttalet oförändrat, t.ex. *fiske*, liksom framför hård vokal, t.ex. *skal, skola, skulle* och *skål*. Sådana ord påverkades således inte av ljudskridningen. En inledning med sk framför mjuk vokal betecknar däremot genom ljudskridningen ofta ett sje-ljud. Se exempel nedan.

Ex. ske, sked, skede, skela, sken, skena, skepnad, skepp, skev, skicka, skicklig, skida, skiffer, skifta, skikt, skildra, skilja, skilling (äldre mynt), skimmel (häst med vit och inblandad mörk färg), skimmer, skina, skingra, skinka, skinn, skipa, skir, skira (t.ex. *skira smör*), skit (kan väcka anstöt), skiva, sky, skydd, skyffel, skygd, skygg, skyla, skyldig, skyldra, skylla, skylt, skymf, skymma, skymta, skynda, skynke, skytt, skyttel, skäck ('vitbrokig häst'), skägg, skäl (1. 'orsak' 2. 'ställe där vägar möts' 3. 'korsning av varptrådar'), skälla, skälm, skälva (från *skalv*), skämma, skämmas, skämta, skända, skänka, skänkel, skär, skära, skärm, skärp, skärpa, skärrad, skärv ('liten slant'), sköka (ålderdomlig 'prostituerad kvinna'), sköld, skölja, skön, skönja, skör, skörd, skört ('nedhängande del av klädesplagg'), sköt ('nät för fångst av strömming'), sköta, sköte, skövla

Sammanfattning av den medeltida ljudskridning som beskrivs i avsnitt B, C och D i denna paragraf.

	a	o	u	å		e	i	y	ä	ö
g-	gata	god	gul	gå		geting	gilla	gynna	gärna	gök
k-	kall	ko	kulle	kål		kedja	kila	kyla	kärna	köld
sk-	skal	skola	skulle	skål		sked	skiva	skymma	skära	skön

Ljudskridningen från s-ljud + k-ljud till sje-ljud framför mjuka vokaler i svenskan inträffade alltså under medeltiden. T.o.m. 1800-talet tillämpades relativt ofta samma uttalsregel på lånord och andra nya ord. Fr.o.m. 1900-talet har de flesta lånord och andra nyare ord behållit sitt uttal med s-ljud + k-ljud.

Jfr. Endast med s-ljud + k-ljud, från grekiska: skelett, skeptisk, skioptikon (ett slags äldre projektor); från franska/italienska: skiss; från engelska: skejta, sketch, skiffel (en musikform), skimming ('obehöriga försök att komma åt kontokortskod'), skippa, skipper ('lagkapten [i vissa sporter]')

Två undantag till uttalet av bokstavskombinationen sk framför hård vokal är *människa* och *marskalk*, vars sje-ljud dessutom inte står initialt. De historiska förklaringarna till sådana undantag kan vara analogibildningar, regionala uttal, påverkan från andra språk eller rena missförstånd och misstag.

Andra ljudskridningar samt inlån har gjort att sje-ljudet kan stavas på över tjugo olika sätt i svenskan. Se nedan och kommande sidor.

Några ord som ursprungligen inleddes med sk + i + hård vokal, fick så småningom stavningen skj + hård vokal. En motsvarande utveckling skedde med några andra ord som ursprungligen inleddes med st + i + æ, senare stavat stj + ä. Den medeltida ljudskridningen innebär i båda fallen att kombinationen av de tre konsonanterna uttalas som sje-ljud.

Med skj: skjorta, skjul, skjuta, skjuts, skjuva ('jämka', 'maka'; *skjuvad*: 'vriden')

Med stj: stjäla, stjälk, stjalpa, stjärna, stjärt

Några ord som ursprungligen *inleddes* med s + i + vokal, fick så småningom stavningen s + j + vokal, och kom genom ljudskridning att uttalas med sje-ljud. Observera att sje-ljudet i dessa ord kan följas av såväl hård som mjuk vokal i nutida svenska. Några andra ord som ursprungligen *innehöll* kombinationen s-ljud + j-ljud, fick genom samma ljudskridning en liknande utveckling. I det senare fallet tecknas sje-ljudet i nutida svenska med kombinationen ssj.

Ex. med sj: sjok, sju, sjuda, sjuk, sjunga, sjunka; sjätte, själ ('ande'), själv, sjö

Ex. med ssj: hyssja, hässja ('torkställning för hö eller säd'), ryssja ('ett fiskeredskap med konformig nätpåse'), vyssja (även *vyssa*)

Stavning av sje-ljud med sj framför hård vokal är inte normgivande i svenskan, utan används endast i ett begränsat antal ord (förutom ovan angivna).

Ex. med sj: sjabbla (även *schabbla*), sjajas (även *schajas*), sjakal (även *schakal*), sjal/sjalett (även *schal/schalett*), sjappa (även *schappa*), sjasa (även *schasa*), sjaskig, sjava (1. 'röra sig tungt' 2. 'flaxa'), sjyst (även *schyst*), sjå, sjåare, sjåp; ansjovis

Flera av orden ovan har ett s.k. inledande pejorativt sje-ljud, vilket innebär att sje-ljudet används för att ge ordet en ännu mer nedsättande klang. Det gäller *sjajas* från ursprungsordet *pajas*, *sjaskig* från *slaskig*, *snaskig* eller *grådaskig*, *sjava* från *kava* samt *sjåp* från *våp* (eg. från den dialektala varianten *skåp*).

Stavning av sje-ljudet med sch har lånats in från tyska, men används i svenskan även i lånord från andra språk samt i ett flertal inhemska ord. (Se exempel nedan och alternativ stavning av inledningen sj- i exemplen ovan.)

Ex. med sch: schablon, schack, schampo, scharlakansfeber, schema, schimpans, schism, schlager, schottis, schäfer; broschyr, klyscha; affisch, asch/äsch, bransch, brosch, bräsch, depesch ('brådsökande ämbetskrivelse'), dusch, fetisch, fräsch, galosch, gulasch, hasch, hysch, jiddisch, krasch, marsch, mustasch, nisch, pastisch ('medveten efterbildning'), postisch, plansch, plysch, punsch, revansch, rusch (även *rush*), rutschkana, tusch, vinsch

I ett stort antal svenska ord förekommer sje-ljud vars olika stavningar har lånats in från latinet. (De ursprungliga orden eller suffixen uttalades dock inte med sje-ljud i klassiskt latin.) Det finns cirka tusen lexem i svenskan med substantivsuffixet -tion (samt ytterligare något hundratal med ändelserna -sion och -ssion). Några få ord med suffixet -tion uttalas med t-ljud i rikssvenska och kan därmed sägas ha ett sje-ljud som betecknas enbart med ett i.

Ex. med ti addition, aktion, auktion, cirkulation, deklARATION, delegation, destination, donation, ekvation, expedition, fascination, formation, funktion, generation, gratulation, hallucination, indikation, inflammation, inflation, information, inkubation, kombination, kommunikation, kreation, legitimation, likvidation, manipulation, multiplikation, navigation, negation, obligation, ordination, organisation, position, prestation, proportion, provokation, redaktion, rekommendation, relation, reparation, repetition, restriktion, revolution, segregation, specifikation, spekulation, station, subtraktion, vaccination, variation, vegetation, ventilation / Med enbart i: nation, motion, portion / Med sti: suggestion

Ex. med si: aversion, dimension, division, erosion, exkursion, expansion, explosion, fusion, illusion, intension, invasion, kollision, konklusion, konvention, konvulsion, korrosion, pension, perversion, precision, provision, recension, revision, transfusion, version, vision

Ex. med ssi: aggression, degression, depression, diskussion, emission, fission, kommission, kompression, konfession, mission, passion, permission, procession, profession, progression, recession, regression, repression, session, succession; assiett, impressionism

Ex. med sc: fascinera, fascism, crescendo

Från franska har svenskan lånat in fyra olika stavningar av sje-ljudet: ch, j, g och ge, av vilka den första betecknar tonlöst sje-ljud i franska och de övriga tre tonande sje-ljud. Lägg märke till att det substantivbildande suffixet -age är produktivt i svenskan, t.ex. i *läckage* från *läcka*. (Se paragraf 70 A I.)

Ex. med ch: champagne, champinjon, charad, charkuteri, charlatan ('bedragare'), charm, chassi ('underrede'), chaufför, chauvinism, chef, chevaleresk, chiffer, chiffonjé, chimär, chock, choklad, chose / Alternativt med tje-ljud: chans, cheddar, chic, chuck / Med stumt slut-e: apache, mouche

Ex. med j: jakaranda, jalusi, jargong, jasmin, journal, justera; bijouteri, sejour

Ex. med g: gelé, genera, generös, geni, giraff; diligens, dragé, energi, fotogen, ingenjör, logi, menageri, passagerare, protégé ('skyddsling'), regi; arrangera, engagera, korrigeras, negligera, redigera, relegera / Med g + i: religiös

Ex. med ge: gage, page, plage; apanage, bagage, bandage, blamage, buskage, collage (även *kollage*), courtage ('mäklararvode'), dekolletage, dränage, ekipage, ensilage, emballage, etage, furage ('hästfoder'), fromage, garage, kamouflage, kurage, läckage, massage, montage, passage, plantage, reglage, reportage, sabotage, slitage, spionage, tonnage, vernissage; beige, kortege ('festtåg'), manege, prestige; sergent

Från engelska har svenskan lånat in stavningen sh av sje-ljudet.

Ex. med sh: sheriff, sherry, shoppa, shorts, show, shunt; fashionabel; finish, polish, pusha, rush (även *rusch*), smash

Även hos egennamn förekommer en rik variation av stavningen av sje-ljudet.

<p>Ex. Sjöbo; Skellefteå; Kristianstad; Nässjö, Växjö Charlotte, Jasmine, Jeanette Schweiz, Genève, Tijuana, Warszawa Shanghai; Guangzhou (tidigare <i>Kanton</i>)</p>	<p>Svenska stavningsvarianter (Jämför Kristianstad med <i>stjärna</i> m.fl. och Nässjö med <i>hyssja</i> m.fl.) Personnamn med inlånad stavning av sje-ljudet Vissa geografiska namn har originalstavning. Vissa geografiska namn har internationell transkription.</p>
--	---

Uttal av sje-ljudet

Avslutande sje-ljud i ordens grundform uttalas [ʃ] i rikssvenska, dvs. med samma sje-ljud som i det engelska ordet *fish*. Alternativt används det närliggande ljudet [ʂ], dvs. det ljud som ljudkombinationen rs ger i rikssvenska, t.ex. i *fors*. Av dessa två sje-ljudsvarianter ligger [ʃ] något närmare tje-ljudet [ç]. I Sydsverige används uttalet [h] genomgående, dvs. samma ljud som inleder *ske* i rikssvenska. I vissa delar av dialektområdet används i stället uttalet [X], en bakre variant av sje-ljudet som i det tyska räkneordet *acht*. Om det avslutande sje-ljudet genom suffix följs av ytterligare ljud, behålls det ursprungliga uttalet. I den fonetiska skriften nedan föregås betonad uppåtgående stavelse av ['] och ord med grav accent av [ˀ]. (Vokal- och r-ljudsvarianter anges inte.)

Ex. garage, duscha rikssvenskt uttal: [ga'ra:ʃ], [ˀdøʂa] alt. [ga'ra: ʂ], [ˀdøʂa] sydsvenskt uttal (av sje-ljudet): [ga'ra:h], [ˀdøʂa] eller [ga'ra:X], [ˀdøʂa]

Ett inledande sje-ljud uttalas allmänt [h] i merparten av Svealand och Götaland samt i södra Norrland. Om sje-ljudet är *centralt placerat* i grundformen av ett lexem, är uttalet växlande i dessa områden. Ju mer ”främmande” ordet upplevs, desto högre frekvens av uttalet [ʃ] (med varianten [ʂ]). I stora delar av Värmland, Dalsland, Bohuslän, Roslagen och norra Norrland uttalas sje-ljudet genomgående [ʂ]. Genomgående uttal med [ʃ] eller [ʂ] förekommer också i alla övriga delar av Sverige i kretsar som har (eller vill ha) hög social status. Uttalet av sje-ljudet ses alltså i sådana kretsar som en klassmarkör.

<p>Ex. schampo rikssvenskt uttal: [ˀʃampø], i vissa kretsar: [ˀʃampø] alt. [ˀʂampø] broschyr rikssvenskt uttal: [brø'hjy:r] eller [brø'fy:r] alt. [brø'ʂy:r] fascism rikssvenskt uttal: [fa'fism] alt. [fa'ʂism], sydsvenskt uttal: [fa'hism] eller [fa'Xism]</p>	<p>uttal i norra Norrland, Värmland m.m.: [ˀʂampø] uttal i norra Norrland, Värmland m.m.: [brø'ʂy:r] uttal i norra Norrland, Värmland m.m.: [fa'ʂism]</p>
---	---

När ett inledande sje-ljud förekommer före konsonant, t.ex. i de inlånade orden *schlager* och *Schweiz*, används oftast inte uttalet [h] i rikssvenska eller i regionalt språk utan endast [ʃ] eller [ʂ]. Detsamma gäller många egennamn med främmande stavning av sje-ljudet, t.ex. *Warszawa* och *Guangzhou*.